

(א) ויקרא אל משה ה' קרא אל משה בשמו על מנת לדבר איתו. בכל פעם שהקב"ה היה מדבר עם משה,

הוא (ה') היה קורא אל משה בשמו (של משה) לפני הדיבור וזאת דרך חיבה,² וידבר יקוק אליו מאהל

¹ הקדמת רמב"ן: לאחר שבסיום ספר שמות דובר על הקמת המשכן, ספר ויקרא עוסק בענייני הקרבנות, שמירת המשכן והמצוות המוטלות על הכהנים. כמו"כ, כשם שהקב"ה הגביל את הר סיני, הוא גם הגביל את הגישה למשכן. המאכלים האסורים הזכרו משום שהם מטמאים, המצורע, הזב והיוולדת הזכרו כדי לחייב אותם בקרבן, העריות הזכרו משום שמשכבם גורם לסילוק השכינה ומשום שמי שחטא בעריות בשוגג חייב קרבן. **הקדמת רשב"ם:** כתב שאל ללומד למוש מפרוש רש"י. **הקדמת א"ע:** בברית המילה ישנם שתי תועלויות (יהל אור: הסרת הליחה והסרת הטיפשות) וישנן מצוות הכוללות פרטי מצווה רבים ואיסורים רבים (כלומר: לאו שבכללות). כך גם מצוות הקרבת קרבן שעל ידי הקרבתו האדם זוכה לעולם הבא ויש בקרבנות העולה גם סודות וכן על ידי שמתבונן על המזבח לראות את האיברים המוקרבים על גבי המזבח ומאלו בהמות מביאים קרבן (ובהמות אלה נבחרו לקרבנות משום היותם טהורים) הוא יוכל להעביר את הרעות העתידות לבוא עליו (עפ"י יהל אור) וכן יש בהקרבת הקרבנות משום פרנסת הכהנים מקריבי הקרבנות. **הקדמת הנצי"ב:** בספר ויקרא יש הרבה יותר הלכות שלא למדו חז"ל מתוך הפסוקים, אלא מתוך מסורת של תורה שבעל פה.

² רש"י וכתב שזאת בניגוד לנביאי אומות העולם שהקב"ה היה קורא נגלה אליהם ללא שקרא בשמם. כמו"כ כתב שהקול היה מגיע רק למשה ושאר העם (כולל אהרן הכהן) לא היה שומעים את קול ה' ושל הפסקות לא הייתה קריאה בשמו של משה לפני ההפסקה, אלא תפקיד ההפסקה הייתה ליתן רווח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה. **תרגום יונתן:** כשמשם הקים את המשכן הוא חשב לעצמו שהר סיני שאין קדושתו קדושת עולם, אסור היה לו (למשה) לעלות עליו לפני שה' קרא לו, קל וחומר שאסור לו להיכנס למשכן שקדושתו קדושת עולמים לפני שה' קורא לו. **רמב"ן** הסתפק וכתב אפשרות ראשונה כתרגום יונתן שמשם לא רצה להיכנס לאוהל מועד עד שה' יקרא לו (כפי שהיה בהר סיני) אך לאחר מכן כתב אפשרות נוספת שהשכינה לא ירדה עד היום השמיני. בהמשך דבריו כתב את דברי חז"ל שלכל דיבור קדמה קריאה ושהדבר נלמד מפסוק זה, אלא שהשיבה שהקריאה נכתבה רק כאן היא משום שכאן הייתה הקריאה הראשונה מאוהל מועד. מסביר הרמב"ן שלפי דברי חז"ל, המילים "מאוהל מועד" צריכים להיות מוקדמים יותר בפסוק, לאחר כתיבת עצם הקריאה, והיה צריך להיות "ויקרא אל משה מאוהל מועד". רמב"ן מוסיף פירוש נוסף שהכוונה היא שה' דיבר אל משה מאוהל מועד (כפי שכתוב בפסוק שהדיבור היה מאוהל מועד ולא הקריאה) ולפי זה משה היה מחוץ לאוהל מועד ולאחר מכן נכנס. בסוף דבריו כתב ביאור לפסוק גם על פי דברי קבלה. **ספורנו:** הקריאה אל משה הייתה מתוך הענן כפי שהיה במעמד הר סיני. כל עוד כבוד ה' היה במשכן, לא נכנס משה רבינו פנימה, ורק לאחר מכן התחיל משה להיכנס לאוהל מועד מחוץ לפרוכת. **א"ע:** הקב"ה קרא אל משה להיכנס פנימה אל הפרוכת. כמו"כ כתב שהטעם שה' ציווה את משה קודם כל על עניין הקרבנות הוא שאם לא יקריבו את קרבן העולה כפי הדינים המיוחדים לו, יגרום הדבר להסתלקות השכינה מאוהל מועד. **אוה"ח:** שאל מדוע לא כתוב שה' הוא שקרא אל משה מאוהל מועד ונתן על כך שלש תשובות. א. כדי ללמדנו שה' קרא אל משה בקול רם. לו היה כתוב שה' הוא שקרא אל משה, היינו חושבים שה' קרא אל משה בקול נמוך ומשום כך לא שמעו אחרים את הדיבור. ב. כדי לייחד את שם ה' על דיבור של מצווה ולא על הקריאה בלבד. ג. משום שאהרון, בניו והזקנים היו עומדים שם ומחכים לראות למי יקרא ה', וממילא אין שום צורך לומר שה' הוא שקרא אל משה מאוהל מועד וכתוב כבר ברור מאילו שה' הוא הקורא. לפי פירוש זה מובן מדוע גם מודגש שהקריאה הייתה דווקא למשה ולא כתוב רק "ויקרא אליו" בניגוד לפרשת וירא שם כתוב "וירא אליו" והפסוק הסתמך על כך שכבר בפסוק הקודם כתוב שמו של אברהם. **הנצי"ב:** בחז"ל מצאנו שני הסברים לגבי הקריאה אל משה. בתורת כהנים כתוב שבכל דיבור ה' הקדים קריאה לדיבור, ולפי זה יוצא שמשם רבינו כבר עמד בתוך המשכן כשה' קרא לו והקריאה הייתה בשביל חיבה. אולם, במדרש רבה כתוב שמשם רבינו לא נכנס עדיין אל אוהל מועד עד שה' קרא לו. שני הפירושים של המדרשים מוכרחים. האמור בתורת כהנים מוכרח משום שבכל מקום שכתוב "ויקרא אל" ולא "ויקרא ל", סימן הדבר שהקריאה הייתה בגלל חיבה. אולם, גם דברי המדרש רבה מוכרחים, שהרי אם הייתה הקריאה רק לשם חיבה, היה צריך להיות כתוב "ויקרא ה' אל משה וידבר אליו", אלא שהכוונה היא שהקריאה הראשונה אל משה לא הייתה על ידיה, אלא ע"י מלאך.

בעניין הסבר הא' הקטנה במילה "ויקרא". **הכלי יקר** מסביר בשלוש אופנים. **האופן הראשון:** התורה רצתה להשוות את נבואת משה לנבואת בלעם, כאשר המכנה המשותף בין שניהם הוא ששניהם, משהו בלעם, השיגו במעלת הנבואה יותר ממה שהייתה הכנתם, וזאת בניגוד לשאר הנביאים שלא התנבאו יותר מכדי הכנתם. כאשר הנביא מתנבא כפי הכנתו, הנבואה דבוקה בו, אך כאשר הנביא מתנבא במדרגה גבוהה יותר מכדי נבואתו, הנבואה הינה מלשון מקרה ולכן כתוב "ויקרא" הן אצל משה והן אצל בלעם. על פי ביאור זה מסביר הכלי יקר מדוע רש"י כתב בדבריו ש"ויקרא" פירושו גם לשון ארעי וגם לשון טומאה. לו משמעו של "ויקרא" היה רק לשון ארעי, היה ניתן לכתוב כך גם על משה רבינו שגם זכה לנבואה מעל מדרגתו, אולם התורה כתבה "ויקרא" עם אות א' קטנה משום ש"ויקרא" לבד משמעו גם לשון טומאה וחלילה לומר כך על משה רבינו. **האופן השני:** כדי ללמדנו שהתינוקות מתחילים את הלימוד שלהם מספר ויקרא כמו שא' היא האות הראשונה. **האופן השלישי:**

מוֹעֵד ה' דיבר אל משה מאוהל מועד (מבין שני הכרובים),³ לֵאמֹר כך אמר ה' אל משה בשעה שדיבר איתו:⁴ (ב) דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (ה' אמר למשה) תדבר עם בני ישראל ותאמר להם:⁵ אָדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּם קָרְבָן לִיקְנֹק אָדָם מִכֶּם שִׁיקְרִיב קָרְבָן נִדְבָה לְה',⁶ מִן הַבְּהֵמָה (אדם שיקריב מכם קרבן)

א' מלשון לימוד לומר שהלימוד מתקיים רק במי שמקטין את עצמו כשם שמשה רבינו זכה לקריאת ה' על ידי שהקטין עצמו.

³ רש"י. רשב"ם: כוונת הפסוק היא שה' קרא אל משה מאוהל מועד וידבר אליו (ולפירושו צריך לומר ש"מאוהל מועד" מוסב על הקריאה ולא על הדיבור. אוה"ח: הסיבה שכתוב "אליו" היא לומר לנו שאפילו הכהנים שהיו עובדים במשכן בשעת ההתגלות לא היו שומעים את דיבור ה'. כמו"כ הסביר שהסיבה שלא כתוב קודם את מקום הקריאה ורק אחר כך למי קרא ה' (כפי שמחייב הסדר) היא כדי ללמדנו שלכל דיבור אל משה קדמה קריאה.

⁴ עפ"י הגר"א בפירושו לספר יהושע פרק א' פסוק א' ועיין באוצר מפרשי התורה על ספר שמות במאמר "וידבר ה' אל משה לאמר". רש"י אצלנו פירש שהמילה "לאמר" באה לומר אחד משני דברים: א. שמשה יאמר לעם ישראל "דברי כיבושים", דברי נחמה, שמשה אמר לבני ישראל שכל הסיבה שה' דיבר איתו היא רק בגללם, שכל שלושים ושמונה שנים שעם ישראל היו במדבר, לא היה ה' מדבר עם משה, משום שה' כעס על בני ישראל (בגלל חטא המרגלים) ורק עכשיו ה' חזר לדבר עם משה. ב. שמשה היה צריך לענות להקב"ה אם עם ישראל מקבל את דבריו או לא. רשב"ם: "לאמר" היא כפילות של "וידבר" (וכנראה שלפי דבריו אין צורך לפרש את ההבדל ביניהם). נצי"ב: במילה "לאמר" מתכוונים לאמרות ה' שמשה רבינו חידש אותם בתורת תורה שבעל פה על פי יג' מידות שהתורה נדרשת בהם (ועיין בפירושו לפסוק ב' שם ביאר את ההבדל בין המילה "לאמר" לבין הכפילות "דבר ... ואמרת").

⁵ אונקלוס. אוה"ח: הסיבה לכפילות "דבר" "ואמרת" לומר שיש בציווי זה שני סוגים שונים של קרבנות. סוג אחד של נדבה ("ואמרת") וסוג אחד לכפר על חטא ("דבר"). הסבר נוסף כתב שלגבי קרבן חטאת המילה "דבר" באה לומר שיש חובה להביא את קרבן החטאת "ואמרת" בא לומר שהקרבן יהיה לרצון לפני ה'.

⁶ רש"י + א"ע. א"ע כתב בפירושו הראשון שהמילה "מכם" צריכה להיות מוקדמת יותר בפסוק כפי שביארנו בפנים. בפירושו השני כתב שהכוונה "מכם" היינו מממונם ובפירושו השלישי כתב כמדרש חז"ל המובא ברש"י שהכוונה במילה "מכם" היא להוציא את הגזל.

בענין הכפילות של "דבר אל בני ישראל ואמרת עליהם" כתב רמב"ן בפירושו לפרק כא' פסוק א' מספר אופנים לפרש את הכפילות. באופן הראשון (הביא זאת מדברי הא"ע) כתב שהכוונה היא להזהיר את בני ישראל מספר פעמים על הדבר. באופן השני כתב בדומה לביאורנו למעלה שהכוונה פשוט לדבר עם בני ישראל ולומר להם. באופן השלישי כתב שהכוונה היא לאסוף את בני ישראל ולומר להם את ציווי ה'. נצי"ב: הכוונה היא שקודם יאמר משה את הדברים הכתובים בתורה שבכתב ולאחר מכן יאמר את הדברים שכתובים בתורה שבעל פה. אולם, אין מדובר על אותם דברים שהוזכרו במילה "לאמר" שהרי יש הבדל בין השניים. בכל מקום שכתוב "לאמר" הכוונה היא לתוספת דינים שנאמרו בתורת תורה שבעל פה, אך אלה הם דינים שמשה עצמו למד אותם על ידי יג' מידות שהתורה נדרשת בהם וכדו'. אולם, כאן מדובר על לימודים בתורת תורה שבעל פה שהקב"ה עצמו אמר.

רש"י הוסיף וכתב שנאמר "אדם" כדי לומר שכמו שאדם הראשון לא הקריב מהגזל, כך לכל אדם אסור להקריב מהגזל (כפי הפירוש השלישי בא"ע). כלי יקר: הקושי של רש"י לגבי הלימוד מהמילה "אדם" התעורר רק לאחר שפירש את המילים "כי יקריב". לפני שרש"י פירש "כי יקריב" היינו קרבן נדבה, היה ברור שהמילה "אדם" באה למעט גוי מהבאת קרבן, שהרי גוי אינו יכול להביא קרבן חובה. אולם, לאחר שפירש רש"י מהמילים "כי יקריב" שמדובר בקרבן נדבה, אזי יש למצוא מיעוט אחר למילה "אדם" משום שלגוי מותר להקריב קרבן נדבה. בהסבר דברי רש"י שאדם לא הביא "מן הגזל" ולא כתב שאסור להביא את הגזל כתב רש"י שאדם רגיל לא יילך ויגנוב בהמה כדי להקריב אותה לשם ה'. רק כאשר האדם גונב דברים אחרים, הוא ישתמש בחלק מהכסף כדי להקריב קרבן וזוהי כוונתו של רש"י שכתב "מן הגזל". כמו"כ הסביר הכלי יקר שלאורך הפרשה המדברת על הקרבת קרבן, הדגישה התורה את עניין הגזל (כמו שבעולת העוף היו מסירים את איבריה הפנימיים) משום שהגזל והבאת קרבן הם שני הפכים. הקרבן מקרב אותנו אל ה' והגזל מרחיק את ה' מאיתנו. תרגום יונתן: אדם שיקריב מכם ולא שאדם מומר לעבודה זרה יקריב את קרבנו. ספורנו: הכוונה במילה "מכם" היינו שהאדם מתוודה כשהוא מביא את הקרבן. בהסבר המילה "אדם" כתב ספורנו שכוונת התורה לומר שמותר גם לגוי להביא קרבן עולה. אוה"ח: הסיבה שמילת "מכם" אינה מיד לאחר "אדם" היא לומר לנו שהמיעוט של "מכם" קשור רק להיבוי שנלמד מהמילה "אדם". הגמרא מעטת מהמילה "מכם" מומר ומרבה מהמילה "אדם" גם גרים. לו היה כתוב "אדם מכם" הייתי חושב שהמיעוט של מומר הוא רק במקרה של הריבוי שהנאמר לפניו, רק בגרים, אך בישראל מלידה אין איסור על מומר להקריב קרבן. בהסבר השני כתב שהתורה באה למעט שגם בדבר הנידר והנידב כקרבן עולה אסור לקבל קרבן ממומר ואין אנו אומרים שבגלל שמדובר על קרבן נדבה, אזי מותר למומר להביא את הקרבן. לכן המיעוט של "מכם" שבא למעט מומר נאמר רק לאחר שנאמר "כי יקריב" שמשמעו שהקרבת הקרבן היא רשות. על דרך הרמז כתב אוה"ח שקרבת משה אל ה' הייתה "מכם", בעבור עם ישראל. עוד פירוש שכתב על דרך הרמז הוא שאנשי החיל צריכים לקרב את ישראל לאביהם שבשמים כשהם (בני ישראל) חוטאים.

עליו להקריב את קרבנו מהבהמות ולא מהחיות (אולם לא כל הבהמות מותרות בהקרבה כפי שנראה מיד),⁷ **מִן הַבֶּקֶר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרְבוּ אֶת קִרְבְּנֵיכֶם** אדם המקריב את קרבנו לשם נדבה, יקריב את קרבנו ממשפחת הבקר (שוורים) או ממשפחת הצאן. אדם המקריב קרבן יכול לבחור בין הבאת קרבנו מהבקר או מהצאן:⁸

א. עולת בקר:

(ג) **אִם עֹלָה קִרְבְּנוֹ מִן הַבֶּקֶר** אם אדם מקריב בקר לשם קרבן עולה, אם אדם חייב את עצמו בקרן עולה על ידי שאמר "הרי עלי קרבן עולה" והוא רוצה להביא בקר לשם הקרבן,⁹ **זָכַר תְּמִים יִקְרִיבֵנוּ** (אדם המקריב בקר לשם קרבן עולה) צריך להקריב בקר שהוא זכר וללא מום (תמים). התורה אומרת שכדי שהבקר יוכשר לקרבן עולה, יש למלא אחרי שני תנאים: על הבקר להיות זכר וכן עליו להיות תמים, ללא מום.¹⁰ השלב שבו מקריב הקרבן בודק ומוודא שאין מום בבהמה נקרא "ביקור ממום", **אֵל פֶּתַח אֹהֶל**

בעניין "אדם כי יקריב" כתב **אזה"ח** שהכוונה במילה "אדם" היא לשון חשיבות וההקרבה שלו היא הקרבה עבור "מכם", עבור האנשים הפחותים, משום שהאדם החשוב אינו מתחייב להביא קרבן, שהרי כל מי שמזכה את הרבים אין חטא בא לידו. לגבי שאר בני האדם נאמר "מן הבהמה" משום שהם אינם מגיעים למצב של זיכוי הרבים והם כן חוטאים ולכן עליהם להביא קרבנות.

רש"י: **רמב"ן**: איסור הקרבת חיה היא לאו הבא מכלל עשה. **א"ע**: "מן הבהמה" הינה מעין כותרת, כלל, לבעלי החיים מהם מותר להקריב קרבנות. **ספורנו**: חלק מהחטאים נעשים על ידי מחשבת הלב וחלק מהם נעשים על ידי מעשה עצמו. לכן חילקה התורה את מהות הקרבת הקרבן: החלק הקשור לענייני מחשבה עולה על גבי המזבח והחלק שקשור לענייני מעשה ניתן לכהנים כדי שיתעסקו באיבריהם בעבודת ה' במקום החוטא שחטא באיבריו. בעניין קרבנות הבאים על החטאים, ישנן מדרגות שונות בחטא. חלק מהחטאים קרובים לחיוב כרת ועליהם מביאים קרבן חטאת וחלק מהחטאים קלים יותר מחיוב כרת ועליהם מביאים קרבן אשם. קרבן השלמים נועד לשתף את החוטא והכהנים לעבוד יחד את ה'.

אונקלוס. **רש"י** כתב כאן מדרשי הלכה רבים בשם חז"ל: א. "מן הבהמה" ולא כל בהמה – להוציא את הרובע והנרבע שאסור בהקרבה. ב. "מן הבקר" להוציא בהמה שנעבדה. ג. "מן הצאן" להוציא את המוקצה לעבודה זרה. ד. "ומן הצאן" להוציא את הנוגח שהמית. ה. "מן הבקר" שנאמר בפסוק ג' בא לפסול את הטריפה. ו. "תקריבו" מלמד ששניים מביאים עולה בשותפות. ז. "קרבנכם" מלמד שהיא באה נדבת ציבור (עולת קיץ המזבח). הלימוד ששניים מביאים קרבן נלמד מכך שהפסוק התחיל בלשון יחיד "אדם כי יקריב" ועבר ללשון רבים "תקריבו את קרבנכם". **רמב"ן**: הסיבה שרש"י היה צריך לחלק ולכתוב שנדבת ציבור היינו עולת קיץ מזבח היא משום שאם ציבור שלם הביא יחד קרבן, עדיין נחשב זה קרבן שותפים ורק בעולת קיץ מזבח שלב בי"ד מתנה עליהם נחשב לקרבן ציבור (נפקא מינה לעניין סמיכה: שותפים סומכים על הקרבן וציבור אינם סומכים על הקרבן). **רמב"ן** עצמו אומר שאם רוב ישראל מביאים יחד קרבן, הרי שהקרבן נחשב לקרבן ציבור. **כלי יקר**: התורה רצתה שאדם שיקריב קרבן לא ייכשל בהבאתו באופן שקין והבל הקריבו את קרבנם. לכן כתבה התורה "אדם" לומר שכשם שאדם היה יחיד בעולמו כך האדם יקריב את הקרבן שלו כאילו הוא היחיד בעולמו ולא יתעורר להביא קרבן בגלל שמישהו אחר הקריב קרבן, וזאת בניגוד להבל שהקריב קרבן רק בגלל שקין אחיו הקריב אותו. "מן הבהמה" בא להוציא מקרבנו של קין שהקריב זרע פשתן, אלא על האדם להביא קרבן מהבהמה כפי שהבל הביא אותה. בהסבר נוסף כתב שהכוונה היא שאדם שמקריב "מכם" מעצמו ממש על ידי צומות ורוח נשברה, זהו הקרבן של ה', אך כאשר האדם מקריב בהמה לקרבן, הוא זוכה גם בחלק מהבשר, ולכן השתמשה התורה בלשון רבים – "קרבנכם".

אונקלוס + רשב"ם. **אזה"ח**: הסיבה שיש שינוי כאן משלון התורה בהמשך, שכאן כתוב "אם עולה" ובהמשך כתוב "ואם מן הצאן ... לעולה" היא כדי להסמיק את האפשרות להביא קרבן עולה למילים "את קרבנכם" שבפסוק הקודם. מהמילים "את קרבנכם" אנחנו למדים שמותר לציבור להביא קרבן ואז אומרת התורה שהתנאי להבאת קרבן ציבור הוא רק אם הקרבן הוא קרבן עולה. הסבר נוסף שכתב הוא שאם היה כתוב "אם מן הבקר עולה", הייתי חושב שמותר להביא קרבן עולת ציבור רק מבקר ולא מצאן, לכן כתבה התורה בלשון שנוי שיש אפשרות אחת להביא קרבן עולת בקר של ציבור ואפשרות נוספת שאפשר להביא עולת צאן של ציבור.

רש"י. **א"ע**: הסיבה שקרבן עולה צריך להיות דווקא זכר היא משום שקרבן עולה מוקרבת כולה לגבוה ועליה להיות מובחרת ביותר וממילא הזכר מובחר מהנקבה. **כלי יקר**: הסיבה שקרבן עולה צריך להיות דווקא זכר היא משום שקרבן העולה בא לכפר על חטא של הרהור. אדם שעוצר את עצמו מחטא כבר משלב ההרהור, הוא גיבור כזכר. אבל מי שמוציא את הרהורו לפועל, הוא חלש כנקיבה, ולכן קרבן חטאת באה נקיבה. הסבר נוסף: העולה באה לכפרה על הרהור בשכל שנמשל לזכר והחטאת באה על חטא במעשה החומרי שאליו נדמית הנקבה. זוהי גם הסיבה שהכהנים אוכלים מבשר החטאת: כדי לכפר על החטא, יש לתת צדקה משום שעל ידי

מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ על האדם להביא את קרבנו עד לפתח אוהל מועד (ובבית המקדש עד לפתח העזרה). שלב זה של הבאת הקרבן נקרא "הבאה"¹¹, **לְרִצּוֹנוֹ לְפָנָי יִקְוֶה** אם האדם ימלא אחרי שני תנאים אלה בהקרבת קרבן עולה (שבעל החיים יהיה זכר ותמים), קרבנו יהיה לרצון לפני ה'. אולם, אם האדם לא ימלא אחרי שני התנאים האלה, קרבנו לא יהיה רצוי לפני ה'¹²: **וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה** בעל הקרבן סומך את שתי ידיו על ראש הבהמה שהובאה לשם קרבן עולה.¹³ שלב זה בהבאת הקרבן נקרא "סמיכה". בשעת הסמיכה על קרבן העולה מתוודה בעל הקרבן על מצוות עשה שעבר עליהן וכן על מצוות לא תעשה שניתקות לעשה (לדוגמא: שילוח הקן). הסמיכה על קרבן העולה נעשית בצפון העזרה שבבית המקדש כשהבהמה עומדת עם פניה לכיוון מערב,¹⁴ **וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו** הקרבן יהיה לרצון לפני ה' ויכפר לבעל הקרבן על מצוות עשה שעבר עליהן וכן על מצוות לא תעשה שניתקין למצוות עשה שעבר עליהן¹⁵: **(ה)**

סוד יכופר עוון. בסוף דבריו כתב הכלי יקר שיש הבדל בין קרבן עולה לקרבן חטאת: קרבן עולה מכפר על הרהור גם אם הוא במזיד ואילו קרבן חטאת מכפר רק על חטאים בשוגג (וכן משמע מדברי הרמב"ן בפסוק ד' בד"ה "ונרצה לו" – ד"ה קטן "ויתכן לומר").

¹¹ **אונקלוס. רש"י:** לומד מחזרת התורה על המילה "יקריב אותו" למרות שכבר נאמר "יקריבנו" שהתורה באה לומר שגם במקרה שהתערבבו שתי קרבנות עולה, כגון שהיו שני אנשים שהביאו קרבנות עולה והבהמות התערבבו ולא ניתן להכיר מי הביא איזו בהמה, עדיין מקריבים את שתי הקרבנות. כמו"כ במקרה ובהמה שהובאה לקרבן עולה התערבבה בבהמת חולין, אין אומרים שעל האדם להקריב את שתי הקרבנות לשם קרבן עולה (ובר' ייצא לכאורה מופסד בבהמה אחת) אלא תימכר הבהמה הנוספת לשם קרבן עולה לאדם אחר וכך כל אחד מהם יביא את הבהמה שלו לקרבן עולה. אולם, זאת רק אם הבהמה המובאת לשם קרבן עולה התערבבה עם בהמה כשרה להבאת קרבן ובבהמה מאותו המין. מהמילים עצמם "יקריב אותו" לומד רש"י שכופים אדם להביא קרבן שהתחייב להביא עד שיאמר "רוצה אני" משום שמהמילים "יקריב אותו" לומדים שניתן לכפות על אדם להביא קרבן ומהמילים "לרצונו" לומדים שאדם צריך לרצות להביא את קרבנו ופיתרון הסתירה לכאורה בין שני הפסוקים הוא שכופים אותו עד שיאמר "רוצה אני".

¹² **רשב"ם. רש"י:** מהמילים "לפני ה'" לומדים שדין סמיכה (המופיע בפסוק הבא) נאמר רק כאשר הקרבן מוקרב "לפני ה'", בבית המקדש, ואין סמיכה בבמה. א"י: לרצונו הינו שלא יקריב את הקרבן באונס.

¹³ **רמב"ן** (וכן מובא ברמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ג' הלכה יד') ולפירושו למרות שכתוב "ידו" בלשון יחיד, כוונת התורה שהאדם יסמוך עם שתי ידיו והביא הוכחות לכך שצריך לסמוך עם שתי ידיו כשאחת ההוכחות שלו היא משעיר המשתלח שצריך לסמוך עם שתי ידיו. בעניין ההסבר מדוע כתוב "ידו" בלשון יחיד כתב רמב"ן שיתכן שהתורה רצתה למעט סמיכה על ידי שליח. **תרגום יונתן:** אדם סומך בכל כוחו ביד ימין. **תורה שלמה** כרך ז' עמוד 292: מקשה על רמב"ן: הרי ראינו מספר פעמים בתורה שכאשר התורה רצתה לומר שסומכים עם שתי ידיים היא כתבה זאת במפורש (כמו אצל משה רבינו שסמך ידיו על יהושע בן נון) וכתב בסוף דבריו שהתורה כתבה "ידו" למרות שצריך לסמוך בשתי ידיו משום שבכך רצתה התורה ללמדנו שצריך לסמוך בכל כוחו. בכך גם הסביר את מחלוקת הלל ושמאי אם סומכים ביום טוב. לפי הלל וסיעתו היה כתוב "ידו" בלשון יחיד ומכך למדו שלא צריך סמיכה בכל כוחו וממילא מותרת סמיכה ביום טוב. לפי שמאי וסיעתו היה כתוב "ידו" בקמץ, והיינו בלשון רבים וממילא אסורה סמיכה ביום טוב. א"ע: לפי הפשט יש לסמוך עם יד אחת, שהרי רק בשעיר המשתלח כתבה התורה "ידיו". אלא שקבלת חז"ל אומרת שהכוונה היא לסמיכה בשתי הידיים. בהסבר הטעם שנקרא קרבן עולה בשם זה כתב א"ע שהטעם הוא שמכפר על הרוח העולה, על הרהורי עבירה. **כלי יקר:** בקרבן עולה נאמר שהסמיכה צריכה להיעשות ביד אחת משום שהאדם חטא רק בהרהור. לעומת זאת בקרבן חטאת האדם צריך לסמוך בשתי ידיו משום שבנוסף להרהור הוא גם חטא בפועל. עיי"ש בדבריו שמסביר על פי זה גם מדוע ה' אמר למשה לסמוך יד אחת על יהושע ואילו משה רבינו סמך עליו את שתי ידיו.

¹⁴ **רמב"ם** הלכות מעשה הקרבנות פרק ג' הלכה יד'. **רש"י:** למד מכאן שאין סמיכה בעולת העוף אלא רק בעולת בקר או עולת הצאן.

¹⁵ **רש"י. א"ע:** על ידי הקרבת הקרבן, האדם כביכול יוציא מה' רצון לכפר לו. **רמב"ן:** כתב שלש אפשרויות להסבר "ונרצה לו": א. כדברי הא"ע שה' יתרצה לאדם על ידי הקרבן. ב. שהחטא עצמו יתכפר ויתרצה לאדם. ג. הקרבן יגרום לה' להתרצות על החטא ועל ידי הקרבת הקרבן ה' לא יכעס יותר על החטא. נקודת ההבדל בין ההסברים היא בהגדרת מיהו "לו" ועל מה מרצה הקרבן.

בעניין הסבר על מה קרבן העולה מכפר, מקשה **רמב"ן** על רש"י שכתב שקרבן עולה מכפר על מצוות עשה ועל מצוות לא תעשה שניתקות לעשה. רש"י כתב שהוכרח לומר כן משום שבחייבי כריתות וחייבי מיתות בית דין כבר נאמר עונשם. לכן הגיעו חז"ל בברייתא שרש"י ציטט למסקנה שקרבן עולה מכפר רק על חטאים במקרה שעבר על מצוות עשה או על לאו שניתק לעשה שאין להם עונש מפורש בכתוב. רמב"ן הקשה על רש"י: הרי הקרבנות מכפרים רק במקרה שאדם עבר על חטא בשוגג ולא במזיד, ואם כן היה ניתן לומר שקרבן עולה מכפר על חייבי מיתה בידי שמים שחטאו בשוגג או על חייבי מלקויות שחטאו בשוגג? מסביר רמב"ן את שיטת חז"ל ואומר שחז"ל לא אמרו שקרבנות מכפרים על חייבי מיתה בידי שמיים או חייבי מלקויות שוגגים משום שאם

וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר (לאחר הסמיכה) בעל הקרבן או שלוחו שוחט את בן הבקר, את הפר שהובא לשם הקרבן.¹⁶ שחיטת הקרבן אינה חייבת להיעשות על ידי כהן ומותר גם לזר לשחוט את הקרבן,¹⁷ לִפְנֵי יְקֻוּב שחיטת קרבן העולה נעשית בצפון העזרה שבבית המקדש (באותו מקום שבו הייתה הסמיכה). כמו כן אמרו חז"ל שלפני השחיטה היו משקים את הקרבן כדי שיהיה נוח לפשוט את עורה לאחר שחיטתה),¹⁸ וְהִקְרִיבו בְּנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם הַצֵּאצָאִים של אהרון הכהן שהם כהנים יקבלו את הדם שיוצא מהבהמה כתוצאה משחיטתה אל תוך כלי קיבול שנקרא "מזרק". בניגוד לשחיטה שכשרה גם בזר, קבלת הדם כשרה רק בכהן.¹⁹ עד עתה ראינו מספר שלבים בהבאת הקרבן: ביקור ממום, הבאה, סמיכה, שחיטה וקבלת הדם. לאחר קבלת הדם, מוליכים הכהנים את הדם למזבח החיצון,²⁰ וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב הכהנים צאצאי אהרון זורקים את דם קרבן העולה מסביב למזבח. זריקת דם העולה נעשית באופן הבא: הכהן הולך על רצפת העזרה ומוליך את הדם במזרק עד שהוא מגיע לפינה הצפון מזרחית של המזבח, וזורק בכח את הדם מהכלי לעבר פינת המזבח (מתחת לחוט הסקרא) כך שהדם מתפשט לקיר המזבח הצפוני ולקיר המזבח המערבי. לאחר מכן ממשיך הכהן להוליך את הדם לפינה הדרום מערבית של המזבח וחוזר וזורק את הדם פעם נוספת מהכלי לעבר הפינה הדרום מערבית של המזבח (מתחת לחוט הסקרא) כך שהדם מתפשט לקיר הדרומי ולקיר המערבי של המזבח. זריקה זו נקראת "שתיים שהן ארבע" משום שעל ידי הזאת דם הקרבן בשתי פינות של המזבח, הדם מתפשט לכל ארבעת קירות המזבח,²¹ אֲשֶׁר פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד (הכהן זורק את הדם) על המזבח שבפתח אוהל מועד, על המזבח החיצון²²: (1) וְהִפְשִׁיט אֶת הָעֹלָה (לאחר זריקת הדם מניחים את הבהמה שהוקרב לקרבן עולה על גבי אחד השולחנות שצפון העזרה)

התורה פירטה לגמרי את העונש בחייבי כריתות, גם אם העונש במקרה וחטא במזיד וגם את העונש במקרה וחטא בשוגג, ובחייבי מיתה בידי שמים התורה לא פירטה דבר, אנו למדים מכך שהתורה פירטה את כל העונשים בכל חיוב במזיד. לדעת חז"ל אם יש עונש נוסף בחייבי מיתה בידי שמים, התורה הייתה צריכה לפרט אותו כשם שהיא פירטה את העונש במקרה שחטא בחייבי כריתות. לכן הגיעו חז"ל למסקנה שבחייבי מיתה בידי שמים ובחייבי מלקויות שחטאו בשוגג, אין עליהם שום נדנדוד של חטא, וזה מה שאמרו חז"ל ש"כבר עונשן אמור" משום שכל העונש שהתורה הצתה להטיל עליהם נאמר כבר – במקרה והם חטאו במזיד. אבל על מצוות עשה ועל מצוות לא תעשה שניתקות לעשה לא נאמר שום עונש, בין בשוגג ובין במזיד, ולכן ניתן להחיל את חיוב הבאת קרבן עולה על שני חטאים אלה. הסבר נוסף שכתב הרמב"ן להכרח חז"ל לומר שקרבן עולה מוקרב לכפר על שעבר על מצוות עשה ועל מצוות לא תעשה שניתק לעשה הוא משום שלאורך הפסוקים העוסקים בקרבן עולה, לא מוזכר אפילו פעם אחת "לכפר עליו על שגגתו אשר שגג" אלא התורה כתבה רק "ונרצה". חז"ל מבינים שכאשר אדם חוטא בשוגג, הוא עדיין רצוי לה' ולכן לא היה מתאים שהתורה תכתוב "ונרצה" על חטא בשוגג. בסוף דבריו הביא הרמב"ן מדרש חז"ל נוסף שקרבן עולה באה על הרהורי עבירה. זוהי הסיבה שהיא כולה לה', משום שרק ה' מכיר בחטאו.

¹⁶ אונקלוס.

¹⁷ רש"י. א"ע: שחיטה נעשית על ידי כהן אחד ולכן נאמר בלשון יחיד ואילו זריקת הדם נעשית על ידי כהנים רבים ולכן כתוב "וזרקו" בלשון רבים. רמב"ן בפסוק ו' כתב שהעבודות נאמרו בלשון רבים משום שהכהנים היו מתאספים בבית המקדש כדי להקריב את קרבן העולה, אך אין עיכוב בדבר אם רק כהן אחד היה עושה כן.

¹⁸ רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ה' הלכה א'. רמב"ן בפירושו לפסוקים י' – יב' כתב שמה שהתורה כתבה בפסוק יא' "ושחט אתו על ירך המזבח צפונה לפני ה'" מבאר שהמילים בפסוק זה "לפני ה'" פירושה שהשחיטה צריכה להיעשות בצד הצפוני של המזבח.

¹⁹ רש"י.

²⁰ רש"י. לפי רש"י, לשון "והקריבו" משמש לשתי עבודות – גם לקבלת הדם וגם להולכה ולשניהם צריך כהנים. רמב"ן כתב ש"והקריבו" היינו רק קבלת הדם, ומכיוון שלשלב קבלת הדם צריך דווקא כהנים, נלמד קל וחומר לשלבים המאוחרים יותר שכשרים רק על ידי כהנים.

²¹ רש"י. כמו"כ כתב רש"י שלומדים מכך שכתוב פעמיים את המילה "דם" בפסוק, שכאשר התערבב דם קרבן העולה עם דם קרבן אחר, כל עוד שהדם המערבב אינו פסול והוא אמור להינתן באותו אופן של קרבן העולה, הרי זורקים את הדם כאילו היה רק את דם קרבן העולה.

²² רשב"ם. רש"י למד מכאן שכוונת הכתוב היא למעט את זריקת הדם כשהמשכן מפורק.

ומפשיטים את העור, מורידיים את העור, מהבהמה שהוקרבה לשם קרבן עולה,²³ וְנִתַּח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ (לאחר הפשטת העור תולים את הבהמה על אחד המתלים שהיו על העמודים ליד השולחנות על ידי שעושים נקב ברגלו השמאלית מעל הברך. לכתחילה יש לסיים את ההפשט לפני שמתחילים בנייתו²⁴) והיו חותכים את הבהמה באופן שכל אחד מאיבריה יהיה חתוך ונפרד משאר איברי הבהמה.²⁵ פעולות אלה נקראות "הפשט וניתוח" והן כשרות גם על ידי זר²⁶: (ז) וְנִתְּנוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ הַכֹּהֲנִים שֶׁהֵם צֹאצְאֵי שֵׁל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן יִדְלִיקוּ אֶת הָאֵשׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. הדלקת האש על גבי המזבח הייתה נעשית לפני הקרבת הקרבנות,²⁷ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ (הכהנים שהם צאצאיו של אהרון) גם יסדרו את העצים על גבי מערכת האש שדולקת על המזבח²⁸: (ח) וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים הַכֹּהֲנִים צֹאצְאֵי אַהֲרֹן יִסְדְּרוּ אֶת אֵיבְרֵי הַקְּרָבָן הַחֲתוּכִים,²⁹ אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַפְּדֵר (הכהנים יערכו) גם את הראש ואת הפדר. הראש לא נכלל בנייתו האיברים משום שהוא הותז מגוף הבהמה כבר בשלב השחיטה. התורה אומרת שיחד עם שאר האיברים שנותחו, היו מעלים למזבח גם את הראש כשמקום השחיטה היה מכוסה בפדר. הפדר הוא החלב שמכסה את איברי העיכול,³⁰ עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ (הכהנים יסדרו את איברי הקרבן) על העצים שנמצאים על גבי מערכת האש המיועדת לכך,³¹ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ מערכת האש נמצאת על גבי המזבח החיצון.³² העלאת האיברים למזבח נקראת "הולכה". ההולכה מתחלקת לשני שלבים. בשלב הראשון היו אחד עשר כהנים מעלים את איברי הקרבן לחצי כבש המזבח בצידו המערבי (פירוט מספר הכהנים ומה היה מעלה כל אחד מהם בכל בהמה מופיע במשניות מסכת יומא פרק ב'), שם היו מולחים את הקרבנות ובשלב השני היה כהן אחד מעלה את האיברים למערכה שעל גבי המזבח: (ט) וְקָרְבוּ אֶת אֵיבְרֵי הַפְּנִימִיִּים שֶׁל הַקְּרָבָן (שהיו מלוכלכים משאריות אוכל שאכלה הבהמה),³³ וְכָרְעוּ וְכָן אֶת

²³ **אונקלוס. רש"י:** מכך שהתורה חזרה וכתבה "העולה" למרות שברור שמדובר בקרבן עולה למדים שכל קרבנות עולה (כולל של נשים ועבדים) חייבות בהפשט וניתוח. **א"ע:** כתב שמי שמפשיט את הקרבן הוא כהן או לוי המתלווה אליו.

²⁴ **רמב"ן.**

²⁵ **אונקלוס + רמב"ם** הלכות מעשה הקרבנות פרק ו' הלכה א'. **רש"י:** התורה לימדה שמנתחים רק את האיברים ולא מנתחים את האיברים עצמם לחצאי איברים.

²⁶ **רמב"ן** ומסביר על פי זה מדוע התורה חזרה בפסוק ז' להזכיר שדווקא הכהנים הם שמדליקים את האש על גבי המזבח ומעלים את איברי הקרבן על המזבח.

²⁷ **רמב"ן** וכתב שהסיבה שהתורה כתבה כאן את ענין הדלקת האש למרות שסידור המערכה היה צריך להיות לפני כן היא כדי ללמדנו שאין חובה להקדים הדלקת מערכה לפני הקרבת עולת נדבה (וזאת בניגוד להקרבת קרבן התמיד שיש צורך לסדר מערכה לפני שמקריבים אותה). **א"ע:** מכך שכתוב "ונתנו" משמעו שצריך לפחות שני כהנים להעלות העצים על המזבח. **רמב"ן:** העבודות נאמרו בלשון רבים משום שהכהנים היו מתאספים בבית המקדש כדי להקריב את קרבן העולה, אך אין עיכוב בדבר אם רק כהן אחד היה עושה כן. **רש"י:** למרות שהאש יורדת מהשמים, עדיין יש מצווה להביא אש גם מההדיוט. **כלי יקר:** הסיבה שיש מצווה להביא אש מההדיוט למרות שירדת אש מהשמים היא כדי לערב את האש של מעלה והאש של מטה, וכדי לידון את החוטא בשני בתי דין: בבית דין של מעלה ובבית דין של מטה.

²⁸ **אונקלוס.**

²⁹ **אונקלוס.**

³⁰ **רמב"ן + רש"י. רמב"ן** בתחילה כתב שהכוונה היא רק לחלב המבדיל בין הקרבים העליונים לתחתונים, ומכאן שמו "פדר" שמפריד ביניהם. לאחר מכן כתב שאם נאמר שהכוונה היא לכל החלבים, מקור שמם הוא שחלבים אלה מופרדים מהבשר.

³¹ **אונקלוס.**

³² **אונקלוס. רש"י:** למדים מכאן שאסור לעצים לצאת מתחומי המערכה.

³³ **אונקלוס. רמב"ן** בפסוק ו': אין זה הסדר שהיו קודם מקטירים את איברי הקרבן על המזבח ולאחר מכן היו רוחצים את הקרב והכרעיים, אלא רחיצת הקרב והכרעיים הייתה נעשית לפני ההקטרה. כאשר התורה כתבה כאן את ענין עריכת האיברים על גבי המזבח, היא בעצם מתכוונת לומר שהסיבה שיש צורך בהפשט וניתוח היא משום שבסופו של דבר יעלו את האיברים על גבי המזבח, העלאה המוזכרת בפסוק ט'.

הכרעיים, החלק התחתון של רגל הבהמה (שהייתה מלוכלכת בלכלוך שהבהמה הלכה בהם),³⁴ יִרְחֹץ בַּמַּיִם (את הקרב ואת הכרעיים) בעל הקרבן או שלוחו היה רוחץ במים על מנת לנקות את שאריות הלכלוך שהיה עליהם (מעיקר הדין רחיצה זו כשרה על ידי זר). רחיצת הקרב והכרעיים הייתה נעשית בשלב ההפשט והניתוח ואין זו מקומה,³⁵ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמְּזִבְחָה ולאחר מכן הכהן מעלה את כל האיברים למערכה שעל המזבח. כפי שראינו, בשלב הראשון של הולכת האיברים, הכהנים היו מניחים את האיברים בחצי הכבש המערבי. עתה היה כהן אחד מעלה את כל האיברים מחצי הכבש על גבי גג המזבח – למערכת האש. שלב זה נקרא "הקטרה",³⁶ עֲלָה על הכהן להתכוון בשעת העלאת האיברים למערכה שהוא מקריב את הקרבן לשם קרבן עולה,³⁷ אִשָּׁה כאשר שוחטים את קרבן העולה, יש להתכוון שאיבריו יישרפו לגמרי על האש של המזבח,³⁸ רִיחַ נִיחֹחַ לִיקָוֶק על קרבן העולה להיות מוקרב לשם עשיית נחת רוח להי³⁹:

סיכום שלבי הבאת קרבן עולת בקר (השלבים בהבאת עולת צאן זהים לנאמר כאן):

- א. ביקור ממום.
- ב. הבאה והקדשה.
- ג. סמיכה.
- ד. שחיטה בצפון המזבח.
- ה. קבלת הדם במזרק.
- ו. הולכת הדם למזבח.
- ז. זריקת הדם על זווית צפונית מזרחית ודרומית מערבית (ושפיכת השיריים על היסוד הדרומי).

³⁴ אונקלוס.

³⁵ רמב"ן בפסוק ו'.

³⁶ אונקלוס.

³⁷ רש"י.

³⁸ רש"י. רמב"ן הבין מרש"י שכוונתו הייתה שצריך להעלות את האיברים על האש ולא להסתפק בלהעלותם על גבי גחלים ולאחר מכן כתב שהוא עצמו מפרש כפי שהסברנו בדעת רש"י (וכפי שחלק ממפרשי רש"י מסבירים) שהכוונה היא שצריך להתכוון שהאש תאכל את הבשר לגמרי. כמו"כ כתב בשם פרשנים אחרים שהכהן צריך להתכוון להעלות את הקרבן על גבי אש שנוצרה מעצים ולא על גבי אש שנוצרה מקש וגבבא. א"ע: "אשה" היינו שם התואר כמו קרבן שנאכל כולו על גבי האש. רמב"ן הסביר לפי דברי הא"ע שבמנחות נאמר "אשה" משום שהכוונה היא על החלק שעולה למעלה על גבי המזבח אך הסביר בעצמו שהכוונה היא לעולת אש ולא שהקרבן כולו מוקרב על גבי המזבח.

בעניין טעם הקרבנות הביא רמב"ן את דברי הרמב"ם שכתב שהמצרים והכשדים (העמים שבהם עם ישראל היה גר בארצם) היו עובדים לבקר ולשעירים ולכן התורה ציוותה להקריב דווקא את בעלי החיים האלה כדי שעם ישראל יידע שאינם אלוהים ועל ידי כך יתרפא הרצון של עם ישראל לעבוד עבודה זרה. רמב"ן מקשה על הרמב"ם שלש קושיות: א. לא ייתכן לומר שכל סבת הקרבנות היא כדי להוציא מלב עובדי עבודה זרה. התורה במפורש כותבת שהקרבנות הם לריח ניחוח. ב. לא תתרפא מחשבתם של המצרים על ידי שנקריב את העבודה זרה שלהם. להיפך. הדבר רק יחזק יותר את סברתם שמדובר בבעלי חיים מקודשים שיש בהם מחשבת אלילות. לו רק היינו אוכלים את בשר הקרבנות, היה אולי ניתן לומר שהתורה ציוותה על כך לשם שבירת המחשבה של עבודה זרה, אולם בעצם ההקרבה לא ניתן לומר כן. ג. גם כשלא היה שום מצרי או כשדי בעולם (אצל הבל ונח) עדיין היו הקרבנות לרצון לפני ה'. הלכך כותב רמב"ן שני טעמים לציווי הקרבת הקרבנות: א. האדם חוטא על ידי מחשבה, מעשה ודיבור וכל אחד משלבי הקרבת הקרבן וכל אחד מאיברי הקרבת הקרבן באים לכפר על חלק מהגורמים לחטא (למשל הסמיכה היא כנגד המעשה, הויזוי כנגד הדיבור, זריקת הדם כנגד דם נפשו), ועל ידי הקרבת הקרבן האדם חושב שחטא לה' בגופו ונפשו. ב. (שהקרבת הקרבן הוא כדי שיעדש רצונו של ה'. הסבר זה הוא על פי הקבלה כפי שאומר רמב"ן עצמו ולא זכיתי להבין את דבריו, אך לפי הסבר זה כנראה שמוכן גם הטעם לקרבנות נדבה. עוד בעניין טעם הקרבנות – עיין בהקדמה הפרשנים לספר ויקרא לעיל (הערה מספר אחת).

³⁹ רש"י. רא"ם: הקשה על רש"י מדוע לא הביא גם את החובה שייצא מהאיברים ריח שריפה בשעת הקרבת הקרבן? הרי הלכה זו נלמדת גם כן מפסוק זה? (על מה שגם צריך שהקרבת הקרבן לשם ה' יהיה לשם מי שאמר להיה העולם לא מקשה הרא"ם משום שזהו דבר פשוט שה' הוא מי שאמר והיה העולם.) ונשאר בשאלה.

- ח. הפשט וניתוח (ורחיצת הקרב והכרעיים).
ט. הולכת איברים לכבש, העלאתם לחצי הכבש ומליחתם.
י. הקטרת האיברים על גבי האש.

ב. עולת צאן:

(*) **וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ** אם האדם מקריב צאן לשם קרבן עולה.⁴⁰ דיני עולת בקר ועולת הצאן זהים אלא שהתורה כתבה חלק מהדינים בפסוקים העוסקים בעולת בקר, וחלק מהדינים כתבה התורה בפסוקים העוסקים בעולת הצאן, והדינים נלמדים מזה לזה,⁴¹ **מִן הַבְּשָׂבִים אוּ מִן הָעֵזִים לְעֹלָה** אדם שמקריב קרבן עולת צאן, יכול להקריב את קרבנו מכבשים או מעיזים,⁴² **זָכַר תְּמִים יִקְרִיבֵנוּ** (אדם המקריב בקר לשם קרבן עולה) צריך להקריב בקר שהוא זכר וללא מום (תמים): **(יֵא) וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יְרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנָי יִקְוֶן בַּעַל הַקֶּרֶבֶן או שְׁלֹחוֹ יִשַׁח אֶת הַקֶּרֶבֶן לְפָנָי ה' בְּצַד הַצִּפּוּנִי שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ,**⁴³ **וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֲלֵן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמֹו עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב** הכהנים צאצאי אהרון זורקים את דם קרבן העולה מסביב למזבח. זריקת הדם בעולת הצאן זהה לזריקת הדם בעולת בקר: הכהן היה עומד על רצפת העזרה וזורק בפינה הצפון מזרחית של המזבח מתחת לחוט הסקרא באופן שהדם היה מתפשט לכיוון דרום ומערב, ולאחר מכן היה הכהן מגיע לפינה הדרום מערבית של המזבח וזורק שם את הדם כך שהדם היה מתפשט לכיוון צפון ומזרח: **(יב) וְנָתַח אֹתוֹ לְנִתְחָיו** לאחר הפשטת העור, היו חותכים את הבהמה באופן שכל אחד מאיבריה יהיה חתוך ונפרד משאר איברי הבהמה, **וְאֵת רֵאשׁוֹ וְאֵת פְּדָרוֹ יַחַד עִם שְׂאֵר הָאֵיבָרִים שְׁנֹתָחוּ,** היו מעלים למזבח גם את הראש כשמקום השחיטה היה מכוסה בפדר, **וְעֶרְףְּ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ** הכהן יסדר את איברי הקרבן על העצים שנמצאים על גבי מערכת האש שעל המזבח החיצוני:⁴⁴ **(ג) וְהִקְרַב וְהִפְרָעִים יִרְחִץ בְּמַיִם** בעל הקרבן או שלוחו היה רוחץ את הקרב והכרעיים של הבהמה על מנת לנקותם משאריות הלכלוך. הדחת הקרב והכרעיים הייתה נעשית בשלב ההפשט והניתוח,⁴⁵ **וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ** הכהן היה מגיש ומעלה את כל איברי הקרבן על

⁴⁰ **אונקלוס. רש"י:** ו' החיבור שבמילת "ואם" בא ללמדנו שהדינים של קרבן עולת בקר ושל עולת צאן זהים. הלכך, למרות שלא כתוב בעולת הצאן שהבהמה צריכה הפשט וניתוח, הדבר נלמד מעולת בקר, ולמרות שבעולת בקר לא נאמר שהשחיטה בצפון, הדבר נלמד מעולת צאן. הסיבה להפסק בין שתי הפרשיות נועד לתת למשה רבינו לתת רווח בין פרשה לפרשה על מנת להתבונן בה. **אוה"ח:** כוונת חז"ל לומר שהתורה כתבה את ו' החיבור כדי ללמדנו שחלק מדיני עולה כתובים דווקא בעולת בקר וחלק כתובים דווקא בעולת בהמה ובכל זאת התורה הפסיקה ביניהם כדי לתת רווח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה, ואם כן גם בשאר הפרשות שאינן למדות זו מזו, מטרת ההפסקה הייתה ליתן למשה רבינו רווח להתבונן בין פרשה לפרשה. **רמב"ן:** התורה קיצרה בדיני עולת צאן משום שדיניה זהים לעולת בקר.

⁴¹ **רש"י.**

⁴² **אונקלוס. רש"י:** בפסוק ישנם שלש מיעוטים (מהמילה "מן") שבאו למעט הקרבת צאן כשהוא זקן, חולה או מזוהם.

⁴³ **אונקלוס. רש"י:** "לפני ה'" בא ללמד אותנו שדין צפון שייך רק בבית המקדש ולא בבמה. **א"ע:** "ירך" היינו מחוץ למזבח ונראה לי שכונתו שהכהן עומד על רצפת העזרה כפי קבלת חכמינו. **רמב"ן:** מפנה אותנו לפירוש בפרשת כי תשא שם הסביר שסיבת שחיתת הקרבנות בצפון היא משום שהרעה נפתחת מצפון "מצפון תיפתח הרעה".

⁴⁴ **אונקלוס.**

⁴⁵ **כלי יקר** בפרק ב' פסוק א': בעולת הצאן כתוב "והקרב והכרעיים" לעומת הכתוב בעולת בקר "וקרב וכרעיו". הסיבה היא שבדרך כלל עשיר הוא שמביא עולת בקר, והתורה אומרת שהעשיר אינו מקריב את כל כולו יחד עם הקרבן. לכן התורה מיעטה וכתבה שרק הקרב והכרעיים של הקרבן מודחות בעולת בקר. זאת לעומת אדם בינוני המביא עולת צאן שהוא כן מכניע את עצמו במקצת ולכן התורה לא מיעטה את הקרב והכרעיים שלו. אצל

מערכת האש שעל המזבח,⁴⁶ עלה הוא על הכהן להתכוון בשעת העלאת האיברים למערכה שהוא מקריב את הקרבן לשם קרבן עולה,⁴⁷ אֲשֶׁה כאשר שוחטים את קרבן העולה, יש להתכוון שאיבריו יישרפו לגמרי על האש של המזבח, רִיחַ נִיחֹחַ לִיקְוֶקַע על קרבן עולת הצאן להיות מוקרב לשם עשיית נחת רוח לה':

ב. עולת העוף:

(יד) וְאִם מִן הָעוֹף עֹלָה קָרְבָּנוֹ לִיקְוֶקַע אִם מִקְרִיב קרבן העולה מקריב עוף כקרבן (במקום בקר או צאן),⁴⁸ וְהִקְרִיב מִן הַתְּרִים או מִן בְּנֵי הַיֹּנֶה אֶת קָרְבָּנוֹ (אדם המקריב עוף לקרבן) יכול להקריב את קרבנו משני סוגים של ציפורים: תורים או בני יונה. אולם, יש הבדל בין שני הציפורים האלה. בעוד שתורים כשרים לקרבן רק כשהם גדולים, בני יונה כשרים לקרבן רק כשהם קטנים⁴⁹: (טו) וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ הַכֹּהֵן מִקְרֵב אֶת הָעוֹף שֶׁהוּבָא לְקָרְבָן עוֹלָה אֶל הַמִּזְבֵּחַ. הַכֹּהֵן עוֹלָה עַל הַכֶּבֶשׂ הַיְמָנִי הַקָּטָן אֶל הַסּוּבֵב, וּמִגִּיעַ לַפִּינָה הַדְּרוּמִית מִזְרָחִית שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ,⁵⁰ וּמִלֶּקֶת אֶת רֹאשׁוֹ (כשהכהן נמצא על הסובב בפינה הדרומית מזרחית של המזבח) הוא מולק את ראש העוף על ידי שימוש בציפורן האגודל.⁵¹ המליקה נעשית על ידי שהכהן אוחז את שתי הרגליים של העוף בין אצבעות האמה והאצבע, לאחר מכן מותח את הגרון, והוא תוחב את הציפורניים של אחת מאצבעות יד ימין מתחת לעורף של העוף, עד שהוא מנתק את הראש לגמרי מהגוף,⁵² וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה לאחר מיצוי הדם, יעלה הכהן את ראש העוף על גבי המזבח. לאחר המליקה, הכהן ממצה את הדם (כפי שנראה בעז"ה בצלע הפסוק הבא) ולאחר מיצוי הדם הכהן מעלה את ראש העוף

העני שמביא עוף לקרבן עולה נאמר אפילו שמשליך לגמרי את מוראתו בנוצתה וה' יחדש לו לב טהור תמורת זאת. בדלי דלות, שבו אדם מביא סולת, נאמר כבר יותר מכך: "ונפש כי תקריב", האדם מקריב את כל נפשו.

⁴⁶ אוה"ח: מכך שהתורה כפלה "והקטיר" גם בעולת הצאן וגם בעולת בקר אנו למדים שגם אם הקרבן נפסל (על ידי יוצא וכדו'), הוא עולה על גבי המזבח.

⁴⁷ אוה"ח: הסיבה שבעולת הצאן כתוב "עולה הוא" באה למעט שעולה שלא נשחטה בצפון נפסלת ובעולת בקר שלא נאמר מיעוט זה בא ללמדנו שסימכה שאינה בצפון אינה פוסלת.

⁴⁸ אונקלוס. רש"י: "מן העוף" ולא כל העוף. התורה באה למעט ולומר שעוף מחוסר איבר פסול לקרבן. הסיבה שהיה צריך למעט מחוסר איבר היא משום שבניגוד לבהמה הנפסלת במום, עוף לא נפסל במום, והייתי חושב שכל עוף כשר לקרבן, לכן באה התורה ומיעטה מחוסר איבר. אוה"ח: "ואם מן העוף" בא ללמדנו את אותו לימוד שנאמר בעולת הצאן, שהדינים של קרבנות העולה השונים חלים זה על זה וממילא רק במקום שהתורה חידשה דין שונה בעולת העוף, דין זה בא לבטל את הדין הרגיל בעולת בהמה (כגון שאין עולת עוף באה כקרבן ציבור). כמו"כ כתב שהתורה כתבה "קרבנו לה" בעולת העוף, מה שלא כתבה במקומות אחרים, משום שהייתי חושב שאדם שמביא עוף לקרבן, קרבנו פחות נחשב בעיני ה', והראיה שמותר להביא עוף בעל מום, לכן הדגישה התורה את עניין היותו של העוף "קרבן לה". הסבר נוסף ודומה כתב שמי שמקריב עולת העוף בדרך כלל הוא עני וממילא הקב"ה נמצא עימו.

⁴⁹ רש"י וכתב שתחילת הציהוב (גדילת הנוצות בצבע צהוב) אצל שניהם פוסל, אלא שאצל תורים מופיע השלב הזה כשהם קטנים ואילו אצל בני יונה מופיע שלב זה כשהם גדולים. רמב"ן: הסיבה שהתורה בחרה את שני סוגי הציפורים האלה היא משום שהם הציפורים שקל יותר לצוד אותם, והתורה לא רצתה להטריח את האדם לצוד ציפורים שקשות יותר לצידה. כמו"כ הסביר את הטעם מדוע התורה הכשירה דווקא תורים גדולים ובני יונה קטנים וכתב שהתורים הגדולים שומרים על נאמנות לבן זוגם כפי שעם ישראל שומר על נאמנות לה' וזאת בניגוד ליונים שאינם שומרים לבן זוגם נאמנות, אך כשהם קטנים הם גדלים באווירה חמה ואוהבת יותר משאר הציפורים וכאשר אדם נוגע בקן שלהם על מנת לקחת ממנו ביצים, האם אינה עוזבת את הקן שלה (וזאת בניגוד לציפורים אחרות) וכך עם ישראל לא יחליף את בוראו ואת תורתו לעולם. רמב"ן גם דחה את שיטת הרמב"ם שכתב שהסיבה שדווקא הותרו תורים ובני יונה היא משום שאז בשרם מובחר, משום שתורים גדולים אינם מובחרים. הדחייה לשיטת הרמב"ם נובעת מכך שגם בני יונים אינם ראויים כל כך לאכילה. בסוף דבריו כתב שיתכן שאכילת התורים ובני היונה אינה מועילה מצד הבשר שבהם וטעמם, אלא שהם מועילים לגוף: התורים מועילים לחידוד השכל ובני היונה מועילים למי שאחד מאיבריו אינו מתפקד.

⁵⁰ אונקלוס + רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ו' הלכה כ'. רש"י: התורה כתבה "והקריבו" בלשון יחיד ללמדנו שמותר להקריב עוף אחד לשם קרבן עולה ואין צורך בשני עופות.

⁵¹ רש"י.

⁵² רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ו' הלכה כג.

על גבי המזבח, מולח אותו ומעלה אותו על גבי מערכת האש. כדי לעלות על המזבח, הכהן מקיף את כל הסובב עד שמגיע לצד המערבי של המזבח, לכבש הקטן שיוּרד מהסובב אל הכבש הגדול, שם עולה הכהן על הכבש הגדול ובפינה הדרום מערבית של המזבח מולח את ראש העוף. לאחר המליחה, מגיע הכהן אל הפינה הדרום מזרחית ומעלה את ראש העוף על גבי האש,⁵³ וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ (לאחר המליחה) ולפני ההקטרה על המזבח) הכהן סוחט את הדם מהציפור על קיר המזבח. מיצוי הדם היא עבודה המקבילה לזריקת הדם בעולת בהמה, ומחולק לשני שלבים. השלב הראשון, הנקרא "מיצוי ראשון" כולל את מערכת גוף העוף וראש העוף במקום השחיטה על זווית קיר המזבח. לאחר מכן מגיע השלב השני, "מיצוי שני" בו אוּחזו הכהן בראש העוף בידו הימנית (את הגוף הוא אוּחזו בידו השמאלית או שמניח אותו על הסובב) ומועך פעם נוספת את ראש העוף על זווית קיר המזבח⁵⁴: (טז) וְהִסִיר אֶת מְרֵאתוֹ בְּנִצְתָהּ (לאחר הקטרת הראש) חוזר הכהן אל הפינה הדרום מזרחית של הסובב (שם הניח את גוף העוף) ומסיר את איברי העיכול של העוף (בלשון התורה נקרא "מראה" ובלשון חז"ל נקרא "זפק") יחד עם הנוצה שעל העור. הכהן מוציא את איברי העיכול של העוף על ידי שלוקח סכין, גוזר עיגול בצוואר העוף ועושה בו נקב עד שהנקב מגיע לאיברי העיכול, ואז מוציא את הזפק. על העיגול שגזר בתחילה יש נוצות, וזוהי כוונת הפסוק שהכהן לוקח את המראה יחד עם נוצתה, את איברי העיכול יחד עם הבשר והנוצה שגזר בתחילה,⁵⁵ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצְלֵ הַמִּזְבֵּחַ קִדְמָה הכהן משליך את הזפק והנוצה על רצפת העזרה בצד המזרחי של כבש המזבח,⁵⁶ אֶל מְקוֹם הַדְּשָן (הכהן משליך את הזפק והנוצה לצד המזרחי של הכבש) לאותו מקום בו היו מניחים את דשן המזבח. בכל בוקר, היה כהן עולה על המזבח ולוקח מהמערכה הגדולה מעט אפר (שנוצר משריפת הקרבנות והעצים). את האפר היה הכהן מניח במקום הדשן שהיה על רצפת העזרה, בצידו המזרחי של הכבש (שהיה בערך בשליש אורך הכבש מתחילת שיפועו) שם היה נבלע בדרך נס (וכן היו מניחים שם את האפר של המנורה ושל המזבח הפנימי). כאשר הכהן היה מקריב עולת עוף, הוא היה עומד על הזווית הדרומית מזרחית של הסובב וזורק את הזפק והנוצה על המקום שבו היו מניחים את הדשן בכל בוקר⁵⁷: (יז) וְשָׂעֵ אֹתוֹ בְּכַנְפָיו (לאחר זריקת הזפק והנוצה אל מקום הדשן) הכהן מפרק את גוף העוף על ידי שקורע את גב העוף ומפריד את שתי הכנפיים,⁵⁸ לֹא יִבְדִּיל הכהן משסע את גב העוף אבל הוא עוצר לפני שהוא מפריד לגמרי את שתי החלקים. גם לאחר השיסוע, גוף העוף נשאר מחובר מצד הבטן,⁵⁹ וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ (לאחר השיסוע) הכהן מעלה את גוף העוף על העצים שעל מערכת האש שעל המזבח, עֲלֶה הוּא על הכהן להתכוון בשעת העלאת גוף העוף למערכת שהוא מקריב את הקרבן

⁵³ רש"י. רמב"ן הולך כאן באותו כיוון שהלך בהסבר סדר הפסוקים שבעולת בקר ומסביר שצלע פסוק זה בא להסביר את צלע הפסוק הקודם: המליקה תהיה כדי להעלות את הראש על גבי המזבח.

⁵⁴ רש"י.

⁵⁵ רש"י בפירושו השני. בפירושו הראשון כתב ש"נצתה" היינו דבר מאוס כשהכוונה לשאריות האוכל שנמצאות באיברי העיכול. פירשנו לפי פירושו השני משום שזוהי דעת חכמים. כמו"כ הסביר רש"י שהסיבה שהתורה אסרה להעלות על המזבח את איברי העיכול של העוף וזאת בניגוד לאיברי העיכול של הבהמה שכן עולים על גבי המזבח, משום שהעוף אוכל מהגזל. רמב"ן סובר שגם אבא יוסי מסכים עם שיטת חכמים שנוצתה הכוונה לנוצה שעל הבשר אלא שאבא יוסי מצריך ליטול גם את הקורקבן משום שגם הקורקבן בכלל "מראתו" וזאת בניגוד לחכמים שסוברים שמספיק להוציא את הזפק.

⁵⁶ רש"י.

⁵⁷ רש"י. א"ע: למד שיש שתי אפשרויות למקום השלכת הזפק – או לצד המזרחי רחוק ממקום המזבח או למקום הדשן.

⁵⁸ אונקלוס + רש"י. כמו"כ כתב רש"י שבשלב השיסוע לא מורידים את הנוצות מהכנפיים והסביר שלמרות שריח שריפת הכנפיים אינו נעים, התורה רצתה שיקריבו את הכנפיים כדי שיהיה המזבח שבע מקרבנו של העני. רמב"ן חולק על הסברו של רש"י ש"בכנפיו" נאמר כדי שלא ימרוט את הנוצות מהכנפיים וכתב שהכוונה היא ללמדנו מאיזה מקום משסע הכהן את העוף.

⁵⁹ רש"י.

לשם קרבן עולה, אֲשֶׁה כאשר מולקים את קרבן עולת העוף, יש להתכוון שאיבריו יישרפו לגמרי על האש של המזבח, רִיחַ נִיחֹחַ לִיקְזָק על קרבן עולת העוף להיות מוקרב לשם עשיית נחת רוח להי⁶⁰:

סיכום שלבי הבאת קרבן עולת העוף:

- א. מליקה על הסובב בפינה הדרום מזרחי של המזבח.
- ב. מיצוי ראשון (מקום השחיטה בראש ומקום השחיטה בגוף).
- ג. מיצוי שני (רק הראש).
- ד. עלייה לפינה הדרומית מזרחית של המזבח ומליחת ראש העוף (העלייה נעשית על ידי הקפת הסובב עד להגעה לצד המערבי של המזבח).
- ה. הקטרת הראש.
- ו. הוצאת הזפק והנוצה וזריקתם למקום הדשן – בצד המזרחי של כבש המזבח.
- ז. שיסוע גוף העוף.
- ח. מליחת גוף העוף בפינה הדרום מערבית של המזבח.
- ט. העלאת גוף העוף על גבי המזבח והקטרתו.

ויקרא פרק ב

א. מנחת סולת:

(א) וּנְפֹשׁ כִּי תִקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לִיקְזָק כאשר אדם יקריב מנחה בתור קרבן להי⁶¹, סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ הקרבן של אדם זה יהיה מנחת סולת כפי הדינים אשר יתבארו. התורה אומרת שאם אדם אמר סתם "הרי עליי מנחה" והוא לא פירש איזו מנחה עליו להביא, הוא מביא מנחת סולת משום שזוהי המנחה הראשונה שהוזכרה בדיני המנחות. מנחה זו נקראת "מנחת סולת" משום שהיו מביאים אותה ללא אפיה או טיגון, בניגוד למנחות האחרות המוזכרות בהמשך. הסולת היא קמח מובחר העשוי מחיטים ולכל מנחה יש להביא לפחות עישרון אחד של סולת (עשירית האיפה)⁶², וַיִּצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן בעל המנחה שופך על המנחה שמן בכמות של "לוג" לכל עישרון סולת שהביא. את השמן שופכים על המנחה בסדר הבא: תחילה שופך לכלי שמן בכמות "כזית" (שלב זה נקרא "מתן שמן בכלי"), לאחר מכן שופך לכלי את כל הסולת, לאחר מכן שופך לכלי את כל השמן חוץ משיעור "כזית" שמשאיר בכלי השמן (שלב זה נקרא "שמן לבלילה"), מערבב את הסולת והשמן ולאחר מכן שופך פנימה את כזית השמן שנשאר בכלי (שלב זה נקרא "יציקת שמן"). כלל הפעולות הכרוכות בשפיכת השמן על המנחה נקראים "יציקה" וערבוב השמן והסולת נקרא "בלילה". היציקה והבלילה כשרות בזר⁶³, וַנִּתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה בעל המנחה נותן קומץ של לבונה על צד אחד של הסולת (שבלולה עם השמן). הלבונה היא סוג בושם המופק מעץ שנקרא "לבונה"⁶⁴: (ב) וְהִבִּיֵּאתָ אֵל בְּנֵי אֱהֲרֹן

⁶⁰ רש"י: נאמר "ריח ניחוח" בעולת העוף כמו שנאמר בעולת בקר וצאן כדי ללמדנו שאחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון ליבו לשמים.

⁶¹ אונקלוס. רש"י: הסיבה שהתורה השתמשה כאן בלשון נפש היא משום שבדרך כלל העני הוא שמקריב מנחה והקב"ה אמר שהוא מעלה עליו כאילו הקריב את נפשו. רשב"ם: מנחה מלשון מתנה ודורון.

⁶² רש"י.

⁶³ רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק יג' הלכה ה'.

⁶⁴ רש"י. רש"י במקום כתב שני לימודים מהפסוק המלמדים אותנו שיש להבדיל בין השמן ששופכים ממנו על כל הסולת ללבונה ששופכים ממנו רק מעט. א. "ונתן עליה לבונה" הוא ריבוי אחר ריבוי ואין ריבוי אלא למעט. ב. השמן נבלל ונקמץ עימו ולכן נותנים ממנו על כולו. הלבונה אינה נקמצת עם המנחה ולכן נותנים ממנה על מקצתה.

הַכְּהֹנִים בעל המנחה יביא את מנחתו לצאצאים של אהרון הכהן המשמשים ככהנים.⁶⁵ לאחר שבעל המנחה נותן את המנחה לכהן, הכהן ניגש עם המנחה לקרן הדרומית מערבית של המזבח, נוגע עם הכלי שבו נמצא המנחה בקרן לרגע אחד, ולאחר מכן מסיר את הלבונה לצדדים,⁶⁶ וְקִמִּין מִשָּׁם מֵלֵא קִמְצוּ (לאחר ההגשה) הכהן קומץ מהמנחה על ידי שהוא ממלא את הנפח שנוצר מקיפול שלוש האצבעות שלו. שלב זה בהבאת המנחה נקראת "קמיצה" והיא כשרה רק בכהנים, אולם קמיצה מותרת בכל מקום בעזרה. לאחר הקמיצה, נותן הכהן את מה שקמץ לתוך כלי שרת (שמוחזק על ידי כהן אחר),⁶⁷ מְסַלְתָּהּ וּמְשַׁמְנָהּ עַל כָּל לְבַנְתָּהּ הכהן ממלא את קמיצתו מהסולת ומהשמן אך אינו מכניס לתוך הקומץ את הלבונה. הלבונה לא נכללת בקמיצה אך הכהן היה מקטיר את כל הלבונה על המזבח לאחר שהיה מקטיר את הסולת והשמן.⁶⁸ כדי להקטיר את הלבונה, הכהן היה מלקט אותה מתוך הכלי שהביא בעל המנחה (כזכור, לתוך כלי זה יצקו את השמן ואת הסולת ואת הלבונה ומתוך כלי זה קמץ הכהן את הסולת והמנחה ללא לבונה). לאחר ליקוט הלבונה היה הכהן מוליך את הכלי עם הקומץ ואת הלבונה למזבח, מגיע לקרן הדרומית מערבית (על ידי שהיה מקיף את המזבח במקום הילוך רגלי הכהנים) ומולח שם את הקומץ והלבונה,⁶⁹ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אֲזֵקֶרְתָּהּ הַמְּזִבְחָה הכהן יעלה על גבי המזבח החיצון את האזכרה. האזכרה כוללת את הסולת והשמן שהכהן קמץ ונמצא בכלי השרת, וכן את הלבונה שהכהן ליקט לאחר הקמיצה. הסיבה שהקמיצה והלבונה נקראים אזכרה היא משום שעל ידי העלאתם למזבח, הבעלים נזכר לטובה לפני ה',⁷⁰ אִשָּׁה רִיחַ נִיחַח לִיקִינָק (על ידי הקרבת המנחה כהלכתה) המנחה תתקבל ברצון לפני ה'.⁷¹ (ג) וְהַנּוֹתֵרֶת מִן הַמְּנַחָה מה שנשאר מהמנחה, כלומר: הסולת והשמן שלא עלו בקמיצה ונותרו בכלי שהביא בעל המנחה. הנותר מהמנחה נקרא גם "שיירי מנחה",⁷² לְאֵהָרֵן וּלְבָנָיו (הנותר מהמנחה) יינתן לאהרון ולבניו הכהנים,⁷³ קִדְּשׁ קִדְּשִׁים מֵאִשֵּׁי יִקְנֹק (למרות שלכהנים מותר לאכול את שיירי המנחה, עדיין) המנחה נחשבת לקודש קדשים ואסור להם לאכול את חלקם לפני שהעלו למזבח את האזכרה.⁷⁴

סיכום שלבי הבאת מנחת סולת:

⁶⁵ **אונקלוס.**

⁶⁶ **רמב"ם** הלכות מעשה הקרבנות פרק יג' הלכה יב'.

⁶⁷ **רש"י** וכתב שצריך שהסולת ימלא בדיוק את הנפח, לא יבצבץ מתוך האצבעות וגם לא יהיה חסר מהאצבעות. **רמב"ן** מסביר את דברי חז"ל שמקמיצה ואילך צריך להיעשות על ידי כהנים שהכוונה היא מבין העבודות המוזכרות בפסוק, קמיצה היא העבודה הראשונה שצריכה להיעשות דווקא על ידי כהן, אך בסדר העבודות, הגשה קודמת לקמיצה והיא צריכה להיעשות על ידי כהן. **א"ע**: קמיצה היינו מלשון אסיפה ובלשון חז"ל הסביר שהכוונה היא לכך שהכהן אוסף את אצבעותיו לתוך אגרופו.

⁶⁸ **רש"י + א"ע.**

⁶⁹ **רמב"ם** הלכות מעשה הקרבנות פרק יג' הלכה יב'.

⁷⁰ **רש"י** ומדבריו עולה שהאזכרה כוללת רק את הקמיצה. ולא את האזכרה וזוהי כדעת ר"ש בתורת כהנים אולם דעת תנא קמא (וכך ההלכה) היא שהאזכרה כוללת גם את הלבונה. **משכיל לדוד**: רש"י פירש דלא אליבא דהלכתא משום שפשט הפסוק משמע שהאזכרה כוללת דבר אחד "אזכרתה" ואם הייתה כוללת שני דברים היה צריך להיות כתוב "אזכרותיה". **אוה"ח** בפסוק י': למרות שצריך להעלות גם את הלבונה יחד עם הקמיצה, התורה כאן בכוונה הפרידה בין השניים כדי ללמדנו שאם הקריב רק את הקמיצה ולא את הלבונה, אין זה מעבד את אכילת השיירים על ידי הכהנים. **רשב"ם**: "אזכרתה" מלשון זכר אך נקרא כן משום הלבונה העולה למעלה לזכרון. **א"ע** פירש בשני אופנים. או מלשון זכר והאות א' נוספת או מלשון ריח.

⁷¹ **אונקלוס.**

⁷² **אונקלוס.**

⁷³ **אונקלוס. רש"י**: אהרון הזכר כאן יחד עם בניו כדי ללמדנו שהכהן הגדול נוטל חלק בראש בלי להתחלק עם שאר הכהנים ואילו כהן הדיוט נוטל חלק אך זאת רק על ידי חלוקה עם שאר הכהנים.

⁷⁴ **רש"י.**

- א. יציקה ובלילה. בתחילה שופך כזית שמן, לאחר מכן שופך את כל הסולת, שופך את כל השמן חוץ מכזית, בולל ושופך את השמן בכמות כזית שנשארה בכלי.
- ב. נתינת לבונה.
- ג. הגשה לקרן דרומית מערבית ונגיעה במזבח.
- ד. קמיצה.
- ה. ליקוט לבונה.
- ו. הולכה למזבח ומליחה.
- ז. הקטרת המנחה.

ב. מנחת מאפה תנור:

(ד) **וְכִי תִקְרַב קָרְבַּן מִנְחָה מֵאֵפֶה תֵנּוֹר** ואם תקריב קרבן מנחת מאפה תנור. אדם מתחייב במנחה זו על ידי שהוא אומר "הרי עלי מנחת מאפה תנור" וישנם שני אופנים בהבאתה: מנחת מאפה תנור חלות ומנחת מאפה תנור רקיקין. מנחה זו היו אופים בתנורים שהיו בבית המקדש בעזרת ישראל,⁷⁵ **סֶלֶת חֲלוֹת מִצֹּת בְּלוֹלֹת בְּשֶׁמֶן** האופן הראשון שבו ניתן להביא את מנחת מאפה תנור הוא מנחת מאפה תנור חלות. הכהן היה מכין את המנחה על ידי שהיה לוקח את הסולת ובולל (מערבב) אותו יחד עם השמן, מוסיף מים פושרים ומכין בצק עבה. בשעת הכנת הבצק היה צריך למנוע את החמצתו משום שאסור להקריב חמץ על גבי המזבח. את הבצק היו מחלקים לעשר חלות לפני האפייה,⁷⁶ **וְרִקְיָי מִצֹּת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן** האופן השני שבו ניתן להביא את מנחת מאפה התנור הוא על מנחת מאפה תנור רקיקין. באופן זה, הכהן אינו בולל את הסולת עם השמן, אלא מערבב את הסולת יחד עם מים פושרים, מכין את הבצק בצורה דקה (מעין מצות, ומכאן שמה) ולאחר האפייה מושח (מורח) שמן על גבי המצה. גם כאן היו מחלקים את המנחה לעשר מצות לפני האפייה. בשני האופנים של הכנת מנחת מאפה תנור יש לפורר את המנחה לחתיכות קטנות של כזית וכך היה ניתן לקמוץ את המנחה:

סיכום שלבי הבאת מנחת מאפה תנור חלות:

- א. יציקה ובלילה. כאן היו שופכים בבת אחת את כל הסולת ואת כל השמן לכלי אחד ובוללים.
- ב. שפיכת מים פושרים.
- ג. חלוקת הבצק לעשר חלקים (כל עישרון היה צריך לחלק לעשר חלות). הכנת גושי חלות מהבצק.
- ד. אפייה.
- ה. פתיחה לחתיכות של כזית והעברתם לכלי שרת.
- ו. נתינת הלבונה על הפתיתים מהצד.
- ז. הגשה לקרן דרומית מערבית ונגיעה במזבח.
- ח. קמיצה.
- ט. ליקוט לבונה.
- י. הולכה למזבח ומליחה.
- יא. הקטרת המנחה.

⁷⁵ **רש"י**. כמו"כ הביא את מחלוקת חז"ל האם היו משתמשים בכל השמן שהיו מביאים כדי למשוח את המנחה, וזאת על ידי שהיה מושח וחוזר ומושח, או שמא היו רק מושחים את המנחה פעם אחת במעין כ' יונית ושאר השמן היה נאכל לכהנים. **אוה"ח**: "וכי" נאמר כדי ללמדנו שאין ציבור מביאים מנחת מאפה תנור כשם שאינם מביאים מנחת סולת וכן כדי ללמדנו שיש להביא בונה גם במנחה זו למרות שלא נזכרה.

⁷⁶ **רמב"ם** הלכות מעשה הקרבנות פרק יג' הלכות ח' – ט' + **רש"י** וכתב שכל המנחות האפויים נקמצות על ידי פתיחה וכולן באות עשר חלות. **א"ע** הסתפק בביאור המילה "חלות" האם הכוונה לעבות (כפי שכתבנו למעלה בביאור) או שהכוונה היא לעגולות.

סיכום שלבי הבאת מנחת מאפה תנור מצות :

- א. יציקה ובלילה. כאן היו שופכים בבת אחת את כל הסולת מוסיפים מים פושרים ומערבבים.
- ב. חלוקת הבצק לעשר חלקים (כל עישרון היה צריך לחלק לעשר חלות). הכנת מצות דקות מהבצק.
- ג. אפייה.
- ד. משיחת המצות בשמן (מחלוקת אם מושח פעם אחר פעם עד שמסיים את כל השמן או שמושח פעם אחת ככף יוונית ושאר השמן נאכל לכהנים).
- ה. פתיחה לחתיכות של כזית והעברתם לכלי שרת.
- ו. נתינת הלבונה על הפתיתים מהצד.
- ז. הגשה לקרן דרומית מערבית ונגיעה במזבח.
- ח. קמיצה.
- ט. ליקוט לבונה.
- י. הולכה למזבח ומליחה.
- יא. הקטרת המנחה.

ג. מנחת מחבת:

(ה) **וְאִם מִנְחָה עַל הַמַּחְבֶּת קֶרֶבֶן** ואם תקריב מנחת מחבת לשם קרבן. אדם מתחייב במנחה זו על ידי שהוא אומר "הרי עלי מנחת מחבת". המחבת שבבית המקדש דומה להבדיל למחבת שבכלי המטבח, דהיינו, שאינו כלי עמוק, ולכן מה שמטוגן בו יוצא קשה יותר מטיגון בכלי עמוק,⁷⁷ **סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן יֵשׁ** לבלול את הסולת יחד עם השמן. אמנם, במנחת מחבת לא היו מערבבים את כל השמן והסולת יחד, אלא היו נותנים בתחילה שמן בשיעור "כזית", לאחר מכן היו שופכים את כל עישרון הסולת, שופכים כמעט את כל השמן שנשאר בכלי חוץ משיעור "כזית" שהיו משאירים בכלי, ואת השמן בשיעור כזית שנותר בכלי היו שופכים לאחר אפיית המנחה ופתיחתה,⁷⁸ **מִצֵּה תְּהִיָּה** על המנחה הנאפית להיות מצה ואסור לה להחמיץ⁷⁹: (ו) **פְּתוֹת אֶתֶּה פְּתִים** (לאחר האפייה) יש לחלק את המנחה לפתיתים בגודל "כזית",⁸⁰ **וַיִּצְקֶתָ עָלֶיהָ שֶׁמֶן** (לאחר הפתיחה) שופכים את כזית השמן שנותר בכלי,⁸¹ **מִנְחָה הִוא** מנחת מחבת הינה קרבן מנחה⁸²:

ד. מנחת מרחשת:

(ז) **וְאִם מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת קֶרֶבֶן** ואם תקריב מנחת מרחשת לשם קרבן. אדם מתחייב במנחה זו על ידי שהוא אומר "הרי עלי מנחת מרחשת". המרחשת היא כלי עמוק שהיה בבית המקדש שהיו מטגנים בו, וממילא מה שהיו מטגנים בו היה יוצא רך,⁸³ **סֶלֶת בְּשֶׁמֶן תִּעֲשֶׂה יֵשׁ** לבלול את הסולת יחד עם השמן. גם

⁷⁷ רש"י. א"ע: "מחבת" מלשון "מחבוא" (הת' במקום ה') והכוונה היא לקערה שהייתה מוכנסת לקערה נוספת.

⁷⁸ רש"י + רמב"ם

⁷⁹ אונקלוס.

⁸⁰ רש"י.

⁸¹ רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק יג' הלכה ו'.

⁸² אונקלוס. רמב"ן בפירושו לפסוק יא': כתוב "מנחה הוא" אך קוראים "מנחה היא" משום שהנקה בכלל הזכר

בכח.

⁸³ רש"י. א"ע הסתפק אם משמעות המילה "מרחשת" היא מלשון טיגון או מלשון קולות ורעשי הטיגון.

במנחת מרחשת לא היו מערבבים את כל השמן והסולת יחד, אלא היו נותנים בתחילה שמן בשיעור "כזית", לאחר מכן היו שופכים את כל עישרון הסולת, שופכים כמעט את כל השמן שנשאר בכלי חוץ משיעור "כזית" שהיו משאירים בכלי, ואת השמן בשיעור כזית שנותר בכלי היו שופכים לאחר אפיית המנחה ופיתתה:

סיכום שלבי הבאת מנחת מחבת ומנחת מרחשת:

- א. יציקה ובלילה. בתחילה שופך כזית שמן, לאחר מכן שופך את כל הסולת, שופך את כל השמן חוץ מכזית ובולל.
- ב. הוספת מים פושרים ולישת הבצק.
- ג. חלוקת הבצק לעשר חלקים (כל עישרון היה צריך לחלק לעשר חלות). הכנת חלות מהבצק.
- ד. אפייה במחבת או מרחשת (לפי מה שהתחייב בנדר).
- ה. פתיחה לחתיכות של כזית והעברתם לכלי שרת.
- ו. שופך את כזית השמן שנותר בכלי השמן.
- ז. נתינת הלבונה על הפתיחים מהצד.
- ח. הגשה לקרן דרומית מערבית ונגיעה במזבח.
- ט. קמיצה.
- י. ליקוט לבונה.
- יא. הולכה למזבח ומליחה.
- יב. הקטרת המנחה.

ה. סדר הקטרת המנחה (בכל המנחות):

(ח) **וְהִבֵּאתָ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֲלֵה לִיקוֹק אֶתהּ תְּבִיא אֶת הַמִּנְחָה שְׁבַחְתָּ מִבֵּין רְשִׁימַת הַמִּנְחוֹת** (סולת, מאפה תנור, מחבת או מרחשת) לבית המקדש,⁸⁴ **וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן** בעל הקרבן יקריב את מנחתו אל הכהן, יגיש את מנחתו אל הכהן,⁸⁵ **וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ** הכהן מגיש את המנחה לקרן הדרומית מערבית של המזבח⁸⁶: **(ט) וְהָרִים הַכֹּהֵן מִן הַמִּנְחָה אֶת אֲזִכְרֹתֶיהָ** הכהן מרים מהמנחה את האזכרה. כפי שראינו, האזכרה מורכבת מהקמיצה ומהלבונה,⁸⁷ **וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ** הכהן יעלה את האזכרה על גבי המזבח,⁸⁸ **אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לִיקוֹק** (על ידי הקרבת המנחה כהלכתה) המנחה תתקבל ברצון לפני ה'⁸⁹: **(י) וְהִנֹּחַתְתָּ מִן הַמִּנְחָה** מה שנשאר מהמנחה, כלומר: הסולת והשמן שלא עלו בקמיצה ונותרו בכלי שהביא בעל המנחה. הנותר מהמנחה נקרא גם "שיירי מנחה",⁹⁰ **לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו** (הנותר מהמנחה) יינתן לאהרון ולבניו

⁸⁴ רש"י.

⁸⁵ רש"י ובא למעט שהבעלים עצמם יקריבו את המנחה על גבי המזבח.

⁸⁶ רש"י.

⁸⁷ רש"י אצלנו כתב שהאזכרה הינה הקמיצה ואינה כוללת את הלבונה ועיין במה שכתבנו בהערות לפסוק ב' בשם המשכיל לדוד ובשם אוה"ח.

⁸⁸ אונקלוס.

⁸⁹ אונקלוס.

⁹⁰ אונקלוס. אוה"ח: הסיבה שהתורה כפלה פסוק זה (שהרי כתבה אותו גם בפסוק ג') היא כדי ללמדנו שאת שיירי המנחות מותר לאכול בדבש. אולם לגבי אכילת השיירים בחמץ הסתפק אם לוקה או שלוקה רק על אפיית המנחה כחמץ. בהסברו השני כתב שהפסוק בא למדנו שהשיירים נאכלים לכהנים למרות שלא התקיימו חלק מהמצוות הנוגעות למנחה: הגשה, המלחה והקטקת הלבונה. הדבר נלמד מכך שהפסוק נכתב לאחר מנחת

הכהנים,⁹¹ קִדְשׁ קִדְשִׁים מֵאֲשֵׁי יִקְוֶק (למרות שלכהנים מותר לאכול את שיירי המנחה, עדיין) המנחה נחשבת לקודש קדשים ואסור להם לאכול את חלקם לפני שהעלו למזבח את האזכרה:⁹²

ו. דיני המנחה (בכל המנחות):

(יא) כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לִיקְוֶק כל מנחה שתקריבו לה' כקרבן,⁹³ לֹא תַעֲשֶׂה חֲמִץ (כל מנחה שתקריבו לה' כקרבן) לא תחמיץ. התורה אוסרת שהמנחה תחמיץ וכדי למנוע את ההחמצה הכהן צריך ללוש את הבצק משעת שפיכת השמן והמים ועד לאפייתה,⁹⁴ בִּי כֹל שְׂאֹר וְכֹל דְּבֵשׁ (אסור שהמנחות יהיו חמץ) משום שכל שאור וכל דבש שגורמים לחימוץ (הדבש כולל גם דבש דבורים וגם פירות מתוקים),⁹⁵ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לִיקְוֶק (כל שאור וכל דבש) לא תעלו על המזבח לשם קרבן לפני ה'⁹⁶: (יב) קִרְבַּן רִאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם לִיקְוֶק מותר לכם (הכהנים) להקריב את השאור והדבש רק כקרבן ראשית.⁹⁷ השאור מוקרב בקרבן שתי הלחם שמקריבים בחג השבועות והפירות המתוקים מוקרבים כשמביאים ביכורים,⁹⁸ וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לְרִיחַ נִיחַח אֹלֶם גם בקרבנות אלה (שתי הלחם וביכורים) לא יעלו השאור והדבש על גבי המזבח כדי שיתקבלו לרצון, אלא הם מונפים לפני המזבח ולאחר מכן נאכלים על ידי הכהנים:⁹⁹ (יג) וְכֹל קִרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמִּלַּח תִּמְלַח עֲלֶיךָ לְמַלּוּחַ כֹּל מִנְחָה שְׂמוֹקֶרֶת, יש לפזר מלח על כל מנחה המוקרבת על המזבח,¹⁰⁰ וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ אסור לך לבטל את מלח

סולת (בפסוק ג') שם לא נאמרה הגשה, ומכאן שההגשה אינה מעכבת את אכילת השיריים (ובכך חולק אוה"ח על הראב"ד שכתב שהלימוד נלמד מייטור ו').

⁹¹ אונקלוס. רש"י: אהרון הוזכר כאן יחד עם בניו כדי ללמדנו שהכהן הגדול נוטל חלק בראש בלי להתחלק עם שאר הכהנים ואילו כהן הדיוט נוטל חלק אך זאת רק על ידי חלוקה עם שאר הכהנים.

⁹² רש"י בפסוק ג'.

⁹³ אונקלוס.

⁹⁴ אונקלוס.

⁹⁵ א"ע וכתב שהשאור והדבש גורמים לחימוץ ולכן הם אסורים וכתב שיש מפרשים דבש כדבש תמרים ופירות מתוקים. ועיין רמב"ם הלכות איסורי מזבח פרק ה' הלכה א'. רש"י ורשב"ם פירשו שדבש היינו פירות מתוקים. רמב"ן: צלע זה של הפסוק בא להוסיף על האיסור שנאמר בתחילת הפסוק. בתחילת הפסוק נאמר שאסור להקריב חמץ ועתה נאמר שיש לוודא שגם הקומץ לא תוקרב לחמץ. בהסבר הטעם לאיסור השאור והדבש הביא רמב"ן את דברי הרמב"ם שהסביר שהתורה אסרה את הקרבנות משום שהיו מקריבים אותם לעבודה זרה. רמב"ן בפרק ז' פסוק יד' כתב שהתורה לא כתבה שבקרבן תודה מביאים חמץ משום שאין לחמי החמץ של קרבן התודה עולים על גבי המזבח, אלא הם ניתנים לכהן לאכול. בהסבר נוסף כתב שהתורה הוציאה מהכלל רק את דין הדבש משום שהיא כתבה ליד דין איסור הבאת הדבש גם את הדין שביכורים באים מהדבש ובדרך אגב כללה התורה גם את איסור השאור. אך באיסור החמץ שמפורש בעוד מקומות לא כתבה התורה את כל היוצאים מהכלל, כשם שלא כתבה בדין שבת שכל מחלליה יומת "חוץ מעבודת הקרבנות", וזאת למרות שמותר וצריך להקריב קרבנות בשבת, וכן לא כתבה התורה את היבמה בתור יוצא מהכלל לעניין "ערות אשת אחיך".

⁹⁶ אונקלוס. בעל הטורים: הסיבה שהתורה אסרה את השאור היא משום שיצר הרע דומה לשאור והדבש אסור משום שיצר הרע מתוק לאדם כדבש. כלי יקר: הדבש מסמל את הצרכים החיוניים של האדם והשאור את יצר הרע. שניהם נצרכים לאדם בתחילת דרכו שבלעדיהם העולם לא יתקיים ולכן כקרבן "ראשית" הם מותרים. אולם, להקריב אותם כקרבן לה' – אסרה התורה. רק ליום מתן תורה התירה התורה להביא את שתי הלחם משום שהתורה תרפא את יצר הרע, והביכורים מותרים כדבש משום שהם מסמלים שכל האכילות יהיו על טהרת הקודש, וזאת על ידי שהאכילה הראשונה שלו היא במצוות ביכורים.

⁹⁷ רמב"ן.

⁹⁸ רש"י.

⁹⁹ א"ע.

¹⁰⁰ אונקלוס. רמב"ן כתב שלוש הסברים לחיוב הקרבת מלח על המנחות (שלשתם מתאימים גם להסבר חיוב מליחת קרבנות): א. משום שעובדי ע"ז היו נמנעים ממליחת קרבנותיהם. ב. משום שזהו גנאי אם לחם ה' יהיה תפל (וכך פירש א"ע את ענין הברית במלח – עיין בצלע הפסוק הבא). ג. על דרך הסוד. כמו"כ כתב שפסוק זה

הברית מעל הקרבנות.¹⁰¹ למלח נלווה תואר של "ברית" משום שבשעת בריאת העולם, כאשר הקב"ה הפריד את המים העליונים מהמים התחתונים, הוא כרת ברית עם המים התחתונים שהם יוקרבו על גבי המזבח במלח שימלחו את הקרבנות,¹⁰² **עַל כָּל קִרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח יֵשׁ לְמַלּוּחַ כָּל קִרְבָּן שְׁעוּלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ**, כולל קרבנות בהמה¹⁰³:

ז. מנחת העומר:

(יד) **וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת בְּכוֹרִים לִיקְזֶק** כאשר תקריב לפני ה' מנחת ביכורים. מנחת ביכורים היא מנחת העומר המוקרבת ביום השני של פסח,¹⁰⁴ **אָבִיב יֵשׁ** להביא את מנחת הביכורים מהשעורים שמתבשלים ראשונות, בתחילת הקציר,¹⁰⁵ **קְלָוִי בָּאֵשׁ יֵשׁ** לייבש את השעורים המוקרבות למנחת ביכורים על ידי קולים אותם באש. גרעיני השעורים היו עדיין לחים וללא ייבוש לא היה ניתן לטחון אותם. לשם כך היה כלי מיוחד, "אבוב של קלאים" (מעין לוח נחושת שהיו בו חורים), והיו מפזרים את גרעיני השעורים על האבוב בעודו על האש,¹⁰⁶ **גֵּרֶשׁ בְּרִמְלָל יֵשׁ** לטחון את גרעיני השעורים בעוד שהתבואה לחה,¹⁰⁷ **תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בְּכוֹרֶיךָ** כך תקריב את מנחת הביכורים (שעורים שמתבשלות בתחילת הקציר שקולים אותם באבובים וטוחנים אותם כשהם לחים)¹⁰⁸: (טז) **וְנָתַתְּ עֲלֶיהָ שֶׁמֶן יֵשׁ** לתת שמן על מנחת העומר. גם כאן יש לתת את השמן בשלושה שלבים: תחילה שופך לכלי שמן בכמות "כזית" (שלב זה נקרא "מותן שמן בכלי"), לאחר מכן שופך לכלי את כל הסולת, לאחר מכן שופך לכלי את כל השמן חוץ משיעור "כזית" שמשאיר בכלי השמן (שלב זה נקרא "שמן לבליה"), מערבב את הסולת והשמן ולאחר מכן שופך פנימה את כזית השמן שנשאר בכלי (שלב זה נקרא "יציקת שמן"),¹⁰⁹ **וְשָׁמֶת עֲלֶיהָ לְבִנְיָה** (לאחר ערבוב קמח השעורים והשמן) יש לשים לבונה על מנחת העומר.¹¹⁰ לאחר ששם את הלבונה, היה הכהן עושה פעולות נוספות המיוחדות

נאמר בלשון יחיד (בניגוד לפסוק יב' שנאמר בלשון רבים) משום שהוא מדבר אל בעל המנחה שעליו למלוח את קרבנו ושמליחה כשרה בזר. **כלי יקר:** חובת ההמלחה נועדה משום שיש במלח שני הפכים: יסוד האש ויסוד המים, מידת הדין ומידת הרחמים, ועל ידי המלח כורתים ברית עם ה' להשליטו על כל ההפכים.

¹⁰¹ **אונקלוס.**

¹⁰² **רש"י. א"ע:** הברית היא שבשר הקרבנות לא יהיה תפל ולכן יש להקריב אותם לאחר שהומלחו. **רמב"ן:** הביא את דברי א"ע ולאחר מכן הביא את פירוש א"ע על פירוש ברית במתנות כהונה שם פירש שהכוונה היא שהמלח מחריב את הארץ וכתב על פירוש זה שאין לו משמעות. לכן פירש שהמלח נוצר על ידי שריפת מים וכשם שהמים מקיימים את העולם והאש מכלה את העולם והמלח כלולה מבין שני הדברים האלה, כך גם השכינה הקדושה כוללת את מידת הרחמים (המיוצגת על ידי המים) ואת מידת הדין (המיוצגת על ידי האש).

¹⁰³ **רש"י.**

¹⁰⁴ **רש"י** וכתב שהמילה "ואם" לא באה לומר שיש רשות אלא מנחה זו היא חובה. **אוה"ח:** נאמר "ואם" כדי לומר לנו שאם יגיע זמן הקרבת מנחת העומר, עלינו לנהוג כפי שמצווה בפסוקים. **א"ע:** אין כאן זום חובה ואין לנתק את מנחת הביכורים משאר המנחות הבאות מנדבה, אלא שכאן מדובר על אדם שהביא בנדבה מנחה של ביכורים. **רמב"ן:** "אם" כמשמעו, משום שהתורה לא ציוותה להקריב מנחת ביכורים עכשיו, אלא היא התכוונה לומר שבעתיד, כאשר אתה תקריב מנחת ביכורים, עליך להקריבו על פי הציווי המוזכר. בפירושו השני כתב שמנחת ביכורים תלויה בכיבוש הארץ שתלויה במעשי בני ישראל ולכן מוזכרת כאן מילת התנאי "ואם" – אם תזכה לכבוש את הארץ ולבסוף להביא מנחת ביכורים, אז תקריב את המנחה באופן הזה.

¹⁰⁵ **רש"י** עפ"י שפ"ח.

¹⁰⁶ **רש"י.**

¹⁰⁷ **רש"י.**

¹⁰⁸ **אונקלוס.**

¹⁰⁹ בגמרא במסכת מנחות דף עד' עמוד ב' מובא שכל המנחות נותנים את השמן באופן זה חוץ ממנחת מאפה

תנור.

¹¹⁰ **אונקלוס.**

למנחת העומר. פעולות אלה יפורטו בסיכום שלבי הבאת מנחת העומר בסוף הפרק,¹¹¹ **מְנַחָה הִוא מנחת** העומר הינה קרבן מנחה¹¹²: (טז) **וְהִקְטִיר הִפְחִין אֶת אֲזִקְרָתָהּ** הכהן מעלה על גבי המזבח את ה"אזכרה" של מנחת העומר,¹¹³ **מִגִּרְשָׁהּ וּמִשְׁמֶנֶהּ עַל כָּל לִבְנֵתָהּ** האזכרה כוללת את הקמיצה של קמח השעורים והשמן כאשר בקמיצה זו לא הייתה כלולה הלבונה. אולם, כמו בשאר המנחות, גם כאן כללה האזכרה גם את הלבונה שלוקטה מעל גבי המנחה, **אִשָּׁה לִיקֹקֶן מנחת העומר מוקרבת לשם קרבן לפני ה'114**:

סיכום שלבי הבאת מנחת העומר:

- א. יציקה ובלילה. בתחילה שופך כזית שמן, לאחר מכן שופך את כל הסולת, שופך את כל השמן חוץ מכזית ובולל ולאחר מכן מוסיף את שאר השמן.
- ב. הוספת לבונה.
- ג. לאחר הקרבת קרבן התמיד ביום ט"ז ניסן, הנפת מנחת העומר בצד המזרחי של המזבח.
- ד. הגשה לקרן דרומית מערבית ונגיעה במזבח.
- ה. קמיצה.
- ו. ליקוט לבונה.
- ז. נתינת הלבונה על הקומץ.
- ח. הולכה למזבח ומליחה.
- ט. הקטרת המנחה.

ויקרא פרק ג

א. שלמי בקר:

(א) **וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ** אם האדם המקריב קרבן מקריב קרבן שלמים,¹¹⁵ **אִם מִן הַבָּקָר הוּא מְקַרֵּיב** אם האדם מקריב את קרבן השלמים מבהמות ממשפחת הבקר,¹¹⁶ **אִם זָכָר אִם נִקְבָּה** מותר למקריב קרבן השלמים להקריב את הקרבן זכר או נקבה (כפי שראינו לקרבן עולה מותר להקריב רק העל חיים שהוא זכר ובקרבן שלמים התורה מתירה להקריב זכר או נקבה),¹¹⁷ **תָּמִים** על קרבן השלמים להיות "תמים", ללא

¹¹¹ **רמב"ם** הלכות תמידין ומוספין פרק ז' הלכות יא' – יב'.

¹¹² **אונקלוס. רמב"ן** בפירושו לפסוק יא': כתוב "מנחה הוא" אך קוראים "מנחה היא" משום שהנקבה בכלל הזכר בכח.

¹¹³ **אונקלוס.**

¹¹⁴ **אונקלוס.**

¹¹⁵ **אונקלוס. רש"י:** כתב שתי סיבות לכך שקרבן שלמים נקרא בשם זה. או משום שקרבן השלמים מטיל שלום בעולם או משום שהוא מטיל שלום בין שלושה שחולקים יחד את בשרו: המזבח, הכהנים והבעלים. **רשב"ם:** קרבן זה נקרא בלשון שלמים משום שהוא לשון תשלום נדר. **א"ע** בפירושו הקצר לספר שמות פרק כט' פסוק כז': בפירושו הראשון כתב שקרבן שלמים נקרא כך משום שהוא מתמיד את שלום המרים (הכוונה למביא הקרבן ויש גורסים בא"ע שם "המביאים" במקום "המרים") על ידי שגם הוא מקבל חלק בקרבן. בפירושו השני כתב שהכוונה היא להשלמת מביא הקרבן וזאת בניגוד לקרבן חטאת שם מביא הקרבן מביא את קרבנו משום שנשמתו חסרה בגלל החטא.

¹¹⁶ **אונקלוס.**

¹¹⁷ **אונקלוס. אה"ח:** התורה כתבה "אם זכר" ולא כתבה בפשטות "זכר" כדי ללמדנו שאין שום עדיפות בהבאת זכר על פני נקבה בקרבן שלמים. **רמב"ן** הסביר את הסיבה לשינוי בדיני הקרבנות. בעולה צריך להביא דווקא זכר משום שהוא מתעלה יותר מאשר קרבן חטאת שהרי אינו בא על שום חטא. החטאת צריכה לבוא נקבה משום שהיא באה על חטא. קרבן השלמים מצד אחד בא כנדבה ולכן דינו היה צריך להיות כקרבן העולה אך מכיוון שהוא משלים יותר את מביא הקרבן מקרבן העולה, שהרי קרבן העולה בא על הרהורי החטא וקרבן

מוס, ¹¹⁸ יִקְרִיבוּ לִפְנֵי יְקֹנֵק בעל הקרבן יביא את קרבנו לפני ה' (לאוהל מועד ולבית המקדש)¹¹⁹: (ב) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ בעל הקרבן סומך את שתי ידיו על הבקר שהביא לשם קרבן שלמים,¹²⁰ וְשָׁחַטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד בעל הקרבן (או שליח שלו) ישחט את קרבן השלמים בפתח המשכן ובבית המקדש שוחט את קרבן השלמים בעזרה (עזרת כהנים ועזרת ישראל). בניגוד לקרבן העולה שמותר לשחטו רק בצפון המזבח, קרבן שלמים מותר בשחיטה בכל העזרה,¹²¹ וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב הַכֹּהֲנִים צאצאי אהרון זורקים את דם קרבן השלמים מסביב למזבח. זריקת דם השלמים נעשית באופן זהה לזריקת דם העולה: הכהן הולך על רצפת העזרה ומוליך את הדם במזרק עד שהוא מגיע לפינה הצפון מזרחית של המזבח, וזורק בכח את הדם מהכלי לעבר פינת המזבח (מתחת לחוט הסקרא) כך שהדם מתפשט לקיר המזבח הצפוני ולקיר המזבח המערבי. לאחר מכן ממשיך הכהן להוליך את הדם לפינה הדרום מערבית של המזבח וחוזר וזורק את הדם פעם נוספת מהכלי לעבר הפינה הדרום מערבית של המזבח (מתחת לחוט הסיקרא) כך שהדם מתפשט לקיר הדרומי ולקיר המערבי של המזבח. זריקה זו נקראת "שתיים שהן ארבע" משום שעל ידי הזאת דם הקרבן בשתי פינות של המזבח, הדם מתפשט לכל ארבעת קירות המזבח¹²²: (ג) וְהִקְרִיב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לִיקְנֹק הַכֹּהֵן יִקְרִיב מִקְרָבן הַשְּׁלָמִים עַל גְּבִי מַעֲרַכַת הָאֵשׁ שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הַדְּבָרִים הַבְּאִים: ¹²³ (1) אֶת הַחֶלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת הַקָּרֵב אֶת הַחֶלֶב שֶׁמֶכַסָּה אֶת הַחֶלֶק שֶׁבִּבְהֵמָה שֶׁנִּקְרָא "קֶרֶב". הַקֶּרֶב כּוֹלֵל אֶת כָּל אֵיבְרֵי הַעֵיכוֹל. הַחֶלֶב שֶׁמֶכַסָּה אֶת הַקֶּרֶב מִכֶּסֶה אֶת כָּל אֵיבְרֵי הַעֵיכוֹל יַחַד, ¹²⁴ (2) וְאֵת כָּל הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַקָּרֵב וְגַם אֶת הַחֶלֶב שֶׁנִּמְצָא עַל הַקֶּרֶב. חֶלֶב זֶה מִפּוֹזֵר בַּחֲתִיכוֹת קִטְנוֹת עַל אֵיבְרֵי הַעֵיכוֹל הַשּׁוֹנִים שֶׁל הַבְּהֵמָה¹²⁵: (ד) (3) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֵת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עֲלֶיהֶן וְגַם אֶת שְׁתֵּי הַכְּלָיִת יַחַד עִם הַחֶלֶב שֶׁעֲלֵיהֶן, ¹²⁶ (4) אֲשֶׁר עַל הַכֶּסֶלִים וְגַם אֶת הַכֶּסֶלִים, עַל שְׂרִיר הַמּוֹתְנִיִּים וְהַבֶּטֶן, ¹²⁷ (5) וְאֵת הַיִּתְרֹת וְגַם אֶת הַיִּתְרֹת. גּוֹף הַבְּהֵמָה מַחֻלֶּקֶת לִשְׁנַיִם עַל יְדֵי וִילּוֹן שֶׁמִּפְרִיד בֵּין הַחֶלֶק הַקְּדִימִי וְהָאֲחֹרִי. אֶת הַוִּילּוֹן מְקִיפָה רְצוּעַת בָּשָׂר אֲדוּמָה (וְהִיא נֹרְאִית כִּטְבַּעַת) וְהִיא נִקְרָאת "יִתְרֹת", ¹²⁸ עַל הַכֶּבֶד יַחַד עִם הַיִּתְרֹת, מִקְרִיב הַכֹּהֵן גַּם חֲתִיכָה קִטְנָה שֶׁל הַכֶּבֶד שֶׁל הַבְּהֵמָה, ¹²⁹ עַל הַכְּלָיִת יִסִּירָנָה (הַכֹּהֵן יִקְרִיב אֶת הַיִּתְרֹת עִם חֶלֶק מֵהַכֶּבֶד) וְזֹאת בְּנוֹסֵף לַכְּלָיִת שֶׁכָּבַר הוֹצִיא וְהִקְרִיב¹³⁰: (ה) וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי אֹהֶרֶן הַמִּזְבֵּחַ צֶאֱצָאֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים יַעֲלוּ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ אֶת

שלמים בא כנדבה גמורה, לפיכך מביאים אותו גם זכר וגם נקבה. קרבן האשם לא בא ככפרה על חטא שיש בו חייבי כריתות ולכן הוא בא זכר. הנשיא מביא את קרבנו זכר משום שהוא המולך והלוחם.

¹¹⁸ אונקלוס.

¹¹⁹ אונקלוס.

¹²⁰ אונקלוס.

¹²¹ אונקלוס + רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ה' הלכה ד'.

¹²² רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ה' הלכה ו'.

¹²³ אונקלוס.

¹²⁴ שיעורים בספר ויקרא עמוד שסג'.

¹²⁵ שיעורים בספר ויקרא עמוד שסג'.

¹²⁶ אונקלוס.

¹²⁷ שיעורים בספר ויקרא עמוד שסה'.

¹²⁸ שיעורים בספר ויקרא עמוד שסו'. רשב"ם: נקרא יותרת על שם שמיתר וגדל על הכבד.

¹²⁹ רש"י.

¹³⁰ רש"י. א"ע: הכוונה היא שיחד עם הכליות יסיר אותה. כמו"כ הסביר את הלשון של כליות בכך שתאוות המשגל נמצאת בהם ואז נפשו של האדם "כלתה" לתאוות.

קרבן השלמים. כאמור, בקרבן השלמים מעלים רק את חמשת האיברים שהוזכרו לעיל,¹³¹ על העלה הכהן יקריב את קרבן השלמים על איברי קרבן עולת התמיד. התורה מצווה להקריב קודם כל את קרבן עולת התמיד של בוקר, ורק לאחר מכן מותר להקריב על המזבח את הקרבנות האחרים,¹³² אֲשֶׁר עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ קרבן העולה הוקרב על העצים שנמצאים על גבי מערכת האש שעל המזבח,¹³³ אֲשֶׁה כאשר שוחטים את קרבן השלמים, יש להתכוון שאיבריו יישרפו לגמרי על האש של המזבח,¹³⁴ רִיחַ נִיחַח לִיקְנוֹק על קרבן השלמים להיות מוקרב לשם עשיית נחת רוח לה,¹³⁵:

סיכום שלבי הבאת קרבן שלמי בקר (השלבים בהבאת שלמי בקר וצאן זהים):

- א. ביקור ממום.
- ב. הבאה והקדשה.
- ג. סמיכה.
- ד. שחיטה בעזרה.
- ה. קבלת הדם במזרק.
- ו. הולכת הדם למזבח.
- ז. זריקת הדם על זווית צפונית מזרחית ודרומית מערבית (ושפיכת השיריים על היסוד הדרומי).
- ח. הפשט.
- ט. הוצאת אימורים.
- י. הוצאת החזה ושוק הימין.
- יא. תנופת האימורים, החזה ושוק הימין.
- יב. הולכת אימורים לכבש ומליחתם.
- יג. הקטרת האיברים על גבי האש.
- יד. נתינת החזה והשוק לכהנים והבשר נאכל לבעלים.

ב. שלמי צאן – כבש:

(ו) וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ לְזֶבַח שְׁלָמִים לִיקְנוֹק אִם אָדָם מִקְרִיב קָרְבָּן שְׁלָמִים מִבְּהֵמוֹת מִמִּשְׁפַּחַת הַצֹּאן,¹³⁶ זָכָר אוֹ נִקְבָּה מוֹתֵר לְקָרְבָּן הַשְּׁלָמִים מִהַצֹּאן לְהִיּוֹת זָכָר אוֹ נִקְבָּה (כמו בשלמי בקר),¹³⁷ תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ עַל הָאָדָם לְהַבִּיאַת אֶת קָרְבָּנוֹ לְפָנַי ה' כִּשְׁהוּא תָּמִים, לֹלָא מוֹס'¹³⁸: (ז) אִם כֶּשֶׁב הוּא מִקְרִיב אֶת קָרְבָּנוֹ אִם

¹³¹ אונקלוס. רמב"ן: הסיבה שכאן כתוב "והקטירו אותו" בלשון יחיד ואילו בפסוק טז' כתוב "והקטירם" בלשון רבים היא משום שבפסוק טז' כתוב על כל האימורין ואילו כאן מדובר על קרבן השלמים בלשון יחיד. בשם חז"ל כתב שיש לימוד מהשינוי בלשון הפסוק "והקטירו אותו" – הכשר ולא הפסול, "והקטירו" – שלא יערב חלבים בחלבים, "והקטירם" – שיקטיר את כולם כאחת.

¹³² רש"י.

¹³³ אונקלוס.

¹³⁴ רש"י בפירושו לפרק א' פסוק ט'.

¹³⁵ רש"י בפירושו לפרק א' פסוק ט'.

¹³⁶ אונקלוס.

¹³⁷ אונקלוס.

¹³⁸ אונקלוס.

אדם מקריב כבש לשם קרבן שלמים,¹³⁹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְפָנָי יִקְוֶה בַעַל הַקְּרָבָן יָבִיא אֶת הַכֶּבֶשׂ לִפְנֵי ה', למשכן או לבית המקדש¹⁴⁰: (ח) וְסִמְךָ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוּ בַעַל הַקְּרָבָן יִסְמוֹךְ אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַקְּרָבָן,¹⁴¹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לְפָנָי אֶהְיֶה מוֹעֵד בַּעַל הַקְּרָבָן אוֹ שְׁלֹחוֹ יִשְׁחַט אֶת הַקְּרָבָן בַּפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֹׁחֵט אֶת הַקְּרָבָן בַּעֲזָרָה (עֲזֵרַת כַּהֲנִים אוֹ עֲזֵרַת יִשְׂרָאֵל), וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶלן אֶת דָּמֹו עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב הַכַּהֲנִים צֹאצְאֵי אַהֲרֹן זֹרְקִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ שְׁתֵּי מִתְנֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע: עַל הַקֶּרֶן הַצְּפוֹנִית מִזְרָחִית וְלֵאחֵר מִכֵּן עַל הַקֶּרֶן הַדְּרוֹמִית מִעֲרִבִית¹⁴²: (ט) וְהִקְרִיב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לִיקְוֶה בַמִּקְרָה וּקְרָבָן הַשְּׁלָמִים הוּא כֶּבֶשׂ, הַכֵּהֵן יִקְרִיב מִמֶּנּוּ עַל גְּבִי מַעֲרַכַת הָאֵשׁ שְׁעַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הַדְּבָרִים הַבָּאִים: (1) חֲלָבוֹ הָאֲלִיָּה תְּמִימָה הַחֶלֶק הַמּוֹבַחֵר שֶׁל הַבְּהֵמָה (חֲלָבוֹ בַלְשׁוֹן הַתּוֹרָה הַיֵּינוּ הַחֶלֶק הַמּוֹבַחֵר), שֶׁהִיא הָאֲלִיָּה הַשְּׁלֵמָה. הָאֲלִיָּה הִיא הַחֶלֶק הַמְּחוּבָר לִזְנֵב הַכֶּבֶשׂ. חוֹלוֹת הַשְּׁדֵרָה עֲטוּפִים בְּבָשָׂר וְשׁוֹמֵן וְאֵת כֹּל הָאֲלִיָּה הַזֶּה (הַזְּנֵב וְהַחוֹלוֹת הַעֲטוּפוֹת בְּבָשָׂר וְשׁוֹמֵן) הִיָּה הַכֵּהֵן מִקְרִיב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ,¹⁴³ לְעֲמֹת הָעֵצָה יְסִינָה יֵשׁ לַחֲתוּךְ אֶת הָאֲלִיָּה מֵעַל מְקוֹם הַכְּלוֹת שֶׁל הַבְּהֵמָה,¹⁴⁴ (2) וְאֵת הַחֶלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת הַקָּרֶב וְגַם אֶת הַחֶלֶב שֶׁמְכַסֶּה אֶת הַחֶלֶב שֶׁמְכַסֶּה אֶת הַחֶלֶב שֶׁבְּהֵמָה שֶׁנִּקְרָא "קָרֶב". הַקָּרֶב כּוֹלֵל אֶת כֹּל אֵיבְרֵי הַעֵיכוֹל. הַחֶלֶב שֶׁמְכַסֶּה אֶת הַקָּרֶב מְכַסֶּה אֶת כֹּל אֵיבְרֵי הַעֵיכוֹל יַחַד, (3) וְאֵת כָּל הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַקָּרֶב וְגַם אֶת הַחֶלֶב שֶׁנִּמְצָא עַל הַקָּרֶב. חֶלֶב זֶה מְפוֹזֵר בַּחֲתִיכוֹת קִטְנוֹת עַל אֵיבְרֵי הַעֵיכוֹל הַשּׁוֹנִים שֶׁל הַבְּהֵמָה: (4) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֵת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן וְגַם אֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת יַחַד עִם הַחֶלֶב שְׁעִלֵּיהֶן, (5) אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וְגַם אֶת הַחֶלֶב שְׁעַל הַכְּסָלִים, עַל שְׂרִיר הַמּוֹתֵנִיִּים וְהַבֶּטֶן, (6) וְאֵת הַיִּתְרֹת וְגַם אֶת הַיִּתְרֹת. גּוֹף הַבְּהֵמָה מְחוֹלֶקֶת לִשְׁנַיִם עַל יָדֵי וִילוֹן שֶׁמְפָרִיד בֵּין הַחֶלֶק הַקְּדִימִי וְהָאֲחֹרִי. אֶת הַוִּילוֹן מְקִיפָה רְצוּעַת בָּשָׂר אֲדוּמָה (וְהִיא נִרְאִית כְּטַבַּעַת) וְהִיא נִקְרָאת "יִתְרֹת", עַל הַכְּבֵד יַחַד עִם הַיִּתְרֹת, מִקְרִיב הַכֵּהֵן גַּם חֲתִיכָה קִטְנָה שֶׁל הַכְּבֵד שֶׁל הַכֶּבֶשׂ, עַל הַכְּלִיֹּת יְסִינָה (הַכֵּהֵן יִקְרִיב אֶת הַיִּתְרֹת עִם חֶלֶק מֵהַכְּבֵד) וְזֹאת בְּנוֹסֵף לַכְּלוֹת שֶׁכָּבֵר הוֹצִיא

¹³⁹ אֹנְקֵלוֹס. רש"י: הַסִּיבָה שֶׁהַתּוֹרָה לֹא עִירְבָה בֵּין הַקְּרִבַת קְרָבָן שְׁלָמִי כֶּבֶשׂ לְשָׁלְמִי צֹאן (כְּפִי שֶׁעֲשֵׂתָה בַקְּרָבָן עוֹלָה) מִשּׁוּם שֶׁאֲשֶׁר מִקְרִיבִים אֶת הַכֶּבֶשׂ צָרִיךְ לַהֲקִרִיב גַּם אֶת הָאֲלִיָּה וּבְצֹאן לֹא מִקְרִיבִים אֶת הָאֲלִיָּה. בַּעַל הַטּוֹרִים: כְּתוּב כֹּאן "כֶּבֶשׂ" וְלֹא "כֶּבֶשׂ" מִשּׁוּם שֶׁכֶּשֶׁב בְּאוֹתוֹת אֲתִב"ש יוֹצֵא "לִבֶּשׂ" עַל שֵׁם הַפֶּסוּק "לִבְשׁוּ כְרִים הַצֹּאן".

¹⁴⁰ אֹנְקֵלוֹס.

¹⁴¹ אֹנְקֵלוֹס.

¹⁴² רש"י.

¹⁴³ רש"י. א"ע: הָאֲלִיָּה נִקְרָאת גַּם כֵּן חֶלֶב, אֲלֵא שֶׁזֶהוּ חֶלֶב שֶׁהַתּוֹרָה הִתִּירָה אוֹתוֹ בְּאֲכִילָה. בַּדְּבָרִיו דַּחָה הָא"ע אֶת פִּירוּשׁ הַצְּדוּקִים (הַכּוֹנֵה כְּנֵרָה לְקִרְאִים) שֶׁלְּמַדּוּ מִפְּסוּק זֶה שֶׁהָאֲלִיָּה אֲסוּרָה מִדִּין חֶלֶב, וְלֵהֲבַדִּיל דַּחָה גַּם אֶת פִּירוּשׁ רִס"ג שֶׁהַכּוֹנֵה לַחֲלָבוֹ וְהָאֲלִיָּה, כֵּאִילוֹ הִיָּה כֹּאן ו' הַחִיבּוּר, וְזֹאת מִשּׁוּם שֶׁלּוֹ הִיוּ הַקְּרָאִים צוּדְקִים, הִיָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת כְּתוּב "חֲלָבוֹ וְאֲלִיתוֹ" אוֹ "הַחֶלֶב וְהָאֲלִיָּה". בַּפְּסוּק יב' הַסְּבִיר שֶׁלְּעַז וְלִשׁוֹר יֵשׁ אֵלֶיהָ קִטְנָה וְלֹכֵן לֹא הַזְכִּיר אוֹתָהּ, וְלֹא הַבְּנִיתִי אִם כּוֹנֵנוֹת שֶׁמִּקְרִיבִים אֶת הָאֲלִיָּה גַּם בַּבֶּקֶר וְעַז (בְּנִיגוּד לְדַבְרֵי חַז"ל וְכִדְרָכוֹ שֶׁל הָא"ע שֶׁלְּעִיתִים מֵעֵדִיף אֶת פֶּשֶׁט הַפְּסוּק עַל מִדְרָשֵׁי חַז"ל) אוֹ שֶׁבְּגִלְלָה שֶׁהָאֲלִיָּה קִטְנָה בְּשׁוֹר וְעַז אֵין צוֹרֵךְ לַהֲקִרִיבוֹ. רַמְבַּ"ן: הַחֶלֶב הוּא הַשּׁוֹמֵן הַנִּפְרָד מֵהַבָּשָׂר וְאֵילוֹ הַשּׁוֹמֵן הוּא הַשּׁוֹמֵן הַמְּחוּבָר לְבָשָׂר (בְּכָךְ חָזַר רַמְבַּ"ן עַל מֵה שֶׁכָּתַב בַּפֶּרֶק א' פְּסוּק ח'). לְפִי זֶה פִּירַשׁ אֶת הַפְּסוּק וְכּוֹתֵב שֶׁהַתּוֹרָה קוֹרֵאת לְדַבֵּר מוֹבַחֵר בְּשֵׁם "חֶלֶב" מִשּׁוּם שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁהַחֶלֶב מוֹרֵם מֵהַקְּרִבּוֹת, כֵּךְ הֵלֶךְ הַטּוֹב שֶׁמּוֹרֵם מֵהַתְּבוּאָה נִקְרָא "חֶלֶב". אוֹלָם, בְּאֲלִיָּה אֵין שׁוֹם חֶלֶב, אֲלֵא רֶק שׁוֹמֵן. בַּפִּירוּשׁ הַפְּסוּק כְּתַב שְׁתֵּי אִפְשָׁרוּיּוֹת. הָאִפְשָׁרוּת הָרִאשׁוֹנָה הִיא שֶׁהַכּוֹנֵנוֹת הַכְּתוּב הִיא שֶׁכֶּאֲשֶׁר מִסִּירִים אֶת הָאֲלִיָּה, מִסִּירִים יַחַד אִיתָהּ גַּם חֶלֶק מֵהַחֶלֶב שֶׁמְחוּבָר בָּהּ בְּצַד הַפְּנִימִי. הָאִפְשָׁרוּת הַשְּׁנִיָּה הִיא שֶׁשִׁי כֹּאן כֹּלל וּפְרֹט: "וְהִקְרִיב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לֵה' חֲלָבוֹ" וְהַכּוֹנֵה הִיא שְׁמוֹרִידִים הַרְבֵּה חֲלָבִים כְּפִי שִׁיפּוֹרֹט בַּפְּסוּקִים הַבָּאִים, וְלֵאחֵר מִכֵּן מִפְּרֹטֵת הַתּוֹרָה אֶת הָאִימוּרִים שֶׁמּוֹקְרִיבִים עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, כִּשְׁלֹא כֹל הָאִימוּרִים הֵם חֲלָבִים. בְּהִתִּיחֹסוּ לְפִירוּשׁ הָא"ע, דַּחָה רַמְבַּ"ן אֶת הַדֶּרֶךְ שֶׁבָּהּ דַּחָה אֶת פִּירוּשׁ רִס"ג וְכַתֵּב שֶׁהָרַע לּוֹמֵר מֵהֵם, אֵךְ כְּתַב שֶׁבְּכֹל מִקְרָה פִירוּשׁ רִס"ג אֵינְנוֹ נִכּוֹן.

¹⁴⁴ רש"י וְכַתֵּב שֶׁהַכְּלוֹת נִקְרָאוֹת "עֵצָה" מִלְשׁוֹן שֶׁהֵן יוֹעֲצוֹת לְאָדָם. א"ע: הַכּוֹנֵה ב"עֵצָה" הַיֵּינוּ הַשְּׁדֵרָה, וְהַסְּבִיר אֶת הַמִּילָה וְכַתֵּב אוֹ שֶׁאֵין לוֹ מִילָה דוּמָה בַּמִּקְרָא אוֹ שֶׁ"עֵצָה" הַכּוֹנֵה מִלְשׁוֹן "עֵץ" שְׁדוּמָה לְשְׁדֵרָה.

והקריב: (יא) וְהִקְטִירוּ הַפֶּהֶן הַמְזֻבָּחָה הַכֶּהֶן יַעֲלֶה אֶת כָּל הָאֵימֹרוֹיִם שֶׁל קֶרֶבֶן הַשְּׁלָמִים עַל הַמִּזְבֵּחַ,¹⁴⁵ לְחֶם אִשָּׁה לְיִקְוֹק עַל יַדֵי הַקֶּרֶבֶת הָאֵימֹרוֹיִם, הָאֵשׁ אוֹכֶלֶת אֶת הַמֵּאֲכָל לֶשֶׁם ה'. הַקֶּרֶבֶן הוּא לַחֲמוֹ שֶׁל הָאֵשׁ, וּבַהֲקֶרְבָּתוֹ מְקִיִּימִים אֶת הַקֶּרֶבֶת הַקֶּרֶבֶן לֶשֶׁם ה'¹⁴⁶:

ג. שלמי צאן – עז:

(יב) וְאִם עֹז קָרְבָּנוֹ אִם הָאֵדָם מִקְרִיב עֹז לַקֶּרֶבֶן שְׁלָמִים,¹⁴⁷ וְהִקְרִיבוּ לְפָנַי יִקְוֹק (אם אדם מקריב עז לקרבן שלמים) הוּא צָרִיךְ לְהַבִּיא אֶת קֶרְבָּנוֹ לְפָנַי ה', אֶל הַמִּשְׁכָּן אוֹ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ¹⁴⁸: (יג) וְסִמְנֶה אֶת יָדוֹ עַל רִאשׁוֹ בְּעַל הַקֶּרֶבֶן סוֹמֵךְ אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רִאשׁוֹ הָעֹז, וְשָׁחַט אֹתוֹ לְפָנַי אֶהְיֶה בְּעַל הַקֶּרֶבֶן אוֹ שְׁלוּחוֹ יִשְׁחַט אֶת הַקֶּרֶבֶן בְּפֶתַח הַמִּשְׁכָּן וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שׁוֹחֵט אֶת הַקֶּרֶבֶן בְּעִזְרָה (עֲזָרָת כַּהֲנִיִּים אוֹ יִשְׂרָאֵל), וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶל־אֶת־דָּמֹו עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב הַכַּהֲנִים צֹאצְאֵי אֹהֶל־אֶת־דָּמֹו אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ שְׁתֵּי מִתְנֹות שֶׁהֵן אַרְבַּע: עַל הַקֶּרֶן הַצְּפוֹנִית מִזְרָחִית וְלֵאחֶר מִכֵּן עַל הַקֶּרֶן הַדְּרוֹמִית מִעֶרְבִית: (יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשָּׁה לְיִקְוֹק בְּמִקְרָה וְקֶרֶבֶן הַשְּׁלָמִים הוּא כֶּבֶשׂ, הַכֶּהֶן יִקְרִיב מִמֶּנּוּ עַל גְּבִי מַעֲרַכַת הָאֵשׁ שְׁעַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הַדְּבָרִים הַבָּאִים: 1) אֶת הַחֶלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב אֶת הַחֶלֶב שֶׁמְכַסֶּה אֶת הַחֶלֶק שֶׁבְּבִהֶמָה שֶׁנִּקְרָא "קֶרֶב". הַקֶּרֶב כּוֹלֵל אֶת כָּל אֵיבְרֵי הָעֵיכּוֹל. הַחֶלֶב שֶׁמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב מְכַסֶּה אֶת כָּל אֵיבְרֵי הָעֵיכּוֹל יַחַד, 2) וְאֶת כָּל הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב וְגַם אֶת הַחֶלֶב שֶׁנִּמְצָא עַל הַקֶּרֶב. חֶלֶב זֶה מִפּוֹזֵר בְּחִתִּיכוֹת קִטְנוֹת עַל אֵיבְרֵי הָעֵיכּוֹל הַשּׁוֹנִים שֶׁל הַבִּהֶמָה: 3) וְאֶת שְׁתֵּי הַפְּלִיִּת וְאֶת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן וְגַם אֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת יַחַד עִם הַחֶלֶב שֶׁעֲלֵיהֶן, 4) אֲשֶׁר עַל הַפְּסָלִים וְגַם אֶת הַחֶלֶב שֶׁעַל הַכְּסָלִים, עַל שְׂרִיר הַמּוֹתֵנִיִּים וְהַבֶּטֶן, 5) וְאֶת הַיִּתְרֹת וְגַם אֶת הַיִּתְרֹת, עַל הַפְּבַד יַחַד עִם הַיִּתְרֹת, מִקְרִיב הַכֶּהֶן גַּם חֲתִיכָה קִטְנָה שֶׁל הַכֶּבֶד שֶׁל הָעֹז, עַל הַפְּלִיִּת יִסְיֶנָה (הַכֶּהֶן יִקְרִיב אֶת הַיִּתְרֹת עִם חֶלֶק מִהַכֶּבֶד) וְזֹאת בְּנוֹסֵף לְכָלִּיֹּת שֶׁכֶּבֶר הוֹצִיא וְהִקְרִיב: 6) וְהִקְטִירוּ הַפֶּהֶן הַמְזֻבָּחָה הַמְזֻבָּחָה הַכֶּהֶן יַעֲלֶה אֶת כָּל הָאֵימֹרוֹיִם שֶׁל קֶרֶבֶן הַשְּׁלָמִים עַל הַמִּזְבֵּחַ,¹⁴⁹ לְחֶם אִשָּׁה לְרִיחַ נִיחֹחַ עַל יַדֵי הַקֶּרֶבֶת הָאֵימֹרוֹיִם, הָאֵשׁ אוֹכֶלֶת אֶת הַמֵּאֲכָל לֶשֶׁם ה'. הַקֶּרֶבֶן הוּא לַחֲמוֹ שֶׁל הָאֵשׁ, וּבַהֲקֶרְבָּתוֹ מְקִיִּימִים אֶת הַקֶּרֶבֶת הַקֶּרֶבֶן לֶשֶׁם ה',¹⁵⁰ כָּל חֶלֶב לְיִקְוֹק כָּל אֶחָד מֵהַחֶלְבִּים צָרִיךְ לִהְיוֹת מוֹקֶרֶב לַה' וְאִסּוּר לְאָדָם לְאוֹכְלוֹ. הַתּוֹרָה אוֹסֶרֶת אֲכִילַת חֶלֶב, וּבְקֶרְבָּנוֹת יֵשׁ לְהַקְרִיב אֶת הַחֶלְבִּים לַה' (וּבְחֶלֶק מִהַמְּפָרְשִׁים מוֹבָא שֶׁהַסִּיבָה שֶׁהַתּוֹרָה אִסְרָה אֶת הַחֶלֶב הִיא בְּגַלְל שְׁכַאשׁ/ר

¹⁴⁵ אונקלוס.

¹⁴⁶ רש"י.

¹⁴⁷ אונקלוס. רמב"ן: התורה לא הקפידה לחלק בין שמות הזכרים לנקבות, אלא התורה כללה בשם המין (במקרה שלנו – "עז") גם את הזכרים וגם את הנקבות. אה"ח: בספרי מובא שהתורה חילקה בפרשות כדי ללמדנו שרק כבש טעון אליה. בהסבר הדבר הביא התחילה את דברי בעל קרבן אהרון שכתב שהתורה כתבה "אם עז" במקום לכתוב "ואם עז" אך דחה את דבריו משום שבתורה כתוב "ואם עז". לאחר מכן הביא את דברי ריב"א שכתב שהכוונה היא לכך שהתורה חילקה בין פרשת שלמי כבש לשלמי עז. בסוף דבריו כתב את הסברו לדבר שהתורה פתחה בהסבר דיני שלמי עז ולאחר מכן כתבה את דיני שלמי כבש יחד עם דין האליה ולאחר מכן חזרה לכתוב את דיני שלמי עז, ומכך שהתורה הפסיקה בין הזכרת שלמי עז בתחילה לפירוט דיני שלמי עז וביניהם כתבה את דין האליה, רואים שדין האליה חל רק על כבש. בשלמי בקר התורה לא הייתה צריכה למעט אליה משום שהאליה צריכה להתמעט רק מבעלי חיים שיש להם אליה דומה לכבש.

¹⁴⁸ אונקלוס.

¹⁴⁹ אונקלוס ועיין בהערות על פסוק ה' שם הבאנו את הסבר הרמב"ן מדוע כתוב "והקירם" בלשון רבים לעומת המקומות האחרים שכתוב בלשון יחיד.

¹⁵⁰ רש"י בפירושו לפסוק יא'.

מקריבים קרבן, מקריבים את החלבים לשם ה'151: (ז) חַקַּת עֹלָם לְדֹדֵיכֶם איסור זה של אכילת חלב יחול עליכם לעולם. גם בזמנים שבית המקדש חרב בעוונותינו ולא מקריבים קרבנות, וממילא לא מקריבים את החלב עם הקרבן,152 בְּכֹל מוֹשְׁבֵיכֶם אפילו במקומות שבהם אתם יושבים שאין שם בית המקדש ואוכלים רק בשר חולין (וממילא לא מקריבים את החלבים לשם קרבן) אסור לכם לאכול חלב,153 כָּל חֵלֶב וְכֹל דָּם לֹא תֹאכְלוּ (לאורך כל הדורות ובכל המקומות) אסור לכם לאכול חלב או דם154:

ויקרא פרק ד

א. הקדמה לקרבנות החטאת השונים:

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה ה' דיבר אל משה, לְאמֹר כֹּךְ אָמַר ה' אל משה בדבריו155: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ה' אמר למשה) תדבר אל בני ישראל,156 לְאמֹר כֹּךְ תֹּאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּשְׁתַּדְּבַר אֵלֵיהֶם,157 נֶפֶשׁ כִּי תַחֲטָא בְּשִׁגְגָה אדם שיחטא בשגגה,158 מִכֹּל מִצְוֹת יְקֹנָק (אדם שיחטא בשגגה) באחת ממצוות ה',159 אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָה (אדם שיחטא בשגגה באחת ממצוות ה') שאסור לעשות אותם.160 חז"ל לימדו אותנו שכדי שאדם יתחייב בקרבן חטאת, צריך שיהיו שני קריטריונים לחטא שבו חטא: א. שמדובר על מצוות לא תעשה. אם אדם עבר על מצוות עשה הוא אינו מביא קרבן חטאת. ב. שהעונש על מצוות הלא תעשה שעבר עליה במזיד הוא כרת. אם אדם עבר בשוגג על מצוות לא תעשה שעונשה אינה כרת, הוא אינו מתחייב

151 א"ע.

152 רש"י עפ"י הפנייתו לספרי.

153 רשב"ם.

154 אונקלוס.

155 עפ"י הגר"א בפירושו לספר יהושע פרק א' פסוק א'.

156 אונקלוס.

157 עפ"י הגר"א בפירושו לספר יהושע פרק א' פסוק א'.

158 אונקלוס. רמב"ן: הסיבה שהתורה השתמשה בלשון "נפש כי תחטא" היא משום שהחטא הוא בנפש. הסיבה שהתורה חייבה אדם שחטא בשוגג להביא קרבן היא משום שהחטא גרם לגנאי שתיולד בנפש ולכן האדם החוטא צריך להיטהר. אצל הכהן המשיח לא הזכרה כפרה משום שמרוב מעלתו, אין חטאו נסלח לו לגמרי למרות שהוא מביא קרבן, עד שבנוסף להבאת הקרבן, הוא יתחנן ויתפלל אל ה'. אה"ח: הסיבה שהיה צריך למעט גויים מהבאת קרבן חטאת היא בגלל שכתוב "נפש" והייתי חושב שממילה זו לומדים שגם הגויים מביאים קרבן חטאת, לכן צריך מיעוט שרק בני ישראל מביאים חטאת. המילה "נפש" באה לרבות גרים לעניין הבאת קרבן חטאת. כלי יקר: יש שלש לשונות בקרבן חטאת: "כי" ביחיד, "ואם" ברבים ו"אשר" בחטאת נשיא. הלשון "כי" מורה יותר על לשון של וודאות מלשון "אם" ו"אשר" מורה יותר על ודאות של חטא מאשר "כי". לכן ברבים ובפר כהן גדול כתוב "ואם" משום שאין וודאות של חטא, אבל סתם יחיד יבוא בקלות לידי חטא ולכן נאמר "כי" והנשיא שמתנשא ומתגאה בוודאות יבוא לידי חטא ולכן כתוב "אשר". באשם תלוי כתבה התורה גם "אם" וגם "כי" כדי ללמדנו שמצד אחד כמעט ואין מציאות שבה אדם יסתפק אם חטא או לא ומצד שני החטא שלו קרוב לוודאות. בהסבר נוסף כותב הכלי יקר שנאמר "ואם נפש אחת תחטא" משום שמדובר באדם שפורש מדרכי ציבור, הוא פורש מעמי הארצות משום שהוא אינו רוצה ללמוד ממעשיהם. אולם קשה על כך משום שבחטאת יחיד כתוב גם "ואם נפש אחת". כמו כן קשה על כך מדוע כתוב "נפש אחת", היה מספיק לכתוב "נפש" והיינו יודעים שהיא אחת. לכן מחלק הכלי יקר בין שני סוגים של חטאים. הסוג הראשון של החטאים הם חטאים שאדם רואה רבים נכשלים בהם ובחטאים אלה אדם מועד לכישלון. הסוג השני של חטאים הם חטאים שאדם אינו רואה אנשים אחרים נכשלים בהם ולכן בדרך כלל הוא לא יחטא בהם ולכן התורה גם הדגישה את המילים "נפש אחת" – רק הנפש הזו חוטאת החטא זה. בדבר הסיבה שכתוב "בשגגה מעם הארץ" כתב הכלי יקר שרק אצל עם הארץ נחשב החטא לשגגה אך כאשר מדובר בתלמיד חכם חטאו עולה לו לזדון.

159 אונקלוס.

160 אונקלוס.

בקרבו חטאת,¹⁶¹ וְעָשָׂה מֵאֲחַת מֵהֵנָּה וְאוֹתוֹ אָדָם יַעֲבֹר עַל אַחַת מִמִּצְוֹת הָאֵל תַּעֲשֶׂה שֶׁבְמִקְרָה וְעֵבֵר עליהם בַּזְדוֹן הִיָּה מִתְחַיֵּיב כִּרְת.¹⁶² מִכֵּךְ שֶׁכְּתוּב "מֵאֲחַת מֵהֵנָּה" לְמַדוּ חֹז"ל שֶׁגַם אִם אָדָם רַק חֵלֵק מִהַפְעוּלָה שֶׁהִתְכוּוֹן לַעֲשׂוֹת, כְּגוֹן שֶׁהִתְכוּוֹן לְכַתּוּב "שִׁמְעוּן" וְכַתּוּב רַק "שִׁמ", הִרִי שֶׁהוּא עֵדִיין חַיִּיב לְהִבִּיא קֶרֶב חֲטָאת¹⁶³:

ב. פֶּר כֶּהֵן מְשִׁיחַ (חֲטָאת פְּנִימִית):

(ג) אִם הִכְהִיֵן הַמְּשִׁיחַ יִחַטָּא בְּמִקְרָה וְהִכְהֵן הַגְּדוֹל שֶׁנִּמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה יִחַטָּא. מְדוּבָר עַל הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים שֶׁשִּׁמְשׁוּ לְאוֹרֵךְ הַשָּׁנִים שֶׁהִמְשַׁכְן עֵמֶד עַל תֵּילוֹ וְלְאוֹרֵךְ רֹב הַשָּׁנִים שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ עֵמֶד עַל תֵּילוֹ עַד יִמְיוֹ שֶׁל יֵאֱשִׁיחוּ (יֵאֱשִׁיחוּ גַּזְזוּ אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְעֵקֵב כֵּךְ הַפְּסִיקוּ לְמִשׁוּחַ אֶת הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים וּמֵאוֹתוֹ זְמַן אֵין יוֹתֵר אֶת הַדִּין שֶׁל פֶּר כֶּהֵן מְשִׁיחַ),¹⁶⁴ לְאַשְׁמֹת הָעַם (אִם הִכְהֵן הַגְּדוֹל חוּטָא) אֲשֶׁמֶת חֲטָאוֹ שֶׁל הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל תְּלוּיָה בְּעַם יִשְׂרָאֵל. הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל הוּא שְׁלִיחַ שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל וְלִכְּן כִּשְׁהוּא חוּטָא, אֲשֶׁמֶת הַחֲטָא מוֹטֵלֶת עַל כָּל הָעַם,¹⁶⁵ וְהִקְרִיב עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל יִקְרִיב כְּקֶרֶב חֲטָאת עַל הַחֲטָא שֶׁבּוֹ חֲטָא,¹⁶⁶ פֶּר בֶּן בְּקָר (הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל יִקְרִיב כְּקֶרֶב חֲטָאת עַל הַחֲטָא שֶׁבּוֹ חֲטָא) פֶּר בֶּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים,¹⁶⁷ תְּמִיִם עַל הַפֶּר שֶׁמִּקְרִיב הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל כְּקֶרֶב חֲטָאת לְהִיּוֹת "תְּמִיִם", לֹא מוּם,¹⁶⁸ לְיִקְזֵק לְחֲטָאת הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל מִקְרִיב אֶת הַפֶּר לְפָנָי ה' לְשֵׁם קֶרֶב חֲטָאת¹⁶⁹: (ד) וְהִבִּיא אֶת הַפֶּר אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לְפָנָי יִקְזֵק עַל הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל

¹⁶¹ רש"י.

¹⁶² אונקלוס.

¹⁶³ רש"י.

¹⁶⁴ אונקלוס. אה"ח: הסיבה שהתורה הקדימה בראשונה את פר כהן גדול (לפני חטאת ציבור) היא משום שיש להקריב קודם את קרבן הכהן הגדול לפני שמקריבים את קרבן הציבור. אולם, חז"ל מצאו דרשות נוספות מהן למדו שיש להקדים את פר כהן גדול. הסיבה היא שלו היינו נתלים רק בהקדמת פר כהן גדול לפני חטאת ציבור, היינו חושבים שסיבת ההקדמה לא באה כדי ללמדנו את סדר ההקרבה של קרבנות החטאת, אלא היא באה כדי ללמדנו שהכהן הגדול מקריב את קרבנו במקרה והוא לא הורה יחד עם הציבור ושכל הסיבה שהתורה הקדימה את כתיבת פר כהן גדול באה למנוע מאיתנו מלחשוב שכאשר הכהן הגדול הורה יחד עם הציבור – שהדין הוא שהוא מביא קרבן נפרד. הסיבה שחז"ל למדו את הקדמת פר כהן גדול לחטאת ציבור משתי דרשות היא שדרשה אחת באה ללמדנו שדין ההקדמה היא רשות ודרשה נוספת באה ללמדנו שההקדמה היא חובה. בהסבר נוסף כתב שצריך את שתי הדרשות כדי ללמדנו שדין ההקדמה חל תמיד: בין אם הכהן הגדול קדם והביא את הפר שלו ולאחר מכן הציבור הביאו את הפר שלהם ובין אם שניהם הביאו את הפר בבת אחת.¹⁶⁵ רש"י בפירושו השני. בפירושו הראשון פירש שהכוונה היא שהכהן הגדול הורה לכל העם לעבור על חטא מסוים. הנפא מינה בין שני מדרשי חז"ל שרש"י הביא היא האם הכהן הגדול חייב להביא פר כהן משיח רק במקרה והורה לעם כולו לעבור על מצוות לא תעשה או שמא גם אם הוא רק עבר על מצוות לא תעשה בעצמו הוא חייב. גם רשב"ם הביא את שני הפירושים אך כתב שהפירוש על פי הפשט הוא שהכהן הגדול הורה לציבור לעבור על אחת ממצוות הלא תעשה. ספורנו: חטאת הכהן הגדול יכול להיווצר רק באשמת העם. הכהן הגדול יחטא רק אם העם לא יהיה ראוי אך חטאו אינו אישי היות והוא שליח של העם. זוהי גם הסיבה שלא נאמר כאן "ואשם" כמו שנאמר בשאר החטאות. אה"ח כתב בתחילה בדומה לדברי ספורנו ולאחר מכן כתב אפשרות נוספת להסבר שאדם רגיל שחוטא יכול להסתמך על זכות הרבים כדי שחטאו יתכפר אך הכהן הגדול אינו יכול להסתמך על זכות הרבים והחטא גורם להרחקת נפשו של הכהן הגדול משורשה. רמב"ן: בפרים הנשרפים לא כתוב "ריח ניחוח" ולא כתוב "אשה לה" משום שהם נשרפים בחוץ ולכן לא ניתן לומר עליהם "אשה לה". בשעיר הנשיא הוזכר כפרה ולא כתוב "אשה ריח ניחוח לה" משום שהקרבן מוקרב משעיר. בחטאת יחיד כן מוזכר "לריח ניחוח לה" אך לא כתוב "אשה" משום שברור מאליו שהוא אשה (דבריו של הרמב"ן הם על דרך הקבלה).

¹⁶⁶ אונקלוס.

¹⁶⁷ רש"י. א"ע: הסיבה שהכהן הגדול מקריב פר שהוא בעל החיים הגדול יותר שמוקרב על גבי המזבח היא משום שהכהן הגדול הוא האדם החשוב וראוי שיקריב את בעל החיים החשוב.

¹⁶⁸ אונקלוס.

¹⁶⁹ אונקלוס.

להביא את הפר לפני ה' אל פתח אוהל מועד (או לכניסה לעזרה),¹⁷⁰ וְסַמַּךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַפֶּר הַכֹּהֵן הגדול יסמוך את שתי ידיו על ראש הפר שהביא לקרבן החטאת,¹⁷¹ וְשַׁחַט אֶת הַפֶּר לְפָנָי יִקְוֶה הַכֹּהֵן הגדול (או שלוחו) ישחט את הפר לפני ה', צפונית למזבח העולה¹⁷²: (ה) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדָּם הַפֶּר הַכֹּהֵן הגדול ייקח מדם הפר שהביא וקיבל במזרק לאחר השחיטה,¹⁷³ וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד הַכֹּהֵן הגדול יכניס מדם פר החטאת אל תוך אוהל מועד, אל תוך המשכן (ובזמן שבית המקדש היה קיים היה הכהן הגדול מכניס את הדם להיכל).¹⁷⁴ בתוך ההיכל היה הכהן הגדול נעמד מאחורי המזבח הפנימי (שנקרא גם מזבח הזהב ומזבח הקטורת) כשהוא נמצא בין המזבח למנורה¹⁷⁵: (ו) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת אֶצְבָּעוֹ בְּדָם הַכֹּהֵן הגדול יטבול את אצבעו במזרק בו קיבל את דם הפר,¹⁷⁶ וְהִזָּה מִן הַדָּם שֶׁבַע פְּעָמִים לְפָנָי יִקְוֶה הַכֹּהֵן הגדול יזה זיה מדם הפר שבע פעמים לפני ה' (כפי שיבואר מיד בצלע הפסוק הבאה),¹⁷⁷ אֶת פְּנֵי פְרוּכַת הַקֹּדֶשׁ הַכֹּהֵן הגדול היה מזה לכיוון הפרוכת שהבדילה בין ההיכל לקדש הקדשים.¹⁷⁸ הסיבה שהתורה קראה לפרוכת בשם "פרוכת הקודש" היא משום שכאשר הכהן הגדול היה מזה את הדם, הוא היה מכוון לעבר המקום בפרוכת שמצידו השני (בתוך קדש הקדשים) היה ארון הברית. אמנם יש להדגיש שהכהן הגדול היה רק מזה לכיוון הפרוכת אך לא היה מכוון שהדמים ייגעו ממש בפרוכת, ואם הדם הגיע עד לפרוכת ונגע בו, הקרבן עדיין לא נפסל¹⁷⁹: (ז) וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לְפָנָי יִקְוֶה (לאחר הזאת הדם לכיוון הפרוכת הכהן נעמד סמוך לקרן המזרחית הצפונית) והוא (הכהן הגדול) ייתן מדם הפר על ארבע קרבות מזבח הקטורת (מזבח הזהב) לפני ה' כאשר לצורך נתינת הדם הכהן הגדול היה מקיף את המזבח ועל כל קרן היה נותן מתנה אחת של דם (ובסך הכל היה נותן ארבע מתנות. יחד עם ההזאות לכיוון הפרוכת היו אחת עשרה הזאות),¹⁸⁰ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד (הכהן הגדול יזה את דם הפר על מזבח הקטורת) שנמצא בתוך אוהל מועד (בניגוד למזבח העולה שנמצא בחצר אוהל מועד. בזמן שבית המקדש היה קיים היה מזבח הקטורת בתוך ההיכל),¹⁸¹ וְאֵת כָּל דָּם הַפֶּר יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוּד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת הַדָּם שֶׁנִּשְׂאָר בַּמִּזְרֵק לְאַחַר הַהִזְאוֹת לְכִיּוּן הַפְּרוּכַת וְלְאַחַר נְתִינת הַדָּמִים עַל מִזְבַּח הַקְּטוֹרֶת, היה הכהן הגדול שופך אל היסוד של מזבח העולה שנמצא בפתח של אוהל מועד (ובזמן שבית המקדש היה קיים היה מזבח העולה בתוך ההיכל)¹⁸²: (ח) וְאֵת כָּל חֵלֶב פֶּר הַחֲטָאִת יָרִים מִמֶּנּוּ הַכֹּהֵן הגדול ירים

¹⁷⁰ אונקלוס.

¹⁷¹ אונקלוס.

¹⁷² תרגום יונתן + רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ה' הלכה ב'.

¹⁷³ רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ה' הלכה טו' וכתב שם שבדיעבד אם קיבל או זרק כהן הדיוט את הדם, הקרבן עדיין כשר.

¹⁷⁴ אונקלוס + רש"י. ספורנו בפירושו לפסוק כא' כתב שהסיבה שדם פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור מוכנס לתוך ההיכל היא משום כובד העוון של שניהם.

¹⁷⁵ רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ה' הלכה יד'.

¹⁷⁶ א"ע.

¹⁷⁷ אונקלוס. א"ע: הסיבה שהכהן הגדול היה מזה מדם הפר על הפרוכת ועל מזבח הזהב היא למעלתו הגדולה, היות ומכובד יותר שיזה על המזבח הפנימי מאשר על החיצוני ומכובד יותר שיזה כלפי כיוון קדש הקדשים. בביאור הטעם שעור הפר ובשרו היה נשרף מחוץ למחנה כתב הא"ע שהסיבה היא משום שקרבן זה אינו קרבן עולה ולכן אין שורפים אותו על מזבח העולה.

¹⁷⁸ אונקלוס.

¹⁷⁹ רש"י. רשב"ם בפסוק יז': התורה קוראת לפרוכת בשם "פרוכת הקודש" משום שהיא מבדילה בין הקודש ובין קודש הקדשים.

¹⁸⁰ אונקלוס.

¹⁸¹ אונקלוס.

¹⁸² רש"י.

ויפריש את החלבים של פר החטאת: 183 (1) **אֵת הַחֶלֶב הַמְכֻסֶּה עַל הַקָּרֵב** את החלב שמכסה את החלק שבבהמה שנקרא "קרב". הקרב כולל את כל איברי העיכול. החלב שמכסה את הקרב מכסה את כל איברי העיכול יחד, (2) **וְאֵת כָּל הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַקָּרֵב** וגם את החלב שנמצא על הקרב. חלב זה מפוזר בחתיכות קטנות על איברי העיכול השונים של הבהמה: (ט) (3) **וְאֵת שְׁתֵּי הַבְּלִיּוֹת וְאֵת הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן** וגם את שתי הכליות יחד עם החלב שעליהן, (4) **אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים** וגם את החלב שעל הכסלים, על שריר המותניים והבטן, (5) **וְאֵת הַיִּתְרֹת** וגם את היתרות, **עַל הַכֶּבֶד** יחד עם היתרות, מקריב הכהן גם חתיכה קטנה של הכבד של העז, **עַל הַבְּלִיּוֹת וְסִירְנָה** (הכהן הגדול יקריב את היתרות עם חלק מהכבד) וזאת בנוסף לכליות שכבר הוציא והקריב: (י) **כֹּהֵן יִזְרֹם מִשׁוֹר זָבַח הַשְּׁלָמִים** יש להפריש מפר הכהן הגדול את אותם אימורים (החלבים המוזכרים) שמפרישים מקרבן שלמים, 184 **וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן עַל מִזְבֵּחַ הָעֹלָה** הכהן יעלה את אותם אימורים על מזבח העולה וישרוף אותם על המערכה שעל המזבח: 185 (יא) **וְאֵת עוֹר הַפָּר וְאֵת כָּל בְּשָׂרוֹ עַל רֵאשׁוֹ וְעַל כְּרָעָיו** את העור של פר הכהן הגדול, את הבשר שלו, וזאת יחד עם ראשו וכרעיו (החלק התחתון של הרגל), 186 **וְקִרְבּוֹ וּפְרָשׁוֹ** וכן את האיברים הפנימיים של הפר יחד עם שאריות האוכל שנמצאים בהם: 187 (יב) **וְהוֹצִיא אֵת כָּל הַפָּר** יש להוציא את כל איברי הפר שהוזכרו בפסוק הקודם: העור, הבשר, הראש, הכרעיים, האיברים הפנימיים ואת שאריות האוכל שנמצאים בהם, 188 **אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה** יש להוציא את האיברים של הפר אל מחוץ לשלשת המחנות (בזמן שבית המקדש היה קיים היו מוציאים את איברי הפר חוץ לחומות ירושלים). 189 **עֲבֹדַת הַהוֹצָאָה** כשרה גם בזר, 190 **אֶל מְקוֹם טָהוֹר** מקום הוצאת הפר הוא למקום מחוץ למחנה שהוא טהור. היה מקום מחוץ למחנה שהיה מיועד להשלכת אבנים טמאות (שהוצאו מבתים שהיו נגועים בצרעת) והתורה מצווה כאן להוציא את איברי הפר שנשרפים למקום מחוץ למחנה שהוא טהור, 191 **אֶל שַׂפְּתַי הַדְּשָׁן** יש להוציא את איברי הפר לאותו מקום מחוץ למחנה שבו היו שופכים את הדשן. על המזבח הייתה ערימה גדולה ועגולה של האפר שנוצר משריפת הקרבנות והעצים. ערימה זו נקראה "תפוח". מחוץ למחנה היה מקום שבו היו שופכים את הדשן שהצטבר על גבי התפוח, 192 **וְשָׂרְף אֹתוֹ עַל עֵצִים בְּאֵשׁ** יש לשרוף את הפר באש שהודלקה על ידי עצים. 193 התורה אמנם כתבה שצריך שהשריפה תהיה על אש שנוצרה על ידי עצים, אך כתב הרמב"ם שמותר לשרוף את

183 **אונקלוס. רש"י** למד מהמילים "ירים ממנו" שצריך להפריש את החלבים לפני שניתח את הפר. מתוספת המילה "החטאת" למד רש"י שהתורה באה לרבות גם את שעירי יום הכיפורים לחלבים.

184 **רש"י** וכתב שהתורה מנתה במפורש את החלבים ואם כן לכאורה פסוק זה מיותר, אלא שכוונת התורה בפסוק זה הוא ללמדנו שפרק כהן גדול שווה בחלק מדיניו לקרבן שלמים: שניהם צריכים להיות מוקרבים לשמה וכשם שקרבן שלמים מביא שלום לעולם כך גם פר כהן גדול.

185 **אונקלוס.**

186 **רש"י** בפסוק י'.

187 **אונקלוס.**

188 **אונקלוס.**

189 **רש"י.**

190 **רמב"ם** הלכות מעשה הקרבנות פרק ז' הלכה ה'.

191 **רש"י.**

192 **רש"י** וכתב שמהכפילות שבסוף הפסוק שם כתוב פעם נוספת "על שפך הדשן ישרף" שאפילו אם אין שם דשן, שורפים שם את איברי הפר. אולם א"ע כתב "שיהיה נשרף במקום שיש שם דשן המזבח" ולכאורה מוכח מדבריו שצריך שיהיה ממש דשן במקום שריפת הפר.

193 **אונקלוס.**

הפר באש שנוצרה גם על ידי קש, אלא שהתורה כתבה עצים כדי לאסור לנו שריפה על ידי סיד וכדומה,¹⁹⁴
על שִׁפְךָ הַדָּשָׁן יִשְׂרָף הפר יִשְׂרָף באותו מקום שבו שופכים את הדשן¹⁹⁵:

סיכום שלבי הבאת פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור:

- א. ביקור ממום.
- ב. הבאה לביהמ"ק.
- ג. סמיכה.
- ד. שחיטה.
- ה. קבלת הדם.
- ו. הולכת הדם להיכל.
- ז. הזאת שבע הזאות לכיוון הפרוכת (הכהן עומד מאחורי מזבח הזהב בשעת ההזאות).
- ח. נתינת ארבע מתנות על ארבע קרנות מזבח הזהב.
- ט. שפיכת שיירי הדם ביסוד המערבי של מזבח העולה.
- י. הוצאת האימורים.
- יא. מליחה והקטרה.
- יב. הוצאת הפר מחוץ לירושלים ושריפתו.

ג. פר העלם דבר של ציבור (חטאת פנימית):

(יג) וְאִם כָּל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ במקרה וכל עם ישראל יחטא בשגגה בחטא שחייבים כרת אם חוטאים בו במזיד,¹⁹⁶ וְנִעְלַם דְּבַר מַעֲיָנִי הַקֹּהֵל כל העם יחטא על ידי שהסנהדרין הורו שמוותר לחטוא בחטא זה. מדובר במקרה והסנהדרין התירו בשגגה מעשה שאסור על פי התורה ולו אדם היה עובר על חטא זה הוא היה מתחייב כרת, והציבור נהג על פי ההיתר של הסנהדרין,¹⁹⁷ וְעָשׂוּ אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת יְקֹנֶק אֲשֶׁר לֹא תִעֲשֶׂינָה עם ישראל יעבור על אחת מהמצוות שה' ציווה עליהן שלא לעשותן, עם ישראל יחטא (בשגגה) באחד החטאים שה' ציווה שלא לחטוא בהן,¹⁹⁸ וְאֲשָׁמוּ עם ישראל יתחייב (כגלל שעבר על חטא בשוגג)¹⁹⁹:
(יד) וְנֹדְעָה הַחֲטָאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ כאשר יוודע לעם ישראל שהם חטאו בשוגג, כאשר עם ישראל יידע שהסנהדרין שגגו בהוראתם,²⁰⁰ וְהִקְרִיבוּ הַקֹּהֵל פֶּר בֶּן בָּקָר לַחֲטָאת הסנהדרין מביאים פר בן שלש

¹⁹⁴ רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ז' הלכה ה'.

¹⁹⁵ אונקלוס ועיין בהערה שכתבנו על מילות הפסוק "אל שפך הדשן".

¹⁹⁶ אונקלוס.

¹⁹⁷ רש"י ספורנו: למרות שהסנהדרין אמורים להיות עיני הקהל, הם עדיין לא היטיבו לראות לעצמם. אוה"ח: התורה כותבת כאן בדרך הרמז שאם הסנהדרין יטו מדרך הישר, ההוראה הנכונה תיעלם מהם משום שחטא יוליד חטא.

¹⁹⁸ אונקלוס.

¹⁹⁹ אונקלוס ספורנו בפירושו לפסוק כא' כתב שהתורה באה לומר במילה "ואשמו" להזהיר את העם לחזור בתשובה לפני שהם מקריבים את קרבן פר העלם דבר של ציבור (כאמור ספורנו סובר שהטעות בהוראה נובעת מחטא של העם).

²⁰⁰ רמב"ן וכתב שלא היה צורך לכתוב אצל הכהן המשיח "ונודעה החטאת" משום שהדבר ברור שאדם אינו מתחייב בקרבן אלא אם הוא יודע שהוא חטא, אלא שכאן בפר העלם דבר של ציבור כתוב זאת כדי ללמדנו שאינם מביאים קרבן על הספק. על פי רבותינו הביא רמב"ן פירוש ש"ונודעה החטאת" היינו שהקהל יודע בדיוק מה הורה בית דין ועשו על פיו. אולם, במקרה והקהל הסתפק מה הורה הבית דין וחטא גם בחטא זה וגם בחטא

שנים לשם קרבן חטאת.²⁰¹ הרמב"ם כתב שאמנם התורה כאן הזכירה כאן רק פר אחד, אולם להלכה מביא כל שבט פר אחד, וכך יוצא שבסך הכל מביאים שנים עשר פרים.²⁰² קרבן זה נקרא "פר העלם דבר של ציבור", וְהִבִּיאוּ אֹתוֹ לְפָנַי אֱהָל מוֹעֵד הַסֵּנְהֶדְרִין יִבִּיאוּ אֶת הַקֶּרֶבֶן שֶׁלֹּהֶם לְפָנַי אוֹהֵל מוֹעֵד²⁰³: (טו) וְסִמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת יָדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּר לְפָנַי יִקְוֶה שְׁלֹשָׁה מִדֵּינֵי הַסֵּנְהֶדְרִין יִסְמְכוּ אֶת יַעֲמָדוֹ לְפָנַי ה' (במשכן ובמקדש) ויסמכו את ידיהם על ראש הפר בצפון העזרה,²⁰⁴ וְשָׁחַט אֶת הַפֶּר לְפָנַי יִקְוֶה יֵשׁ לִשְׁחוֹט אֶת הַפֶּר לְפָנַי ה' (בצפון העזרה והשחיטה כשרה בזר)²⁰⁵: (טז) וְהִבִּיאוּ הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדָּם הַפֶּר אֶל אֱהָל מוֹעֵד הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יִכְנִיס מִדָּם הַפֶּר אֶל תּוֹךְ אוֹהֵל מוֹעֵד (ובזמן שבית המקדש היה קיים היה מכניס את הדם אל ההיכל)²⁰⁶: (יז) וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶצְבָּעוֹ מִן הַדָּם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יִטְבֹּל אֶת אֶצְבָּעוֹ בְּמִזְרֵק בּוֹ קִיבַל אֶת דַּם הַפֶּר, וְהִזָּה שְׁבַע פְּעָמִים לְפָנַי יִקְוֶה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יִזֶּה מִדָּם הַפֶּר שְׁבַע פְּעָמִים לְפָנַי ה', אֶת פְּנֵי הַפְּרֹכֶת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הִיָּה מִזֶּה לְכִיוּן הַפְּרוּכָה שֶׁהַבְּדִילָה בֵּין הַהִיכָל לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים כְּאֲשֶׁר הוּא הִיָּה מְכוּוֹן לְעֵבֶר הַמְּקוֹם בְּפְרוּכָה שֶׁמְצִידוֹ הַשְּׁנִי (בַּתּוֹךְ קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים) הִיָּה אֲרוֹן הַבְּרִית. אֲמֵנָה יֵשׁ לְהַדְגִּישׁ שֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הִיָּה רַק מִזֶּה לְכִיוּן הַפְּרוּכָה אֲךָ לֹא הִיָּה מְכוּוֹן שֶׁהַדְּמִים יִיגְעוּ מִמֶּשׁ בְּפְרוּכָה, וְאִם הַדָּם הִגִּיעַ עַד לְפְרוּכָה וְנִגַּע בּוֹ, הַקֶּרֶבֶן עֲדִיין לֹא נִפְסַל²⁰⁷: (יח) וּמִן הַדָּם יִתֵּן עַל קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לְפָנַי יִקְוֶה אֲשֶׁר בְּאֱהָל מוֹעֵד (לאחר ההזאה לכיוון הפרוכת) הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הִיָּה נוֹתֵן מִתְּנָה אַחַת עַל כָּל אַחַת מִקְרָנוֹת מִזְבַּח הַזֶּהָב שֶׁנִּמְצָא בְּאוֹהֵל מוֹעֵד לְפָנַי ה' (ובזמן שבית המקדש היה קיים היה מזבח זה בהיכל),²⁰⁸ וְאֶת כָּל הַדָּם יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פָּתַח אֱהָל מוֹעֵד וְאֶת הַדָּם שֶׁנִּשְׁאַר בְּמִזְרֵק לְאַחַר הַהִזְאוֹת לְכִיוּן הַפְּרוּכָה וְלְאַחַר נְתִינַת הַדְּמִים עַל מִזְבַּח הַקְּטוֹרֶת, הִיָּה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל שׁוֹפֵךְ אֶל הַיְסוֹד הַמְּעֵרְבִי שֶׁל מִזְבַּח הָעֹלָה שֶׁנִּמְצָא בְּפֶתַח שֶׁל אוֹהֵל מוֹעֵד (ובזמן שבית המקדש היה קיים היה מזבח העולה בתוך ההיכל)²⁰⁹: (יט) וְאֶת כָּל חֶלְבֹּו יָרִים מִמֶּנּוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יָרִים אֶת כָּל הַחֲלָבִים שֶׁמּוֹזְכָּרִים בְּפָר כֹּהֵן מְשִׁיחַ (הַחֲלָב הַמְּכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב, הַחֲלָב שֶׁעַל הַקֶּרֶב, שְׁתֵּי הַכְּלִיּוֹת וְהַחֲלָב שֶׁעַלֵּיהֶן, הַחֲלָב שֶׁעַל הַכְּסָלִים, הַכֶּבֶד עִם חֶלֶק מֵהַיּוֹתֵרֶת),²¹⁰ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יַעֲלֶה אֶת כָּל הַחֲלָבִים עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ²¹¹: (כ) וְעָשָׂה לְפָר הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יַעֲשֶׂה לְפָר הָעֵלֶם

אחר, אין מביאים פר העלם דבר של ציבור, אלא כל יחיד מביא חטאת יחידה משום שהחטא שלהם לא היה מבוסס על ידיעה ברורה של מה שהורו בית דין. א"ע: הסתפק מדוע אצל הכהן הגדול לא מוזכר "ונודעה החטאת" וכתב על כך שלשה פירושים: או שאם הכהן הגדול אינו יודע את חטאתו, הוא אינו מקריב פר (בדומה לפירוש רמב"ן) או שבכל שנה מקריב הכהן הגדול פר כהן משיח שמא חטא או שתפקידו של הכהן הגדול להודיע לעם את חטאו אך אין מי שיודיע לו כשהוא חוטא. בסוף דבריו כתב שהכהן הגדול שקול כנגד כל ישראל.

²⁰¹ רש"י אצלנו ובפסוק ג'.

²⁰² רמב"ם הלכות שגגות פרק יב' הלכה א'.

²⁰³ אונקלוס.

²⁰⁴ רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ג' הלכות י' – יא'. א"ע: מנהיגי העדה הם הסומכים את ידיהם על

ראש הקרבן.

²⁰⁵ אונקלוס + רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ג' הלכה יב'.

²⁰⁶ אונקלוס.

²⁰⁷ רש"י: בפר כהן משיח כתוב על הפרוכת שהיא קודש וכאן לא כתוב כך. הסיבה היא שכאשר רק אדם אחד חוטא לפני ה', עדיין בית המקדש נקרא בתור מקום של קדושה, אולם, לאחר שכל העם חטא, חלילה נסתלקה הקדושה מבית המקדש.

²⁰⁸ אונקלוס.

²⁰⁹ רש"י.

²¹⁰ אונקלוס. רש"י: הסיבה שהתורה לא פירטה את החלבים היא משום שהיא רצתה למעט בסירחון של

הציבור מפני חיבתו.

²¹¹ אונקלוס.

דבר של ציבור, ²¹² כְּאִשֶּׁר עָשָׂה לְפָרֵי הַחֲטָאִים בְּיַעֲשֶׂה לוֹ (הכהן הגדול יעשה לפר העלם דבר של ציבור) כמו שהוא עושה לפר כהן משיח. בשעה שמקריב את פר העלם דבר של ציבור, הכהן הגדול צריך להקפיד על אותם דברים שהוא צריך להקפיד עליהם כשהוא מקריב פר כהן משיח: להקריב את אותם חלבים, להקפיד לתת את כל ארבע המתנות על המזבח הפנימי ועוד, ²¹³ וְכִפֹּר עֲלֵיהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם (על ידי הקרבת פר העלם דבר של ציבור) הכהן הגדול יכפר על בני ישראל וחטאים ייסלח להם ²¹⁴: (כא) וְהוֹצִיא אֶת הַפֶּר אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה יש להוציא את הפר שהוקרב כפר העלם דבר של ציבור אל מקום טהור שהיה מחוץ למחנה (כאמור, כל אחד מהשבטים הביא פר אחד כך שבכל פעם שהקריבו פר העלם דבר של ציבור היה יותר מפר אחד), ²¹⁵ וְשָׂרַף אֹתוֹ כְּאִשֶּׁר שָׂרַף אֶת הַפֶּר הָרֵאשׁוֹן יש לשרוף את הפר שהוקרב כקרבן פר העלם דבר של ציבור כמו ששורפים את הפר שהובא חטאת כהן משיח, ²¹⁶ חֲטָאִים הִקְהֵל הוּא פר זה משמש בתור קרבן חטאת של העם ²¹⁷:

ד. חטאת נשיא (חטאת חיצונית):

(כב) אִשֶּׁר נָשִׂיא יִחַטָּא במקרה והנשיא יחטא (דין חטאת נשיא נוהג רק בנשיא ואילו אדם פשוט שחוטא מביא חטאת רגילה כפי שנראה בעז"ה בהמשך). ²¹⁸ הנשיא הוא מלך ישראל שאין למעלה ממנו במלכותו אלא ה' אלוקיו, בין שהוא ממלכי יהודה או ממלכי ישראל, ²¹⁹ וְעָשָׂה אֶחָת מִכָּל מִצְוֹת יְקוֹק אֱלֹהֵיו אִשֶּׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ בְּשִׁגְגָה הנשיא יעבור על אחת מהמצוות שה' ציווה עליהן שלא לעשותן, הנשיא יחטא (בשגגה) באחד החטאים שה' ציווה שלא לחטוא בהן, ²²⁰ וְאִשָּׁם הנשיא יתחייב (בגלל שעבר על חטא בשוגג) ²²¹: (כג) או הוֹדַע אֱלֹהֵיו חֲטָאתוֹ אִשֶּׁר חָטָא בָּהּ אם נודע לנשיא החטא שהוא חטא בה, אם הנשיא

²¹² רש"י.

²¹³ רש"י.

²¹⁴ אונקלוס. רמב"ן בפירושו לפסוק ב' כתב שהסיבה שאצל פר כהן משיח לא כתובה כפרה היא משום שהכהן הגדול נמצא במעגל גבוה ולכן חטאו אינו מתכפר לו לגמרי. כלי יקר: כתב בשם מהרי"א שהכפרה והסליחה שכתובה כאן מוסבת גם פר כהן משיח. בשם עצמו כתב שהכהן הגדול נכלל בכלל מחטיאי הרבים משום שהוא מלמד את העם לחטוא ולכן גם לאחר שהוא כבר מביא את הקרבן, עדיין נשאר רושם החטא. לעומת זאת אצל הנשיא העם לא לומד ממנו לחטוא משום שהם תולים את חטאו בכך שהוא מתגאה לרוב חשיבותו. גם לגבי פר העלם דבר של ציבור אין לומר שהעם למדו ממעשיהם של דיני הסנהדרין ממה נפשך: אם כל העם חטא, אין מי שילמד ממעשיהם. ואם נאמר שהסנהדרין לימדו בהוראתם את העם לחטוא, גם אין כאן חשש חטא רבים משום שהעם עשה כפי שה' ציווה אותו – לשמוע בקול הדיינים. אולם, משום שיש צד לומר שהדיינים כן החטיאו את העם, כתבה התורה "חטאת הקהל הוא".

²¹⁵ אונקלוס.

²¹⁶ אונקלוס.

²¹⁷ אונקלוס. ספורנו: התורה אמרה במילים אלו שלא תהיה מציאות שבה הסנהדרין מורה בטעות אלא אם כן העם כולו יחטא בעוונות אחרים.

²¹⁸ אונקלוס. רש"י: התורה השתמשה בלשון "אשר נשיא" ללמדנו גם לשון "אשרי", אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו. ספורנו: התורה השתמשה בלשון "אשר" כדי ללמדנו שכמעט בוודאות שהנשיא יחטא בגלל רום מעלתו ושיש לו כל טוב, כעין מה שכתוב בעם ישראל "וישמען יושורן ויבעט". ועיין בהערות לפסוק ב' שם הבאנו את דברי הכלי יקר שמסביר את ההבדלים של הלשונות שבהם השתמשה התורה כדי לתאר כל אחת מהחטאות המוזכרות. א"ע: כוונת הפסוק הוא "ואם אשר יחטא הוא הנשיא" בניגוד לעם ולכהן המשיח שהוזכרו לעיל. כמו"כ חולק הא"ע על הרמב"ם (ומפרש בכך בניגוד לדברי חז"ל) וכותב שנשיא יכול להיות גם נשיא שבט. רמב"ן: כוונת התורה לומר "כאשר נשיא יחטא".

²¹⁹ רמב"ם הלכות שגגות פרק טו' הלכה ו'.

²²⁰ אונקלוס. רמב"ן: הסיבה שמוזכר כאן ה' אלוקיו" היא משום שהנשיא צריך לזכור שהוא תחת ה' אלוקיו וזאת למרות שאין עליו מורא בשר ודם.

²²¹ אונקלוס. ספורנו: הנשיא יכיר מעצמו שהוא חטא.

יבין שהוא חטא בשוגג, ²²² וְהֵבִיא אֶת קֶרְבָּנוֹ שְׁעִיר עִזִּים על הנשיא להביא שעיר עיזים לקרבן חטאת, ²²³ זָכַר תָּמִיד על שעיר העיזים שמביא הנשיא לקרבן חטאת להיות זכר ללא מום ²²⁴: (כד) וְסִמְךָ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הנשיא יסמוך את שתי ידיו על ראש השעיר, ²²⁵ וְשָׁחַט אֹתוֹ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הָעֵלָה לִפְנֵי יְקִיָּק הנשיא (או שלוחו) ישחט את השעיר לפני ה' באותו מקום שבו שוחטים את קרבן העולה, בצפון העזרה, ²²⁶ חֲטָאת הוּא יש לכוון בהקרבת השעיר שהוא יוקרב לשם קרבן חטאת. אם השעיר לא הוקרב לשם קרבן חטאת, הקרבן פסול ²²⁷: (כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמֵם הַחֲטָאתָ בְּאֶצְבָּעוֹ הַכֹּהֵן ייקח באצבעו הימנית מדם השעיר שהוקרב לשם קרבן חטאת הנשיא, ²²⁸ וְנָתַן עַל קֶרְנֵת מִזְבַּח הָעֵלָה הַכֹּהֵן נותן על ארבע קרנות מזבח העולה על ידי שהוא מורח את הדם על פינת המזבח למעלה מחוט הסיקרא (לצורך כל הכהן עולה על הסובב של המזבח), ²²⁹ וְאֶת דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוּד מִזְבַּח הָעֵלָה (לאחר נתינת הדם על קרנות המזבח) הַכֹּהֵן ישפוך את הדם שנשאר במזרק על יסוד מזבח העולה ²³⁰: (כו) וְאֶת כָּל חֲלָבוֹ יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ את כל החלב של השעיר יעלה הכהן על המזבח, ²³¹ כְּחֶלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים הַכֹּהֵן יעלה על המזבח את אותם חלבים שהוא מעלה מקרבן השלמים (החלב המכסה את הקרב, החלב שעל הקרב, שתי הכליות והחלב שעליהן, החלב שעל הכסלים, הכבד עם חלק מהיותרת), ²³² וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחֲטָאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ (על ידי הקרבת השעיר לחטאת) הַכֹּהֵן יכפר לנשיא על חטאתו, וחט זה ייסלח לו ²³³:

ה. חטאת יחיד (חטאת חיזונית):

(כו) וְאִם נִפְשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה מֵעַם הָאָרֶץ אם אדם אחד ורגיל מעם ישראל יחטא בשגגה, ²³⁴ בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְקִיָּק אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ הָאָדָם יעבור על אחת מהמצוות שה' ציווה עליהן שלא

²²² רש"י וכתב שצריך שיהיה שכאשר הנשיא חטא הוא יחשוב שהדבר היה מותר לו לעשות מעשה זה ולאחר מכן נודע לו שהיה אסור לו לעשות מעשה זה. ספורנו: "או הודע אליו" עומד בניגוד ל"ואשם", והכוונה היא שאחרים אמרו לנשיא שהוא חטא וכעין זה פירשו א"ע ורשב"ם ולדבריהם מובנת המילה "או". רמב"ן: גם מעמיד צלע זה של הפסוק מול המילה "ואשם" אלא שמסביר שיש לנשיא שתי אפשרויות: או להיות אשם ולהתחייב בכך או שיביא קרבן לכפר על עצמו. אוה"ח: הכוונה במילה "ואשם" היינו שהנשיא מסתפק אם חטא ואז הוא מביא אשם תלוי, "או הודע אליו חטאתו" הכוונה היא שהוא בטוח כבר שהוא חטא ואז הוא מביא קרבן חטאת.

²²³ אונקלוס. א"ע: הסיבה שהנשיא מקריב שעיר עיזים לקרבן חטאת היא משום שהשעיר קל במרוצה וזהו למעלתו. זוהי גם הסיבה שהוא מקריב שעיר זכר. הכהנים אוכלים את בשר השעיר כדי לכפר עליו אך לכהן הגדול אסור לאכול את בשר הפר שלו.

²²⁴ אונקלוס.

²²⁵ אונקלוס.

²²⁶ רש"י.

²²⁷ רש"י.

²²⁸ אונקלוס.

²²⁹ רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ה' הלכה ז'.

²³⁰ רש"י. רמב"ן: למרות שמזבח העולה כבר הוזכר בצלע הקודמת של הפסוק, כך דרך התורה לחזור שוב על מה שנאמר. אולם לחז"ל היו מדרשים רבים שנלמדו מחזרה זו משום שתורת ה' תמימה.

²³¹ אונקלוס.

²³² רש"י.

²³³ אונקלוס.

²³⁴ א"ע. ספורנו: יותר מצוי שאדם פרטי יחטא ולכן השתמשה התורה בלשון "ואם" ועיין בהערות על פסוק ב' שם הבאנו את דברי הכלי יקר ובפסוק כב' פרשנים נוספים שהסבירו את השינוי בלשונות שבהם תיארה התורה את החוטאים השונים. כמו"כ כתב כמו הא"ע בפסוק כג' שאכילת הכהנים מביאה לידי כפרה. אוה"ח: הסיבה שהתורה כתבה "ואם" בו החיבור היא כדי להוסיף על עניין ראשון, לומר לנו שחלק מהדינים בפרשה זו זהים

לעשותו, האדם יחטא (בשגגה) באחד החטאים שה' ציווה שלא לחטוא בהן, ²³⁵ וְאִשָּׁם הָאָדָם יִתְחַיֵּב (בגלל שעבר על חטא בשוגג)²³⁶: (כח) או הוֹדַע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא אם נודע לאדם החטא שהוא חטא בה, אם האדם יבין שהוא חטא בשוגג,²³⁷ וְהֵבִיא קֶרְבָּנוֹ שְׁעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה האדם החוטא בשגגה צריך להביא על חטאתו שעירת עיזים נקבה ללא מום,²³⁸ עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא (החוטא צריך להביא שעירת עיזים תמימה) על החטא שחטא בה²³⁹: (כט) וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֲטָאת הַחוּטָא צריך לסמוך את שתי ידיו על ראש החטאת,²⁴⁰ וְשָׁחַט אֶת הַחֲטָאת בַּמָּקוֹם הָעֹלָה הַחוּטָא (או שלוחו) ישחט את השעיר לפני ה' באותו מקום שבו שוחטים את קרבן העולה, בצפון העזרה²⁴¹: (ל) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ הַכֹּהֵן יִיקַח בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִדָּם הַשְּׁעִירָה, וְנָתַן עַל קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה הַכֹּהֵן יִיתֵן מִדָּם הַשְּׁעִירָה עַל אַרְבַּע קַרְנוֹת מִזְבַּח הָעֹלָה מֵעַל לְחוּט הַסִּיקְרָא, וְאֶת כָּל דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ (לאחר נתינת הדם על מזבח העולה) הַכֹּהֵן יִשְׁפֹּךְ אֶת שְׂאֵר הַדָּם שֶׁנִּשְׁאַר בְּמִזְבֵּחַ הָעֹלָה: (לא) וְאֶת כָּל חֲלֵבָהּ יִסִּיר כַּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֲלֵב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים הַכֹּהֵן יִסִּיר מִהַשְּׁעִירָה אֶת אוֹתָם חֲלָבִים שֶׁמִּסִּירִים מִהַקְּרָבֹנוֹת שֶׁמִּקְרָבִים לְקָרְבַן שְׁלָמִים (החלב המכסה את הקרב, החלב שעל הקרב, שתי הכליות והחלב שעליהן, החלב שעל הכסלים, הכבד עם חלק מהיותרת),²⁴² וְהַקְּטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ הַכֹּהֵן יַעֲלֶה אֶת הַחֲלָבִים עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ,²⁴³ לְרִיחַ נִיחֹחַ לִיקְנוֹק עַל קָרְבַן הַחֲטָאת לְהִיּוֹת מוֹקָרֵב לְשֵׁם עֲשִׂיַת נַחַת רוּחַ לְה',²⁴⁴ וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ (על ידי הקרבת השעירה לחטאת) הַכֹּהֵן יִכְפֹּר לְחוּטָא עַל הַחֲטָא שֶׁבּוֹ חֲטָא וְהַחֲטָא זֶה יִיִּסְלַח לוֹ²⁴⁵: (לב) וְאִם כֶּבֶשׂ יָבִיא קֶרְבָּנוֹ לְחֲטָאת אִם בַּמָּקוֹם שְׁעִירַת עִזִּים, מִבֵּיא הַחוּטָא כֶּבֶשׂ לְשֵׁם קָרְבַן חֲטָאת,²⁴⁶ נְקֵבָה תְּמִימָה יְבִיאָנָה (אם במקום שעירת עיזים, מביא החוטא כבש לשם קרבן חטאת) עליו להביא כבשה נקבה ללא מום²⁴⁷: (לג) וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֲטָאת הַחוּטָא יִסְמוֹךְ אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַכֶּבֶשׂ שֶׁהֵבִיא לְשֵׁם קָרְבַן חֲטָאת,²⁴⁸ וְשָׁחַט אֶתֶּה לְחֲטָאת בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הָעֹלָה עַל הַחוּטָא (או שלוחו) לְשַׁחוּט אֶת הַכֶּבֶשׂ לְשֵׁם קָרְבַן חֲטָאת בְּאֹתוֹ מִקוֹם שֶׁבּוֹ שׁוֹחֲטִים אֶת קָרְבַן

לנאמר בפרשה הקודמת. על המילים "מעם הארץ" הביא את מדרשי חז"ל שבאים למעט אדם שאכל חצי זית של חלב כשהיה הדיוט ולאחר מכן התמנה למלך ואכל עוד חצי זית של חלב.

²³⁵ **אונקלוס. רמב"ן:** ה' ה' אלוקיו" היא משום שהנשיא צריך לזכור שהוא תחת ה' אלוקיו וזאת למרות שאין עליו מורא בשר ודם.

²³⁶ **אונקלוס. ספורנו:** הנשיא יכיר מעצמו שהוא חטא.

²³⁷ **רש"י** בפירושו לפסוק כג'.

²³⁸ **אונקלוס.**

²³⁹ **אונקלוס.**

²⁴⁰ **אונקלוס.**

²⁴¹ **רש"י** בפירושו לפסוק כד'.

²⁴² **רש"י.**

²⁴³ **אונקלוס.**

²⁴⁴ **רש"י** בפירושו לפרק א' פסוק ט'.

²⁴⁵ **אונקלוס.**

²⁴⁶ **א"ע. אוה"ח:** כתב מספר טעמים שהוצרכה התורה לחלק בין שעירה לחטאת לכבשה. א. לרבות אל האליה בכבשה. ב. ללמד שחטאת נזיר וחטאת מצורע טעונים סמיכה. ג. שצריך שתהיה השחיטה לשם קרבן חטאת.

ד. ללמדנו שצריך לשחוט את החטאת בצפון העזרה לעיכובא.

²⁴⁷ **אונקלוס.**

²⁴⁸ **אונקלוס.**

העולה, בצפון העזרה²⁴⁹: (לד) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאתָ בְּאֶצְבָּעוֹ הַכַּהֵן יִקַּח בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִהַמְזֻרָק מִדָּם הַכֹּבֶשֶׁת, וְנָתַן עַל קַרְנֵת מִזְבַּח הָעֹלָה הַכַּהֵן יִתֵּן מִדָּם הַכֹּבֶשֶׁת עַל אַרְבַּע קַרְנוֹת מִזְבַּח הָעֹלָה מֵעַל לְחוּט הַסִּיקָרָא, וְאֵת כָּל דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ (לאחר נתינת הדם על מזבח העולה) הַכַּהֵן יִשְׁפֹּךְ אֶת שֵׁאר הַדָּם שֶׁנִּשְׁאָר בַּמְזֻרָק אֶל הַיְסוּד שֶׁל מִזְבַּח הָעֹלָה: (לה) וְאֵת כָּל חֲלֵבָהּ יִסִּיר בְּאֶשֶׁר יוֹסֵר חֲלֵב הַבְּשָׁב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים הַכַּהֵן יִסִּיר מִהַכֹּבֶשֶׁת אֶת אוֹתָם חֲלָבִים שֶׁמִּסִּירִים מִכֹּבְשִׁים שֶׁמוֹקְרָבִים לְקַרְבָּן שְׁלָמִים וְאֵת הָאֵלִיָּה (כך יוצא שמעלים על גבי המזבח את האליה, החלב המכסה את הקרב, החלב שעל הקרב, שתי הכליות והחלב שעליהן, החלב שעל הכסלים, הכבד עם חלק מהיותרת),²⁵⁰ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶתֶם הַמִּזְבֵּחַ עַל אֵשׁ יִקְוֶה הַכַּהֵן יַעֲלֶה אֶת הַחֲלָבִים וְהָאֵלִיָּה עַל מְדוֹרוֹת הָאֵשׁ שֶׁנַּעֲשׂוּ לָשֵׁם ה',²⁵¹ וְכִפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ (על ידי הקרבת השעירה לחטאת) הַכַּהֵן יִכְפֹּר לְחוּטָא עַל הַחֲטָא שֶׁבּו חֲטָא וְהַחֲטָא זֶה יִיִּסַּלַח לוֹ²⁵²:

סיכום שלבי הבאת חטאת חיצונית (יחיד ונשיא):

- א. ביקור ממום.
- ב. הבאה לביהמ"ק.
- ג. סמיכה.
- ד. שחיטה.
- ה. קבלת הדם.
- ו. הולכת הדם למזבח העולה.
- ז. נתינת ארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח (הכהן עומד על הסובב ונותן את המתנות באצבעו על הקרן).
- ח. שפיכת שיירי הדם ביסוד הדרומי של מזבח העולה.
- ט. הפשט.
- י. הוצאת האימורים.
- יא. מליחה והקטרה.
- יב. בישול הבשר בעזרה ואכילה.

ויקרא פרק ה

א. קרבן עולה ויורד (חטאת חיצונית):

²⁴⁹ רש"י.

²⁵⁰ רש"י.

²⁵¹ אונקלוס + רש"י.

²⁵² אונקלוס.

(א) וְנִפְשׁ כִּי תַחֲטָא בַמִּקְרָה וְאָדָם יַחֲטָא בְּאֶחָד הַחֲטָאִים הַבָּאִים: 253 (1) וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים אוֹתוֹ אָדָם שָׁמַע שֶׁהַשְּׁבִיעִי אוֹתוֹ שָׁבֹעָה שֶׁהוּא יָבֹא לְבֵית דִּין וְיַעֲדֵהוּ. נִיָּקַח לְדוֹגְמָא מִקְרָה שֶׁל הַלְוֹאָה. רַאוּבֵן נִשְׁבַּע לְשִׁמְעוֹן שֶׁהוּא יָבֹא וְיַעֲדֵה לְטוֹבֹתָו בְּבֵית דִּין שֶׁלֹּוּי לֹוֹה מִמֶּנּוּ (מִשְׁמַעוֹן) כֶּסֶף, 254 וְהוּא עֵד וְהַחֲטָא הִיָּה עַד בְּדַבַּר שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו (בְּדוֹגְמָא שֶׁלֹּוּי מְדוּבָר עַל רַאוּבֵן שֶׁהִיָּה עַד שֶׁשְׁמַעוֹן הַלְוֹה לְלוּי כֶּסֶף), 255 אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע וְהָאָדָם הַחֲטָא הִיָּה עַד עַל יָדֵי רֵאִיָּה אוֹ עַל יָדֵי יָדֵיעָה אַחֲרַת שִׁמְחִיבַת מִבְּחִינַת הַלְכָתִית. בְּדוֹגְמָא שֶׁלֹּוּי: רַאוּבֵן מִשְׁמַשׁ כַּעַד עַל הַהֲלוּוָה שֶׁל לֹוִי עַל יָדֵי שֶׁהוּא עֲצָמוּ רֵאִיָּה אֶת הַהֲלוּוָה אוֹ עַל יָדֵי שֶׁלֹוִי הוֹדָה בְּפִנּוּ. בְּשֵׁנֵי הַמִּקְרָאִים הַעֲדוֹת תוֹפְסֹת, וְאִם רַאוּבֵן נִשְׁבַּע לְשִׁמְעוֹן שֶׁהוּא יָבֹא לְבֵית דִּין וְיַעֲדֵה לְטוֹבֹתָו, רַאוּבֵן חִיב לְבֹא וְלַהֲעִיד, 256 אִם לֹוִי יִגִּיד וְנִשְׁאָ עוֹנֵו אִם הַחֲטָא לֹא יִגִּיד אֶת עֲדוֹתָו בְּבֵית דִּין, הוּא יִקְבַּל עַל עֲצָמוּ חֲטָא, הוּא יַחֲטָא: 257 (ב) 2) אוֹ נִפְשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דְּבַר טְמָא אוֹ אָדָם שִׁיָּעַד בְּדַבַּר כִּלְשָׁהוּ שֶׁהוּא טְמָא וְעַל יָדֵי כֵךְ הָאָדָם עֲצָמוּ נְטָמָא, 258 אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טְמָאָה אוֹ בַמִּקְרָה וְאָדָם יִיָּעַד בְּנִבְלַת טְמָאָה שֶׁל חַיָּה. כָּל בְּהֵמָה שֶׁמֵתָה לֹלָא שְׁחִיטָה הִיא נְבֵלָה וְהִיא מְטָמָא, 259 אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמָאָה אוֹ בַמִּקְרָה וְאָדָם יִיָּעַד בְּנִבְלַת טְמָאָה שֶׁל חַיָּה. כָּל בְּהֵמָה שֶׁמֵתָה לֹלָא שְׁחִיטָה הִיא נְבֵלָה וְהִיא מְטָמָא, 260 אוֹ בְּנִבְלַת שְׂרִץ טְמָא אוֹ בַמִּקְרָה וְאָדָם יִיָּעַד בְּנִבְלַת שֶׁל שְׂרִץ טְמָא וְעַל יָדֵי כֵךְ הוּא יִיָּטָמָא, 261 וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְלֹאֲחַר שֶׁהָאָדָם נְטָמָא (עַל יָדֵי דְבַר טְמָא, נְבֵלַת חַיָּה, נִבְחַת בְּהֵמָה אוֹ נְבֵלַת שְׂרִץ), נִעְלָם מֵאוֹתוֹ אָדָם הַטּוֹמָאָה, הַטְמָא שָׁכַח שֶׁהוּא נְטָמָא, 262 וְהוּא טְמָא וְאֲשֶׁם וְכֵךְ בְּעוֹדוֹ טְמָא, אֲכָל אָדָם זֶה קְדוּשִׁים אוֹ שִׁנְכַס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ: 263 (ג) 3) אוֹ כִּי יִגַּע בְּטְמָאָת אָדָם אוֹ שֶׁהָאָדָם יִיָּעַד בְּטוֹמָאָה שֶׁתְּבִיא אוֹתוֹ לְהִיָּוֵת טְמָא בְּטוֹמָאָת מֵת (עַל יָדֵי נְגִיעָה בְּמֵת עֲצָמוּ אוֹ בְּאָדָם שֶׁנִּגַּע בְּמֵת), 264 לְכָל טְמָאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ אוֹ אָדָם שִׁיָּעַד בְּאָדָם אַחַר וְיִיָּטָמָא בְּטוֹמָאָה שׁוֹנָה מְטוֹמָאָת מֵת. לְדוֹגְמָא: אָדָם שֶׁנִּגַּע בְּזָב אוֹ זָבָה וְעַל יָדֵי כֵךְ נְטָמָא, 265 וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְאוֹתוֹ אָדָם שָׁכַח

253 **אונקלוס. אונ"ח:** התורה הדגישה בדברים אלה שהחטא של האדם היה בכך שהוא סירב לבוא לבי"ד להעיד על חברו וזה מה שגרם לצורך בשבועה. בפירוש נוסף כתב שכוונת התורה למעט מקרה בו אדם שוכח את העדות או שחשב שמותר לשקר בשבועה, אזי אינו חייב בקרבן עולה ויורד.

254 **רש"י. אונ"ח:** התורה השתמשה בלשון "ושמעה קול אלה" כדי להדגיש שאין הוא צריך ביטוי שפתיים בשבועתו כדי להתחייב, אלא גם כשהוא שומע בבית דין את השבועה שמשביעים אותו (דבר זה נמצא במחלוקת תנאים – עיין בדברי אונ"ח), הוא עדיין חייב. **א"ע:** "קול אלה" היינו שהאדם קיבל על עצמו שאם הוא לא יאמר את העדות יקרה לו כך וכך. החיוב בשבועה חל רק אם הוא קיבל על עצמו עונש באם לא יקיים את שבועתו. בעניין כוונת הא"ע, נחלקו מפרשיו האם אדם זה בקרבן עולה ויורד כשהוא חטא במזיד או בשוגג (עיין בעיקר קרני אור אות ב') אולם לדברי הרמב"ן מדובר על חטא במזיד.

255 **רש"י.**

256 **רמב"ן** והדגיש שהאדם מתחייב בכך רק אם מדובר על עדות שיש בפיו שבית דין יחייב עליו. כמו"כ מדגיש רמב"ן שמדובר כאן על חטא במזיד, האדם יודע שהוא צריך לבוא ולהעיד בבית דין, אך אם הוא שכח את העדות בשעת השבועה, הוא אינו חייב בקרבן.

257 **אונקלוס.**

258 **אונקלוס. א"ע:** הכוונה היא שאדם נוגע באחד מארבעת בעלי החיים שהוזכרו כטמאים: חזיר, גמל, שפן וארנבת. בהמשך הפסוק הכוונה היא לנגיעה בשאר בעלי החיים שלא הוזכרו.

259 **אונקלוס. א"ע:** נבלת בהמה טמאה היינו נבלה של בהמה טמאה כשהכוונה היא לחזיר ודמיו שאסורים לישראל באכילה.

260 **אונקלוס.**

261 **אונקלוס.**

262 **רש"י.**

263 **רש"י. רמב"ן** מסביר שהתורה קיצרה ולא כתבה בדיוק מהו החטא אליו היא מתכוונת במילה "אשם" אלא שבכל אחד מהחטאים ברור לנו מהו החטא משום שאין מציאות של חטא ללא שעבר על דברים אלה.

264 **רש"י.**

265 **רש"י** וכן הוסיף מהלימוד בפסוק את הנוגע בבוועל נידה ואת האוכל נבלת עוף טהור.

שהוא נטמא, ²⁶⁶ **וְהוּא יָדַע** ולאחר שעשה מעשה אסור (כמבואר בצלע הפסוק הבאה) נודע לאותו אדם שהוא היה טמא כשעשה את המעשה האסור לטמאים, ²⁶⁷ **וְאִשָּׁם** ואותו אדם אכל קדשים בעודו טמא או שנכנס לבית המקדש כשהיה טמא ²⁶⁸: (ד) 4) **אוּ נִפְשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבִטָּא בְשִׁפְתַיִם** או אדם שיוציא מפיו שבועה (השבועה חייבת להיות בדיבור ולא רק בלב), ²⁶⁹ **לְהִרְעוֹת** אותו אדם נשבע שהוא לא יעשה דבר כלשהו (כגון שלא יאכל מאכל מסוים או לא יישן), ²⁷⁰ **אוּ לְהִיטִיב** או שאותו אדם יישבע שהוא כן יעשה דבר כלשהו (כגון שנשבע שהוא יאכל דבר מסוים), ²⁷¹ **לְכָל אֲשֶׁר יִבְטֵא הָאָדָם בְּשִׁבְעָה** כל דבר שאדם מוציא בשבועה, ²⁷² **וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ** והשבועה שנשבע נעלם מאותו אדם ולכן הוא עבר בשוגג על שבועתו, ²⁷³ **וְהוּא יָדַע** ולאחר מכן נודע לאותו אדם שהוא עבר על שבועתו, הוא זכר בשבועתו ועל ידי כך הבין שעבר על שבועה, ²⁷⁴ **וְאִשָּׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה** והאדם יתחייב על אחד מהחטאים האלה ²⁷⁵: (ה) **וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה** כאשר אדם יתחייב באחד מארבעת החטאים האלה (העלמת עדות, העלם טומאת נבלה ושרץ, העלם טומאת אדם והעלם שבועת שווא), ²⁷⁶ **וְהִתְנַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיָּהּ** ואותו אדם יתחרט ויודה על חטאו, במקרה ואותו אדם יחזור בתשובה על חטאו ²⁷⁷: (ו) **וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ לִיקָנוֹק עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא** האדם החוטא (בארבעת החטאים שהוזכרו) יביא לשם קרבן לפני ה' על חטאו, ²⁷⁸ **נִקְבָּה מִן הַצֹּאֵן** (האדם החוטא יביא לשם קרבן) צאן ממין נקבה, ²⁷⁹ **כִּשְׁבָּה אוּ שְׁעִירַת עִזִּים** לְחַטָּאת (האדם החוטא) יכול להביא לשם קרבן החטאת כבשה או שעירת עיזים, ²⁸⁰ **וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ** (על ידי הבאת קרבן החטאת)

²⁶⁶ רש"י.

²⁶⁷ רש"י עפ"י נחלת יעקב.

²⁶⁸ רש"י רשב"ם: נודע לאותו אדם שהוא טמא וממילא נודע לו שהוא אשם ושהוא חטא.

²⁶⁹ רש"י.

²⁷⁰ רש"י א"ע הוסיף פירוש על רש"י וכתב אפשרות שהכוונה היא שהאדם נשבע שהוא יעשה רע לאדם אחר שיצא חייב בדין והתורה מזהירה שיש לעשות כפי השבועה.

²⁷¹ רש"י.

²⁷² **אונקלוס. רש"י** למד ממילים אלה שהכוונה היא שהוא נשבע על מה שהיה בעבר להרע (שלא אכלתי) או להיטיב (שאכלתי).

²⁷³ רש"י.

²⁷⁴ **אונקלוס.**

²⁷⁵ **רמב"ן** בפירושו לפסוק ב.

²⁷⁶ **תרגום יונתן. א"ע:** התורה חוזרת על המילה "מאלה" כדי ללמדנו שהוא חייב בוידוי, מה שאין כן בדרך כלל בחטאים שם חייב גם ללא וידוי.

²⁷⁷ **תרגום יונתן. רמב"ן:** מדובר כאן על הידוי הרגיל שמתוודים על הקרבן בשעת שחיטה, אלא שהפסוק לא נכתב לפי סדר הפעולות. אלא שהתורה לא כתבה את עניין הסמיכה משום שהיא כבר כתבה דין זה בכל קרבנות החטאת שהיא כתבה בפרק ד', וכאן התורה כתבה את עניין הידוי משום שהיא לא הזכירה אותו הקרבנות החטאת הקודמים. בפירוש נוסף (עליו כתב שהוא על דברך הפשט) כתב רמב"ן שהכוונה היא שאותו אדם יתוודה עכשיו משום שבמקרה של שבועת העדות אדם מביא קרבן חטאת על מקרה שבוא הוא חטא במזיד (שנשבע להעיד ואינו מעיד במזיד), וזאת לעומת שאר קרבנות החטאת שמביאים אותם על חטא בשוגג. בפירוש שלישי בשם רבותינו כתב שהכוונה "והתודה" היינו לכל המקרים שבהם אדם מביא קרבן עולה ויורד (ולא רק למקרה של שבועת העדות שהיא במזיד), אלא שהתורה כתבה את עניין הידוי כאן כדי ללמדנו שצריך וידוי על כל קרבן חטאת: אם בחטאים אלה שאין חייבים על זדונם כרת צריך וידוי בכל זאת, קל וחומר שבחטאים שחייבים על זדונם כרת צריך וידוי.

²⁷⁸ **אונקלוס. רמב"ן** בפסוק טו': אין הקרבן כאן נקרא קרבן אשם, אלא זהו קרבן חטאת, והכוונה במילה "אשמו" בפסוק זה היינו חטאו, אלא שהסיבה שהתורה קראה לחטא בשם "אשם" היא כדי לומר שחטא זה חמור הרבה יותר מחטאים רגילים היות והוא עבר עליה במזיד.

²⁷⁹ **אונקלוס.**

²⁸⁰ **אונקלוס.**

הכהן יכפר לאותו אדם על החטא בו חטא²⁸¹: (ז) **וְאִם לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שָׁה וְאִם הָאָדָם הַחוּטָא אֵינוּ יָכוֹל לִקְנוֹת שֶׁה לֶשֶׁם קֶרְבֵן הַחֲטָאָת. הַתּוֹרָה מְדַבֵּרֶת עַל מִקְרָה בּו הָאָדָם הַחוּטָא עֲנִי וְאֵינוּ יָכוֹל לִקְנוֹת כִּבְשָׁה אוֹ שְׁעִירָה לֶשֶׁם קֶרְבֵן הַחֲטָאָת (בְּלִשׁוֹן חֲזו"ל נִקְרָאת עֲנִיּוֹת זֶה בְּשֵׁם "דְּלִי"),²⁸² **וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חֲטָא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה לִיקָנֹק (בְּמִקְרָה וְהָאָדָם אֵינוּ יָכוֹל לִהְבִּיא שֶׁה לֶשֶׁם קֶרְבֵן הַחֲטָאָת) הוּא מְבִיא לֶשֶׁם קֶרְבֵן לְהִי עַל חֲטָאוֹ שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה,²⁸³ **אֶחָד לְחֲטָאָת וְאֶחָד לְעֵלָה** אֶחָד הַצִּיפּוֹרִים (הַיּוֹנִים אוֹ הַתּוֹרִים) יוֹקֵרֵב לֶשֶׁם קֶרְבֵן חֲטָאָת וְהַשְּׁנֵי יוֹקֵרֵב לֶשֶׁם קֶרְבֵן עוֹלָה.²⁸⁴ חָשׁוּב לְהַדְגִּישׁ: קֶרְבֵן עוֹלָה וְיִוֹרֵד נֶאֱמָר רַק בְּאֶחָד מֵאַרְבַּעַת הַחֲטָאִים שֶׁהוֹזְכְּרוּ בְּתַחֲלִילַת הַפָּרֶק. בְּמִקְרָה שֶׁל חֵיבוֹב קֶרְבֵן חֲטָאָת רִגִּיל, אֲסוּר לְחוּטָא לְהֵבִיא שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה, גַּם אִם אֵין לוֹ מִסְפִּיק כֶּסֶף לְהַבְּאֵת כִּבְשָׁה אוֹ שְׁעִירָה. הַסִּיבָה שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּלָה דוּוֹקָא בְּחֲטָאִים אֵלֶּה הִיא בְּגַלְל שְׁבַחֲיוֹב שְׁבוּעָה אֵין חֵיבוֹב כֶּרֶת גַּם בְּמִקְרָה וְנִשְׁבַּע וְעָבַר עַל שְׁבוּעָתוֹ בְּמִזִּיד. בְּדִינֵי טוֹמָאָה הַתּוֹרָה הַקְּלָה עַל הָאָדָם לְהֵבִיא קֶרְבֵן עוֹלָה וְיִוֹרֵד מִשׁוּם שֶׁהָאָדָם הִיא עֶסוֹק בְּדַבֵּר מִצְוָה כְּשֶׁחֲטָא²⁸⁵: (ח) **וְהֵבִיא אֶתֶם אֶל הַכֹּהֵן הָאָדָם הַחוּטָא יֵבִיא אֶת שְׁתֵּי הַצִּיפּוֹרִים אֶל הַכֹּהֵן,**²⁸⁶ **וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לְחֲטָאָת רֵאשׁוֹנָה** הַכֹּהֵן יִקְרִיב אֶת הַצִּיפּוֹר שֶׁהוֹבָאָה לֶשֶׁם קֶרְבֵן חֲטָאָת רֵאשׁוֹן, לְפָנָי שֶׁהוּא יִקְרִיב אֶת הַצִּיפּוֹר שֶׁהוֹבָאָה לֶשֶׁם קֶרְבֵן עוֹלָה. בְּכָל מְקוֹם בְּתוֹרָה (חוּץ מִמְּקוֹם אֶחָד) כְּשֶׁצָּרִיךְ לְהִקְרִיב גַּם קֶרְבֵן חֲטָאָת וְגַם קֶרְבֵן עוֹלָה, קוֹדֵם מִקְרִיבִים אֶת קֶרְבֵן הַחֲטָאָת כְּדִי לְכַפֵּר עַל הַחֲטָא וְרַק לְאַחַר מִכֵּן מִקְרִיבִים אֶת קֶרְבֵן הָעוֹלָה,²⁸⁷ **וּמִלֶּק אֶת רֵאשׁוֹ מִמּוֹל עֲרִפּוֹ** הַכֹּהֵן מוֹלֵק אֶת רֵאשׁ הָעוֹף, כֹּאֲשֶׁר מְקוֹם הַמְּלִיקָה הוּא קֶצֶת מִתַּחַת לְעוֹרָף.²⁸⁸ הַמְּלִיקָה נַעֲשִׂית עַל יַדֵּי שֶׁהַכֹּהֵן אוֹחֵז אֶת שְׁתֵּי הָרִגְלִיִּים שֶׁל הָעוֹף בֵּין אֲצַבְעוֹת הָאֵמָה וְהָאֲצַבַּע, לְאַחַר מִכֵּן מוֹתֵחַ אֶת הָגְרוֹן, וְהוּא תוֹחֵב אֶת הַצִּיפּוֹרִיִּים שֶׁל אַחַת מֵאַצְבְּעוֹת יָד יִמִּין מִתַּחַת לְעוֹרָף שֶׁל הָעוֹף, אֲלֵא שֶׁאֵינוּ מִנְתַּק אֶת הָרֵאשׁ לְגַמְרֵי מֵהַגּוֹף,²⁸⁹ **וְלֹא יִבְדִּיל** בְּמַהֲלֶךְ הַמְּלִיקָה, הַכֹּהֵן אֵינוּ מְפָרִיד אֶת כָּל הָרֵאשׁ מִגּוֹף הָעוֹף, אֲלֵא הוּא מְשַׁאֵר אֶת הָרֵאשׁ מְחוּבֵר לְגוֹף עַל יַדֵּי אֶחָד מֵהַסִּימָנִים (הָרֵאשׁ נִשְׁאֵר מְחוּבֵר לְגוֹף עַל יַדֵּי שֶׁהַכֹּהֵן נִמְנַע מִלְּחַתּוֹךְ אֶת הַקְּנָה אוֹ אֶת הוֹשֵׁט)²⁹⁰: (ט) **וְהִזָּה מִדָּם הַחֲטָאָת עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ** הַכֹּהֵן מִזֶּה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ, בְּקֶרֶן הַדְּרוֹמִית מֵעֶרְבִית, אֶת דָּם חֲטָאָת הָעוֹף עַל יַדֵּי שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל הַרְצָפָה, אוֹחֵז אֶת הָעוֹף בְּיַד יִמִּין וְנִמְנַעֵנֵעַ אוֹתוֹ בְּכָל כּוֹחוֹ לְכִיוּן הַמִּזְבֵּחַ,²⁹¹ **וְהִנְשָׂאֵר בְּדָם יִמְצָה אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ** אֶת שְׂאֵר הַדָּם שֶׁנִּשְׁאֵר בְּגוֹף הָעוֹף, הַכֹּהֵן יִמְצָה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ עַל יַדֵּי שְׁמוּעֵךְ אֶת****

²⁸¹ **אוֹנְקְלוֹס.**

²⁸² **אוֹנְקְלוֹס. אוֹה"ח:** גַּם אִם לְאָדָם יֵשׁ מִסְפִּיק כֶּסֶף כְּדִי לִקְנוֹת יוֹנִים אוֹ תוֹרִים וְיִוֹתֵר מִכֵּן, כָּל עוֹד אֵין לוֹ מִסְפִּיק כֶּסֶף כְּדִי לִקְנוֹת שֶׁה, מוֹתֵר לוֹ לְהֵבִיא תוֹרִים אוֹ יוֹנִים. בְּדַבְּרֵיוֹ דְּחָה אוֹה"ח אֶת פִּירוּשׁוֹ שֶׁל רַבִּינוּ הִלֵּל שֶׁכָּתַב שֶׁגַּם אִם אֵין לְאָדָם מִסְפִּיק כֶּסֶף כְּדִי לְטַפֵּל בְּשֶׁה עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. סִיבַת הַדְּחִיָּה הִיא מִשׁוּם שֶׁאֵין בְּהַבְּאֵת תוֹרִים אוֹ בְּנֵי יוֹנָה פְּחוֹת הוֹצָאוֹת מֵהַבְּאֵת שֶׁה וְגַם אִם יֵשׁ בְּכָךְ הוֹצָאוֹת נוֹסְפוֹת, נִיתֵן לִקְנוֹת אֶת הַשֶּׁה בְּצִמּוּד לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

²⁸³ **אוֹנְקְלוֹס.**

²⁸⁴ **אוֹנְקְלוֹס. א"ע:** כָּתַב שְׁנֵי הַסְּבָרִים לְכַךְ שֶׁהַתּוֹרָה חִיבָה גַּם קֶרְבֵן עוֹלָה בְּדִלּוֹת. הַסִּיבָה הָרֵאשׁוֹנָה הִיא שִׁיתֵּכֵן שְׁאוֹתוֹ אָדָם הָרַהֵר עַל הַשִּׁי"ת עַל כֵּךְ שֶׁהוּא עֲנִי, וְעַל כֵּךְ הוּא מְבִיא קֶרְבֵן עוֹלָה. עַל פִּירוּשׁ זֶה לְכַאוּרָה קֶשֶׁה, שֶׁהִיא בְּמִנְחָה, בְּדִלֵי דְלוּת, אֵינוּ חִיב לְהֵבִיא קֶרְבֵן עוֹלָה. הַפִּירוּשׁ הַשְּׁנִי הוּא שֶׁבְּחֲטָאָת הָעוֹף אֵין מַעֲלִים כָּלֵל לְמִזְבֵּחַ אֶת אִיבְרֵי הַקֶּרְבֵן, לְכֵן צִוּוּתָהּ הַתּוֹרָה לְהֵבִיא אִתָּהּ גַּם קֶרְבֵן עוֹלָה כְּדִי שִׁיעֵלָה חֵלֶק מֵהַקֶּרְבֵן עַל הַמִּזְבֵּחַ.

²⁸⁵ **רַמְב"ן.**

²⁸⁶ **אוֹנְקְלוֹס.**

²⁸⁷ **רַש"י.**

²⁸⁸ **רַש"י.**

²⁸⁹ **רַמְב"ם** הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת פָּרֶק ו' הַלְכָה כג'.

²⁹⁰ **רַש"י.**

²⁹¹ **רַמְב"ם** הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת, פָּרֶק ז' הַלְכָה ו'.

העוף על המזבח, והדם נשפך אל יסוד המזבח,²⁹² **חֲטָאת הוּא** יש להקריב את העוף לשם קרבן חטאת²⁹³:
(י) וְאֵת הַשְּׂנִי יַעֲשֶׂה עֲלֶיהָ כַּמִּשְׁפֵּט את הציפור השני יקריב הכהן לשם קרבן עולה, ככל הדינים הכתובים
בפרק א' שם מפורטים דיני קרבן עולה,²⁹⁴ **וְכִפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא** על ידי הקרבת הקרבן,
הכהן יכפר לחוטא על החטא שבו חטא,²⁹⁵ **וְנִסְלַח לוֹ** (על ידי הקרבת הקרבן) החטא ייסלח לחוטא²⁹⁶: **(יא)**
וְאִם לֹא תִשְׂגֵיג יָדוֹ לְשִׁתֵּי תַרְיָם אוֹ לְשְׂנֵי בְנֵי יוֹנָה אם החוטא אינו יכול לקנות אפילו שתי תורים או שני
בני יונה, אם לכהן אין מספיק כסף כדי לקנות שתי תורים או שני בני יונה (בלשון חז"ל נקראת עניית זו
"דלי דלות"),²⁹⁷ **וְהֵבִיא אֶת קֶרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא** (אם לחוטא אין מספיק כסף כדי לקנות שתי תורים או שני
בני יונה) עליו להביא לקרבן על החטא שבו חטא,²⁹⁸ **עֲשִׂירֵת הָאֵפֶה סֵלֶת לְחֲטָאת** (אם לחוטא אין מספיק
כסף כדי לקנות שתי תורים או שני בני יונה, עליו להביא לקרבן על החטא שבו חטא) סולת בכמות של
עשירית האיפה לשם קרבן חטאת.²⁹⁹ כמות זו היא כמות הסולת שאדם אוכל ביום אחד,³⁰⁰ **לֹא יִשִּׂים עָלֶיהָ**
שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה החוטא לא נותן על הסולת שמן ולבונה,³⁰¹ **כִּי חֲטָאת הִיא** הסיבה שהחוטא
אינו נותן שמן ולבונה על מנחתו (וזאת בניגוד למנחות שראינו בפרק ב' שם מביא המנחה חייב לתת שמן
ולבונה על כל המנחות) היא מפני שזהו קרבן חטאת, ואין ראוי שחטאתו יהיה מהודר על ידי נתינת שמן
ולבונה. המנחות אותם ראינו בפרק ב' הן מנחות שאינן באות על חטא, ולשם הידורן ציוותה התורה לתת
עליהן שמן ולבונה. אצלנו המנחה באה על חטא ולכן ציוותה התורה שלא להדר בה ולא לתת עליה שמן
ולבונה³⁰²: **(יב) וְהֵבִיאה אֶל הַכֹּהֵן** החוטא מביא את מנחתו אל הכהן,³⁰³ **וְקָמִין הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלֹא קִמְצוֹ**
אֵת אֲזֻכָּרְתָּהּ הכהן קומץ ממנחת החטאת את הקומץ שיוקרב על גבי המזבח. כאמור: בניגוד למנחות
האחרות עליהן למדנו, אין מביאים יחד עם מנחת החטאת שמן ולבונה, וממילא האזכרה של מנחת
החטאת כוללת רק את הקומץ,³⁰⁴ **וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ** הכהן יעלה את הקמיצה על גבי המזבח,³⁰⁵ **עַל אֲשֵׁי**
יִקְוֶה (הכהן יעלה את הקמיצה על גבי המזבח) על מדורות האש שנעשו לשם ה',³⁰⁶ **חֲטָאת הוּא** על הכהן
לקמוץ את הסולת לשם חטאת, ואם לא עשה כן המנחה נפסלת³⁰⁷: **(יג) וְכִפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל חֲטָאתוֹ**

²⁹² רש"י.

²⁹³ רש"י.

²⁹⁴ רש"י.

²⁹⁵ **אונקלוס. אוה"ח:** הסיבה שבקרבן הדל כתוב "מחטאתו אשר חטא" ואילו בקרבן העשיר כתוב רק "מחטאתו" היא כדי להשוות את כל הקרבנות זה לזה. היה ניתן לומר שעל החטאים החמורים אדם מביא כבשה ואילו על החטאים הקלים יותר אדם מביא ציפורים, לכן כתוב "מחטאתו אשר חטא" להשוות את כל החטאים זה לזה שעל כולם מביא את כל סוגי הקרבנות, והדבר לא תלוי בחטא, אלא במצבו הכלכלי.

²⁹⁶ **אונקלוס.**

²⁹⁷ **אונקלוס.**

²⁹⁸ **אונקלוס.**

²⁹⁹ **אונקלוס** וכתב שהאיפה היא שלש סאים.

³⁰⁰ א"ע.

³⁰¹ **אונקלוס.**

³⁰² רש"י.

³⁰³ **אונקלוס.**

³⁰⁴ **אונקלוס.**

³⁰⁵ **אונקלוס.**

³⁰⁶ רש"י בפירושו לפרק ד' פסוק לה'.

³⁰⁷ רש"י.

אֲשֶׁר חָטָא על ידי הקרבת המנחה, הכהן מכפר לחוטא על החטא שבה הוא חטא,³⁰⁸ מֵאַחַת מְאֻלָּה החוטא צריך להתכפר על חטאתו על ידי שהוא מביא את אחד משלשת הקרבנות שהוזכרו: אם הוא עשיר, עליו להביא כבשה. אם הוא עני, עליו להביא שני ציפורים. אם הוא עני מאוד, עליו להביא מנחה,³⁰⁹ וְנִסְלַח לוֹ על ידי שהוא מקריב קרבן, חטאו ייסלח,³¹⁰ וְהִיְתָה לְפָנָיו כְּמִנְחָה באם החוטא הביא מנחה, דין מנחה זו זהה לדין המנחות האחרות. כשם שהכהן אוכל את שאר שיירי המנחה, כך גם במנחה זו הכהן אוכל את הסולת שלא הוקרבה על גבי המזבח (למרות שכאן מדובר על מנחת חטאת)³¹¹:

	השלב	חטאת העוף	עולת העוף
1	מליקה	בפינה הדרום מערבי של המזבח (הכהן עומד על רצפת העזרה)	על הסובב בפינה הדרום מזרחי של המזבח.
2	הפרדת הראש	הכהן חותך רק סימן אחד (הקנה או הושט).	הכהן מפריד לגמרי את הראש במליקה
3	הזאת הדם	נענוע העוף למעלה ולמטה לכיוון הפינה הדרום מערבית של המזבח	מיצוי ראשון ומיצוי שני בפינה הדרום מזרחית של המזבח
4	מיצוי הדם	הכהן מצמיד את העוף לזווית קיר המזבח ומועך אותו.	כמו בסעיף 3.
5	העלאה על גבי המזבח	אין העלאה על גבי המזבח. העוף נאכל לכהנים.	הקטרת הראש, הוצאת הזפק וזריקתו למקום הדשן, שיסוע גוף העוף, מליחה והעלאה על גבי המזבח.

סיכום שלבי הבאת מנחת חטאת:

- א. הבאה והקדשה בכלי שרת.
- ב. הגשה לקרן דרומית מערבית.
- ג. קמיצה.
- ד. הולכת הקמיצה למזבח.
- ה. מליחה והקטרה.
- ו. שיירי מנחה נאכלים לכהנים.

ב. אשם מעילות:

³⁰⁸ **אונקלוס. רש"י:** הסיבה שהתורה שינתה וכתבה כאן "על חטאתו אשר חטא" היא שהתורה לימדה אותנו דין שאם הוא חטא כשהוא היה עשיר והוא הפריש מעות בעשירותו להבאת כבשה ולאחר מכן הוא הפך להיות עני, הרי שיביא מקצת מהכסף לקניית שתי תורים או שני בני יונה. אם הוא הפריש מעות כשהוא היה עני ולאחר מכן הפך להיות עשיר, עליו להוסיף עוד כסף כדי לקנות קרבן עשיר. הולכים אחר מצבו של האדם בשעת ההקרבה. **רש"י.**³⁰⁹

³¹⁰ **אונקלוס.**

³¹¹ **רש"י** בפירושו הראשון. בפירושו השני כתב שהכוונה היא שאם הכהן מביא את המנחה, יש לשרוף אותו כדין מנחת כהן.

(יד) וַיִּדְבֹר יִקְוֶה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (טו) נִפְשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל אָדָם שִׁשְׁנָה שִׁינוּי (כפי שמייד יבואר בעז"ה),³¹² וְחֲטָאָה בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשֵׁי יִקְוֶה וְאוֹתוֹ אָדָם נִהְנָה בְּשׁוּגָה מִהִקְדָּשׁ, וְעַל יָדֵי כֵךְ שִׁינָה מִמְטַרֵּת הַהִקְדָּשׁ וְהַפֶּךְ אוֹתוֹ לְהִיּוֹת חוֹלִין. לֹא עוֹבְרִים עַל אִיסוּר מַעֲיֵלָה בְּכָל מִקְרָה שֶׁל הַנָּאָה מִהִהִקְדָּשׁ וּפְרִטֵי הַדֵּינִים רַבִּים.³¹³ הַמוֹעֵל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שְׁלֹשָׁה דְבָרִים כְּדֵי שְׁחַטְאוּ יִתְכַפֵּר: (1) וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ לִיקְוֶה עַל אָדָם זֶה (שְׁנֵהֲנָה בְּשׁוּגָה מִהִקְדָּשׁ) לְהִבִּיא לִפְנֵי ה' קֶרְבֵן אִשֶׁם,³¹⁴ אֵיל תְּמִים מִן הַצֵּאֵן (עַל הַמוֹעֵל לְהִבִּיא לְשֵׁם קֶרְבֵן אִשֶׁם לִפְנֵי ה') אֵיל מִהַצֵּאֵן שֶׁהוּא בֶן שְׁנַתִּים לְלֹא מוֹם,³¹⁵ בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשִׁקְלֵי הַקְדָּשׁ עַל הָאֵיל לְהִיּוֹת שׁוּוֹה לְשֵׁנֵי שְׁקָלֵי קוֹדֶשׁ,³¹⁶ לְאֲשֶׁם הַמוֹעֵל מְבִיא אֶת הָאֵיל לְשֵׁם קֶרְבֵן אִשֶׁם³¹⁷: (טז) (2) וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקְדָּשׁ יִשְׁלַם בְּנוֹסֶף לְקֶרְבֵן הָאִשֶׁם, הַמוֹעֵל צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לְהִקְדָּשׁ אֶת הַקֶּרֶן, אֶת הַשְׁוִי שֶׁל מִה שֶׁמַּעַל,³¹⁸ (3) וְאֵת חֲמִישִׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְכֵן צָרִיךְ הַמוֹעֵל לְהוֹסִיף חֲמִישִׁית מִהַשְׁוִי שֶׁל מִה שֶׁמַּעַל. לְדוּגְמָא: אִם הַחֶפֶץ הִיָּה שׁוּוֹה אַרְבַּעַה שְׁקָלִים, עָלָיו לְהוֹסִיף עוֹד שְׁקָל אֶחָד כְּדֵי שֶׁמֵּה שְׁמוֹסִיף יִהְיֶה שׁוּוֹה עֶרֶךְ לְחֲמִישִׁית מִהַסְּכּוּם הַכּוֹלֵל,³¹⁹ וְנָתַן אֹתוֹ לְבִהֵן הַמוֹעֵל יִיתֵן לְכַהֵן אֶת הָאֵיל שֶׁהִבִּיא לְשֵׁם קֶרְבֵן אִשֶׁם,³²⁰ וְהִכְהִין יִכְפֹּר עָלָיו בְּאֵיל הָאֲשֶׁם עַל יָדֵי הַקֶּרֶבֶת הָאֵיל שֶׁהִבִּיא לְשֵׁם קֶרְבֵן אִשֶׁם, יִכְפֹּר הַכַּהֵן לְחוּטָא עַל מַעֲלָתוֹ,³²¹ וְנִסְלַח לוֹ עַל יָדֵי הַקֶּרֶבֶת קֶרְבֵן הָאִשֶׁם, חֲטָאוֹ שֶׁל הַמוֹעֵל יִסְלַח לוֹ³²²:

ג. אִשֶׁם תְּלוּי:

³¹² רש"י. אונקלוס: תרגם לשון מעילה כשקר. בביאור אונקלוס לספר ויקרא פרק יט' פסוק טו' כתב שאונקלוס מתרגם כל לשון של חמס, מעילה, היתול ועוול בשורש שקר. א"ע: מעל היינו מלשון מעיל, ובפירוש גדול מרדכי כתב שהכוונה היא שהחטא התכסה ממנו ויש לשאול על כך, שהרי כל חטא בשגגה החטא מכוסה מהאדם החוטא. ואולי כוונתו שבניגוד לרוב האשמות, באשם זה החטא בא על השוגג בעוד שאשם גזלות ואשם מצורע הקרבן בא על חטא במזיד.

³¹³ רש"י וכתב למשל שאין מעילה בקדשים קלים.

³¹⁴ אונקלוס.

³¹⁵ אונקלוס + רש"י.

³¹⁶ רש"י.

³¹⁷ אונקלוס. רמב"ן: ההבדל בין חטאת לאשם הוא בכך שקרבן אשם בא על חטא מאוד גדול שהחוטא בו "יתחייב להיות שמם ואבד בו". חטאת באה על סטייה מהמצוות, אך סטייה זו פחות חמורה. אשם גזלות ושפחה חרופה באים על מעשה שהוא במזיד וממילא מובן מדוע האדם מתחייב בקרבן אשם שהוא חמור יותר. החיוב באשם מעילות נובע מחיובו של אדם שמעל בקדשי שמים ולכן גם הוא חייב בקרבן חמור. המצורע מביא קרבן אשם משום שהוא נחשב כמת וממילא הוא נחשב כשמם ואבד ולכן הוא מביא קרבן אשם על האשמה שהוא אשם עליה ואת קרבן החטאת הוא מביא על שגגתו. התורה ציוותה להביא גם קרבן אשם תלוי כדי לומר לאדם שאין לו עונש (שהרי הוא רק מסופק אם חטא) שעליו להתחייב במקרה של ספק בקרבן יותר גדול מאשר בחטא ודאי, וזוהי גם הסיבה שהוא חייב להביא איל ששווה שני סלעים למרות שאם היה חוטא בוודאות היה עליו להביא קרבן ששוויו פחות. בהסבר נוסף כתב שקרבן אשם הוא זכר וקרבן חטאת היא נקבה ולמרות שמצאנו קרבנות חטאת שמביאים עליהם בעלי חיים זכרים, הם עדיין נקראים חטאת. א"ע בפירושו לפסוק יז' הביא פירוש האומר שההבדל בין קרבן חטאת לקרבן אשם הוא שבקרבן חטאת האדם אינו יודע שחטא ולאחר מכן נודע לו ואילו באשם חייבה התורה את מי שידע בתחילה ולאחר מכן שחטא. פירוש זה סותר את חז"ל האומרים שגם בקרבן חטאת צריך שתהיה ידיעה בתחילה ובסוף.

³¹⁸ רש"י.

³¹⁹ רש"י + רמב"ם הלכות מעילה פרק א' הלכה ה'. כלי יקר בפירושו לפסוק כג': עניין החומש הוא מפני שהקב"ה ציווה את האדם לשלם על מצוות חומש, ואותו אדם לא שילם מממונו חומש אלא שלקח מממון אחרים.

³²⁰ רשב"ם.

³²¹ אונקלוס.

³²² אונקלוס.

(יז) **וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וְעִשְׂתָּהּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְקֹזֵק אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ** אדם שחטא ועבר על אחת ממצוות שאסור לעשותם. אדם זה עבר על איסור לא תעשה שחייבים עליו כרת (אך הוא אינו בטוח בכך כפי שמיד נראה בעז"ה),³²³ **וְלֹא יָדַע** האדם אינו יודע אם הוא באמת עבר על מצוות הלא תעשה שחייבים עליו כרת. לדוגמא: היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, והוא אכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל. אם אכל את חתיכת השומן, הרי שהוא לא חטא בכך. אם הוא אכל את חתיכת החלב, הוא חייב כרת,³²⁴ **וְאֲשֶׁם** אותו אדם יתחייב,³²⁵ **וְנִשְׂא עֹנֹו** האדם המסופק אם עבר על מצוות לא תעשה שחייבים עליו כרת צריך לשאת את עוונו, עליו לכפר על עוונו. אדם זה חטא בכך שלא נזהר מספיק והגיע למצב שהוא מסופק אם חטא או לא³²⁶: (יח) **וְהֵבִיא אֵיל תָּמִים מִן הַצֹּאֵן** האדם המסופק אם הוא חטא צריך להביא לשם קרבן אשם איל מהצאן ללא מום,³²⁷ **בְּעֶרְכָּךְ לְאֲשֶׁם אֵל הַכֹּהֵן** (האדם המסופק אם הוא חטא) צריך להביא איל בשווי שני סלעים (ערך האיל המוזכר כבר בפסוק טו) אל הכהן,³²⁸ **וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגֵגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג** על ידי הקרבת קרבן האשם התלוי, הכהן יכפר לאדם על החטא שהוא חטא בו בשגגה,³²⁹ **וְהוּא לֹא יָדַע** קרבן האשם התלוי מכפר על האדם רק כל עוד הוא אינו יודע אם הוא חטא או לא. במקרה ולאחר הבאת קרבן האשם התלוי, נודע לו שהוא חטא, עליו להביא קרבן חטאת בנוסף לקרבן שכבר הביא,³³⁰ **וְנִסְלַח לוֹ** (על ידי הקרבת קרבן האשם התלוי) החטא ייסלח לחוטא³³¹: (יט) **אֲשֶׁם הוּא** קרבן זה (אשם תלוי) הוא קרבן אשם,³³² **אֲשֶׁם אֲשֶׁם לִיקְזֹק** אדם זה התחייב וחטא לפני ה'³³³:

ד. קרבן אשם גזלות:

(כ) **וַיְדַבֵּר יְקֹזֵק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כא) נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא** במקרה ואדם יחטא,³³⁴ **וּמַעֲלָה מֵעַל בִּיקְזֹק** ואותו אדם יעשה שינוי מול ה'. מדובר כאן באדם שמשקר או מכחיש דבר שרק ה' והאדם שמולו יודעים אותו (אין עדים), ולכן התורה כתבה שהמעילה היא בה'.³³⁵ התורה מפרטת את המציאויות שבהם אדם

³²³ רש"י.

³²⁴ רש"י והביא מדרשי חז"ל שכתוב בהם שאם כך העניש הקב"ה את מי שלא יודע אם הוא חטא או לא, קל וחומר שהוא יעניש את מי שידע שהוא חטא. בצמוד לכך הביא רש"י מדרשי חז"ל קבים המתארים את שכרו של מי שידע שהוא עושה מצווה.

³²⁵ אונקלוס.

³²⁶ ספורנו.

³²⁷ אונקלוס.

³²⁸ רש"י.

³²⁹ אונקלוס.

³³⁰ רש"י.

³³¹ אונקלוס.

³³² רש"י. ספורנו: התורה אמרה שאדם לא יחשוב שבכך שהוא מביא קרבן על הספק שמסתפק אם חטא, הרי שהוא מביא חולין לעזרה, משום שאדם זה חטא בעצם הדבר שהגיע למצב שיש לו ספק אם חטא.

³³³ רש"י.

³³⁴ אונקלוס.

³³⁵ רש"י. אה"ח: השינוי מול ה' הוא שינוי במה שהקב"ה קבע בעולמו. הקב"ה קבע שלאדם מסוים יהיה את החפץ ועכשיו הגזלן מנסה לשנות ממה שהקב"ה קבע. בדבריו מסביר אה"ח את הסיבה שהתורה השתמשה בשלש לשונות של חטאים: "נפש כי תחטא", "ומעלה", "וכחש בעמיתו" ומסביר בשני אופנים. האופן הראשון הוא שהאדם הכופר בממון עובר על שלשה חטאים: גזל, שינוי כביכול בממון שהקב"ה קבע לאדם שיקבל והפיכת התובע לרשע ושקרן. באופן השני פירש ששלשה דברים נגרמים לנפש המרשעת: היא מחסירה מאורה ומעלתה, הוא מועל באור שמושפע עליו מה', וגורם לכלל ישראל התמעטות בהשפעת אור ה'. כלי יקר: השינוי כאן הוא בכך שהאדם השיב להקב"ה רעה תחת טובה. כמו"כ התייחס הכלי יקר לכך שכאן מוזכר החטא לפני המעילה ובאשם מעילות כתוב קודם המעילה ולאחר מכן החטא. הסיבה היא שכאן עיקר החטא הוא בין אדם לחבירו, שגזל ממנו חפץ ששייך אליו והתורה מזכירה קודם כל את הגזל, אך בגזילה זו יש גם רע לשמים ולכן

מתחייב בקרבן אשם : 1) וְכַחַשׁ בְּעַמִּיתוֹ בַּפֶּקֶדוֹן אדם זה הכחיש שחברו הפקיד אצלו חפץ כלשהו,³³⁶ 2) או בַּתְּשׁוּמַת יָד או שאדם זה שיקר בכסף שחברו הפקיד אצלו לצורך כלשהו : שותפות עסקית שעשו ביניהם או הלוואה,³³⁷ 3) או בְּגִזְלָה או במקרה ואדם זה גזל את חברו,³³⁸ 4) או עָשָׂק אֶת עַמִּיתוֹ או במקרה ואדם זה לא שילם את שכרו של הפועל ששכר למלאכתו³³⁹: (כב) או מִצָּא אֲבִידָה או שאדם מצא אבידה ולא החזירה,³⁴⁰ וְכַחַשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שִׁקְרָהּ וְאוֹתוֹ אדם הכחיש שהממון נמצא אצלו ונשבע על כך לשקר. מדובר על אדם המכחיש את הממון שאצלו בכל אחד מחמשת המקרים שראינו : מכחיש שחברו הפקיד אצלו פיקדון, מכחיש שחברו העביר אליו כספים (לצורך שותפות או הלוואה), גזל את חברו והכחיש זאת, עשק שכר שכיר והכחיש זאת או מצא אבידה והכחיש זאת,³⁴¹ עַל אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְחַטָּא בְּהֵנָה (אדם זה נשבע לשקר) על אחד מהחטאים שאדם יעשה ויתחייב בהם (אחד מחמשת החטאים שהוזכרו)³⁴²: (כג) וְהָיָה כִּי יַחֲטֵא וְאָשָׁם כאשר האדם יכיר בחטאו ויחזור בתשובה,³⁴³ וְהָשִׁיב על אדם זה להחזיר (התורה מפרטת את המקרים ואת מה שעליו להחזיר) : אֶת הַגִּזְלָה אֲשֶׁר גָּזַל על אדם זה להחזיר לנגזל את מה שגזל ממנו (ונשבע עליו שלא גזל),³⁴⁴ או אֶת הָעֵשֶׂק אֲשֶׁר עָשָׂק או שעל אדם זה להחזיר את שכר השכיר שלא שילם (ונשבע ששילם או שלא שכר את הפועל), או אֶת הַפֶּקֶדוֹן אֲשֶׁר הִפְקִיד אֹתוֹ או שעל אדם זה להחזיר את הפיקדון שלא החזיר (ונשבע שהחזיר או שלא הופקד אצלו), או אֶת הָאֲבִידָה אֲשֶׁר מִצָּא או שעל אדם זה להחזיר את האבידה שלא החזיר (ונשבע שהחזיר או שלא מצא אבידה): (כד) או מִכָּל אֲשֶׁר יִשְׁבַּע עָלָיו לְשִׁקְרָה או בכל מקרה שאדם יכפור בממון ויישבע שאינו חייב ממון זה,³⁴⁵ וְשָׁלַם אֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹ על האדם לשלם את הקרן של הממון שנשבע עליו לשקר,³⁴⁶ וְחִמְשָׁתָיו יִסֹּף עָלָיו וכן צריך הכופר בממון להוסיף חמישית מהשווי של מה שכפר. לדוגמא : אם החפץ היה שווה ארבעה שקלים, עליו להוסיף עוד שקל אחד כדי שמה שמוסיף יהיה שווה ערך לחמישית מהסכום הכולל,³⁴⁷ לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ על הכופר בממון להחזיר את הקרן והחומש למי שהממון שלו,³⁴⁸ יִתְּנֶנּוּ בַּיּוֹם אֲשֶׁמְתוֹ הכופר בממון ייתן את

התורה הזכירה גם את המעילה. לעומת זאת במעילה, עיקר החטא הוא בין אדם למקום אלא שמתווסף לכך גם חטא של בין אדם לחברו, גזילת הכהנים.

³³⁶ רש"י.

³³⁷ רש"י.

³³⁸ רש"י.

³³⁹ רש"י. א"ע: ההבדל בין עושק לגזל הוא שגזל הוא בגלוי ועושק הוא בסתר. כמו"כ פירש א"ע את המילה "עמית" כדבר שהוא מקביל: חברו מקביל ועומד מולו.

³⁴⁰ אונקלוס. אוה"ח: הסיבה ש"או מצא אבידה" נמצאת בפני עצמה היא משום שבמקרה של כפירת אבידה הוא אינו הופך את התובע לשקרן (בניגוד למקרים האחרים).

³⁴¹ רש"י. א"ע: יש כאן מקרה נוסף בו אדם נשבע על שקר במקרה ואדם תובע ממנו ממון.

³⁴² אונקלוס. א"ע: "בהנה" כאילו כתוב "בהן".

³⁴³ רש"י.

³⁴⁴ אונקלוס.

³⁴⁵ אונקלוס.

³⁴⁶ רש"י.

³⁴⁷ רמב"ם הלכות מעילה פרק א' הלכה ה'. רש"י: התורה כתבה "חמישיתיו" בלשון רבים כדי ללמד שכל חומש

שכופר בו לאחר מכן מחייב בחומש נוסף. לדוגמא: אדם שכפר בחפץ ששוויו ארבעה שקלים ונשבע, חייב חמישה שקלים. אם אותו אדם יכפור שוב בממון שהוא התחייב לשלם, יהיה עליו לשלם יותר משישה שקלים משום שהשקל הנוסף כבר הפך להיות חלק מהממון שכפר בו. א"ע: התורה כתבה שאדם צריך לשלם שתי חמישיות ממה שכפר משום שחטא במזיד.

³⁴⁸ רש"י.

הקרן והחומש למי שהממון שלו ביום שהוא (הכופר בממון) יחזור בתשובה³⁴⁹: (כה) וְאֵת אֲשָׁמוֹ יָבִיא לְיִקְוֶה וְכֵן עַל הַכּוֹפֵר מִמּוֹן לְהַבִּיא אֶת קֶרְבֶּן הָאִשָּׁם שְׁמוּטֵל עָלָיו לְהַבִּיא,³⁵⁰ אֵיל תְּמִים מִן הַצֹּאֵן קֶרְבֶּן הָאִשָּׁם יִהְיֶה אֵיל שְׁבֵא מֵהַצֹּאֵן לֹא מוֹם, בְּעֶרְכָּךְ לְאֲשָׁם אֵל הַכֹּהֵן שׁוּוֹי שֶׁל הָאֵיל יִהְיֶה כַּעֲרֵךְ הַמּוֹזְכָר בַּפְּסוּק טו', שְׁנֵי סַלְעִים, וְאֵת הָאֵיל לְאִשָּׁם מִבִּיא הַכּוֹפֵר בַּמּוֹן אֶל הַכֹּהֵן³⁵¹: (כו) וְכֹפֵר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יִקְוֶה עַל יַדֵּי הַקֶּרֶבֶת הַקֶּרֶבֶן, הַכֹּהֵן יִכְפֹּר לְכּוֹפֵר בַּמּוֹן לִפְנֵי ה',³⁵² וְנִסְלַח לוֹ עַל אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה (עַל יַדֵּי הַקֶּרֶבֶת הַקֶּרֶבֶן) יִסְלַח לְכּוֹפֵר בַּמּוֹן אֶחָד מֵהַחֲטָאִים שֶׁבּוֹ הוּא חֲטָא, עַל אֶחָד הַמִּקְרִים שֶׁבָּהֶם כֹּפֵר בַּמּוֹן,³⁵³ לְאֲשָׁמָה בָּהּ (עַל יַדֵּי הַקֶּרֶבֶת הַקֶּרֶבֶן יִסְלַח לְכּוֹפֵר בַּמּוֹן עַל הַחֲטָא שְׁחָטָא) וְהַתְּחִיב בּוֹ³⁵⁴:

סיכום שלבי הבאת קרבן אשם:

- א. ביקור ממום.
- ב. הבאה.
- ג. סמיכה.
- ד. שחיטה.
- ה. קבלת הדם.
- ו. הולכת הדם.
- ז. זריקת הדם – שתיים שהן ארבע.
- ח. שפיכת שיריים על יסוד דרומי.
- ט. הפשט.
- י. הוצאת אימורים.
- יא. מליחה.
- יב. הקטרה.
- יג. בישול הבשר ואכילה.

ויקרא פרק ו

א. תרומת הדשן והוצאת הדשן:

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) צוֹ אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו תַּצְווֹה אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו, ³⁵⁵ לֵאמֹר כֹּךְ תַּצְווֹה אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו, ³⁵⁶ זֹאת תִּזְרֹת הָעֹלָה אֵלֶּה הֵם דֵּינֵי קֶרְבֶּן הָעוֹלָה שֶׁלֹּא נִכְתְּבוּ בַּפְּרָשָׁת וִיקְרָא,³⁵⁷

³⁴⁹ א"ע.

³⁵⁰ אונקלוס.

³⁵¹ אונקלוס.

³⁵² אונקלוס.

³⁵³ אונקלוס.

³⁵⁴ אונקלוס.

³⁵⁵ אונקלוס. רש"י: המילה "צו" נאמרת כאשר יש צורך לזרז את המצווה משום שיש לו חיסרון כּיס בציווי. שפ"ח: הכוונה במקרה זה היא שלכהנים יש חיסרון כּיס בכך שהקרבן עולה לגמרי על המזבח בניגוד לשאר הקרבנות שהם אוכלים חלק מהקרבן. רמב"ן: המדרש שהביא רש"י מדבר באופן כללי אך כאן אין חיסרון כּיס שהרי הכהנים מרוויחים גם כאן את העורות. אלא שניתן לפרש את המדרש בשני אופנים. האופן הראשון הוא

הוא העלה על מוקדה על המזבח קרבן זה נקרא "עולה" משום שהוא עולה כולו על המזבח. בניגוד לקרבנות האחרים שרק חלק מהבהמה עולה על המזבח, בקרבן עולה, כל הבהמה עולה על המזבח,³⁵⁸ כל הלילה עד הבקר החלבים והאיברים של קרבן העולה נשרפים על המזבח לאורך כל הלילה. את הקרבן היו מקריבים ביום והיה מותר להקטיר את החלבים והאיברים של הקרבן לאורך כל הלילה,³⁵⁹ ואש המזבח תוקד בו האש שעל המזבח יבער לאורך כל הלילה, על הכהנים להניח על מערכת האש שעל המזבח כמות מספקת של עצים כדי שהאש תבער כל הלילה³⁶⁰: (ג) וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן הַדָּשָׁן אֶת הַדָּשָׁן (כפי שמיד יבואר בעז"ה) צריך ללבוש את בגדי הכהונה הבאים בשעה שהוא תורם את הדשן:³⁶¹ (1) מִדּוּ בַד (הכהן צריך ללבוש בשעת תרומת הדשן) את הכתונת המתאימה בדיוק למידתו. כפי שלמדנו בפרשת תצווה, הכתונת הייתה מעין חלוק שהייתה צמודה לגופו של הכהן,³⁶² (2) וּמִכְנָסֵי בַד וכן צריך הכהן התורם את הדשן ללבוש בשעת התרומה את המכנסיים שהיו לובשים הכהנים,³⁶³ וְלִבְשׁ עַל בְּשָׂרוֹ הַכֹּהֵן צָרִיךְ לִלְבוֹשׁ אֶת הַבְּגָדִים עַל בְּשָׂרוֹ, כלומר: שלא יהיה דבר חוצץ בין הבגד לבין בשרו.³⁶⁴ חז"ל למדו שהכהן היה צריך

שתנא קמא סובר שתמיד כשכתוב "צו" הכוונה היא לציווי מיידי ולציווי לדורות ור"ש סובר שבחלק מהפעמים ייתכן לומר שהציווי נועד לזרז על מקום שיש בו חיסרון כ"ס. האופן השני שבו הסביר רמב"ן את המדרש: בציווי כאן יש חיסרון כיס לכהנים משום שהם צריכים להקריב את מנחת החביתין. אזה"ח: בתחילה כתב שתנא קמא סובר שצריך זירוז מפני שקרבן העולה מוקרב כל הלילה ויש בדבר משום הפסד של שינה לכהנים. לאחר מכן דחה אפשרויות שונות בהבנת דברי ר"ש שיש בקרבן עולה חיסרון כיס (שהכוונה היא ריבוי לצער, ביטול מלאכה לאורך כך הלילה, חיסרון כיס לעם ישראל שאיברי הקרבן נשרפים לגמרי, חיסרון כיס לכהן שעוסק בעולה שאין לו חלק בו במקום להתעסק עם קרבן שיש לו בו חלק) ומסביר בשני אופנים את חיסרון הכיס: או שחיסרון הכיס הוא בעצי המערכה או שחיסרון הכיס נובע מהדין שאסור להקריב קרבן לפני שמקריבים את קרבן העולה ואז יהיו קרבנות שייפסלו. כלי יקר: הסביר את חיסרון הכיס בשני אופנים. א. ייתכן שקרבנו של אדם ייפסל ואז הוא יהרהר בדבר וגם אם יביא קרבן נוסף על הקרבן שנפסל, עדיין הוא צריך כפרה על ההרהור. ב. הכהנים לא היו עשירים משום שהיו עוסקים בענייני המקדש.

³⁵⁶ עפ"י הגר"א בפירושו לספר יהושע פרק א' פסוק א'. אזה"ח: המילה "לאמר" כאן נועדה לאחד מהשניים: או להדגיש שמשם יצוה את הכהנים על הפרטים השונים של הקרבן או שהיה צורך לומר להם שישתדלו שעל המזבח יעלו רק קרבנות עולה כשרים וזאת למרות ההיתר שניתן בפסוקים אלה להעלות גם קרבן פסול.

³⁵⁷ רשב"ם. רמב"ן: בפרשת ויקרא הציווי היה אל בני ישראל משום ששם היה הציווי על עצם הבאת הקרבן. כאן הציווי הוא לאהרון ולבניו משום שהציווי הוא על הפעולות שצריך לעשות בקרבנות. רש"י: "זאת תורת" בא לרבות, וכאן הריבוי הוא שהקטר חלבים ואיברים של קרבן העולה כשר כל הלילה ושהפסולים שעלו על המזבח אינם יורדים. רמב"ן מדגיש שהכוונה היא שרק העולות אינם יורדים אבל נסכים פסולים כן יורדים.

³⁵⁸ א"ע. כמו"כ כתב שהתורה רמזה כאן שקרבן העולה רק יהיה על מוקדש האש לאורך הלילה אך אסור להעלות את גוף הקרבן למזבח בלילה. בעניין ה' של המילה מוקדה התלבט א"ע אם הכוונה היא לתוספת על המילה "מוקד" או שמא זוהי מילה עצמאית. תרגום יונתן: "היא העולה" באה לומר שקרבן העולה טעונה קבלת הדם בכלי כמו בעולת הר סיני. רש"י: "היא העולה" היא מיעוט לאחר הריבוי של "זאת תורת" ובא למעט שאם עלה הרובע והנרבע שעלו למזבח שירדים משום שהפסול שלהם לא היה בשעת ההקרבה, אלא שנפסלו לפני שבאו לעזרה. אזה"ח: הקשה על רש"י שדבריו הם דברי ר"ש ור"ש לומר את המיעוט מהמילה "זאת" ולכן היה עדיף להביא את המיעוט שדורש ר"י שהתורה באה למעט את הנשחט בלילה וכו'. בפירושו השני כתב שפסוק זה מדבר על עניין הגלות עיי"ש דבריו. רשב"ם: הכוונה היא שזוהי העולה שמוקטרת ביום, ומותר לגמור את הקטרתה כל הלילה. ספורנו: קרבן העולה מחולק לכמה חלקים. חלק ממנו עולה בלהבת האש, ועל חלק זה נאמר בפסוק "היא העולה". חלק ממנו הוא הדשן שיש בו קצת לחלוחית והוא הדשן שהאש אוכלת וחלק ממנו הוא הדשן שמוציאים מחוץ למחנה אל מקום הדשן.

³⁵⁹ רש"י.

³⁶⁰ רמב"ן וכן פירש רשב"ם אלא שהרמב"ן הוסיף שיש כאן מצוות עשה. א"ע: התורה באה לומר שאסור לאש של המזבח לבלוט מחוץ למזבח.

³⁶¹ אונקלוס.

³⁶² רש"י. רשב"ם: מידו מלשון מדים, מלשון בגדים וכן תרגם אונקלוס וכן פירש א"ע. גם רש"י בדברי הימים א' פרק יט' פסוק ד' פירש שהכוונה היא לבגדים.

³⁶³ אונקלוס.

³⁶⁴ רש"י עפ"י הרא"ם שהבין ש"על בשרו" מכוון הן כלפי המכנסיים והן כלפי הכתונת. א"ע: "על בשרו" הכוונה היא למקום הערווה ולפירושו "על בשרו" מכוון כנגד המכנסיים בלבד וכן נראה שהבין כך בעל הטעמים.

ללבוש את כל ארבעת בגדי הכהונה בשעת תרומת הדשן למרות שהתורה הזכירה רק שניים מהם,³⁶⁵ וְהָרִים אֶת הַדֶּשֶׁן הַכֹּהֵן יָרִים מֵהַמִּזְבֵּחַ אֶת הַדֶּשֶׁן, את האפר שנוצר על גבי המזבח משריפת הקרבנות והעצים. הכהן היה משתמש במחתה לצורך תרומת הדשן והיה חותה מהגחלים המעוכלות הפנימיות,³⁶⁶ אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֵלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ הַדֶּשֶׁן עַל הַמִּזְבֵּחַ נוצר משריפת קרבן העולה על ידי האש,³⁶⁷ וְשָׂמוּ אֶצְלֵי הַמִּזְבֵּחַ לאחר שהיה חותה מהגחלים, היה הכהן מניח את הגחלים שחתה במקום שהיה בצד המזרחי של כבש המזבח (כפי שלמדנו בפרק א', למקום זה היה הכהן משליך את הזפק של עולת העוף)³⁶⁸: (ד) וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים הכהן יפשוט את בגדי הכהונה שלבש בשעה שהרים את הדשן וילבש במקומם בגדי כהונה אחרים שהם פחותים מהבגדים שלבש עד עתה (החלפת הבגדים נעשתה כדי שבגדי הכהונה של הכהן לא יתלכלכו בשעה שהוא מוציא את הדשן),³⁶⁹ וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן אֶל מַחוּץ לְמַחְנֶה אֶל מְקוֹם טָהוֹר הכהן יוציא את הדשן אל מקום טהור שנמצא מחוץ למחנה. לצורך הבנת הפסוקים נחלק בין שתי עבודות המוזכרות בפסוקים. בפסוק ג' מוזכרת עבודת תרומת הדשן שהיה הכהן עובד בכל יום. בתרומת הדשן היה הכהן לוקח מעט מהדשן שעל המזבח ומניח אותו בצד המזרחי של המזבח. בפסוק ד' מוזכרת עבודת הוצאת הדשן. בהוצאת הדשן, הכהן היה לוקח את הדשן מעל המזבח ומוציא אותו למקום טהור מחוץ למחנה. הוצאת הדשן לא הייתה נעשית בכל יום, אלא רק בזמנים שבהם המזבח היה מתמלא בדשן³⁷⁰:

ב. חיוב בעירת האש על המזבח:

(ה) וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּקְוָד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה האש שעל המזבח תבער על המזבח ואסור לה להיכבות,³⁷¹ וּבִעַר עֲלֶיהָ הַכֹּהֵן עֲצִים בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה בכל בוקר, על הכהן להניח עצים להבערה על גבי המזבח,³⁷² וְעָרָף עֲלֶיהָ הָעֵלָה הַקָּרֵבן הַרְאִשׁוֹן שהכהן יקריב על גבי המזבח הוא קרבן עולת התמיד של בקר,³⁷³ וְהִקְטִיר

³⁶⁵ תלמוד בבלי מסכת יומא דף כג' עמוד ב'. רמב"ן: הסיבה שהתורה הזכירה דווקא את המכנסיים ואת הכתונת היא משום שהתורה חידשה כאן שני דינים. הראשון – שהכתונת צריכה להיות כמידתו של הכהן הגדול. והדין השני הוא שאסור שתהיה חציצה בין הבגדים לבשר הכהן העובד. כלי יקר: שאל על דברי הרמב"ן מדוע התורה הייתה צריכה לחדש את שני הדברים האלה כאן וכתב שהכתונת מכפרת על שפיכות דמים והמכנסיים על גילוי עריות וקרבן עולה מכפר על הרהורי עבירה שבדרך כלל ישנם בלילה ולכן מתאים לחדש את הדינים האלה דווקא כאן משום שהיינו חושבים שאין כאן גילוי עריות של ממש ואין כאן שפיכות דמים של ממש, היינו יכולים לחשוב שבקרבן עולה לא צריך להקפיד על מידת הבגדים ושלא תהיה חציצה. בפירוש נוסף כתב שרמזו כאן שאדם שחוטא בגאווה (עולה) ישפיל את עצמו על ידי הדשן של המזבח. בפירוש שלישי כתב שבגלל שמלאכת הוצאת הדשן היא מלאכה בזויה, היה חשש שהכהן ילבש בגדים שאינם מתאימים.

³⁶⁶ רש"י.

³⁶⁷ רש"י.

³⁶⁸ רש"י. כמו"כ כתב רש"י שאם הכהן מצא איברים שעדיין לא התעכלו, הוא מחזיר אותם על גבי המזבח.

³⁶⁹ רש"י אך כתב שאין החלפת הבגדים חובה אלא רק דרך ארץ. כלי יקר: דיוקו של רש"י הוא מכך שכתוב "בגדיו", הבגדים שלו, וכתבה התורה שלו היו הבגדים שלו, היה מקפיד עליהם שלא יתלכלכו, קל וחומר שיקפיד כאשר מדובר על בגדי כהונה. רמב"ן חלק על רש"י בשתי נקודות. נקודה ראשונה היא לשיטתו של רש"י, שסובר הרמב"ן שלשיטתו של רש"י יש חובה להחליף בגדים. נקודה שנייה היא שכתב שאין לעשות את הוצאת הדשן בבגדי כהונה.

³⁷⁰ רש"י.

³⁷¹ אונקלוס. רש"י: הסיבה שהתורה כתבה מספר פעמים את בעירת האש היא כדי לצוות אותנו על מספר המערכות שהיו על המזבח. א"ע: הסיבה שהתורה חזרה על הבערת האש שעל גבי המזבח היא כדי לצוות על איסור כיבוי האש.

³⁷² א"ע ובכך הסביר מדוע כתוב פעמיים "בבקר" כדי לומר שהדבר היה נעשה בכל בוקר.

³⁷³ רש"י.

עֲלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים לאחר הקרבת עולת התמיד של בוקר, יעלה הכהן על גבי המזבח את שאר הקרבנות, וכדוגמא לכך כתבה התורה שהוא יכול להעלות את החלבים של קרבן השלמים³⁷⁴: (ו) אֵשׁ תָּמִיד תִּקְחַד עַל הַמִּזְבֵּחַ אֵשׁ תְּמִידִית תִּבְעַר עַל הַמִּזְבֵּחַ,³⁷⁵ לֹא תִכְבֶּה אֶסוּר לִכְבוֹת אֶת הָאֵשׁ שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ³⁷⁶:

ג. דיני מנחות:

(ז) וְזֹאת תִּזְרֹת הַמִּנְחָה הדברים הכתובים בהמשך הם דיני המנחה,³⁷⁷ הַקָּרֵב אֶתְּךָ בְּנֵי אֶהְרֹן עַל הַכֹּהֵן להגיש את המנחה למזבח. הכהן צריך לגעת במזבח עם הכלי שבו המנחה,³⁷⁸ לְפָנָי יִקְוֶה אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ כאן התורה מפרטת את המקום שבו היו נוגעים במזבח עם המנחה: "לפני ה'" היינו הצד המערבי שהוא לצד של אוהל מועד וקדש הקדשים. "אל פני המזבח" הוא הצד הדרומי שנקרא פניו של המזבח משום שהכבש היה נתון בצידו. מכאן שיש לגעת עם המנחה בקרן הדרומית מערבית של המזבח³⁷⁹: (ח) וְהָרִים מִמְּנוֹ בְּקִמְצוֹ עַל הַכֹּהֵן לְהָרִים מְעִישְׁרוֹן הַסּוּלַת אֶת הַקּוֹמֵץ. [בעולה זו, הכהן ממלא את הנפח שנוצר מקיפול שלש אצבעותיו האמצעיות ואסור לו להכין כלי למדוד את הקמיצה,³⁸⁰ מִסֻּלַת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֹנָה הכהן קומץ מסולת המנחה ומהשמן שלה. את הקמיצה הכהן היה עושה במקום שיש בו כמות גדולה של שמן ולא היה הכהן קומץ גם את הלבונה,³⁸¹ וְאֵת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה לְאַחַר הַקְּמִיצָה עַל הַכֹּהֵן לִלְקֹט אֶת הַלְּבֹנָה שֶׁנִּמְצְאָתָה עַל הַסּוּלַת שֶׁבְּכָלִי,³⁸² וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ הַכֹּהֵן יַעֲלֶה עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הַקְּמִיצָה וְאֵת הַלְּבֹנָה שֶׁלִּיקֵט,³⁸³ רֵיחַ נִיחֹחַ אִזְפָּרְתָּה לִיקְוֶה הַאֲזָכְרָה שֶׁל הַמִּנְחָה (הקמיצה והלבונה) יעלו לרצון לפני ה';³⁸⁴ (ט) וְהַנּוֹתְרֹת מִמֶּנָּה מֵהַשֶּׁמֶן שֶׁלֹּא עָלוּ בַּקְּמִיצָה וְנִשְׂאָרוֹ בְּכָלִי,³⁸⁵ יֹאכְלוּ אֶהְרֹן וּבָנָיו (מה שנוותר מהמנחה) יאכלו אהרון וצאצאיו הכהנים.³⁸⁶ התורה מצווה מספר דינים הקשורים לאופן אכילת המנחה:³⁸⁷ (1) מִצֹּת תֹּאכַל יֵשׁ לֹאכֹל אֶת הַמִּנְחָה רַק כִּשְׂהִיא מִצֹּת. אֶסוּר שֶׁהַמִּנְחָה תַחֲמִיץ,³⁸⁸ (2) בְּמָקוֹם קָדֹשׁ מוֹתֵר לֹאכֹל אֶת הַמִּנְחָה רַק בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ (כפי שמיד יוסבר),³⁸⁹ בְּחֶצֶר אֶהֱלֵךְ

³⁷⁴ רש"י. כמו"כ הביא רש"י את דרשת חז"ל "עליה השלם", כלומר, שהקרבת האחרון שמוקרב על גבי המזבח הוא עולת תמיד של בין הערביים.

³⁷⁵ אונקלוס. רש"י: התורה ציוותה כאן שמהאש שעל המזבח מדליקים את נר התמיד. א"ע: פסוק זה הוסיף את החיוב לאש תמידית על המזבח.

³⁷⁶ רש"י וכותב שנאמר הדבר כדי לחייב בשני לאוין את מי שמכבה את האש מעל המזבח.

³⁷⁷ אונקלוס. רש"י: נאמר כאן כדי לומר שכל המנחות צריכות שמן ולבונה – גם מנחות של כהנים שמוקטרות כולן על גבי המזבח. רמב"ן: התורה חידשה כאן ארבעה דינים. א. שהמנחה נאכלת מצות. ב. המנחה נאכלת בחצר אוהל מועד. ג. כל זכרי הכהונה אוכלים את המנחה. ד. כל מה שנוגע במנחה יקדש. על פי מדרשו כתב שיש דינים נוספים שנלמדים: אפילו מנחת כהנים נקמצת וטעונה שמן ולבונה, צריך להגיש את המנחה לקרן דרומית מערבית ועוד דברים הכתובים בהמשך.

³⁷⁸ רש"י.

³⁷⁹ רש"י.

³⁸⁰ רש"י.

³⁸¹ רש"י. מהמילה "המנחה" למד רש"י שאסור שהמנחה תהיה מעורבת במנחה אחרת.

³⁸² רש"י.

³⁸³ אונקלוס.

³⁸⁴ רש"י.

³⁸⁵ אונקלוס.

³⁸⁶ אונקלוס.

³⁸⁷ א"ע.

³⁸⁸ רמב"ן.

מועד יאכלוה המקום הקדוש שמותר לאכול בו את המנחה הוא חצר אוהל מועד (ובזמן שבית המקדש היה קיים, היה מותר לאכול את המנחה בעזרה)³⁹⁰: (י) **לֹא תֹאֲפֶה חֲמִיץ אֶסוּר** לאפות את המנחה באופן שהוא יחמיץ,³⁹¹ **חֲלָקִים נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאֲשֵׁי מוֹתֵר** לתת לכהנים לאכול מהמנחה רק לאחר שהמנחה הוקרבה על המזבח,³⁹² **קִדְּשׁ קִדְּשִׁים הוּא כַחֲטָאֹת וְכַאֲשֶׁם** על המנחה חלים דינים של קדשי קדשים כמו דיני קדשי קדשים שדינים אלה חלים על קרבן חטאת ועל קרבן אשם³⁹³: (יא) (3) **כָּל זָכָר בְּבְנֵי אֶהְרֹן יֵאָכְלֶנָה** כל הזכרים הכהנים יאכלו את המנחה, גם הכהנים בעלי המומים,³⁹⁴ **חֶק עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאֲשֵׁי יִקְזָק** דין זה (של אכילת הכהנים את שיירי המנחה) יהיה חק עולם, שהמנחה תינתן לכהנים מקרבן ה',³⁹⁵ (4) **כָּל אֲשֶׁר יַעַבְדֶּהֶם יִקְדָּשׁ** כל דבר שייגע במנחה – דיני המנחה יעברו אליו. לדוגמא: קדשים קלים או חולין שנגעו במנחה והמנחה נפסלה, הקדשים הקלים והחולין נפסלו גם הם³⁹⁶:

ד. מנחת חביתין:

(יב) **וַיִּדְבֹר יִקְזָק אֶל מִשֶׁה לֵאמֹר:** (יג) **זֶה קִרְבַּן אֶהְרֹן וּבְנָיו אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לִיקְזָק** זהו הקרבן שאהרון וצאצאיו הכהנים צריכים להקריב לשם ה',³⁹⁷ **בְּיוֹם הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ** הכהנים צריכים להקריב את מנחת החביתין ביום שמושחים אותם להיות כהנים. כהן הדיוט היה מקריב את מנחת החביתין רק פעם אחת

389. אונקלוס.

390 רש"י. כלי יקר מסביר את הכפילות באופן אחר ואומר שלחובת האכילה בעזרה יש שתי בחינות: א. מצד האוכל (בחצר אוהל מועד יאכלוה) כאשר החיוב שם הוא שהכהן צריך לדעת שהיה ראוי שכל המנחה תוקרב, אלא שהקב"ה זיכה לכהנים חלק לאכילה ולכן הכהן צריך לאכול את חלקו במקום שבו מקריבים את חלק הגבוה. ב. מצד הנאכל (מצות תאכל במקום קדוש) שמצד היות המנחה נקיה מהשאור ראוי לאכול אותה במקום קדוש.

391 רש"י ולשיטתו ההפסק צריך להיות לאחר המילה "חלקם" ולא כבעל הטעמים. **רמב"ן:** התורה הקישה כאן את כל המלאכות לאפיה. כשם שהאפיה אסורה בחימוץ, כך על כל שלב (כמו לישה או עריכה) שבו יש חימוץ, עובר על לאו נפרד.

392 רמב"ן.

393 א"ע. רש"י: ההשוואה באה לומר שמנחת חוטא היא כחטאת ואם קמץ אותה שלא לשמה היא פסולה. מנחת נדבה היא כקרבן אשם ולכן אם קמצה שלא לשמה פסולה. לפירושו מובן מדוע התורה כתבה גם את קרבן חטאת וגם את קרבן אשם. **רמב"ן:** כשם שהחטאת באה מהחולין, ביום וביד ימין, כך דינים אלה נוהגים גם במנחה. **כלי יקר:** החטאת והאשם נקראים קדשי קדשים משום שמי שחוזר בתשובה מביא קרבנות אלה ומי שחוזר בתשובה נקרא "קדש קדשים" משום שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. גם המנחה נקראת קדש קדשים משום שאין בה חמץ. בעניין טעם הרחקת השאור כתב שהסיבה היא שהשאור מסמל את יצר הרע וכאשר אדם מביא מנחה הוא זוכה את יצה"ר שלו. רק בחג מתן תורה מביאים חמץ משום שלולי יצה"ר, לא היה שייך שתינתן התורה לעם ישראל כדברי משה רבינו אל המלאכים שרצו למנוע מהקב"ה מלתת את התורה לעם ישראל: "כלום יצר הרע יש ביניכם". גם כאשר אדם מביא קרבן תודה הוא מביא חמץ משום שהמצה שהאדם מביא בקרבן תודה מסמלת את הכניעה של האדם אבל עדיין צריכים אנו ליצר הרע לשם קיום המין. לכן היו מביאים שלש חלות מצה וחלה אחת חמץ כדי שהיצה"ר יתבטל בפני המצות, וכך אדם מחלק את שנותיו לארבע: שליש במקרא, שליש במשנה ושליש בתלמוד, ובחלק הרביעי הוא מקיים את גופו. לאחר מכן כתב שניתן לומר ההיפך, שכאשר אדם מביא את המנחה, הוא כבר נקי מיצה"ר, אבל כאשר הוא מביא תודה על ייסורים שבאו עליו כדי להחזיר את האדם בתשובה, ודאי הדבר שנשאר בו יצה"ר. באופן נוסף פירש את עניין איסור הבאת חמץ שהמצה היא סימן להכנעה והחמץ סימן לגאווה שצריך לשורפו. המצה מהווה סימן לגאווה בכל מקום משום שעל ידי הקרבת הקרבנות, אדם יוצא לחירות מהייסורים משום שע"י שאדם מביא את הקרבן רוחו נשברת.

394 רש"י.

395. אונקלוס.

396 רש"י. א"ע חולק על רש"י וסובר ש"כל אשר יגע בהם" אינו מוסב רק על המנחה, אלא גם על קרבן חטאת ואשם, והתורה כתבה על שלשתם שכל מה שייגע בהם יהפך להיות קדוש. **רשב"ם:** כל מי שייגע בקדשים – עליו לקדש עצמו ולטהר עצמו לפני כן.

397. אונקלוס.

בחייו, ביום שמשחו אותו לכהונה, ואילו הכהן הגדול היה מקריב את מנחת החביתין בכל יום, ³⁹⁸ עֲשִׂירַת הָאֵפֶה סֹלֶת הכהן צריך להביא למנחה סולת בכמות של עשירית האיפה, ³⁹⁹ מִנְחָה תָּמִיד הכהן הגדול צריך להקריב את מנחת החביתין בכל יום, ⁴⁰⁰ מִחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב הכהן היה מחלק את מנחת החביתין לשניים: אחד חלקי עשרים עשירית בכל חלק. מכל חלק היה אופה שש חלות (סך הכל היו שתיים עשר חלות). אם מקריב המנחה היה הכהן הגדול (במנחה שהוא מקריב בכל יום), בשלב זה הוא היה מחלק כל חלה לשני חצאים – חצי מהחלה היה מקריב בבוקר וחצי בערב, ומכאן הציווי בפסוק "מחציתה בבקר ומחציתה בערב", משום שחצי מהמנחה הוא היה מקריב בבוקר וחצי ממנה היה מקריב בערב. לאחר מכן היה מקפל כל חצי חלה לשניים, והוא היה מקריב כל חצי חלה עם קומץ לבונה – בבוקר היה מקריב את החצי הראשון ובערב היה מקריב את החצי השני. אם המקריב היה כהן הדיוט שמקריב את המנחה ביום משיחתו, הוא היה מקריב את כל הקרבן באותו הזמן ולא היה מחלק להקרבת חצי בבוקר וחצי בערב ⁴⁰¹:

(יד) **עַל מִחְבַּת בִּשְׁמֶן תַּעֲשֶׂה יֵשׁ לִטְגוֹן אֶת הַסּוּלַת בְּמַחְבַּת שֵׁשׁ בָּה שֶׁמֶן,** ⁴⁰² **מִרְבֶּכֶת תְּבִיאֲנָה** על הכהן הגדול ללוש את עיסת המנחה במים רותחים (וזאת בניגוד לעיסת שאר המנחות שכשהיו לשים אותם עם מים, היו משתמשים במים פושרים), ⁴⁰³ **תְּפִינֵי** הכהן צריך לאפות את מנחת החביתין מספר פעמים: אחרי הלישה במים הרותחים, היה הכהן אופה את המנחה בתנור, ולאחר מכן היה חוזר ומטגנה במחבת, ⁴⁰⁴ **מִנְחַת פְּתִים** הכהן צריך לקפל את חצאי החלות לשניים (וכאשר המקריב הוא כהן הדיוט, הוא צריך לקפל את החלה השלימה לשניים), ⁴⁰⁵ **תְּקָרִיב רֵיחַ נִיחֹחַ לִיקְוֹק יֵשׁ** להקריב את מנחת החביתין באופן שיהיה לרצון לפני ה' ⁴⁰⁶: **(טז) וְהִכְהִין הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ** גם הכהן מצאצאי של אהרון שימשח להיות כהן גדול אחריו, יקריב את מנחת החביתין בכל יום, ⁴⁰⁷ **חֶק עוֹלָם לִיקְוֹק** החובה להקריב מנחת חביתין על ידי הכהן הגדול הוא חק עולם, לאורך כל הדורות הכהן הגדול יקריב מנחת חביתין בכל יום, ⁴⁰⁸ **כָּלִיל תִּקְטֹר** מנחת החביתין תוקרב כולה על גבי המזבח ואין שיירי המנחה נאכלים לכהנים ⁴⁰⁹: **(טז) וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּל מִנְחָה שֶׁהֵמְבִיא אֹתָהּ הוּא כֹהֵן,** ⁴¹⁰ **כָּלִיל תִּהְיֶה** (כל מנחה שהמביא אותה הוא כהן) תוקרב כולה על גבי המזבח. כפי שראינו, כאשר מביא המנחה אינו כהן, הכהן מעלה על גבי המזבח רק קמיצה מהמנחה, ושאר המנחה נאכלת לכהנים. התורה אומרת שבמקרה ומביא המנחה הוא כהן, יש להקריב את

³⁹⁸ **רש"י. א"ע:** פירש שהכוונה היא למנחת כהן גדול (ולא הזכיר את הדין שגם כהן הדיוט חייב להקריבה פעם בחייו) וכתב שעל פי פשט הפסוק יש לומר שהכהן הגדול מקריב ביום משיחתו אבל יש האומרים שצריך להחליף את ה' שבמילה "ביום" לאות מ' ואז הדין הוא שהכהן הגדול מקריב את המנחה בכל יום.

³⁹⁹ **אונקלוס.**

⁴⁰⁰ **א"ע.** לשיטת הא"ע, כל הפסוקים כאן מדברים על מנחת כהן גדול ולא על מנחת כהן הדיוט. גם **רשב"ם** כתב שלפי הפשט מדובר כאן על מנחת כהן גדול שמקריב בכל יום, אלא שהביא את מדרש חז"ל האומר שמדובר גם על כהן הדיוט שצריך להקריב מנחה זו פעם אחת בחייו – כשנמשח לכהן.

⁴⁰¹ **רמב"ם** הלכות מעשה הקרבנות פרק יג' הלכות ב' – ד'.

⁴⁰² **אונקלוס.**

⁴⁰³ **רש"י. א"ע:** פירש בשני שונים את המילה "מרבכת". א. רכה ובאופן זה פירש גם **רשב"ם**. ב. שצריך לעשותה במהירות (ובפירוש יהל אור כתב שהסיבה שצריך לעשות אותה במהירות היא שנעשית ברותחין). בפרק ז' פסוק יב' פירש א"ע שהכוונה היא למובחרת, מלשון ביכורים.

⁴⁰⁴ **רש"י. א"ע:** פירש שהכוונה בתפיני היא שתהיה מתוקנת ובשם הקדמונים כתב שהמילה מורכבת משתי מילים: "תאפה נא", ובאופן דומה פירש **רשב"ם**.

⁴⁰⁵ **רש"י.**

⁴⁰⁶ **אונקלוס.**

⁴⁰⁷ **רש"י.**

⁴⁰⁸ **אונקלוס.**

⁴⁰⁹ **רש"י.**

⁴¹⁰ **אונקלוס.**

כל המנחה על גבי המזבח,⁴¹¹ **לֹא תֹאכַל** (מנחה שהמביא אותה הוא כהן) לא תאכל, אלא תוקרב כולה על גבי המזבח⁴¹²: **(יז) וַיִּדְבֹר יְקֹנֶק אֶל מִשֶׁה לֵאמֹר: (יח) דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנָיו תְּדַבֵּר עִם אֶהֱרֹן וְעִם בְּנָיו, לֵאמֹר כֹּךְ תֹּאמַר לֵאהֲרֹן וּלְבָנָיו כִּשְׁתִּדְבַר אִיתְּם,**⁴¹⁴ **זֹאת תֹּרַת הַחֲטָאֹת הַדִּינִים הַכְּתוּבִים בַּהֲמִשְׁךְ** הם הדינים של קרבן החטאת,⁴¹⁵ **בְּמָקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעֹלָה תִּשְׁחַט הַחֲטָאֹת לִפְנֵי יְקֹנֶק קַרְבַּן הַחֲטָאֹת** תישחט לפני ה' באותו המקום שבו שוחטים את קרבן העולה – בצפון העזרה,⁴¹⁶ **קִדְּשׁ קִדְּשִׁים הוּא יֵשׁ** לשחוט את קרבן החטאת בצפון העזרה משום שקרבן חטאת נחשב לקדשי קדשים שצריכים להישחט בצפון העזרה⁴¹⁷: **(יט) הִפְחִין הַמִּחְטָא אֹתָהּ יֹאכְלָנָהּ הַכֹּהֵן שִׁמְקִירֵב אֶת קַרְבַּן הַחֲטָאֹת – יֹאכַל אֶת בִּשְׂרָה** (אולם, גם שאר הכהנים הכשרים לעבודה בזמן הקרבתה ואכילתה יכולים לאכול גם כן את בשרה),⁴¹⁸ **בְּמָקוֹם קִדְּשׁ תֹּאכְלֵהוּ הַכֹּהֲנִים צְרִיכִים לֹאכֹל אֶת בִּשְׂרָה קַרְבַּן הַחֲטָאֹת בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ,**⁴¹⁹ **בְּחֶצֶר אֹהֶל מוֹעֵד** המקום הקדוש שבו הכהנים צריכים לאכול את בשר קרבן החטאת הוא חצר אוהל מועד (וכשביית המקדש היה קיים – בעזרה)⁴²⁰: **(כ) כָּל אֲשֶׁר יִגַּע בְּבִשְׂרָהּ יִקְדָּשׁ כָּל דָּבָר מֵאֹכֵל שִׁיבֹלַע בּו חֶלֶק מִקַּרְבַּן הַחֲטָאֹת,** יהיה כמו בשר קרבן החטאת. לדוגמא: במקרה ובשר חולין נגע בבשר קרבן חטאת באופן שטעם בשר החטאת נבלע בבשר החולין, הופך בשר החולין להיות כבשר קרבן החטאת. הלכך: אם קרבן החטאת נפסל ובשרו אסור באכילה, אסור לאכול גם את בשר החולין. אם בשר קרבן החטאת ראוי לאכילה, יש לאכול גם את בשר החולין כבשר החטאת: רק זכרי כהונה אוכלים אותו בעזרה ובמשך יום אחד,⁴²¹ **וְאֲשֶׁר יִזָּה מִדְּמָהּ עַל הַבְּגָד וְקַרְבַּן חֲטָאֹת שִׁבְטָעוֹת הוּזָה חֶלֶק מִדְּמָהּ עַל בְּגָד,**⁴²² **אֲשֶׁר יִזָּה עָלֶיהָ הַמָּקוֹם בְּבִגְד שֶׁהוּזָה הַדָּם עָלֶיהָ,**⁴²³ **תִּכְבַּס בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ (הַמָּקוֹם בְּבִגְד שֶׁהוּזָה שֶׁם דָּם הַחֲטָאֹת) יִכּוּבַס בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ – בְּמִשְׁכַּן,** בחצר אוהל מועד, ובמקדש יש לכבס את הבגד בעזרה⁴²⁴: **(כא) וְכָלִי חָרָשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשְׁבַּר אִם בִּשְׂרָה**

⁴¹¹ **רש"י. רמב"ן** כתב בשם **הרמב"ם** במורה נבוכים שהסיבה שאסור לכהן לאכול את מנחתו היא שכאשר אדם מקריב מנחה, רק מיעוט קטן ממנו עולה על גבי המזבח. לכן, אם הכהן יאכל את המנחה שהביא, נראה הדבר שלא הביא כמעט דבר על גבי המזבח.

⁴¹² **אונקלוס.**

⁴¹³ **אונקלוס.**

⁴¹⁴ עפ"י **הגר"א** בפירושו לספר יהושע פרק א' פסוק א'.

⁴¹⁵ **אונקלוס. רמב"ן:** הסיבה שהתורה הקדימה כאן את דין החטאת לדין השלמים למרות שבפרשת ויקרא התורה כתבה קודם את דין השלמים ורק אח"כ את קרבן החטאת היא שבפרשת ויקרא התורה התחילה לדבר בדיני קרבנות הבאים נדבה, ואילו כאן התורה כתבה בזה אחר זה את דיני הקרבנות שהם קדשי קדשים. בעניין חידושי הדינים שנאמרו בפרשה זו כתב שלמדנו כאן שצריך לכבס את דם של החטאות הפנימיות גם כן ולא את דם חטאת העוף, וכן שכהנים זכרים אוכלים בשר חטאת בעזרה.

⁴¹⁶ **אונקלוס. כלי יקר:** דחה את שיטת האומרים שקרבן חטאת טעון שחיטה בצפון משום שהתורה רצתה לכסות על החוטא בכך שכולם יחשבו שהוא מקריב קרבן עולה (וזאת משום שהחטאת נקבה והעולה כולה לה'). לכן כתב שלפי השיטה הסוברת שקרבן עולה באה על הרהורי עברה, "מצפון תיפתח הרעה" ולכן שחיטתם בצפון. לאומרים שקרבן עולה בא גם רק בנדבה, התורה ציוותה לשחוט את קרבן העולה בצפון העזרה, ומביא החטאת כשהוא חוזר בתשובה, מתרצה בקרבנו כאילו הקריב קרבן עולה.

⁴¹⁷ **א"ע. רמב"ן:** התורה באה לרבות שלמי ציבור שיש לשוחטם בצפון העזרה.

⁴¹⁸ **רש"י.** כמו"כ כתב שממעטים את מי שהיה טמא בשעת זריקת דמים. **א"ע:** הכוונה היא שהכהן הזורק את דמה ועל ידי כך הוא מסיר את חטא החוטא. בפירוש שני כתב שהכוונה היא למי שרוחץ את בשר הקרבן.

⁴¹⁹ **אונקלוס.**

⁴²⁰ **אונקלוס.**

⁴²¹ **רש"י.**

⁴²² **רש"י. א"ע:** פירש צלע זה הפסוק בשני אופנים. א. הכוונה למקום הבגד (מעין פירוש רש"י). ב. הכהן שמזה מדם החטאת על בשר החטאת צריך לכבס את מקום הדם ורק לאחר מכן מותר לו לאכול את הבשר.

⁴²³ **רש"י.**

⁴²⁴ **רש"י.**

החטאת בושל בכלי חרס, יש לשבור את כלי החרס, משום שטעם בשר החטאת נבלע בכלי והוא הופך להיות נותר. לכל קרבן שבשרו נאכל, יש פרק זמן שמותר לאכול את הבשר (בדרך כלל יום בקדשי קדשים ויומיים בקדשים קלים), וכאשר עובר זמן זה, הבשר הופך להיות נותר וצריך לשרוף אותו. גם טעם הבשר שנבלע בכלי הופך להיות נותר ולכן צריך לשבור את הכלי (לכלי חרס אין תהליך טהרה ולכן טהרתם בשבירה). אמנם יש להדגיש שדין זה של בליעת טעם בשר הקדשים נוהג בכל הקרבנות ולא דווקא בקרבן חטאת,⁴²⁵ וְאִם בְּכֵלִי נְחֹשֶׁת בְּשִׁלָּה וְאִם קֶרֶבֶן הַחֲטָאתָ בּוֹשֵׁל בְּכֵלִי נְחוֹשֶׁת (או בכל כלי מתכת אחר), יש לעשות בכלי שתי פעולות: 1) וּמָרַק יֵשׁ לְהַגְעִיל אֶת הַכֵּלִי, לשטוף אותו במים חמים (המים צריכים להיות רותחים),⁴²⁷ 2) וְשִׁטְף בְּמַיִם (לאחר המריקה) יש לשטוף את הכלי במים צוננים⁴²⁸: (כב) כָּל זֶכֶר בְּכֵהֲנֵיִם יֹאכַל אֹתָהּ הַמִּנְחָה יְכוּלָה לְהֵיֵאכַל עַל יַדֵּי כָל אֶחָד מִזְכָּרֵי כְהוֹנָה שְׂרָאוֹי לְעִבּוּדָה בְּשַׁעַת הַקֶּרֶבֶת הַמִּנְחָה,⁴²⁹ קִדְשׁ קִדְשִׁים הוּא (הסיבה שמותר רק לכהנים הראויים לעבודה לאכול את המנחה היא) מפני שהמנחה היא קדש קדשים ולכן ראוי שרק כהנים שראויים לעבוד יאכלו אותה⁴³⁰: (כג) וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדְּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בְּקִדְשׁ בֶּשֶׂר הַחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שְׂדָמָם מוֹכֵס לַתּוֹךְ הַהֵיכָל לִשְׂמֵ הַזָּאֵה,⁴³¹ לֹא תֵאָכַל (בשר החטאות הפנימיות) אסור באכילה,⁴³² בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף יֵשׁ לְשַׂרְוֹ בְּאֵשׁ אֶת בֶּשֶׂר הַחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת⁴³³:

ויקרא פרק ז

א. דיני קרבן אשם:

(א) וְזֹאת תֹּזְרֹת הָאֲשָׁם הַדִּינִים הַכְּתוּבִים בְּהַמִּשְׁךְ הֵם דִּינֵי קֶרֶבֶן הָאֲשָׁם,⁴³⁴ קִדְשׁ קִדְשִׁים הוּא עַל קֶרֶבֶן הָאֲשָׁם חֲלִים דִּינֵי קִדְשֵׁי קִדְשִׁים (כפי שיפורט בפסוקים הבאים)⁴³⁵: (ב) בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת הָעֵלָה יִשְׁחֲטוּ אֶת הָאֲשָׁם יֵשׁ לְשַׁחֹט אֶת קֶרֶבֶן הָאֲשָׁם בְּאֹתוֹ מִקּוֹם שֶׁבּו שׁוֹחֲטִים אֶת קֶרֶבֶן הָעוֹלָה, בְּצַפּוֹן

⁴²⁵ רש"י. רמב"ן: יש לשבור את הכלי במקום קדוש, בחצר אוהל מועד, וכך גם מריקת כלי הנחושת. כלי יקר: הסיבה שהתורה כתבה דין זה דווקא בחטאת היא משום שהתורה רצתה לומר שלמרות שבשר חטאת נאכל רק ליום אחד, עדיין טעם הבשר נבלע ולכן צריך לשבור את הכלי. על דרך הדרש כתב שהכוונה היא שאדם צריך לשבור את רוחו על מנת שהחטא שלו יתכפר כשם שצריך לשבור את כלי החרס שנבלע בו בשר חטאת.

⁴²⁶ אונקלוס.

⁴²⁷ רמב"ם מעשה הקרבנות פרק ח' הלכות יא' – יב'.

⁴²⁸ רמב"ם מעשה הקרבנות פרק ח' הלכות יא' – יב'.

⁴²⁹ רש"י.

⁴³⁰ א"ע.

⁴³¹ רשב"ם וכן נראה מפירוש א"ע. רש"י: הכוונה היא לדם חטאת חיצונית שהוכנסה פנימה לתוך ההיכל ובכך היא נפסלת. מהמילה "וכל" למד רש"י שמרבים גם את שאר הקדשים שדמם הוכנסו פנימה שהם נפסלים. רמב"ן הקשה על פירוש רש"י: כיצד ייתכן לומר שמדובר בבשר חטאת חיצונית שדמה הוכנס פנימה? הרי כתוב "לכפר בקודש" ודם החטאת החיצונית שהוכנסה לאוהל מועד אינה מכפרת אלא נפסלת? בהסבר הדבר כתב רמב"ן שהתורה התכוונה לדעתו של הכהן שחושב שהוא מכפר על ידי הכנסת הדם פנימה. כמו"כ כתב שייטן ללמוד מכאן שאם הכניס שלא על מנת להזות ממנה – הקרבן אינו נפסל. כמו"כ כתב ללמוד מכאן שאם הכניס דם קרבנות חטאת פנימיות אל תוך קדש הקדשים, הקרבן עדיין נפסל. מהמילה "מדמה" למד רמב"ן שאפילו אם הכניס חלק מדמה, הקרבן עדיין נפסל.

⁴³² אונקלוס.

⁴³³ אונקלוס.

⁴³⁴ אונקלוס. א"ע: מפנה אותנו שוב לפירושו בפרק ה' פסוק יז' שם אמר שההבדל בין קרבן אשם לקרבן חטאת הוא בכך שכאשר אדם לא ידע כלל שדבר מסוים אסור והוא חטא בו, הוא מביא קרבן חטאת כשהדבר נודע לו. כאשר אדם ידע שדבר אסור והוא שכח ועבר את העבירה, הוא מביא קרבן אשם.

⁴³⁵ עפ"י א"ע בפירושו לפרק ו' פסוק י'. רש"י למד מכאן שרק האשם קרב ותמורתו אינה קריבה.

העזרה,⁴³⁶ וְאֵת דָּמוֹ יִזְרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב יֵשׁ לזרוק את דם האשם מסביב למזבח, הכהן זורק את הדם על המזבח "שתיים שהן ארבע": בקרן מזרחית צפונית ודרומית מערבית⁴³⁷: (ג) וְאֵת כָּל חֲלָבוֹ יִקְרִיב מִמֶּנּוּ יֵשׁ להקריב מהבהמה שהוקרבה לקרבן אשם את כל החלבים שלה:⁴³⁸ (1) אֵת הָאֱלִיָּהּ יֵשׁ להקריב מקרבן האשם את האליה. לכל בהמה המוקרבת לקרבן אשם יש אליה (משום שמותר להקריב לקרבן אשם רק איל או כבש ולשניהם יש אליה) ולכן בכל קרבן יש גם להקריב את האליה,⁴³⁹ (2) וְאֵת הַחֲלֵב הַמִּכְסָּה אֵת הַקֶּרֶב וְכֵן יֵשׁ להקריב מקרבן האדם את החלב שמכסה את החלק שבבהמה שנקרא "קרב". הקרב כולל את כל איברי העיכול. החלב שמכסה את הקרב מכסה את כל איברי העיכול יחד: (ד) (3) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֵת הַחֲלֵב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן וגם את שתי הכליות יחד עם החלב שעליהן, (4) אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וגם את החלב שעל הכסלים, על שריר המותניים והבטן, (5) וְאֵת הַיִּתְרֹת וגם את היתרת. גוף הבהמה מחולקת לשניים על ידי וילון שמפריד בין החלק הקדימי והאחורי. את הוילון מקיפה רצועת בשר אדומה (והיא נראית כטבעת) והיא נקראת "יתרת", עַל הַכְּבֵד יחד עם היתרת, מקריב הכהן גם חתיכה קטנה של הכבד של הבהמה, עַל הַכְּלָיִת יִסְיְרָנָה (הכהן יקריב מקרבן האשם את היתרת עם חלק מהכבד) וזאת בנוסף לכליות שכבר הוציא והקריב: (ה) וְהִקְטִיר אֹתָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ הכהן יעלה את החלבים של האיל על גבי מזבח העולה,⁴⁴⁰ אִשָּׁה לִיקְוֹק החלבים שהוקרבו ישמשו כקרבן לפני ה',⁴⁴¹ אֲשֶׁם הוּא קרבן זה הוקרב בתור קרבן אשם⁴⁴²: (ו) כָּל זָכָר בְּכֹהֲנִים יֹאכְלֵנוּ כל כהן זכר יכול לאכול את בשר קרבן האשם,⁴⁴³ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֹאכֵל יש לאכול את בשר קרבן האשם במקום קדוש. בתקופת המשכן יש לאכול את הבשר לפניו מן הקלעים (בחצר אוהל מועד) ובתקופת בית המקדש יש לאכול את הבשר בעזרה,⁴⁴⁴ קָדֹשׁ קָדָשִׁים הוא קרבן אשם נחשב לקדשי קדשים לעניין הדינים החלים עליו⁴⁴⁵: (ז) כַּחֲטָאת כַּאֲשֶׁם תֹּרֵה אַחַת לָהֶם לקרבן החטאת ולקרבן האשם יש דין זהה לשניהם. חלק גדול מהדינים של קרבן חטאת שונים מהדינים של קרבן אשם, אך יש דין זהה לשני הקרבנות כפי שתצווה התורה,⁴⁴⁶ הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ לוֹ יִהְיֶה (קרבן

⁴³⁶ אונקלוס. רש"י (עפ"י רש"י כפשוטו): התורה אמרה "ושחטו" בלשון רבים כדי ללמדנו שמותר להרבה אנשים לשחוט את האשם, גם גרים ונשים. כמו"כ כתב שמאן למדנו שעולת ציבור צריכה שחיטה בצפון (מכך שהתורה השוותה בין קרבן "אשם ציבור" – שרבים יכולים לשחוט אותה לקרבן עולה).

⁴³⁷ רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ה' הלכה ו'.

⁴³⁸ אונקלוס.

⁴³⁹ רש"י.

⁴⁴⁰ אונקלוס.

⁴⁴¹ אונקלוס.

⁴⁴² אונקלוס. רש"י: התורה באה ללמדנו במילים אלה שהקרבן נקרא קרבן אשם כל עוד לא ניתקו ממנו את שם האשם. לפעמים יש לנתק מבעל החיים את שם קרבן האשם שעליו (כגון במקרה שמת בעל הקרבן או שהבעלים כבר התכפרו על ידי קרבן אחר). לאחר ניתוק זה, הקרבן היה משמש לצורך עולת קיץ מזבח (בזמנים שלא היו קרבנות להקרבה, היו מקריבים קרבנות עולת קץ מזבח כדי שהמזבח לא יהיה ריק ללא קרבנות). את הניתוק ניתן לעשות בשני אופנים. על ידי שקוראים לקרבן בשם קרבן עולה בשעת הקרבנות (ולא מקריבים אותו סתם) או על ידי מסירתם למרעה עד שיסתאב. רש"י גם דוחה אפשרות לומר שהכוונה היא שקרבן אשם שהוקרב שלא לשמה פסול, וזאת משום שקרבן אשם שהוקרב שלא לשמה כשר (בניגוד לקרבן חטאת). הסיבה היא שרק בקרבן חטאת כתוב "חטאת הוא" בשעת שחיטתו ואילו בקרבן אשם זה נאמר לאחר הקרבת אימורים.

⁴⁴³ אונקלוס.

⁴⁴⁴ אונקלוס.

⁴⁴⁵ אונקלוס. רש"י: בתורת כהנים ישנם מספר דרשות שהפסוק נדרש לגביהם, כגון שזבחי שלמי ציבור נחשבים גם הם לקדשי קדשים.

⁴⁴⁶ רש"י.

החטאת וקרבת האשם זהים בכך) שבשר הקרבן מתחלק בין הכהנים שראויים לעבוד ולהקריב את הקרבן כדי שבעל הקרבן יתכפר בו. כל כהן שראוי לעבודה בשעת הקרבת קרבנות החטאת והאשם, יכול לאכול מבשר קרבנות אלה. אולם, כהן שאינו ראוי לעבודה בשעת הקרבת הקרבנות (כגון שהיה טבול יום, מחוסר כיפורים או אונן) אסור באכילת בשר קרבנות חטאת ואשם⁴⁴⁷:

ב. חלוקת עורות העולה והמנחות:

(ח) **וְהִכִּיחַ הַמִּקְרִיב אֶת עֹלֹת אִישׁ כֶּהֵן שֶׁמִּקְרִיב קָרְבַּן עוֹלָה שֶׁל אָדָם,**⁴⁴⁸ **עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב עוֹר הַבְּהֵמָה שֶׁהִכֵּהוּ הַקְרִיב לָשֶׁם קָרְבַּן עוֹלָה,**⁴⁴⁹ **לִבְהֵן לֹא יִהְיֶה** (כהן שמקריב קרבן עולה של אדם אחר, העורות של הבהמה) יהיו שייכות לכהן. התורה מצווה שהכהנים שראויים להקריב את קרבן העולה (למעט כהן טבול יום, מחוסר כיפורים או אונן) מקבל את העורות של הבהמה שהוקרבה לשם קרבן עולה.⁴⁵⁰ לא רק לגבי בקרבן עולה מקבלים הכהנים את העורות, אלא גם בקרבנות חטאת ואשם (ולעומת זאת, בקרבן שלמים הבעלים מקבלים את העורות)⁴⁵¹: **(ט) וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תִּאָּפֶה בְּתַנּוּר כָּל מִנְחָה שִׂיֵּאָפוּ אוֹתָהּ בְּתַנּוּר (מנחת מאפה תנור),**⁴⁵² **וְכָל נֶעֱשָׂה בְּמִרְחֶשֶׁת וְעַל מַחְבַּת** וכן כל המנחות שיטגנו אותן במרחשת או במחבת (מנחת מרחשת ומנחת מחבת),⁴⁵³ **לִבְהֵן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לֹא תִּהְיֶה** (כל מנחת מאפה תנור, מרחשת ומחבת) יהיו שייכים לכהן המקריב אותה ולבית האב של הכהנים שעובדים באותו היום בבית המקדש⁴⁵⁴:
(י) **וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּל מִנְחָה שֶׁנִּבְלְלָה בְּשֶׁמֶן. הַכוּוֹנָה הִיא לְמִנְחַת סוּלַת,**⁴⁵⁵ **וְחִרְבָּה** וכן כל המנחות שמוקרבות ללא שמן: מנחת חוטא (עני שחטא בחטא שמביאים עליו קרבן עולה ויורד) ומנחת סוטה,⁴⁵⁶ **לְכָל בְּנֵי אֶהֱרָן תִּהְיֶה** (כל מנחה שמוקרבת ללא שמן) תהיה לכל צאצאי אהרון הכהנים. גם כאן הכוונה היא שהמנחה מתחלקת לכהנים של בית האב העובדים באותו היום בבית המקדש,⁴⁵⁷ **אִישׁ כְּאָחִיו כָּל כֶּהֵן**

⁴⁴⁷ רש"י.

⁴⁴⁸ אונקלוס.

⁴⁴⁹ אונקלוס.

⁴⁵⁰ רש"י. א"ע חולק על רש"י וכותב שאת העורות מקבל הכהן שהקריב את הקרבן ולא כהן אחר.

⁴⁵¹ רמב"ן וכתב שזוהי הסיבה שהתורה הזכירה את דין נתינת העורות לכהנים בין הקרבנות: לאחר ביאור דיני חטאת ואשם ולפני ביאור דיני קרבן שלמים. על דרך הפשט כתב שדין זה נאמר רק בקרבן עולה ולא בקרבנות חטאת ואשם משום שאין צורך לומר זאת בקרבנות אלה, שהרי כל עניין קרבנות החטאת והאשם הם מתנות כהונה ואילו קרבן עולה כולו לה' ולכן הייתה התורה צריכה לחדש את הדין שעורות העולה ניתנים לכהנים.

⁴⁵² אונקלוס.

⁴⁵³ אונקלוס.

⁴⁵⁴ רש"י.

⁴⁵⁵ רש"י.

⁴⁵⁶ רש"י.

⁴⁵⁷ רש"י בפירושו לפסוק ט'. רמב"ן כתב שעל דרך הפשט התורה כן מחלקת בין מנחות שצריכות אפייה ולהכנתם נדרש מאמץ מסוים (המנחות שבפסוק ט'), שם חילקה התורה את המנחות בין הכהנים של בית האב, למנחות שאין אופים אותם (המנחות שבפסוק י') שמתחלקות בין כל הכהנים משום שאין מאמץ בהקרבנות. לאחר מכן כתב את דרשת חז"ל וכתב שהקבלה (הדין של חכמים) תכריע וסיים ואמר שכך הדין גם בקרבנות המתחלקים ולא רק במנחות. בסוף דבריו הוסיף דרך נוספת לבאר את הפסוקים, אם כי המשמעות נשארת אותה משמעות כדרשת חז"ל וכתב שהצלע הראשונה של פסוק י' היא המשך לפסוק ט' ולדין הנאמר שם, ולאחר מכן מגיע מעין סיכום בסוף פסוק י' "לכל בני אהרון תהיה איש כאחיו". אוה"ח: בתחילה כתב שמכך שכתוב חמש מנחות, למדים חמישה איסורים שאסור להתחלק מנחה כנגד מנחה. לאחר מכן הביא את שיטת הרמב"ם שכתב שהסיבה שהתורה חילקה בין מנחת סולת ומנחת חוטא לשאר המנחות היא משום שלמדים שאפילו מנחת סולת שהיה עולה על דעתנו שניתן לחלק מנחה כנגד מנחה (משום שניתן לדייק יותר בחלוקתה) ובכל זאת התורה אסרה לעשות זאת, קל וחומר שאסור לחלק מנחה כנגד מנחה בשאר המנחות, ומה שלמדו מחמשת המנחות הכתובות נלמד בדרך של אסמכתא. מקשה על כך אוה"ח: לשיטת הרמב"ם לא מובן מדוע היה צריך לכתוב את כל חמשת המנחות, הרי היה מספיק לכתוב רק את מנחת סולת ומנחת חוטא? אלא

מתחלק במנחה עם שאר אחריו הכהנים בשווה. כל הכהנים המתחלקים במנחה מקבלים חלק שווה במנחה⁴⁵⁸:

ג. דיני קרבן שלמים – קרבן תודה:

(יא) וְזֹאת תֹּרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לִיקָן הַדִּינִים הַכְּתוּבִים בַּפְּסוּקִים בַּהֲמִשָּׁךְ הֵם הַדִּינִים שֶׁל קָרְבַּן שְׁלָמִים שְׁמוּקָרֵב לָשֶׁם הִי⁴⁵⁹: (יב) אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבוּ אִם הָאָדָם מִקְרִיב אֶת קָרְבַּן הַשְּׁלָמִים כְּקָרְבַּן תּוֹדָה. כֹּאשֶׁר אָדָם הִיָּה בִּסְכָנָה וְהוּא נִיצַל מִמָּנָה (חז"ל מִנּוּ אַרְבַּעַה מִקְרִיבִים בְּהֵם אָדָם חַיִּיב בְּקָרְבַּן תּוֹדָה: יוֹרְדֵי הַיָּם, הוֹלְכֵי מִדְּבָרִיּוֹת, הַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים וְחוֹלָה שֶׁהִתְרַפָּא) עֲלָיו לְהַבִּיא קָרְבַּן תּוֹדָה⁴⁶⁰: וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה עַל מִקְרִיב קָרְבַּן הַתּוֹדָה לְהִקְרִיב יַחַד עִם קָרְבָּנוֹ אַרְבַּעַה סוּגִים שׁוֹנִים שֶׁל חֲלוֹת: חֲלוֹת, רִקִּיקִים, רְבוּכוֹת וְלַחְמֵי חֻמֶּץ. מִכֹּל סוּג שֶׁל חֲלָה, הִיָּה מִקְרִיב עֶשֶׂר חֲלוֹת, כִּד שְׁבַסָּךְ הִכֵּל מִבֵּיא קָרְבַּן הַתּוֹדָה מִקְרִיב אַרְבַּעִים חֲלוֹת.⁴⁶¹ לְהַכֵּנֶת אַרְבַּעִים הַחֲלוֹת, בַּעַל הַקָּרְבָּן הִיָּה מִבֵּיא כְּמוֹת שֶׁל עֶשְׂרִים עֶשְׂרוֹנִים סוּלָת, וְחֻצֵי לֹג שֶׁמֶן. אֶת הַסוּלָת הִיָּה מַחֲלֵק בַּעַל הַקָּרְבָּן לְשְׁנַיִם: עֶשְׂרָה עֶשְׂרוֹנִים יִשְׁמָשׁוּ לְהַכֵּנֶת לַחְמֵי הַחֻמֶּץ (סָךְ הִכֵּל עֶשְׂרָה לַחְמִים), וְעֶשְׂרָה עֶשְׂרוֹנִים יִשְׁמָשׁוּ לְהַכֵּנֶת שְׁלוֹשֶׁת סוּגֵי הַחֲלוֹת שְׁאִינָם חֻמֶּץ: חֲלוֹת, רִקִּיקִים וְרְבוּכוֹת (סָךְ הִכֵּל שְׁלוֹשִׁים לַחְמִים). אֶת כְּמוֹת הַסוּלָת הַמִּיּוֹעֵדֶת לְהַכֵּנֶת הַחֲלוֹת שְׁאִינָם חֻמֶּץ, מַחֲלֵקִים לְשְׁלוֹשָׁה חֲלָקִים שׁוֹוִים, כִּד שְׁכֹל סוּג שֶׁל לֶחֶם יִכּוֹן עִם כְּמוֹת זֶהָה שֶׁל סוּלָת – שְׁלוֹשָׁה עֶשְׂרוֹנִים וְשִׁלְשִׁי. כֹּל חֻצֵי לֹג הַשֶּׁמֶן הִיָּה מִשְׁמָשׁ לְהַכֵּנֶת הַחֲלוֹת שְׁאִינָם חֻמֶּץ (מִכְיוּן שֶׁבַחֲלוֹת הַחֻמֶּץ אֵין שֶׁמֶן). אֶת הַשֶּׁמֶן הִיָּה מַחֲלֵקִים כִּד: רְבַע מֵהַכְּמוֹת (שְׁמִינִית הַלֹּג) הִיָּה מִשְׁמָשׁ לְהַכֵּנֶת הַחֲלוֹת, רְבַע מֵהַכְּמוֹת הִיָּה מִשְׁמָשׁ לְהַכֵּנֶת הַרִקִּיקִים וְחֻצֵי מֵהַכְּמוֹת (רְבַע הַלֹּג) הִיָּה מִשְׁמָשׁ לְרְבוּכוֹת, כְּפִי שֶׁנִּרְאָה בַּעֲזוּיָהּ⁴⁶² (1) חֲלוֹת מִצוֹת בְּלוֹלָת בְּשֶׁמֶן סוּג הַלֶּחֶם הָרֵאשׁוֹן שֶׁמִּבֵּיא בַּעַל קָרְבַּן הַתּוֹדָה הוּא "חֲלוֹת מִצוֹת בְּלוֹלוֹת בְּשֶׁמֶן". לֹקָחִים אֶת הַסוּלָת הַמִּיּוֹעֵדֶת לְהַכֵּנֶת הַחֲלוֹת, וּמַחֲלֵקִים אוֹתָהּ לְעֶשֶׂר כּוֹסוֹת. גַּם אֶת כְּמוֹת הַשֶּׁמֶן הַמִּיּוֹעֵדֶת לְהַכֵּנֶת הַחֲלוֹת הִיָּה מַחֲלֵקִים לְעֶשֶׂר כּוֹסוֹת. כֹּל חֲלָה הִיָּתְהָ נַעֲשִׂית מִכּוֹס אֶחָד שֶׁל סוּלָת (בְּכְמוֹת שֶׁל שְׁלִישׁ עֵישֶׁרוֹן) וְכּוֹס אֶחָד שֶׁל שֶׁמֶן (בְּכְמוֹת שֶׁל אֶחָד חֲלָקֵי שְׁמוֹנִים מִלֹּג). הִיָּה לֹקָחִים קַעְרָה רִיקָה, שׁוֹפְכִים לְתוֹכָהּ אֶת הַשֶּׁמֶן וְהַסוּלָת, מוֹסִיפִים מִים פּוֹשְׂרִים, לָשִׁים וּמִסְדֵּרִים אֶת הַבֶּצֶק כִּד שֶׁתִּהְיֶה חֲתִיכָה עֲבָה⁴⁶³ (2) וְרִקִּיקֵי מִצוֹת מְשֻׁחִים

שהתורה כתבה אותם כדי שלא נבוא ונטעה לומר שרק מנחות אלה אסור לחלק וכן נלמדים מכאן גם דינים אחרים.

אונקלוס.⁴⁵⁸

⁴⁵⁹ **אונקלוס. כלי יקר:** רק בקרבן שלמים נאמר "אשר יקריב לה" משום שרק קרבן שלמים לא בא על חטא ולכן האדם קרוב יותר אל ה'. זוהי גם הסיבה שמוזכר בקרבן שלמים (בפסוק ל') שהבעלים מביא את הקרבן בידי וְהוּא אֵינוֹ שוֹלַח שְׁלִיחַ לְהִקְרִיב בְּשִׁבְלוֹ אֶת קָרְבָּנוֹ עַל מִנַּת לְרִצּוֹת אֶת ה'. כְּשֶׁכְּתוּב בַּפְּסוּק 'כֹּט' "הַמִּקְרִיב אֶת זֶבַח שְׁלָמִיו", מִשְׁמַע שְׂרָאוֹי שְׁבִירְכוּהוּ וַיֹּאמְרוּ "יְהִי רִצּוֹן שְׁכֹל קָרְבָּנוֹתָיו שִׁיבִיא לָהּ" יְהִי מִזְבַּח שְׁלָמִיו" וְלֹא שִׁיְהִי חֲטָאוֹת וְאֲשֵׁמוֹת. כְּמוֹ"כ כֹּתֵב שֶׁבַּפְּרָשָׁה מוֹזְכָר חֲמֵשׁ פְּעָמִים "וְזֹאת תּוֹרַת" כִּדִּי לְלַמְדָנוּ שְׁכֹל מִי שְׁעוֹסֵק בַּחֲמִישָׁה חוֹמְשֵׁי תּוֹרָה, דּוֹמָה הַדָּבָר כֵּאִילוֹ הִקְרִיב חֲמִישָׁה סוּגֵי קָרְבָּנוֹת: עוֹלָה, מִנְחָה, חֲטָאת, אֲשֶׁם וְשְׁלָמִים וּמִפְּרֵט כֹּל סֵפֶר כִּנְגַד מָה הוּא נִלְמַד, וְזֹאת כֵּשֶׁם שֶׁנֹּאמַר "זֹאת תּוֹרַת" בְּדִינֵי צִרְעוֹת וּמִשֶׁם אֲנוֹ לְמַדִּים שְׁמִי שְׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה נִיצַל מִלְשׁוֹן הָרַע.

⁴⁶⁰ **רש"י. רשב"ם:** מדובר כאשר אדם הקדיש את הקרבן בלשון תודה, אלא שבד"כ אדם עושה זאת כאשר הוא ניצל מסכנה.

⁴⁶¹ **רש"י. א"ע:** מיעוט רבים שניים, והמקריב יכול להחליט כמה לחמים הוא מביא כל עוד מביא לפחות שני לחמים. אמנם בפסוק יד' כתב שיתכן לומר שיש עשרה לחמים מכל סוג. **רמב"ן:** התייחס למשמעות המילה "על" וכתב בהתחלה שהכוונה "עם זבח השלמים" אך לאחר מכן כתב שיתכן לפרש גם במשמעות של "על" משום שהתורה מצווה להוסיף על קרבן התודה את הלחמים. בפסוק הבא שכתוב שם "על חלת לחם חמץ" משמע שאת החלות מוסיפים על לחמי החמץ, מסביר רמב"ן שכוונת התורה לומר שעיקר הלחמים הם לחמי החמץ משום שהיו מכינים את לחמי החמץ מאותה כמות של סולת שהיו מכינים את שאר הלחמים.

⁴⁶² **רמב"ם** הלכות מעשה הקרבנות, פרק ט' הלכה יז' והלכה כ'.

⁴⁶³ **רמב"ם** הלכות מעשה הקרבנות, פרק ט' הלכה כא'.

בְּשֶׁמֶן סוג הלחם השני שמביא בעל קרבן התודה הוא רקיקי מצות משוחים בשמן. את הרקיקים היו מכינים על ידי שהיו לוקחים את הסולת המיועדת להכנת הרקיקים, ומחלקים אותה לעשר כוסות. גם את כמות השמן המיועדת להכנת הרקיקים היו מחלקים לעשר כוסות. כל רקיק היה נעשה מכוס אחד של סולת (בכמות של שליש עישרון) וכוס אחד של שמן (בכמות של אחד חלקי שמונים מלוג). היו לוקחים קערה ריקה, שופכים לתוכה את הסולת, מוסיפים מים פושרים ולשים. לאחר מכן היו מסדרים את הבצק באופן שהחלות היו דקות ואופים בתנור. לאחר האפייה, היו מושחים את הרקיקים בשמינית הלוג של השמן,⁴⁶⁴ (3) **וְסֹלֶת מִרְבֵּקַת חֶלֶת בְּלֹלֶת בְּשֶׁמֶן** סוג הלחם השלישי שמביא בעל קרבן התודה הוא הרבוכות. לוקחים את הסולת המיועדת להכנת הרבוכות, ומחלקים אותה לעשר כוסות. גם את כמות השמן המיועדת להכנת הרבוכות היו מחלקים לעשר כוסות. כל רבוכה הייתה נעשית מכוס אחד של סולת (בכמות של שליש עישרון) וכוס אחד של שמן (בכמות של אחד חלקי שמונים מלוג). היו לוקחים קערה ריקה, שופכים לתוכה את הסולת, מוסיפים מים פושרים, לשים, מוסיפים מים רותחים, מסדרים את החלה שתהיה עבה, ואופים את החלות. לאחר האפייה היו מטגנים את החלות ברבע הלוג שמן⁴⁶⁵: (ג) (4) **עַל חֶלֶת לֶחֶם חֲמֵץ יִקְרִיב קֶרְבְּנוֹ** בעל קרבן התודה יקריב את קרבנו עם לחמים שהם חמץ.⁴⁶⁶ את לחמי החמץ היו מכינים כך: לוקחים עשרה כלים ריקים המכילים כל אחד עישרון אחד, מכניסים לכל כלי חתיכת שאור (בצק שהוחמץ זמן רב ותפקידו להחמיץ את שאר הבצק), ממלאים כל כלי בסולת, מכניסים פנימה מים חמים, לשים ומניחים את הבצק להחמיץ. לאחר מכן מסדרים את הבצק בצורה עגולה ואופים את הלחמים בתנור,⁴⁶⁷ **עַל זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמִיו** (בעל קרבן התודה יקריב את לחמי התודה) יחד עם בעל החיים שהוא מקריב לשם קרבן שלמי תודה⁴⁶⁸: (יד) **וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל קֶרְבֵּן תְּרוּמָה לִיקָנוֹק** בעל קרבן התודה יפריש מכל אחד מסוגי הלחמים והחלות תרומה לשם ה' (כפי שיבואר בעז"ה מיד). סך הכל מפריש בעל הקרבן ארבעה לחמים וחלות,⁴⁶⁹ **לִפְהֵן הַזֶּרֶק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים לֹא יִהְיֶה** ארבעת הלחמים והחלות שהפריש בעל הקרבן יהיו שייכים לכהן שזורק את דם השלמים. כפי שראינו בבשר קרבן חטאת, אין הכוונה שדווקא הכהן המקריב את הקרבן זוכה בלחמים, אלא כל הכהנים הראויים לעבודה בשעת הקרבת הקרבן, יכולים לקבל את חלקם בקרבן. הלכך יוצא למעשה, שהכהנים של בית האב הראויים לעבודה מקבלים ארבעה לחמים וחלות (אחד מכל סוג) ואת החזה והשוק של הקרבן, ואילו הבעלים מקבלים את שלושים ושש הלחמים שנותרו ואת שאר הקרבן⁴⁷⁰: (טז) **וּבִשְׂרֹזֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמִיו בְּיוֹם קֶרְבָּנוֹ יֵאָכֵל** בשר קרבן שלמי התודה ייאכל רק ביום הקרבנות. בניגוד לשאר קרבנות השלמים שמותר

⁴⁶⁴ **רמב"ם** הלכות מעשה הקרבנות, פרק ט' הלכה כא'.

⁴⁶⁵ **רמב"ם** הלכות מעשה הקרבנות פרק ט' הלכה יט'. **א"ע** פירש כאן את המילה "מרבכת" מלשון מובחר,

ביכורים. בפרק ו' פסוק יד' פירש בשני אופנים שונים: רכה ושצריך לעשותה במהירות.

⁴⁶⁶ **א"ע. רש"י**: מכאן למדים שהלחם אינו קדוש בקדושת הגוף וממילא אינו נפסל בפסולים השונים (יוצא מחוץ למקום, טבול יום וכו') עד שהקרבן עצמו יוקרב על גבי המזבח.

⁴⁶⁷ **רמב"ם** הלכות מעשה הקרבנות פרק ט' הלכה יח'. **ספורנו**: הסיבה שבעל קרבן התודה מביא לחמי חמץ היא שהסכנות שבאו עליו נגרמו מיצר הרע שהוא השאור שבעיסה. אולם, בכל מקרה החלות שאינן חמץ רבות על חלות החמץ.

⁴⁶⁸ **אונקלוס**.

⁴⁶⁹ **אונקלוס. רמב"ן**: כאשר התורה כתבה את האיסור להקריב חמץ, היא לא כתבה שבקרבן תודה מותר (וצריך) להביא לחמי חמץ, משום שלחמי תודה אינם עולים על גבי המזבח, אלא רק מניפים אותם וזאת בניגוד ללחם הפנים שמקריבים את הלבונה שבו על גבי המזבח. בהסבר נוסף כתב שהתורה הוציאה מהכלל רק את דין הדבש משום שהיא כתבה ליד דין איסור הבאת הדבש גם את הדין שביכורים באים מהדבש ובדרך אגב כללה התורה גם את איסור השאור. אך באיסור החמץ שמפורש בעוד מקומות לא כתבה התורה את כל היוצאים מהכלל, כשם שלא כתבה בדין שבת שכל מחלליה יומת "חוץ מעבודת הקרבנות", וזאת למרות שמותר וצריך להקריב קרבנות בשבת, וכן לא כתבה התורה את היבמה בתור יוצא מהכלל לעניין "ערות אשת אחיך".
⁴⁷⁰ **רש"י** אצלנו ובפסוק ט'.

לאכול את בשרם לשני ימים ולילה, מותר לאכול את בשר שלמי תודה רק ביום הקרבתו,⁴⁷¹ **לֹא יִנְיַח מִמֶּנּוּ עַד בֶּקָר** אסור להניח מבשר קרבן תודה ומלחמי התודה עד הבוקר שלאחר הקרבתו. יש לסיים את אכילת בשר קרבן התודה ואת אכילת הלחמים לפני הבוקר שלאחר יום הקרבתו⁴⁷²:

ד. דיני קרבן שלמים – קרבן נדבה:

(טז) וְאִם נָדַר או נִדְבָה זָבַח קָרְבָנוּ אם האדם מקריב את קרבן השלמים משום בתורת נדר או נדבה ולא כקרבן תודה.⁴⁷³ ההבדל בין נדר לנדבה הוא באופן שבו מקדיש בעל הקרבן את בעל החיים. כאשר אדם אומר "הרי עלי להביא קרבן", זהו נדר, משום שלא התחייב להביא דווקא בעל חיים מסוים בתורת קרבן. כאשר אדם אומר "הרי בהמה זו עלי לקרבן", זהו נדבה, משום שהוא התחייב להביא דווקא קרבן זה לבית המקדש,⁴⁷⁴ **בַּיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֶת זִבְחוֹ יֹאכֵל** (אם האדם מקריב את קרבן השלמים משום בתורת נדר או נדבה ולא כקרבן תודה) מותר לו לאכול את בשר הקרבן ביום הקרבתו, אך לא רק באותו יום (כפי שנראה מיד בעז"ה),⁴⁷⁵ **וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ יֹאכֵל** הבשר שנותר מהיום הראשון מותר גם באכילה ביום שלאחר ההקרבה. בניגוד לקרבן תודה שמוותר באכילה רק ביום הקרבתו, קרבן שלמים הבא כנדבה מותר באכילה למשך שני ימים ולילה – ביום ההקרבה וביום למחרת. הו' שבתחילת המילה "והנותר" היא ו' יתירה כדרך המקרא⁴⁷⁶: **(יז) וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבֶחַ** בשר השלמים שנותר ולא אכלו אותו גם ביום השני להקרבתו,⁴⁷⁷ **בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָאֵשׁ יִשְׂרָף** (בשר השלמים שנותר ולא אכלו אותו גם ביום השני להקרבתו) יישרף ביום השלישי להקרבת הקרבן. בשר נותר של קדשים קלים (כמו בשר קרבן שלמים שנותר) נשרף גם בבתיים של הבעלים⁴⁷⁸: **(יח) וְאִם הָאָכַל יֹאכֵל מִבֶּשֶׂר זָבַח שְׁלָמֵי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי** אם מקריב קרבן השלמים חשב בשעת ההקרבה שהוא יאכל את בשר הקרבן ביום השלישי להקרבה (למרות שאסור לאכול את הבשר ביום השלישי),⁴⁷⁹ **לֹא יִרְצָה** (אם מקריב קרבן השלמים חשב בשעת ההקרבה שהוא יאכל את בשר הקרבן ביום השלישי להקרבה) הקרבן לא יתקבל ברצון לפני ה'. במקרה שהמקריב חושב לאכול את בשר הקרבן מעבר לזמן שהתורה נתנה לאכילה, הקרבן נפסל מיד בשחיטה, וזאת גם אם בסופו של דבר

⁴⁷¹ **אונקלוס. רש"י:** למדנו מכאן הרבה קרבנות שגם מותר לאוכלם רק במשך יום אחד: חטאת, אשם, איל נזיר, חגיגה. **רמב"ן** דחה את דברי רש"י האומר שבשר חגיגה מותר באכילה רק ליום אחד וכתב שכל קרבנות החגיגה מותר לאוכלם למשך שני ימים ולילה, וכתב שגם רש"י עצמו כתב כן. אלא שרש"י התכוון לומר שחגיגה הבאה עם הפסח נאכל רק ליום אחד והסתמך על ברייתא שכתוב בה ששלמים הבאים מחמת הפסח נאכלים ליום אחד. רמב"ן מפרש את כוונת הברייתא אחרת מדברי רש"י וכותב שמדובר על תמורת פסח ולא על חגיגת פסח, שהרי גם חגיגת פסח נאכלת לשני ימים.

⁴⁷² **רש"י** וכתב שמותר לאכול מהקרבן לאורך כל הלילה אלא שאמרו חכמים שמותר לאכול את הבשר רק עד חצות כדי להרחיק את האדם מהעבירה.

⁴⁷³ **רש"י.**

⁴⁷⁴ עיין מסכת מגילה פרק א' משנה ו' ובמפרשים שם. **א"ע:** נדר הוא קרבן שאדם נודר משום שהוא נמצא בצרה ונדבה הוא קרבן שאדם מקריב רק משום שכך נדבה רוחו.

⁴⁷⁵ **רש"י.**

⁴⁷⁶ **רש"י. רמב"ן:** הו' אינה ו' יתירה, אלא שהתורה רצתה לומר לנו שמותר לאכול את בשר הקרבן ביום הקרבתו ולמחרת, אלא שלכתחילה צריך לסיים את האכילה ביום ההקרבה. לכן, התורה אמרה "והנותר" – רק מה שנותר ללא כוונה, יוקרב ביום המחרת. נראה שרמב"ן התעלם מחלוקת בעל הטעמים שסימן את האתנחתא מתחת למילה "יאכל". **א"ע:** זהו דרך הלשון, כמו בפסוק "והארץ הייתה תהו ובהו" שגם נפתח עם האות ו'.

⁴⁷⁷ **רמב"ן.**

⁴⁷⁸ **רמב"ן + רמב"ם** הלכות פסולי המוקדשין פרק יט' הלכה ז'.

⁴⁷⁹ **רש"י. רשב"ם:** פשט המקרא מדבר על אכילת בשר הקרבן ביום השלישי.

יאכל את הבשר בפרק הזמן שהתורה התירה,⁴⁸⁰ **הַמְקַרֵּב אֹתוֹ לֹא יִחְשֵׁב לוֹ הַקֶּרֶבן** לא ייחשב לבעל הקרבן, בעל הקרבן פסל את הקרבן במחשבתו לאכול את הבשר מחוץ לזמן,⁴⁸¹ **פְּגוּל יִהְיֶה הַבָּשָׂר** של הקרבן יהיה מרוחק ופסול. בעל הקרבן פסל את בשר הקרבן מהקרבה ואכילה על ידי מחשבתו,⁴⁸² **וְהִנֵּפֶשׁ הָאֲכָלֹת מִמֶּנּוּ עֹנֶה תִשָּׂא אִדָּם** שיאכל מבשר הקרבן יתחייב בחטא (וחייב על כך כרת⁴⁸³), גם אם הוא אוכל את הבשר בזמן המותר באכילה (כגון שאכל את בשר הקרבן ביום ההקרבה)⁴⁸⁴: **(יט) וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל** בשר קרבן שלמים שנגע בכל דבר טמא – אסור באכילה,⁴⁸⁵ **בָּאֵשׁ יִשְׂרֹף יֵשׁ לְשׂוֹף** את בשר הקרבן של קרבן השלמים שנגע בדבר טמא,⁴⁸⁶ **וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֵאָכֵל** בשר מותר לכל אדם טהור לאכול את בשר קרבן השלמים בכל ירושלים, בשר קרבן השלמים מותר באכילה על ידי כל אדם ולא רק הבעלים צריכים לאכול את בשרו⁴⁸⁷: **(כ) וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לִיקְנוֹק וְטָמְאָתוֹ עָלְיוֹ** אדם טמא שיאכל מבשר קרבן השלמים שהוקרב לשם ה',⁴⁸⁸ **וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיָּה** (אדם טמא שיאכל מבשר קרבן השלמים שהוקרב לשם ה') נפשו תיכרת מעם ישראל, נפשו תושמד ותיכרת⁴⁸⁹: **(כא) וְנִפְּשׁ כִּי תִגַע בְּכָל טָמֵא** אדם שיידע בכל דבר טמא,⁴⁹⁰ **בְּטָמְאָת אָדָם אוּ בְּבִהְמָה טָמְאָה אוּ בְּכָל שֶׁקֶץ טָמֵא** (אדם שנגע בכל דבר טמא) בטומאה הבאה מהמת, או בנבלת בהמה טמאה או בכל שרץ שהוא טמא.⁴⁹¹ התורה הזכירה רק חלק מהאופנים שבהם אדם יכול להיטמא, אך ישנם מקרים נוספים שבהם אדם יכול להיטמא, כגון: נגיעה בנבלה טהורה,⁴⁹² **וְאָכַל מִבָּשָׂר זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לִיקְנוֹק** (אדם שנגע בכל דבר טמא) ואכל מבשר קרבן השלמים שהוקרב לה',⁴⁹³ **וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיָּה**

⁴⁸⁰ אונקלוס.

⁴⁸¹ אונקלוס.

⁴⁸² אונקלוס + תרגום יונתן.

⁴⁸³ א"ע.

⁴⁸⁴ רש"י.

⁴⁸⁵ רש"י.

⁴⁸⁶ אונקלוס.

⁴⁸⁷ רש"י.

⁴⁸⁸ רש"י וכתב שחייב כרת הוא רק בטמא שאוכל את בשר הקרבן אך טהור שאוכל בשר טמא הוא רק באזהרה ולא בכרת. כמו"כ כתב שאזהרה לטמא האוכל בשר קרבן לא נאמרה בתורה והיא נלמדה בגזירה שווה. כמו"כ כתב שנאמר שלש פעמים איסור לאכילת קדשים בטומאת הגוף: הראשונה לכלל, השני לפרט – למעט את אכילת קדשי בדיק הבית מכרת והשלישית ללמדנו על קרבן עולה ויורד שגם שם חייב כרת. **אוה"ח**: הסיבה שכתוב "נפש" היא כדי ללמדנו שאכילת קדשים בטומאה מחייבת כרת רק כאשר היא נעשית בידיעה ולא בשוגג. הידיעה שוכנת בנפש ולכן רק כאשר היא גם חוטאת, האדם מתחייב.

⁴⁸⁹ **אונקלוס. אוה"ח**: הסיבה שהתורה כתבה שהנפש היא שתיכרת, כדי ללמדנו שלא מדובר רק על כריתת הגוף, אלא גם הנפש נכרתת.

⁴⁹⁰ **אונקלוס. א"ע**: הטעם שהתורה חזרה על הכפילות מפסוק כ' שאסור לטמא לאכול בשר שלמים הוא משום שבפסוק כ' מדובר על אדם הטמא מטומאת עצמו, כגון זב או בעל קרי, ובפסוק כא' מדובר על אדם שנטמא על ידי נגיעה בדבר שהוא טמא. **אוה"ח**: הסיבה שהתורה חזרה פעם נוספת על דין אכילת בשר שלמים בטומאה היא משום שיש הבדל בין המקרה שנאמר בפסוק כ' למקרה שנאמר בפסוק כא'. בפסוק כ' מדובר על אדם שכבר עברו ימי טומאתו אלא שהוא עדיין לא טבל והוא יכול להיטהר על ידי טבילה. בפסוק כא' מדובר על אדם שעדיין נמצא בתוך ימי טומאתו. בפירוש נוסף כתב שהטעם לכפילות לכאורה היא משום שיש כאן שני דינים: טמא שאכל בשר שלמים טהור וטמא שאכל בשר שלמים טמא.

⁴⁹¹ אונקלוס.

⁴⁹² רמב"ן.

⁴⁹³ אונקלוס.

(אדם שנגע בכל דבר טמא ואכל מבשר קרבן השלמים שהוקרב לשם ה') נפשו תיכרת מעם ישראל, נפשו תושמד ותיכרת⁴⁹⁴:

ה. איסור חלב ודם:

(כב) וַיִּדְבֶּר יְקֹקֵק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כג) דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר כֹּךְ תֹּאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּשְׁתַּדְּבַר אֵלֵיהֶם,⁴⁹⁵ כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְקֶשֶׁב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ אֲסוּר לֵאכֹל אֶת הַחֵלֶב שֶׁל שׁוֹר, כֶּבֶשׂ אוֹ עֵז. אֶת הַחֵלֶב שֶׁל שׂאֵר בְּעֵלֵי הַחַיִּים הַטְּהוּרִים מוֹתֵר לֵאכֹל⁴⁹⁶: (כד) וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֵאכָה לְמִירוֹת שֶׁאֲסוּר לֵאכֹל נְבֵלוֹת וְטְרֵפוֹת וְלִמְרוֹת שֶׁאֲסוּר לֵאכֹל אֶת הַחֵלֶב שֶׁלֵּהֶם, מוֹתֵר לְהִשְׁתַּמֵּשׂ בַּחֵלֶב שֶׁל נְבֵלָה וּבַחֵלֶב שֶׁל טְרֵפָה לְצוּרֵךְ מִלֵּאכֹת שׁוֹנוֹת, וְהַחֵלֶב אֵינוֹ מִטְמֵא בְטוֹמֵאת נְבֵלָה.⁴⁹⁷ נְבֵלָה הִיא גּוֹפֵת בְּעַל חַיִּים שֶׁלֹּא נִשְׁחַט כְּרֵאוּי וְטְרֵפָה הִיא גּוֹפֵת בְּעַל חַיִּים שֶׁנִּטְרָף עַל יְדֵי בְּעַל חַיִּים אַחֵר,⁴⁹⁸ וְאֵכָל לֹא תֹאכְלֶהוּ אוֹלָם, אֲסוּר לֵאכֹל אֶת הַחֵלֶב שֶׁל נְבֵלוֹת וְטְרֵפוֹת, וְאִם אָדָם עָבַר וְאָכַל אֶת הַחֵלֶב שֶׁלֵּהֶן, הוּא מִתְחַיֵּב בְּשָׁנֵי חֳטָאִים: אֲכִילַת חֵלֶב וְאֲכִילַת נְבֵלָה אוֹ טְרֵיפָה⁴⁹⁹: (כה) כִּי כָּל אֹכֵל חֵלֶב מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה לִיקְוֹק שֶׁהָרִי כָּל מִי שִׂיאֲכַל חֵלֶב מִבְּעֵלֵי הַחַיִּים שֶׁמֵּהֶם מִקְרִיבִים קִרְבָּנוֹת לַה' (שׁוֹר, כֶּבֶשׂ וְעֵז),⁵⁰⁰ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַאֲכֵלָת מַעֲמִיָּה (אָדָם שִׂיאֲכַל חֵלֶב מִבְּעֵלֵי הַחַיִּים שֶׁמֵּהֶם מִקְרִיבִים קִרְבָּנוֹת לַה') נִפְשׁוֹ תִיכָרֵת מִעַם יִשְׂרָאֵל, נִפְשׁוֹ תוֹשְׁמַד וְתִיכָרֵת⁵⁰¹: (כו) וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲסוּר לֵאכֹל דָּם בְּכָל מְקוֹם בּוֹ אַתֶּם יוֹשְׁבִים, בְּכָל מְקוֹם בּוֹ תִגּוֹרוּ,⁵⁰² לְעוֹף וְלַבְּהֵמָה אֲסוּר לֵאכֹל אֶת הַדָּם שֶׁל

⁴⁹⁴ אונקלוס.

⁴⁹⁵ עפ"י הגר"א בפירושו לספר יהושע פרק א' פסוק א'.

⁴⁹⁶ רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ז' הלכה א'. א"ע: סיפר כאן על ויכוח שהיה לו עם צדוקי והדין המרכזי העולה מדבריו הוא שמותר לאכול חלב של חולין והתורה אסרה רק לאכול חלב של בשר קדשים או של נבלה וטריפה. במפרשי א"ע נחלקו בהבנה האם הא"ע התכוון באמת להתיר חלב של חולין, בניגוד לדעת ההלכה, או שמא רק ענה כך לצדוקי.

⁴⁹⁷ רש"י.

⁴⁹⁸ רמב"ן בפירושו לפרק כב' פסוק ח'.

⁴⁹⁹ רש"י.

⁵⁰⁰ אונקלוס. רמב"ן: האיסור כאן באכילת חלב הוא אפילו בבשר חולין (עיין בדברי הא"ע בפסוק כג') שהרי התורה אסרה בפרק ג' פסוק יז' את כל החלבים וגם כתוב שם "בכל מושבותיכם" משמע שאין זה קשור לקרבן עצמו, שהרי "בכל מושבותיכם" לא נאמר בענייני קרבנות, שהרי מותר להקריב קרבנות רק בבית המקדש. באיסור חדש נאמר אמנם "בכל מושבותיכם" אך התורה לימדה אותנו שם שאיסור החדש אסור בכל מקום עד שיקריבו את קרבן העומר בבית המקדש, אולם, אם אין קרבן, אין איסור לאכול חדש. בפירוש נוסף של הפסוק כתב שהכוונה "עד ליום הביאכם את קרבן העומר" כאילו שכתוב המילה "יום" והמשמעות של הפסוק אינה לומר שהקרבן קרבן העומר מעכבת מלאכול מהחדש, אלא שיום הקרבן העומר מעכב מלאכול מהחדש, ואם אין מקריבים את קרבן העומר ויום ההקרבה הגיע, מותר לאכול מהחדש. ראיות נוספות של הרמב"ן לכך שהתורה אסרה גם חלב חולין: א. התורה אסרה את המינים שמקריבים מהם קרבנות לה', משמע שהתורה אסרה את החלב של כל בעלי החיים מאותו המין ולא רק את הבהמות המוקרבות לקרבן. בהמשך דבריו כתב שגם מכך שהתורה פירטה שור, כשב או עז, משמע שהחלב של כל השוורים, הכבשים והעיזים אסור. ב. התורה אסרה חלב נבלה וטריפה משום שהיינו חושבים שהחלב שלהם מותר משום שאין מקריבים אותם לקרבנות. גם רשב"ם כתב חלק מדברי רמב"ן. אוה"ח: מפסוק זה למדו חז"ל חיוב כרת גם על אוכל חלב חולין, למרות שהאיסור באכילת חלב חולין היה נלמד בכל מקרה מכך שהתורה אסרה לאכול חלב מ"חלב ונבלה יעשה לכל מלאכה" ובבהמת קדשים אסור לעשות מלאכה.

⁵⁰¹ אונקלוס.

⁵⁰² אונקלוס. רש"י: התורה הייתה צריכה לומר "בכל מושבותיכם" משום שאיסור אכילת דם היא חובת הגוף ואינה חובת הקרקע, וממילא היא נוהגת בכל מקום.

הציפורים ושל הבהמות (אך מותר לאכול דם של דגים)⁵⁰³: **כֹּז** **כָּל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל כָּל דָּם** כל אדם שיאכל כל דם,⁵⁰⁴ **וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּיָהּ** (אדם שיאכל דם) נפשו תיכרת מעם ישראל, נפשו תושמד ותיכרת⁵⁰⁵:

ו. הנפת חלבי השלמים ונתינת השוק והחזה לכהנים:

כח **וַיְדַבֵּר יְקֹזק אֶל מֹשֶׁה לְאָמֹר:** **כט** **דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** תדבר אל בני ישראל, **לְאָמֹר** כך תאמר לבני ישראל בשעה שתדבר אליהם,⁵⁰⁶ **הַמִּקְרִיב אֶת זֶבַח שְׁלָמָיו לְיִקְזֹק הָאָדָם** שמקריב את קרבן השלמים לשם ה',⁵⁰⁷ **יָבִיא אֶת קֶרְבָּנוֹ לְיִקְזֹק מִזֶּבַח שְׁלָמָיו** בעל הקרבן בעצמו יביא את קרבן השלמים לה' כדי שהוא יכול להניף אותו (כפי שהתורה מיד תבאר. בפסוק לדי' נבאר כיצד היו מניפים את אימורי קרבן השלמים)⁵⁰⁸: **ל** **יָדִיו תְּבִיאֶינָה אֶת אֲשֵׁי יְקֹזק** על בעל הקרבן לאחוזו בידו את חלקי הקרבן המוקרבים לשם ה' (שמיד יפורטו), את האימורים,⁵⁰⁹ **אֶת הַחֶלֶב עַל הַחֶזֶה יְבִיאֶנּוּ** הכהן היה מביא את החלב על החזה. סדר ההנפה היה כך. לשם ההנפה היה צורך בשלושה כהנים. הכהן הראשון היה מביא את החלב כשהוא היה על החזה. לאחר מכן הכהן שני העביר לידי הבעלים את האימורים, כך שסדר הנחתם התהפך, ועכשיו, בידי הבעלים, החלב נמצא למטה והחזה נמצא מעליו (בסך הכל בשעת ההנפה היו מניפים שלשה דברים: החלב, מעליו החזה והשוק ומעליהם הכליות ויותרת הכבד). הכהן השני היה מניח את ידיו מתחת לידי הבעלים ויחד היו מניפים את האימורים. בסוף התהליך היה הכהן השני מעביר את האימורים לכהן שלישי (גם בהעברה זו התהפך סדר האימורים כך שהחלב היה למעלה) שהיה מעלה את האימורים לכבש, מולח את החלבים והאליה (ולאחר מכן מעלה אותם למזבח כפי שהתורה תצווה בפסוק הבא), ומוריד את החזה והשוק לכהנים על מנת שיאכלו אותם,⁵¹⁰ **אֶת הַחֶזֶה לְהִנִּיף אֹתוֹ תִּנּוּפָה לְפָנָי יְקֹזק** היו מביאים את החזה כדי להניף אותו תנופה לפני ה', אך לא היו מקריבים את החזה, אלא הוא היה נאכל לכהנים⁵¹¹: **לא** **וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַחֶלֶב הַמִּזְבֵּחַ** הכהן השלישי היה מעלה את החלב על גבי המזבח,⁵¹² **וְהָיָה הַחֶזֶה לְאֶהָרָן וּלְבָנָיו** (לאחר העלאת האימורים על גבי המזבח) החזה יינתן לאהרון ולצאצאיו הכהנים⁵¹³: **לב** **וְאֵת שׁוֹק הַיְמִינִי תִתְּנוּ תְרוּמָה לְכֹהֵן מִזֶּבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם** יש להפריש ולתת לכהנים גם את שוק הימין של הבהמה שהוקרבה לשם קרבן שלמים⁵¹⁴: **לג** **הַמִּקְרִיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים**

⁵⁰³ רש"י.

⁵⁰⁴ אונקלוס.

⁵⁰⁵ אונקלוס.

⁵⁰⁶ עפ"י הגר"א בפירושו לספר יהושע פרק א' פסוק א'.

⁵⁰⁷ אונקלוס.

⁵⁰⁸ דעת מקרא.

⁵⁰⁹ רש"י. ספורנו: הסיבה בצורך לתנופה היא להראות שהכל מוקרב לשם ה' והכהנים זוכים משולחן גבוה.

⁵¹⁰ רש"י בתוספת דברים מהרמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ט' הלכה ח'. אולם, מדברי א"ע בפרק ח' פסוק כו' משמע שהכליות ויותרת הכבד נחשבים כחלק מהחלב, וייתכן לומר לפירושו שהיותרת והכליות היו מתחת לחזה בשעת ההנפה. ומדברי רמב"ן בפרק ט' פסוק כ' משמע שכל האימורים היו מעל לחזה והשוק.

⁵¹¹ רש"י. רמב"ן: מפשט הפסוק משמע שהיו מניפים רק את החזה. אולם, חכמים למדו שהיו מקריבים גם את השוק והסיבה שהתורה כתבה רק את הנפת החזה כדי ללמדנו שאם האימורים נטמאו ורק אחד נשאר טהור, גם הוא טעון תנופה. ספורנו: עיקר ההנפה היא לשם החזה כדי להודיע שהוא נתון לשם ה' והכהנים זוכים לאכול משולחנו של ה'. לעומת זאת השוק ניתן מחלק הבעלים ולא מחלק גבוה.

⁵¹² אונקלוס.

⁵¹³ רש"י.

⁵¹⁴ אונקלוס. רש"י מגדיר את השוק מפרק הארכובה ולמטה.

וְאֵת הַחֶלֶב מִבְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן מִצֹּאצְאוֹ שֶׁל אֶהְרֹן שְׂרָאוּי לְזֹרוֹק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים וְלִהְקָרִיב אֶת הַחֶלֶב. הַכּוּוּנָה הַיָּמִינִית הַזֹּאת לְכָל הַכֹּהֲנִים הַטְּהוּרִים בְּשַׁעַת הַקֶּרֶבֶת קֶרֶבֶן הַשְּׁלָמִים,⁵¹⁵ לֹא תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִינִי לְמִנְחָה (כֹּהֵן שְׂרָאוּי לִהְקָרִיב אֶת קֶרֶבֶן הַשְּׁלָמִים) שׁוֹק הַיָּמִינִי תִהְיֶה לוֹ לְמִנְחָה, לוֹ יִיתֶנּוּ אֶת שׁוֹק הַיָּמִינִי⁵¹⁶: (לֵד) כִּי אֵת חֲזוּהָ הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה לְקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם שֶׁהָרִי אֲנִי (הִי) לְקַחְתִּי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַחֲזוּהָ וְהַשׁוֹק שֶׁל קֶרֶבֶן הַשְּׁלָמִים שֶׁהוֹנְפוּ לָשֵׁם ה'. הַהֲנַפָּה הַזֹּאת נִעֲנָוָה הַיָּמִינִית לְאַרְבַּעַת הַכּוּוּנִים (קְדִימָה, אַחֲרָה, יָמִין וְשִׂמְאֵל) וְהַהֲרָמָה הַזֹּאת לְמַעַלָּה וְלִמְטָה. כְּפִי שְׂרָאוּי, הִיוּ מְנִיפִים אֶת הַחֲזוּהָ וְהַשׁוֹק יַחַד, וּמִמִּילָא הִיוּ מְנִיפִים אוֹתָם לְאַרְבַּעַת הַצְּדָדִים וְאַחֲרַיִם מִכֵּן מַעֲלִים וּמוֹרִידִים אוֹתָם,⁵¹⁷ וְאֵתְּנָן אֲתֶם לְאֶהְרֹן הַכֹּהֵן וּלְבְנָיו לְחֶק עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי (הִי) נֹתֵנִי לְאֶהְרֹן הַכֹּהֵן וְלִצֹּאצְאוֹ הַכֹּהֲנִים אֶת הַחֲזוּהָ וְהַשׁוֹק מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְנֹתִינָה זֶה תִּהְיֶה לְאוֹרֶךְ כָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁבָּהֶם יִקְרִיבוּ קֶרֶבֶת שְׁלָמִים⁵¹⁸: (לֵה) זֹאת מִשְׁחַת אֶהְרֹן וּמִשְׁחַת בְּנָיו מֵאֲשֵׁי יִקְוֹק בְּכֵךְ שֶׁהֵם מִקְבִּלִים אֶת הַחֲזוּהָ וְהַשׁוֹק, מִתְּבַטָּאֵת גְּדוּלְתָם וְחִשְׁבֻּתָם שֶׁל אֶהְרֹן וְצֹאצְאוֹ הַכֹּהֲנִים,⁵¹⁹ בְּיוֹם הַקֶּרֶבֶת אֲתֶם לְכַהֵן לְיִקְוֹק צִוּוּי זֶה (לִתֵּת לְכַהֲנִים אֶת הַחֲזוּהָ וְהַשׁוֹק) הוּא מִיּוֹם שֶׁהָרִיב אֶת אֶהְרֹן וְצֹאצְאוֹ הַכֹּהֲנִים לְשִׁמֵשׁ כְּכַהֲנִים לְפָנָיו⁵²⁰: (לֹא) אֲשֶׁר צִוָּה יִקְוֹק לְתֵת לָהֶם בְּיוֹם מִשְׁחָהוּ אֲתֶם הִי צִוּוּהָ לְתֵת לְאֶהְרֹן וְלִצֹּאצְאוֹ הַכֹּהֲנִים אֶת הַחֲזוּהָ וְהַשׁוֹק מִיּוֹם שֶׁהֵם נִמְשְׁחוּ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה,⁵²¹ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (הִי צִוּוּהָ לְתֵת אֶת הַחֲזוּהָ וְהַשׁוֹק) מִהַקֶּרֶבֶת שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִקְרִיבִים,⁵²² חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵם נֹתִינָה הַחֲזוּהָ וְהַשׁוֹק הוּא צִוּוּי לְאוֹרֶךְ כָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁבָּהֶם יִקְרִיבוּ אֶת קֶרֶבֶן הַשְּׁלָמִים⁵²³:

ז. סִיכּוּם הַצִּוּוּי עַל הַקֶּרֶבֶת:

(לֹא) זֹאת הַתְּנוּפָה לְעֹלָה לְמִנְחָה וְלִחְטָאֵת וְלִאֲשֵׁם וְלְמִלּוּאִים וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אֱלֹהֵי הַדִּינִים שֶׁנִּאֲמָרוּ לְגַי קֶרֶבֶת הַעוֹלָה, הַמִּנְחָה, הַחֲטָאֵת, הָאֲשֵׁם, הַמִּלּוּאִים (הַקֶּרֶבֶת שֶׁהִקְרִיבוּ בְּיוֹם שֶׁבּוּ נִחְנְכוּ אֶהְרֹן וּבְנָיו לְחַיּוֹת כֹּהֲנִים) וְלִקֶּרֶבֶת הַשְּׁלָמִים⁵²⁴: (לֵח) אֲשֶׁר צִוָּה יִקְוֹק אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי הִי צִוּוּהָ אֶת מֹשֶׁה אֶת הַדִּינִים שֶׁל הַקֶּרֶבֶת בְּעוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲנוּ לְמַרְגְּלוֹת הַר סִינַי,⁵²⁵ בְּיוֹם צִוּוּהָ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת

⁵¹⁵ רש"י.

⁵¹⁶ אונקלוס. א"ע: שוק הימין ניתן רק לזרוק הדם ואילו החזה ניתן לכל הכהנים הטהורים.

⁵¹⁷ רש"י.

⁵¹⁸ אונקלוס.

⁵¹⁹ אונקלוס. רשב"ם: זהו השכר של אהרון ובניו על כך שנמשחו לכהנים.

⁵²⁰ דעת מקרא.

⁵²¹ א"ע. רמב"ן: יש לקרא את הפסוק כך: "אשר צוה ה' ביום משחו אתם – לתת להם". פירושו זהה לא"ע מבחינת המשמעות – שניהם סוברים שהכוונה היא שה' צוה על נתינת החזה והשוק משעת המשיחה, אלא שהמחלוקת היא בשילוב הפירוש בפסוק.

⁵²² אונקלוס.

⁵²³ אונקלוס.

⁵²⁴ אונקלוס + רש"י.

⁵²⁵ רמב"ן בפירושו השלישי. בפירושו הראשון כתב בשם חז"ל שכל המצוות ניתנו בהר סיני ונשנו באוהל מועד, וממילא גם דיני הקרבנות ניתנו בהר סיני לראשונה. בפירושו השני (עליו כתב "ועל דרך הפשט") כתב שהכוונה היא שעל חלק מהקרבנות צווה משה בהר סיני ועל חלק אחר צווה במדבר סיני באוהל מועד. א"ע: עד שבני ישראל הגיעו להר סיני, הם לא הקריבו קרבנות, ולכן רק בהר סיני צווה משה רבינו על עניין הקרבנות.

קִרְבְּנֵיהֶם לִיקָן בְּמַדְבַּר סִינַי (הדינים של הקרבנות נאמרו למשה) בתקופת הזמן שבו היו בני ישראל במדבר סיני והי' ציווה אותם להקריב את קרבנותיהם לפני ה' 526:

ויקרא פרק ח

א. ההכנות למשיחת אהרון ובניו:

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה ה' דיבר אל משה שבעה ימים לפני שהוקם המשכן, 527 לֵאמֹר כֹּךְ אָמַר ה' אֵל משה בשעה שדיבר איתו 528: (ב) קַח תִּיקַח אֵיתָךְ אֶת הַדְּבָרִים הַבָּאִים: (1) אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בָּנָיו אֵתָו אֶת אהרון ואת בניו. כאן לא מדובר על לקחת את אהרון ואת בניו ביד, אלא ה' אמר למשה שישכנע את אהרון שיסכים להיות כהן, 529 (2) וְאֶת הַבְּגָדִים ותיקח איתך גם את הבגדים שציוויתי אותך להכין לכהנים, 530 (3) וְאֶת שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה ותיקח איתך גם את שמן המשחה, 531 (4) וְאֶת פֶּרֶ הַחֲטָאֹת ותיקח איתך גם את פר החטאת שציוויתי אותך להקריב בימי המילואים (הציווי נאמר בסוף פרשת תצווה), 532 (5) וְאֶת שְׁנֵי הָאֵילִים ותיקח איתך גם את שני האילים שציוויתי אותך להקריב בימי המילואים, 533 (6) וְאֶת סַל הַמִּצּוֹת ותיקח איתך גם את סל המצות (שהיו בו שלושים מצות: עשר חלות, עשר ריקיקין ועשר רבכות), 534: (ג)

526 רמב"ן.

527 רש"י. רמב"ן הקשה על רש"י שתי שאלות. א. מדוע לומר שאין מוקדם ומאוחר בתורה ושפרשה זו נאמרה לפני פרשת ויקרא? ב. כבר בשמות פרק מ' הובא כל הציווי על ענייני הקמת המשכן ולבישת הבגדים. אם כן, מדוע התורה הפרדה וכתבה את עניין אהרון ובניו רק כאן ולא בספר שמות יחד עם שאר הציווי על הקמת המשכן? אלא מסביר רמב"ן שמשה צווה על הקמת המשכן בכג' אדר ומשה הקים את המשכן כפי שאמר לו ה' לעשות. מיד לאחר שמשה הקים את המשכן בפעם הראשונה, ה' קרא לו וציווה אותו על כל ענייני הקרבנות שנאמרו בפרשת ויקרא משום שה' רצה ללמד את משה את דיני הקרבנות עוד לפני שיקריב את קרבנות ימי המילואים. לאחר מכן חזר ה' על הציווי למשוח את אהרון ואת בניו, אלא שהוסיף ציווי להקהיל את העדה אל פתח אוהל מועד כדי שכולם יידעו שה' בחר באהרון ובניו להיות כהנים. בפירוש נוסף כתב שה' ציווה את משה להקים את המשכן עוד לפני חטא העגל, ולאחר שה' סלח לבני ישראל, ידע משה שהציווי על הקמת המשכן עוד נותר על מקומו וציווה לבני ישראל את ענייני הקמת המשכן. לאחר שמשה סיים את בניית המשכן, ציווה ה' את משה על ענייני ההקמה וביום הראשון של המילואים, חזר ה' וציווה שוב את משה על ענייני הקמת המשכן. לפי זה יוצא שכל הפרשות כתובות כסדר חוץ מענייני כיסוי הענן את פתח אוהל מועד.

528 עפ"י הגר"א בפירושו לספר יהושע פרק א' פסוק א'.

529 רש"י.

530 תרגום יונתן.

531 אונקלוס.

532 רש"י. ספורנו: הסיבה שהקרבן הראשון שמזכר הוא הפר משום שהפר הוקרב לשם קרבן חטאת והקרבנות קרבן חטאת קודמת להקרבנות שאר הקרבנות. הסיבה שאהרון הקריב פר לחטאת הוא כדין פר כהן משיח, אלא שדמו לא הוכנס לתוך ההיכל כדין פר כהן משיח משום שחטאו לא היה במדרגת רוע שיצטרך לכך. לאחר מכן הקדים את קרבן העולה לקרבן השלמים משום שגם בקרבן העולה יש איזושהי כפרה. הסיבה שהשוך ניתן על גבי המזבח היא משום שעל ידי קרבן זה נהיו אהרון ובניו כהנים.

533 אונקלוס.

534 אונקלוס ונעתיק מביאורו לפרק ז' פסוק יב' לגבי האופן שבו היו מכינים כל אחת מהחלות האלה: חלות מצות בלולת בשמן סוג הלחם הראשון שמביא בעל קרבן התודה הוא "חלות מצות בלולות בשמן". לוקחים את הסולת המיועדת להכנת החלות, ומחלקים אותה לעשר כוסות. גם את כמות השמן המיועדת להכנת החלות היו מחלקים לעשר כוסות. כל חלה הייתה נעשית מכוס אחד של סולת (בכמות של שליש עישרון) וכוס אחד של שמן (בכמות של אחד חלקי שמונים מלוג). היו לוקחים קערה ריקה, שופכים לתוכה את השמן והסולת, מוסיפים מים פושרים, לשים ומסדרים את הבצק כך שתהיה חתיכה עבה. ריקיקי מצות משחים בשמן סוג הלחם השני שמביא בעל קרבן התודה הוא ריקיקי מצות משוחים בשמן. את הריקיקים היו מכינים על ידי שהיו לוקחים את הסולת המיועדת להכנת הריקיקים, ומחלקים אותה לעשר כוסות. גם את כמות השמן המיועדת להכנת הריקיקים היו מחלקים לעשר כוסות. כל ריקיקי היה נעשה מכוס אחד של סולת (בכמות של שליש עישרון) וכוס אחד של שמן (בכמות של אחד חלקי שמונים מלוג). היו לוקחים קערה ריקה, שופכים לתוכה את הסולת, מוסיפים מים

וְאֵת כָּל הָעֵדָה הִקְהֵל אֶל פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְלֵאחֶר מִכֵּן תִּכְנַס אֶת כָּל עַם יִשְׂרָאֵל לִפְתַּח הַמִּשְׁכָּן⁵³⁵: (ד)
וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹזֵק אֹתוֹ מִשֶּׁה עָשָׂה כְּפִי שְׁצִוּוֹה אוֹתוֹ ה',⁵³⁶ וַתִּקְהַל הָעֵדָה אֶל פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
כָּל עַם יִשְׂרָאֵל הִתְכַּנַּס לִפְתַּח הַמִּשְׁכָּן⁵³⁷: (ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעֵדָה מִשֶּׁה אָמַר לְעַם יִשְׂרָאֵל:⁵³⁸ זֶה הַדְּבָר
אֲשֶׁר צִוָּה יְקֹזֵק לַעֲשׂוֹת (מִשֶּׁה אָמַר לְעַם יִשְׂרָאֵל) הַדְּבָרִים שֶׁאֲנִי אַעֲשֶׂה מֵעַתָּה הֵם דְּבָרִים שֶׁה' צִוּוֹה אוֹתִי
לַעֲשׂוֹת וְאִין אֲנִי עוֹשֶׂה דְבָרִים אֱלֹהִים לְכַבּוֹדִי אוֹ לְכַבּוֹד אֶהְרֹן אַחִי⁵³⁹:

ב. משיחת אהרון ובניו, המשכן וכליו:

(ו) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת אֶהְרֹן וְאֵת בְּנָיו מִשֶּׁה קִירַב אֶת אֶהְרֹן וְאֵת בְּנָיו אֶל הַכִּיּוֹר,⁵⁴⁰ וַיִּרְחֵץ אֹתָם בַּמַּיִם
מִשֶּׁה צִוּוֹה עַל אֶהְרֹן וּבְנָיו לְטַבּוֹל בַּמַּיִם⁵⁴¹: (ז) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַכֹּהֲנָתַיִם מִשֶּׁה סִידַר עַל אֶהְרֹן אֶת הַכֹּהֲנָתַיִם
אוֹתוֹ הָיוּ לּוֹבְשֵׁים הַכֹּהֲנִים,⁵⁴² וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בְּאַבְנֵי מִשֶּׁה חָגַר אֶת אֶהְרֹן בְּאַבְנֵי שֶׁל הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל,⁵⁴³ וַיִּלְבֹּשׁ
אֹתוֹ אֶת הַמַּעֲלֵל מִשֶּׁה הַלְּבִישׁ אֶת אֶהְרֹן אֶת מַעֲלֵל הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל,⁵⁴⁴ וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאַפֹּד מִשֶּׁה הַנִּיחַ עַל
אֶהְרֹן אֶת הָאַפֹּד,⁵⁴⁵ וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בְּחֹשֶׁב הָאַפֹּד מִשֶּׁה חָגַר אֶת אֶהְרֹן בְּחֹשֶׁב הָאַפֹּד (מַעֲיָן חֲגוּרָה שֶׁהִיָּתָה עַל

פוּשְׁרִים וְלִשְׁמֵי. לֵאחֶר מִכֵּן הָיוּ מִסְדְּרִים אֶת הַבְּצֵק בְּאוֹפֵן שֶׁהַחֲלוֹת הָיוּ דְקוֹת וְאוֹפִים בְּתַנּוּר. לֵאחֶר הָאֲפִיָּה, הָיוּ
מוֹשְׁחִים אֶת הָרִקִּיקִים בְּשִׁמְיָת הַלּוֹג שֶׁל הַשֶּׁמֶן. וְסוֹלֵת מְרַבֶּכֶת חֲלֵת בְּלוֹלֵת בְּשֶׁמֶן סוּג הַלֶּחֶם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁמְבִיא
בְּעַל קֶרֶב הַתּוֹדָה הוּא הַרְּבּוּכוֹת. לּוֹקְחִים אֶת הַסּוֹלֵת הַמִּיּוֹעֵדֶת לְהַכְנִית הַרְּבּוּכוֹת, וּמַחֲלִיקִים אוֹתָהּ לַעֲשֶׂר כּוֹסוֹת.
גַּם אֶת כְּמוֹת הַשֶּׁמֶן הַמִּיּוֹעֵדֶת לְהַכְנִית הַרְּבּוּכוֹת הָיוּ מַחֲלִיקִים לַעֲשֶׂר כּוֹסוֹת. כָּל רְבּוּכָה הִיָּתָה נַעֲשִׂית מִכּוֹס אֶחָד
שֶׁל סוֹלֵת (בְּכְמוֹת שֶׁל שְׁלִישׁ עֵישֶׁר) וְכּוֹס אֶחָד שֶׁל שֶׁמֶן (בְּכְמוֹת שֶׁל אֶחָד חֲלִיקֵי שְׁמוֹנִים מְלוֹג). הָיוּ לּוֹקְחִים קַעֲרָה
רִיקָה, שׁוֹפְכִים לְתוֹכָהּ אֶת הַסּוֹלֵת, מוֹסִיפִים מִים פּוּשְׁרִים, לִשִׁים, מוֹסִיפִים מִים רוֹתְחִים, מִסְדְּרִים אֶת הַחֲלָה
שֶׁתִּהְיֶה עֵבֶה, וְאוֹפִים אֶת הַחֲלוֹת. לֵאחֶר הָאֲפִיָּה הָיוּ מִטְגִּינִים אֶת הַחֲלוֹת בְּרַבְעָה הַלּוֹג שֶׁמֶן.
⁵³⁵ אֹנְקֵלוֹס. רש"י: זֶה הָיָה אֶחָד מֵהַמְקוֹמוֹת שֶׁמִּקּוֹם קֶטֶן הַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ נֶס קֵהַל כָּל כֶּךָ גְּדוֹל. א"ע: וְאֵת כָּל
הָעֵדָה – הַכּוֹנֵה רֶק לְרֵאשֵׁי הַשְּׁבֻטִים וְהַזְּקֵנִים.

⁵³⁶ אֹנְקֵלוֹס.

⁵³⁷ אֹנְקֵלוֹס. אה"ח: הַסִּיבָה שֶׁכְּתוּבָה שֶׁהָעֵדָה נִקְהֵלָה וְלֹא כְּתוּבָה שֶׁמִּשֶּׁה הִקְהִיל אֶת הָעֵדָה הִיא כְּדִי לֹמַר לִנּו
שֶׁכֹּאשֶׁר עִם יִשְׂרָאֵל רָאָה שֶׁמִּשֶּׁה לּוֹקַח אֶת אֶהְרֹן וּבְנָיו לְהִיּוֹת כְּהִנִּים, הוּא הַבִּיִן שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהִתְאַסֵּף בְּפִתַּח
אוֹהֶל מוֹעֵד וְאִין הוּא הִגִּיעַ לְשֶׁם. בְּפִירוּשׁ נוֹסֵף כְּתוּבָה שֶׁהַסִּיבָה שֶׁכְּתוּבָה כֶּךָ הִיא לֹמַר לִנּו שֶׁמִּעַט הַחֲזִיק אֶת
הַמְּרׁוּבָה.

⁵³⁸ אֹנְקֵלוֹס.

⁵³⁹ רש"י. אה"ח: הוֹסִיף עוֹד שְׁנֵי פִירוּשִׁים. א. מִשֶּׁה הִיָּה מֶלֶךְ וּמֶלֶךְ שֶׁמַּחֲלָה עַל כְּבוֹדוֹ אִין כְּבוֹדוֹ מַחֲוֹל וּבְכָל זֹאת
מִשֶּׁה עָשָׂה כְּאִן מִסְפַּר דְּבָרִים שֶׁגַּם עֵבֶד לֹא הִיָּה עוֹשֶׂה אוֹתָם. הַלֶּכֶךְ הַסִּבִּיר מִשֶּׁה שֶׁה' צִוּוֹה עַל עֲשִׂיַת הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה. בְּפִירוּשׁוֹ הַשְּׁנִי כְּתוּבָה שֶׁמִּשֶּׁה אָמַר לְעַם יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּתְהַלֵּךְ הַהִקְדָּשָׁה שֶׁל אֶהְרֹן וּבְנָיו יֵשׁ לְלִמּוּד מִסְפַּר
דִּינִים לְדוֹרוֹת קִידוּשׁ יְדִיִּים וְרַגְלִים וְטִבִּילוֹת שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים.
⁵⁴⁰ א"ע.

⁵⁴¹ א"ע. רמב"ן: מִשֶּׁמַע מִלְּשׁוֹנוֹ שֶׁמִּשֶּׁה הַטְּבִיל אֶת אֶהְרֹן וּבְנָיו בְּפוּעַל. כְּמוֹ"כ מַחֲלֵק הַרְּמַב"ן בֵּין הַטְּבִילוֹת וְאוֹמַר
שֶׁקוֹדֵם אֶהְרֹן טָבַל, לְבַשׁ אֶת בְּגָדֵי הַכּוֹהֵנָה וְנִמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלֵאחֶר מִכֵּן בְּנָיו עָשׂוּ אֶת אוֹתוֹ הַדְּבָר.
⁵⁴² תְּרַגּוֹם יוֹנָתָן. רמב"ן: הַסִּדֵּר כְּאִן הוּא הַסִּדֵּר שֶׁבּוֹ מִשֶּׁה הַלְּבִישׁ אֶת אֶהְרֹן, כַּאֲשֶׁר מִשֶּׁה חָגַר אֶת אֶהְרֹן
בְּאַבְנֵי לֵאחֶר שֶׁהַלְּבִישׁ אוֹתוֹ אֶת הַכֹּהֲנָתַיִם. מִנְּגֵד, בְּצִיּוּי, מוֹפִיעַ הַאֲבֵנֵי לֵאחֶר לְבִישַׁת הַמַּעֲלֵל, אֲלֵא שֶׁהַסִּיבָה הִיא
שֶׁהַתּוֹרָה רְצָתָה לְהַכְלִיל בְּצִיּוּי עַל הַאֲבֵנֵי גַם אֶת אֶהְרֹן וְגַם אֶת בְּנָיו, וְלִכֵּן לֵאחֶר כְּתִיבַת עֲנִיִּים לְבִישַׁת הַמַּעֲלֵל,
כְּתוּבָה הַתּוֹרָה "וַחֲגַרְתָּ אוֹתָם אֲבֵנֵי אֶהְרֹן וּבְנָיו". גַּם בְּעִנְיַן חֲגִירַת חֹשֶׁב הָאַפֹּד, כַּאֲשֶׁר מוֹפִיעַ הַחֲגִירָה מִיָּד לֵאחֶר
לְבִישַׁת הָאַפֹּד וְכִן אִין הִיָּה, וְאֵילוֹ בְּצִיּוּי מוֹפִיעַ קוֹדֵם עֲנִיִּין רְכִישַׁת הַחֹשֶׁן. מִשֶּׁה רְבִינוֹ יָדַע שֶׁמִּיָּד לֵאחֶר לְבִישַׁת
הַבְּגָד, יֵשׁ לְלַבּוֹשׁ אֶת הַחֲגוּרָה הַשְּׁיִיכָת לּוֹ. בְּצִיּוּי, עֲנִיִּין הַחֹשֶׁן מוֹפִיעַ בְּאַמְצַע הַבְּגָדִים מִשׁוֹם שֶׁלֹּא מִתּוֹאֵר שֶׁם
עֲנִיִּין הָאוֹרִים וְהַתּוֹמִים. א"ע בְּפִירוּשׁוֹ לְפִסּוֹק יג' כְּתוּבָה שֶׁהַמִּילָה "וְלִבְשֶׁם" יוֹצֵא לְשֵׁנֵי פְעֻלִים וּבְפִירוּשׁ יֵהַל אֹר כְּתוּבָה
שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא שֶׁמִּשֶּׁה צִוּוֹה אֶת בְּנֵי אֶהְרֹן לְלַבּוֹשׁ אֶת בְּגָדֵיהֶם, וְלִפִּי זֶה כְּנֵרָאָה שִׁישׁ לֹמַר גַּם כַּאֲשֶׁר שֶׁהַלְּבַשַׁת
אֶהְרֹן הִיָּתָה בְּצִיּוּי וְלֹא שֶׁמִּשֶּׁה עֲצָמוֹ הַלְּבִישׁ אֶת אֶהְרֹן, וְכִן גַּם מִשֶּׁמַע מִפִּירוּשׁוֹ בְּפִסּוֹק הַקּוֹדֵם לְגַבֵּי טְבִילַת
אֶהְרֹן בַּמַּיִם.

⁵⁴³ אֹנְקֵלוֹס. בְּגִמְרָא מִצְאָנוּ בְּמִסְפַּר מְקוֹמוֹת מַחֲלוּקָת אֵם הַאֲבֵנֵי שֶׁאוֹתוֹ הִיָּה לּוֹבֵשׁ הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל הוּא אוֹתוֹ אֲבֵנֵי
שֶׁהִיָּה לּוֹבֵשׁ הַכֹּהֵן הַהִדְיוּט וְעִיִּין בְּאוֹצֵר מִפְּרִשֵׁי הַתּוֹרָה עַל פְּרִשַׁת תְּצוּהָ.

⁵⁴⁴ אֹנְקֵלוֹס.

⁵⁴⁵ אֹנְקֵלוֹס.

האפוד),⁵⁴⁶ וַיֵּאָפֵד לוֹ בּוֹ מִשֶׁה תִּיקֶן אֶת הָאֶפֶד כִּךְ שִׁיִּשֵׁב עַל אַהֲרֹן בְּצוּרָה טוֹבָה⁵⁴⁷: (ח) וַיִּשֶׂם עָלָיו אֶת הַחֹשֶׁן מִשֶׁה שֵׁם עַל הָאֶפֶד אֶת הַחֹשֶׁן, וַיִּתֵּן אֵל הַחֹשֶׁן אֶת הָאוּרִים וְאֶת הַתְּמִים מִשֶׁה רִבִּינוּ שֵׁם בְּתוֹךְ הַחֹשֶׁן אֶת הָאוּרִים, אֶת כְּתָב שֵׁם ה' הַמְּפֹרָשׁ⁵⁴⁹: (ט) וַיִּשֶׂם אֶת הַמִּצְנֶפֶת עַל רֹאשׁוֹ מִשֶׁה שֵׁם אֶת הַמִּצְנֶפֶת עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל אַהֲרֹן,⁵⁵⁰ וַיִּשֶׂם עַל הַמִּצְנֶפֶת כַּאֲשֶׁר מִשֶׁה רִבִּינוּ הֵנִיחַ אֶת הַצִּיץ עַל מִצְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, הוּא הָעֵבִיר פְּתִיל תְּכֵלֶת אֶחָד מֵעַל לַמִּצְנֶפֶת שֶׁל אַהֲרֹן. פְּתִיל תְּכֵלֶת זֶה עֵבֵר מִהַמְּצַח לְעוֹרְפוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, וְהוּא הִיָּה אֶחָד מִשְׁלֹשַׁת הַפְּתִילִים שֶׁהַחֲזִיקוּ אֶת הַצִּיץ עַל מִצְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן,⁵⁵¹ אֵל מוֹל פְּנָיו הַצִּיץ הוֹנֵחַ בְּאוֹפֵן שֶׁהִיָּה מִמּוֹל לַמִּצְנֶפֶת שֶׁל אַהֲרֹן,⁵⁵² אֶת צִיץ הַזָּהָב מִשֶׁה הֵנִיחַ אֶת צִיץ הַזָּהָב עַל מִצְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן (בְּאוֹפֵן שֶׁפְּתִיל הַתְּכֵלֶת עָלָה מֵעַל הַמִּצְנֶפֶת וְהַפְּתִיל הִיָּה מִמּוֹל הַמִּצְנֶפֶת שֶׁהֵייתָה עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל אַהֲרֹן),⁵⁵³ נִזְר הַקֹּדֶשׁ הַצִּיץ הוּא כְּתֹר הַקּוֹדֵשׁ שֶׁהִיָּה עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן,⁵⁵⁴ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹנֵק אֶת מֹשֶׁה מִשֶׁה הִלְבִּישׁ אֶת אַהֲרֹן בְּבִגְדֵי הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל כְּמוֹ שֶׁה' צִוָּהוּ אֹתוֹ לַעֲשׂוֹת⁵⁵⁵: (י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת שְׂמֹן הַמִּשְׁחָה מִשֶׁה לָקַח אֶת שְׂמֹן הַמִּשְׁחָה.⁵⁵⁶ כִּפִּי שֶׁכְּתַבְנוּ בְּבִיאָרְנוּ לַפְּרֹשֶׁת תְּצוּוּהוּ, מִשִּׁיחַת הַמִּשְׁכָּן וְהַכֵּלִים הֵייתָה עַל יַדֵּי מְרִיחַת הַשְּׂמֹן עֲלֵיהֶם בְּצוּרָה הַדּוּמָה לְכִי יוֹנִית, וַיִּמָּשַׁח אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מִשֶׁה רִבִּינוּ מִשַּׁח אֶת הַמִּשְׁכָּן עֲצָמוֹ וְאֶת כָּל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן (הָאֲרוֹן, הַמְּנֹרָה וְכוּ'),⁵⁵⁷ וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם עַל יַדֵּי מִשִּׁיחַתָּם, מִשֶׁה קִידֵשׁ אֶת הַמִּשְׁכָּן וְהַכֵּלִים⁵⁵⁸: (יֵא) וַיִּזְ מִמֶּנּוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעֻמִּים מִשֶׁה הַזֶּה מִשְׂמֵן הַמִּשְׁחָה עַל מִזְבַּח הָעוֹלָה שֶׁבַע פְּעֻמִּים,⁵⁵⁹ וַיִּמָּשַׁח אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת כָּל כְּלָיו (לְאַחַר שֶׁבַע הַהֲזָאוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ) מִשֶׁה מִשַּׁח אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת כָּל כְּלָיו (הַמַּחֲתוֹת וְכוּ'),⁵⁶⁰ וְאֶת הַכִּיֹּר וְאֶת כָּנּוֹ וְכֵן מִשַּׁח מִשֶׁה גַם אֶת הַכִּיֹּר וְאֶת הַבְּסִיס שְׁלוֹ, אֶת הַבְּסִיס שְׁעָלָיו יֵשֵׁב הַכִּיֹּר,⁵⁶¹ לְקַדְּשָׁם עַל יַדֵּי מִשִּׁיחַת הַמִּזְבֵּחַ וְהַכִּיֹּר, מִשֶׁה רִבִּינוּ קִידֵשׁ אֶת הַכֵּלִים הָאֵלֶּה⁵⁶²: (יב)

⁵⁴⁶ אונקלוס.

⁵⁴⁷ אונקלוס. א"ע: הכוונה היא לכך שמשה חגר את חשב האפוד (וכנראה שכל אחד מהפעלים "ויחגור" ו"ויאפד" מתאר שלב שונה בתהליך החגורה או ש"ויאפד" מתאר את התוצאה של הפעולה ו"ויחגר" מתאר רק את הפעולה עצמה).

⁵⁴⁸ דעת מקרא.

⁵⁴⁹ רש"י ועיין באוצר מפרשי התורה לפרשת תצווה ובביאור שלנו שם לגבי עניין האורים והתומים.

⁵⁵⁰ אונקלוס.

⁵⁵¹ רש"י ובפירושו לספר שמות פרק כח' פסוק לו' הסביר שהיו שלשה פתילי תכלת שהחזיקו את הציץ על מצחו של אהרון והפתיל שמוזכר כאן הוא אחד מאותם פתילים.

⁵⁵² רמב"ן בפירושו לספר שמות פרק כח' פסוק לז' ד"ה "וזהו".

⁵⁵³ אונקלוס.

⁵⁵⁴ אונקלוס.

⁵⁵⁵ אונקלוס.

⁵⁵⁶ אונקלוס.

⁵⁵⁷ אונקלוס.

⁵⁵⁸ אונקלוס.

⁵⁵⁹ אונקלוס. רש"י כתב שאינו יודע היכן צווה משה על כך. רמב"ן: משה הזה על המזבח משום שנאמר לו "וקדשת את המזבח ... והיה המזבח קדש קדשים" ומכאן למד משה רבינו שכדי לקדש את המזבח, אין זה מספיק לעשות את אותן פעולות שעשה עם שאר הכלים, ולכן הוא קידש את המזבח כמו שקידש את המקריבים על גבי המזבח.

⁵⁶⁰ אונקלוס.

⁵⁶¹ אונקלוס.

⁵⁶² אונקלוס.

וַיִּצַק מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהָרֵן מִשֶּׁה שֶׁפָּךְ מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל אֶהָרֵן, ⁵⁶³ וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ (לאחר ששפך משמן המשחה על ראשו של אהרון) משה משח את אהרון בשמן המשחה על ידי שנתן משמן המשחה בין ריסי עיניו של אהרון, ולאחר מכן חיבר את שלשת הנקודות שבהם היה שמן (ראש אהרון ושתי ריסי עיניו) על ידי מריחה נוספת של שמן בין שלשת הנקודות, וכך נוצר על ידי השמן צורה הדומה שכי יוונית, ⁵⁶⁴ לְקִדְשׁוֹ מִשֶּׁה מִשַּׁח אֶת אֶהָרֵן עַל מִנַּת לְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ לְהִיּוֹת כְּהֵן ⁵⁶⁵: (יג) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי אֶהָרֵן מִשֶּׁה קִירַב אֶת בְּנֵי שֶׁל אֶהָרֵן אֵלָיו. לְמִרְוֹת שֶׁבִּפְסוּק ו' כִּבֵּר מִזְכֵּר שֶׁמֶשֶׁה קִירַב אֵלָיו אֶת בְּנֵי אֶהָרֵן, הַתּוֹרָה חֲזָרָה לְכַתּוֹב זֹאת מִשׁוּם שֶׁהִיא הַפְּסִיקָה לְעִסוּק בְּבְנֵי אֶהָרֵן וְכַתְּבָה מִסְפָּר פְּסוּקִים בְּהֵם מִתּוֹאֵר תְּהִלֵּךְ מִשִּׁיחַת הַמִּשְׁכָּן וְאֶהָרֵן, וְעַתָּה חֲזָרָה הַתּוֹרָה לְעִסוּק בְּבְנֵי אֶהָרֵן, ⁵⁶⁶ וַיִּלְבָּשׁם כְּתָנֹת מִשֶּׁה הַלְבִּישׁ אֶת בְּנֵי אֶהָרֵן אֶת הַכּוֹתְנוֹת, ⁵⁶⁷ וַיַּחְגֵּר אֹתָם אֲבָנֵיט מִשֶּׁה חָגַר אֶת בְּנֵי אֶהָרֵן בְּאַבְנֵיטִים שֶׁל הַכְּהֻנִּים, ⁵⁶⁸ וַיַּחְבֹּשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת מִשֶּׁה חִבַּשׁ אֶת בְּנֵי אֶהָרֵן בְּמִגְבָּעוֹת הַכְּהֻנִּים עַל יַדֵּי שֶׁקֶשֶׁר אֶת הַמִּגְבָּעוֹת עַל רֹאשָׁם, ⁵⁶⁹ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְקִיָּק אֶת מֹשֶׁה (מִשֶּׁה הַלְבִּישׁ אֶת בְּנֵי אֶהָרֵן בְּבִגְדֵי הַכְּהוֹנָה) שְׁמוֹ שֶׁה' צִוָּה אוֹתוֹ לְעִשׂוֹת ⁵⁷⁰:

ג. הקרבת פר החטאת:

(יד) וַיִּגֵּשׁ אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת מִשֶּׁה הִגִּישׁ לְאֶהָרֵן וּבְנָיו אֶת הַפֶּר שִׁיּוּעַד לְהִיּוֹת מוֹקְרָב לְשֵׁם קִרְבָּן חֲטָאֹת, מִשֶּׁה קִירַב אֶל אֶהָרֵן וּבְנָיו אֶת הַפֶּר שִׁיּוּעַד לְקִרְבָּן חֲטָאֹת, ⁵⁷¹ וַיִּסְמְךָ אֶהָרֵן וּבְנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ פֶּר הַחֲטָאֹת אֶהָרֵן וּבְנָיו סִמְכוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפֶּר שִׁיּוּעַד לְהִקְרֵבָה לְשֵׁם קִרְבָּן חֲטָאֹת ⁵⁷²: (טו) וַיִּשְׁחָט מִשֶּׁה שַׁחַט אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת, ⁵⁷³ וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם מִשֶּׁה לְקַח אֶת דָּם פֶּר הַחֲטָאֹת, ⁵⁷⁴ וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאַצְבָּעוֹ עַל יַדֵּי אֶצְבָּעוֹ, נָתַן מִשֶּׁה מִדָּם פֶּר הַחֲטָאֹת עַל אַרְבַּע קַרְנוֹת מִזְבַּח הָעוֹלָה. לְפָנָי כֹּל אַחַת מֵאַרְבַּע הַנְּתִינּוֹת, הִיָּה מִשֶּׁה טוֹבֵל אֶת אֶצְבָּעוֹ בְּמִזְרָק הַדָּם. בְּמִזְבַּח הָעוֹלָה שֶׁבְּמִשְׁכָּן לֹא הִיָּה סוֹבֵב וּלְכֵן מִשֶּׁה

⁵⁶³ רש"י. רמב"ן בפירושו לפסוק י': גם כאן הסדר שונה מהסדר שנכתב בציווי על משיחת המשכן והכהנים. בעוד שבציווי נאמר שיש להלביש את אהרון ואת בניו לאחר משיחת המשכן, כאן נאמר שמשח הלביש את אהרון לפני משיחת המשכן. הסיבה היא שהיה צורך למשוח את המשכן ואת אהרון ביחד ובצמוד ולכן היה צורך שאהרון יהיה לבוש בבגדי הכהונה לפני שמשחו את המשכן. אה"ח: השינוי בסדר מהציווי שבספר שמות נובע מהבנה שהציווי כאן היה שונה משום שלו היה צריך משה למשוח קודם כל את המשכן, היה הציווי צריך להיות שייקח קודם את שמן המשחה ולא את אהרון ואת בניו. א"ע בפירושו לפסוק י': סדר הדברים אכן היה כפי הציווי, וכאשר כתוב בפסוק י' שמשח רבינו לקח משמן המשחה, הכוונה היא שמשח כבר לקח משמן המשחה ומשח את המשכן עוד לפני שהוא הלביש את אהרון את הבגדים.

⁵⁶⁴ רש"י. רמב"ן: התורה לא הזכירה כאן את משיחת בני אהרון משום שברור שמשח עשה לבני אהרון את אותם דברים שהוא עשה לאהרון עצמו, אלא שאופן המשיחה הייתה שונה. בעוד שבתהליך משיחתו של אהרון, שפך משה רבינו משמן המשחה על ראשו, בתהליך משיחת בני אהרון, לא שפך משה שמן על ראשם. בסוף דבריו כתב רמב"ן שייטכן שתהליך משיחת בני אהרון הסתכמה רק בהזאות שהזה עליהם ועל בגדיהם, ושמשה לא משח אותם על ידי נתינת השמן בין ריסי עיניהם.

⁵⁶⁵ אונקלוס.

⁵⁶⁶ א"ע בפירושו הראשון. בפירושו השני כתב שהכוונה היא שכאשר משה קירב את בני אהרון, הוא הלביש אותם כותנות. אולם, פירוש זה ייתכן רק אם נאמר שסדר הפסוקים הכתוב כאן הוא הסדר שבו נעשו הדברים, אך כפי שראינו לאורך הפסוקים, דבר זה מצוי במחלוקת גדולה בין הפרשנים.

⁵⁶⁷ אונקלוס.

⁵⁶⁸ אונקלוס.

⁵⁶⁹ רש"י.

⁵⁷⁰ אונקלוס.

⁵⁷¹ אונקלוס.

⁵⁷² אונקלוס. א"ע: גם כאן וגם בפסוק כב' שם כתוב "ויסמכו" בלשון רבים, הכוונה היא שגם אהרון וגם בניו סמכו את ידיהם על ראש הקרבן.

⁵⁷³ אונקלוס.

⁵⁷⁴ אונקלוס.

רבינו עלה על גג המזבח כדי לתת את מתנות הדם על ארבע הקרנות של המזבח,⁵⁷⁵ וַיִּחַטֵּא אֶת הַמִּזְבֵּחַ עַל ידי נתינת הדם על ארבע קרנות מזבח העולה, גרם משה רבינו למזבח להיות קדוש. על ידי נתינת הדם, גרם משה רבינו למזבח להיכנס מזרות לקדושה,⁵⁷⁶ וְאֶת הַדָּם יִצַק אֶל יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ אֶת הַדָּם שְׁנוֹתַר בַּמִּזְרָק, שפך משה על יסוד מזבח העולה,⁵⁷⁷ וַיִּקְדְּשֵׁהוּ עַל ידי נתינת הדם על מזבח העולה, משה רבינו קידש את המזבח להיות קדוש,⁵⁷⁸ לְכַפֵּר עָלָיו לאחר הקדשת המזבח, המזבח יכפר לבני ישראל על חטאיהם על ידי שיקריבו עליו את הקרבנות⁵⁷⁹: (טז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה רִבִּינוּ לֶקַח מִפֶּר הַחֲטָאִת אֶת הַדְּבָרִים הַבְּאִים: (1) אֶת כָּל הַחֲלֵב אֲשֶׁר עַל הַקָּרֵב הַחֲלֵב שֶׁעַל הַקָּרֵב, הַחֲלֵב שֶׁעַל הַאֵיבָרִים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל הַפֶּר. יחד עם החלב שעל הקרב, לקח משה רבינו גם את החלב המכסה את הקרב,⁵⁸⁰ (2) וְאֶת יִתְרַת הַכֶּבֶד אֶת הַיּוֹתֵרֶת יחד עם חלק מהכבד,⁵⁸¹ (3) וְאֶת שְׁתֵּי הַבְּלִיֹּת וְאֶת חֲלִבֵהֶן אֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת הַחֲלֵב שֶׁעַלֵהן,⁵⁸² וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה הַמִּזְבֵּחַ מֹשֶׁה הֵעֵלָה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה (החלב שעל הקרב, היותרת עם חלק מהכבד ואת שתי הכליות עם החלב שעליהן) על המזבח⁵⁸³: (יז) (1) וְאֶת הַפֶּר אֶת הַאֵיבָרִים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל הַפֶּר שֶׁלֹּא הוֹקְרָבוּ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ,⁵⁸⁴ (2) וְאֶת עֹרֹוּ וְגַם אֶת עוֹר הַפֶּר,⁵⁸⁵ (3) וְאֶת בְּשָׂרוֹ וְגַם אֶת בֶּשֶׂר הַפֶּר,⁵⁸⁶ (4) וְאֶת פְּרָשׁוֹ וְגַם אֶת שאריות האוכל שנמצאות עדיין באיברי הפֶּר, שָׂרֵף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחְנֶה (את האיברים הפנימיים של הפֶּר, את עור הפֶּר, את בשר הפֶּר ואת שאריות האוכל שנמצאות עדיין באיברי הפֶּר) שָׂרֵף מֹשֶׁה רִבִּינוּ מִחוּץ לַמִּחְנֶה יִשְׂרָאֵל,⁵⁸⁸ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹוֹק אֶת מֹשֶׁה רִבִּינוּ שָׂרֵף אֶת הַפֶּר מִחוּץ לַמִּחְנֶה כְּמוֹ שֶׁהִ' צִוָּה אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת⁵⁸⁹:

ד. הקרבת איל העולה:

(יח) וַיִּקְרַב אֶת אֵיל הָעֹלָה מֹשֶׁה הִגִּישׁ לַאֲהֲרֹן וּבְנָיו אֶת הָאֵיל שִׁוְעֵד לְהִיּוֹת מוֹקְרֵב לְשֵׁם קִרְבָּן הָעֹלָה, מֹשֶׁה קִירַב אֶל אַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת הָאֵיל שִׁוְעֵד לְקִרְבָּן הָעֹלָה,⁵⁹⁰ וַיִּסְמְכוּ אֶהֲרֹן וּבְנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ

⁵⁷⁵ שיעורים בספר ויקרא.

⁵⁷⁶ רש"י. א"ע הפנה כאן לפירושו בפרק ו' פסוק יט' שם פירש שמשמעות המילה חיטוי הינה לזרוק את הדם. בפירוש השני שם כתב שהכוונה היא לרחיצה, אולם פירוש זה אינו מסתדר עם לשון הפסוק כאן.

⁵⁷⁷ אונקלוס.

⁵⁷⁸ רש"י.

⁵⁷⁹ רש"י. רמב"ן: לפי רש"י יוצא שעל ידי הזאת הדם, המזבח מתקדש לעניין כפרות, ואין הקטרת האימורים מעכבת בחינוך המזבח משום שגם בקרבנות אין הקטרת האימורים מעכבת. אולם, בתוספתא מובא שהכפרה כאן אינה מכוונת כלפי האדם המביא את הקרבן, אלא היא כוונתה לכפר במקרה ובני ישראל הביאו מנדבתם דברים גזולים לצורך הקמת המשכן.

⁵⁸⁰ א"ע וכתב שאחז הכתוב דרך קצרה.

⁵⁸¹ רש"י.

⁵⁸² אונקלוס.

⁵⁸³ אונקלוס.

⁵⁸⁴ רמב"ן.

⁵⁸⁵ אונקלוס.

⁵⁸⁶ אונקלוס.

⁵⁸⁷ עיין בביאורנו לפרק ד' פסוק יא'.

⁵⁸⁸ אונקלוס. א"ע הסתפק אם משה רבינו עצמו שרף את הפֶּר או שציווה מישהו אחר שיעשה זאת.

⁵⁸⁹ אונקלוס.

⁵⁹⁰ אונקלוס.

הָאֵיל אהרון ובניו סמכו את ידיהם על ראש האיל שיועד להקרבה לשם קרבן עולה⁵⁹¹: (יט) וַיִּשְׁחֹט מֹשֶׁה רבינו שחט את האיל שהוקרב לשם קרבן עולה,⁵⁹² וַיִּזְרַק מֹשֶׁה אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב מֹשֶׁה רבינו זרק את דמו של האיל שתי מתנות שהן ארבע (על הקרן הצפונית מזרחית ודרומית מערבית) כשהוא עומד על קרקע חצר המשכן⁵⁹³: (כ) וְאֵת הָאֵיל נָתַח לְנִתְחָיו לֵאחֹר שִׁפְשַׁט אֶת הָעוֹר מֵעַל הָאֵיל, מֹשֶׁה רבינו חתך את איברי האיל באופן שכל אחד מאיבריה היה נפרד משאר האיברים,⁵⁹⁴ וַיִּקְטֹר מֹשֶׁה אֶת הָרֹאשׁ וְאֵת הַנְּתָחִים וְאֵת הַפָּדֵר לֵאחֹר שֶׁרַחַץ אֶת הַקֶּרֶב וְהַכְרַעִים (ככתוב בפסוק הבא), העלה משה על גבי המזבח את הראש, את נתחי האיל ואת הפדר – החלב שמכסה את איברי העיכול⁵⁹⁵: (כא) וְאֵת הַקֶּרֶב וְאֵת הַכְּרָעִים רָחַץ בַּמַּיִם מֹשֶׁה רבינו רחץ במים את הקרב (האיברים הפנימיים של האיל) ואת הכרעיים (את החלק התחתון של הרגל) של איל העולה,⁵⁹⁶ וַיִּקְטֹר מֹשֶׁה אֶת כָּל הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ מֹשֶׁה רבינו העלה את כל איברי האיל על גבי המזבח,⁵⁹⁷ עֲלָה הוּא הָאֵיל הוּקֵרֵב לְשֵׁם קֶרֶב עוֹלָה,⁵⁹⁸ לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה הוּא לִיקְנוֹק אֵיל העולה הוקרב על גבי המזבח לשם עשיית נחת רוח לה' ובכוונה שכל איבריו יישרפו,⁵⁹⁹ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֻנֵּק אֶת מֹשֶׁה רבינו הקריב את איל העולה כפי שה' ציווה אותו לעשות⁶⁰⁰:

ה. הקרבת איל המילואים:

(כב) וַיִּקְרַב אֶת הָאֵיל הַשְּׁנִי לֵאחֹר הַקֶּרֶב הָאֵיל לְעוֹלָה, הגיש משה לאהרון ובניו את האיל שהוקרב לשם קרבן שלמים,⁶⁰¹ אֵיל הַמִּלְאִים הָאֵיל שהוקרב לשם קרבן שלמים נקרא "איל המילואים" משום שעל ידי הקרבתו, מולא, הסתיים תהליך מינוי אהרון ובניו לכהנים,⁶⁰² וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ

⁵⁹¹ אונקלוס.

⁵⁹² אונקלוס.

⁵⁹³ בזריקת הדם בקרבן האיל לעולה לא היה שינוי מזריקת הדם בשאר קרבנות העולה.

⁵⁹⁴ רמב"ן.

⁵⁹⁵ רמב"ן וכתב שהסיבה שהתורה הקדימה את עניין הקטרת הנתחים לרחיצה כדי ללמדנו שאין הנתחים

טעונים רחיצה.

⁵⁹⁶ אונקלוס.

⁵⁹⁷ אונקלוס.

⁵⁹⁸ אונקלוס.

⁵⁹⁹ עיין בביאורנו לפרק א' פסוק ט'.

⁶⁰⁰ אונקלוס.

⁶⁰¹ אונקלוס.

⁶⁰² רש"י וזאת בניגוד לפירושו בספר שמות פרק כח' פסוק מא' שם כתב שמילוי ידיים הוא לשון חינוך והתחלה בדבר. נראה שצריך לחלק שמילוי ידיים הנאמר בהקשר לקידוש אהרון ובניו הוא מלשון התחלה של תהליך הקדשתם אבל כשהדבר נאמר בסוף התהליך, בהבאת הקרבן האחרון, אזי משמעו שלמות. כמו"כ ניתן לומר שבפסוק אצלנו "מילואים" הוא אקוויוולנט למילה "שלמים" ולכן רש"י פירש כאן מלשון שלמות. רמב"ן בספר שמות כתב שמילואים הוא מלשון שלמות (כמו רש"י אצלנו) וכתב כן גם כאן בפירושו הראשון, והסביר שדווקא קרבן השלמים נקרא בלשון מילואים משום שהוא הקרבן האחרון שצריך להקריב לפני שאהרון ובניו הופכים להיות כהנים. אפשרות נוספת מדוע דווקא קרבן השלמים נקרא מילואים כתב שקרבן החטאת בא לכפר על המזבח וקדשו, העולה באה לכפר על הכהנים המקריבים אותה כמו כל קרבן נדבה ורק קרבן השלמים נועד לצורך העבודה של הכהנים, כדי להזדות לה' על שמינה אותם לעבוד בבית המקדש. בספר שמות כתב רמב"ן פירוש נוסף למילה מילואים וכתב שהוא מלשון שידיהם של הכהנים יהיו מלאות בעבודת הקרבנות, אך כתב שפירושו הקודם הוא העיקרי. אונקלוס פירש לאורך הפסוקים שמילואים היינו קרבן. בעל הטורים: כתוב מילואים בכתיב חסר משום שימי המילואים הפכו להיות ימי עצב לאהרון ובניו על מיתת נדב ואביהוא.

הָאֵיל אהרון ובניו סמכו את ידיהם על ראש איל המילואים⁶⁰³: (כג) וַיִּשְׁחֹט משה רבינו שחט את איל המילואים⁶⁰⁴ וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדְּמוֹ משה לקח מהדם של האיל שהוקרב לשם קרבן המילואים⁶⁰⁵ וַיִּתֵּן משה נתן מדם איל המילואים על אהרון שלשת המקומות הבאים: ⁶⁰⁶ (1) עַל תְּנוּךְ אֶזְרוֹ אֶהְרֹן הַיִּמָּנִית על תנוך אזנו הימנית של אהרון הכהן. התנוך הוא החלק התחתון והרך של האוזן⁶⁰⁷, ⁶⁰⁷ (2) וְעַל בִּהֶן יָדוֹ הַיִּמָּנִית וכן נתן משה רבינו מדם איל המילואים על בהן היד הימנית של אהרון⁶⁰⁸, ⁶⁰⁸ (3) וְעַל בִּהֶן רִגְלוֹ הַיִּמָּנִית וכן נתן משה רבינו מדם איל המילואים על בהן הרגל הימנית של אהרון⁶⁰⁹: (כד) וַיִּקְרַב אֶת בְּנֵי אֶהְרֹן משה קירב אליו את בני אהרון⁶¹⁰ וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן הַדָּם עַל תְּנוּךְ אֶזְרוֹ הַיִּמָּנִית וְעַל בִּהֶן יָדוֹ הַיִּמָּנִית וְעַל בִּהֶן רִגְלוֹ הַיִּמָּנִית משה נתן מדם איל המילואים על תנוך האוזן הימנית של בני אהרון, על בהן ידם הימנית ועל בהן רגלם הימנית⁶¹¹ וַיִּזְרַק מֹשֶׁה אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב (לאחר נתינת הדמים על אהרון ובניו) משה רבינו זרק את דמו של האיל שתי מתנות שהן ארבע (על הקרן הצפונית מזרחית ודרומית מערבית) כשהוא עומד על קרקע חצר המשכן⁶¹²: ⁶¹² (כה) וַיִּקַּח משה רבינו לקח את האיברים הבאים של האיל: (1) אֶת הַחֲלָב את החלב המכסה את הקרב⁶¹³, ⁶¹³ (2) וְאֶת הָאֵלֶּיָהּ את האליה של האיל, החלק המחובר לזנב הכבש⁶¹⁴, ⁶¹⁴ (3) וְאֶת פֶּלֶחֶלְבֵי אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב את החלב שנמצא על הקרב, החלבים שנמצאים על האיברים הפנימיים של האיל, ⁶¹⁵ (4) וְאֶת יִתְרַת הַכֶּבֶד ואת היותרת יחד עם חלק מהכבד. גוף הבהמה מחולקת לשניים על ידי וילון שמפריד בין החלק הקדימי והאחורי. את הוילון מקיפה רצועת בשר אדומה (והיא נראית כטבעת) והיא נקראת "יותרת", ⁶¹⁶ (5) וְאֶת שְׁתֵּי הַפְּלִיָּת וְאֶת חֲלָבֵהֶן את שתי הכליות ואת החלב שנמצא עליהן, ⁶¹⁷ (6) וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִינִי ואת שוק הימין של האיל⁶¹⁵: ⁶¹⁵ (כו) וּמִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יִקְוֶה לְקַח וכן לקח משה רבינו מסל המצות שעמד בחצר אוהל מועד (כפי שראינו בפסוק ב'): ⁶¹⁶ (1) חֲלֵלַת מִצֵּה אַחַת משה רבינו לקח מתוך הסל את אחד מעשר החלות⁶¹⁷, ⁶¹⁷ (2) וְחֲלֵלַת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וכן לקח משה רבינו את אחת מעשר

⁶⁰³ אונקלוס. א"ע: גם כאן וגם בפסוק יד' שם כתוב "ויסמך" בלשון יחיד, הכוונה היא שגם אהרון וגם בניו סמכו את ידיהם על ראש הקרבן.

⁶⁰⁴ אונקלוס.

⁶⁰⁵ אונקלוס.

⁶⁰⁶ א"ע: זריקת הדם מכפרת על נפש אהרון משום שהנפש נמצא בדם.

⁶⁰⁷ א"ע בפירושו לספר שמות פרק כט' פסוק יט'. רש"י שם כתב שהתנוך הוא הגדר האמצעית של האוזן.

⁶⁰⁸ אונקלוס.

⁶⁰⁹ אונקלוס.

⁶¹⁰ אונקלוס.

⁶¹¹ אונקלוס.

⁶¹² בזריקת הדם בקרבן המילואים לא היה שינוי מזריקת הדם בשאר קרבנות השלמים.

⁶¹³ שיעורים בספר ויקרא שלמד כן מכך שהרמב"ן אומר בספר שמות שם כתוב סתם "החלב" וכתב שם הרמב"ן שמכך שכתוב כבר בפסוק "החלב המכסה את הקרב", אם כן משמע שהחלב בסתם היינו החלב אשר על הקרב. אם כן, בפסוק שלנו שכתוב בו כבר החלב אשר על הקרב, צריך לומר שכאשר התורה כתבה סתם "החלב", הכוונה היא לחלב המכסה את הקרב.

⁶¹⁴ עיין בביאורנו לפרק ג' פסוק ט' וכן עיין שם לגבי ביאור שאר איברי האיל שהוקרבו על גבי המזבח.

⁶¹⁵ אונקלוס.

⁶¹⁶ אונקלוס.

⁶¹⁷ א"ע וכתב שיייתכן שכך לחם הינו משקל ולא תיאור של כיכר ממש.

הרבוכות שהיו בסל, 618) 3 וְרָקִיק אֶחָד וכן לקח משה רבינו את אחד מעשר הרקיקים שהיו בסל, וַיִּשֶׂם עַל הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיְמִינַיִם מִשֶּׁה רִבִּינו שֵׁם אֶת שְׁלֹשֶׁת הַחֲלוֹת שֶׁלֶקַח מֵעַל הַחֲלָבִים (האליה, החלב המכסה את הקרב ו שאר החלבים המוזכרים בפסוק כה') ומעל שוק הימין. כפי שראינו בסוף פרק ז', קרבן שלמים טעון הנפה באופן שהחלבים נמצאים למטה, מעליהם החזה ושוק הימין ומעליהם יותרת הכבד והכליות. איל המילואים הוא קרבן שלמים והנפתו הייתה באופן דומה, אלא שמעל ליותרת הכבד והכליות, הניפו גם שת שלש המצות שלקח משה רבינו מהסל⁶¹⁹: (כז) וַיִּתֵּן אֶת הַפֶּלַעַל עַל כַּפֵּי אֶהָרָן וְעַל כַּפֵּי בְנָיו מִשֶּׁה רִבִּינו סידר את כל האימורים והמצות שהיו טעונים הנפה על כפות ידי אהרון ובניו באופן שאהרון החזיק בידי את האימורים וכל אחד מבני אהרון שם את ידו מתחת לידי אהרון, ומשה רבינו שם את ידיו מתחת לידי כולם, ⁶²⁰ וַיִּנָּף אֹתָם תְּנוּפָה לְפָנַי יְקֹק מִשֶּׁה רִבִּינו הִנִּיף אֶת הַיְמִינִי בְּתוֹנֶפֶה לְפָנַי ה'. כפי שראינו בפרק ז' פסוק לד', התנופה היא נענוע האימורים לארבעת הכיוונים "קדימה, אחורה, ימינה ושמאלה, והייתה גם הרמה למעלה ולמטה)⁶²¹: (כח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם מִשֶּׁה רִבִּינו לקח את האימורים והמצות מעל כפות ידיהם של אהרון ובניו, ⁶²² וַיִּקְטֹר הַמִּזְבֵּחַ מִשֶּׁה הֶעֱלָה אֶת הַיְמִינִי וְהַמִּצּוֹת לַהֲקַרְבָּה עַל גְּבִי מִזְבַּח הָעוֹלָה. בכל שבעת ימי המילואים שימש משה רבינו ככהן, ורק בסוף שבעת ימי המילואים, החליפו אהרון ובניו את משה ושימשו הם בתור הכהנים, ⁶²³ עַל הָעֹלָה מִשֶּׁה רִבִּינו הִקְרִיב אֶת אֵיל הַמִּילּוּאִים לְאַחַר שֶׁהִקְרִיב אֶת הָאֵיל הָרֵאשׁוֹן לְקַרְבָּן עוֹלָה, ⁶²⁴ מִלֵּאִים הֵם הַיְמִינִי מִשְׁמֵשִׁים לְשֵׁם קַרְבָּן הַמִּילּוּאִים, ⁶²⁵ לְרִיחַ נִיחֹחַ קַרְבָּן הַמִּילּוּאִים הוֹקֵרֵב עַל מִנְתַּי שִׁיתְקַבֵּל בְּרִצּוֹן לְפָנַי ה', ⁶²⁶ אֲשֶׁה הוּא לְיִקְוֹק קַרְבָּן הַמִּילּוּאִים הוּא קַרְבָּן שֶׁהוֹקֵרֵב לֵה' וְהַיְמִינִי הוֹעֵל וְלִמְזַבַּח עַל מִנְתַּי שִׁיִּשְׁרְפוּ בְּאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ ⁶²⁷: (כט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַחֲזֵה מִשֶּׁה רִבִּינו לקח את החזה של איל המילואים, ⁶²⁸ וַיִּנְיֶפְהוּ תְּנוּפָה לְפָנַי יְקֹק מִשֶּ�ה הִנִּיף אֶת הַחֲזֵה שֶׁל אֵיל הַמִּילּוּאִים לְפָנַי ה', ⁶²⁹ מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים לְמֹשֶׁה הָיָה לְמִנְהָ הַחֲזֵה הָיָה מִנְה לְמִשֶּׁה מֵאֵיל הַמִּילּוּאִים. משה רבינו קיבל למנה את החזה מאיל המילואים בדומה לחזה שמקבלים הכהנים מבשר קרבן שלמים, ⁶³⁰ בְּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹק אֶת מֹשֶׁה (משה הניף את החזה וקיבל אותו כמנה) כפי שה' ציווה אותו (את משה) ⁶³¹:

⁶¹⁸ רש"י וכתב שנקראת "חלת לחם שמן" משום שכמות השמן ששימש להכנתה הייתה כמות זהה לכמות השמן ששימש להכנת שאר המצות יחד.

⁶¹⁹ אונקלוס והסתמכנו כאן על ביאורנו לפרק ז'. א"ע: יותרת הכבד והכליות הם חלק מהחלבים ולא הוזכרו באופן נפרד למרות שהם לא חלבים משום שהם אימורים קטנים.

⁶²⁰ תרגום יונתן והסברנו כאן לפי דיני תנופה רגילים שבקרבן שלמים.

⁶²¹ אונקלוס. א"ע: הכוונה שמשה רבינו הניף את אהרון ובניו עצמם כשם שבני ישראל עתידים להניף את הלויים כאשר הם יתקדשו לעבוד במשכן (בפרשת בהעלותך). למרות שפירוש הא"ע מסתדר טוב יותר מפשט המילים בפסוק, הרי שבהקשר קשה עליו משום שבפסוק הבא ברור שהתורה חוזרת לדבר על הנפת האימורים. ⁶²² אונקלוס.

⁶²³ אונקלוס + רש"י. הרא"ם הקשה מדוע רק כאן פירש רש"י שמשה רבינו שימש ככהן ולא פירש כאן כבר בזריקת הדם וכו'.

⁶²⁴ רש"י וכתב שלא מצאנו בשום מקום שהקריבו את שוק השלמים חוץ מבאיל המילואים. לדברי רש"י, כוונת הפסוק היא שבתחילה הקריב משה את קרבן העולה ולאחר זמן הקריב את קרבן המילואים. אולם אה"ח כתב שהכוונה היא שמשה רבינו הקריב את איל המילואים מיד לאחר שהקריב את קרבן העולה.

⁶²⁵ אונקלוס.

⁶²⁶ אונקלוס.

⁶²⁷ אונקלוס ועיין בביאורנו לפרק א' פסוק ט'.

⁶²⁸ אונקלוס.

⁶²⁹ אונקלוס.

⁶³⁰ אונקלוס.

⁶³¹ אונקלוס.

(ל) וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִן הַדָּם אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ מִשֶּׁה רַבִּינוּ לִקַּח מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִדָּם הַשְּׁלָמִים שֶׁהָיָה עַל הַמִּזְבֵּחַ⁶³² (הַרְמַבִּי"ן כֵּאֵן מִסְתַּפֵּק אִם מִשֶּׁה רַבִּינוּ עִירַב אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת הַדָּם אוֹ שִׁמְשָׁה הַזֶּה בִּנְפִרְדֵּי אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת הַדָּם),⁶³³ וַיִּזְ מִשֶּׁה הַזֶּה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִדָּם הַשְּׁלָמִים עַל הַדְּבָרִים הַבָּאִים: (1) עַל אֶהְרֵן עַל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן,⁶³⁴ (2) עַל בְּגָדָיו עַל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן, עַל בְּגָדֵי הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל,⁶³⁵ (3) וְעַל בְּנָיו עַל בְּנֵי שֶׁל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן,⁶³⁶ (4) וְעַל בְּגָדֵי בְּנָיו עַל בְּנֵי שֶׁל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן, אֲתָוּ מִשֶּׁה הַזֶּה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִדָּם אֵיל הַמִּילֹאִים עַל בְּנֵי אַהֲרֹן וְעַל בְּגִדֵיהֶם בְּאוֹתוֹ מַעֲמֵד שְׁבוּ הַזֶּה עַל אַהֲרֹן וְעַל בְּגָדָיו,⁶³⁷ וַיִּקְדָּשׁ אֶת אֶהְרֵן אֶת בְּגָדָיו עַל יַדֵּי הַהִזְאוֹת, קִידֵשׁ מִשֶּׁה רַבִּינוּ אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בְּגָדָיו לַכַּהֲנָה,⁶³⁸ וְאֶת בְּנָיו וְאֶת בְּגָדֵי בְּנָיו אֲתָוּ וּבְאוֹתוֹ הַמַּעֲמֵד שֶׁל הַקְּדֻשָּׁת אַהֲרֹן, קִידֵשׁ מִשֶּׁה רַבִּינוּ גַם אֶת בְּנֵי אַהֲרֹן וְאֶת בְּגִדֵיהֶם לַכַּהֲנָה⁶³⁹:

ח. צִוּוּי מִשֶּׁה לַאֲהֲרֹן וּבְנָיו לִימֵי הַמִּילֹאִים:

(לא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֵן וְאֶל בְּנָיו מִשֶּׁה אָמַר לַאֲהֲרֹן וּלְבְנָיו: בְּשָׁלוֹ אֶת הַבָּשָׂר פָּתַח אֶהְל מוֹעֵד תִּבְשְׁלוּ אֶת בֶּשֶׂר אֵיל הַמִּילֹאִים בְּפִתַח הַמִּשְׁכָּן,⁶⁴⁰ וְשֶׁם תֹּאכְלוּ אֹתוֹ וְאֶת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסַל הַמִּלֹּאִים שֵׁם, בְּפִתַח הַמִּשְׁכָּן, תֹּאכְלוּ אֶת בֶּשֶׂר אֵיל הַמִּילֹאִים וְאֶת הַחֲלוֹת שֶׁנִּמְצְאוֹת בְּסַל הַחֲלוֹת שְׁבֵא יָחַד עִם אֵיל הַמִּילֹאִים (סֵךְ הַכֹּל נִשְׂאָרוֹ עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע חֲלוֹת לְאַחַר שִׁמְשָׁה הַקְּרִיב חֲלָה מְכַל סוּג עַל הַמִּזְבֵּחַ). הַכּוֹוֹנָה הַיָּא שְׂאִסוֹר לֹאכּוֹל אֶת בֶּשֶׂר אֵיל הַמִּילֹאִים וְאֶת הַחֲלוֹת מִחוּץ לְחֹצֵר הַמִּשְׁכָּן,⁶⁴¹ כֹּאֲשֶׁר צִוִּיתִי (תֹּאכְלוּ אֶת בֶּשֶׂר אֵיל הַמִּילֹאִים) כְּפִי שֶׁכָּבַר צִוּוִּיתִי אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת. מִשֶּׁה כָּבַר צִוּוּה אֶת אַהֲרֹן וּבְנָיו עַל עֲצַם אֲכִילַת בֶּשֶׂר אֵיל הַמִּילֹאִים וְעַתָּה צִוּוּה לְהֵם הֵיכֵן לֹאכּוֹל בֶּשֶׂר זֶה,⁶⁴² לֵאמֹר כֹּךְ אִמְרַתִּי בְּשַׁעַת שְׁצִוּוִּיתִי אֶתְכֶם,⁶⁴³ אֶהְרֵן וּבְנָיו יֹאכְלֶהוּ אַהֲרֹן וּבְנָיו יֹאכְלוּ אֶת בֶּשֶׂר קֶרֶבֶן הַמִּילֹאִים⁶⁴⁴: (לֵב) וְהִנּוֹתָר בְּבָשָׂר וּבִלְחֶם וּמָה שִׁיוֹתָר מִבֶּשֶׂר אֵיל הַמִּילֹאִים וּמִחֲחֲלוֹת עַד הַבּוֹקֵר, מָה שֶׁלֹּא תֹאכְלוּ מִבֶּשֶׂר אֵיל הַמִּילֹאִים וּמִמַּצּוֹת עַד הַבּוֹקֵר

⁶³² דַּעַת מִקְרָא.

⁶³³ רַמְב"ן וְכַתֵּב שְׂאִינוּ מִבֵּין מִדּוּעַ מִשֶּׁה רַבִּינוּ אֵיחָר אֶת הַהִזְאוֹת הָאֵלָה עַד לְאַחַר הַקְּטֹרֶת קֶרֶבֶן הַמִּילֹאִים, הַרִי בְּצוּוּאָה כְּתוּב קוֹדֵם לְהִזּוֹת וְרַק לְאַחַר מִכֵּן לְהַקְטִיר אֶת אֵיל הַמִּילֹאִים. בְּתִשׁוּבָה כְּתַב רַמְב"ן שֶׁבְּגִלְל שְׁבִצִּוּוּי, הַזְכָּרָה הַמִּילָה "קְדוּשָׁה" אֲצַל הַהִזְאוֹת – "וְקִדֵּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְּנָיו אֲתָוּ", הֵיָה מִשְׁמַע לְמִשֶּׁה רַבִּינוּ שֶׁהִשְׁלַב הָאֲחֵרוֹן בְּהַקְדַּשֵּׁת אַהֲרֹן וּבְנָיו הֵינּוּ הַהִזָּאָה, שֶׁהָרִי רַק בְּשֶׁלֵב זֶה הַזְכָּרָה הַמִּילָה הַקְּדֻשָּׁה.

⁶³⁴ אוֹנְקֵלוֹס.

⁶³⁵ אוֹנְקֵלוֹס.

⁶³⁶ אוֹנְקֵלוֹס.

⁶³⁷ אוֹנְקֵלוֹס.

⁶³⁸ אוֹנְקֵלוֹס.

⁶³⁹ אוֹנְקֵלוֹס.

⁶⁴⁰ אוֹנְקֵלוֹס. א"ע: הַכּוֹוֹנָה הַיָּא שְׂאֵהֲרֹן וּבְנָיו בְּעֲצַמָם יִבְשְׁלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר, וְזֹאת בְּנִיגוּד לְפַעּוֹלוֹת רַבּוֹת שֶׁפִּירֵשׁ לְאוֹרֵךְ הַפֶּרֶק שֶׁכְּתַב שֶׁהַכּוֹוֹנָה הַיָּא שֶׁהַדְּבַר יִיעֲשֶׂה עַל יַדֵּי צִוּוּי.

⁶⁴¹ אוֹנְקֵלוֹס. אִמְנָם אוֹנְקֵלוֹס פִּירֵשׁ כֵּאֵן כְּפִי שֶׁפִּירֵשׁ לְאוֹרֵךְ פִּירוּשׁוֹ שֶׁ"מִילֹאִים" הוּא אֶקוּוּיֹוּלְנֵט שֶׁל קֶרֶבֶן, אֵךְ אִנּוּ פִירֵשׁנוּ לְפִי מָה שֶׁפִּירֵשׁנוּ לְאוֹרֵךְ הַדֶּרֶךְ שֶׁהַכּוֹוֹנָה הַיָּא לְקֶרֶבֶן שְׁבֵא לְהַשְׁלִים אֶת הַקְּדֻשָּׁת הַכַּהֲנִים.

⁶⁴² אוֹה"ח.

⁶⁴³ עפ"י הַגְּר"א בְּפִירוּשׁוֹ לְסִפֵּר יְהוֹשֻׁעַ פֶּרֶק א' פִּסּוּק א'. אוֹה"ח: הַכּוֹוֹנָה בְּמִילָה "לֵאמֹר" הַיָּא לּוֹמֵר שֶׁכֵּךְ ה' צִוּוּה.

⁶⁴⁴ אוֹנְקֵלוֹס.

של אחר הקרבת איל המילואים, ⁶⁴⁵ בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ (מה שיוותר מבשר המילואים ומהחלות עד הבוקר) תשרפו באש⁶⁴⁶: (לג) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים אֲסוּר לָכֵן לְצֵאת מִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד בְּמִשַׁךְ שִׁבְעַת יָמֵי הַמִּילואִים. לאורך כל שבעת ימי המילואים, אסור לכם לצאת מפתח אוהל מועד עד שתסיימו את העבודה המוטלת עליכם, ⁶⁴⁷ עַד יוֹם מְלֵאת יָמֵי מְלֵאֵיכֶם אֲסוּר לָכֵן לְצֵאת מִחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד עד שיתסיימו שבעת ימי המילואים, עד שיתסיימו שבעת הימים שבהם תעברו את תהליך הקדשתכם לכהנים, ⁶⁴⁸ כִּי שִׁבְעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת יְדֵיכֶם (אסור לכם לצאת מחצר אוהל מועד עד שיתסיימו שבעת ימי המילואים) היות ורק בסוף שבעת ימי המילואים אתם תשלימו את תהליך ההקדשה להיות כהנים, ולאורך תהליך ההקדשה, עליכם להיות בחצר המשכן⁶⁴⁹: (לד) כִּי אֲשֶׁר עָשָׂה בַיּוֹם הַזֶּה כִּמוֹ שֶׁאֲנִי (משה) עֲשִׂיתִי בַיּוֹם הַזֶּה, כְּלוּמָר: כֹּל תְּהִלַּךְ הַקֹּדֶשׁ אַהֲרֹן וּבְנָיו לְכַהֲנִים (על ידי המשיחה, הקרבת הקרבנות ושאר הפעולות שהזכרו בפסוקים), ⁶⁵⁰ צִוָּה יְקֹנֶךָ לַעֲשׂוֹת (כמו שנעשה ביום הזה – ביום המילואים הראשון) ציווה ה' לעשות במשך שאר ששת ימי המילואים שנתרו, ⁶⁵¹ לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם (ה' ציווה לעשות את אותם דברים שנעשו ביום הזה לאורך כל ששת ימי המילואים הנותרים) כדי לכפר עליכם⁶⁵²: (לה) וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים עֲלֵיכֶם לִשְׁבֹּת בְּמִשַׁךְ שִׁבְעַת יָמֵי הַמִּילואִים וְהַלִּילוֹת בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אֲסוּר לָכֵן לְצֵאת מִחֲצַר הַמִּשְׁכָּן לְאֹרֶךְ שִׁבְעַת הַיָּמִים וְהַלִּילוֹת שֶׁל יָמֵי הַמִּילואִים (אולם, כפי שראינו בפסוק לג' הכוונה היא שאסור לצאת עד סיום הקרבת הקרבנות, אך לאחר מכן היה מותר לאהרון ובניו לצאת משם), ⁶⁵³ וְשִׁמְרֵתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת יְקֹנֶךָ עַל יְדֵי שֶׁלֹּא תִצְאוּ מִחֲצַר הַמִּשְׁכָּן, אֲתֵם תִּשְׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת ה', אֲתֵם תִּקְיִימוּ אֶת מִצְוֹת ה', ⁶⁵⁴ וְלֹא תִמּוֹתוּ אִם לֹא תִצְאוּ מִחֲצַר הַמִּשְׁכָּן לְאֹרֶךְ שִׁבְעַת יָמֵי הַמִּילואִים, אֲתֵם לֹא תִמּוֹתוּ. אולם, אם תצאו מחצר המשכן לאורך ימי המילואים, אֲתֵם כֵּן תִּמּוֹתוּ, ⁶⁵⁵ כִּי בֵּן צְוִיֹּתֵי (עליכם להישאר בחצר המשכן לאורך שבעת ימי המילואים) משום שכך צויתני על ידי ה' שתעשו, ה' ציווה

⁶⁴⁵ רמב"ן וכתב שהסיבה שהתורה לא כתבה שצריך להספיק לאכול את הבשר עד הבוקר היא משום שכבר נודע שבשלמי המילואים הייתה חומרה זו. בהסבר נוסף כתב שהסיבה שהתורה לא כתבה שהבשר יותר עד הבוקר היא משום שהדבר כבר נכתב בצוואה.

⁶⁴⁶ אונקלוס.

⁶⁴⁷ רמב"ן בפירושו לפסוק לה' וכתב זאת עפ"י הברייתא בתורת כהנים. אולם, חז"ל במדרש המובא ברש"י בפסוק לד' למדו מפסוק זה שעל הכהן הגדול לפרוש מביתו שבעה ימים קודם יום הכיפורים וכן שמוטל על הכהן השורף את הפרה האדומה לפרוש מביתו שבעה ימים לפני שריפת הפרה, ולפי זה יוצא שאסור היה לאהרון ולבניו לצאת לביתם גם בלילה לאחר סיום העבודה. א"ע: אהרון ובניו היו יוצאים לצרכיהם גם ביום וגם בלילה. ⁶⁴⁸ עפ"י רש"י בפירושו לפסוק כב' – עיין שם בהערות.

⁶⁴⁹ א"ע בפירושו הראשון שכתב שחסר שלקף שבעת הימים ימלא את ידם. בפירושו השני כתב שהכוונה היא שלאורך שבעת ימי המילואים, יוקדשו אהרון ובניו להיות כהנים.

⁶⁵⁰ א"ע וכתב שאחז הכתוב דרך קצרה. כמו"כ כתב בשם יפת שרק את פר החטאת שחטו בשאר הימים משום שבפרשת תצווה הזכרה רק הקרבת הפר אך דחה פירוש זה וכתב שהסיבה שהאלים לא הזכירו היא משום שרק פר החטאת הוקרב כדי לכפר על המזבח (אולם בדבריו כתב דבר תמוה שמהאיל הראשון הזו דם על אהרון ובניו וברור שרק מדם איל המילואים הזו על אהרון ובניו).

⁶⁵¹ רש"י בפירושו הראשון, ולפי פירוש זה, פסוק זה הוא מקרא קצר, וחסר את הציווי לנהוג כך בששת ימי המילואים שנתרו. בפירושו השני כתב בשם חז"ל שהכוונה היא שכשם שכאן הופרשו אהרון ובניו מביתם במשך שבעת ימי המילואים למשך שבעה ימים, כך צריך לפרוש שבעה ימים לפני יום הכיפורים ולפני שריפת

פרה אדומה.

⁶⁵² אונקלוס.

⁶⁵³ אונקלוס.

⁶⁵⁴ אונקלוס.

⁶⁵⁵ רש"י.

אותי שלא תצאו מחצר אוהל מועד לאורך שבעת ימי המילואים⁶⁵⁶: (לו) וַיַּעַשׂ אֱהֲרֹן וּבָנָיו אֵת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְקֹזֵק בְּיַד מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּבָנָיו עָשׂוּ בְדִיוֹק כֹּל הַדְּבָרִים שֶׁה' צִוָּה אוֹתָם עַל יַדֵּי מֹשֶׁה⁶⁵⁷:

לסיכום סדר הפעולות בשבעת ימי המילואים:

- א. הכנת שלשים לחמי המצב: עשר חלות, עשר רקיקים ועשר רבוכות.
- ב. הקרבת תמיד של שחר.
- ג. הטבלת אהרון.
- ד. הלבשת אהרון.
- ה. משיחת המשכן וכליו.
- ו. משיחת אהרון בשמן המשחה.
- ז. הטבלת בני אהרון.
- ח. הלבשת בני אהרון.
- ט. הקרבת הפר לחטאת:
  - 1) העמדת הפר בחצר אוהל מועד וסמיכת ידיהם של אהרון ובניו.
  - 2) שחיטת הפר (על ידי משה), קבלת הדם והולכתו, ועלייה עם הדם לגג המזבח החיצון.
  - 3) נתינה מהדם על ארבע קרנות המזבח.
  - 4) שפיכת השיריים ביסוד הדרומי.
  - 5) הוצאת האימורים, מליחתם והקטרתם על גבי המזבח.
  - 6) שריפת הפר באש.
- י. הקרבת האיל לעולה:
  - 1) סמיכת אהרון ובניו את ידיהם על ראש האיל בחצר אוהל מועד.
  - 2) שחיטת האיל (על ידי משה) קבלת הדם והולכתו.
  - 3) זריקת הדם שתיים שהן ארבע.
  - 4) שפיכת השיריים ביסוד הדרומי.
  - 5) הפשט וניתוח.
  - 6) רחיצת הקרב והכרעיים במים.
  - 7) הולכת הנתחים לכבש, מליחתם והקטרתם.
  - 8) הקרבת המנחה והנסכים שבאים עם קרבן עולה.
- יא. הקרבת איל השלמים:
  - 1) הבאת סל לחמי המצות
  - 2) סמיכת אהרון ובניו את ידיהם על ראש האיל.
  - 3) שחיטה, קבלת הדם.
  - 4) נתינת הדם על תנוך האוזן הימנית של אהרון, בהן ידו הימנית ובוהן רגלו הימנית.
  - 5) נתינת הדם על בני אהרון: אל תנוך אוזנם הימנית, בוהן ידם הימנית ובוהן רגלם הימנית.

---

⁶⁵⁶ א"ע בפירושו הראשון, ולפי פירוש זה יוצא שהפסוק חסר את מי שציווה. בפירושו השני כתב שהכוונה היא שמה מזכיר לאהרון ובניו שהוא עצמו ציווה על כך כבר בעבר ולפירוש זה לא חסר דבר בפסוק.

⁶⁵⁷ רש"י. רמב"ן: כאן לא כתוב כמו שכתוב בכל שאר המקומות "כאשר צוה ה' ביד משה" משום שכאן לא נהגו אהרון ובניו בדיוק כפי שה' ציווה אותם, שהרי הוסיפו על המצווה (בהקרבת אש זרה). אלא כאן הכוונה היא שאהרון ובניו עשו אמנם את כל מה שמה ציווה אותם, אך הם הוסיפו על המצווה את הקטרת האש הזרה.

- 6) זריקת הדם שתיים שהן ארבע.
- 7) הוצאת האימורים ושוק הימין מהבהמה.
- 8) הפרשת חלה אחת מכל סוגי החלות: חלה, ריקיק ורבוכה.
- 9) תנופת האימורים, השוק והחלות על ידי אהרון, בניו ומשה.
- 10) מליחת האימורים, השוק ושלת הלחמים והקטרתם על המזבח.
- 11) הנפת החזה על ידי משה.
- 12) לקיחה משמן המשחה ומדם השלמים שהיה על המזבח, הזאת על אהרון ובגדיו ועל בני אהרון ובגדיהם.
- 13) הציווי על אכילת בשר השלמים.
- 14) מליחת והקטרת המנחה והנסכים שבאים יחד עם קרבן שלמים.

ויקרא פרק ט

א. ציווי משה אל אהרון והעם:

(א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי בְיוֹם הַשְּׁמִינִי לְמִילֹואִים, לאחר שעברו שבעת ימי המילואים שבהם עשו משה אהרון ובניו כסדר המוזכר בסוף פרשת צו,⁶⁵⁸ קָרָא מֹשֶׁה בְיוֹם הַשְּׁמִינִי לְמִילֹואִים, קרא משה לאנשים הבאים: (1) לְאַהֲרֹן לְאֶהֱרֹן הַכֹּהֵן, (2) וּלְבָנָיו לְאַרְבַּעַת בָּנָיו שֶׁל אֶהֱרֹן: נדב, אביהוא, אלעזר ואיתמר, (3) וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכֵן קָרָא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּדִי לֹמַר לָהֶם שֶׁאֶהֱרֹן מִשְׁמֵשׁ כַּכֹּהֵן גָּדוֹל עַל פִּי צִוּוֹי שֶׁל ה' ⁶⁵⁹: (ב) וַיֹּאמֶר אֵל אֶהֱרֹן מֹשֶׁה אָמַר לְאֶהֱרֹן: קַח לָךְ (משה אמר לאהרון) תִּיקַח לָךְ אֶת הַדְּבָרִים הַבְּאִים (הציווי היה על לקיחת הדברים והבאתם אל אוהל מועד): ⁶⁶⁰ (1) עֲגֹל בֶּן בְּקָר לְחֻטָּאת עֵגֶל בֶּן שְׁנַתִּים לְשֵׁם

⁶⁵⁸ רש"י וכתב שיום זה חל בר"ח ניסן. א"ע: היום השמיני למילואים היה בח' ניסן. אוה"ח: הכתוב מצוין שלמרות שמשה רבינו רצה בעצמו להיות כהן, הרי שהוא קיים את מינוי אהרון לכהן בלב שלם. הלכך, למרות שדרך העושים דבר על ההכרח לעשות זאת באיטיות, משה עשה זאת במהירות ("ביום השמיני" – מיד בבוקר). כמו"כ, מי שעושה דבר משום שהוא מוכרח, עושה זאת בהדרגה, ואילו כאן משה לקח את אהרון ובניו יחד ולא חילק ביניהם. כמו"כ מי שעושה דבר על דרך ההכרח עושה זאת בצנעה, וכאן משה רבינו עשה זאת בפרסום לעיני זקני ישראל. כלי יקר: היום השמיני אינו שייך לימי המילואים. הסיבה שהתורה מנתה יום זה כיום השמיני היא כדי להסביר לנו מדוע שרתה שכנה במשכן, והתשובה לכך היא משום שהיה זה לאחר שבעת ימי המילואים. היום השמיני הוא יום של רוחניות וזוהי גם הסיבה שמותר להקריב בהמה מהיום השמיני להיוולדה והסיבה שמלים ביום השמיני.

⁶⁵⁹ אונקלוס + רש"י. תרגום יונתן כתב שהכוונה היא לזקני הסנהדרין. כלי יקר: הסיבה שהסנהדרין הוזכרו במיוחד (למרות שכל העם היה בפתח אוהל מועד) היא כדי ללמדנו שהם סמכו את ידיהם על הקרבנות שבאו לכפרה על חטא העגל כדין פר העלם דבר של ציבור. רמב"ן בפירושו לפסוק ג' כתב שהזקנים נאספו שם כדי לצוות את בני"י יחד עם אהרון. א"ע הסתפק כיצד היה המעמד: האם אהרון ובניו יצאו מחצר אוהל מועד ונעמדו לעיני כל העדה, או שהעדה נכנסה לחצר אוהל מועד. בדבריו, מסתמך כנראה הא"ע על תחילת פרק ח' שם כתוב שבני ישראל נאספו לחצר אוהל מועד בשבעת ימי המילואים.

⁶⁶⁰ רמב"ן: למרות שבתורה לא מופיע ציווי למשה שיאמר לאהרון שייקח את הדברים האלה, הרי שמשה צווה על כך כמו שצווה גם לגבי דברים אחרים שאינם מוזכרים בתורה בשעת הציווי ורק לאחר מכן במעשה משה מצווה עליהם (לקיחת העומר, יעקב שאמר למשפחתו להיטיר מהעבודה הזרה ועוד מקומות). אוה"ח: הסיבה שכתוב "לך" היא ללמדנו שהקרבן צריך להיות משלו ולא משל ציבור וכן כדי ללמדנו שרק אצל אהרון היה חטא העגל בלי מחשבה רעה וזאת לעומת שאר העם שהחטא היה בבחינת מזיד. לכן, ציווה ה' לקחת דווקא עגל, להראות שבעשיית העגל עצמה לא היה לאהרון שום חטא ורק בלקיחת הזהב מבני ישראל היה נדנדו של חטא וזוהי הסיבה שנאסר עליו להיכנס איתו לקדש הקדשים. לעומת זאת לבני ישראל נאסר להביא עגל משום שהם חטאו גם בעצם עשיית העגל. אולם, כאשר מדובר על הקרבת קרבנות בחוץ, אהרון לובש בגדי זהב, משום שבכל זאת גם לקיחת הזהב היה רק בשוגג וזאת לעומת בני ישראל שאפילו בחטאות חיצוניות אינם מביאים עגל לקרבן. כלי יקר: יש שהסבירו שאהרון הביא עגל לחטאת משום שהוא חטא בחטא העגל רק במעשה הכנת העגל, אך מעולם לא חשב לעבוד את העגל. זאת לעומת ישראל שצריכים להביא עגל לעולה משום שחטאם היה במחשבה של עבודת העגל. אולם, קשה על כך, שהרי בני ישראל גם עבדו את העגל, ואם כן הם גם עשו

קרבת חטאת, 661 (2) וְאֵיל לְעֹלָה וְתִיקַח לָךְ גַּם אֵיל כְּדִי לְהַקְרִיבוֹ לְשֵׁם קֶרֶבן עוֹלָה, 662 תְּמִימִם גַּם הֶעֱגַל וְגַם האיל צריכים להיות תמימים, ללא מום, 663 וְהִקְרַב לְפָנַי יִקְוֶה וְתִקְרַב אֶת הֶעֱגַל וְהָאֵיל לְפָנַי ה', לחצר אוהל מועד 664: (ג) וְאֵיל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבַּר וְאֵתָּה (אהרון) תִּדְבַּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, 665 לְאָמַר כֹּךְ תֹּאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בשעה שתדבר אליהם: 666 קָחוּ (תאמר לבני ישראל) שִׁיקְחוּ אֶת הַדְּבָרִים הַבָּאִים: (1) שְׁעִיר עִזִּים לְחַטָּאת שֶׁעִיר עִזִּים לְהַקְרִיבָה לְשֵׁם קֶרֶבן חטאת, (2) וְעֵגֶל וְשִׁיקְחוּ גַם עֵגֶל (לשם קרבן עולה כפי שמיד נראה בעז"ה), (3) וְכֶבֶשׂ וְשִׁיקְחוּ גַם כֶּבֶשׂ, 667 בְּנֵי שָׁנָה הֶעֱגַל וְהַכֶּבֶשׂ שִׁיקְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ בְּתוֹךְ שְׁנַתִּם הַרְשׁוֹנָה, לא יעבור שנה מאז שנולדו, 668 תְּמִימִם הֶעֱגַל וְהַכֶּבֶשׂ שִׁיקְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיוּ תְּמִימִם, ללא מום, 669 לְעֹלָה הֶעֱגַל וְהַכֶּבֶשׂ שִׁיקְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יוֹקְרָבוֹ לְשֵׁם קֶרֶבן עוֹלָה 670: (ד) (4) וְשׂוֹר וְתִבְיָאוּ גַם שׂוֹר (לשם קרבן שלמים כפי שמיד נראה בעז"ה). בעוד העגל בן שנה או שנתיים, השור גדול יותר ממספר שנים

מעשה בפועל שעבדו ע"ז והיה ראוי שיביאו גם עגל לחטאת? התשובה היא שהשעיר בא על עצם מעשה ההקרבה. כך גם מסביר הכלי יקר את ההבדל בלשונות של הקרבנות. אצל הקרבן של בני ישראל נאמר זביחה, משום שהיו צריכים לשבור את רוחם בשעה שהקריבו את קרבנם, שהרי הם חטאו גם במחשבה. לעומתם, אהרון לא חטא בהרהור, ולא היה צריך לשבור את רוחו, והספיק רק שיקרב את הקרבן למזבח. 661 תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף י' עמוד א' ועיין בדברי הא"ע שכותב שאמנם לא הוזכר כאן בן כמה העגל אמור להיות אבל בכל מקום שנאמר עגל ללא תואר נוסף עליו להיות בן שנה וכאשר נאמר עגל בן בקר עליו להיות בן שנתיים. רש"י: הסיבה שאהרון צווה לקחת את העגל היא כדי להודיע לו שהקב"ה מחל לו על עון העגל.

662 אונקלוס.

663 א"ע.

664 אונקלוס.

665 רמב"ן וכתב שהסיבה שמשה צווה אותו לדבר אל בני ישראל ולצוותם על כך היא כדי לגדלו בעיני העם. בפירושו השני כתב שמשה אמר את הדברים יחד עם שאר הזקנים ולכן קרא להם משה. בפירושו שלישי כתב רמב"ן שמשה צווה כל אחד מהזקנים לומר כך לבני ישראל. לאחר מכן עבר רמב"ן לדון בפירושו של א"ע בפסוק ו'. א"ע בפסוק ו' כותב שמשה כבר אמר לבני ישראל מה הם צריכים לעשות כדי שיתגלה אליהם כבוד ה' ושמשה אמר את הדברים עוד לפני שהוא דיבר אל אהרון. לדבריו, "ואל בני ישראל תדבר לאמר" הוא פירוש של מה שאמר משה לבני ישראל עוד לפני שדיבר אל אהרון. רמב"ן דוחה פירוש זה באומרו שבפסוקים ב' – ג' יש ציווי על עצם לקחת הקרבנות, ובפסוק ו' יש ציווי על סדר הקרבת הקרבנות. כמו"כ כתב רמב"ן שהקרבת האלה לא הוזכרו בציווי על ימי המילואים שבפרשת תצווה משום שבפרשת תצווה הוזכרו רק הקרבנות הקשורות לשבעת ימי המילואים, ואילו הקרבנות של היום השמיני הם מעין חנוכה לכהנים כפי שלדורות הכהנים מתחנכים על ידי מנחת חביתין. הסבר נוסף לכך שלא היה ציווי על הקרבנות של היום השמיני כתב רמב"ן שהקרבת היום השמיני באו לשם כפרה על חטא העגל. כאשר משה רבינו צווה על הקמת המשכן (ועל שבעת ימי המילואים), עדיין לא חטאו ישראל בעגל (תוך כדי דבריו דוחה רמב"ן גם את הסברו של רש"י שהפר של שבעת ימי המילואים בא לכפרה על חטא העגל משום שלדבריו רק הקרבנות של היום השמיני באו לכפר על חטא העגל). בהמשך דבריו משווה רמב"ן בין קרבן זה של אהרון והקרבן של עם ישראל ביום השמיני למילואים לקרבן הכהן הגדול וקרבת העם ביום הכיפורים – פר ושעיר כנגד פר ושעיר. זוהי גם הסיבה שאהרון שרף את הפר שלו למרות היותה חטאת חיצונית ואם כן היה ראוי שכהנים יאכלו את בשרה. בכל זאת בשרה נשרף כמו בפר יום הכיפורים. בסוף דבריו הסתפק רמב"ן אם אהרון צווה על שריפת הפר או שהבין מעצמו שעליו לעשות כן. אזה"ח: ה' רצה שדווקא אהרון יצווה את בני ישראל להביא את הקרבן משום שהוא זה שאמר להם להביא את הזהב לשם עשיית העגל. בהסבר נוסף כתב שהכוונה היא שיאמר לבני ישראל לשון רכה שכל הכיבוד שהתכבד בכהונה הגדולה היא רק בשבילם ובזכותם. כלי יקר: פירש את הציווי שאהרון הוא זה שיאמר לבני ישראל את ציווי ה' בשני אופנים. א. משום שמשה רצה להראות לבני ישראל שאהרון נקי מחטא העגל. ב. משום שאהרון היה צריך לקשוט עצמו תחילה ולכפר בעצמו על חטא העגל ורק לאחר מכן לומר לבני ישראל שיביאו קרבן לכפר על חטא העגל. זוהי גם הסיבה שכתוב תוספת של המילה "לאמר", משום שלאחר שבני ישראל הביאו קרבן לכפר על העגל הם גם יכולים לומר לאחרים שיכפרו על חטאיהם.

666 עפ"י הגר"א בפירושו לספר יהושע פרק א' פסוק א'.

667 תרגום יונתן: הבאת הכבש נועדה כדי להזכיר את זכות עקדת יצחק שאברהם עקד שם את יצחק כמו

שעוקדים כבש.

668 אונקלוס.

669 אונקלוס.

670 אונקלוס.

זה, 671 (5) וְאֵיל וּתְבִיאוּ גַם אֵיל. גַּם הָאֵיל גָּדוֹל יוֹתֵר מֵהַכֶּבֶשׂ, 672 לְשִׁלְמִים את השור והאיל תביאו לשם קרבן שלמים, 673 לְזִבְחַ לְפָנַי יִקְזַק יֵשׁ לְהַבִּיא אֶת בְּעָלֵי הַחַיִּים שֶׁנִּמְנוּ עַל מִנְתָּ שִׁיחִיהָ נִיתֵן לְהַקְרִיבָם לְפָנַי ה', 674 (6) וּמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְכֵן יֵשׁ לְהַבִּיא עִם כָּל קֶרְבֵּן אֶת הַסּוּלַת הַמְעוֹרְבֶּת בְּשֶׁמֶן לְשֵׁם הַמִּנְחָה הַמֵּתְנַאימָה. כֹּאשֶׁר מִקְרִיבִים חֶלֶק מֵהַקְרִבְנוֹת (בְּדֶרֶךְ כָּלֵל עוֹלָה וּשְׁלָמִים) יֵשׁ לְהַבִּיא יַחַד עִם הַקְרִבָּן גַּם מִנְחָה שֶׁל סוּלַת הַמְעוֹרְבֶּת בְּשֶׁמֶן וְלִצְרָף לַכֶּךְ גַּם כְּמוֹת מְסוּיֵמֶת שֶׁל יַיִן (בְּקִרְבֹּת חֲטָאת אֵין נִסְכִּים). כְּמוֹת הַסּוּלַת, הַשֶּׁמֶן וְהַיֵּין תְּלוּיָה בְּבַעַל הַחַיִּים הַמוֹקֵרֵב עַל גְּבֵי הַמְזוּבָּח: הַמִּנְחָה שֶׁמִּקְרִיבִים יַחַד עִם הַכֶּבֶשׂ קִטְנָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַמִּנְחָה שֶׁמִּקְרִיבִים יַחַד עִם פֶּרֶךְ. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צוּוּ לְהַבִּיא אֶת הַמִּנְחָה הַמֵּתְנַאימָה לְכָל אֶחָד מִבְּעָלֵי הַחַיִּים שֶׁהֵם צוּוּ לְהַקְרִיב, 675 כִּי הַיּוֹם יִקְזַק נִרְאָה אֲלֵיכֶם עַלִּיכֶם לְהַקְרִיב אֶת הַקְרִבְנוֹת הָאֵלֶּה, מִשּׁוּם שֶׁהַיּוֹם הַקָּבִ"ה עֵתִיד לְהַשְׁרֹת אֶת שְׁכִינְתּוֹ בְּמִשְׁכָּן, 676 (ה) וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל פְּנֵי אֱהֱלֵ מוֹעֵד אַהֲרֹן, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחוּ אֶל פֶּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד אֶת כָּל מֵה שֶׁמִּשָּׂה צִוָּה אוֹתָם לְקַחַת (אַהֲרֹן לְקַח עֵגֶל וְאֵיל תְּמִימִים וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחוּ שְׁעִיר עִזִּים, עֵגֶל, כֶּבֶשׂ, שׁוֹר, אֵיל וּמִנְחָה), 677 וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה כָּל עַם יִשְׂרָאֵל הַתְּקַרֵּב אֶל חֹצֵר הַמִּשְׁכָּן, 678 וַיַּעֲמְדוּ לְפָנַי יִקְזַק כָּל עַם יִשְׂרָאֵל נֶעֱמַד בְּחֹצֵר הַמִּשְׁכָּן, לְפָנַי ה', 679: (ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מִשָּׂה אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: 680 זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יִקְזַק תַּעֲשׂוּ הַדְּבָרִים הַבָּאִים שְׂאוֹמֵר לְכֶם הֵם הַדְּבָרִים שֶׁמוֹטֵל עַלִּיכֶם לַעֲשׂוֹת, עַלִּיכֶם לַעֲשׂוֹת אֶת הַדְּבָרִים הַבָּאִים שְׂאוֹמֵר לְכֶם, 681 וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יִקְזַק עַל יַדֵּי עֲשִׂיַת הַדְּבָרִים הַבָּאִים, יִתְגַּלֶּה אֵלֵיכֶם שְׁכִינַת ה', 682: (ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן מִשָּׂה אָמַר לְאַהֲרֹן: קֶרֶב אֶל הַמְזוּבָּח (מִשָּׂה אָמַר לְאַהֲרֹן) תִּיגַשׁ אֶל הַמְזוּבָּח, 683 וַעֲשֵׂה אֶת חֲטָאתְךָ וְאֶת עֲלֹתְךָ

671 א"ע.

672 א"ע.

673 אונקלוס.

674 אונקלוס.

675 א"ע.

676 רש"י ולשיטתו מדובר על השראת השכינה שעתידיה להיות ושמזכרת בפסוק כד' וכן פירש רשב"ם.

ספורנו: הכוונה היא שהשכינה כבר נראתה במעשי ידיהם של בני ישראל ומדובר על ירידת האש שהוזכרה בסוף פרשת פקודי.

677 אוה"ח ולפירושו, למרות שאהרון הוא שציווה לבני ישראל לקחת את הדברים, מקור הציווי הוא עדיין משה רבינו. בהסבר הטעם מדוע נקראה הלקיחה של בני ישראל "אשר ציוה משה" כתב שני הסברים: א. לו היה כתוב שאהרון הוא המצווה, לא היה ניתן לכלול בתוך הפסוק גם את לקיחת אהרון ובניו. ב. כוונת הפסוק לומר שבני ישראל לקחו את הדברים מצד שהיה בכך ציווי של משה – גם אם לא הייתה הבטחה להשראת השכינה. 678 אונקלוס.

679 אונקלוס. תרגום יונתן: הכוונה היא שעם ישראל נעמד בלב שלם לפני ה'. אוה"ח: פירש בדומה לתרגום יונתן ולאחר מכן כתב פירוש נוסף שהכוונה היא שהם נעמדו ללא עוונות שחצצו ביניהם ובין ה'.

680 אונקלוס ומדבריו משמע שהייתה כאן אמירה נוספת לבני ישראל לאחר שלקחו את מה שצוו. א"ע: אמירה זו הייתה לפני שבני ישראל לקחו את מה שמששה ציווה אותם לקחת, וחלק מהאמירה הייתה עצם הציווי על לקיחת הדברים.

681 אונקלוס. ספורנו: הציווי הוא לאהרון ובניו והכוונה היא לסמיכת ידיים על קרבנות החטאת והעולה של הציבור. אוה"ח: הכוונה היא על שלמות הלב. בני ישראל נעמדו בחצר המשכן בשלמות הלב (בדומה לפירוש של תרגום יונתן), ומשה אמר בדבריו שכדי שהשכינה תתגלה אליהם, יש להקפיד שהם יעמדו לפני ה' תמיד בלב שלם. בסוף דבריו באר באופן זה את מדרש חז"ל שם כתוב שהכוונה היא שעל ידי המילה זכו בני ישראל להשראת השכינה, כאשר הכוונה אינה שבני ישראל מלו עצמם באותו היום, אלא הכוונה היא שבזכות הסרת הערלה שחוצצת בין בני ישראל ובין ה', הם זכו להשראת השכינה.

682 תרגום יונתן. אונקלוס: כבוד ה' יתגלה אליהם. ספורנו: הכוונה היא להתגלות נוספת של השכינה מעבר להתגלות שהייתה בסוף פרשת פקודי.

683 אונקלוס. רש"י: מסביר שאהרון היה ירא מלגשת אל המזבח ולכן משה רבינו היה צריך לומר לו שהוא נבחר כדי לעבוד את עבודת הקרבנות במזבח. רמב"ן: באר את הציווי להתקרב אל המזבח בשני אופנים: א. הציווי היה שאהרון יקריב את הקרבנות בצפון המזבח, כדין חטאת ועולה. ב. אהרון פחד להתקרב אל המזבח משום שהמזבח נראה לו כל הזמן בדמות העגל שעשה. יכולות להיות לכך שתי סיבות. או שבגלל שזה היה החטא

ותקריב את העגל לשם קרבן חטאת ואת האיל לשם קרבן עולה,⁶⁸⁴ **וְכִפֵּר בַּעֲדָךְ וּבְעַד הָעַם** עליך להקריב את קרבנותיך ולכפר על עצמך לפני שאתה מקריב את קרבן העם. בצלע זו של הפסוק, משה אומר לאהרון את סדר הקרבת הקרבנות: על אהרון להקריב את קרבנו לפני שהוא מקריב את קרבן העם ומכפר עליהם משום שכדי לכפר על בני ישראל, אהרון צריך להיות זכאי בעצמו,⁶⁸⁵ **וַעֲשֵׂה אֶת קַרְבְּנֵי הָעַם וְכִפֵּר בַּעֲדָם** ותקריב גם את הקרבן של העם, את שעיר העיזים לשם קרבן חטאת ואת העגל והכבש לשם קרבן עולה, ועל ידי כך תכפר לבני ישראל על חטאם,⁶⁸⁶ **כִּי־אֲשֶׁר צִוָּה יְקֹוֹק** (תקריב את הקרבנות ותכפר על בני ישראל) כמו שה' ציווה לעשות⁶⁸⁷:

ב. הקרבת הקרבנות של אהרון:

(ח) **וַיִּקְרַב אֶהֱרֹן אֶל הַמִּזְבֵּחַ** אהרון ניגש אל המזבח,⁶⁸⁸ **וַיִּשְׁחַט אֶת עֹגֶל הַחֲטָאת** אשר לו אהרון שחט את העגל שהביא מכספו לשם קרבן חטאת⁶⁸⁹: (ט) **וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אֶהֱרֹן אֶת הַדָּם** אליו בני אהרון הגישו לאהרון את הכלי שבו קיבלו את הדם שיצא מהעגל לאחר שחיטתו,⁶⁹⁰ **וַיִּטְבַּל אֶצְבְּעוֹ בַּדָּם** אהרון טבל את אצבעו בכלי שהיה מלא בדם העגל,⁶⁹¹ **וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ** אהרון נתן מדם עגל החטאת על ארבע קרנות המזבח (כדין כל קרבן חטאת),⁶⁹² **וְאֶת הַדָּם** את שיירי הדם, את הדם שנשאר בכלי לאחר שאהרון נתן מדם העגל על ארבע קרנות המזבח,⁶⁹³ **וַיֶּצַק אֶל יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ** (את שיירי הדם) שפך אהרון על היסוד הדרומי של מזבח העולה (כדין כל קרבן חטאת)⁶⁹⁴: (י) **וְאֶת הַחֶלֶב** את החלב המכסה את הקרב והחלב שעל הקרב,⁶⁹⁵ **וְאֶת הַכֶּלִיֹּת** ואת החלב שעל הכליות,⁶⁹⁶ **וְאֶת הַיִּתְרֹת מִן הַכֶּבֶד** וכן היותרת, הוילון המחלק את גוף הבהמה לשניים,⁶⁹⁷ **מִן הַחֲטָאת** (החלבים והיותרת) מהעגל שהוקרב לשם קרבן חטאת,

---

היחיד שבו אהרון הכהן חטא אי פעם, החרטה הייתה טבועה בנפשו ורק על כך היה חושב, ומשה אמר לו שהקב"ה כבר ריצה לו על החטא. או בגלל שהשטן הראה לו כך את המזבח כדי למנוע ממנו מלעבוד בבית המקדש.
רש"י.⁶⁸⁴

⁶⁸⁵ **רמב"ן** וכן פירש א"ע. אוה"ח: הכוונה היא שעל ידי הקרבת קרבנו של אהרון, יש כפרה גם לבני ישראל, משום שללא שבני ישראל היו דורשים מאהרון לעשות להם אלוהים אחרים, לא היה אהרון חוטא בעגל. **כלי יקר:** מפרש בצורה הפוכה מאוה"ח הקדוש וכותב שאהרון הוא שהחטיא את העם ולכן כפרתם תלויה בו. באופן נוסף כתב שכאשר מנהיגי ישראל מתוקנים, אזי גם שאר העם מתוקן, ולכן ע"י הקרבת החטאת שלו, תיקן אהרון גם את שאר העם. בהסברו השלישי כתב שעל ידי שהקרבן יכפר על שאר העם, גם חטאו של אהרון יתכפר. בהסבר הרביעי כתב שאהרון היה צריך כפרה רק על המעשה של עשיית העגל ולא על כוונה שהייתה לו, ואילו העם היה צריך כפרה גם על הכוונה וגם על המעשה. לכן, כאשר אהרון הקריב את חטאתו, הוא כיפר לכל העם על עניין המעשה כשם שהוא כיפר לעצמו על המעשה, אך העם עדיין היה זקוק לכפרה על הכוונה, ומשום כך אהרון הקריב קרבן נפרד שלהם.
רש"י.⁶⁸⁶

⁶⁸⁷ **אונקלוס.**

⁶⁸⁸ **אונקלוס.** אוה"ח: הכוונה היא שאהרון הכין את מחשבתו לדבק בה' בשעה שהקריב את הקרבן.

⁶⁸⁹ **א"ע.**

⁶⁹⁰ **אונקלוס.**

⁶⁹¹ **אונקלוס.**

⁶⁹² **אונקלוס.**

⁶⁹³ **א"ע.**

⁶⁹⁴ **אונקלוס.**

⁶⁹⁵ **א"ע.**

⁶⁹⁶ **א"ע.**

⁶⁹⁷ עיין בביאורנו לפרק ג' פסוק ד'. כמו"כ יש לומר שגם החלב שעל הכסלים כלול כאן.

הַקְטִיר הַמְזֻבָּחָה (החלבים והיותרת מהעגל שהוקרב לשם קרבן חטאת), העלה אהרון להקרבה על גבי המזבח,⁶⁹⁸ כְּאִשֶּׁר צִוָּה יְקֹנֵק אֶת מִשֶּׁה (אהרון העלה על גבי המזבח את החלבים ואת היותרת) כמו שהי ציווה את משה שהוא (אהרון) יעשה⁶⁹⁹: (יא) וְאֶת הַבָּשָׂר וְאֶת הָעוֹר וְאֶת הַבֶּשֶׂר וְאֶת הָעוֹר שֶׁל הָעֵגֶל שֶׁהוּקָרַב לְשֵׁם קָרְבַן חֲטָאֹת,⁷⁰⁰ שָׂרַף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּזְבֵּחַ (את הבשר ואת העור של העגל שהוקרב לשם קרבן חטאת) היה אדם ששרף על ידי שימוש באש במקום שנמצא מחוץ למזבח⁷⁰¹: (יב) וַיִּשְׁחַט אֶת הָעֵלָה אַהֲרֹן שֶׁחַט אֶת הָאֵיל שֶׁהֵבִיא לְשֵׁם קָרְבַן עוֹלָה,⁷⁰² וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אֶהֲרֹן אֱלֹהֵי אֶת הַדָּם בְּנֵי אַהֲרֹן הוֹשִׁיטוּ לְאַהֲרֹן אֶת הַכֹּלֵי שֶׁבּוּ הֵם קִיבְלוּ אֶת הַדָּם שִׁיבֵנוּ לְאַחַר שֶׁחִטְּוּ,⁷⁰³ וַיִּזְרְקוּהוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אַהֲרֹן זָרַק אֶת דָּם הָאֵיל "שתיים שהן ארבע": על הקרן הצפונית מזרחית ודרומית מערבית מתחת לחוט הסיקרא כדין כל קרבן עולה⁷⁰⁴: (יג) וְאֶת הָעֵלָה הַמְצִיאוּ אֱלֹהֵי לְנִתְחִיָּה וְאֶת הָרֹאשׁ גַּם אֶת גּוֹף הָאֵיל שֶׁהוּקָרַב לְשֵׁם קָרְבַן הָעוֹלָה, הוֹשִׁיטוּ בְּנֵי אַהֲרֹן לְאַהֲרֹן, וְזֹאת לְאַחַר שֶׁכָּבַר נִיתְחוּ אֶת הָאֵיל. כְּפִי שְׂרַאֲיִנוּ בְּפֶרֶק א', אֶחָד מִשְׁלֵבֵי הַקֶּרֶבֶת קָרְבַן עוֹלָה הוּא נִיתּוּחַ הַקֶּרֶבֶן לְפִי אִיבְרִי. הַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת שֶׁבִּשְׁלֹזָה הַגִּישׁוּ בְּנֵי אַהֲרֹן לְאַהֲרֹן אֶת כָּל אִיבְרֵי הָאֵיל וְכֵן אֶת הָרֹאשׁ, וְזֹאת לְאַחַר שֶׁלֶב הַהַפְשֵׁט וְהַנִּיתּוּחַ,⁷⁰⁵ וַיִּקְטֹּר עַל הַמִּזְבֵּחַ אַהֲרֹן הָעֵלָה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ אֶת נִתְחֵי הָאֵיל שֶׁהוּקָרַב לְשֵׁם קָרְבַן עוֹלָה⁷⁰⁶: (יד) וַיִּרְחֹץ אֶת הַקֶּרֶב וְאֶת הַכְּרָעִים אַהֲרֹן הִדִּיחַ אֶת הַקֶּרֶב וְהַכְּרָעִים שֶׁל הָאֵיל שֶׁהוּקָרַב לְשֵׁם קָרְבַן עוֹלָה. כְּפִי שְׂרַאֲיִנוּ בְּפֶרֶק א', אֶחָד מִשְׁלֵבֵי הַקֶּרֶבֶת קָרְבַן עוֹלָה הִיא הַדַּחַת הַקֶּרֶב וְהַכְּרָעִים. כְּפִי שְׂרַאֲיִנוּ, הַדַּחַת הַקֶּרֶב וְהַכְּרָעִים קוֹדֶמֶת לְהַעֲלֹאת הָאִיבְרִים לְמִזְבֵּחַ וְלִכֵּן יֵשׁ לֹמֵר שֶׁהַפְּעוּלָה הַמוֹזְכֶּרֶת בְּפִסּוּק זֶה קוֹדֶמֶת לְהַעֲלֹאת שֶׁאֵר הַנִּתְחִים עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ,⁷⁰⁷ וַיִּקְטֹּר עַל הָעֵלָה הַמְזֻבָּחָה אַהֲרֹן הָעֵלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ גַּם אֶת הַקֶּרֶב וְאֶת הַכְּרָעִים⁷⁰⁸:

ג. הקרבת קרבן העם:

(טו) וַיִּקְרַב אֶת קָרְבַּן הָעָם אַהֲרֹן הַקָּרִיב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ אֶת הַקֶּרֶבֶן שֶׁהָעָם הֵבִיא,⁷⁰⁹ וַיִּקַּח אֶת שְׂעִיר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לָעָם אַהֲרֹן לָקַח אֶת שְׂעִיר הַחֲטָאֹת שֶׁהָעָם הֵבִיא,⁷¹⁰ וַיִּשְׁחַטְהוּ אַהֲרֹן שֶׁחַט אֶת שְׂעִיר הָעִזִּים שֶׁל הָעָם,⁷¹¹ וַיִּחַטְּאֵהוּ אַהֲרֹן הַקָּרִיב אֶת שְׂעִיר הָעִזִּים עַל פִּי דִינֵי קָרְבַן חֲטָאֹת,⁷¹² כְּרֹאשׁוֹן הָאוֹפֵן שֶׁבּוּ

⁶⁹⁸ אונקלוס.

⁶⁹⁹ אונקלוס.

⁷⁰⁰ אונקלוס.

⁷⁰¹ דעת מקרא. רש"י: חטאת זו וחטאת המילואים הן החטאות החיצוניות היחידות שנשרפות.

⁷⁰² אונקלוס.

⁷⁰³ רש"י. א"ע: "וימצאו" היינו מלשון שהם גרמו לדבר להיות מצוי לאהרון. ספורנו: על ידי ההמצאה, בני

אהרון התחנכו גם הם בקרבנם.

⁷⁰⁴ אונקלוס.

⁷⁰⁵ אונקלוס.

⁷⁰⁶ אונקלוס.

⁷⁰⁷ אונקלוס.

⁷⁰⁸ אונקלוס.

⁷⁰⁹ א"ע. אוה"ח: הכוונה היא שאהרון הקריב את ההרחקה שבני ישראל התרחקו כתוצאה מחטאם, אהרון

החזיר את ישראל למעלתם הרוחנית שלפני החטא.

⁷¹⁰ אונקלוס.

⁷¹¹ אונקלוס.

⁷¹² רש"י.

הקריב אהרון את שעיר העיזים היה זהה לאופן שבו הקריב את העגל שהוא הביא לשם קרבן חטאת.⁷¹³ התורה אומרת שלמרות ששעיר העיזים הייתה חטאת חיצונית, היא עדיין נשרפה מחוץ למחנה כמו העגל שהביא אהרון.⁷¹⁴ (טז) וַיִּקְרַב אֶת הָעֵלָה אהרון הקריב את קרבן העולה של העם, את העגל והכבש,⁷¹⁵ וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט אהרון הקריב את העגל והכבש על פי כל דיני קרבן עולה שלמדנו עליהם בפרק א'⁷¹⁶: (יז) וַיִּקְרַב אֶת הַמִּנְחָה הביאו לאהרון את המנחה שהביאו בני ישראל,⁷¹⁷ וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ מִמִּנְחָה אהרון קמץ מהמנחה שבני ישראל הביאו. כפי שראינו בפרק ב', קמיצה היא מילוי נפח החלל שנוצר מקיפול שלש האצבעות האמצעיות בסולת ובשמן,⁷¹⁸ וַיִּקְטֹר עַל הַמִּזְבֵּחַ אהרון העלה את מה שקמץ מהמנחה על גבי המזבח,⁷¹⁹ מִלֶּבֶד עֹלֹת הַבֶּקָר אהרון הקריב את כל הקרבנות שהוזכרו רק לאחר שהקריב את עולת תמיד של בוקר כקרבן הראשון. הקרבן הראשון שאהרון הקריב ביום השמיני היה עולת תמיד של בוקר ורק לאחר מכן הקריב את קרבנותיו ואת קרבנות העם.⁷²⁰ (יח) וַיִּשְׁחֹט אֶת הַשּׁוֹר וְאֶת הָאֵיל זָבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעַם אהרון שחט את השור ואת האיל שהביא העם לשם קרבן שלמים,⁷²¹ וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶת הַדָּם אֱלֵיוֹ בני אהרון הושיטו לאהרון את הכלי שבו הם קיבלו את הדם שיצא מהשור ומהאיל לאחר שנשחטו,⁷²² וַיִּזְרְקוּהוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אהרון זרק על מזבח העולה את דם השור והאיל שהוקרבו לשם קרבן שלמים. אופן הזריקה היה "שתיים שהן ארבע": זריקה אחת על הקרן הצפונית מזרחית מתחת לחוט הסיקרא וזריקה נוספת על הקרן הדרומית מערבית מתחת לחוט הסיקרא: (יט) וְאֶת הַחֲלָבִים מִן הַשּׁוֹר בני אהרון הושיטו לאהרון גם את החלבים השונים שהיו בשור (כפי שנראה מיד בעז"ה),⁷²³ וּמִן הָאֵיל הָאֵלִיָּהּ ומהאיל הושיטו בני אהרון לאהרון גם את האליה,⁷²⁴ וְהַמִּכְסָּה וְהַכֶּלֶיִת וְיִתְרַת הַכֶּבֶד עתה מפרטת התורה אלו חלבים הושיטו בני אהרון מהשור ומהאיל: המכסה הוא שם כולל לכל החלבים, ולכן כלולים בו החלב המכסה את הקרב, החלב שעל הקרב, החלב שעל שתי הכליות והחלב שעל הכסלים. בנוסף הושיטו בני אהרון גם את היותרת עם חלק מהכבד (היותרת היא הוילון שמפריד את חלל גוף הבהמה לשתיים)⁷²⁵: (כ) וַיִּשְׂימוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל הַחֲזוֹת לאחר התנופה (הכתובה בפסוק כא'), בני אהרון שמו את החלבים על החזה של השור ועל החזה של האיל. כפי שראינו לעיל בפרק ז' פסוקים ל' – לא', בשעת התנופה, היו החלבים מתחת לחזה והשוק, ולאחר התנופה, היו הכהן והבעלים מעבירים את

⁷¹³ רש"י.

⁷¹⁴ ספורנו.

⁷¹⁵ אונקלוס.

⁷¹⁶ רש"י. ספורנו: הכוונה היא שבני אהרון עסקו בהקרבה.

⁷¹⁷ דעת מקרא.

⁷¹⁸ רש"י.

⁷¹⁹ אונקלוס.

⁷²⁰ רש"י. רמב"ן: הסיבה שהתורה כתבה עניין זה דווקא כאן (ולא בתחילת תהליך הקרבת הקרבנות או בסופה), משום שהדגש הוא שלמרות שאהרון הקריב את קרבן העולה של העם, עולת העם לא פטרה את עולת התמיד. התורה לא הייתה צריכה לכתוב זאת בשבעת ימי המילואים משום שהקרבנות שהוקרבו אז היו קרבנות עולת יחיד. בסוף דבריו הסביר רמב"ן את הפסוק עפ"י חז"ל וכתב שכוונת התורה לומר שהקרבת המנחה הזו הייתה בנוסף להקרבת המנחה של עולת התמיד של בוקר ובאותו יום הקריבו שתי מנחות: המנחה שבאה עם עולת התמיד והמנחה שבתחילת הפרק צוו בני"ל לקחת. ספורנו: כוונת הפסוק לומר שמנחה זו היא בנוסף למנחה שבאה יחד עם קרבן עולת התמיד (בדומה להסברו של רמב"ן עפ"י חז"ל).

⁷²¹ אונקלוס.

⁷²² עיין בביאורנו לעיל לפסוק יב'.

⁷²³ רמב"ן.

⁷²⁴ רמב"ן.

⁷²⁵ רמב"ן.

החלבים, השוק והחזה לכהן המקריב את החלבים, כך שיצא שהחלב היה מעל לחזה והשוק. התורה כותבת שלאחר התנופה הכתובה בפסוק כא', בני אהרון העבירו את החלב ואת החזה של השור והאיל באופן שהחלב היה מעל החזה של כל אחד מהם,⁷²⁶ ויקטר החלבים המזבחה אהרון העלה את החלבים (וכן את שאר האימורים שמוקרבים על גבי המזבח – לדוגמא: האליה) על גבי המזבח⁷²⁷: (כא) ואת הקזות את החזה של השור ואת החזה של האיל,⁷²⁸ ואת שוק הימין של השור ואת שוק הימין של האיל,⁷²⁹ הניף אהרן תנופה לפני יקוק (את החזה של השור ואת החזה של האיל, וכן את שוק הימין של השור ואת שוק הימין של האיל) הניף אהרון לפני ה' בחצר המשכן,⁷³⁰ כאשר צוה משה (אהרון הניף את החזה ואת השוק של השור ושל האיל) כפי שציווה אותו משה לעשות⁷³¹: (כב) וישא אהרן את ידיו אל העם לאחר התנופה, הרים אהרון את ידיו כלפי העם (שכאמור התאסף בחצר אוהל מועד), באופן שהוא (אהרון) עמוד מול העם כידיו היו מורמות ומופנות כלפיהם,⁷³² ויברכם אהרון בירך את העם בברכת כהנים,⁷³³ וירד מעשת החטאת והעלה והשלים עוד לפני שבירך את העם, ירד אהרון מעל המזבח ובכך סיים את הקרבת קרבנות החטאת, העולה והשלמים. התורה כותבת שאהרון בירך את העם לאחר שהוא כבר הספיק לרדת מהמזבח⁷³⁴: (כג) ויבא משה ואהרן אל אהל מועד משה ואהרון נכנסו אל אוהל מועד, כדי שמשה ילמד את אהרון את סדר הקרבת הקטורת,⁷³⁵ ויצאו ויברכו את העם לאחר שמשה ואהרון יצאו מאוהל מועד, הם בירכו את העם שיזכו להשראת השכינה במשכן: "ויהי נעם ה' אלוקינו עלינו",⁷³⁶

⁷²⁶ רש"י. רמב"ן: ברור שעל החזה היו גם שאר האימורים של הקרבן, אולם, בגלל שהאליה, יותרת הכבד והכליות היו מתחת לחלבים (ומעל לחזה), היה ניתן לראות רק את החלבים ולכן התורה הזכירה רק אותם. ועיין בהערות בביאורנו בפרק ז' פסוק ל' שם הבאנו שיטות שונות לגבי סדר הנחת החזה, השוק, החלבים והכליות זה על גבי זה.

⁷²⁷ רמב"ן וכתב שרק החלבים הוזכרו משום שרוב ההעלאה על גבי המזבח נעשית בהם.

⁷²⁸ א"ע.

⁷²⁹ א"ע.

⁷³⁰ אונקלוס.

⁷³¹ אונקלוס.

⁷³² א"ע.

⁷³³ רש"י. רמב"ן: לפי דברי רש"י צריך לומר שפרשת ברכת כהנים האמורה בפרשת נשא, נאמרה לפני הפסוקים האלה, ובאמת ייתכן לומר כן, שהרי פסוקי ברכת כהנים סמוכים לפסוקים העוסקים בסיום בניית המשכן על ידי משה. בפירוש נוסף השווה הרמב"ן בין ברכתו של שלמה המלך בשעת חנוכת בית המקדש לבין ברכתו של אהרון אצלנו (בשניהם נשאו אהרון ושלמה את ידיהם) ולפי פירוש זה אין הכוונה לברכת כהנים, אלא לברכה הנוגעת לסיום המלאכה. גם את דברי הספרי פירש רמב"ן גם לפי פירוש השני ואמר שאין הכרח לומר בדברי הספרי שהכוונה היא שאהרון בירך את העם כאן בברכת כהנים, אלא כוונתה לומר שהברכה כאן סתומה, ואילו לדורות ברכת הכהנים מפורשת.

⁷³⁴ א"ע וכתב שכוונת הפסוק לומר שעוד לפני שאהרון בירך את העם, הוא ירד מעל המזבח ונכנס לאוהל מועד, ורק לאחר שיצא מאוהל מועד חזר, בירך את העם. נחלת יעקב: גם בדברי רש"י מוכח שסדר הפסוקים אינו לפי סדר מעשיו של אהרון. אה"ח מסביר מדוע התורה לא כתבה את הדברים לפי הסדר. כאשר אהרון ראה שהאש אינה יורדת מהשמים, הוא חשב שצריך לעשות מעשה נוסף כדי לכפר לעם על חטא העגל, ולכן הוא נשא את כפיו כלפי העם, ורק לאחר מכן הושלמה מטרת הקרבת הקרבנות וכופר לבני ישראל על חטאם. בפירוש השני כתב שעצם הברכה שבו בירך את ישראל מהווה ירידה לאהרון – בזה הובהר לאהרון ירידתו בעניין החטא. על ידי שאהרון ראה שהאש אינה יורדת מהשמים, הוא ראה שגם הוא ירד ממדרגתו והיה זקוק לכפרה.

⁷³⁵ אונקלוס + רש"י בפירושו הראשון. רש"י בפירושו השני, א"ע ורשב"ם: משה ואהרון נכנסו אל אוהל מועד כדי להתפלל שתד אש מהשמים.

⁷³⁶ רש"י וכתב שהסיבה שהוצרכו לכך היא משום שבני ישראל ראו שבמהלך שבעת ימי המילואים לא ירדה שכינה למשכן והם התחילו לדאוג שחטא העגל לא כופר להם. אמר להם משה שעל ידי הקרבנות אל אהרון הם יראו שהקב"ה מחל להם. אה"ח: הסתפק אם ברכה זו הייתה על פי ציווי ה' או שמטרתה הייתה לברך את

וַיֵּאָמֶר כְּבוֹד יְקֹוֹק אֱלֹהֵי כָּל הָעָם לְאַחַר שְׁמֵשׁ וְאַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת הָעָם, הַתְּגַלְהָה כְּבוֹד ה' לְכָל הָעָם, עַל יַדֵּי שִׁירְדָה אֲשֶׁר שִׁיבְצָהּ מִקֹּדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, דֶּרֶךְ מִזְבַּח הַזֶּהָב אֶל מִזְבַּח הַנְּחוֹשֶׁת⁷³⁷: (כד) וַתֵּצֵא אֲשֶׁר מִלְּפָנֵי יְקֹוֹק יֵצֵא אֲשֶׁר מִלְּפָנֵי ה', מִקֹּדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, שֶׁהִגִּיעָה אֶל מִזְבַּח הָעוֹלָה,⁷³⁸ וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים הָאֵשׁ שֶׁרָפָה אֶת אֵיבְרֵי קֶרְבֵן הָעוֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים שֶׁל קֶרְבָּנוֹת הַחֲטָאֹת וְהַשְּׁלָמִים שֶׁהָיוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ,⁷³⁹ וַיֵּאָמֶר כָּל הָעָם רָאָה אֶת יֵצִיאַת הָאֵשׁ,⁷⁴⁰ וַיִּרְאוּ הָעָם שִׁיבַח אֶת ה',⁷⁴¹ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַשְּׁתַּחֲוּוּ וַנִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וְהִתְפַּלְּלוּ לְכִיוּן הַשְּׂכִינָה⁷⁴²:

ויקרא פרק י

(א) וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ נָדָב וַאֲבִיהוּא, בְּנֵי שֶׁל אֶהֱרֹן, לְקַחוּ כָּל אֶחָד אֶת מַחְתָּתוֹ,⁷⁴³ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ נָדָב וַאֲבִיהוּא הַדְּלִיקוּ אֵשׁ עַל הַמַּחְתָּה, וַיִּשְׂיִמוּ עָלֶיהָ קִטְרֹת לְאַחַר שֶׁהִדְלִיקוּ אֵשׁ עַל הַמַּחְתָּה, נָדָב וַאֲבִיהוּא שְׁמוֹ קִטְרוֹת עַל הַמַּחְתָּה, וַיִּקְרְבוּ לְפָנֵי יְקֹוֹק אִישׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם כִּי יֵצֵא שֶׁנָּדָב וַאֲבִיהוּא הִקְרִיבוּ אֵשׁ זָרָה לְפָנֵי ה'. בְּכָל יוֹם, הָיוּ הַכֹּהֲנִים מִקְטִירִים קִטְרוֹת עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי,⁷⁴⁴ אֲלֵא שְׁבִיּוֹם הַקֶּמֶת הַמִּשְׁכָּן, לֹא צִוּוּהָ ה' לְהַקְטִיר אֶת הַקִּטְרוֹת כִּיוּן שֶׁהִי רָצָה שֶׁתֵּרַד אֵשׁ מֵהַשָּׁמַיִם, וְכִי כָּל יִשְׂרָאֵל יִרְאוּ אֶת הָאֵשׁ שִׁיּוֹרֶדֶת מֵהַשָּׁמַיִם. נָדָב וַאֲבִיהוּא בְּכָל זֹאת הִקְטִירוּ אֶת הַקִּטְרוֹת, וּלְפִיכֵךְ, כִּשְׁהָאֵשׁ יֵרֵד מֵהַשָּׁמַיִם וְאֶכְלָה אֶת הַקֶּרְבָּנוֹת שֶׁהָיוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, הָאֵשׁ שֶׁרָפָה גַם אֶת בְּנֵי שֶׁל אֶהֱרֹן⁷⁴⁵: (ב) וַתֵּצֵא אֲשֶׁר מִלְּפָנֵי יְקֹוֹק אֵשׁ יֵצֵא מִלְּפָנֵי ה',⁷⁴⁶ וַתֹּאכַל אוֹתָם הָאֵשׁ אֶכְלָה, שֶׁרָפָה, אֶת נָדָב וַאֲבִיהוּא,⁷⁴⁷ וַיָּמָתוּ לְפָנֵי יְקֹוֹק נָדָב וַאֲבִיהוּא מֵתוֹ לְפָנֵי ה'. הַכּוּוֹנָה בְּכֵךְ שֶׁמֵּתוֹ לְפָנֵי ה' הִיא שֶׁהֵם מֵתוֹ כְּאֲשֶׁר חָשְׁבוּ שֶׁהֵם עוֹשִׂים דְּבַר רְצוֹן לַה'⁷⁴⁸: (ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן מִשֶׁה אָמַר אֶל אֶהֱרֹן: הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר

הָעָם שִׁיזְכוּ לְהַשְׂרָאֵת שְׂכִינָה. כְּמוֹ"כ הַסְּבִיר שֶׁלְמִרְחוֹת שֶׁאֶהֱרֹן כָּבַר בִּירֵךְ אֶת הָעָם, עֲדִיפָה בְּרַכָּה שֶׁל שְׁנַיִם עַל בְּרַכָּה שֶׁל אָדָם אֶחָד (וּבְכֵךְ מוֹכַח שֶׁהוּא וּלְקַ עַל דְּבַרֵי רַש"י שֶׁהַסְּבִיר שֶׁהַבְּרַכָּה הַרְאִשׁוֹנָה הִיִּתְהַ בְּרַכַּת כְּהֵנִים).

⁷³⁷ אֹנְקֵלוֹס + רַש"ב"ם.

⁷³⁸ רַש"ב"ם. בְּפֶרֶק י' פֶּסוּק ב' כְּתַב שֶׁהָאֵשׁ שִׁיבְצָה וְשֶׁרָפָה אֶת נָדָב וַאֲבִיהוּא הִיא הָאֵשׁ הַזֹּאת.

⁷³⁹ א"ע.

⁷⁴⁰ אֹנְקֵלוֹס.

⁷⁴¹ אֹנְקֵלוֹס. א"ע: פִּירוּשׁ הַמִּילָה "וִירְנוּ" הִיא הַרְמַת קוֹל.

⁷⁴² תַּרְגוּם יוֹנָתָן.

⁷⁴³ אֹנְקֵלוֹס.

⁷⁴⁴ אֲמַנָם יֵשׁ מַחְלֻקַּת תַּנְאִים וּמִפְרָשִׁים בְּאִיזָה מִזְבֵּחַ מְדוּבָר, עֵינַן רַמְב"ן פֶּס' ד', וְא"ע שֵׁם.

⁷⁴⁵ רַש"ב"ם. בְּהַסְּבִיר חֲטָאִים שֶׁל בְּנֵי אֶהֱרֹן רַבּוֹ הַמַּחְלֻקוֹת. סְפוּרוֹנוֹ (עַפ"י חז"ל) וְכֵן רַש"י כְּתַבוּ שֶׁהֵם הוֹרוּ הַלְכָה בְּפָנֵי רַבָּם, וְכֵן הַסְּבִיר אֶת מַחְשְׁבֹתָם בְּכֵךְ שֶׁחָשְׁבוּ שֶׁכְּמוֹ שֶׁמִּקְרִיבֵי קִטְרוֹת לְאַחַר הַקֶּרְבֵּן עוֹלָה, כֵּךְ חָשְׁבוּ שִׁישׁ לְהַקְטִיר קִטְרוֹת לְאַחַר הַגְּלוּת הַשְּׂכִינָה. רַש"י כְּתַב דִּיעָה נּוֹסֶפֶת שֶׁנִּכְנָסוּ לְהִיכַל שְׁתוּי יוֹן. א"ע וְאוֹה"ח: הַחֲטָא הִיָּה בְּכֵךְ שֶׁהִדְלִיקוּ עַל הַמַּחְתּוֹת אֲשֶׁר שִׁאִינָה מֵהָאֵשׁ שֶׁהִיִּתְהַ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ. רַמְב"ן: נָדָב וַאֲבִיהוּא שְׁמוֹ אֶת הַקִּטְרוֹת עַל גְּבֵי הָאֵשׁ וְלֹא ע"ג הַמַּחְתָּה. (עֵינַן אֲבִרְבַּנְאֵל שְׁכּוֹתֵב בְּשֵׁם הַרְמַב"ן שֶׁהָיוּ שְׁמוֹ אֶת הַקִּטְרוֹת עַל גְּבֵי הַמַּחְתָּה וְלֹא עַל גְּבֵי הָאֵשׁ). כְּלִי יִקְר': שֶׁנִּכְנָסוּ בְּלֹא רְחִיצַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם, אוֹ שֶׁהָיוּ מַחוּסְרֵי בְּגָדִים (שֶׁנִּכְנָסוּ לְלֹא מַעֲיָל), אוֹ שֶׁלֹּא הָיוּ לְהֵם בָּיִם, אוֹ שֶׁלֹּא הָיוּ לְהֵם נְשִׁים, אוֹ שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים מֵתֵי יְמוֹתוֹ שֶׁנִּי זְקֵנִים אֵלּוֹ (מִשֶׁה וְאוֹהֲרוֹן) כְּדִי שִׁינְהִיגוּ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁעוֹנוֹן הָעַגְל שֶׁעָשָׂה אֶהֱרֹן גָּרַם לְהֵם לְמוֹת. כְּמוֹ"כ מִסְּבִיר הַכְּלִי יִקְר' אֶת הַקֶּשֶׁר בֵּין כָּל הַדְּעוֹת הָאֵלּוֹ לְבֵין הָאֵשׁ הַזֶּה הַכְּתוּבָה בְּפֶסוּק.

⁷⁴⁶ אֹנְקֵלוֹס.

⁷⁴⁷ אֹנְקֵלוֹס.

⁷⁴⁸ א"ע.

יִקְרָא לְאָמֹר זֶהוּ מָה שֶׁאָמַר לִי ה' כְּשִׁצִיּוּהוּ אוֹתִי עַל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, ⁷⁴⁹ בְּקִרְבֵי אֶקְדָּשׁ (ה' אָמַר לִי): שְׁמִי יִתְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי שֶׁהַמּוֹבְחָרִים שֶׁבְּבָנֵי יִמּוֹתָו, ⁷⁵⁰ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֹּד כָּל הָעָם יִכְבֹּד אוֹתִי (ה') עַל יְדֵי שִׁירָאָה שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה דִין בְּצַדִּיקִים. כֹּאשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה דִין בְּצַדִּיקִים, עִם יִשְׂרָאֵל מְכַבֵּד אוֹתִי יוֹתֵר, ⁷⁵¹ וַיִּדְּם אֶהְרֹן אֶהְרֹן שֶׁתֵּק וְלֹא בֹא בְטְרוֹנִיָּא כְּלִפֵּי ה', וְעַל כֵּךְ קִיבַל שְׂכָר, שֶׁה' הִתְגַּלָּה אֵלָיו וְאָמַר לוֹ אֵת הָאִיסוּר לְהִכְנִס לְמִקְדָּשׁ שֶׁתּוּי יִין ⁷⁵²: (ד) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן מֹשֶׁה קָרָא אֶל מִישָׁאֵל וְאֶלצָפָן, ⁷⁵³ בְּנֵי עֲזִיָּאֵל דָּד אֶהְרֹן מִישָׁאֵל וְאֶלצָפָן הֵיוּ בָנָיו שֶׁל עֲזִיָּאֵל, וְעֲזִיָּאֵל הִיָּה דוֹדוֹ שֶׁל אֶהְרֹן. עֲזִיָּאֵל הִיָּה אֶחָד שֶׁל עֶמְרָם, וְעֲזִיָּאֵל הוֹלִיד אֶת מִישָׁאֵל וְאֶלצָפָן, בְּעוֹד עֶמְרָם הוֹלִיד אֶת אֶהְרֹן, וְכֵךְ יָצָא שְׁמִישָׁאֵל וְאֶלצָפָן הֵיוּ בָנֵי דוֹדִים שֶׁל אֶהְרֹן, ⁷⁵⁴ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֹשֶׁה אָמַר לְמִישָׁאֵל וְאֶלצָפָן: קִרְבוּ תִתְקַרְבוּ אֶל הַקּוֹדֵשׁ, שֵׁם הִיָּה הַמְזַבַּח הַפְּנִימִי, הַמְזַבַּח עֲלֵיו הַקְּטִירוֹ בְּנֵי אֶהְרֹן אֶת הַקְּטוּרֹת. אֲמַנְסָם הַיּוֹת וְאִסוּר לְלוּיִים לְהִכְנִס לְמִקְוֹם הַמְזַבַּח הַפְּנִימִי, הֵטִילוּ מִישָׁאֵל וְאֶלצָפָן חֲכוֹת שֶׁל בְּרוֹזל שֶׁנִּתְפַּסּוּ בְּבַגְדֵיהֶם שֶׁל נֹדֵב וְאִבִּיהוּא וְכֵךְ הֵם מִשְׁכּוּ אוֹתָם הַחוּצָה לְלֹא שֶׁהֵם נִכְנְסוּ פְּנִימָה מִמֶּשׁ, ⁷⁵⁵ שָׂאוּ אֶת אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי הַקּוֹדֵשׁ תִּטְלוּ אֶת גּוֹפוֹתֵיהֶם שֶׁל אֲחֵיכֶם, אֶת גּוֹפוֹתֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי הַדּוֹדִים שֶׁלְכֶם, שֶׁל נֹדֵב וְאִבִּיהוּא, ⁷⁵⁶ אֶל מַחוּץ לְמַחְנֶה תוֹצִיאוּ אֶת גּוֹפוֹתֵיהֶם שֶׁל נֹדֵב וְאִבִּיהוּא אֶל מַחוּץ לְמַחְנֶה: (ה) וַיִּקְרְבוּ מִישָׁאֵל וְאֶלצָפָן הִתְקַרְבוּ אֶל הַקּוֹדֵשׁ, שֵׁם הִיָּה הַמְזַבַּח הַפְּנִימִי, וַיִּשָּׂאֵם בְּכַתְנֵיהֶם אֶל מַחוּץ לְמַחְנֶה כְּאִשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה מִישָׁאֵל וְאֶלצָפָן הִרִימוּ אֶת גּוֹפוֹתֵיהֶם שֶׁל נֹדֵב וְאִבִּיהוּא, כְּשֶׁבַגְדֵיהֶם שֶׁל נֹדֵב וְאִבִּיהוּא עוֹד הֵיוּ עֲלֵיהֶם, וְהוֹצִיאוּ אוֹתָם אֶל מַחוּץ לְמַחְנֶה ⁷⁵⁷: (ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֹן וְלְאֶלְעָזָר וְלְאִיתָמָר בְּנָיו מֹשֶׁה אָמַר לְאֶהְרֹן וּלְבָנָיו שְׁנוֹתָרוּ בַחַיִּים: אֲלַעֲזָר וְאִיתָמָר, רָאשֵׁיכֶם אֶל תִּפְרְעוּ אֶל תִּגְדְּלוּ שִׁיעַר. לְמִירוֹת שֶׁלֹּאבֵל אִסוּר לְהִסְתַּפֵּר, אוֹתָם כֵּן תִּסְתַּפְּרוּ וְאֶל תִּנְהַגוּ מִנְהַגֵי אַבְלוֹת, ⁷⁵⁸ וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ אֶל תִּקְרְעוּ אֶת בְּגָדֵיכֶם. לְמִירוֹת שֶׁאֲבַל קוֹרַע אֶת בְּגָדָיו, אוֹתָם אֶל תִּקְרְעוּ אֶת

⁷⁴⁹ רש"י.

⁷⁵⁰ רש"י. או"ח הבא 2 מדרשים בחז"ל ועל פיהם הסביר את דברי משה "הוא אשר דיבר ה'". בפירושו הראשון כתב שאהרון פחד שיש בידו חטא, ושבניו מתו כתוצאה מחטא, ועל כך אמר לו משה: "הוא אר דיבר ה'", כלומר, טעם מיתתם היה גזרה מה' ולא בגלל חטא. המדרש השני שהביא אוה"ח אומר שלמשה נאמר בהר סיני שבניו של אהרון ימותו, אלא שלא הבין בדיוק את דברי ה', ועכשיו הבין משה את דברי משה ואז אמר: "הוא אשר דבר ה'". את דברי המדרש שמשה אמר "או בי או ברך", הסביר אוה"ח שמשה רצה להשוות עצמו לאהרון ושלא יישמע מדבריו שהוא גדול מאברון ולכן אמר גם על עצמו "או בי או ברך".

⁷⁵¹ רש"י.

⁷⁵² רש"י. רשב"ם מסביר שאהרון רצה להתאבל על מות בניו ולשם כך רצה להפסיק לעבוד בנשקן, ומשה אמר לו שכבודו של ה' הוא שימשיך לעבוד במשכן ואהרון נדם מאבלותו והמשיך לעבוד. ספורנו: אהרון נדם בכך שהתנחם בקידוש ה' שהיה לאחר שבניו מתו. רמב"ן מפרש את המילה דיבר מלשון גזר, כלומר: ה' לא אמר למשה לפני כן שמישהו ימות בהקמת המשכן, אלא הכוונה היא שה' גזר שימותו אנשים ועכשיו התבררה גזרתו של ה', ולאחר שמישהו אמר לאהרון שהיה בכך משום גזרה מה', הפסיק אהרון לבכות בקול.

⁷⁵³ הטעם שמשה קרא דווקא למישאל ואלצפן ולא אמר לאלעזר ואיתמר לטפל בגופותיהם של נדב ואביהו הוא מכיוון שמשה לא רצה לפגוע בשמחתו של מקום (רמב"ן פס' ו' – ז').

⁷⁵⁴ רש"י.

⁷⁵⁵ רמב"ן לפי דעת ר"ע.

⁷⁵⁶ אונקלוס + רש"י.

⁷⁵⁷ רש"י. לדבריו, הכתנות שלבשו נדב ואביהו היו הבגדים הרגילים שלהם, שהרי לא היו כהנים, ולכן לא ייתכן שמדובר בבגדי כהונה. רמב"ן כתב שהכוונה היא לבגדי כהונה וכן משמע מספורנו, אלא שספרנו אומר שמה שהתורה השמיעה לנו בפסוק זה הוא שלא חששו להפשיט את בגדי הכהונה מעל נדב ואביהו כיוון שהבגדים כבר נטמאו, לעומת הרמב"ן סובר שטיהרו את הבגדים ונתנו את הבגדים לכהנים אחרים.

⁷⁵⁸ רש"י. א"ע כתב פירושים נוספים: שלא יגלו את ראשם או לא יכסו את ראשם, כי כך מנהגי אבלות אך הכריע כרש"י.

בגדיכם, ⁷⁵⁹ וְלֹא תִמְתּוּ וכך לא תמותו, אבל אם תנהגו מנהגי אבלות ותגדלו שיער ותפרמו את בגדיכם, אתם כן תמותו, ⁷⁶⁰ וְעַל כָּל הָעֵדָה יִקְצַף וכך, על ידי שלא תנהגו מנהגי אבלות, ה' לא יכעס על כל שאר עם ישראל, ⁷⁶¹ וְאַחֵיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ אֶת הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יִקְוֶה ושאר עם ישראל שהם האחים שלכם, יבכו על השרפה ששרף ה', על שריפת בני אהרון, כיון שצרת תלמידי חכמים וגדולי ישראל היא צרת כלל ישראל ומוטל על כלל ישראל לבכות על צרתם של תלמידי חכמים ⁷⁶²: (ז) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ (וכן ציווה משה את אהרון ובניו) אל תצאו מפתח אוהל מועד, אלא תישארו במשכן, פֶּן תִּמְתּוּ שְׂמַא תמותו (אם תצאו מפתח אוהל מועד), בִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת יִקְוֶה עֲלֵיכֶם כיוון ששמן המשחה בו ה' ציווה למשוח אתכם נמצא עליכם, ולכן יש עליכם דין של כהנים גדולים שאסור להם לצאת בשעת העבודה, גם אם הם אוננים, ⁷⁶³ וַיַּעֲשׂוּ בְּדַבַּר מֹשֶׁה אֶהָרֹן וּבְנָיו עָשׂוּ כְמוֹ שֶׁהָיָה צִוּוּהוּ אוֹתָם: לא גידלו שיער, לא קרעו את בגדיהם ולא יצאו מפתח אוהל מועד: (ח) וַיִּדְבַּר יִקְוֶה אֶל אֶהָרֹן לֵאמֹר ה' דיבר אל אהרון ואמר לו ⁷⁶⁴: (ט) וַיֵּן וַיִּשְׁכַּר יֵין שֶׁאִם תִּשְׁתֶּה אוֹתוֹ אֵתָה יִכּוֹל לְהִגִּיעַ לְכַדֵּי שְׂכָרוֹת (בניגוד לייך מדולל או למעט יין), ⁷⁶⁵ אֶל תִּשְׁתֶּה אֶתָה וּבְנֵיךָ אֶתָה אל תשתה אתה או אחד מצאצאיך, בְּבִאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד (האיסור על כהנים לשתות יין הוא) כאשר אתם עובדים במשכן (בין אם זה במזבח הפנימי או במזבח החיצון), ⁷⁶⁶ וְלֹא תִמְתּוּ כִּי לֹא תִמְתּוּ. אם תשתו יין ותשתכרו לפני שאתם נכנסים לעבוד במשכן, אתם תמותו, חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם איסור שתיית יין הוא ציווי שקיים לעולם ⁷⁶⁷: (י) וְלֹא תִבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל כִּי, כִּשְׁלֹא תכנסו למשכן שתויי יין, אתם תבדילו בין עבודה במשכן שהיא קדושה ורצויה לפני המקום, לבין עבודת משכן שהיא מחוללת. אם הכהן עובד במשכן כשהוא שתוי יין, עבודתו מחוללת, ⁷⁶⁸ וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר כִּשְׁלֹא תכנסו למשכן כשאתם שתויי יין, אתם תבדילו בין עבודה שהיא טמאה לעבודה שהיא טהורה. אם תעבדו כשאתם שתויי יין, עבודתכם תהיה טמאה ⁷⁶⁹: (יא) וְלֹא הוֹרֵת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל

⁷⁵⁹ א"ע.

⁷⁶⁰ רש"י. רמב"ן: כהן גדול מקריב אונן ואסור לו לצאת מהמקדש בימי אנינותו. אולם, לכהן הדיוט אסור להקריב כשהוא אונן, וכאן דינם של בני אהרון יה בימי המילואים כדינו של כהן משוח מלחמה, שמצד אחד אינו פורע ולא פורם ולא נטמא למת, ומצד שני, אינו מקריב אונן, ובאמת בני אהרון לא הקריבו קרבנות לאחר מיתת אחיהם. לעומתו, רשב"ם כתב שדין בני אהרון היה ממש ככה"ג. ספורנו: החומרה היא בגלל שנמשחו בשמן המשחה.

⁷⁶¹ א"ע. אוה"ח: על שאר עם ישראל לקרוע קריעה על מיתת בני אהרון, אחרת, ה' יכעס על עם ישראל. בפירושו השני כתב אוה"ח שעצם מיתת בני אהרון מביאה קצף מה' על ישראל, כיוון שכאשר צדיקי ישראל מתים, ה' כועס על עם ישראל.

⁷⁶² רש"י.

⁷⁶³ רשב"ם.

⁷⁶⁴ לרש"י, הציווי לאהרון הוא כשכר על שנדם. א"ע סובר שאהרון היה נביא אך כתב פירוש נוסף שה' אמר זאת לאהרון על ידי משה. כלי יקר כותב שהסיבה שהדיבור היה אל אהרון הוא משום שכאשר נכנס יין יצא סוד, וכאילו שה' התגלה אל אהרון לומר לו סוד וציווה אותו גם שלא ישתה יין כדי שלא יגלה לו את הסוד. סיבה נוספת שכתב הכלי יקר הוא משום שהיה ניתן לפרש את שתיקתו של אהרון כשתיקה של תרעומת כלפי ה', ולכן התגלה ה' אל אהרון כדי לומר לנו שהשתיקה היא שתיקה של קבלת הדין. סיבה נוספת שכתב היא שעל ידי שאתה יושב בדממה, הוא התעה לדרגתו של משה רבינו והגיע למדרגה של התגלות בלא אמצעי. בטעם ההתגלות כדי לאסור את הין כתב כלי יקר שהוא משום שאד נוהג להתנחם על אבלותו על ידי שתיית יין.

⁷⁶⁵ רש"י. א"ע: שיכר הוא כפירושו בשאר המקומות, משקה העשוי משעורים.

⁷⁶⁶ רש"י. נחלקו הרמב"ם והרמב"ן בדין כהן שאינו עובד עבודה אלא נכנס להיכל ללא שעובד. לרמב"ן אינו חייב בכלום ואילו לרמב"ם חייב בלאו שאין בו מיתה.

⁷⁶⁷ אונקלוס.

⁷⁶⁸ רש"י.

⁷⁶⁹ עפ"י רש"י.

החוקים אשר דבר יקוק אליהם ביד משה וכן אסור לכהן או לכל מורה הוראה לשתות יין בדרך משכרת כאשר הוא מלמד לבני ישראל את כל החוקים שה' ציווה את בני ישראל על ידי משה⁷⁷⁰: (יב) וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים משה אמר לאהרון ובניו שנשארו בחיים - אלעזר ואיתמר⁷⁷¹ קחו את המנחה הנותרת מאשי יקוק קחו את המנחה שנשארה מהקרבתם שהוקרב לשם ה', כאשר הכוונה היא למנחה שהוקרבה ביום השמיני למילואים ולקרבתם שנחשון בן עמינדב הביא לחנוכת המשכן⁷⁷² ואכלוה מצות ותאכלו את המנחה כאשר היא עדיין מצה, אל תתנו למנחה להחמיץ. היות ומנחה זו היא מנחת ציבור שלא הוקרבה אף פעם, היה צורך לומר גם כאן שמנחה זו אסורה בחימוץ⁷⁷³ אצל המזבח (תאכלו את המנחה) בחצר אוהל מועד⁷⁷⁴ כי קדש קדשים הוא (הסיבה שצריך לאכול את המנחה במקום קדוש היא) כיוון שעל מנחה זו חל דין של קדשי קדשים: (יג) ואכלתם אתה במקום קדש ותאכלו את המנחה במקום קדוש, בחצר אוהל מועד, כי חקך וחק בניך הוא מאשי יקוק כיוון שהדין של המנחה הוא שלעולם אתה ובניך אוכלים את המנחה (אך לנקבות אסור לאכול את המנחה), כי בן צויתני כיוון שכך ה' ציווה אותי: שתאכלו את המנחה למרות שאתם אוונים⁷⁷⁵: (יד) ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה את החזה שהנפתם מקרבן השלמים, וכן את השוק שהנפתם מקרבן השלמים⁷⁷⁶ תאכלו במקום טהור (את החזה והשוק שהנפתם מקרבן השלמים) אתם יכולים לאכול במקום טהור בתוך מחנה ישראל (ואינכם צריכים לאכול את החזה והשוק בחצר אוהל מועד. אמנם אהרון ובניו היו חייבים להישאר באהל מועד, כפי שמשה ציווה אותם לעשות במשך ימי אבלותם, אך לנשותיהם היה מותר לאכול את בשר השלמים בכל מקום טהור במחנה ישראל)⁷⁷⁷ אתה ובניך ואתה אתה אהרון, ובניך וגם הנקבות שבכוונה (נקבות מותרות באכילת בשר שלמים אך אינן מקבלות חלק מעצמן)⁷⁷⁸ כי חקך וחק בניך נתנו כיוון שדין קרבן שלמים הוא שהחזה ושוק הימין ניתנו לך ולבניך, מזבחי שלמי בני ישראל (החזה והשוק ניתנו לכהנים) מהקרבתם שמקריבים בני ישראל: (טו) שוק התרומה וחזה התנופה השוק והחזה מקרבן השלמים שמביאים אותם לתנופה לפני ה'⁷⁷⁹ על אשי החלבים יביאו להניף תנופה לפני יקוק (מביאים את השוק והחזה של קרבן השלמים) על גבי החלבים של קרבן השלמים כשמניפים אותם. בשעת התנופה, החלבים נמצאים למטה, והשוק והחזה נמצאים מעל גבי החלבים⁷⁸⁰ והיה לה ולבניך אתה לחק עולם כאשר צוה יקוק דין זה (של הנפת השוק והחזה מעל החלבים) יהיה לחוק לאהרון ולבניו לעולם⁷⁸¹: (טז) ואת שעיר החטאת את השעיר שהקריבו לשם קרבן ראש חודש. בכל ראש חודש, היה צריך להקריב שעיר

⁷⁷⁰ רש"י וא"ע.

⁷⁷¹ רש"י.

⁷⁷² רש"י.

⁷⁷³ רש"י.

⁷⁷⁴ דעת מקרא.

⁷⁷⁵ רש"י.

⁷⁷⁶ רש"י.

⁷⁷⁷ רש"י.

⁷⁷⁸ רש"י.

⁷⁷⁹ רש"י כתב שאינו יודע מדוע התורה קראה לשוק בשם תרומה ולחזה בשם תנופה. הרמב"ן הסביר שהסיבה היא מכיוון שהשוק הורם לה' בקרבן המילואים, ועל שם התרומה לה' נקראת תמיד שוק התרומה ואילו החזה לו הוקרב לפני ה'.

⁷⁸⁰ רש"י.

⁷⁸¹ אונקלוס.

לחטאת, וימי המילואים הסתיימו בראש חודש ניסן, כך שהקריבו באותו יום שעיר לחטאת,⁷⁸² דָּרַשׁ דָּרַשׁ מִשֶּׁה וְהִנֵּה שָׂרַף משה שאל ובירר מדוע נשרף שעיר החטאת של ראש חודש. ביום בו הסתיימו ימי המילואים, הוקרבו שלשה שעירים לשם קרבן חטאת: שעיר העיזים שבני ישראל הביאו לשם קרבן חטאת, שעיר העיזים שנחשון בן עמינדב, נשיא שבט יהודה, הביא לחנוכת המשכן, ושעיר החטאת של ראש חודש. משה ציווה את אהרון ובניו שלא לנהוג מנהגי אבלות לאחר מותם של נדב ואביהוא. בני אהרון לא שרפו את שעירי החטאת של ימי המילואים ושל נחשון בן עמינדב, היות וקרבנות אלו היו קרבנות שעה, ועליהם חל הציווי של משה. אולם, את שעיר ראש החודש שרפו, כיוון ששעיר ראש חודש הוא קרבן לדורות, ולכן לא סברו שחלים עליו הדינים המיוחדים של קרבנות המילואים,⁷⁸³ וַיִּקְצַף עַל אֱלֶעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן הַנּוֹתָרִים לֵאמֹר משה התרגז על אלעזר ואיתמר, בניו של אהרון שנשארו בחיים, ושאל אותם.⁷⁸⁴ (האמת היא שמשה כעס על אהרון, אלא שמפני כבודו של אהרון, הפנה משה את כעסו כלפי אלעזר ואיתמר)⁷⁸⁵: (יז) (זוהי שאלתו של משה) מִדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אֶת הַחֲטָאִת בַּמָּקוֹם הַקָּדֹשׁ למה לא אכלתם את השעיר שהוקרב לשם קרבן חטאת במקום מקודש, בחצר אהל מועד,⁷⁸⁶ כִּי קָדֹשׁ קְדָשִׁים הוּא שהרי קרבן החטאת הוא קדשי קדשים ויש לאכול אותו במקום קדוש, וְאֵתָה נָתַן לָכֶם ה' נתן לכם את קרבן החטאת, לְשֵׂאת אֶת עֹזֶן הָעֵדָה (ה' נתן לכם את קרבן החטאת) כדי לסלוח לבני ישראל על חטאייהם,⁷⁸⁷ לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לְפָנַי יְקֹזֵק וכדי שתכפרו על בני ישראל לפני ה'.⁷⁸⁸ על ידי שאתם אוכלים את בשר קרבן החטאת, חטאי בני ישראל מתכפרים להם⁷⁸⁹: (יח) הֲזֵן לֹא הוּבֵא אֶת דָּמָהּ אֶל הַקָּדֹשׁ פְּנִימָה הרי לא הוכנס מדם החטאת של ראש חודש פנימה, כדי להזות ממנו בתוך אהל מועד, ולכן אין עליה דין שריפה. כפי שכבר ראינו, חטאת פנימית שמכניסים את דמה פנימה אל תוך הקודש, דינה שריפה, ומשה רבינו אומר לבני אהרון שדם קרבן החטאת לא הוכנס פנימה, ולכן אין לשרוף את קרבן החטאת,⁷⁹⁰ אֲכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקָּדֹשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי הֵייתם צריכים לאכול את קרבן החטאת במקום קדוש (למרות שאתם אוננים) כמו שציוויתי אתכם לעשות⁷⁹¹: (יט) וַיִּדְבַר אֶהֱרֹן אֶל מֹשֶׁה אהרון ענה אל משה ואמר לו: הֲזֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת חֲטָאתָם וְאֵת עֲלֹתָם לְפָנַי יְקֹזֵק הרי היום בני הקריבו את העגל לחטאת והאיל לעולה,⁷⁹² וְהִתְקַרְּאָה אֹתִי כְּאֵלֶּה ובזמן שהתחנכנו לעבודה, קרה לנו אסון ובניי מתו,⁷⁹³ וְאֲכַלְתִּי חֲטָאת

⁷⁸² רש"י. הכלי יקר (פס' יט') מפרש שמדובר בשאר החטאות של היום ואהרון חשב שהיתר לאכילת הקרבן באיננות הוא רק כאשר לא היה לכהנים חלק בחטא, מה שאין כן בענייננו, שלאהרון היה חלק בחטא העגל. משה חשב, שמכך שלא אכלו את בשר השעיר, גם הקריבו אש זרה, ולכן כעס עליהם.

⁷⁸³ רש"י. אה"ח סובר שמשה רבינו לא ידע בוודאות מה היה דינו של שעיר ר"ח, וזהו כפילות "דרש דרש", שבירר מה דינו של שעיר החטאת, אך כעס על אהרון שגם הוא לא בירר מה הדין, ואם כבר החליטו מה היה הדין, היה עליהם לדמות את הדין לחטאות האחרות שכן נאכלו.

⁷⁸⁴ אונקלוס. אה"ח: הנותרים הוא מלשון גנאי.

⁷⁸⁵ רש"י.

⁷⁸⁶ רש"י.

⁷⁸⁷ אונקלוס. א"ע הסתפק האם ה' הוא הנושא את חטאת העם על ידי שמכפר עליהם או שהכוונה היא שהכהנים נושאים את קרבן העם על ידי שאוכלים את בשר החטאת.

⁷⁸⁸ אונקלוס.

⁷⁸⁹ רשב"ם ורש"י, וכן מוכיח רש"י מכאן שמדובר בקרבן שעיר ר"ח, שהרי שאר החטאות לא באו לכפרה, ולא זכית להבין את דבריו.

⁷⁹⁰ רש"י.

⁷⁹¹ רש"י.

⁷⁹² רשב"ם.

⁷⁹³ רשב"ם.

הַיּוֹם הַיֵּיטֵב בְּעֵינַי יִקְוֶה אִם אֲנִי אוֹכֵל הַיּוֹם אֶת מוֹסֵף רֹאשׁ חוֹדֶשׁ שֶׁהוֹקֵרֵב לַחֲטָאתָ, הָאֵם הַדָּבָר יִמְצָא חֵן בְּעֵינַי ה', הָרִי בְקַדְשֵׁי דוֹרוֹת אֲסוּר לַהֲקֵל וּלְאֹכֹל אוֹתָם אוֹנְנִים⁷⁹⁴: (כ) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו מִשֶּׁה שָׁמַע אֶת תְּשׁוּבַתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, וְתְשׁוּבַתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן הַיֵּיתָה טוֹבָה בְּעֵינַי מִשֶּׁה⁷⁹⁵:

ויקרא פרק יא

(א) וַיְדַבֵּר יְקוֹק אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן ה' אָמַר אֵל מֹשֶׁה שִׂיאֲמַר לְאַהֲרֹן: ⁷⁹⁶ לְאָמַר אֲלֵהֶם (ה') אָמַר לְמֹשֶׁה שִׂיאֲמַר לְאַהֲרֹן) שִׂיאֲמַר לְבָנָיו, אֲלַעֲזֹר וְאִיתֵמֶר, אֶת הַדְּבָרִים הַבָּאִים⁷⁹⁷: (ב) דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאָמַר תְּדַבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֹאמְרוּ לָהֶם,⁷⁹⁸ זֹאת הַחֲזִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ אֵלוֹ הַחַיּוֹת וְהַבְּהֵמוֹת הַנִּמְצָאוֹת עַל הָאָרֶץ שְׂמוֹתָם לָכֶם לְאֹכֹל⁷⁹⁹: (ג) יִשְׁנֹם שְׁלֹשָׁה סִימְנֵי טְהָרָה בְּבִהְמוֹת וַחַיּוֹת: (1) כָּל מִפְרֶסֶת פְּרֶסָה כָּל בַּהֲמָה שֶׁהִפְרֶסָה שֶׁלָּה סְדוּקָה,⁸⁰⁰ (2) וְשִׁסְעַת שְׁסַע פְּרֶסֶת הַסְּדָק בִּפְרֶסָה שֶׁלָּה הוּא כָּל כֵּךְ גָּדוֹל, כֵּךְ שֶׁהִפְרֶסָה כוֹלָה סְדוּקָה מִלְּמִטָּה עַד לְמַעְלָה. יֵשׁ בַּהֲמוֹת שֶׁהִפְרֶסָה שֶׁלָּהן סְדוּקָה רַק בְּחֻלְק הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַפְּרֶסָה וְאֵילּוֹ בְּחֻלְק הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַפְּרֶסָה אֵין סְדָק וּבַהֲמוֹת אֱלֹהֵי אֵין טְהוּרוֹת מִשׁוּם שֶׁהֵן לֹא שׁוֹסְעוֹת שְׁסַע,⁸⁰¹ (3) מִעֲלַת גְּרָה בְּבִהְמָה הַבְּהֵמָה מִקִּיאָה אֶת הָאוֹכֵל מִמֶּעִיָּה, וּמְחַזֵּירָה אֶת הָאוֹכֵל לְתוֹךְ

⁷⁹⁴ רשב"ם. רש"י מפרש את המשא ומתן בין משה לאהרון כך: האם אתם זרקתם את הדם כאשר הייתם אוֹנְנִים, ואִזִּי הַעֲבוּדָה פּוֹסוּלָה, וְאַהֲרֹן עֵנָה לְמָה שֶׁהוּא עֲצָמוֹ הַקְּרִיב אֶת הַקְּרִיב וּלְכַהֵן גָּדוֹל מוֹתֵר לְהַקְּרִיב אוֹנֵן. וְאִפְּלוֹ אִם מָה שֶׁהִיא קוֹרָה הִיא שֶׁלֹּא בְנֵי הַיּוֹם מִתִּים, אֲלֹא שֶׁאֶחָד מֵהַקְּרוֹבִים הָאֲחֵרִים הִיא מֵת, לֹא הִיא זֶה טוֹב בְּעֵינַי ה' שֶׁאוֹכֵל אֶת הַקְּרִיב. הָרִי כָּל מָה שֶׁאַתָּה יֹכֹל לְהַקֵּל הוּא רַק בְּקַדְשֵׁי שְׁעָה וְלֹא בְּקַדְשֵׁי דוֹרוֹת. וּבַצּוּרָה דוֹמָה פִּירֵשׁ הַסְּפוּרָנוֹ. רַמְבַּ"ן הוֹסִיף נוֹפֵךְ לְדַבְּרֵיהֶם וְאָמַר שֶׁמִּשֶּׁה לֹא רָאָה אֶת כָּל מַעֲשֵׂי הַקְּרִבּוֹת, וְלָכֵן, לְמַדְוֹת שֶׁהַקְּרִבּוֹת הוֹקְרָבוֹ לְפָנֵי הָאֱלֹהִים, בְּכָל זֹאת חֲשַׁשׁ מֹשֶׁה, שֶׁמֵּא מִצָּאוֹ הַכֹּהֲנִים דָּם שְׂעוּד לֹא נִזְרַק, וְזָרְקוּ אוֹתוֹ לְאַחַר הָאֱלֹהִים. אוה"ח: הַמְּקַרְבִּים הֵם נֹדֵב וְאִבְיָהוּ, וְאַהֲרֹן שׁוֹאֵל אֶת מֹשֶׁה, אִם בְּנֵי הַקְּרִיבּוֹת עוֹלָה וְחֲטָאת וּמֵתוּ בְּתַהֲלִיךְ הַקְּרִבּוֹת הַקְּרִיבּוֹת, הָאֵם אֲנַחְנוּ יֹכֹלִים לְאֹכֹל אֶת הַקְּרִיבּוֹת שֶׁהֵיא לְקַדְשֵׁי דוֹרוֹת? בְּהַמְשַׁךְ דְּבָרָיו דָּן אוה"ח בְּדִין אָדָם שְׂמוּרָה הִלְכָה בְּפָנֵי רַבּוֹ.

⁷⁹⁵ אוֹנְנִים. אוה"ח דן בְּשֶׁאֵלָה מִדּוּעַ שִׁנְיָה מֹשֶׁה אֶת דַּעְתּוֹ וְאָמַר שֶׁמֵּא עַל יְדֵי נְבוּאָה אוֹ עַל יְדֵי לִימוּד מִיּוֹחַד שְׁלוֹ.

⁷⁹⁶ רש"י. אוה"ח: הַתְּגִלוֹת ה' הַיֵּיתָה גַּם אֵל מֹשֶׁה וְגַם אֵל אַהֲרֹן.

⁷⁹⁷ רש"י, וְבִלְיִמוּד מִמַּעַט רש"י אֶת הַאֲפִשְׁרוֹת שֶׁמְדוּבֵר שֶׁאֲמַר לְיִשְׂרָאֵל. אוה"ח פִּירֵשׁ כְּדַבְּרֵי רש"י, אֲלֹא שֶׁכְּתֹב פִּירוּשׁ נוֹסֵף הוּא שֶׁמִּילַת לְאָמַר הִיא מְלֶאךְ שֶׁהִיא נוֹצֵר וּמְדַבֵּר אֵל מֹשֶׁה (כְּמוֹ בַּסּוּק וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה לְאָמַר), וְהַמְּלֶאךְ הִיא מְדַבֵּר גַּם עִם מֹשֶׁה וְגַם עִם אַהֲרֹן, אֲלֹא שֶׁאַהֲרֹן לֹא הִיא שׁוֹמַע אֶת דְּבָרֵי הַמְּלֶאךְ. רשב"ם: לְאָמַר לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, כְּלוּמֵר, ה' אָמַר אֶת כָּל הַדְּבָרִי לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, וְכֵן יֵשׁ גַּם לְפִרְשֵׁת אֶת הַנֶּאֱמָר "וַיְדַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה לְאָמַר", שֶׁהִמְלִיחָה לְאָמַר הִיא שֶׁאֲמַר לְמֹשֶׁה. רַמְבַּ"ן: הַצִּיּוּוֹ הוּא לְזֹמַר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא שֶׁעִיקַר הַצִּיּוּוֹ הוּא לְכַהֲנִים מִפְּנֵי שֶׁלֹּשׁ סִיבוֹת: א. הַכֹּהֲנִים צָרִיכִים לְהַקְפִּיד יוֹתֵר שֶׁלֹּא יִטְמְאוּ. ב. הַכֹּהֲנִים מְקַרְבִּים אֶת הַקְּרִבּוֹת בְּמִקְרָה וְאֵדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁגַּם וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ כְּשֶׁהוּא טְמֵא. ג. הַכֹּהֲנִים מְלַמְּדִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַלְכוֹת טוֹמְאוֹ וְטְהָרָה. כְּלִי יִקְרָ: ה' "לְאָמַר" הוּא לְיִשְׂרָאֵל, כְּאִשֶּׁר הַכוּוֹנָה הִיא לְמַעַט אֶת הַגּוֹיִים מֵאַמְרֵיהֶם זוֹ, שֶׁלֹּא תֹאמְרוּ, שֶׁהִיא סוּר לְאֹכֹל בֶּשֶׂר טְמֵא הוּא מִשׁוּם בְּרִיאוֹת, וְאִזְ שִׁיךְ דְּבַר זֶה גַּם בְּגוֹיִים, אֲלֹא הַטַּעַם הוּא מִפְּנֵי שֶׁבֶשֶׂר טְמֵא מִשְׁחִית אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְסִיבָה זוֹ אֵינָה שִׁיכַת בְּגוֹיִים.

⁷⁹⁸ רש"י: כוֹלֵם הוֹשׁוּ, כִּיּוֹן שֶׁהוֹשׁוּ בְּדַמִּימָה וְקִיבְלוּ כוֹלֵם שֶׁכַּר עַל כֵּךְ. בְּפִירוּשׁ הַמִּילָה לְאָמַר כְּתֹב אוה"ח 2 פִּירוּשִׁים: א. שֶׁמְצוּוָה זוֹ הִיא לְכַבּוֹד לְיִשְׂרָאֵל. ב. שִׁירָאוּ בִּידֵם כָּל סוּג שֶׁל חַיָּה טְהוּרָה וְטְמֵאָה וְכֵךְ יִלְמְדוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת רְשִׁימַת הַבְּהֵמוֹת הַטְּהוּרוֹת וְהַטְּמְאוֹת. סְפוּרָנוֹ: לְאַחַר חֲטָא הָעֵגֶל, בּו הוֹרִידוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַקְּנִיין הָרוּחַנִי שֶׁקָּנוּ בְּמַתָּן תּוֹרָה, צִיּוּוֹ ה' עַל דְּבָרִים אֵלוֹ כְּדִי שֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִקְנוּ חֲזָרָה אֶת קְנִינָם הָרוּחַנִי.

⁷⁹⁹ רש"י. כן כתב שהיה משה אוֹחֵז אֶת הַחַיּוֹת, וּמְרָאָה לְיִשְׂרָאֵל, וְשֶׁבַּהֲמָה נִכְלַת בְּתוֹךְ חַיָּה. רַמְבַּ"ן פִּירֵשׁ בְּפֶשֶׁט הַפֶּסֶק כְּמוֹ שֶׁכְּתִבּוּ בְּפָנִים וּבְמַדְרָשׁ אָמַר שֶׁהַכְּתוּב בָּא לְמַעַט אֶת הַחַיּוֹת שֶׁנִּמְצָאוֹת בְּמִים, שֶׁנִּטְהָרִים בְּסִימְנִים אֲחֵרִים.

⁸⁰⁰ רש"י. רשב"ם: שִׁישׁ לֵה רַק צִיּוּרָן אֶחָד וְלֹא כְּמָה צִיּוּרָנִים כְּמוֹ אֲרַנְבַּת וְשִׁפָּן.

⁸⁰¹ רש"י. וכן פירש רשב"ם.

פיה וטוחנת אותו שוב בפיה,⁸⁰² אֲתָהּ תֹאכְלוּ בהמה שיש בה את שלושת הסימנים האלו (מעלת גרה ופרסה סדוקה ושוסעת שסע), מותרת לכם באכילה⁸⁰³: (ד) אֵךְ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ אך את הבהמות האלה אסור לכם לאכול: מִמַּעְלֵי הַגֶּרֶה וּמִמְּפְרֵי הַפְּרָסָה ממעלי הגרה או ממפריסי הפרסה, ממי שיש לה רק סימן אחד,⁸⁰⁴ אֵת הַגְּמֹל אסור לכם לאכול את בשר הגמל, כִּי מַעְלֵה גֶרֶה הוּא וּפְרָסָה אֵינָנוּ מְפָרִים טָמֵא הוּא לָכֵם בשר הגמל טמא לכם, היות ובגמל יש רק סימן אחד טהור, העלאת גרה, אך אין לגמל פרסות⁸⁰⁵: (ה) וְאֵת הַשֶּׁפֶן וְכֵן אסור לכם לאכול את בשר השפן, כִּי מַעְלֵה גֶרֶה הוּא וּפְרָסָה לֹא יִפְרִים טָמֵא הוּא לָכֵם בשר השפן טמא לכם, היות והשפן מעלה גרה, אך אין לו פרסות: (ו) וְאֵת הָאֲרֻנְבַת וְכֵן אסור לכם לאכול את בשר הארנבת,⁸⁰⁶ כִּי מַעְלַת גֶּרֶה הוּא וּפְרָסָה לֹא הִפְרִיסָה טָמֵאָה הוּא לָכֵם בשר הארנבת טמא לכם, היות והארנבת מעלה גרה, אך אין לה פרסות: (ז) וְאֵת הַחֲזִיר וְכֵן אסור לכם לאכול את בשר החזיר, כִּי מְפָרִים פְּרָסָה הוּא וְשִׁסְעַ שְׁסִיעַ פְּרָסָה וְהוּא גֶרֶה לֹא יִגַּר טָמֵא הוּא לָכֵם בשר החזיר טמא לכם, היות ואמנם פרסות החזיר סדוקות ושסועות, אך אין הוא מעלה גרה: (ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ אסור לכם לאכול מבשר הבהמות הטמאות, וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ טָמֵאִים הֵם לָכֵם ואל תגעו בנבלה של הבהמות הללו בזמן שלשת הרגלים, שאתם צריכים לעלות לרגל למשכן או למקדש, כיוון שאז תהיו טמאים ולא תוכלו לעלות לרגל⁸⁰⁷: (ט) אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמַיִם מהדגים שנמצאים במים, אתם יכולים לאכול את הדגים שמתקיימים בהם התנאים הבאים: (1) כָּל אֲשֶׁר לוֹ סַנְפִיר כָּל הַדָּגִים שיש להם סנפירים,⁸⁰⁸ (2) וְקִשְׁקֶשֶׁת כָּל הַדָּגִים שיש על בשרם כעין קשקשים,⁸⁰⁹ בְּמַיִם מהדגים שנמצאים במים, בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים וְכֵן מהדגים שנמצאים בים ובנחלים, אֲתֵם תֹאכְלוּ דָגִים אֵלֶּה, שיש להם סנפיר וקשקשת, הם הדגים שמותר לכם לאכול: (י) וְכָל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים ואילו כל הדגים שנמצאים בים ובנחלים, שאין להם סנפיר וקשקשת, מִכָּל שָׂרִיץ הַיָּם מִכָּל הַדָּגִים שנמצאים במים,⁸¹⁰ וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בְּמַיִם ומכל בעלי החיים שנמצאים במים,⁸¹¹ שְׂקָן הֵם לָכֵם בעלי החיים שנמצאים במים שאין להם

⁸⁰² רש"י. אוה"ח: פירוש הפסוק הוא שכל בהמה שמריסה פרסה היא גם מעלת גרה, חוץ מהחזיר.

⁸⁰³ רמב"ן: הרמב"ם למד מכאן שאסור לאכול בשר אדם, ודן שם הרמב"ן במקור האיסור.

⁸⁰⁴ דעת מקרא.

⁸⁰⁵ כלי יקר: הסיבה שהתורה כתבה קודם את הסימן הכשר הוא כדי להראות לנו את החומר של מי שצבוע.

⁸⁰⁶ נחלקו המפרשים מדוע בארנבת נכתבה הנקבה. הא"ע סובר שאין בארנבת זכר כלל, או שאין בהם זכר מוחלט ונקבה מוחלטת, אלא הם אנדרוגינוס. הרמב"ן: בלשון תורה אין הקפדה בין זכר לנקבה. אוה"ח: לפעמים הטומאה באה מצד הנקבה שבאדם.

⁸⁰⁷ רש"י, וכן פירש רשב"ם שדין זה נאמר לעניין אכילת קדשים, ואילו הא"ע כתב שישנו לאו בנגיעה בכל מקרה אלא שביהל אור כתב שהא"ע חזר בו במקום אחר וכתב שאיסור הנגיעה הוא רק במקרה והאדם רוצה להיות טהור. הרמב"ן כתב ג"כ שהכוונה היא שאם האדם רוצה להיות טהור, שלא יגע בנבלה של בהמה, וכתב שהאיסור מכאן לגעת בנבלה בזמן הרגל היא רק אסמכתא.

⁸⁰⁸ רש"י.

⁸⁰⁹ רש"י. רמב"ן: קשקשת נחשבת כסימן כשר רק אם היא מתקלפת, והסיבה שהתורה התירה רק את הדגים שיש להם סנפיר וקשקשת היא שדגים אלו שוכנים בחלק העליון של המים, ואין המים העכורים משפיעים עליהם, ואילו הדגים שאין להם סנפיר וקשקשת שוכנים במים התחתונים שיש בהם עכירות, ולכן יש באכילתם סכנת מוות.

⁸¹⁰ רמב"ן. רש"י: כל היצורים שנעים על הקרקעית, כאשר במקרה שלנו מדובר על קרקעית המים. א"ע: השרץ הם היצורים שנבראים מהמים, ואילו נפש חיה הם היצורים שנבראים מזכר ונקבה.

⁸¹¹ אונקלוס.

סנפיר וקשקשת, משוקצים לכם, ובפסוק הבא מפרש שפירוש המילה שקץ הוא שאסור לאכול מבשרם⁸¹²:
יֵאָדָּם וְשָׂקָן יִהְיוּ לָכֶם וגם אם התערבב מבשרם בתבשילים שלכם, התבשיל אסור באכילה,⁸¹³ **מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ** אסור לכם לאכול את הבשר של בעלי החיים שנמצאים במים שאין להם סנפיר וקשקשת, **וְאֵת נִבְלָתָם תִּשְׂקְצוּ** וכן אל תאכלו את נבלתם: **(יב) כֹּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סַנְפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמַיִם** כל בעל חיים שאין לו סנפיר וקשקשת במים (למעט בעלי חיים שיש להם סנפיר וקשקשת במים וכשמוציאים אותם מהמים, הסנפיר או הקשקשת נושרים),⁸¹⁴ **שָׂקָן הוּא לָכֶם** (כל בעל חיים שנמצא במים ואין לו סנפיר וקשקשת) אסור לכם באכילה: **(יג) וְאֵת אֱלֹהֵי תִשְׂקְצוּ מִן הָעוֹף** את העופות האלה אסור לכם לאכול,⁸¹⁵ **לֹא יֹאכְלוּ** אסור לכם להאכיל את העופות הללו גם לקטנים שאינם חייבים במצוות,⁸¹⁶ **שָׂקָן הֵם** (אסור לכם לאכול ולהאכיל לקטנים עופות אלה) כיוון שעופות אלה אסורים באכילה, **אֵת הַנֶּשֶׁר וְאֵת הַפֶּרֶס וְאֵת הָעֲזוּנִיָּה** אסור לכם לאכול בשר של עופות ששם: נשר, פרס ועזוניה: **(יד) וְאֵת הַדָּאָה וְאֵת הָאֵיָּה לְמִינָהּ** וכן אסור לכם לאכול את בשרם של עוף שנקרא דאה, ואת הסוגים השונים של עוף שנקרא איה⁸¹⁷:
(טו) אֵת כָּל עֶרֶב לְמִינוֹ וכן אסור לכם לאכול את הסוגים השונים של עוף שנקרא ערב: **(טז) וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה וְאֵת הַתְּחֻמָּס וְאֵת הַשְּׁחָף** וכן אסור לכם לאכול עופות שנקראים: בת יענה, תחמס ושחף, **וְאֵת הַנֶּזֶק לְמִינֵהוּ** וכן אסור לכם לאכול את הסוגים השונים של עוף שנקרא נץ: **(יז) וְאֵת הַכּוֹס וְאֵת הַשְּׁלֵף וְאֵת הַיַּנְשׁוּף** וכן אסור לכם לאכול עופות שנקראים: כוס, שלף וינשוף: **(יח) וְאֵת הַתְּנַשְׁמַת וְאֵת הַקָּאֵת וְאֵת הַרְחֵם** וכן אסור לכם לאכול עופות שנקראים: תנשמת, קאת ורחם: **(יט) וְאֵת הַחֲסִידָה** וכן אסור לכם לאכול בשר של עוף שנקרא חסידה, **הָאֲנָפָה לְמִינָהּ** וכן אסור לכם לאכול בשר של סוגים שונים של עוף שבה ממשפחת האנפה, **וְאֵת הַדּוֹבִיפַת וְאֵת הָעֵטְלָף** וכן אסור לכם לאכול את בשר העופות שנקראים דוביפת ועטלף: **(כ) כֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֵלֶךְ עַל אַרְבַּע** כל השרצים מהעופות שהולכים על ארבע, כל בעלי החיים שהולכים בצמוד לארץ, כמו זבובים ויתושים,⁸¹⁸ **שָׂקָן הוּא לָכֶם** (כל השרצים) אסורים לכם באכילה: **(כא) אֵדָּ אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֵלֶךְ עַל אַרְבַּע** מותר לכם לאכול את השרצים הבאים שהולכים על ארבע רגלים,⁸¹⁹ **אֲשֶׁר לוֹ כַרְעִים מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנֹתֵר בָּהֶן עַל הָאָרֶץ** (מותר לכם לאכול את השרצים) שבנוסף לארבע רגליהם, יש להם זוג רגליים נוסף סמוך לצווארם, וכאשר הם רוצים לקפוץ ולעוף, הם משתמשים גם ברגליהם הנוספות כדי לנתר⁸²⁰: **(כב) אֵת אֱלֹהֵי מַיִם תֹּאכְלוּ** אתם יכולים לאכול את סוגי השרצים הבאים: **אֵת הָאֲרָבָה לְמִינוֹ** מותר לכם לאכול את הסוגים השונים של הארבה, **וְאֵת הַסְּלָעַם לְמִינֵהוּ** וכן מותר לכם לאכול את הסוגים השונים של שרץ שנקרא סלעם, **וְאֵת**

⁸¹² א"ע.

⁸¹³ רש"י.

⁸¹⁴ רש"י.

⁸¹⁵ עפ"י א"ע בהערה 17.

⁸¹⁶ רש"י.

⁸¹⁷ רש"י.

⁸¹⁸ רש"י. רמב"ן: פירוש שרץ העוף הוא העופות שהולכים על ארבע, ואין הדבר תלוי בגודל העוף.

⁸¹⁹ רש"י.

⁸²⁰ רש"י. א"ע מפרש "ואשר לו כרעים", ולדבריו יש כאן תנאי נוסף.

הַחֲרִיגְלָ לְמִינֵהוּ וְכֵן מוֹתֵר לָכֶם לֹאכֹל אֶת הַסּוּגִים הַשּׁוֹנִים שֶׁל הַחֲרִיגוֹל, וְאֶת הַחֲגָב לְמִינֵהוּ וְכֵן מוֹתֵר לָכֶם לֹאכֹל אֶת הַסּוּגִים הַשּׁוֹנִים שֶׁל הַחֲגָב: (כג) וְכֹל שֶׁרֵץ הָעוֹף אֲשֶׁר לוֹ אַרְבַּע רַגְלִים שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם הַשְּׂרָצִים שֶׁבַעפּוֹת אֲסוּרִים לָכֶם בִּאֲכִילָה כֹּאשֶׁר יֵשׁ לָהֶם רַק אַרְבַּע רַגְלִיִּים, אֲךָ כֹּאשֶׁר יֵשׁ לָהֶם חֲמֵשׁ רַגְלִיִּים, הֵם מוֹתֵרִים בִּאֲכִילָה⁸²¹: (כד) וְלֹאֲלֵהָ תִטְמְאוּ בְעֲלֵי הַחַיִּים הַרְשׁוּמִים בְּרִשְׁמֵהּ שֶׁהַתּוֹרָה תִּכְתּוֹב בְּפִסּוּקִים הַבָּאִים מִטְּמָאִים אֶת הָאָדָם,⁸²² כָּל הַנִּגְעַת בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד הָעֶרֶב כֹּל אָדָם שִׁיגַע בְּנִבְלָה שֶׁל אֶחָד מִבְּעֲלֵי הַחַיִּים הַרְשׁוּמִים, יִטְמָא, וְכִדִּי לְהִיטֵהָ הוּא צָרִיךְ לְטַבֹּל בְּמַקְוֵה וּלְחַכּוֹת עַד הָעֶרֶב, וְרַק אִזּוֹ הוּא נִטְהָר⁸²³: (כה) וְכֹל הַנְּשֵׂא מִנִּבְלָתָם מִי שֶׁנִּשְׂא נִבְלָה שֶׁל אֶחָד מִבְּעֲלֵי הַחַיִּים הַרְשׁוּמִים, נִטְמָא בְּטוֹמָא חֲמוּרָה יוֹתֵר מִמִּי שֶׁרַק נִגַּע בְּנִבְלָה,⁸²⁴ יִכָּבֵס בְּגִדָיו וְיִטְמָא עַד הָעֶרֶב (מִי שֶׁנִּשְׂא מִהַנְּבִלָה) צָרִיךְ גַּם לְטַבֹּל אֶת בְּגָדָיו בְּמַקְוֵה, בְּנוֹסֵף לְטַבִּילַת גּוֹפוֹ בְּמַקְוֵה וּלְחַכּוֹת עַד הָעֶרֶב⁸²⁵: (כו) לְכֹל הַפְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מִפְּרִסַת פְּרִסָּה וְשִׁסַּע אֵינְנָה שִׁסְעַת וְגֵרָה אֵינְנָה מַעֲלָה טְמָאִים הֵם לָכֶם בְּהֵמָה שֶׁחֲסָדָק שֶׁבְּפִרְסָתָהּ אֵינוֹ סָדוּק לְכֹל אֹרֶךְ הַפְּרִסָּה, וְאֵינָה מַעֲלָה גֵרָה, וּמִמִּילָא הִיא בְּהֵמָה טְמָאָה, כָּל הַנִּגְעַת בָּהֶם יִטְמָא כֹּל מִי שֶׁנִּשְׂא בְּנִבְלָה שֶׁל בְּהֵמָה כְּזוֹ (שֶׁסִּימָן הַטְּהָרָה הַיְחִיד שֶׁלָּהּ הוּא שֶׁהִיא מִפְּרִיסָה פְּרִסָּה), נִטְמָא⁸²⁶: (כז) וְכֹל הוֹלֵךְ עַל כַּפָּיו כֹּל בְּעַל חַיִּים, שֶׁהוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע, וּבְמַקּוֹם פְּרִסָּה יֵשׁ לוֹ כַּעֲיֵן יָד. לְדוּגְמָא: כְּלָבִים וְחַתּוּלִים,⁸²⁷ בְּכָל הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל אַרְבַּע כֹּל בְּעַל חַיִּים שֶׁהוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע, (וּבְמַקּוֹם פְּרִסָּה יֵשׁ לוֹ כַּמִּין יָד), טְמָאִים הֵם לָכֶם (בְּעֲלֵי הַחַיִּים הַהוֹלְכִים עַל כַּפּוֹת יָדֵיהֶן) טְמָאִים לָכֶם, כְּלוּמֹר: כָּל הַנִּגְעַת בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד הָעֶרֶב מִי שֶׁנִּשְׂא בְּנִבְלָה שֶׁל חַיָּה הַהוֹלְכֶת עַל כַּפּוֹת יָדֵיהָ, צָרִיךְ לְטַבֹּל וּלְאַחֵר מִכֵּן יִהְיֶה טְמָא עַד הָעֶרֶב: (כח) וְהַנְּשֵׂא אֶת נִבְלָתָם מִי שֶׁנִּשְׂא נִבְלָה שֶׁל בְּהֵמָה שֶׁהוֹלְכֶת עַל יָדֵיהָ, יִכָּבֵס בְּגִדָיו וְיִטְמָא עַד הָעֶרֶב צָרִיךְ לְטַבֹּל אֶת בְּגָדָיו בְּמַקְוֵה, לְטַבֹּל בְּעַצְמוֹ בְּמַקְוֵה, וּלְאַחֵר מִכֵּן יִהְיֶה טְמָא עַד הָעֶרֶב, טְמָאִים הֵמָּה לָכֶם בְּעֲלֵי חַיִּים אֱלוֹ טְמָאִים לָכֶם, וּלְכֵן, מִי שֶׁנִּשְׂא בְּנִבְלָתָם טְמָא: (כט) וְזֶה לָכֶם הַטְּמָא בְּשֶׁרֶץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ בְּעֲלֵי הַחַיִּים הַבָּאִים מִבֵּין הַשְּׂרָצִים, הֵם בְּעֲלֵי חַיִּים שְׁמֵי שֶׁנִּשְׂא בְּנִבְלָתָם טְמָא,⁸²⁸ הַחֲלֹד וְהָעֶכְבָּר מִי שֶׁנִּשְׂא בְּנִבְלָה שֶׁל חֵלֶד אוֹ בְּנִבְלָה שֶׁל עֶכְבֵּר, טְמָא, וְהָעֶב לְמִינֵהוּ וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׂא בְּנִבְלָה שֶׁל סוּגִים שׁוֹנִים שֶׁל הַצֶּבֶע - טְמָא: (ל) וְהָאֲנָקָה וְהַפְּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמֵט וְהַתְּנַשְׂמָת וְכֹל מִי שֶׁנִּשְׂא בְּנִבְלָה שֶׁל הַשְּׂרָצִים הַבָּאִים טְמָא: אֲנָקָה, כַּח, לְטָאָה, חֲמֵט וְתַנְשַׂמָּת: (לא) אֵלֶּה הַטְּמָאִים לָכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ רַק הַשְּׂרָצִים שֶׁרְשׁוּמִים לְעִיל, הֵם הַשְּׂרָצִים שֶׁמִּטְמָאִים אֶת מִי שֶׁנִּשְׂא בְּנִבְלָתָם,⁸²⁹ כָּל הַנִּגְעַת בָּהֶם בְּמָתָם יִטְמָא עַד הָעֶרֶב כֹּל מִי שֶׁנִּשְׂא בְּנִבְלָה שֶׁל אֶחָד מִהַשְּׂרָצִים שֶׁהַתּוֹרָה כֹּתְבָהּ, צָרִיךְ לְטַבֹּל בְּמַקְוֵה וְאִזּוֹ יִטְהָר בְּעֶרֶב: (לב) וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מִמָּהֶם בְּמָתָם

⁸²¹ רש"י.

⁸²² רש"י. א"ע מפרש שהכוונה היא על השרצים שנכתבו בתורה בפסוקים האחרונים, ופסוק זה מוסב על הפסוקים הקודמים. ובאוה"ח התקיף את דעת הא"ע באומרו שלא ניתן לחלוק על חז"ל.

⁸²³ א"ע ורמב"ן, אלא שרמב"ן הסביר היכן התורה כן כתבה את דין הטבילה במקווה.

⁸²⁴ רש"י.

⁸²⁵ א"ע. רמב"ן: הטעם לכיבוס בגדים במקרה ונשא את הנבלה, משום שכאשר נושא את הנבלה, הבגדים מסייעים בידו בשעת המשא.

⁸²⁶ רש"י.

⁸²⁷ אונקלוס + רש"י.

⁸²⁸ רש"י. אוה"ח: ו' החיבור בא לרבות טומאת אבר מן החי או בא לרבות טומאת דם השרץ. כן שאל אוה"ח, מדוע לא נאמר כאן שנחש טמא ותירץ שאין טומא הנחש דבקה בגופו, ולכן ייתכן שאינו מטמא.

⁸²⁹ א"ע.

יִטְמָא כל דבר שנבלה של שרץ או של בהמה ייפול עליו, יטמא,⁸³⁰ **מִכָּל כְּלֵי עֵץ אוּ בָּגָד אוּ עוֹר אוּ שֶׁק**
 (במקרה ונפלה נבלה של שרץ על אחד מסוגי הכלים הבאים) כלי העשוי מעץ (למעט כלי העשוי מאבן),⁸³¹ או
 כלי בגד, כלומר: בגד העשוי מנוצות של עיזים,⁸³² או כלי העשוי מעור, או שק, **כָּל כְּלֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה**
מִלְאֲכָה בָּהֶם כל כלי שמשתמשים בו לעשיית מלאכה, למעט כלים שאין עושים בהם מלאכה ממש, אלא
 משתמשים בהם כדי לכסות כלים אחרים וכדומה,⁸³³ **בְּמֵים יוֹבֵא** כלי שנטמא לאחר שנפל עליו שרץ, ייטבל
 במקווה,⁸³⁴ **וְיִטְמָא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר** לאחר שטובלים את הכלי במקווה, הכלי טמא לאורך יום הטבילה, עד
 הערב⁸³⁵: (לג) **וְכָל כְּלֵי חֲרָשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ** כלי חרס שנבלה של אחד השרצים או הבהמות
 נפלה לתוכו,⁸³⁶ **כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא** כל מה שבתוך הכלי נטמא, כל מה שנוגע בתוך אוויר הכלי נטמא,⁸³⁷
וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ אם ברצונכם לנהוג בטהרה, אתם חייבים לשבור את כלי החרס שנטמא, היות ואין לכלי
 חרס טהרה במקווה⁸³⁸: (לד) **מִכָּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל** הדברים שנטמאים באוויר כלי חרס, הם סוגי
 המאכל השונים,⁸³⁹ **אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מֵים יִטְמָא** אך המאכל נטמא רק לאחר שנגע בו משקה. אוכל אינו
 נטמא ללא שנגע בו אחד המשקים (שסימנם י"ד שח"ט ד"ם: יין, דבש, שמן, חלב, טל, דם ומים),⁸⁴⁰ **וְכָל**
מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלֵי יִטְמָא וכן אם היה בתוך כלי החרס את אחד משבעת המשקאות שמכשירים
 לקבל טומאה ונטמאים בעצמם (י"ד שח"ט ד"ם) – המשקה נטמא⁸⁴¹: (לה) **וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל מִנְבֵּלָתָם עָלָיו**
יִטְמָא כל דבר שנבלה של שרץ או של בהמה נופלת עליו, נטמא, **תִּנּוֹר וְכִירִים יִתְּנֶן** יש לשבור תנור וכיריים
 העשויים מכלי חרס שנטמאו, היות ולא ניתן לטבול אותם במקווה,⁸⁴² **טְמָאִים הֵם** התנור והכיריים
 העשויים מחרס שנטמאו, נחשבים טמאים, **וְטְמָאִים יִהְיוּ לָכֶם** התנור והכיריים יהיו טמאים לכם, אך
 אינכם חייבים לשבור אותם ולטהר אותם, אלא אם אתם רוצים לקיים את התנור והכיריים הטמאים,
 מותר לכם⁸⁴³: (לו) **אֵךְ מֵעֵין וְבוֹר אֹלָם**, מים המכונסים במעיינות ובבורות מים,⁸⁴⁴ **מִקְוֵה מֵים** מקומות

830 רמב"ן.

831 רשב"ם.

832 רשב"ם.

833 רשב"ם.

834 רש"י.

835 רש"י.

836 א"ע.

837 רש"י.

838 רש"י.

839 רש"י.

840 רש"י. רשב"ם: הסיבה לטומאה רק במגע משקה הוא כיוון שנתנית המשקה היא הכנתם לאכילה. רמב"ן
 בפס' לז' הסביר שהמים או המשקים האחרים מעבירים את הטומאה הלאה, אך כאשר הזרע יבש, אין הוא
 מקבל טומאה.

841 רש"י.

842 רש"י. לפי רש"י, מדובר בתנור וכיריים העשויים מחרס ושניתן לטלטל אותם. רמב"ן כתב שהכוונה היא
 לתנור העשוי מטיט, והתורה לימדה אותנו שדין תנור העשוי מטיט הוא כדין כלי חרס, היות ומחובר לקרקע. כן
 פירש הרמב"ן את המילה יותץ שאין הכוונה לשבור את התנור לחתיכות קטנות, אלא כל עוד שובר את התנור
 לחתיכות, אפילו לחתיכות גדולות, ואינו בונה שוב את התנור, התנור כבר אינו מטמא. כמו כן לימד אותנו
 הרמב"ן מפירוש המילה יותץ, שאפילו אם התנור מחובר לקרקע, הרי שהוא טמא.

843 רש"י.

844 רש"י.

בהם מכונסים המים, ⁸⁴⁵ יְהִיָּה טְהוֹר מי שטובל במי מעיין או במים המכונסים בבור, נטהר, ⁸⁴⁶ וְנִגְע בְּנִבְלָתָם וְטָמֵא אֶךְ מי שנמצא בתוך מעיין או בור מים ונוגע בנבלה של בהמה או של שרץ, הרי שהוא נטמא ⁸⁴⁷: (לז) וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם אִם נפלה נבלה של בהמה או של שרץ, עַל כָּל זֶרַע זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזְרַע עַל אֶחָד מֵהַסּוּגִים הַשּׁוֹנִים שֶׁל הַזְּרָעִים, טְהוֹר הוּא הַזְּרַע אִינוּ נִטְמָא, הֵיטָו וְהוּא לֹא הוֹכֵשׁ לִקְבֹּל טוֹמְאָה, שְׁהָרִי לֹא נִטְפוּ עֲלָיו מֵיִם ⁸⁴⁸: (לח) וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זֶרַע אִם נִפְלוּ מַיִם או כֹּל אֶחָד מִשִּׁבְעַת סוּגֵי הַמִּשְׁקִים הַמִּטְמָאִים עַל אֶחָד הַזְּרָעִים לֵאחֶר שֶׁהַזְּרַע נִתְלַשׁ, ⁸⁴⁹ וְנִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו וְלֵאחֶר שֶׁהַזְּרַע נִרְטַב בְּאֶחָד מֵהַמִּשְׁקִים, גַּם אִם כִּרְגַע הַזְּרַע יֵבֵשׁ, נִפְלָה נִבְלָה שֶׁל בְּהֵמָה או שֶׁל שֶׁרֶץ עַל הַזְּרַע, ⁸⁵⁰ טָמֵא הוּא לָכֵם הַזְּרַע (שֶׁנִּרְטַב בְּאֶחָד מֵהַמִּשְׁקִים) נִטְמָא: (לט) וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֵם לְאֹכְלָהּ אִם בְּהֵמָה טְהוֹרָה תָּמוּת לֹא שֶׁשָּׁחַטוּ אוֹתָהּ (כֵּאֵן הַהִבְדֵּל בֵּין נִבְלָה שֶׁל בְּהֵמָה טְמָאָה לְבְּהֵמָה טְהוֹרָה: בְּבֵהֶמָה טְמָאָה, הַנִּבְלָה תָּמוּד מִטְמָאָת, וְאִילוּ בְּבֵהֶמָה טְהוֹרָה הַבְּהֵמָה מִטְמָאָת רַק כֹּאשֶׁר הַבְּהֵמָה מֵתָה לְבַד, אֶךְ כֹּאשֶׁר בְּהֵמָה טְהוֹרָה נִשְׁחַטָּת כְּדִין, אִינָה מִטְמָאָת), ⁸⁵¹ הַנִּגְעַת בְּנִבְלָתָהּ יְטָמֵא עַד הָעֶרֶב מִי שֶׁנוֹגַע בְּנִבְלָה שֶׁל בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁמֵתָה, צָרִיךְ לְטַבֹּל בְּמַקְוֵה וְלֵאחֶר מִכֵּן עֵדִיין יִהְיֶה טָמֵא עַד הָעֶרֶב לֵאחֶר הַטְּבִילָה ⁸⁵²: (מ) וְהֵאֱכַל מִנִּבְלָתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב מִי שֶׁאוֹכֵל מִנִּבְלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה, מִמִּילָא הוּא נוֹשֵׂא אֶת הַנִּבְלָה כְּדִי לֵאכֹּל אוֹתָהּ (כֹּאשֶׁר הוּא מְרִים אֶת הַנִּבְלָה כְּדִי לֵאכֹּלָהּ, לִמְעַט אָדָם שֶׁתְּחַבּוּ לוֹ אֶת הַנִּבְלָה לְתוֹךְ בֵּית הַבְּלִיעָה שְׁלוֹ), וְלִכֵּן מִי שֶׁאוֹכֵל מִנִּבְלָה שֶׁל בְּהֵמָה טְהוֹרָה, צָרִיךְ לְטַבֹּל אֶת בְּגָדָיו בְּמַקְוֵה, וְלֵאחֶר מִכֵּן לְטַבֹּל בְּעַצְמוֹ בְּמַקְוֵה וְזֶה יִהְיֶה טָמֵא עַד הָעֶרֶב לֵאחֶר טְבִילָתוֹ, ⁸⁵³ וְהִנְשֵׂא אֶת נִבְלָתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְכֵן מִי שֶׁנוֹשֵׂא נִבְלָה שֶׁל בְּהֵמָה טְהוֹרָה, צָרִיךְ לְטַבֹּל אֶת בְּגָדָיו בְּמַקְוֵה, לְטַבֹּל בְּעַצְמוֹ בְּמַקְוֵה, וְזֶה עֵדִיין יִהְיֶה טָמֵא עַד הָעֶרֶב לֵאחֶר טְבִילָתוֹ ⁸⁵⁴: (מא) וְכָל הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכַל אֲסוּר לָכֵם לֵאכֹּל כֹּל שֶׁרֶץ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ, וְחֹזְרָה הַתּוֹרָה עַל דִּין זֶה כְּדִי לְלַמֵּד שֶׁמִי שֶׁאוֹכֵל שֶׁרֶץ, עוֹבֵר עָלָיו בְּכִמָּה לְאוֹיִן ⁸⁵⁵: (מב) כָּל הוֹלֵךְ עַל גְּחוֹזִין בְּעַל חַיִּים שֶׁהוֹלֵךְ עַל הַבֶּטֶן שְׁלוֹ, וְהַכּוֹנֵנָה הִיא לְנַחֵשׁ, ⁸⁵⁶ וְכָל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע וְכֵן כֹּל שֶׁרֶץ הַהוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע, כֹּאשֶׁר הַכּוֹנֵנָה הִיא לְעַקְרֵב וְחִיפּוּשִׁיּוֹת, ⁸⁵⁷ עַד כָּל מְרֻבָּה רְגָלִים וְכֵן בְּעַל חַיִּים שִׁישׁ לוֹ הַרְבֵּה רְגָלִים, כְּגוֹן בְּעַל חַיִּים שֶׁנִּקְרָא נֶדֶל, ⁸⁵⁸ לְכָל הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ עַל הָאָרֶץ הַתּוֹרָה

⁸⁴⁵ אונקלוס וכן הא"ע בפירוש הראשון. בפירוש השני כתב שהכוונה במקווה מים היא מקור מים עצמאי.
⁸⁴⁶ רש"י בפירושו השני. בפירושו הראשון, כתב שמים שמחוברים לקרקע אינם מקבלים טומאה, וכן פירש רשב"ם.

⁸⁴⁷ רש"י. א"ע: מים שאינם במעיין, שנוגעים בנבלה, נטמאים, וכן פירש הרמב"ן.
⁸⁴⁸ רש"י.

⁸⁴⁹ רש"י. רמב"ן: לעיל התורה חידשה את הדין של אכל שנמצא בכלי חרס, ואילו כאן התורה דיברה באוכל שלא נטמא מאוויר כלי חרס. או שהתורה חידשה כאן, שלא רק אוכל נטמא, אלא גם זרעים.
⁸⁵⁰ רש"י.

⁸⁵¹ רש"י בפס' כו' ורשב"ם אצלנו.

⁸⁵² א"ע.

⁸⁵³ רש"י. רשב"ם: מדובר כאן על שיעור נשיאה שהוא בכזית או שמדובר במי שסתם אוכל חלק מהנבלה. אמנם רש"י לא קיבל את הפירוש שמדובר במי שאוכל מהנבלה כפשוטו, שהרי רק בנבלת העוף האדם נטמא. רמב"ן: התורה באה ללמד אותנו שמי שאוכל נבלה, אין טומאתו חמורה יותר ממי שנושא את הנבלה, והסיבה שהתורה כתבה את הדין של אוכל נבלה בבהמה טהורה היא שדיבר הכתוב בהווה, והאדם אוכל בהמות טהורות.
⁸⁵⁴ רש"י.

⁸⁵⁵ רמב"ן.

⁸⁵⁶ רש"י.

⁸⁵⁷ רש"י.

⁸⁵⁸ רש"י.

מסכמת ואומרת: כל שרץ ששורץ על הארץ, כל שרץ שהולך בצורה נמוכה, לא תאכלום כי שֶׁקֶץ הֵם אל תאכלו אותם, כיוון שהם אסורים באכילה: (מג) אֵל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ אל תגעילו את נפשותיכם באכילת השרצים ששורצים על הארץ,⁸⁵⁹ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם ואל תיטמאו על ידי שתאכלו את השרצים,⁸⁶⁰ וְנִטְמַתֶּם בָּם אם תיטמאו באכילת שרצים בעולם הזה, אני ה' אטמא אתכם בעולם הבא⁸⁶¹: (מד) כִּי אֲנִי יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם הַסִּיבָה שאני ה' מצווה אתכם שלא לאכול ולא להיטמא בשרצים היא, כיוון שאני ה' אלוקיכם, וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ואתם בני ישראל, צריכים להיות קדושים, כמו שאני (ה') קדוש, ולכן אסור לכם להיטמא באכילת שרצים,⁸⁶² וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ הָרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ אל תטמאו את נפשותיכם באכילת שרצים שהולכים בסמוך לארץ⁸⁶³: (מה) כִּי אֲנִי יִקְוֶה הַמַּעֲלָה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיֵּית לָכֶם לֵאלֹהִים (הסיבה שאתם צריכים להיות קדושים היא) כיוון שאני ה' העליתי אתכם מארץ מצרים כדי להיות לכם לאלוקים, וכדי שתקיימו את מצוותי,⁸⁶⁴ וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ולכן עליכם להידמות אליי ולהיות קדושים, כמו שאני (ה') קדוש⁸⁶⁵: (מו) זֹאת תֹּרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכָל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׁת בַּמַּיִם וְלִכָּל נֶפֶשׁ הַשָּׂרְצָת עַל הָאָרֶץ זאת הסיבה (כדי שתהיו קדושים) שציוויתי אתכם את כל ההלכות הקשורות למאכלות האסורות שנכתבו בפסוקים האחרונים, איסורי המאכלות בבהמות, בעופות ובכל בעל חיים שמתנועע במים, ובכל בעל חיים ששורץ על הארץ⁸⁶⁶: (מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר כדי שתוכלו להבדיל בין בהמה טמאה לבהמה טהורה,⁸⁶⁷ וּבֵין הַחַיָּה הַנְּאֻכֶּלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכֵל וכן כדי שתוכלו להבדיל בין חיה שמותר לכם לאכול לחיה שאסור לכם לאכול⁸⁶⁸:

⁸⁵⁹ רש"י + א"ע. אוה"ח: התורה הזהירה כאן שאדם יזהר שלא יאכל שרצים בשוגג, כיוון שפעולת הטומאה על הנפש מתקיימת גם כאשר האכילה היא בשוגג.
⁸⁶⁰ רש"י.
⁸⁶¹ רש"י. א"ע: אל תיטמאו בהם, והמילה ונטמתם חסרה א', או שהכוונה היא לשורש אחר, ופירוש המילה ונטמתם הוא מלשון לטמטם.
⁸⁶² רש"י.
⁸⁶³ רש"י. אוה"ח: יש כאן הבטחה לישראל שלא ייטמאו על ידי השרצים. כן פירש אוה"ח שרמוז כאן שהגויים לא ישלטו על ישראל, שהרי הגויים נמשלו לשרצים.
⁸⁶⁴ רש"י.
⁸⁶⁵ ספורנו. כלי יקר: הסיבה שהתורה הדגישה את עניין הקדושה דווקא בשרצים היא, שהשרצים ההולכים בסמוך לעפר, הם קרובים אל העפרורית ואל הטומאה, ולכן התורה אסרה על אדם מישראל לאכלם, כדי שהאדם מישראל לא יקבל את הטומאה מהם. בבהמות, ה' ציווה על השחיטה, כדי להוציא מהבהמה את הטומאה שבה לה מהעפרורית, ואילו אצל הדגים אין קשר לעפר, ולכן אין צורך לשחטם.
⁸⁶⁶ ספורנו.
⁸⁶⁷ אונקלוס. רש"י: אין צורך להבדיל בין חיה שהיא ממש טהורה לחיה שהיא ממש טמאה, שהרי התורה נתנה בהם סימנים ברורים, אלא הכוונה היא לחיה שנשחט חצי הקנה, לחיה שנשחטה כל הקנה.
⁸⁶⁸ אונקלוס. רש"י לשיטתו שהכוונה היא לבהמה שנולדה בה סימני טרפה ועדיין היא כשרה, לבין חיה שנולדה בה סימני טרפה ועכשיו היא טריפה.

פרשת תזריע

ויקרא פרק יב

(א) וַיְדַבֵּר יְקוֹק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵאמַרְתֶּם אֵלֶיךָ אֵשֶׁת כִּי תִזְרִיעַ אִם אִישָׁה תִתְעַבֵּר וְתִהְיֶה בְהַרְיוֹן,⁸⁶⁹ וַיֵּלְדָה זָכָר, אִם אִישָׁה תִלְדַּד זָכָר, וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַת דְּוֹתָהּ תִטְמָא אִישָׁה שִׁיּוּלְדַת זָכָר תִּהְיֶה טְמֵאָה שְׁבַע יָמִים, כִּשֶׁם שִׁאִישָׁה שִׁטְמָאָה בְּטוּמְאֵת נִידָה טְמֵאָה שְׁבַע יָמִים⁸⁷⁰: (ג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי בְיוֹם הַשְּׁמִינִי לְלִידָהּ, יְמוּל בְּבָשָׂר עֶרְלָתוֹ יְמוּלוּ אֶת בְּשַׂר הָעֶרְלָה שֶׁל הַתִּינוּק שֶׁנּוּלַד, יַעֲשׂוּ לְתִינוּק בְּרִית מִלְחָה⁸⁷¹: (ד) וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשָׁת יָמִים בְּמִשְׁךְ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה הַיָּמִים שְׁלֹאֲחֵר שְׁבַע יָמִים הַרְאוּשׁוֹנִים, יִשְׁנֵם שְׁלֹשָׁה מִרְכִּיבִים בְּדִין הָאִישָׁה: (1) תֵּשֵׁב בְּדַמֵּי טְהָרָה כֹּל דָּם שֶׁתִּרְאֶה הָאִישָׁה הַיּוֹלְדָת בְּמִשְׁךְ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה הַיָּמִים שְׁלֹאֲחֵר הַלִּידָה, יִיחָשֵׁב לְדָם טְהוֹר וְלֹא לְדָם זָבָה אוֹ נִידָה,⁸⁷² (2) בְּכֹל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע אֲסוּר לְאִישָׁה הַיּוֹלְדָת לֵאכּוֹל בְּשַׂר קִדְשִׁים וּפִירוֹת תְּרוּמָה בְּמִשְׁךְ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה יָמֵי הַטְהָרָה,⁸⁷³ (3) וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא וְכֵן אֲסוּר לְאִישָׁה הַיּוֹלְדָת לְהִיכַנֵּס לְחֹצֵר אוֹהֵל מוֹעֵד, אוֹ בְּזִמְנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֲסוּר לְאִישָׁה הַיּוֹלְדָת לְהִיכַנֵּס לְעֹזָרָה שֶׁבְּמִקְדָּשׁ,⁸⁷⁴ עַד מְלֵאת יָמֵי טְהָרָה עַד שִׁסְתֵּימֹו שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה יָמֵי הַטְהָרָה: (ה) וְאִם נִקְבְּהָ תִלְדַּד אִם הָאִישָׁה הַיּוֹלְדָת תִּלְדַּד נִקְבָהּ, וְטָמְאָה שִׁבְעִים כְּנִדְתָהּ הָאִישָׁה שֶׁתִּלְדַּד נִקְבָהּ תִּהְיֶה טְמֵאָה בְּמִשְׁךְ שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת, אַרְבַּעַת עָשָׂר יָמִים, כִּמוֹ שִׁאִישָׁה נִידָה טְמֵאָה, וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁשָׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דַּמֵּי טְהָרָה (לְאַחַר הַשָּׁבוּעִיִּים), הָאִישָׁה טְהוֹרָה בְּמִשְׁךְ שִׁשִּׁים וְשֵׁשָׁה יָמִים, גַּם אִם רָאתָה דָם, הָאִישָׁה עֲדִיין טְהוֹרָה וְאִין אֲנוֹ אוֹמְרִים שֶׁזֶהוּ דָם נִידָה אוֹ דָם זִיבָה: (ו) וּבְמֵלֵאת יָמֵי טְהָרָה לְבֵן אוֹ לְבַת כֹּאשֶׁר מִסְתֵּימִים יָמֵי הַטְהָרָה שֶׁל הָאִישָׁה הַיּוֹלְדָת: לְבֵן שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה יָמִים, וְלַבַּת, שִׁשִּׁים וְשִׁשָּׁה יָמִים, תִּבְיָא הָאִישָׁה הַיּוֹלְדָת תְּבִיא לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כְּבָשׂ בֶּן שָׁנָתוֹ לְעֹלָה (הָאִישָׁה תְּבִיא) כֶּבֶשׂ שְׁעוֹד לֹא מִלֵּאָה לוֹ שָׁנָה, לֶשֶׁם קָרְבָן עוֹלָה,⁸⁷⁵ וּבֶן יוֹנָה אוֹ תֵר לְחֻטָּאת וְלֶשֶׁם קָרְבָן חֻטָּאת תְּבִיא הָאִישָׁה הַיּוֹלְדָת אֶת אֶחָד הָעוֹפוֹת, אוֹ יוֹנָה, אוֹ תוֹר, אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכְּהֵן הָאִישָׁה

⁸⁶⁹ רשב"ם. הטעם שהתורה האריכה וכתבה את עניין הזריעה הוא כדי לרבות מקרה שהולד נולד מחוי (רש"י).
⁸⁷⁰ רש"י. א"ע: טעם הטומאה במשך שבעה ימים היא, כיוון שזהו תקופת הזמן בו האשה מתרפאת. בפירוש המילה דוּתָהּ, נחלקו המפרשים. רש"י כתב שזהו מלשון זיבה מהגוף, או מלשון מדוה שהוא לשון מחלה, וכן כתב הא"ע ורשב"ם. רמב"ן כתב שפירוש המילה היא צער. רשב"ם כתב שהמילה נידה היא מלשון שהאשה מנודדת ומרוחקת מבעלה. בטעם הטומאה כתב הכל'י יקר שזהו טהרה מחטא חוה, ולכן הנוול נמול ביום השמיני, כיוון שגם התינוק צריך להיטהר כמו אימא שלו. ספורנו אומר שאז כבר התעכל הדם שהולד אכל בטן אמו. אוה"ח: כדי שיעבור שבת על הנוול.

⁸⁷¹ אוה"ח: הטעם שהתורה חזרה וכתבה את דין הברית מילה, למרות שכבר כתבה זאת אצל אברהם אבינו הוא: א. כדי ללמד אותנו שמילה דוחה שבת, ואם התורה הייתה כותבת דין זה אצל האבות, היינו אומרים שרק אצל האבות מילה דוחה שבת, מכיוון ששבת לא ניתנה לאבות. ב. לא היה מקום לצוות את האבות על מילה בשבת, שהרי ברור שאצל האבות מילה תדחה שבת, שהרי לא צונו על השבת. ג. כדי לומר לנו שבזכות שמירה על מצות נידה, יזכה לבן זכר ולקיים בו ברית מילה.

⁸⁷² רש"י, ופירש מילת תשב, שתתעכב. רמב"ן פירש שתשב, היינו, שהאשה מותרת לבעלה, גם אם ראתה דם. לאחר מכן פירש הרמב"ן שפירוש ישיבה, היינו שתשב במקום המיוחד לנשים הנידות, כיוון שכולם מרחיקים את הנידה כמו שמרחיקים את המצורע, והאשה היולדת תשב במקום בו ישבה כשהייתה נידה עוד 33 ימים. בפירוש דמי טהרה פירש הרמב"ן שהכוונה היא שהתורה הוסיפה לאישה עוד 33 ימים ימים כדי להמשיך ולהתנקות מהדם שלה.

⁸⁷³ רש"י.

⁸⁷⁴ א"ע.

⁸⁷⁵ א"ע.

מביאה את קרבנותיה אל הכהן בפתח אוהל מועד: (ז) וְהִקְרִיבוּ לִפְנֵי יְקֹנֶה הַכֹּהֵן יִקְרִיב אֶת הַקֶּרֶבֶן
שֶׁהָאִשָּׁה הַבִּיאה לְאוֹהֶל מוֹעֵד, אֶת קֶרֶבֶן הָעוֹלָה וְאֶת קֶרֶבֶן הַחֲטָאת, ⁸⁷⁶ וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן יִכְפֹּר לְאִשָּׁה עַל
יָדֵי שִׁמְקִירֵב אֶת קֶרֶבֶן הַחֲטָאת, ⁸⁷⁷ וְטָהֲרָה מִמִּקְוֵי דְמִיָּה לְאַחַר הַקֶּרֶבֶן הַקֶּרֶבֶן הַחֲטָאת, הָאִשָּׁה מִיִּטְהַרֵּת מִטּוֹמֵאת
דְּמִיָּה. ⁸⁷⁸ לְאַחַר הַקֶּרֶבֶן הַקֶּרֶבֶן הַחֲטָאת, מוֹתֵר לְאִשָּׁה לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר קִדְשִׁים, זֹאת תִּזְכָּר הַיְלָדֶת לְזָכֶר אוֹ לְנִקְבָּה
אֵלּוּ הֵם הַחֹקִים הַקְּשׁוּרִים לְמִי שִׁילְדָה זָכָר אוֹ נִקְבָּה: (ח) וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שָׁה אִם יָדָהּ שֶׁל הָאִשָּׁה
אֵינָה מִשִּׁיגָה לְקִנּוּת כֶּבֶשׂ לְעוֹלָה, אִם לְאִשָּׁה אֵין מִסְפִּיק כֶּסֶף כְּדֵי לְקַנּוֹת אֶת הַכֶּבֶשׂ לְעוֹלָה, וְלִקְחָה שְׁתֵּי
תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנִי יוֹנָה הָאִשָּׁה תְּבִיא לְקֶרֶבֶן שְׁנֵי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי יוֹנִים, אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחֲטָאת אֶחָד
מִהָעוֹפוֹת שֶׁהָאִשָּׁה תְּבִיא יִהְיֶה לְשֵׁם קֶרֶבֶן עוֹלָה בְּמִקּוֹם הַכֶּבֶשׂ, וְהַעוֹף הַשְּׁנֵי יִהְיֶה לְשֵׁם קֶרֶבֶן חֲטָאת.
לְדוּגְמָא: אִם הָאִשָּׁה מְבִיאה שְׁתֵּי תוֹרִים, תוֹר אֶחָד מִשְׁמֵשׁ לְשֵׁם קֶרֶבֶן עוֹלָה בְּמִקּוֹם הַכֶּבֶשׂ, וְהַתוֹר הַשְּׁנֵי
מִשְׁמֵשׁ לְשֵׁם קֶרֶבֶן חֲטָאת, וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֲרָה הַכֹּהֵן יִכְפֹּר לְאִשָּׁה, עַל יָדֵי שִׁמְקִירֵב אֶת קֶרֶבֶן הַחֲטָאת,
וְלְאַחַר מִכֵּן הָאִשָּׁה תִּהְיֶה טְהוּרָה וְיִהְיֶה מוֹתֵר לָהּ לֶאֱכֹל קֶרֶבֶן הַחֲטָאת:

ויקרא פרק יג

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹנֶה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לְאֹמֹר ה' אָמַר אֵל מֹשֶׁה שִׁיאֲמַר לְאַהֲרֹן ⁸⁷⁹: (ב) אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר
בְּשָׂרוֹ שָׂאת אוֹ סִפְחָת אוֹ בְּהֶרֶת אִם בְּעוֹר שֶׁל הָאָדָם יִהְיוּ אֶחָד מִהַנִּגְעִים הַבָּאִים: שָׂאת, סִפְחָת אוֹ בְּהֶרֶת.
נִגְעִים אֵלּוּ הֵם מַחֲלוֹת הַמוֹפִיעוֹת בְּעוֹר הָאָדָם, וַיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם שׁוֹנֵי, בְּעִיקָר בְּצַבֵּעַ שֶׁלֵּהֶם, ⁸⁸⁰ וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ
לְנִגַע צָרְעַת הַנִּגַע יִהְיֶה כְּעֵין צָרְעַת, כֹּל מִקּוֹם בּוֹ יֵשׁ נִגַע לְבָן בְּעוֹר, הָרִי שֶׁהַדָּבָר נִקְרָא צָרְעַת, אֲלֵא שִׁישׁ
לְבָדוּק אִם נִגַע זֶה הוּא הַצָּרְעַת שֶׁמִּטְמֵאת אֶת הָאָדָם, ⁸⁸¹ וְהוֹבֵא אֶל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנֵי
הַכֹּהֲנִים הָאָדָם שֶׁהִנְגַע הוֹפִיעַ בְּעוֹרוֹ, יָבֵא אֶל אֶהֱרֹן אוֹ לְאַחַד מִצִּאֲצֵאֵי הַכֹּהֲנִים, כִּיּוּן שֶׁרֶק כֹּהֵן יִכּוֹל לְטַמֵּא
וְלִטְהַר נִגְעֵי ⁸⁸²: (ג) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנִּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר הַכֹּהֵן רוֹאֵה אֶת הַנִּגַע שֶׁנִּמְצָא בְּעוֹר הַבָּשָׂר שֶׁל הָאָדָם,
כְּדֵי לְחַלִּיט אִם הַנִּגַע טָמֵא אוֹ לֹא, וְשָׁעַר בְּנִגַע הַפֶּה לְבָן אִם הַכֹּהֵן רוֹאֵה שִׁישׁ לְפָחוֹת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת לְבִנּוֹת
בְּאִזְרוֹ הַנִּגּוּעַ, ⁸⁸³ וּמִרְאֵה הַנִּגַע עִמָּק מְעוֹר בְּשָׂרוֹ וּבְגַלְלֵי שֶׁנִּגַע יֵשׁ שְׁעֵרוֹת לְבִנּוֹת, הָרִי זֶה נִרְאֵה כְּאִילוֹ מִקּוֹם

⁸⁷⁶ א"ע. רש"י: מִכֵּן שֶׁהַתּוֹרָה כְּתוּבָה וְהִקְרִיבוּ בְּלִשׁוֹן יְחִיד, מִשְׁמַע, שֶׁרֶק קֶרֶבֶן אֶחָד מִעֵבַד אֶת הָאִשָּׁה מִלֶּאֱכֹל
בְּקִדְשִׁים, וְהִיא קֶרֶבֶן הַחֲטָאת. אוה"ח: וְהִקְרִיבוּ הוּא עַל הַכֶּבֶשׂ לְעוֹלָה, וְכִיפֹר עָלֶיהָ מוֹסֵב עַל הַקֶּרֶבֶת קֶרֶבֶן
הַחֲטָאת.

⁸⁷⁷ סְפוּרוֹ: חֲטָאת הָאִשָּׁה הוּא בְּכַךְ שֶׁמִּחֲשַׁבְתָּה עוֹסֶקֶת בְּמִשְׁךְ כָּל הַיָּמִים הָאלָה בְּפִעוּלַת הַלִּידָה. רמב"ן: הַכִּפְרָה
הִיא עַל הַרְפּוּאָה שֶׁהָאִשָּׁה הַתְּרַפָּאָה לְאַחַר הַלִּידָה, וְלִפִּי חַז"ל הַכִּפְרָה הִיא עַל שְׁבַעֲת הַלִּידָה נִשְׁבַּעַת וְאוֹמֵרֶת
שֶׁהִיא לֹא תִלְדַּת יוֹתֵר. כְּלִי יִקְרָ: הַכִּפְרָה הִיא עַל חֲטָאת חוּהָ.

⁸⁷⁸ אוֹנְקֵלוֹס.
⁸⁷⁹ רמב"ן. בְּפִירוּשׁוֹ הָרִאשׁוֹן כְּתוּב שֶׁגַם אֶהֱרֹן זָכָה כְּאֵן לְנִבּוּאָה, כִּיּוּן שֶׁכָּל דִּינֵי טוֹמֵאת וְטְהוּרָה נִעֲשִׂים עַל פִּי
הַכֹּהֵן. וְלֹא צִוּוּהוּ כְּאֵן לומר לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּיּוּן שֶׁהַכֵּל נִעֲשֶׂה עַל פִּי הַכֹּהֲנִים, וְגַם הַכֹּהֲנִים יִכְרִיחוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְהִיטְהַר, וְאֵילוֹ כֵּן אֲמַר לְצִוּוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּיּוּן שֶׁשֵּׁם הַכֵּל נִעֲשֶׂה בְּסִתֵּר.

⁸⁸⁰ רש"י. סְפוּרוֹ: חֲלִיִּים אֵלּוּ בָאִים עַל הָאָדָם, בְּמִקְרָה וְלֹא נִטְהַר הַזֶּרַע מִדָּם הַנִּידָה.

⁸⁸¹ רמב"ם. רמב"ן: נִגְעִים אֵלּוּ אֵינֵם עֲדִיין צָרְעַת, אֲלֵא שֶׁרְצָתָה הַתּוֹרָה לְהַרְחִיק אֶת הַנִּגַע הַזֶּה מִתְּחִילָתוֹ. כְּלִי
יִקְרָ: מִצְרַע הֵינּוּ מוֹצִיא רַע, שֶׁהַקֶּב"ה מִרְאֵה שֶׁהוּא חֲנֵף וּמוֹצִיא חוּצָה אֶת הָאֵמֶת שֶׁהוּא מְדַבֵּר לְשׁוֹן הַרַע עַל
אֲנָשִׁים.

⁸⁸² רש"י. א"ע: "וְהוֹבֵא", גַּם בְּעַל כְּרוּחַ.

⁸⁸³ רש"י.

הנגע עמוק יותר משאר העור,⁸⁸⁴ נגע צרעת הוא הרי שהנגע הוא נגע צרעת המטמא את האדם,⁸⁸⁵ וראוהו הכהן כאשר הכהן רואה נגע צרעת זה, וטמא אתו הכהן מטמא את האדם הצרוע, על ידי שאומר לו שהוא טמא⁸⁸⁶: (ד) ואם בהרת לבנה הוא בעור בשרו אם הנגע שנמצא בעור בשרו של האדם המנוגע הוא בהרת לבנה, ועמוק אין מראה מן העור ושערה לא הפך לבן והעור הנגוע בבהרת הלבנה אינו נראה עמוק יותר משאר הבשר, היות ואין בו שערות לבנות,⁸⁸⁷ והסגיר הכהן את הנגע שבעת ימים הכהן יסגיר את האדם המנוגע בבית אחר במשך שבעה ימים⁸⁸⁸: (ה) וראוהו הכהן ביום השביעי אותו כהן רואה את האדם המנוגע ביום השביעי של ימי הסגרו, והנה הנגע עמד בעינו אם נגע הבהרת נשאר כפי שהיה, הנגע נראה באותו מראה כפי שנראה ביום הראשון שראה הכהן את האדם המנוגע,⁸⁸⁹ לא פשה הנגע בעור וכן לא התפשט הנגע בעור לאחר שבעת הימים,⁸⁹⁰ והסגירו הכהן שבעת ימים שנית הכהן מסגיר את האדם המנוגע למשך שבעה ימים נוספים: (ו) וראוהו הכהן אתו ביום השביעי שנית הכהן רואה את האדם המנוגע ביום האחרון של ימי ההסגר השניים, והנה כהה הנגע אם המקום המנוגע בעור הפך להיות כהה יותר,⁸⁹¹ ולא פשה הנגע בעור וכן הנגע לא התפשט יותר בעור, וטהרו הכהן מטהר את האדם המנוגע. (אולם, אם לאחר שבוע ההסגר השני, הנגע נשאר בעינו, ונראה אותו דבר כמו שנראה בשעת ההסגר, האדם טמא),⁸⁹² מספחת היא הנגע איננו צרעת, אלא הוא מספחת. מספחת היא נגע טהור,⁸⁹³ וכבס בגדיו וטהר האדם המנוגע צריך לטבול את בגדיו, לטבול במקווה וכך הוא נטהר. אמנם, הנגע של אדם זה היה טהור, אך כיוון שהסגירו אותו, הוא צריך לטבול ולהטביל את בגדיו⁸⁹⁴: (ז) ואם פשה תפשה המספחת בעור אחרי הראתו אל הכהן לטהרתו אם המספחת התפשטה לאחר שהאדם המנוגע נטהר על ידי הכהן, ונאמר לו שהייתה לו מספחת,⁸⁹⁵ ונראה שנית אל הכהן האדם המנוגע צריך לבוא שוב אל הכהן: (ח) וראוהו הכהן רואה את הנגע, והנה פשתה המספחת בעור ואם המספחת התפשטה בעור, וטמאו הכהן את האדם המנוגע שהמספחת שלו התפשטה, צרעת הוא כיוון שהמספחת

⁸⁸⁴ רש"י עפ"י רמב"ן, ועיין ברמב"ן שמסביר את העומק בצורה אחרת.

⁸⁸⁵ ספורנו: ישנם שלשה שלבים בנגע: התחלת הנגע נקרא רק נגע, ההמשך נקרא צרעת והסיום נקרא נגע צרעת. כלי יקר (בפס' מה'): צרעת היא המחלה ונגע הוא החטא בו חטא האדם.

⁸⁸⁶ רש"י.

⁸⁸⁷ עפ"י רמב"ן בפס' ג'. אמנם רש"י כתב כאן שאין הוא יודע את הפירוש של פסוק זה, כיוון שכתב בפס' ג' שכל מראה לבן הוא עמוק מעור הבשר. רשב"ם וספורנו: לזמן ספציפי זה אינו עמוק יותר מעור הבשר.

⁸⁸⁸ רש"י.

⁸⁸⁹ רש"י. רמב"ן: הכהן אינו מודד את הנגע, אלא בודק בעינו.

⁸⁹⁰ רש"י וא"ע.

⁸⁹¹ רש"י. א"ע: הכוונה היא שהמקום המנוגע הפך קטן יותר, יש פחות עור שהוא נגוע, ופירוש שהנגע לא פשה, היינו שלא פשה למקום אחר.

⁸⁹² רש"י. דברי רש"י כאן הינם קשים מאוד, והרמב"ם כתב בהלכות צרעת שאם הנגע עמד בעינו, האדם טהור וכתב זאת עפ"י המשנה בנגעים, ואם כן, כיצד ייתכן שרש"י כאן כתב שהנגע טהור. מפשט הפסוק אכן עולה כדברי רש"י, אך רש"י עצמו כותב עפ"י חז"ל גם כאשר דרשת חז"ל סותרת את פשט הפסוק (למשל בפירוש עין תחת עין), וכן הקשה הרמב"ן כאן על אתר. הרא"ם הסביר שהמשנה בנגעים מטהרת את המצורע בשני תנאים: א. לא היה פשיון והשטח העור הנגוע הוא אותו באותו גודל כמו לפני ימי ההסגר. ב. מראה הנגע השתנה למראה אחר של נגע, אך אם הנגע נראה באותו מראה, גם אם הוא נשאר באותו גודל האדם טמא.

⁸⁹³ רש"י.

⁸⁹⁴ רש"י. א"ע: "וטהר" היינו שהכהן מכריז בפיו שאדם זה טהור. אוה"ח: מספחת היא נגע שאדם צריך ג"כ להיטהר ממנו, וכנראה שבא על האדם על אבק לשון הרע.

⁸⁹⁵ כלי יקר מחשב שכאשר האדם טהור, הרי שזהו בגלל שחזר בתשובה, ולכן רפואתו קרובה.

היא באמת צרעת, ודינו של אדם זה הוא כמצורע מוחלט כפי שנראה בפסוקים הבאים⁸⁹⁶: (ט) נָגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם אִם יִהְיֶה בְּאָדָם נֹגַע צָרַעַת, וְהוּבֵא אֶל הַכֹּהֵן הָאָדָם הַמְּנוּגַע יוּבֵא אֶל הַכֹּהֵן: (י) וְרָאָה הַכֹּהֵן יִרְאֶה אֶת הַנֹּגַע, וְהִנִּיחַ שָׂאת לְבָנָה בְּעוֹר אִם יֵשׁ בְּעוֹר נֹגַע שֶׁנִּקְרָא שֵׂאת שֶׁהיא לבנה (מראה שאת הוא מראה המטמא את האדם, ודין מחיה שווה בכל סוגי נגעי העור הבריאי), וְהִיא הַפְּכָה שֶׁעַר לְבָן השאת הפכה את השערות במקום הנגוע לשערות לבנות, וּמַחִית בְּשֵׂר חֵי בְּשֵׂאת או שבאמצע המקום הנגוע, יש בשר חי. כלומר: האדם טמא באחד התנאים הבאים: אם יש לו שערות לבנות באזור הנגוע, או אם יש בשר חי בתוך הנגע⁸⁹⁷: (יא) צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ יֵשׁ נֹגַע יֵשׁן שֶׁל צָרַעַת בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ, וְהַבֶּשֶׂר הַחַי מִכֶּסֶה עַל נֹגַע זֶה, וְטִמְאָו הַכֹּהֵן הַכֹּהֵן מִטְּמֵא אֶת הָאָדָם שֵׁשׁ בִּנְגַע שְׁלוֹ בְּשָׂר חֵי (וכמובן שהדין כן גם אם יש לו שערות לבנות), לֹא יִסְגְּרוּ אֵין הַכֹּהֵן צָרִיךְ לְהַסְגִּיר אֶת הָאָדָם שֵׁשׁ בּוֹ שֵׂאת שֶׁישׁ בַּה שְׁעָרוֹת לבנות או בשר חי, כִּי טִמְא הוּא כִּיוּן שֶׁאָדָם זֶה הוּא טְמֵא מוּחְלָט: (יב) וְאִם פָּרוּחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בְּעוֹר אִם הַצָּרַעַת תִּפְרַח, תִּתְפַּשֵּׁט, בְּכָל עוֹר הָאָדָם, וְכִסְתָּהּ הַצָּרַעַת אֶת כָּל עוֹר הַנֹּגַע מֵרֵאשׁוֹ וְעַד רִגְלָיו וְאִם הַצָּרַעַת תִּכְסֶּה אֶת כָּל גּוֹפוֹ שֶׁל הָאָדָם: מֵרֵאשׁוֹ וְעַד רִגְלָיו, לְכָל מְרֵאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן בְּכָל מְקוֹם עַל גּוֹפוֹ שֶׁל הָאָדָם הַמְּנוּגַע שֶׁהַכֹּהֵן יִסְתַּכֵּל, הוּא יִרְאֶה אֶת הַצָּרַעַת: (יג) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנִּיחַ כִּסְתָּהּ הַצָּרַעַת אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ הַכֹּהֵן יִרְאֶה שֶׁהַצָּרַעַת כִּיסְתָּהּ אֶת כָּל גּוֹפוֹ שֶׁל הָאָדָם הַמְּנוּגַע, וְטָהַר אֶת הַנֹּגַע הַכֹּהֵן יִטְהַר אֶת נֹגַע הַצָּרַעַת, בְּלֹו הִפְךָ לְבָן אִם כָּל גּוֹפוֹ שֶׁל הָאָדָם הַמְּנוּגַע הִפְךָ לְבָן, טָהוֹר הוּא הָאָדָם הַמְּנוּגַע טְהוֹר: (יד) וּבְיוֹם הַרְּאוֹת בּוֹ בְּשֵׂר חֵי בְיוֹם שִׁירָאָה בִּנְגַע בְּשָׂר חֵי, וְטִמְאָו הָאָדָם הַמְּנוּגַע יִהְיֶה טְמֵא: (טו) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַבְּשָׂר הַחַי וְטִמְאָו הַכֹּהֵן יִרְאֶה אֶת הַבֶּשֶׂר הַחַי שֶׁנִּמְצָא בְּגוֹף הָאָדָם הַמְּנוּגַע, לְאַחַר שֶׁהַצָּרַעַת הֵייתָה עַל כָּל גּוֹפוֹ שֶׁל הָאָדָם הַמְּנוּגַע, וְיִטְמָא אוֹתוֹ, הַבְּשָׂר הַחַי טִמְא הוּא הַבֶּשֶׂר הַחַי טְמֵא, צָרַעַת הוּא הַבֶּשֶׂר הַחַי הוּא צָרַעַת⁹⁰⁰: (טז) אוֹ כִּי יָשׁוּב הַבְּשָׂר הַחַי וְנִהְפְּךָ לְלֶבֶן אִם הַבֶּשֶׂר הַחַי יִחְזוֹר לְהִיּוֹת לֶבֶן, וּבָא אֶל הַכֹּהֵן הָאָדָם הַמְּנוּגַע יִחְזוֹר אֶל הַכֹּהֵן: (יז) וְרָאָה הַכֹּהֵן הַכֹּהֵן יִרְאֶה אֶת הַבֶּשֶׂר הַחַי שֶׁהִפְךָ חֹזֵר לְהִיּוֹת לֶבֶן, וְהִנִּיחַ נִהְפְּךָ הַנֹּגַע לְלֶבֶן (הַכֹּהֵן יִרְאֶה) שֶׁהַבֶּשֶׂר הַחַי חֹזֵר לְהִיּוֹת לֶבֶן, וְטָהַר הַכֹּהֵן יִטְהַר אֶת הַנֹּגַע הַכֹּהֵן יִטְהַר אֶת הַנֹּגַע, טָהוֹר הוּא אָדָם זֶה הוּא טְהוֹר, כִּיוּן שֶׁהַבֶּשֶׂר הַחַי חֹזֵר לְהִיּוֹת לֶבֶן: (יח) וּבְשֵׂר כִּי יִהְיֶה בּוֹ בְּעוֹר שְׂחִין אִם יִהְיֶה בְּעוֹר בֶּשֶׂר מִחֻלָּה שֶׁנִּקְרָאת שַׁחִין, וְנִרְפָּא וְהַשְׁחִין תִּרְפָּא אֲבָל הָעוֹר עַדִּין לֹא בְּרִיא לְגַמְרִי, אֲלֵא שֶׁבִמְקוֹם הַשְׁחִין, נּוֹצַר בְּעוֹר נֹגַע אַחַר חוֹץ מִשְׁאָרִיּוֹת הַשְׁחִין⁹⁰¹: (יט) וְהִיא בְּמְקוֹם הַשְׂחִין שֵׂאת לְבָנָה אִם בְּמְקוֹם בּוֹ הָעוֹר הִיא נֹגַע בְּשַׁחִין, נִהְיָה נֹגַע שֶׁל שֵׂאת לְבָנָה, אוּ בְּהִרְתָּ לְבָנָה אֲדַמְדַּמְתָּ אוּ שֶׁבִמְקוֹם בּוֹ הָעוֹר הִיא נֹגַע בְּשַׁחִין, נּוֹצַר נֹגַע שֵׁשׁ בּוֹ שְׁנֵי צַבָּעִים: לֶבֶן וְאָדָם, וְנִרְאָה אֶל הַכֹּהֵן הָאָדָם הַנֹּגַע יִרְאֶה אֶל הַכֹּהֵן: (כ) וְרָאָה הַכֹּהֵן אִם כִּאֲשֶׁר הַכֹּהֵן יִרְאֶה אֶת הַנֹּגַע, וְהִנִּיחַ מְרֵאָה שְׂפָל מִן הָעוֹר וְשִׁעְרָהּ הִפְךָ לְבָן

896 רש"י.

897 רש"י.

898 רש"י.

899 רש"י: התורה כבר לימדה אותנו שמחיה מטמאת, אלא שיש 24 ראשי איברים שם מחיה אינה מטמאת, אך במקרה שיש מחיה לאחר שהגוף כולו היה לבן, גם אם המחיה היא באחד מ-24 ראשי האיברים, האדם טמא.

900 רש"י.

901 רש"י.

902 רש"י.

המקום הנגוע בעור נראה עמוק יותר משאר העור בגלל שיש בו שערות לבנות,⁹⁰³ וְטִמָּאֵה הַכֹּהֵן הכהן יטמא את הנגע, נִגְע צִרְעַת הוּא הנגע שראה (השאת או הבהרת) הוא צרעת,⁹⁰⁴ בְּשִׁחִין פְּרָחָה הצרעת פרחת במקום בעור בו היה השחין: (כא) וְאִם יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן אִם כֹּאשֶׁר הַכֹּהֵן יִרְאֶה אֶת הַנֶּגַע, וְהִנֵּה אֵין בָּהּ שֵׁעַר לִבָּן וְשִׁפְלָה אֵינָנָה מִן הָעוֹר המקום הנגוע בעור לא נראה עמוק יותר משאר העור, כיוון שאין בו שערות לבנות, וְהִיא כֶּהָה הַבָּשָׂר אינו לבן כמו שנדרש כדי שייחשב לצרעת,⁹⁰⁵ וְהִסְגִּירוּ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים הכהן יסגיר את האדם המנוגע למשך שבעה ימים: (כב) וְאִם פָּשָׂה תִפְשָׂה בְּעוֹר אִם הַנֶּגַע יִתְפַּשֵּׁט בְּעוֹר, וְטִמָּא הַכֹּהֵן אֹתוֹ הכהן יטמא את הנגע, נִגְע הוּא הנגע הזה הוא נגע טמא: (כג) וְאִם תַּחֲתִיָּה תַעֲמֹד הַבִּהָרֶת לֹא פִשְׁתָּהּ אִם הַנֶּגַע (השאת או הבהרת) יעמוד במקומו ולא יתפשט,⁹⁰⁶ צִרְבַת הַשִּׁחִין הוּא הנגע אינו צרעת, אלא הוא רושם מהשחין, זהו סימן שנוצר מהשחין,⁹⁰⁷ וְטִהְרוּ הַכֹּהֵן הכהן יטהר את הנגע: (כד) אוּ בָשָׂר כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר מַכּוֹת אִשׁ או בשר שתהיה בו כוויה שנוצרה מאש (או כל דבר חם אחר),⁹⁰⁸ וְהִיָּתָה מַחִיֵּת הַמַּכּוֹה בַּהֲרֵת לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת או לְבָנָה אִם כֹּאשֶׁר מְקוֹם הָעוֹר כִּמְעַט הִתְרַפָּא מֵהַכוּוּיָה, נוצר בעור נגע בהרת שהוא מורכב משני צבעים: לבן ואדום, או שהבהרת היא רק לבנה⁹⁰⁹: (כה) וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן הכהן יראה את הנגע, וְהִנֵּה נִהְפָּךְ שֵׁעַר לִבָּן בַּבִּהָרֶת וּמִרְאָה עֵמֶק מִן הָעוֹר אִם הָעוֹר הַנֶּגַע נִרְאֶה עֵמוֹק יותר משאר העור, בגלל שיש בו שערות לבנות,⁹¹⁰ צִרְעַת הוּא בַּמַּכּוֹה פְּרָחָה נגע זה הוא צרעת שפרחה במקום בו הבשר התרפא מהכוויה, וְטִמָּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן הכהן יטמא את האדם המנוגע, נִגְע צִרְעַת הוּא כיוון שהבהרת היא צרעת: (כו) וְאִם יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן אִם הַכֹּהֵן יִרְאֶה אֶת הַבִּהָרֶת, וְהִנֵּה אֵין בַּבִּהָרֶת שֵׁעַר לִבָּן וְשִׁפְלָה אֵינָנָה מִן הָעוֹר והעור הנגוע אינו נראה עמוק יותר משאר הבשר, כיוון שאין בו שערות לבנות, וְהוּא כֶּהָה וְכוּ, העור אינו לבן במידה הנדרשת לטומאת צרעת, וְהִסְגִּירוּ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים הכהן יסגיר את האדם המנוגע למשך שבעה ימים: (כז) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לאחר שבעת ימי ההסגר, הכהן יראה את הנגע, אִם פָּשָׂה תִפְשָׂה בְּעוֹר אִם הַנֶּגַע הִתְפַּשֵּׁט בְּעוֹר, וְטִמָּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן הכהן יטמא את הנגע, נִגְע צִרְעַת הוּא כיוון שהבהרת היא נגע צרעת: (כח) וְאִם תַּחֲתִיָּה תַעֲמֹד הַבִּהָרֶת לֹא פִשְׁתָּהּ בְּעוֹר אִם לאחר שבעת ימי ההסגר, הבהרת תעמוד במקומה ולא תתפשט, וְהוּא כֶּהָה והבהרת אינה לבנה במידה הנדרשת על מנת שתהיה נחשבת לצרעת, שְׂאֵת הַמַּכּוֹה הוּא הנגע אינו באמת נגע אלא יש כאן נפחיות שנוצרה מהכוויה,⁹¹¹ וְטִהְרוּ הַכֹּהֵן הכהן יטהר את הנגע, כִּי צִרְבַת הַמַּכּוֹה הוּא כיוון שהנגע הוא סימן שנותר מהכוויה, ואיננו צרעת: (כט) וְאִישׁ אוּ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בּוֹ נִגְע בְּרֹאשׁ אוּ בְּזָקֵן אִם לַאִישׁ אוּ אִשָּׁה

⁹⁰³ עפ"י רמב"ן בפס' ג'.

⁹⁰⁴ רש"י.

⁹⁰⁵ דעת מקרא.

⁹⁰⁶ רש"י.

⁹⁰⁷ רש"י.

⁹⁰⁸ אונקלוס.

⁹⁰⁹ א"ע.

⁹¹⁰ עפ"י רמב"ן לפס' ג'.

⁹¹¹ דעת מקרא.

יהיה נגע בשיער שבראש או בזקן⁹¹²: (ל) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע אִם כֹּאשֶׁר הִכְחֵן יִרְאֶה אֶת הַנֶּגַע, וְהֵנִיחַ מִרְאֵהוּ עִמּוֹק מִן הָעוֹר הַנְּגוּעַ נֹרָאָה עִמּוֹק יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הָעוֹר שְׂאִינּוֹ נְגוּעַ, וּבֹ שֵׁעַר צָהָב וְכֹן, בִּרְאֵשׁ אוּ בִּזְקָן יֵשׁ לַפְחוֹת שְׁתֵּי שַׁעֲרוֹת צְהוּבוֹת,⁹¹³ דֶּק וְכֹן הַשַּׁעֲרוֹת שֵׁשׁ בִּרְאֵשׁ אוּ בִּזְקָן הֵן שַׁעֲרוֹת דְּקוֹת, כְּלוּמֵר: צֵרִיךְ שְׁנֵי תַנְאִים לְטוּמְאָה: צִבְעַת צְהוּבָה וְשַׁעֲרוֹת דְּקוֹת,⁹¹⁴ וְטִמְאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן יִטְמֵא אֶת הַנֶּגַע, נִתְּקָה הוּא הַנֶּגַע נִקְרָא נִתְּקָה, שֶׁזֶהוּ סוּג שֶׁל נֶגַע שֵׁשׁ בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ בּו שַׁעֲרוֹת,⁹¹⁵ צִרְעַת הָרֹאשׁ אוּ הַזְּקָן הוּא הַנֶּגַע הַזֶּה, הַנִּתְּקָה הוּא צִרְעַת הָרֹאשׁ אוּ הַזְּקָן: (לֵא) וְכִי יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת נֶגַע הַנִּתְּקָה אִם כֹּאשֶׁר הִכְחֵן יִרְאֶה אֶת נֶגַע הַנִּתְּקָה, וְהֵנִיחַ אִין מִרְאֵהוּ עִמּוֹק מִן הָעוֹר אִין הָעוֹר הַנְּגוּעַ נֹרָאָה עִמּוֹק יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הָעוֹר שְׂאִינּוֹ נְגוּעַ, וְשֵׁעַר שְׂחֹר אִין בּוֹ וְגַם אִין בְּמִקּוֹם הַנֶּגַע שַׁעֲרוֹת שְׁחוּרוֹת,⁹¹⁶ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת נֶגַע הַנִּתְּקָה שִׁבְעַת יָמִים הַכֹּהֵן יִסְגִּיר אֶת הָאָדָם הַמְּנוּגָע בְּנִתְּקָה לְמִשְׁךְ שִׁבְעָה יָמִים. (אוּלַם, אִם מִתְקַיִּמִים שְׁנֵי הַתַּנְאִים: גַּם מִקּוֹם הָעוֹר הַנְּגוּעַ אִינוֹ עִמּוֹק יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הָעוֹר, וְגַם יֵשׁ בְּאִזְוֹר הַנְּגוּעַ שַׁעֲרוֹת שְׁחוּרוֹת, הַכֹּהֵן מִטְהַר אֶת הָאָדָם): (לֵב) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם כֹּאשֶׁר הִכְחֵן יִרְאֶה אֶת הַנֶּגַע לְאַחַר שִׁבְעַת יָמֵי הַחֲסָגָה, וְהֵנִיחַ לֹא פִּשָּׁה הַנִּתְּקָה הַנִּתְּקָה לֹא הִתְפַּשֵּׁט, וְלֹא הָיָה בּוֹ שֵׁעַר צָהָב וְלֹא הָיוּ בְּנִתְּקָה שַׁעֲרוֹת צְהוּבוֹת, וּמִרְאֵה הַנִּתְּקָה אִין עִמּוֹק מִן הָעוֹר וְאִין הָעוֹר הַנְּגוּעַ נֹרָאָה עִמּוֹק יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הָעוֹר שְׂאִינּוֹ נְגוּעַ. (אוּלַם, אִם אֶחָד מִתַּנְאִים אֵלּוֹ אִינוֹ מִתְקַיִּים, כְּלוּמֵר: שֶׁהַנִּתְּקָה הִתְפַּשֵּׁט, אוּ שֶׁהוֹפִיעוּ בְּנִתְּקָה שַׁעֲרוֹת צְהוּבוֹת אוּ שֶׁהָעוֹר הַנְּגוּעַ עִמּוֹק מִשָּׂאֵר הַבָּשָׂר שְׂאִינּוֹ נְגוּעַ, הָאָדָם טִמְאָה)⁹¹⁷: (לֵג) וְהִתְגַּלַּח הָאָדָם הַמְּנוּגָע יִגְלַח אֶת הַשִּׁיעַר שְׁלוֹ שִׁמְסִיבִיב לְנִתְּקָה,⁹¹⁸ וְאֶת הַנִּתְּקָה לֹא יִגְלַח וְאֶת הַנִּתְּקָה עִצְמוֹ לֹא יִגְלַח הָאָדָם הַמְּנוּגָע, וְכֹן מִשָּׂאֵר הָאָדָם הַמְּנוּגָע שְׁתֵּי שַׁעֲרוֹת מִסְבִּיב לְנִתְּקָה, כִּךְ שִׁיכּוֹל לְבַדּוֹק אִם הַנִּתְּקָה הִתְפַּשֵּׁט,⁹¹⁹ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת הַנִּתְּקָה שִׁבְעַת יָמִים שְׁנִית הַכֹּהֵן יִסְגִּיר אֶת נֶגַע הַנִּתְּקָה לְמִשְׁךְ שִׁבְעָה יָמִים נּוֹסְפִים: (לִד) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנִּתְּקָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם כֹּאשֶׁר הִכְחֵן יִרְאֶה אֶת הַנִּתְּקָה לְאַחַר שִׁבְעַת יָמֵי הַחֲסָגָה הַנּוֹסְפִים, וְהֵנִיחַ לֹא פִּשָּׁה הַנִּתְּקָה בְּעוֹר הַנִּתְּקָה לֹא הִתְפַּשֵּׁט בְּעוֹר, וּמִרְאֵהוּ אִינְנוֹ עִמּוֹק מִן הָעוֹר וְאִין הָעוֹר הַנְּגוּעַ נֹרָאָה עִמּוֹק יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הַבָּשָׂר שְׂאִינּוֹ נְגוּעַ, וְטִהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן יִטְהַר אֶת הַנֶּגַע, וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְטִהַר הָאָדָם הַמְּנוּגָע יִכְבֵּס אֶת בְּגָדָיו, יִטְבּוֹל וְלֹאֲחַר שִׁיגִיעַ הָעֵרֶב - יִטְהַר⁹²⁰: (לֵה) וְאִם פִּשָּׁה יִפְשָׁה הַנִּתְּקָה בְּעוֹר אַחֲרֵי טִהַרְתּוֹ אִם לְאַחַר שֶׁהָאָדָם הַמְּנוּגָע נִטְהַר, הַנִּתְּקָה

⁹¹² אונקלוס. לפי רש"י, מדובר באדם שיש בשערו שערות צהובות, ואז נקרא הנגע נתק. הרמב"ן מקשה עליו מספר קושיות ואומר שנתק הוא לאחר נשירת השיער. כל עוד השעיר קיים, לא שייך שיהיה בשיער דין נתק. אולם, לאחר נשירת השיער, אם צמחו במקום הנשירה שערות צהובות, אזי נקרא נתק. כמו"כ כתב הרמב"ן שחז"ל סוברים שאין צריך שיהיה בנתק את אחד הנגעים (כבהרת או שאת) אולם מפשט הכתובים נראה שכן יש צורך בכך. בהבדל שבין נתק לשיטתו לבין נגעים שקרחת, כתב שאדם מקריח טיפה ואין זו מחלה, ולכן הדינים שם שונים. ואילו בשם מפרשים אחרים כתב שקרחת היינו כאשר השתמש בסם שמשיר את השיער וכוד', שאז השיער לא יצמח שוב.

⁹¹³ רש"י.

⁹¹⁴ דעת מקרא.

⁹¹⁵ רש"י.

⁹¹⁶ רש"י.

⁹¹⁷ רש"י.

⁹¹⁸ רש"י.

⁹¹⁹ רש"י. רמב"ן: לפי הפשט, הכוונה היא שלא יגלח את מקום הנתק עם תער, אך חז"ל פירשו שהכוונה היא שלא יגלח מסביב לנתק, וישאיר 2 שערות.

⁹²⁰ א"ע.

יתפשט בעור⁹²¹: (לו) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן הַכֹּהֵן יִרְאֶה אֶת הַנֶּגַע, וְהֵנָּה פֶּשֶׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר וְאִם הַנֶּתֶק הַתִּפְשֵׁט בעור, לֹא יִבְקֹר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצֹּהֵב הַכֹּהֵן אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲפֹשׂ שְׁעֵרוֹת צְהוּבוֹת. כִּיוּן שֶׁהַנֶּתֶק הַתִּפְשֵׁט, אִדָּם זה טמא גם ללא שערות צהובות,⁹²² טָמֵא הוּא הַנֶּגַע טָמֵא: (לז) וְאִם בְּעֵינָיו עָמַד הַנֶּתֶק אִם הַנֶּתֶק נִשְׁאָר באותו מראה שהיה כמקודם, וְשַׁעַר שָׁחַר צָמַח בּוֹ וּבִמְקוֹם הַמְּנוּגַע צִמְחוּ שְׁעֵרוֹת שְׁחוּרוֹת, או שערות בצבעים אחרים חוץ מצבע צהוב,⁹²³ נִרְפָּא הַנֶּתֶק הַרִי שֶׁזֶהוּ סִימָן שֶׁהַנֶּתֶק הִתְרַפָּא, טָהוֹר הוּא הַנֶּגַע טָהוֹר, וְטָהָרוּ הַכֹּהֵן הַכֹּהֵן יִטְהַר אֶת הָאָדָם הַמְּנוּגָע: (לח) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרָם בְּהֶרֶת בְּהֶרֶת לְבָנֹת אִם בְּעוֹר שֶׁל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה יִהְיוּ כְּתָמִים לְבָנִים: (לט) וְרָאָה הַכֹּהֵן הַכֹּהֵן יִרְאֶה אֶת הַנֶּגַע, וְהֵנָּה בְּעוֹר בְּשָׂרָם בְּהֶרֶת בְּהוֹת לְבָנֹת אִם הַכְּתָמִים הַלְּבָנִים אֵינָם לְבָנִים כֹּל כֵּךְ, אֲלֵא שֶׁהֵם קֶצֶת כְּהִים,⁹²⁴ בִּהְקֵ הוּא פָּרַח בְּעוֹר זֶהוּ נֶגַע הַבוֹהֵק שֶׁפָּרַח בְּעוֹר, טָהוֹר הוּא נֶגַע הַבוֹהֵק הוּא טָהוֹר: (מ) וְאִישׁ כִּי יִמְרַט רֹאשׁוֹ אִדָּם שִׁנְשָׁרוּ שְׁעֵרוֹת רֹאשׁוֹ,⁹²⁵ קָרַח הוּא טָהוֹר הוּא הַרִי שֶׁאִתּוֹ אִדָּם הוּא אִדָּם קָרַח, וְלִכֵּן אֵין רֹאשׁוֹ נִידוּן בְּסִימָנֵי נֶתֶק, אֲלֵא בְּסִימָנֵי נֶגְעֵי עוֹר⁹²⁶: (מא) וְאִם מִפְּאֵת פָּנָיו יִמְרַט רֹאשׁוֹ אִם מִתְחִילַת הַשִּׁיפּוּעַ שֶׁעַל רֹאשׁוֹ כִּלְפֵי הַפְּנִים שֶׁל הָאָדָם, יִנְשָׁרוּ שְׁעֵרוֹת רֹאשׁוֹ, (הַשִּׁיעַר שֶׁנּוֹשֵׁר מִמְּקוֹם הַשִּׁיפּוּעִים שֶׁעַל הָרֹאשׁ וּקְדִימָה נִקְרָא גִבְחַת וְאֵילוֹ הַשִּׁיעַר שֶׁנּוֹשֵׁר מִהַמְּקוֹם בּוֹ מִתְחִיל הַשִּׁיפּוּעַ שֶׁל הָרֹאשׁ וְאַחֲרָנִית נִקְרָא קָרַח),⁹²⁷ גִּבְחַת הוּא טָהוֹר הוּא (הָאָדָם שֶׁנְּשָׁרוּ שְׁעֵרוֹת רֹאשׁוֹ מִמְּקוֹם הַשִּׁיפּוּעַ וּקְדִימָה) נִקְרָא גִיבַח וְגַם הוּא נִידוּן בְּסִימָנֵי נֶגְעֵי עוֹר, וְלֹא בְּסִימָנֵי נֶגְעֵי רֹאשׁ: (מב) וְכִי יִהְיֶה בְּקָרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ אִם בְּמִקְוֵם שֶׁל הַקָּרַח אוֹ הַגִּבְחַת, נִגְעַ לְבָן אֲדָמָדָם יִהְיֶה נֶגַע הַמּוֹרֵכֵב מִשְׁנֵי צְבָעִים: אֲדוּם וְלָבָן, וְכֵן הַדִּין אִם יֵשׁ בְּמִקְוֵם הַקָּרַח אוֹ הַגִּבְחַת נֶגְעִים לְבָנִים כְּמוֹ בְּעוֹר,⁹²⁸ צָרַעַת פָּרַחַת הוּא בְּקָרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ הַצָּרַעַת הִיא שֶׁפָּרַחַח בְּמִקְוֵם הַקָּרַח אוֹ בְּמִקְוֵם שְׁבוּ הוּא גִיבַח⁹²⁹: (מג) וְרָאָה אֶת הַכֹּהֵן הַכֹּהֵן יִרְאֶה אֶת הַנֶּגַע, וְהֵנָּה שְׂאֵת הַנֶּגַע לְבָנָה אֲדָמָדָמַת בְּקָרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ אִם הַשְּׂאֵת שֶׁעַל עוֹרוֹ שֶׁל הָאָדָם הַמְּנוּגָע מוֹרֵכֵב מִשְׁנֵי צְבָעִים: לָבָן וְאֲדוּם (או גַם סִימָנֵי הַלּוּבָן שֶׁל צָרַעַת הָעוֹר), כְּמִרְאֵה צָרַעַת עוֹר בְּשָׂרָה הַצָּרַעַת שֶׁבְּמִקְוֵם הַקָּרַח אוֹ בְּמִקְוֵם בּוֹ הָאָדָם גִּיבַח הִיא כְּאֶחָד הַמִּרְאוֹת שֶׁל צָרַעַת הַבָּשָׂר: שְׂאֵת, בְּהֶרֶת אוֹ סִפְחַת⁹³⁰: (מד) אִישׁ צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא הָאָדָם הַמְּנוּגָע נִגּוּעַ בְּצָרַעַת וְלִכֵּן הוּא טָמֵא, טָמֵא יִטְמָאָנוּ הַכֹּהֵן הַכֹּהֵן יִטְמָא אֶת הָאָדָם הַנִּגּוּעַ, בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוּ בְּגִלְגַל שֶׁבְּרֹאשׁ הָאָדָם הַנִּגּוּעַ יֵשׁ נֶגַע, אֲךָ הַדִּין הוּא כֵּן גַם לְשָׂר הַנִּגּוּעִים בְּצָרַעַת, וְלֹא רַק לְמֵי שֶׁנִּגּוּעַ בְּצָרַעַת בְּרֹאשׁ אוֹ בְּגִדָיו⁹³¹: (מה) וְהִצְרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע הָאָדָם שֶׁנִּגּוּעַ בְּצָרַעַת צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אַרְבַּעַה דְּבָרִים: (1) בְּגִדָיו יִהְיוּ פָּרָמִים בְּגִדָיו שֶׁל אִדָּם שֶׁנִּגּוּעַ בְּצָרַעַת צָרִיכִים לִהְיוֹת קְרוּעִים,⁹³² (2) וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָּרוּעַ הַשִּׁיעַר

921 אונקלוס.

922 א"ע.

923 רש"י.

924 רש"י.

925 אונקלוס.

926 רש"י.

927 רש"י.

928 רש"י.

929 דעת מקרא.

930 א"ע.

931 רש"י.

932 רש"י.

של מי שנגוע בצרעת צריך להיות מגודל, אסור לו להסתפר,⁹³³ (3) וְעַל שָׂפָם יַעֲטֶה הַנְּגוּעַ בצרעת צריך לעטוף את החלק התחתון של פניו, עד שפמו,⁹³⁴ (4) וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא האדם הנגוע בצרעת צריך להסתובב ולומר לכולם שהוא טמא, כדי שכולם יפרשו ממנו⁹³⁵: (מו) כָּל יָמֵי אֲשֶׁר הִנְגַּע בּוֹ כל זמן שהנגע נמצא באדם המצורע, וְטָמֵא הָרִי שֶׁאִדָּם זֶה טָמֵא, וְטָמֵא הוּא כִּיּוּן שֶׁהוּא טָמֵא בְּאֵמֶת,⁹³⁶ בְּדָד יֵשֵׁב המצורע יושב בודד, ללא טמאים נוספים שישבו איתו,⁹³⁷ מִחוּץ לְמַחֲנֶה מוֹשְׁבֵי המצורע יושב מחוץ לשלשת המחנות⁹³⁸: (מו) וְהִבְגֵּד כִּי יִהְיֶה בּוֹ נִגַּע צָרַעַת אִם יֵשׁ נִגַּע צָרַעַת בְּבִגְדִים,⁹³⁹ בְּבִגְדֵי צִמְרָן אוֹ בְּבִגְדֵי פִשְׁתִּים אִם הִנְגַּע יבוא בבגד העשוי מצמר או בגד העשוי מפשתן⁹⁴⁰: (מח) אוֹ בְּשֵׁתֵי אוֹ, אִם הִנְגַּע יִהְיֶה בְּחוּטֵי הַשְּׂתֵי שֶׁל הַבֶּגֶד, בְּחוּטֵי הַנְּמַתְחִים לְאוֹרֵךְ כְּדֵי לְאוֹרֵךְ אֶת הַבֶּגֶד, אוֹ בְּעֵרֵב אוֹ שֶׁהִנְגַּע נִמְצָא בְּחוּטֵי הָעֵרֵב, בְּחוּטֵי שְׁנָאֲרִים לְרוֹחַב הַבֶּגֶד, לְפִשְׁתִּים וְלִצְמֵר (חוטי שתי או ערב) העשויים מפשתן או מצמר,⁹⁴¹ אוֹ בְּעוֹר אוֹ שֶׁהִנְגַּע נִרְאָה בְּעוֹר גּוֹלְמִי, שְׁעוֹד לֹא הִתְחִילוּ לְעִבּוֹד אִיתּוֹ, וְלֹא עָשׂוּ אִיתּוֹ מְאוּמָה,⁹⁴² אוֹ בְּכָל מְלֶאכֶת עוֹר אוֹ שֶׁהִנְגַּע נִרְאָה בְּעוֹר שְׁעוֹד בּוֹ מְלֶאכֶה⁹⁴³: (מט) וְהָיָה הַנְּגַע יִרְקַק אוֹ אֲדָמָדָם אִם הִנְגַּע הָיָה בְּצִבְעֵי יְרוֹק כֹּהֵה אוֹ בְּצִבְעֵי אֲדוּם כֹּהֵה,⁹⁴⁴ בְּבִגְדֵי אוֹ בְּעוֹר אוֹ בְּשֵׁתֵי אוֹ בְּעֵרֵב אוֹ בְּכָל כְּלֵי עוֹר (וְהִנְגַּע נִרְאָה) בְּבִגְדֵי, אוֹ בְּעוֹר גּוֹלְמִי, אוֹ בְּחוּטֵי הַשְּׂתֵי אוֹ הָעֵרֵב אוֹ בְּכָלֵי הַעֲשׂוֹי מְעוֹר, נִגַּע צָרַעַת הוּא הִנְגַּע הוּא צָרַעַת, וְהָרְאָה אֶת הַכֹּהֵן יֵשׁ לְהִרְאוֹת אֶת הַנְּגַע לְכַהֵן: (נ) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנְּגַע הַכֹּהֵן יִרְאָה אֶת הַנְּגַע הִירוֹק אוֹ הָאֲדוּם, וְהִסְגִּיר אֶת הַנְּגַע שֶׁבַעַת יָמִים הַכֹּהֵן יִסְגִּיר אֶת הַכֹּלִי אוֹ הַבֶּגֶד שִׁישׁ עֲלָיו אֶת הַנְּגַע לְמִשְׁךְ שֶׁבַעַת יָמִים⁹⁴⁵: (נא) וְרָאָה אֶת הַנְּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי הַכֹּהֵן יִרְאָה אֶת הַנְּגַע, לְאַחַר שֶׁהִסְגִּיר אֶת הַנְּגַע לְמִשְׁךְ שֶׁבַעַת יָמִים, כִּי פִּשְׁתָּה הִנְגַּע וְאִם הִנְגַּע הִתְפַּשֵּׁט, בְּבִגְדֵי אוֹ בְּשֵׁתֵי אוֹ בְּעֵרֵב אוֹ בְּעוֹר (הַנְּגַע הַתְּפִשֵּׁט) בְּבִגְדֵי, אוֹ בְּחוּטֵי הַשְּׂתֵי אוֹ בְּחוּטֵי הָעֵרֵב אוֹ בְּעוֹר הַגּוֹלְמִי, לְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעוֹר לְמְלֶאכֶה אוֹ שֶׁהִנְגַּע הִתְפַּשֵּׁט בְּעוֹר שֶׁנַּעֲשֶׂתָה בּוֹ מְלֶאכֶה, צָרַעַת מְמֶאֱרֶת (הַנְּגַע הוּא) צָרַעַת שֶׁמְכַאִיבָה כְּקוֹץ,⁹⁴⁶ הַנְּגַע טָמֵא הוּא הַנְּגַע הוּא טָמֵא: (נב) וְשָׂרַף אֶת הַבֶּגֶד הַכֹּהֵן יִצוּוֶה לְשַׂרֹף אֶת הַבֶּגֶד הַנְּגוּעַ בְּצָרַעַת,⁹⁴⁷ אוֹ אֶת הַשְּׂתֵי אוֹ אֶת הָעֵרֵב בְּצִמְרָן אוֹ בְּפִשְׁתִּים אוֹ אֶת

933 רש"י.

934 א"ע. בטעם הדבר כתב רש"י שזהו כדין אבל ואילו א"ע כתב שלא יזיק ברוח פיו. אמנם בטעם קריעת בגדיו נתן הא"ע 2 טעמים, או שהוא כמנהג אבלות, או שהוא כדי שהמצורע יסתובב בצורה שונה מאשר אדם רגיל.

935 רש"י. הכלי יקר מסביר את הקשר בין ארבעת הדברים האלה לחטא האדם המנוגע.

936 א"ע.

937 רש"י.

938 רש"י.

939 הראשונים האריכו לבאר שהצרעת בבגדים היא נס, כדי להראות לאדם שה' התרחק ממנו: עיין רמב"ן, ספורנו. הכלי יקר: הנגעים באים על גסות הרוח. כמו"כ, הסביר הכלי יקר שהסיבה שהצרעת מופיעה בבגדים היא כיוון שהבגדים הם "מכובדיו" של האדם.

940 אונקלוס. לפי חז"ל, דיני נגעים חלים רק בבגדי צמר ופשתים. א"ע כתב (פס' נא') שייטכן שדיבר הכתוב בהווה.

941 רש"י.

942 רש"י.

943 רש"י.

944 רש"י. א"ע: הכוונה היא לירוק בהיר ולאדום בהיר.

945 אוה"ח: הסיבה שהתורה ציוותה להסגיר את הבגד או הכלי למשך שבעה ימים, בניגוד לאדם שיש בו נגע צרעת, שם אין מסגירים אותו, הוא כדי לתת הזדמנות לבעל הכלים לחזור בתשובה.

946 רש"י. רמב"ן: מלשון מארה, יש קללת ה' בבגד. אולם א"ע דחה את הפירוש שהפירוש הוא קללה.

947 דעת מקרא.

כָּל כְּלֵי הָעוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ הַנָּגַע (והכהן יצווה לשרוף) את חוטי השתי או את חוטי הערב העשויים מצמר או פשתן, או את הכלי שעשוי מעור, **כִּי צִרְעַת מִמְאֲרַת הוּא** כיוון שהצרעת היא צרעת מכאיבה, **בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף הַבִּגְד** או הכלי יישרפו באש: (ג) **וְאִם יֵרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנִיחַ לֹא פֶשֶׁעַ הַנָּגַע** אם הכהן יראה שהנגע לא התפשט לאחר שהסגיר את הבגד או הכלי למשך שבעה ימים, **בַּבִּגְד אֹךְ בַּשֹּׁתִי אֹךְ בְּעֶרְב אֹךְ בְּכָל כְּלֵי עוֹר** (הנגע לא התפשט) בבגד, או בחוטי השתי או בחוטי הערב או בכלי העשוי מעור: (נד) **וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְכִבְּסוּ אֶת אֲשֶׁר בּוֹ הַנָּגַע** הכהן יצווה על מישהו לכבס את מקום הנגע בבגד, וכן יכבסו חלק מהבגד שאינו נגוע,⁹⁴⁸ **וְהִסְגִּירוּ שִׁבְעַת יָמִים שְׁנִיַּת הַכֹּהֵן יִסְגִּיר** את הבגד לשבעה ימים נוספים: (נה) **וְרָאָה הַכֹּהֵן אַחֲרֵי הַכִּבְּס אֶת הַנָּגַע** הכהן יראה את הבגד לאחר שכבסו את המקום בו נמצא הנגע ולאחר שעברו שבעה ימים,⁹⁴⁹ **וְהֵנִיחַ לֹא הִפְךָ הַנָּגַע אֶת עֵינָיו** אם הנגע לא שינה את מראהו, הנגע לא נהיה כהה יותר,⁹⁵⁰ **וְהַנָּגַע לֹא פֶשֶׁעַ טָמֵא הוּא** למרות שהנגע לא התפשט, הבגד טמא (וכל שכן אם הנגע התפשט),⁹⁵¹ **בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפְנּוּ יֵשׁ לְשֵׁרוֹף** את הבגד באש, **פְּרַחְתָּ הוּא** הנגע הוא נגע ששקוע בתוך הבגד,⁹⁵² **בְּקִרְחָתוֹ אֹךְ בְּגִבְחָתוֹ** בבגדים הישנים שלו או בבגדים החדשים שלו⁹⁵³: (נו) **וְאִם רָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנִיחַ בָּהֶּה הַנָּגַע אַחֲרֵי הַכִּבְּס אִתּוֹ** אם הכהן יראה, שלאחר שכבסו את מקום הבגד, הנגע נהיה כהה יותר, **וְקָרַע אִתּוֹ מִן הַבִּגְד הַכֹּהֵן יִקְרַע** את מקום הנגע מהבגד וישרוף אותו,⁹⁵⁴ **אֹךְ מִן הָעוֹר אֹךְ מִן הַשֹּׁתִי אֹךְ מִן הָעֶרְב** (וכן יקרע הכהן את מקום הנגע וישרוף אותו) מעור גולמי נגוע, או מחוטי שתי נגועים או מחוטי ערב נגועים: (נז) **וְאִם תִּרְאָה עוֹד** אם הנגע ייראה בבגד שוב, לאחר שהכהן קרע את החלק הנגוע מהבגד ושרף אותו, **בַּבִּגְד אֹךְ בַּשֹּׁתִי אֹךְ בְּעֶרְב אֹךְ בְּכָל כְּלֵי עוֹר** (אם הנגע יחזור וייראה) בבגד או בחוטי השתי או בחוטי הערב או בכלים העשויים מעור, **פְּרַחְתָּ הוּא** הרי שהנגע הוא נגע שחוזר,⁹⁵⁵ **בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפְנּוּ אֶת אֲשֶׁר בּוֹ הַנָּגַע** יש לשרוף באש את כל הבגד הנגוע⁹⁵⁶: (נח) **וְהַבִּגְד אֹךְ הַשֹּׁתִי אֹךְ הָעֶרְב אֹךְ כָּל כְּלֵי הָעוֹר אֲשֶׁר תִּכְבְּסוּ בְּגַד אֹךְ חוֹטֵי שְׁתֵּי אֹךְ חוֹטֵי עֶרֶב** או כלים העשויים מעור, שהיו בהם נגעים, וכיבסו את הבגד, **וְסָר מֵהֶם הַנָּגַע** ובשעת הכביסה, הנגע הוסר לגמרי,⁹⁵⁷ **וְכִבְּסוּ שְׁנִיַּת יֵשׁ** לכבס את הבגד פעם נוספת, כאשר כאן הכוונה היא לטבילה,⁹⁵⁸ **וְטָהַר** ולאחר מכן, הבגד יהיה טהור: (נט) **זֹאת תּוֹרַת נֶגַע צִרְעַת בְּגֵד הַצֹּמֵר אֹךְ הַפְּשֻׁתִּים אֹךְ הַשֹּׁתִי אֹךְ הָעֶרְב אֹךְ כָּל כְּלֵי עוֹר לְטָהָרוֹ אֹךְ לְטָמְאוֹ** אלו הם החוקים הקשורים לנגע צרעת שהופיע בבגד צמר או בבגד העשוי

948 רש"י.

949 רש"י.

950 רש"י.

951 רש"י.

952 רש"י.

953 רש"י, וכתב מדוע השתמשה התורה דווקא בלשון קרחת וגבחת. א"ע כתב בשם רס"ג שהכוונה היא לצדדים שונים של הבגד.

954 רש"י.

955 רש"י.

956 רש"י. א"ע: רק מקום הנגע נשרף שוב.

957 רש"י.

958 רש"י. א"ע: הכוונה היא לכביסה נוספת.

מפשתן או בחוטי שתי או בחוטי ערב או בכלי העשוי מעור, ועל פי חוקים אלו נדע אם לטהר את הכלי או לטמא אותו⁹⁵⁹:

פרשת מצורע

ויקרא פרק יד

(א) וַיִּדְבֹר יְקֹנֶן אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת הַמְצֹרֵעַ אֵלֶּה הֵם הַדִּינִים הַשֵּׁיכִים לַמְצֹרֵעַ: בְּיוֹם טְהֻרָתוֹ (אלה הדינים השייכים למצורע) ביום שהוא נטהר, וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן הַמְצֹרֵעַ יוֹבֵא לִפְנֵי אֶחָד מֵהַכֹּהֲנִים. אִמְנָם, הַמְצֹרֵעַ אֵינוֹ נִכְנָס לַתּוֹךְ הַמַּחֲנֶה, אֲלֵא הִכְהֵן יוֹצֵא אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה כְּדִי לִפְגּוֹשׁ אֶת הַמְצֹרֵעַ, כְּפִי שֶׁנִּרְאָה בַּפְּסוּק הַבֵּא⁹⁶⁰: (ג) וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה הִכְהֵן יוֹצֵא אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, לִשְׁם נִשְׁלַח הַמְצֹרֵעַ לְאַחַר שֶׁהִכְהֵן הַחֲלִיט שֶׁהוּא טִמְא בְּצִרְעוֹתָו,⁹⁶¹ וְרָאָה הַכֹּהֵן רוֹאֵה אֶת הַמְּקוֹם שֶׁהִיָּה נְגוּעַ, וְהִנֵּה נִרְפָּא נִגְעַת הַצִּרְעוֹת מִן הַצִּרְעוֹת אִם הִכְהֵן רוֹאֵה שֶׁנִּגְעַת הַצִּרְעוֹת הִתְרַפָּא מֵהָאָדָם הַמְצֹרֵעַ: (ד) וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן מִצְוֹה מִשְׁהוּ אַחֵר,⁹⁶² וְלָקַח לְמַטְהַר הָאָדָם שְׂצוּוֹה עַל יַדֵּי הַכֹּהֵן, יִיקַח בְּשִׁבִיל הָאָדָם שֶׁנִּטְהַר מִנִּגְעַת הַצִּרְעוֹת, אַרְבַּעַת דְּבָרִים⁹⁶³: (1) שְׁתֵּי צִפּוּרִים חַיִּים טְהוֹרִים שְׁתֵּי צִפּוּרִים, וְכִדִּי שֶׁהִצִּיפּוּרִים יִהְיוּ כְּשֵׁרוֹת לְקִרְבָן הַמְצֹרֵעַ, חֲלִים עֲלֵיהֶן שְׁנֵי דִינִים: א. חַיִּים – שְׁאִינָן טְרַפּוֹת. ב. טְהוֹרוֹת – שְׁאִינָן עוֹפּוֹת מִמִּינֵי הָעוֹפּוֹת הַטְּמֵאִים,⁹⁶⁴ (2) וַיֵּצֵא אֶרְזוֹ וְכֵן צְרִיךְ לְהַבִּיא מִקַּל מַעֵץ אֲרֻז,⁹⁶⁵ (3) וְשְׁנֵי תוֹלְעוֹת וְכֵן צְרִיךְ לְהַבִּיא חֲתִיכַת צִמְרֵן שֶׁצְּבוּעָה בְּאֲדוֹם,⁹⁶⁶ (4) וְאֲזֹב וְכֵן צְרִיךְ לְהַבִּיא לַמְצֹרֵעַ שְׁבֵא לְהִיטְהַר עֵשֶׂב שֶׁנִּקְרָא אֲזוֹב: (ה) וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן מִצְוֹה מִשְׁהוּ אַחֵר,⁹⁶⁷ וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוּר הָאֶחָת אֶל פְּלֵי חֲרָשׁ הַשּׁוֹחֵט אֶת הַצִּפּוּר, שּׁוֹחֵט אֶת הַצִּפּוּר מֵעַל כְּלֵי חֲרָשׁ,⁹⁶⁸ עַל מִים חַיִּים עַל מִים שֶׁנִּלְקַחוּ מִמַּעֵיָן נוֹבַע.⁹⁶⁹ כְּלוּמָר: קוֹדֵם לִקְחַת כְּלֵי חֲרָשׁ וּמִמְלֵא אוֹתוֹ בְּרִבְעֵיַת מִים מִמַּעֵיָן, וְלֵאחֵר מִכֵּן שּׁוֹחֵט אֶת הַצִּפּוּר מֵעַל כְּלֵי חֲרָשׁ, כֵּךְ שֶׁהָדָם נִיכָר בְּמִים שֶׁנִּמְצָאִים בְּכֵלֵי חֲרָשׁ⁹⁷⁰: (ו) אֶת הַצִּפּוּר הַחֲתִיָּה יִקַּח אֶתָּה הַכֹּהֵן לִקְחַת אֶת הַצִּפּוּר הַחֲתִיָּה, הַצִּפּוּר שֶׁעוֹד לֹא נִשְׁחַטָה, וְאֶת עֵץ הָאֲרֻז וְאֶת שְׁנֵי הַתּוֹלְעוֹת וְאֶת הָאֲזֹב וְכֵן לִקְחַת הַכֹּהֵן אֶת עֵץ הָאֲרֻז, אֶת שְׁנֵי הַתּוֹלְעוֹת וְאֶת הָאֲזֹב, וְאֶת הַחֲתִיָּה בְּדָם הַצִּפּוּר שֶׁנִּשְׁחַטָה עַל הַמִּים הַחַיִּים הַכֹּהֵן טוֹבֵל אֶת אֲגוּדַת הָאֲרֻז, שְׁנֵי אֲוֹתָם וְאֶת הַצִּפּוּר הַחֲתִיָּה בְּדָם הַצִּפּוּר שֶׁנִּשְׁחַטָה עַל הַמִּים הַחַיִּים הַכֹּהֵן טוֹבֵל אֶת אֲגוּדַת הָאֲרֻז, שְׁנֵי

⁹⁵⁹ אונקלוס.

⁹⁶⁰ רמב"ן, ספורנו.

⁹⁶¹ רש"י.

⁹⁶² א"ע כתב שני אפשרויות: או שהכהן לוקח משלו או שלוקח משל המצורע. באוה"ח כתב בשם תורת כהנים שלכו"ע, בציווי הלקיחה, אין צריך שהלוקח יהיה כהן.

⁹⁶³ רמב"ן וא"ע כתבו שהטהרה מצרעת דומה לקרבן פסח מצרים.

⁹⁶⁴ רש"י. רמב"ן: התורה התירה רק ציפורי דרוז, דבר שמתאים יותר למדרש חז"ל שהציפורים מגיעים על פטפוטי דברים, והרי לא כל ציפור מפטפוט, ולכן הכוונה היא לציפורי דרוז, שכולן מפטפוטות.

⁹⁶⁵ רש"י.

⁹⁶⁶ רש"י.

⁹⁶⁷ א"ע כתב שני אפשרויות: או שמצווה כהן אחר שאו שמצווה ישראל אך דחה את האפשרות שהכהן מצווה את המצורע שנטהר.

⁹⁶⁸ א"ע.

⁹⁶⁹ א"ע.

⁹⁷⁰ רש"י.

⁹⁷¹ רש"י.

התולעת והאזוב, וכן את הציפור החיה, בדם הציפור שנשחטה שנמצא בתוך רביעית המים שהביאו ממעיין⁹⁷²: (ז) **וְהָיָה עַל הַמִּטְהָר מִן הַצִּרְעָתָה שֶׁבַע פְּעֻמִּים** הכהן מזה שבע פעמים מדם הציפור שנשחטה (שהטבילו בו את עץ הארוז, שני התולעת והאזוב ואת הציפור החיה) על האדם שנטהר מהצרעת⁹⁷³, **וְטָהְרוּ** הכהן מטהר בהזאתו את האדם שהתרפא מהצרעת, ומעתה אין הוא צריך לקרוע את בגדיו ולגדל את שעריו⁹⁷⁴, **וְשָׁלַח אֶת הַצִּיּוֹר הַחַיָּה עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה** הכהן משלח את הציפור החיה, הציפור שלא נשחטה, למקום שאין אנשים שיושבים שם⁹⁷⁵: (ח) **וְכִבֵּס הַמִּטְהָר אֶת בְּגָדָיו** הנטהר מהצרעת צריך לטבול את בגדיו במקווה⁹⁷⁶, **וְגִלַּח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ** וכן צריך כהן לגלח לנטהר מהצרעת את כל שעריו, **וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר** ולאחר מכן הנטהר מהצרעת טובל ומחכה לערב שלאחר טהרתו, ואז הוא טהור (אמנם בשלב זה הוא רק אינו מטמא במשא אך במגע הוא עדיין מטמא)⁹⁷⁷, **וְאַחֵר יָבֹוא אֶל הַמַּחֲנֶה** לאחר שהמצורע טהור, מותר לו לחזור למחנה ישראל, **וַיֵּשֶׁב מִחוּץ לְאֹהֶלוֹ שֶׁבַע יָמִים** במשך שבעת הימים הראשונים שהמצורע חוזר למחנה ישראל, אסור לו לחזור אל אשתו⁹⁷⁸: (ט) **וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי** לאחר שעברו שבעה ימים מאז שנטהר, **וְגִלַּח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ** הכהן מגלח למי שנטהר מהצרעת את כל שעריו, ועכשיו מפרט את המקומות שצריך לגלח מהם את שעריו שנית: **אֶת רֵאשׁוֹ וְאֶת זְקָנוֹ וְאֶת גְּבוֹת עֵינָיו** את השיער שנמצא על ראשו, וכן את השיער שנמצא על הזקן שלו, וכן את גבות עיניו, **וְאֶת כָּל שְׁעָרוֹ וְגִלַּח** וכן צריך לגלח את שעריו בשאר המקומות בגוף⁹⁷⁹, **וְכִבֵּס אֶת בְּגָדָיו** הנטהר מהצרעת טובל את בגדיו במקווה פעם נוספת, **וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהַר** ולאחר מכן, הנטהר מהצרעת טובל, ובכך נטהר (הטהרה כאן היא שלב נוסף בתהליך הטהרה של המצורע. בפס' ח' ישנם עדיין דברים שאסור לנטהר מצרעת לעשות, כמו אכילת קדשים, וכל הטהרה שלו היא שמותר לו לחזור למחנה ואין הוא צריך פריעה ופרימה. עכשיו, אנחנו עוברים לתהליך הטהרה השני בו המצורע לא יטמא גם במגע אך עדיין יהיה אסור באכילת קדשים): (י) **וּבַיּוֹם הַשְּׂמִינִי** לאחר שעברו שמונה ימים מאז שהותר לו לחזור למחנה ישראל, **יִקַּח הַנְּטָהר מֵהַצִּרְעָתָה יִיקַח, שְׁנֵי כִבְשִׁים תְּמִימִים** שני כבשים ללא מום: כבש אחד יהיה קרבן עולה והכבש השני יהיה קרבן אשם, **וְכִבְשָׁה אַחַת בֵּת שְׁנָתָה תְּמִימָה** (וכן ייקח האדם הנטהר מהצרעת) כבשה אחת שעוד לא מלאה לה שנה, וגם היא צריכה להיות ללא מום, כדי שתשמש לקרבן חטאת⁹⁸⁰, **וְשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן** (וכן ייקח האדם הנטהר מהצרעת) שלשה עשרונים של סולת המעורבת בשמן, לשם מנחה שבאה יחד עם כל אחד מקרבנות המצורע. למרות שבדרך כלל אין מביאים מנחה ונסכים לקרבנות אשם וחטאת, הנטהר מצרעת כן מביא מנחה ונסכים, ולכן מביא עשרון אחד לכל אחד מהכבשים⁹⁸¹, **וְלֹג אֶחָד שֶׁמֶן** וכן יביא הנטהר מצרעת לוג

⁹⁷² רש"י.

⁹⁷³ א"ע.

⁹⁷⁴ ספורנו.

⁹⁷⁵ א"ע.

⁹⁷⁶ נחלקו כאן אוה"ח ורבינו הלל אם מצורע בימי טהרתו הראשונים מטמא משכב ומושב. לפי אוה"ח, המצורע מטמא, ולכן הוא טעון כיבוס בגדים עוד לפני שהוא טהור לגמרי.

⁹⁷⁷ א"ע.

⁹⁷⁸ רש"י.

⁹⁷⁹ רש"י. לפי רש"י מגלח רק את המקומות המגולים. לפי רמב"ן מגלח מקומות נוספים, אלא שאינו מגלח בבית

הסתרים.

⁹⁸⁰ רש"י.

⁹⁸¹ רש"י.

אחד של שמן כדי שהכהן יוכל להזות את השמן שבע פעמים לכיוון קדש הקדשים, וכדי שיוכל לתת מהשמן על אוזנו של המצורע ועל בוהן ידו ורגלו הימנית⁹⁸²: (יא) **וְהֵעֵמִיד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר אֶת הָאִישׁ הַמְטַהֵר וְאֹתָם לִפְנֵי יְקֹנֵק הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר אֶת הַמְצוֹרֵעַ, מֵעֵמִיד אֶת הַנְּטֵהר מִצִּרְעוֹ וְאֶת הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁהֵבִיא וְאֶת הַמִּנְחָה, בִּפְתַח אוֹהֶל מוֹעֵד,**⁹⁸³ **פְּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד הַכֹּהֵן מֵעֵמִיד אֶת הַנְּטֵהר מִצִּרְעוֹ וְאֶת הַקִּרְבָּן וְהַמִּנְחָה שֶׁהֵבִיא, בִּפְתַח אוֹהֶל מוֹעֵד, אֲדָם אֵין הוּא מְכַנֵּס אֶת הַנְּטֵהר לְתוֹךְ חֶצֶר אוֹהֶל מוֹעֵד, כִּיּוּן שֶׁהַנְּטֵהר מִצִּרְעוֹ עֲדִיין מְחוֹסֵר כִּיפּוּרִים, וְלִמְחוֹסֵר כִּיפּוּרִים אֲסוּר לְהִיכַס לְמִשְׁכַּן וְחִצְרוֹ. (בְּבִיחַ מִ"ק הִיָּה הַכֹּהֵן מֵעֵמִיד אוֹתוֹ בְּשַׁעַר נִיקְנוֹר, וְלֹא בְּעִזְרוֹהָ)⁹⁸⁴: (יב) **וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּבֶשׂ הַאֶחָד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר אֶת הַמְצוֹרֵעַ לֹקַח אֶת אֶחָד הַכֶּבֶשִׁים, וְהִקְרִיב אוֹתוֹ לְאַשֶׁם הַכֹּהֵן מְכַנֵּס אֶת הַכֶּבֶשׂ לְתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן עַל מִנְתַּי שִׁיחִיָּה קִרְבָּן אֲשֶׁם,⁹⁸⁵ וְאֶת לֶג הַשֶּׁמֶן וְכֹן לֹקַח הַכֹּהֵן אֶת לֹג הַשֶּׁמֶן שֶׁהֵבִיא הַנְּטֵהר מִצִּרְעוֹ, וְהִנִּיף אוֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְקֹנֵק הַכֹּהֵן מְנִיף אֶת הַכֶּבֶשׂ הַמִּיּוֹעֵד לְקִרְבָּן אֲשֶׁם כִּשְׁהוּא עֲדִיין חִי, וְכֹן מְנִיף הַכֹּהֵן אֶת לֹג הַשֶּׁמֶן⁹⁸⁶: (יג) **וְשַׁחַט אֶת הַכֶּבֶשׂ הַכֹּהֵן יִשְׁחַט אֶת הַכֶּבֶשׂ שְׁמוֹקֵר לֶשֶׁם אֲשֶׁם, בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַחֲטָאֹת וְאֶת הָעֹלָה בְּמִקּוֹם הַקֹּדֶשׁ בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם בְּקוֹדֶשׁ בּוֹ יִשְׁחַט אֶת הַחֲטָאֹת וְאֶת הָעֹלָה, הִיּוּנוּ: בְּצִפּוֹן הַמִּזְבֵּחַ,⁹⁸⁷ כִּי כִּחֲטָאֹת הַאֲשֶׁם הוּא לְכֹהֵן הַכֹּהֵן צָרִיךְ לְהַקְפִּיד עַל כָּל הַהִלְכוֹת בְּכֶבֶשׂ שֶׁהוּא מְקַרֵּב לֶשֶׁם קִרְבָּן אֲשֶׁם, כִּאִילוֹ הִיָּה זֶה חֲטָאֹת, לְדוּגְמָא: צָרִיךְ לְהַקְרִיב אֶת הָאֲשֶׁם דּוּוֹקָא בְּיוֹם וְצָרִיךְ לְהַזוֹת אֶת הַדָּם בְּיַד יְמִין וְכַדוּי,⁹⁸⁸ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא הַסִּיבָה שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְפִּיד עַל כָּל הַדִּינִים הַקְּשׁוּרִים לְקִרְבָּן הָאֲשֶׁם, כִּאִילוֹ הִיָּה זֶה קִרְבָּן חֲטָאֹת, הִיָּה כִּיּוּן שֶׁהָאֲשֶׁם הוּא קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים⁹⁸⁹: (יד) **וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הָאֲשֶׁם הַכֹּהֵן לֹקַח חֶלֶק מִדָּם הַכֶּבֶשׂ שֶׁנִּשְׁחַט לֶשֶׁם קִרְבָּן אֲשֶׁם, וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּפָה אוֹזֵן הַמְטַהֵר הַיְמָנִית הַכֹּהֵן נוֹתֵן חֶלֶק מִהַדָּם עַל הַחֶלֶק הַתַּחְתּוֹן הַרֵךְ שֶׁל אוֹזְנוֹ הַיְמָנִית שֶׁל הַמְצוֹרֵעַ הַנְּטֵהר,⁹⁹⁰ וְעַל בִּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בִּהֶן רֵגְלוֹ הַיְמָנִית וְכֹן יִיתֵן הַכֹּהֵן מִדָּם כֶּבֶשׂ הָאֲשֶׁם עַל הַבוֹהֵן הַיְמָנִית שֶׁל הַיָּד וְהַרְגַל שֶׁל הַמְצוֹרֵעַ שֶׁנְּטֵהר: (טו) **וְלָקַח הַכֹּהֵן מִלֶּג הַשֶּׁמֶן הַכֹּהֵן יִיקַח אֶת לֹג הַשֶּׁמֶן שֶׁהֵנִיף, וְיִצַק עַל כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאֵלִית הַכֹּהֵן יִשְׁפּוֹךְ אֶת הַשֶּׁמֶן עַל כַּף יָדוֹ הַשְּׂמָאֵלִית⁹⁹¹: (טז) **וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף הַשְּׂמָאֵלִית הַכֹּהֵן טוֹבַל אֶת אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית בְּכַף הַשְּׂמָאֵלִית, כִּד שֶׁלְאַחַר מִכֹּן יֵשׁ שֶׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית, וְהִזָּה מִן הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ שְׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְקֹנֵק הַכֹּהֵן מִזֶּה מִהַשֶּׁמֶן שֶׁבַע פְּעָמִים כִּנְגַד קֹדֶשׁ הַקְּדֻשָּׁה⁹⁹²: (יז) **וּמִיָּתֵר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף הַשֶּׁמֶן שֶׁנִּשְׁאָר עַל כַּף יָדוֹ הַשְּׂמָאֵלִית שֶׁל הַכֹּהֵן, הַשֶּׁמֶן שֶׁלֹּא עָלָה עַל אֶצְבָּעוֹ כִּשְׁטַבַּל אֶת אֶצְבָּעוֹ בְּכַף**************

982 רש"י.

983 אזה"ח: מצווה שטהרתו של המצורע כולה תהיה באותו כהן שטיהר אותו לפני כן.

984 רש"י.

985 רש"י.

986 רש"י.

987 רש"י, ובא ללמד שאינו נשחט במקום בו העמידו אותו.

988 רש"י.

989 דעת מקרא.

990 עיין בהערה בפרק ח' פס' כג'. רש"י כאן פירש שהכוונה לסחוס האמצעי שבאוזן. א"ע: הסיבה שנותן על האוזן הוא כדי שהאדם יקדק לקיים את המצוות ששמע באוזנו ועל הבהן כיוון שזהו המקום בו יש חיבור בגוף וזרכו נעשים כל המעשים בידיים ורגליים, והסיבה שדווקא על צד ימין הוא בגלל כח יד ימין.

991 אונקלוס. ישנם מפרשים בני זמננו (עיין למשמעות) שכתבו שמדובר בשני כהנים, אך מהא"ע משמע שמדובר בכל הפסוקים האלה רק בכהן המטהר, ולא מצאתי יסוד לפירושם במפרש קדמון.

992 רש"י.

השמאלית, יתן הכהן על תנוך אֶזְן הַמִּטְהָר הַיְמָנִית הכהן ייתן מהשמן שנשאר בכפו על החלק התחתון הרך של אוזנו הימנית של האדם שנטהר מצרעתו, וְעַל בְּהֵן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בְּהֵן רַגְלוֹ הַיְמָנִית וכן ייתן הכהן מהשמן שנשאר בכפו השמאלית על בהונות ידו ורגלו הימנית של האדם שנטהר מצרעתו, עַל דָּם הָאֲשֵׁם הכהן נותן את השמן על אותם מקומות שנתן לפני כן את דם הכבש ששחט לשם קרבן אשם, כך שלבסוף יוצא שהשמן ניתן על דם האשם: (יח) וְהִנּוֹתָר בְּשֶׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף הַכֹּהֵן הַשֶּׁמֶן שֶׁנִּשְׁאָר בַּכַּף יָדוֹ הַשְּׂמָאלִית שֶׁל הַכֹּהֵן, לֵאחֲרַי שֶׁהִזָּה מִהַשֶּׁמֶן לְכִיּוּן קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים וְלֵאחֲרַי שֶׁנִּתֵּן מִהַשֶּׁמֶן עַל תְּנוּךְ אוֹזְנוֹ הַיְמָנִית וְעַל בְּהֵן יָדוֹ וְרַגְלוֹ הַיְמָנִית שֶׁל הָאָדָם שֶׁנִּטְהָר, יִתֵּן עַל רֵאשׁ הַמִּטְהָר הַכֹּהֵן יִתֵּן אֶת הַשֶּׁמֶן שֶׁנִּשְׁאָר עַל רֵאשׁ הָאָדָם שֶׁנִּטְהָר מִצְרַעְתּוֹ, וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן לְפָנָיו יִקְוֶה עַל יְדֵי נְתִינַת הַשֶּׁמֶן (וְכֹל מֵה שֶׁקִּדְּם לְכַד) הַכֹּהֵן מִכֹּפֶר עַל הָאָדָם שֶׁנִּטְהָר מִצְרַעְתּוֹ: (יט) וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת הַחֲטָאת הַכֹּהֵן יִקְרִיב אֶת הַכֹּבֶשֶׂת לְשֵׁם קֶרְבָן חֲטָאת, וְכִפֹּר עַל הַמִּטְהָר מִטְּמֵאתוֹ עַל יְדֵי הַקֶּרֶבֶת קֶרְבָן חֲטָאת, הַכֹּהֵן יִכְפֹּר לְמִצְרָעָה עַל טוֹמְאתוֹ שֶׁנִּטְמָא בָּהּ, וְאַחֲרַי יִשְׁחַט אֶת הָעֵלָה לְאַחֲרַי הַקֶּרֶבֶת קֶרְבָן חֲטָאת, יִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּבֶשֶׂת הַשְּׁנִי לְשֵׁם קֶרְבָן עוֹלָה: (כ) וְהָעֵלָה הַכֹּהֵן אֶת הָעֵלָה וְאֶת הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחַ הַכֹּהֵן יַעֲלֶה אֶת קֶרְבָן הָעוֹלָה וְאֶת הַנְּסֻכִּים הַבָּאִים עִימוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ,⁹⁹³ וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן יִכְפֹּר עַל הָאָדָם שֶׁנִּטְהָר מִצְרַעְתּוֹ, עַל יְדֵי שִׁיקְרִיב אֶת קֶרְבָן הָעוֹלָה⁹⁹⁴ וְטָהַר הָאָדָם הַמִּצְרָעָה נִטְהַר לְגַמְרֵי לְאַחֲרַי הַקֶּרֶבֶת קֶרְבָנוֹתָיו, וּמַעֲתָהּ, מוֹתֵר לוֹ לֵאכּוֹל בָּשָׂר קִדְשִׁים⁹⁹⁵: (כא) וְאִם דָּל הוּא אִם הָאָדָם שֶׁנִּטְהָר מִצְרַעְתּוֹ הוּא עֲנִי, וְאִין יָדוֹ מִשְׁגָּת וְאִין הָאָדָם שֶׁנִּטְהָר מִצְרַעְתּוֹ יִכּוֹל לְקַנּוֹת שְׁנֵי כֹבֶשִׂים וְכֹבֶשֶׂת, וְלִקַּח כֹּבֶשֶׂת אֶחָד אֲשֶׁם לְתַנּוּפָה לְכִפֹּר עָלָיו הָאָדָם שֶׁנִּטְהָר מִצְרַעְתּוֹ יִקַּח כֹּבֶשֶׂת, כְּדֵי לְהַקְרִיב אוֹתוֹ כְּקֶרְבָן אֲשֶׁם וְלִהְיֶיף אוֹתוֹ תַּנּוּפָה לְפָנָיו ה', כְּדֵי לְכַפֹּר עָלָיו, וְעִשְׂרוֹן סֵלֶת אֶחָד בָּלוּל בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה (יַחַד עִם הַכֹּבֶשֶׂת לְאֲשֶׁם) יִבִּיא סוֹלֶת מְעוֹרֶבֶת בְּשֶׁמֶן בְּכַמּוֹת שֶׁל עֶשְׂרוֹן, לְשֵׁם מִנְחַת נְסֻכִּים הַבָּאָה יַחַד עִם קֶרְבָן הָאֲשֶׁם,⁹⁹⁶ וְלֵג שֶׁמֶן וְכֵן יִבִּיא הַנְּטָהָר מִצְרַעְתּוֹ שֶׁמֶן בְּכַמּוֹת שֶׁל לוֹג אֶחָד בְּשִׁבִיל הַהִזָּאוֹת וְנִתְיַנֵּה עַל אוֹזְנוֹ וּבִהוֹנוֹתָיו⁹⁹⁷: (כב) וְשְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנִי יוֹנָה אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ וְכֵן יִבִּיא הַנְּטָהָר מִצְרַעְתּוֹ שְׁנֵי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, שְׂאוֹתֶם יֵשׁ בִּיכּוֹלְתוֹ לְקַנּוֹת, וְהָיָה אֶחָד חֲטָאת וְהָאֶחָד עֵלָה אֶחָד מִהַתּוֹרִים אוֹ מִבְּנֵי הַיּוֹנָה יוֹקֵרֶב לְשֵׁם קֶרְבָן חֲטָאת וְהַשְּׁנִי יוֹקֵרֶב לְשֵׁם קֶרְבָן עוֹלָה: (כג) וְהִבִּיא אֹתָם הַנְּטָהָר מִהַצְרַעְתּוֹ יִבִּיא אֶת הַכֹּבֶשֶׂת לְאֲשֶׁם, אֶת לוֹג הַשֶּׁמֶן וְאֶת שְׁנֵי הַתּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי הַיּוֹנָה, בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטַהֲרָתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מֵאִזְ שֶׁהוֹתֵר לוֹ לְחֹזֵר אֶל מִחְנֵה יִשְׂרָאֵל, אֶל הַכֹּהֵן הַנְּטָהָר מִצְרַעְתּוֹ מִבִּיא אֶת הַקֶּרֶבֶת אֶל הַכֹּהֵן, אֶל פֶּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד לְפָנָיו יִקְוֶה (הַנְּטָהָר מִהַצְרַעְתּוֹ מִבִּיא אֶת הַקֶּרֶבֶת אֶל הַכֹּהֵן) שְׁעוֹמֵד בְּפֶתַח אוֹהֶל מוֹעֵד, אֲךָ אִין הַמִּצְרָעָה נִכְנַס לְתוֹךְ אוֹהֶל מוֹעֵד: (כד) וְלִקַּח הַכֹּהֵן אֶת כֹּבֶשֶׂת הָאֲשֶׁם וְאֶת לֵג הַשֶּׁמֶן הַכֹּהֵן לִקַּח אֶת הַכֹּבֶשֶׂת שֶׁהִבִּיא הַמִּצְרָעָה לְשֵׁם קֶרְבָן אֲשֶׁם וְאֶת לֵג הַשֶּׁמֶן, וְהִנִּיף אֹתָם הַכֹּהֵן

⁹⁹³ רש"י.

⁹⁹⁴ א"ע פירש שהעולה בא על מחשבות הגאווה שיש למצורע ושהביאו אותו לכדי לשון הרע, ולכן גם קרבן העולה מכפר. רמב"ן: האשם מכפר על מה שארע לפני הצרעת, החטאת על מה שארע בזמן הטומאה והעולה באה כדי שהאדם יטהר לגמרי ויחזור אל ה'.

⁹⁹⁵ א"ע.

⁹⁹⁶ רש"י.

⁹⁹⁷ רש"י.

תִּנּוּפָה לְפָנַי יִקְוֶה הַכֶּהֱן מִנִּיף אֶת הַכֶּבֶשׂ שֶׁהֵבִיא הַמִּצְוֹרֵעַ לְשֵׁם קִרְבָּן אֲשֶׁם בְּעוֹדוֹ בַּחַיִּים, וְכֵן מִנִּיף הַכֶּהֱן אֶת לֹג הַשֶּׁמֶן: (כה) וְשִׁחַט אֶת כֶּבֶשׂ הָאֲשֶׁם הַכֶּהֱן שׁוֹחֵט אֶת הַכֶּבֶשׂ שֶׁהַמִּצְוֹרֵעַ הֵבִיא לְשֵׁם קִרְבָּן אֲשֶׁם, וְלִקְחַת הַכֶּהֱן מִדָּם הָאֲשֶׁם הַכֶּהֱן לֹקַח מִדָּם הַכֶּבֶשׂ שֶׁהוֹקֵרֵב לְשֵׁם קִרְבָּן אֲשֶׁם, וְנָתַן עַל תִּנּוּף אֵזֶן הַמִּטְהָר הַיְמָנִית הַכֶּהֱן נוֹתֵן מִדָּם כֶּבֶשׂ הָאֲשֶׁם עַל הַחֶלֶק הַתַּחְתּוֹן וְהֵרֵךְ בְּאוֹזֵן הַיְמָנִית שֶׁל הַמִּצְוֹרֵעַ שֶׁנִּטְהַר, וְעַל בִּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בִּהֶן רִגְלוֹ הַיְמָנִית וְכֵן נוֹתֵן הַכֶּהֱן מִדָּם כֶּבֶשׂ הָאֲשֶׁם עַל בְּהוֹנוֹת יָדוֹ וְרִגְלוֹ הַיְמָנִית שֶׁל הַמִּצְוֹרֵעַ שֶׁנִּטְהַר: (כו) וּמִן הַשֶּׁמֶן יִצַק הַכֶּהֱן עַל כַּף הַכֶּהֱן הַשְּׂמָאלִית הַכֶּהֱן שׁוֹפֵךְ מֵהַשֶּׁמֶן עַל כַּף יָדוֹ הַשְּׂמָאלִית: (כז) וְהִזָּה הַכֶּהֱן בְּאַצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף הַשְּׂמָאלִית שֶׁבַע פְּעָמִים לְפָנַי יִקְוֶה הַכֶּהֱן מִזֶּה בְּשֶׁמֶן שֶׁנִּמְצָא עַל אֲצָבָעוֹ הַיְמָנִית (לְאַחַר שֶׁטָּבַל אֶת אֲצָבָעוֹ בַּכַּף יָדוֹ הַשְּׂמָאלִית) שֶׁבַע פְּעָמִים כִּנְגַד קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים: (כח) וְנָתַן הַכֶּהֱן מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף הַכֶּהֱן נוֹתֵן מֵהַשֶּׁמֶן שֶׁנִּמְצָא עַל כַּף יָדוֹ הַשְּׂמָאלִית, עַל תִּנּוּף אֵזֶן הַמִּטְהָר הַיְמָנִית עַל הַחֶלֶק הַתַּחְתּוֹן הֵרֵךְ שֶׁל הָאוֹזֵן, וְעַל בִּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בִּהֶן רִגְלוֹ הַיְמָנִית וְכֵן נוֹתֵן הַכֶּהֱן מֵהַשֶּׁמֶן שֶׁבַּכַּף יָדוֹ הַשְּׂמָאלִית עַל בְּהוֹנוֹת יָדוֹ וְרִגְלוֹ הַיְמָנִית שֶׁל הַמִּצְוֹרֵעַ שֶׁנִּטְהַר, עַל מְקוֹם דָּם הָאֲשֶׁם הַכֶּהֱן נוֹתֵן אֶת הַשֶּׁמֶן בְּאוֹתָם מִקוֹמוֹת שֶׁנָּתַן אֶת דָּם כֶּבֶשׂ הָאֲשֶׁם, וּמִמִּילָא יוֹצֵא שֶׁהַשֶּׁמֶן נִיתֵן עַל דָּם הָאֲשֶׁם⁹⁹⁸: (כט) וְהִנּוֹתָר מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף הַכֶּהֱן הַשֶּׁמֶן שֶׁנִּשְׁאָר בַּכַּף יָדוֹ הַשְּׂמָאלִית שֶׁל הַכֶּהֱן, (לְאַחַר שֶׁהִזָּה כִּנְגַד קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים וְלְאַחַר שֶׁנָּתַן מֵהַשֶּׁמֶן עַל תִּנּוּף אוֹזְנוֹ הַיְמָנִי שֶׁל הַמִּצְוֹרֵעַ וְעַל בִּהֶן יָדוֹ וְרִגְלוֹ הַיְמָנִית), יִתֵּן עַל רֹאשׁ הַמִּטְהָר הַכֶּהֱן יִיתֵן אֶת הַשֶּׁמֶן שֶׁנִּתְּרָה עַל רֹאשׁ הַמִּצְוֹרֵעַ שֶׁנִּטְהַר, לְכַפֵּר עָלָיו לְפָנַי יִקְוֶה בְּכַךְ שֶׁהַכֶּהֱן נוֹתֵן מֵהַשֶּׁמֶן עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל הַמִּצְוֹרֵעַ שֶׁנִּטְהַר, הַכֶּהֱן מְכַפֵּר עַל הַמִּצְוֹרֵעַ: (ל) וְעָשָׂה אֶת הָאֶחָד מִן הַתְּנָיִם אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה הַכֶּהֱן יִקְרִיב אֶת אֶחָד מֵהַתּוֹרִים אוֹ מִבְּנֵי הַיּוֹנָה, מֵאֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ (מֵאֶחָד הַתּוֹרִים אוֹ מִבְּנֵי הַיּוֹנָה) שֶׁהַמִּצְוֹרֵעַ הִיָּה יֹכֹל לְהַרְשׁוֹת לְעַצְמוֹ לְקִנּוּת⁹⁹⁹: (לא) אֶת אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ אֶת הַתּוֹרִים אוֹ מִבְּנֵי הַיּוֹנָה שֶׁהַמִּצְוֹרֵעַ הִיָּה יֹכֹל לְקִנּוּת, אֶת הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת הָאֶחָד עֹלָה אֶת אֶחָד הַתּוֹרִים אוֹ מִבְּנֵי הַיּוֹנָה יִקְרִיב הַכֶּהֱן לְשֵׁם קִרְבָּן חֲטָאת וְאֶת הַשְּׁנִי יִקְרִיב לְשֵׁם קִרְבָּן עוֹלָה, עַל הַמִּנְחָה יַחַד עִם הַמִּנְחָה שֶׁהֵבִיא הַכֶּהֱן לְצוֹרֵךְ קִרְבָּן הָאֲשֶׁם,¹⁰⁰⁰ וְכַפֵּר הַכֶּהֱן עַל הַמִּטְהָר לְפָנַי יִקְוֶה בְּכַךְ שֶׁהַכֶּהֱן יִקְרִיב אֶת הַקִּרְבָּנוֹת, הַכֶּהֱן מְכַפֵּר עַל הַמִּצְוֹרֵעַ: (לב) זֹאת תּוֹרַת אֲשֶׁר בּוֹ נִגַּע צָרַעַת אֲשֶׁר לֹא תִשְׁיֵג יָדוֹ בְּטַהֲרָתוֹ אֵלּוֹ הֵם הַדִּינִים שֶׁל אָדָם שֶׁהִיָּה מִצְוֹרֵעַ וְשֶׁאֵין לוֹ מִסְפִּיק כֶּסֶף לְקִנּוּת כֶּבֶשׂ לְעוֹלָה וְכֶבֶשׂ חֲטָאת¹⁰⁰¹: (לג) וַיְדַבֵּר יִקְוֶה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֵן לֵאמֹר: (לד) כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְכֶם לְאֶחָדָה כְּאֲשֶׁר אֲתֵם תְּבוֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לְכֶם לְנַחֲלָה,¹⁰⁰² וְנָתַתִּי נִגַּע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ

⁹⁹⁸ רש"י לומד מכאן שאפילו אם הדם התנגב, עדיין נותן הכהן מהשמן על המקומות שצריך לתת שם, כיוון שהמקום גורם ולא דם האשם נותן.

⁹⁹⁹ דעת מקרא.

¹⁰⁰⁰ דעת מקרא.

¹⁰⁰¹ אוה"ח: הסיבה שהתורה הכניסה את צרעת הבגדים בין דיני טומאת נגעי אדם לטהרתם, הוא כדי להשוות ביניהם ולומר ששניהם באים על עברות חמורות.

¹⁰⁰² אונקלוס. רמב"ן: או שהתורה קצרה ולא אמרה למשה ואהרן שילמדו את כל בני ישראל את הלכות הצרעת, או שרק לבאי הארץ יאמרו את הדינים, ועכשיו ילמדו רק את הכהנים את הדינים.

אֲחֻזְתְּכֶם אֲנִי (ה') אֶתְּנֶן לְפַעֲמִים נֹגַע צָרַעַת בְּבֵתִים שְׂבָאֵרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁰⁰³: (לה) וּבֵא אֲשֶׁר לֹא הֵבִית הָאָדָם שֶׁהֵבִית הַמְּנוּגָע שִׁיךְ לוֹ יָבוֹא אֶל הַכֹּהֵן, ¹⁰⁰⁴ וְהִגִּיד לְכַהֵן לְאֹמֹר בַּעַל הַבַּיִת הַמְּנוּגָע יֹאמֶר לַכֹּהֵן: ¹⁰⁰⁵ כִּנְגַע נִרְאָה לִי בְּבַיִת יֵשׁ בְּבֵיתִי מִשְׁהוּ שֶׁנִּרְאָה לִי כִּמוֹ נֹגַע¹⁰⁰⁶: (לו) וַיִּצְוֶה הַכַּהֵן יִצְוֶה אֶת בַּעַל הַבַּיִת וְאֶת אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ, ¹⁰⁰⁷ וּפְנֵנוּ אֶת הַבַּיִת בְּטָרָם יָבֹא הַכַּהֵן לְרְאוֹת אֶת הַנֹּגַע (על פי צִוּוּי הַכֹּהֵן) בַּעַל הַבַּיִת וְאֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יִפְנוּ אֶת הַבַּיִת מִכָּל הַכֵּלִים שֶׁנִּמְצְאוּ בְּתוֹכוֹ, לִפְנֵי שֶׁהַכֹּהֵן יָבֹא לְבַיִת לְרְאוֹת אֶת הַנֹּגַע, וְלֹא יִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בְּבַיִת וְכך לֹא יִטְמָאוּ כָּל הַכֵּלִים שֶׁנִּמְצְאוּ בְּבַיִת. כָּל עוֹד שֶׁהַכֹּהֵן לֹא טִימָא אֶת הַבַּיִת, אִין הַבַּיִת טִמָּא. אִם הַכֹּהֵן יִטְמָא אֶת הַבַּיִת לִפְנֵי שִׁוְצִיאוֹ מִשֵּׁם אֶת כָּל הַכֵּלִים, הַכֵּלִים יִהְיוּ טִמְאִים, וְיֵשׁ כֵּלִים שֶׁלֹּא נִיטְנוּ לְטַהַר אוֹתָם (כִּמוֹ כְּלֵי חֶרֶס), וְלִכֵּן הַכֹּהֵן מְצַנֵּה לִפְנוֹת אֶת הַבַּיִת לִפְנֵי שֶׁהוּא מַגִּיעַ וּמִטְמָא אֶת הַבַּיִת, ¹⁰⁰⁸ וְאַחֲרַיִם כֵּן יָבֹא הַכַּהֵן לְרְאוֹת אֶת הַבַּיִת לְאַחַר שֶׁבַע הַבַּיִת וְאֲנָשֵׁי בֵיתוֹ פִּינוּ אֶת הַכֵּלִים מֵהַבַּיִת, הַכֹּהֵן יָבוֹא לְרְאוֹת אֶת הַבַּיִת: (לז) וְרָאָה אֶת הַנֹּגַע הַכֹּהֵן רוֹאֵה אֶת הַנֹּגַע שֶׁנִּמְצָא בְּבַיִת, וְהִנֵּה הַנֹּגַע בְּקִירוֹת הַבַּיִת שֶׁקְעָרוֹת יִרְקָקוּ אוֹ אֲדָמָדֵמֵת אִם הַמְּקוֹם הַנֹּגַע בְּבַיִת נִרְאָה עֵמוֹק יוֹתֵר וְשָׂקוֹעַ יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הַקִּיר, וְהַמְּקוֹם הַנֹּגַע יִרוֹק מְאֹד אוֹ אֲדוּם מְאֹד, ¹⁰⁰⁹ וּמִרְאֵיהֶן שֶׁפֶל מִן הַקִּיר עִכְשָׁיו מִפְרֶשֶׁת לִנוּ הַתּוֹרָה אֶת פִּירוּשׁ הַמִּילָה שֶׁקְעָרוֹת, הֵינּוּ שֶׁמִּרְאָה הַנֹּגַע נִרְאָה שָׂקוֹעַ יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הַקִּיר¹⁰¹⁰: (לח) וַיִּצְא הַכַּהֵן מִן הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבַּיִת הַכֹּהֵן יוֹצֵא מִתּוֹךְ הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבַּיִת, וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת שֶׁבַעַת יָמִים הַכֹּהֵן מְצוּוֹה לְהַסְגִּיר אֶת הַבַּיִת בְּמִשְׁךְ שֶׁבַע יָמִים: (לט) וְשָׁב הַכַּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פֶּשֶׁה הַנֹּגַע בְּקִירוֹת הַבַּיִת הַכֹּהֵן חוֹזֵר לְבַיִת לְאַחַר שֶׁבַע יָמֵי הַסֵּגֶר, וְאִם הוּא רוֹאֵה שֶׁהַנֹּגַע הִתְפַּשֵּׁט בְּקִירוֹת הַבַּיִת יַעֲשֶׂה כְּפִי שֶׁכְּתוּב בְּפִסְוִקִים הַבָּאִים: (מ) וַיִּצְוֶה הַכַּהֵן הַכֹּהֵן מְצוּוֹה אֶת הָאֲנָשִׁים, וְחָלְצוּ אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֹּגַע הָאֲנָשִׁים יִשְׁלְפוּ אֶת הָאֲבָנִים הַמְּנוּגָעוֹת, ¹⁰¹¹ וְהִשְׁלִיכוּ אֶתֵּהֶן אֶל מַחֲוִיץ לְעִיר אֶל מְקוֹם טְמֵא מִשְׁלִיכִים אֶת הָאֲבָנִים מַחוּץ לְשֵׁלֶשֶׁת הַמַּחֲנוֹת לְמְקוֹם טְמֵא, כִּיוֹן שֶׁהָאֲבָנִים מִטְמָאוֹת אֶת מְקוֹמָן¹⁰¹²: (מא) וְאֶת הַבַּיִת יִקְצַע מִבַּיִת סָבִיב לְאַחַר שֶׁלִּפְתַּח הָאֲבָנִים הַנֹּגַעוֹת, מְקַלְפִים אֶת הַטִּיט שֶׁמִּסְבִּיב לְמְקוֹם הַנֹּגַע, ¹⁰¹³ וְשִׁפְכוּ אֶת הָעֶפֶר אֲשֶׁר הִקְצוּ אֶל מַחֲוִיץ לְעִיר אֶל מְקוֹם טְמֵא וְאֶת הַטִּיט שֶׁקִּילְפוּ, יִשְׁלִיכוּ

¹⁰⁰³ רש"י: "זוהי בשורה לעם ישראל, כיוון שיושבי הארץ החביאו בבתיהם אוצרות, וכך, על ידי נתיצת הבית, ניתן למצוא את אותם אוצרות. כלי יקר: הנגעים באים בגלל שיש אנשים גבהי לב שטוענים שהבית שייך להם והם כבשו את הארץ ואינם מבינים שהכל מאת ה'. אוה"ח: הנגעים יבואו בבתיים לפני שיבואו בבני האדם כדי לתת לאדם אפשרות לחזור בתשובה.

¹⁰⁰⁴ א"ע.

¹⁰⁰⁵ אוה"ח לומד מהמילה לאמר, שהאמירה היא שהופכת את הנגע לטמא, ולכן אומר כנגע, כיוון שיאנו בטוח שיש כאן נגע במציאות, אבל אמירתו היא שהופכת את הנגע לטמא.

¹⁰⁰⁶ רש"י, ולמד מכאן, שאפילו תלמיד חכם שידוע בוודאות שמדובר בנגע, לא יפסוק בכך, אלא יאמר בלשון פסק.

¹⁰⁰⁷ א"ע.

¹⁰⁰⁸ רש"י. ספורנו: התורה רצתה לתת זמן כדי לחזור בתשובה וכתב עוד שלפי חז"ל רמוז כאן חובן בתי המקדש ובניין ביהמ"ק השלישי וכן כתב אוה"ח והרחיב על כך.

¹⁰⁰⁹ רש"י. ובפירוש המילה ירקק או אדמדמ, עיין פרק יג' פס' מט' בהערות שם. א"ע: שקערוות: בפירושו השני כתב כרש"י שהכוונה היא שהמראה הנגע שקוע יותר משאר הקיר, אך דחה פירוש זה. בפירושו הראשון כתב שהכוונה היא למעין חוטים ריריים הנראים במקום הנגע. רשב"ם: זהו סוג של מראה.

¹⁰¹⁰ רא"ם.

¹⁰¹¹ רש"י וא"ע.

¹⁰¹² רש"י. א"ע: כדי שלא ייקחו את האבנים.

¹⁰¹³ רש"י. א"ע: מקלפים את הטיט מכל הבית.

למקום טמא שנמצא מחוץ לשלשת המחנות: (מב) וְלִקְחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת וְהִבְיֵאוּ אֶל תַּחַת הָאֲבָנִים
לאחר מכן, ייקחו אבנים אחרות, וישימו אותן בבית במקומן של האבנים הנגועות שהוציאו, וְעֵפֶר אַחֲרֵי
יִקַּח וְטָח אֶת הַבֵּית ולאחר שמניחים את האבנים החדשות במקומן, מטייחים את כל הבית שוב: (מג)
וְאִם יָשׁוּב הַנֶּגַע וּפְרַח בַּבַּיִת אַחֲרֵי חֲלִיץ אֶת הָאֲבָנִים וְאַחֲרֵי הַקִּיצוֹת אֶת הַבַּיִת וְאַחֲרֵי הַטּוֹחַ אִם הַנֶּגַע
יחזור לבית שבוע לאחר שהוציאו מהבית את האבנים הנגועות ואחרי שקלפו את הטיט ואחרי שטייחו את
הבית מחדש¹⁰¹⁴: (מד) הַקְדַּמָּה לַפְּסוּק. עַד כֹּאן דַּבְּרָה הַתּוֹרָה בַּמִּקְרָה וְלֵאחֲרָי שְׁבֻעַ הַהִסְגָּר הַרְאִישׁוֹן הַנֶּגַע
הַתַּפְּשֵׁט בַּבַּיִת, וְאִזּוֹ חוֹלְצִים קוֹצִים וְטַחִים. פְּסוּק זֶה, לְכַאוּרָה נִמְצָא שֶׁלֹּא בַּמִּקְוֵמוֹ וּמְדַבֵּר בַּמִּקְרָה שֶׁלֹּאֲחֵר
הַשְּׁבֻעַ הַרְאִישׁוֹן, חוֹזֵר הַכֶּהֵן וְרָאָה שֶׁהַנֶּגַע עוֹמֵד בְּעֵינָיו, וְהַכֶּהֵן הַסֵּגִיר אֶת הַבַּיִת פַּעַם נוֹסֶפֶת. וְבֵאֵר הַכֶּהֵן הַכֶּהֵן
יחזור לאחר שבוע ההסגר השני, וְרָאָה וְהִנֵּה פֶּשֶׁה הַנֶּגַע בַּבַּיִת הַכֶּהֵן רואה שהנגע התפשט, לאחר שני
שבועות ההסגר, צִרְעַת מִמְּאֶרֶת הוּא בַּבַּיִת צרעת שמכאיבה היא שנמצאת בבית,¹⁰¹⁵ ויש להוציא את
הלבנים ולקלף טיח ולבדוק שוב לאחר שבוע שלישי. הרי שלפנינו עד כאן שני דינים: המקרה הראשון מדבר
על מקרה בו לאחר שבוע ההסגר, הנגע התפשט, הוציאו את האבנים וקילפו את הטיט, וטייחו מחדש,
ולאחר מכן הצרעת חזרה. המקרה השני הוא שלאחר שבוע ההסגר הראשון הנגע לא השתנה ועמד בעיניו,
ולאחר מכן הסגירו את הבית שבוע נוסף, ולאחר השבוע השני, הנגע התפשט, ואז הוציאו אבנים, קילפו
טיח וטייחו מחדש, ובסוף השבוע השלישי הנגע חזר,¹⁰¹⁶ טָמֵא הוּא הַבַּיִת נְטֵמָא מהצרעת: (מה) וְנִתֵּן אֶת
הַבַּיִת יֵשׁ לְשִׁבוּר אֶת הַבַּיִת, לְהָרוֹס אֶת הַבַּיִת הַמְּנוּגָע,¹⁰¹⁷ אֶת אֲבָנָיו וְאֶת עֵצָיו וְאֶת כָּל עֵפֶר הַבַּיִת אֶת
הַבָּנִים, אֶת הָעֵצִים וְאֶת הַטִּיחַ מֵהֶם בְּנוֹי הַבַּיִת, וְהוֹצִיָא אֶל מַחוּץ לְעִיר אֶל מְקוֹם טָמֵא מוֹצִיָאִים אֶת
הַבָּנִים הָעֵצִים וְהַטִּיחַ מִחוּץ לְשִׁלְשֵׁת הַמַּחֲנוֹת לְמִקְוֵמוֹ טֵמֵא: (מו) וְהִבְיֵאוּ אֶל הַבַּיִת כָּל יְמֵי הַסֵּגִיר אֹתוֹ
יְטַמֵּא עַד הָעֶרֶב מִי שֶׁנִּכְנַס אֶל הַבַּיִת הַנֶּגַע בְּמִשְׁךְ יְמֵי הַהִסְגָּר שְׁלוֹ (אֲךָ לֹא בִּימֵים שֶׁחִלְצוּ אֶת הַבָּנִים)¹⁰¹⁸,
צָרִיךְ לְטַבֹּל וְלֵאחֲרָי מִכֵּן יִהְיֶה טֵמֵא עַד הָעֶרֶב שֶׁלֹּאֲחֵר הַטְּבִילָה.¹⁰¹⁹ הַכוּוּנָה הִיא לְמִי שֶׁנִּכְנַס וְיוֹצֵא מִיָּד וְלֹא
לְמִי שֶׁשׁוּחָה בַּבַּיִת, כְּפִי שֶׁנִּרְאָה בַּפְּסוּק הַבֵּא: (מז) וְהִשְׁכַּב בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו מִי שֶׁשׁוֹכֵב בַּבַּיִת הַנֶּגַע
בִּימֵי הַהִסְגָּר שְׁלוֹ, (וּבִכֵּךְ הוּא שׁוֹחָה שֶׁהִיָּה מְמוּשַׁכֶּת יוֹתֵר מִמִּי שֶׁרַק נִכְנַס אֶל הַבַּיִת), צָרִיךְ בְּנוֹסֵף לְטְבִילָה,
גַּם לְטַבֹּל אֶת בְּגָדָיו, וְהִאֲכִיל בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְכֵן מִי שֶׁאֹכֵל בַּבַּיִת הַמְּנוּגָע בִּימֵי הַהִסְגָּר שְׁלוֹ, (וּבִכֵּךְ
הוּא שׁוֹחָה שֶׁהִיָּה מְמוּשַׁכֶּת יוֹתֵר מִמִּי שֶׁרַק נִכְנַס אֶל הַבַּיִת), צָרִיךְ גַּם כֵּן לְטַבֹּל אֶת בְּגָדָיו, בְּנוֹסֵף לְטְבִילַת
גּוֹפוֹ. כֹּל הַדָּבָר הוּא: מִי שֶׁרַק נִכְנַס אֶל הַבַּיִת וְאִינוֹ שׁוֹחָה שֵׁם, צָרִיךְ רַק לְטְבִילָה, וְאִילוֹ מִי שֶׁשׁוּחָה בַּבַּיִת יוֹתֵר
מִכַּדֵּי אֲכִילַת פֶּרֶס, צָרִיךְ גַּם כִּיבוֹס בְּגָדָיו¹⁰²⁰: (מח) וְאִם בֵּא יָבֵא הַכֶּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא פֶּשֶׁה הַנֶּגַע בַּבַּיִת
אַחֲרֵי הַטּוֹחַ אֶת הַבַּיִת אִם אַחֲרֵי פְעֻמָּיִם שֶׁהִסְגִיר הַכֶּהֵן אֶת הַבַּיִת (בְּשִׁבְעַת הַרְאִישׁוֹן לֵאחֲרָי הַהִסְגָּר הַנֶּגַע עֹמֵד
בְּעֵינָיו, וְלִכֵּן הִסְגִירוֹ אֶת הַבַּיִת לְשִׁבְעַת נוֹסֵף, וְלֵאחֲרָי הַשְּׁבֻעַ הַשְּׁנִי גַם כֵּן עֹמֵד הַנֶּגַע בְּעֵינָיו), קוֹדֵם כֹּל חוֹלְצִים
אֶת הַבָּנִים הַנֶּגַעוֹת, מְקַלְפִים אֶת הַטִּיט שֶׁמִּסְבִּיב לְנֶגַע וּמְטִיחִים שׁוֹב וּמְסִגִירִים הַסֵּגֶר שְׁלִישִׁי, וְאִם הַנֶּגַע

¹⁰¹⁴ רש"י. רמב"ן: אין הכוונה שהנגע חוזר לאותו מקום בו היה, אלא אפילו אם נראה במקום אחר בבית, יש לנהוג כפי הכתובים.

¹⁰¹⁵ עיין פרק יג' פס' נא'.

¹⁰¹⁶ רש"י. לפי רש"י, סדר הפסוקים אינו במקומו, אך רמב"ן הסביר איך הפסוקים כן מסתדרים לפי הסדר, אולם כלל הדבר הוא כמו שכתבנו בפנים.

¹⁰¹⁷ אונקלוס.

¹⁰¹⁸ רש"י.

¹⁰¹⁹ א"ע.

¹⁰²⁰ רש"י.

אינו חוזר לאחר שחלצו את האבנים,¹⁰²¹ וְטָהַר הַכֹּהֵן אֶת הַבַּיִת כִּי נִרְפָּא הַנֶּגַע הַכֹּהֵן מִטַּהַר אֶת הַבַּיִת (תהליך הטהרה מפורש בפסוקים הבאים) כיוון שהנגע נרפא. לסיכום: בכל מקרה שיש נגע, בשבוע הראשון מסגירים את הבית. לאחר שעובר שבוע הדין הוא כך: אם הנגע עמד בעיניו, מסגירים את הבית שוב. אם הנגע התפשט, חולצים קצים וטחים. אם הנגע התרפא, הכהן מטהר את הבית. אם לאחר חליצה קיצה וטיחה הנגע חוזר, יש לנתץ את הבית. אם לאחר שבוע ההסגר השני הנגע עומד בעיניו או מתפשט, חולצים קצים וטחים, ואז לאחר שבוע הסגר נוסף: אם הנגע חוזר, יש לנתץ את הבית, ואם הנגע אינו חוזר, הבית טהור: (מט) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִצֹּוּהַ לַקַּחַת,¹⁰²² לְחִטָּא אֶת הַבַּיִת כְּדִי לְטַהַר אֶת הַבַּיִת,¹⁰²³ שְׁתֵּי צִפְרִים וְעֵץ אֲרֵז וְשְׁנֵי תוֹלְעֵת וְאֵזֶב שְׁתֵּי צִפּוּרִים, מִקַּל שֶׁל אֲרֵז, לְשׁוֹן שֶׁל צִמְרֵי שֶׁצְבוּעָה בְּאֵדוֹם וְעֵשֶׂב שֶׁנִּקְרָא אֵזֶב: (ג) וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוּר הָאֶחָת אֶל כְּלֵי חָרֶשׁ עַל מֵי חַיִּים הַכֹּהֵן שׁוֹחֵט אֶת אַחַת הַצִּפּוּרִים מֵעַל כְּלֵי חָרֶס לְאַחַר שֶׁמִּילָא בְּכֵלֵי הַחֶרֶס רְבִיעִית מֵיָם מִמַּעֲיִן: (גא) וְלָקַח אֶת עֵץ הָאֲרֵז וְאֶת הָאֵזֶב וְאֶת שְׁנֵי הַתּוֹלְעֵת הַכֹּהֵן לֹקַח אֶת הַמִּקַּל שֶׁל הָאֲרֵז, אֶת עֵשֶׂב הָאֵזֶב וְאֶת לְשׁוֹן הַצִּמְרֵי שֶׁצְבוּעָה בְּאֵדוֹם, וְאוֹגֵד אוֹתָם יַחַד, וְאֶת הַצִּפּוּר הַחֲתִיָּה וְכֵן לֹקַח הַכֹּהֵן אֶת הַצִּפּוּר הַחִיָּה, אֶת הַצִּפּוּר שֶׁלֹּא שָׁחַט אוֹתָהּ, וְטָבַל אֹתָם בְּדָם הַצִּפּוּר הַשְּׁחוּטָה וּבְמֵי חַיִּים הַכֹּהֵן לֹקַח אֶת אֲגוּדַת הָאֲרֵז, הָאֵזֶב וְשְׁנֵי הַתּוֹלְעֵת וְכֵן אֶת הַצִּפּוּר הַחִיָּה, וְטוֹבַל אוֹתָן בְּכֵלֵי חָרֶס שֶׁבּו נִמְצְאִים דָּם הַצִּפּוּר הַשְּׁחוּטָה וְרְבִיעִית הַמֵּיָם מִמַּעֲיִן, וְהִזָּה אֶל הַבַּיִת שֶׁבַע פְּעָמִים הַכֹּהֵן יִזֶה מִדָּם הַצִּפּוּר הַשְּׁחוּטָה שֶׁבַע פְּעָמִים, עַל מִשְׁקוֹף הַבַּיִת שֶׁהִיָּה נְגוּעַ: (גב) וְחִטָּא אֶת הַבַּיִת בְּדָם הַצִּפּוּר וּבְמֵי חַיִּים וּבְצִפּוּר הַחֲתִיָּה וּבְעֵץ הָאֲרֵז וּבְאֵזֶב וּבְשְׁנֵי הַתּוֹלְעֵת הַכֹּהֵן יִטַּהַר אֶת הַבַּיִת בְּדָם הַצִּפּוּר הַשְּׁחוּטָה וּבְמֵי חַיִּים שֶׁהִטְבִּיל בָּהֶם אֶת הַצִּפּוּר הַחִיָּה, אֶת עֵץ הָאֲרֵז, הָאֵזֶב וְשְׁנֵי הַתּוֹלְעֵת: (גג) וְשָׁלַח אֶת הַצִּפּוּר הַחֲתִיָּה אֶל מַחֻוּץ לְעִיר אֶל פְּנֵי הַשְּׂדֵה הַכֹּהֵן מִשְׁלַח אֶת הַצִּפּוּר הַחִיָּה מַחוּץ לְשַׁלְשֵׁת הַמַּחֲנוֹת, לְמִקּוֹם שֶׁאֵין אֲנָשִׁים שְׁיוֹשְׁבִים שָׁם, וְכִפֵּר עַל הַבַּיִת וְטָהַר בְּשִׁלְחַת הַצִּפּוּר, הַכֹּהֵן יִכְפֹּר עַל כָּל הָעוֹנוֹת שֶׁל הָאָדָם, וְהַבַּיִת יִהְיֶה טָהוֹר¹⁰²⁴: (גד) זֹאת הַתּוֹרָה לְכָל נֶגַע הַצָּרְעַת וְלִנְתֵק אֱלוֹהִים הַדִּינִים הַקְּשׁוּרִים לְצָרְעַת הַשַּׁחִין וְהַמְּכּוּחָה¹⁰²⁵ וְכֵן לְנֶגַע שֶׁנִּקְרָא נֶתֶק: (נה) וְלִצְרַעַת הַבֶּגֶד וְלִבַּיִת וְכֵן לְצָרְעַת שֶׁבָּאָה עַל הַבְּגָדִים וְעַל הַבְּתִים: (נו) וְלִשְׂאֵת וְלִסְפַּחַת וְלִבְהַרַת וְלִנְגַעִים שֶׁנִּקְרָאִים שֵׁאת, סַפַּחַת וּבִהַרַת: (נד) לְהוֹרֵת בְּיוֹם הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטָּהָר הַתּוֹרָה מִלְּמַדַּת בְּאֵלֵי יָמֵי הָאָדָם, הַבְּגָד אוֹ הַבַּיִת טָהוֹרִים, וּבְאֵלֵי יָמֵי הַטָּמֵאִים,¹⁰²⁶ זֹאת תּוֹרַת הַצָּרְעַת אֱלוֹהִים דִּינֵי הַצָּרְעַת, אֶל תּוֹסִיף וְתַחֲמִיר בְּדִינֵיהֶם¹⁰²⁷:

¹⁰²¹ רש"י.

¹⁰²² א"ע.

¹⁰²³ אונקלוס.

¹⁰²⁴ רמב"ן, וכן כתב שכיוון שהחטא שבגללו בא צרעת על הבית הוא פחות חמור מחטא שבגללו בא צרעת על גוף האדם, הרי שהתורה לא הצריכה את האדם המטהר את ביתו להביא קרבנות אשם, חטאת ועולה.

¹⁰²⁵ רמב"ן.

¹⁰²⁶ א"ע. רש"י: אילו ימים מטהרים את האדם ואילו מטמאים.

¹⁰²⁷ פורנו.

ויקרא פרק טו

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר: (ב) דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמַּרְתֶּם אֲלֵהֶם תְּדַבְּרוּ אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֹאמְרוּ לָהֶם, אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זֶבַע מִבְּשָׂרוֹ אָדָם שִׁיטוֹף מִבְּשָׂרוֹ נוֹזֵל לִבָּן שֶׁנִּקְרָא זֵיבָה,¹⁰²⁸ זֹבֹב טָמֵא הוּא הַזֵּיבָה, הַנוֹזֵל, הוּא טָמֵא¹⁰²⁹: (ג) וְזֹאת תִּהְיֶה טְמֵאתוֹ בְּזֹבֹב אֵלֶּה הֵם צִוְרוֹת הַטּוֹמֵאָה שֶׁל הַזֵּיבָה, רָר בְּשָׂרוֹ אֵת זֹבֹב אִם הַזֵּיבָה יוֹצֵאת כְּמוֹ רִיר, אוֹ הַחֲתִים בְּשָׂרוֹ מִזֹּבֹב אוֹ שֶׁנוֹזֵל הַזֵּיבָה הוּא קֶצֶת עֵבֶה יוֹתֵר, טְמֵאתוֹ הוּא זֹהִי טוֹמֵאתוֹ שֶׁל הָאָדָם: (ד) כָּל הַמְשָׁכָב כֹּל דָּבָר שֶׁרְאוּי לִשְׁכַּב עָלָיו (כְּגוֹן מִיטָה אוֹ מִחְצֵלֶת),¹⁰³⁰ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הֵזֵב יְטָמֵא (כֹּל דָּבָר שֶׁרְאוּי לִשְׁכִּיבָה) שֶׁהֵזֵב יִשְׁכַּב עָלָיו, נִטְמָא עַל יַדֵּי הַזֵּב, וְכָל הַכְּלִי אֲשֶׁר יִשָּׁב עָלָיו יְטָמֵא וְכָל כְּלִי שֶׁמִּיוֹעֵד לִישִׁיבָה (כְּגוֹן כֶּסֶף) שֶׁהֵזֵב יִשָּׁב עָלָיו, נִטְמָא מֵהֵזֵב¹⁰³¹: (ה) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ אָדָם טָהוֹר שִׁיגַע בְּדָבָר הָעֲשׂוּי לִשְׁכִיבָה שֶׁשָּׁכַב עָלָיו הַזֵּב, יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בְּמִים וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב צָרִיךְ לִטְבֹּל אֶת בְּגָדָיו בְּמִקְוֹה, וְאִזּוֹ יִהְיֶה טָמֵא עַד הָעֶרֶב שֶׁלֹּאֲחֵר הַטְּבִילָה: (ו) וְהִישָׁב עַל הַכְּלִי אֲשֶׁר יִשָּׁב עָלָיו הַזֵּב אָדָם טָהוֹר שִׁיִּשָּׁב עַל כְּלִי שֶׁרְאוּי לִישִׁיבָה שִׁישָׁב עָלָיו זֶב, גַּם אִם הָיוּ דְבָרִים שֶׁחֲצָצוּ בֵּינוֹ לְבֵין הַכְּלִי. לְדוֹגְמָא: אִם רְאוּבֵן הוּא זֶב שִׁישָׁב עַל כֶּסֶף, וְשִׁמְעוֹן שֶׁהוּא אָדָם טָהוֹר יִשָּׁב עַל כְּרִיּוֹת שֶׁהָיוּ עַל הַכֶּסֶף שִׁישָׁב עָלָיו רְאוּבֵן, גַּם אִם שִׁמְעוֹן לֹא נִגַּע בְּכֶסֶף עֲצָמוֹ, הוּא נִטְמָא,¹⁰³² יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בְּמִים וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב צָרִיךְ לִטְבֹּל אֶת בְּגָדָיו בְּמִקְוֹה, לִטְבֹּל בְּעֲצָמוֹ בְּמִקְוֹה, וְאִזּוֹ יִהְיֶה טָמֵא עַד הָעֶרֶב שֶׁלֹּאֲחֵר הַטְּבִילָה: (ז) וְהִנְגַּע בְּבֶשֶׂר הַזֵּב מִי שֶׁנוֹגַע בְּגוֹפוֹ שֶׁל הַזֵּב,¹⁰³³ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בְּמִים וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב צָרִיךְ לִכְבֹּס אֶת בְּגָדָיו, לִטְבֹּל, וְאִזּוֹ יִהְיֶה טָמֵא עַד הָעֶרֶב שֶׁלֹּאֲחֵר הַטְּבִילָה: (ח) וְכִי יִרְקַע הַזֵּב בְּטָהוֹר אִם הַזֵּב יִרְקַע עַל אָדָם טָהוֹר, בְּאוֹפֵן שֶׁהֲרוֹק שֶׁל הַזֵּב נִגַּע בְּאָדָם הַטָּהוֹר,¹⁰³⁴ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בְּמִים וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב צָרִיךְ לִטְבֹּל אֶת בְּגָדָיו בְּמִקְוֹה, לִטְבֹּל בְּעֲצָמוֹ בְּמִקְוֹה, וְאִזּוֹ יִהְיֶה טָמֵא עַד הָעֶרֶב שֶׁלֹּאֲחֵר הַטְּבִילָה: (ט) וְכָל הַמְּרַכֵּב דָּבָר שֶׁרְאוּי לִרְכֹּב עָלָיו, לְדוֹגְמָא: אוֹכֶפֶת,¹⁰³⁵ אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו הַזֵּב (כֹּל דָּבָר שֶׁרְאוּי לִרְכֹּב עָלָיו) שֶׁהֵזֵב רָכַב עַל הַדָּבָר הַהוּא, אִפִּילוֹ אִם הַזֵּב לֹא נִגַּע בּוֹ. לְדוֹגְמָא: זֶב שֶׁרָכַב עַל אוֹכֶפֶת, אֵךְ הָיוּ דְבָרִים שֶׁחֲצָצוּ בֵּין הַזֵּב לְאוֹכֶפֶת,¹⁰³⁶ יְטָמֵא הַדָּבָר הָעֲשׂוּי לִרְכִיבָה נִטְמָא: (י) וְכָל הַנְּגַע בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו יְטָמֵא עַד הָעֶרֶב כֹּל אָדָם שֶׁנוֹגַע בְּדָבָר הָעֲשׂוּי לִרְכִיבָה שֶׁהֵזֵב רָכַב עָלָיו, צָרִיךְ לִטְבֹּל וְיִהְיֶה טָמֵא עַד הָעֶרֶב שֶׁלֹּאֲחֵר הַטְּבִילָה (אֵךְ אִינוֹ צָרִיךְ כִּיבוֹס בְּגָדָיו),¹⁰³⁷ וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם מִי שֶׁנוֹשֵׂא בִידוֹ אָדָם זֶב, אוֹ אֶת זֹבֹבוֹ, אוֹ אֶת הַרוֹק שֶׁלוֹ, אוֹ אֶת הַדְּבָרִים שֶׁשָּׁכַב עֲלֵיהֶם וְרָכַב עֲלֵיהֶם,¹⁰³⁸ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בְּמִים וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב צָרִיךְ לִטְבֹּל אֶת בְּגָדָיו בְּמִקְוֹה, לִטְבֹּל בְּעֲצָמוֹ

1028 א"ע.

1029 רש"י.

1030 רש"י.

1031 רש"י.

1032 רש"י.

1033 א"ע.

1034 רש"י.

1035 רש"י.

1036 רש"י.

1037 רש"י.

1038 רש"י.

במקווה, ואז יהיה טמא עד הערב שלאחר הטבילה: (יא) וְכֹל אֲשֶׁר יִגַע בּוֹ הַזָּב וַיְדִיּוּ לֹא שָׁטַף בְּמֵיִם כֹּל אדם טהור שייגע בו הזב לפני שטבל ונטהר,¹⁰³⁹ וְכִבְּס בְּגָדָיו וְרַחַץ בְּמֵיִם וְטָמְא עַד הָעֶרֶב צריך לטבול את בגדיו, לטבול בעצמו, ואז יהיה טמא עד הערב שלאחר הטבילה: (יב) וְכֹלִי חָרַשׁ אֲשֶׁר יִגַע בּוֹ הַזָּב יִשְׁבֵּר אם הזב נגע בחלק הפנימי של כלי חרס או שהזב הסיט את כלי החרס, צריך לשבור את כלי החרס, כיוון שאין לו טהרה, וְכֹל כְּלִי עֵץ יִשְׁטַף בְּמֵיִם אם הזב נגע בכלי עץ, צריך לטבול את כלי העץ במקווה, וכך ייטהר: (יג) וְכִי יִטְהַר הַזָּב מִזֹּבּוֹ כֹּאֲשֶׁר תִּפְסַק הַזִּיבָה מֵהַזָּב, וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטַהֲרָתוֹ הַזָּב צריך לספור שבעה ימים רצופים שלא ראה בהם זיבה,¹⁰⁴⁰ וְכִבְּס בְּגָדָיו וְרַחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמֵיִם חַיִּים וְטָהַר ולאחר שבעה ימים נקיים, הזב צריך לטבול את בגדיו, לטבול בעצמו במי מעיין ולאחר מכן יהיה טהור¹⁰⁴¹: (יד) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי לאחר שהפסיק הזב לראות זיבה, (ביום לאחר שטבל), יִקַּח לוֹ שְׁתֵּי תָרִים או שְׁנֵי בָנִי יוֹנָה הזב לוקח שני תורים או שני בני יונה. (אמנם, דין הבאת קרבן נאמר רק בזב שראה שלש ראיות בשלשה ימים או פחות, אך אם ראה רק שתי פעמים זיבה, אינו צריך להביא קרבן, ואם ראה זיבה רק פעם אחת, אינו צריך לספור שבעה ימים נקיים, אלא מספיק שהוא טובל ואז הוא טמא עד הערב), וְכֹּאֲ לִפְנֵי יִקְוֶה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד הזב מגיע אל פתח אוהל מועד (אך אינו נכנס פנימה, היות והוא עדיין מחוסר כפרה), וּנְתַנֵּם אֶל הַכֹּהֵן הזב נותן את שני התורים או שני בני היונה אל הכהן: (טו) וְעָשָׂה אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חֲטָאת וְאֶחָד עֹלָה הַכֹּהֵן מקריב את אחד התורים או בני היונה לשם קרבן חטאת, ואת השני מקריב לשם קרבן עולה, וְכִפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יִקְוֶה מִזֹּבּוֹ הַכֹּהֵן מכפר לזב על החטא שגרם לו להיות חולה בזיבה¹⁰⁴²: (טז) וְאִישׁ כִּי תִצָּא מִמֶּנּוּ שֹׁכֶבֶת זֶרַע אם יצא מאדם נוזל לבן טמא שנקרא שכבת זרע, (ההבדל בין זיבה לשכבת זרע הוא בצבע הנוזל), וְרַחַץ בְּמֵיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ וְטָמְא עַד הָעֶרֶב האדם שיצאה ממנו שכבת זרע לטבול, ולאחר מכן הוא יהיה טמא עד הערב: (יז) וְכֹל בְּגָד וְכֹל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שֹׁכֶבֶת זֶרַע בגד או עור שיש עליהם שכבת זרע, וְכִבְּס בְּמֵיִם וְטָמְא עַד הָעֶרֶב צריך לטבול אותם במקווה ולאחר מכן יהיו טמאים עד הערב שלאחר הטבילה: (יח) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּהּ שֹׁכֶבֶת זֶרַע אישה שישכב איש איתה שכבת זרע,¹⁰⁴³ וְרַחֲצוּ בְּמֵיִם וְטָמְאוּ עַד הָעֶרֶב שניהם צריכים לטבול במקווה ואז יהיו טמאים עד הערב שלאחר טבילתם: (יט) וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זֹבָה אם אישה תהיה זבה, דָּם יִהְיֶה זֹבָה בְּבִשְׂרָה שיזוב מבשרה דם,¹⁰⁴⁴ שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ במשך שבעה ימים אסור לכל אדם לגעת בה,¹⁰⁴⁵ וְכֹל הַנִּגַּע בָּהּ יִטָּמָא עַד הָעֶרֶב ומי שנוגע באישה נידה, צריך לטבול ויהיה טמא עד הערב

¹⁰³⁹ רש"י, וכתבה התורה בלשון שטיפה כדי ללמד אותנו שבית הסתרים (כגון פיו) אינו טעון ביאת מים. רשב"ם ורמב"ן למדו מכך שהתורה קראה לטבילה בלשון שטיפה, שהאדם צריך לשטוף היטב את הזיבה, כדי שלא תחצוץ וכדי שלא תישאר לאחר הטבילה. א"ע: בהתחלה רצה לומר שהכוונה היא כאשר ידי הזב שטופות, אין אדם הנוגע בהם נטמא, כיוון שאין עליהם זיבה אך דחה פירוש זה כיוון שלפי חז"ל, ידי, הכוונה היא לגופו. לאחר מכן כתב שאם ידי הזב שטופות, אינו צריך גם כיבוס בגדים ואם ידיו אינן שטופות, אינו צריך כיבוס בגדים.

¹⁰⁴⁰ רש"י.

¹⁰⁴¹ אונקלוס.

¹⁰⁴² רמב"ן פס' יא', ופירש שם שהעולה היא תודה לה' על שריפא אותו.

¹⁰⁴³ למשמעות.

¹⁰⁴⁴ רש"י.

¹⁰⁴⁵ רש"י.

שלאחר הטבילה וגם בגדיו צריכים טבילה: (כ) וְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו בְּנִדְתָּהּ יִטְמָא כֹּל מֵה שֶׁהָאִשָּׁה הַנִּידָה שׁוֹכֶבֶת עָלָיו, נִטְמָא, וְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא כֹּל דְּבַר שֶׁהָאִשָּׁה הַנִּידָה יוֹשֶׁבֶת עָלָיו, נִטְמָא: (כא) וְכֹל הַנִּגָּע בְּמִשְׁכָּבָהּ כֹּל מִי שֶׁנִּגְעָה בָּהּ שֶׁהָאִשָּׁה נִידָה שֶׁכָּבָה עָלָיו, יִכָּבֵס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד הָעֶרְבַּיִם יִטְבֹּל אֶת בְּגָדָיו בַּמַּקְוֶה, יִטְבֹּל בְּעַצְמוֹ בַּמַּקְוֶה, וְיִהְיֶה טָמֵא עַד הָעֶרְבַּיִם אַחֲרֵי שֶׁטְבַל: (כב) וְכֹל הַנִּגָּע בְּכָל בְּלִי אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו כֹּל אָדָם טַהוֹר שִׁיגַע בְּכָלִי שֶׁהָאִשָּׁה הַנִּידָה יֹשֶׁבֶת עָלָיו, יִכָּבֵס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד הָעֶרְבַּיִם יִטְבֹּל אֶת בְּגָדָיו בַּמַּקְוֶה, יִטְבֹּל בְּעַצְמוֹ בַּמַּקְוֶה, וְיִהְיֶה טָמֵא עַד הָעֶרְבַּיִם אַחֲרֵי שֶׁטְבַל: (כג) וְאִם עַל הַמִּשְׁכָּב הוּא אֹרֵץ הַכְּלִי אֲשֶׁר הוּא יֹשֶׁבֶת עָלָיו אִם הָאָדָם הַטַּהוֹר יוֹשֶׁב אוֹ שׁוֹכֵב עַל הַדָּבָר הָרְאוּי לִשְׁכִיבָה אוֹ עַל הַכְּלִי שֶׁהָאִשָּׁה הַנִּידָה יֹשֶׁבָה עָלָיו, אִפְּלוּ שֶׁאִינוּ יוֹשֶׁב עָלָיו יִשְׁרֹת, בְּנִגְעוּ בּוֹ הָאָדָם נוֹגַע בְּדָבָר שְׁחוּצָץ בֵּין מֵה שֶׁהַנִּידָה יֹשֶׁבָה אוֹ שֶׁכָּבָה עָלָיו לְבִינוּ, לְדוּגְמָא: כְּרִית שְׁמוֹנְחַת עַל כֶּסֶף שֶׁהָאִשָּׁה נִידָה יֹשֶׁבָה עָלָיו, וְהָאָדָם הַטַּהוֹר יֹשֶׁב עַל הַכְּרִית שֶׁהִיטָה מוֹנַחַת עַל הַכֶּסֶף, ¹⁰⁴⁶ יִטְמָא עַד הָעֶרְבַּיִם אָדָם זֶה שִׁישֵׁב עַל הַדָּבָר שְׁחוּצָץ בֵּין מֵה שֶׁהָאִשָּׁה הַנִּידָה יֹשֶׁבָה עָלָיו לְבִינוּ, טָמֵא עַד הָעֶרְבַּיִם. אִמְנָם יֵשׁ לְחַלֵּק כִּי בֵּין טוֹמְאָת מִשְׁכָּב לְטוֹמְאָת מִרְכָּב. טוֹמְאָת מִשְׁכָּב הִיא כִּאֲשֶׁר אָדָם יוֹשֶׁב אוֹ שׁוֹכֵב עַל דָּבָר שֶׁמִּיוֹעֵד לִשְׁכִיבָה אוֹ יֹשִׁיבָה (כְּגוֹן כֶּסֶף אוֹ מִזְרוֹן) וְאִז גַּם בְּגָדָיו טָמֵאִים. לְעוֹמֵת זֹאת, כִּאֲשֶׁר הָאָדָם יוֹשֶׁב עַל דָּבָר שֶׁאִינוּ מִיוֹעֵד לִישִׁיבָה אֲרוּכָה, כְּגוֹן אוֹכֵף שֶׁל סוֹס, הֵרִי שֶׁבְּגָדָיו אֵינָם טָמֵאִים וְטוֹמְאָה זֶה נִקְרָאת טוֹמְאָת מִרְכָּב: (כד) וְאִם שָׁכַב יִשְׁכַּב אִישׁ אֶתְּהִי וְתִהְיֶה נִדְתָּהּ עָלָיו אִם אָדָם טַהוֹר יֹשֶׁב בְּשׁוּגָע עִם אִשָּׁה בְּעוֹדָה נִידָה, ¹⁰⁴⁷ וְיִטְמָא שְׁבַעֵת יָמִים אָדָם זֶה יִהְיֶה טָמֵא בְּמִשְׁךְ שֶׁבַע יָמִים (גַּם אִם הָאִשָּׁה הַנִּידָה נִמְצָאת בְּיוֹם הַשִּׁישִׁי לְטוֹמְאָתָהּ וְנִשְׁאָר לָהּ רֶק יוֹם אֶחָד לְטוֹמְאָתָהּ), ¹⁰⁴⁸ וְכֹל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא כֹּל דְּבַר הָרְאוּי לְמִשְׁכָּב שֶׁשׁוֹכֵב עָלָיו אִישׁ זֶה, נִטְמָא: (כה) וְאִשָּׁה כִּי יִזְוֵב זֹבֵב דָּמָה יָמִים רַבִּים אִם הָאִשָּׁה תִּרְאֶה דָם בְּמִשְׁךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים, ¹⁰⁴⁹ בְּלֹא עֵת נִדְתָּהּ הָאִשָּׁה רִאֲתָה אֶת הַדָּם בְּיָמִים שֶׁאֵינָם שְׁבַעֵת יָמִים נִידָתָהּ, ¹⁰⁵⁰ אוֹ כִּי תִזְוֵב עַל נִדְתָּהּ אוֹ שֶׁהָאִשָּׁה תִּרְאֶה דָם זֶב מִמְנָה בְּסִמּוּךְ לְיָמֵי נִידָתָהּ, ¹⁰⁵¹ כֹּל יָמֵי זֹבֵב טָמְאָתָהּ בְּיָמֵי נִדְתָּהּ תִּהְיֶה כֹּל זְמַן שֶׁהָאִשָּׁה תִּהְיֶה זֶבָה, הִיא תִּהְיֶה בְּאֹתָהּ דְּרַגְתָּהּ טוֹמְאָה כִּאֲלוֹ הִיטָה נִידָה, ¹⁰⁵² (אֵלָּא שֶׁאִשָּׁה זֶבָה צְרִיכָה לְהִבְיָא קֶרְבָן וְאִילוּ אִשָּׁה נִידָה אֵינָה צְרִיכָה לְהִבְיָא קֶרְבָן), טָמְאָה הִיא אִשָּׁה זֶה הִיא אִשָּׁה טָמְאָה, וְלִכְּן חָלִים עָלֶיהָ הַדִּינִים הַכְּתוּבִים בְּפִסְוִקִים הַבְּאִים: (כו) כֹּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו כֹּל יָמֵי זֹבֵבָה בְּמִשְׁכָּב נִדְתָּהּ יִהְיֶה לָּהּ כֹּל דְּבַר הָרְאוּי לִשְׁכִיבָה שֶׁהָאִשָּׁה תִּשְׁכַּב עָלָיו, דִּינוֹ יִהְיֶה כִּאֲלוֹ שֶׁהָאִשָּׁה תִּהְיֶה נִידָה, כְּלוֹמֵר: כֹּל דְּבַר הָרְאוּי לְמִשְׁכָּב שֶׁאִשָּׁה זֶבָה שׁוֹכֶבֶת עָלָיו, נִטְמָא, וְכֹל הַכְּלִי אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה כְּטָמְאָת נִדְתָּהּ וְכֹן כֹּל כְּלִי שֶׁאִשָּׁה זֶבָה יוֹשֶׁבֶת עָלָיו, דִּינוֹ יִהְיֶה כִּאֲלוֹ שֶׁהָאִשָּׁה תִּהְיֶה נִידָה, כְּלוֹמֵר: כֹּל כְּלִי שֶׁהָאִשָּׁה תִּשְׁכַּב עָלָיו נִטְמָא: (כז) וְכֹל הַנִּגָּע בָּם כֹּל אָדָם טַהוֹר שִׁיגַע בְּדָבָר הָרְאוּי לִשְׁכִיבָה שֶׁהִזְבָּה שֶׁכָּבָה עָלָיו אוֹ בְּכָלִי שֶׁהִזְבָּה יֹשֶׁבָה עָלָיו, יִטְמָא יִהְיֶה טָמֵא, וְכָבֵס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד הָעֶרְבַּיִם אָדָם

¹⁰⁴⁶ רש"י.

¹⁰⁴⁷ למשמעות וא"ע.

¹⁰⁴⁸ רש"י.

¹⁰⁴⁹ רש"י.

¹⁰⁵⁰ רש"י.

¹⁰⁵¹ רש"י.

¹⁰⁵² דעת מקרא.

זה יטבול את בגדיו במקווה, יטבול בעצמו במקווה, ויהיה טמא עד הערב אחרי שטבל: (כח) **וְאִם טָהַר מְזוֹכָה** לאחר שהאישה תפסיק לראות זיבה,¹⁰⁵³ **וּסְפָרָה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים** האישה צריכה לספור שבעה ימים רצופים שבהם לא תראה זיבה, **וְאַחַר תִּטָּהֵר** לאחר שבעת הימים הנקיים, האישה הזבה תהיה טהורה. (לאחר שבעה ימים נקיים האישה הזבה צריכה לטבול, ולאחר מכן, ביום השמיני, היא צריכה להביא קרבן כפי שנראה בפסוק הבא): **(כט) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי בְיוֹם הַשְּׁמִינִי** שהאישה כבר לא ראתה זיבה (ביום לאחר טבילתה), **תִּקַּח לָהּ שְׁתֵּי תְרִים או שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה** האישה הזבה צריכה לקחת שני תורים או שני בני יונה, **וְהֵבִיֵּאתָ אוֹתָם אֶל הַכֹּהֵן אֶל פֶּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד** האישה הזבה מביאה את שני התורים או שני בני היונה אל הכהן שעומד בפתח אוהל מועד, אך אין האישה נכנסת אל תוך אוהל מועד, כיוון שהיא עדיין מחוסרת כיפורים: **(ל) וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶת הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת הָאֶחָד עֹלָה** הכהן מקריב את אחד התורים או בני היונה לקרבן חטאת, ואילו את השני מקריב לשם קרבן עולה, **וְכִפֵּר עֲלֶיהָ הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְקֹנֶק מְזוֹב טְמֵאתָה** על ידי הקרבת הקרבנות, הכהן מכפר לאישה על החטא שגרם לזיבה שלה¹⁰⁵⁴: **(לא) וְהִזְרַתָּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאתָם** אתם, הכהנים, תפרישו את בני ישראל מטומאה,¹⁰⁵⁵ **וְלֹא יָמָתוּ בְּטְמֵאתָם** (על ידי שתפרישו את בני ישראל מטומאה), בני ישראל לא ימותו כשהם טמאים, כלומר: **בְּטְמֵאָם אֶת מִשְׁכַּנִּי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם** (על ידי שתפרישו את בני ישראל מטומאה, בני ישראל לא ימותו כשהם טמאים) כיוון שבני ישראל לא ייכנסו אל המשכן או המקדש כשהם טמאים. אדם מישראל שנכנס למקדש במזיד כשהוא טמא, חייב כרת, וכאן התורה אמרה לכהנים שתפקידם להפריש את בני ישראל מטומאה¹⁰⁵⁶: **(לב) זֹאת תוֹרַת הַזֵּב וְאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שֹׁכֶבֶת זֶרַע לְטְמֵאָה בָּהּ זֵב שְׂרֹואָה רַק רֵאִיָּה אַחַת, הֲרִי דִינוֹ כְּמִי שִׁיצֵאָה מִמֶּנּוּ שֹׁכֶבֶת זֶרַע, וְאִין הוּא נִטְמָא לְשִׁבְעָה יָמִים, אֲלֵא רַק לְיוֹם אֶחָד¹⁰⁵⁷: (לג) וְהִדְוָה בְּנִדְתָּהּ וְהֵזֵב אֶת זוֹבוֹ לְזָכָר וְלְנִקְבָּה וְכֵן נִלְמְדוּ כֵּן דִּינֵי הַנִּידָה, הַזֵּב וְזֵב שְׂרֹואָה יוֹתֵר מֵרֵאִיָּה אַחַת וְהֵם צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת כְּפִי מַה שְׂפּוֹרֵשׁ בְּפִסּוּקִים הַקּוּדְמִים,¹⁰⁵⁸ וְלֵאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם טְמֵאָה וְכֵן פּוֹרֵשׁ דִּינוֹ שֶׁל אָדָם שִׁישְׁכַּב עִם אִישָׁה טְמֵאָה:**

פרשת אחרי מות

ויקרא פרק טז

(א) **וַיְדַבֵּר יְקֹנֶק אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בָנֵי אֶהֱרָן ה'** ציווה את משה ביום שלאחר שבניו של אהרון, נדב ואביהוא מתו,¹⁰⁵⁹ **בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי יְקֹנֶק** כאשר נדב ואביהוא הקריבו אש זרה לפני ה',¹⁰⁶⁰ **וַיָּמָתוּ** נדב

¹⁰⁵³ אוה"ח.

¹⁰⁵⁴ רמב"ן בפס' יא', שם הסביר שנידה היא כדרך הטבע ולא מחלה ולכן לא מקריבה האישה הנידה קרבן.

¹⁰⁵⁵ רש"י, וְלִפְרוּשׁוֹ: וְהִזְרַתָּם פִּירוּשׁוֹ הַפְּרָשְׁתָּם. א"ע: בַּהֲתַחֲלָה פִּירֵשׁ לְשׁוֹן אֶזְהָרָה, וְדַחָה פִּירוּשׁ זֶה וּפִירוּשׁ כִּרְש"י.

¹⁰⁵⁶ רש"י.

¹⁰⁵⁷ רש"י.

¹⁰⁵⁸ רש"י.

¹⁰⁵⁹ רמב"ן, ולפי דבריו משה רבינו הפסיק בים שני הציווים, איסור שכרות בעבודה ואיסור כניסה אל קודש הקדשים בדינים השייכים לרבים. א"ע: הציווי כאן בא לאחר שה' אמר לבני ישראל שלא ימותו כשהם נכנסים אל המקדש בעודם טמאים, גם כאן הזהיר את הכהנים שגם הם לא ימותו. לפי רש"י משמע שאין מדובר כאן בתיאור זמן, אלא משה הדגיש לפני אהרון שאם יקפיד על הדינים, לא ימות כשם שמתו בניו, ולפי דברי רש"י יש

ואביהוא מתו כאשר הקריבו אש זרה לפני ה' ¹⁰⁶¹: (ב) וַיֹּאמֶר יְקֹנֶק אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֶהְרֹן אַחִידְהִי צִוּוּהוּ אֶת מֹשֶׁה לֹמַר לֵאחֶרֶן אַחִיו, ¹⁰⁶² וְאֵל יָבֵא בְכָל עַת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבַּיִת לַפְּרֻכָּת (ה' צִוּוּהוּ אֶת מֹשֶׁה שִׁיאֲמַר לֵאחֶרֶן) שֶׁאֶהְרֹן לֹא יִכַּנֵּס בְּכָל זֶמֶן שֶׁרוּצָה אֵל קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים שֶׁנִּמְצָא לִפְנֵים מֵהַפְּרוּכָת, ¹⁰⁶³ אֶל פְּנֵי הַכְּפֻרֹת אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ (אֶהְרֹן לֹא יִכַּנֵּס) לִפְנֵי הַכְּפֻרֹת שֶׁנִּמְצָאָת עַל אֶרֶץ הַבְּרִית, ¹⁰⁶⁴ וְלֹא יָמוּת וְכִךְ אֶהְרֹן לֹא יָמוּת. אִם אֶהְרֹן יִכַּנֵּס לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים שֶׁלֹּא עַל פִּי הַדִּינִים שִׁיפֹרְטוּ בַּפְּסוּקִים הַבָּאִים, אֶהְרֹן יָמוּת, ¹⁰⁶⁵ כִּי בְּעֵנֶן אֶרְאֶה עַל הַכְּפֻרֹת כִּיוּן שֶׁאֲנִי תְּמִיד מְשַׁרֵּה אֶת שְׂכִינְתִּי עַל הַכְּפֻרֹת עַל יַדֵּי הָעֵנָן, אֲסוּר לֵאחֶרֶן לְהִיכַנֵּס אֶל קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, (חוּץ מִבְּיּוֹם כִּיפֹר) ¹⁰⁶⁶: (ג) בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ עִם הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה יִכַּנֵּס אֶהְרֹן אוֹ הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים הָאֲחֵרִים שִׁישְׁמְשׁוּ אַחֲרָיו אֶל קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים (בְּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים), ¹⁰⁶⁷ בְּפֶרֶץ בֶּן בְּקָר לְחֻטָּאת אֶהְרֹן יִכַּנֵּס אֶל הַקֹּדֶשׁ עַל יַדֵּי שִׁיבֵיא (בְּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים) פֶּרֶץ בֶּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים לְשֵׁם קֶרֶבֶן חֻטָּאת (אֲמַנֵּם אֶהְרֹן אֵינוֹ מִכְּנִיס אֶת הַפֶּר מִמֶּשׁ לְתוֹךְ קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים אֲלֵא מִזֶּה אֶת דָּם הַפֶּר בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים), ¹⁰⁶⁸ וְאֵיל לְעֹלָה וְכֵן יָבֵיא אֶהְרֹן (בְּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים) אֵיל לְשֵׁם קֶרֶבֶן עוֹלָה: (ד) כֹּאשֶׁר אֶהְרֹן נִכְנַס לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, הוּא אֵינוֹ לּוֹבֵשׁ אֶת שְׁמוֹנֵת בְּגָדֵי הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל, אֲלֵא לּוֹבֵשׁ אַרְבַּעָה בְּגָדִים: ¹⁰⁶⁹ (1) כְּתֹנֶת בֶּד קֹדֶשׁ יִלְבֹּשׁ אֶהְרֹן יִלְבֹּשׁ אֶת הַכְּתֹנֶת שֶׁהָיוּ לּוֹבְשִׁים הַכֹּהֲנִים, וְשֶׁהֵייתָה קְנוּיָה מִכֶּסֶפִּי הַקֹּדֶשׁ, ¹⁰⁷⁰ (2) וּמִכְּנִסֵּי בֶד יִהְיוּ עַל בְּשָׂרוֹ וְכֵן יִלְבֹּשׁ אֶהְרֹן בְּהִכְנִסוֹ לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים אֶת הַמִּכְנִסִּים שֶׁהָיוּ לּוֹבְשִׁים הַכֹּהֲנִים, (3) וּבִאֲבָנֵט בֶּד יִחְגֹּר אֶהְרֹן יִחְגֹּר עֲצָמוֹ בִּאֲבָנֵט, כִּמִּין חֲגוּרָה, (4) וּבְמִצְנֶפֶת בֶּד יִצְנֶף וְכֵן יַחְבוֹשׁ אֶהְרֹן אֶת הַמִּצְנֶפֶת עַל רֹאשׁוֹ, ¹⁰⁷¹ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ הֵם גַּם אַרְבַּעַת הַבְּגָדִים הָאֵלֶּה בְּגָדֵי קֹדֶשׁ. הֵיךְ מִקוֹם לְחֻשׁוֹב שֶׁבְּגָדִים אֵלֶּה אֵינֶם בְּגָדֵי קֹדֶשׁ, הַיּוֹת וְאֵין אֶהְרֹן נִכְנַס בְּשְׁמוֹנֵת בְּגָדָיו אֶל קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, לְכֵן הַתּוֹרָה הַדְּגִישָׁה כֹּאן

כֹּאן שְׁנֵי דִיבּוּרִים: עֲצֵם הַצִּוּוּי וְהַאֲמִירָה שֶׁלִּיהֵם לִיזָרֵה שֶׁלֹּא יָמוּתוּ כִּשְׁם שְׁמֵתוֹ נֹדָב וְאֲבִיהוּ. סְפּוּרָנוֹ: וַיְדַבֵּר מִצִּיּוֹן אֶת עֲצֵם הַדִּיבּוּר, וְהַמִּילָה וַיֹּאמֶר מִצִּיּוֹן אֶת תּוֹכֵן הַדִּיבּוּר, וְאֵין כֹּאן שְׁתֵּי אֲמִירוֹת. כְּלִי יִקָּר: הַאֲמִירָה הַרְאִשׁוֹנָה הַיִּיתָה רֶק לְמֹשֶׁה, בּוֹ הַסְּבִיר ה' לְמֹשֶׁה אֶת טַעַם מִיתַת בְּנֵי אֶהְרֹן, וְאֵילוֹ הַדִּיבּוּר הַשְּׁנִי הוּא עֲצֵם הַצִּוּוּי. ¹⁰⁶⁰ אֲוֹנְקֵלוֹס. א"ע: מִכֵּאן הוֹכַחָה שֶׁחֻטָּא נֹדָב וְאֲבִיהוּ הֵיךְ שֶׁנִּכְנַסוּ לְתוֹךְ הַקֹּדֶשׁ. רַמְבַּ"ן דְּחָה זָאת וְכַתֵּב שֶׁהַפְּסוּקִים בְּבִמְדַבֵּר כּוֹתְבִים מִפּוֹרְשָׁתוֹ שֶׁחֻטָּאם הֵיךְ שֶׁהִקְרִיבוּ אֶשׁ זָרָה, וְבִרְרוּ שֶׁנֹּדָב וְאֲבִיהוּ לֹא הֵעִיזוּ לְהִיכַנֵּס לְמִקוֹם שֶׁלֹּא נִכְנַס אֵלָיו אֶהְרֹן, וְלִכֵּן פִּירוּשׁ הַמִּילָה בְּקֶרְבָּתָם הוּא שֶׁהִתְקַרְבוּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ כְּדִי לְהִקְרִיב אֶת הָאֵז הַזֶּה.

¹⁰⁶¹ אוה"ח כתב שיש בפסוק שלוש סיבות למיתת בני אהרון: "אחרי מות", היינו בגלל רושם חטא העגל, "בקרבם לפני ה'", היינו שהקריבו אש זרה, "וימותו" היינו שמתו כדי להראות לכלל ישראל שלא יבזו את המקדש. לכן הדגש הוא לאחר מיתת בני אהרון, שרק לאחר מיתת בני אהרון, לאחר כפרת חטא העגל, יכול היה הציווי לבוא אל אהרון. בפירושו השני כתב שבאמת בני אהרון לא ידעו את האיסור להקריב אש זרה, אלא שה' דקדק איתם כיוון שהוא מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, ולאחר מכן ה' ציווה את אהרון על איסור הקירבה.

¹⁰⁶² רמב"ן: הטעם לדגש "אחיר" הוא שלמרות שאהרון אחיו של משה, ולמשה כן מותר להיכנס פנימה, לאהרון אסור. כלי יקר: בפירושו הראשון כרמב"ן ובפירושו השני: למרות שגם אהרון נמצא במדרגה גבוהה של נבואה, אסור לו להיכנס פנימה לתוך הקדש.

¹⁰⁶³ א"ע: התורה קראה לכך "קודש" כיוון שבמשכן לא היה קדש הקדשים.

¹⁰⁶⁴ אונקלוס.

¹⁰⁶⁵ רש"י.

¹⁰⁶⁶ רש"י בפירושו הראשון וכן פירש רשב"ם. בפירושו השני כתב רש"י שאהרון יכנס לקדש הקדשים רק על ידי ענן הקטורת ביה"כ. ספורנו: ה' מתגלה בענן למשה ולשאר המוכנים לנבואה, כמו שמואל.

¹⁰⁶⁷ רש"י.

¹⁰⁶⁸ ספורנו. א"ע כתב שיש אומרים שהלויים מתכפרים על ידי הפר של אהרון אך דחה זאת וכתב שהלויים מתכפרים על ידי קרבן בני ישראל.

¹⁰⁶⁹ רש"י. אמנם א"ע פירש שאהרון נכנס לקה"ק לבוש בשמונת בגדיו, אלא שהתורה כבר כתבה זאת בספר שמות.

¹⁰⁷⁰ רש"י. אוה"ח מונה 2 סיבות לכך שהתורה הדגישה את עניין ההקדש דווקא בכתונת: א. כיוון שהוא מלבוש השווה בכל אדם, הייתה הו"א שאינה צריכה להיות משל הקדש. ב. הבד עצמו צריך להיות הקדש.

¹⁰⁷¹ רש"י. רמב"ן: צניפה היא לסבב את המצנפת בצורה סיבובית עד שהופכת למצנפת.

שאלו הם בגדי קודש,¹⁰⁷² וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת בְּשָׂרוֹ אַהֲרוֹן צֵרִיךְ לטבול לפני שהוא לובש את הבגדים האלו. בכל פעם שהכהן הגדול היה מחליף את בגדיו ביום הכיפורים, היה הכהן הגדול טובל,¹⁰⁷³ וּלְבַשָּׁם לאחר הטבילה, היה אהרון או הכהן הגדול שאחריו לובש את ארבעת הבגדים שנכתבו בפסוק¹⁰⁷⁴: (ה) וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי שְׁעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאֵיל אֶחָד לְעֹלָה וְכֵן יִיקַח אַהֲרוֹן מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי שְׁעִירֵי עִזִּים כְּדִי שִׁיּוֹקְרְבוּ לְשֵׁם קִרְבָּן חֲטָאת, וְכֵן יִיקַח מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵיל אֶחָד שִׁיּוֹקְרֵב לְשֵׁם קִרְבָּן עֹלָה. את הפר והאיל הראשונים היה מביא הכהן הגדול מכספו ואילו את שני שעירי העיזים והאיל השני לעולה היו מביאים בני ישראל: (ו) וְהִקְרִיב אֶהֱרָץ אֶת פֶּרֶ הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ אַהֲרוֹן הִיָּה מִכְּנִיס לְחֹצֵר אוהל מועד את הפר שקנה בכספו,¹⁰⁷⁵ וְכִפֶּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ אַהֲרוֹן הִיָּה מֵתוֹדָה עַל הַפֶּר, עַל עוֹנוֹתָיו וְעַל עוֹנוֹת מִשְׁפַּחְתּוֹ¹⁰⁷⁶: (ז) וְלָקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים אַהֲרוֹן יִיקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים שְׁבַנֵי יִשְׂרָאֵל הֵבִיאוּ לְשֵׁם קִרְבָּן חֲטָאת, וְהֶעֱמִיד אֹתָם לְפָנָי יִקְנֹק פֶּתַח אוהל מועד אַהֲרוֹן יַעֲמִיד אֶת שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים בְּפֶתַח אוהל מועד: (ח) וְנָתַן אֶהֱרָץ עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גֹּזְרֹלוֹת אַהֲרוֹן יַעֲמִיד אֶת שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים, אֶחָד בְּצֵדוֹ הַיְמָנִי וְאֶחָד בְּצֵדוֹ הַשְּׂמָאלִי, וְאַחֵר כֵּךְ יוֹצֵא מֵהַקְּלָפִי שֶׁהִיָּה שֵׁם גֹּזְרֹלוֹת, עֲלֵיהֶם הִיָּה כְּתוּב מֵהַ יַעֲלֶה בְּגֹרֶל כֹּל אֶחָד מֵהַשְּׁעִירִים,¹⁰⁷⁷ גֹּזְרֵל אֶחָד לִיקְנֹק עַל גֹּזְרֵל אֶחָד יִהְיֶה כְּתוּב לֵה', וְהַשְּׁעִיר שִׁיעֲלֶה בְּגֹרְלוֹ לֵה' יוֹקְרֵב בְּמִשְׁכַּן אוּ בַמִּקְדָּשׁ, וְגֹזְרֵל אֶחָד לְעִזָּאוֹל וְעַל הַגֹּזְרֵל הַשְּׁנִי יִהְיֶה כְּתוּב לְעִזָּאוֹל, וְהַשְּׁעִיר שִׁיעֲלֶה בְּגֹרְלוֹ שֶׁהוּא לְעִזָּאוֹל יוֹשֵׁלֵךְ מִצֹּק גְּבוּהָ כְּפִי שֶׁנִּרְאָה בַּחֲמִשָּׁה¹⁰⁷⁸: (ט) וְהִקְרִיב אֶהֱרָץ אֶת הַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגֹּזְרֵל לִיקְנֹק אַהֲרוֹן יִכְנִיס לְאוֹהֶל מוֹעֵד אֶת הַשְּׁעִיר שֶׁבְּגֹזְרֵל יֵצֵא שֶׁהוּא יוֹקְרֵב לְשֵׁם קִרְבָּן לֵה', וְעֲשֶׂהוּ חַטָּאת כְּשֶׁאַהֲרוֹן מֵנִיחַ אֶת הַגֹּזְרֵל עַל הַשְּׁעִיר שֶׁאֲמֹר לְהִשְׁחֹט בְּתוֹר קִרְבָּן חֲטָאת, אַהֲרוֹן אוֹמֵר שֶׁשְּׁעִיר זֶה הוּא חֲטָאת לֵה'¹⁰⁷⁹: (י) וְהַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגֹּזְרֵל לְעִזָּאוֹל הַשְּׁעִיר שֶׁעֲלָה בְּגֹזְרֵל לְהִשְׁלַח לְעִזָּאוֹל, יַעֲמִיד חַי לְפָנָי יִקְנֹק יַעֲמִידוֹ אוֹתוֹ (אֶת הַשְּׁעִיר לְעִזָּאוֹל) בְּחֹצֵר אוֹהֶל מוֹעֵד,¹⁰⁸⁰ לְכַפֵּר עָלָיו כְּדִי שֶׁאַהֲרוֹן יִתּוֹדָה עַל שְׁעִיר זֶה,¹⁰⁸¹ לְשַׁלַּח אוֹתוֹ לְעִזָּאוֹל הַמִּדְבָּרָה לְאַחֵר הַוּוִידוּי יִשְׁלַחוּ אֶת הַשְּׁעִיר לְמִדְבַּר, לְעִזָּאוֹל: (יא) וְהִקְרִיב אֶהֱרָץ אֶת פֶּרֶ הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ אַהֲרוֹן יִתְקַרֵב אֶל הַפֶּר שֶׁהֵבִיָּא לְשֵׁם קִרְבָּן חֲטָאת, כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ בְּעִבּוֹדַת יוֹם הַכִּיּוֹפּוּרִים הַקְּשׁוּרָה לְפָר, וְכִפֶּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ אַהֲרוֹן יִתּוֹדָה עַל הַפֶּר עַל עוֹנוֹתָיו וְעַל עוֹנוֹת כֹּל

¹⁰⁷² רמב"ן. ספורנו: המלאכים נראים אל הנביאים לבושי בגדים אלו. אוה"ח: בפירוש הראשון פירש כרמב"ן. בפירושו השני כתב בגדים אלו הם הבגדים הראויים להשתמש בהם בקדש הקדשים. הכלי יקר מסביר למה דווקא בגדים אלו הם הראויים להכנס בהם לקדש הקדשים, כשכל אחד מהם מכפר על עון אחר.

¹⁰⁷³ רש"י.

¹⁰⁷⁴ רש"י.

¹⁰⁷⁵ א"ע ורשב"ם.

¹⁰⁷⁶ רש"י. א"ע כתב שני פירושים: א. ההקרבה מכפרת לאהרון על חטאיו וחטאי משפחתו. ב. עצם העמדתו מכפרת.

¹⁰⁷⁷ רש"י.

¹⁰⁷⁸ רש"י וכן א"ע בפירושו הראשון. בפירושו השני כתב שהכוונה היא להר שהיה ליד הר סיני, ודיבר הכתוב בהווה, דהיינו שהתורה קראה להר ע"ש ההר שהיה ליד הר סיני. רשב"ם בפסוק י': שולחים את השעיר למדבר לרעות עם שאר העיזים. רמב"ן מאריך בביאור ענין השעיר לעזאזל שניתן לסמאל ביוה"כ, וכן האריך באוה"ח. כלי יקר: שני השעירים הם כנגד שני גדיי העיזים שהביא יעקב ליצחק, ושולחים שעיר אחד לסמאל כדי שיודה ליעקב על הברכות.

¹⁰⁷⁹ רש"י. א"ע: הכוונה שישחט את השעיר לשם קרבן חטאת. ספורנו: הגורל הופך את השעיר לקרבן חטאת.

¹⁰⁸⁰ רש"י.

¹⁰⁸¹ רש"י. א"ע: בשליחת השעיר לעזאזל, יש כפרה לבני ישראל על חטאיהם.

הכהנים, ¹⁰⁸² וְשַׁחַט אֶת פֶּרֶ הַחֲטָאת אֲשֶׁר לֹא אַהֲרוֹן יִשַׁח אֶת פֶּר הַחֲטָאת שֶׁהֵבִיא לְשֵׁם קֶרְבַּן חֲטָאת: (יב) וְלָקַח מִלֵּא הַמִּחְתָּה גִּחְלִי אֵשׁ אַהֲרוֹן יִיקַח מִחֲתָה מִלֵּא בַּגְּחָלִים, מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ (אַהֲרוֹן יִיקַח אֶת הַמִּחְתָּה הַמִּלֵּא בַּגְּחָלִים) מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹנִי, מִזְבַּח הָעוֹלָה¹⁰⁸³ מִלְּפָנַי יִקְנֶךָ (אַהֲרוֹן יִיקַח אֶת הַגְּחָלִים) מֵהַצַּד שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהוּא מוֹל הַפֶּתַח לְקֹדֶשׁ, הֵייוֹנוֹ, מֵהַצַּד הַמַּעֲרָבִי שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ,¹⁰⁸⁴ וּמִלֵּא חֲפִנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דִּקָּה וְכֹן יִמְלֵא אַהֲרוֹן אֶת שְׁנֵי חוֹפְנָיו בְּקִטּוֹרֶת סַמִּים שֶׁכִּתְּשׁוּ אוֹתָהּ פְּעַמִּים בְּמַכְתֶּשֶׁת. אֲמַנֵּם, לֵאחֲרַי שְׁמִילָא אֶת חוֹפְנָיו בְּקִטּוֹרֶת, הִיָּה אַהֲרוֹן נוֹתֵן אֶת הַקִּטּוֹרֶת לְתוֹךְ כֶּף וְכַךְ מְכַנִּס אֶת הַקִּטּוֹרֶת לְתוֹךְ קוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים,¹⁰⁸⁵ וְהֵבִיא מִבֵּית לְפָרְכָת אַהֲרוֹן יִכְנִיס אֶת הַכֶּף הַמִּלֵּא בְּקִטּוֹרֶת לְפָנִים מֵהַפְּרוּכֹת, כְּלוֹמֵר, לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, וְכֹן יִכְנִיס אַהֲרוֹן אֶת הַמִּחְתָּה עִם הַגְּחָלִים לְתוֹךְ קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים¹⁰⁸⁶: (יג) וְנָתַן אֶת הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לְפָנַי יִקְנֶךָ לֵאחֲרַי שֶׁאַהֲרוֹן יִכְנִס אֶל קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, אַהֲרוֹן נוֹתֵן אֶת הַקִּטּוֹרֶת (שֶׁהוּא מִלֵּא אֶת חוֹפְנָיו וְנָתַן לְתוֹךְ הַכֶּף) עַל הָאֵשׁ שֶׁבִּתּוֹךְ הַמִּחְתָּה,¹⁰⁸⁷ וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת הַכְּפָרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדוּת הַעֲנַן שִׁיוּצוֹר כְּתוּצָאָה מִשְׁרִיפֶת הַקִּטּוֹרֶת בְּאֵשׁ, יִכְסֶה אֶת הַכְּפָרֶת שֶׁנִּמְצָאָה מֵעַל אֲרוֹן הַבְּרִית, וְלֹא יָמוּת אִם אַהֲרוֹן יִקְפִיד עַל כָּל הַהֲלָכוֹת כְּאִשֶׁר יִקְטִיר אֶת הַקִּטּוֹרֶת, הוּא לֹא יָמוּת. אֲךָ אִם אַהֲרוֹן לֹא יִקְפִיד עַל כָּל הַהֲלָכוֹת, הָרִי שֶׁהוּא יָמוּת¹⁰⁸⁸: (יד) וְלָקַח מִדָּם הַפֶּר אַהֲרוֹן יִיקַח מִדָּם הַפֶּר שֶׁהִקְרִיב לְשֵׁם קֶרְבַּן חֲטָאת, עַל יַד שִׁיטְבוֹל אֶת אֲצִבְעוֹ בְּכָלִי בּוֹ קִיבַל אֶת דָּם הַפֶּר, (בֵּין הַשְּׁחִיטָה לְהִזְאָה הִיָּה כֶּהֵן אַחֲרַי מִמַּרְס אֶת דָּם הַפֶּר כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְרוֹשׁ כְּמִבּוֹאֵר בְּמִשְׁנֵיּוֹת בְּיוֹמָא), וְהִזָּה בְּאֲצִבְעוֹ עַל פָּנָי הַכְּפָרֶת קֹדְמָה אַהֲרוֹן יִזֶּה הִזְאָה אַחַת מִדָּם הַפֶּר כְּלָפִי מֵעַלָּה, בְּצִידָה הַמְזוּרָחִי שֶׁל הַכְּפּוֹרֶת,¹⁰⁸⁹ וְלְפָנַי הַכְּפָרֶת יִזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים מִן הַדָּם בְּאֲצִבְעוֹ (לֵאחֲרַי הַהִזְאָה עַל הַכְּפּוֹרֶת) אַהֲרוֹן יִזֶּה מִדָּם הַפֶּר שֶׁבַע פְּעָמִים כְּלָפִי מִטָּה עַל הַרְצָפָה שֶׁלְּפָנַי אֲרוֹן הַבְּרִית¹⁰⁹⁰: (טו) וְשַׁחַט אֶת שְׁעִיר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לָעָם אַהֲרוֹן יִשַׁח אֶת הַשְּׁעִיר שֶׁהֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֵׁם קֶרְבַּן חֲטָאת, וְזֶהוּ הַשְּׁעִיר שֶׁעֵלָּה בְּגוֹרֵל לֵה',¹⁰⁹¹ וְהֵבִיא אֶת דָּמוֹ אֶל מִבֵּית לְפָרְכָת אַהֲרוֹן יִכְנִיס אֶת דָּם הַשְּׁעִיר לְתוֹךְ קוֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, וְעִשָּׂה אֶת דָּמוֹ בְּאֲשֶׁר עִשָּׂה לְדָם הַפֶּר אַהֲרוֹן יַעֲשֶׂה עִם דָּם הַשְּׁעִיר כְּמוֹ שֶׁעִשָּׂה עִם דָּם הַפֶּר, וְהֵייוֹנוֹ: וְהִזָּה אֹתוֹ עַל הַכְּפָרֶת וְלְפָנַי הַכְּפָרֶת אַהֲרוֹן יִזֶּה מִדָּם הַפֶּר אַחַת לְמַעֲלָה (הַהִזְאָה אַחַת כְּשֶׁכֶּף יָדוֹ כְּלָפִי מֵעַלָּה), וְשֶׁבַע לְמִטָּה (שֶׁבַע הַהִזְאָה עַל הַרְצָפָה שֶׁלְּפָנַי הָאֲרוֹן)¹⁰⁹²: (טז) וְכִפֶּר עַל הַקְּדוֹשׁ מִטְּמָאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יַד הַהִזְאָה הַדְּמִים הָאֵלּוּ, אַהֲרוֹן יִכְפֶּר עַל מִי שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ בְּטוֹמָאָה, וְלֹא נוֹדַע לוֹ הַדְּבָר לֵאחֲרַי מִכֹּן, כֶּךָ שֶׁלֹּא הֵבִיא קֶרְבַּן בְּעֲצָמוֹ,¹⁰⁹³ וּמִפְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חֲטָאתָם וְכֹן יִכְפֶּר אַהֲרוֹן בְּהִזְאָה הַדְּמִים עַל

1082 רש"י.

1083 רש"י.

1084 רש"י.

1085 א"ע + רש"י.

1086 אונקלוס. א"ע: נראה שעל הכפורת, היינו על הכפורת ממש ולפני הכפורת היינו לפני הכפורת, אלא שחז"ל אמרו שלפני הכפורת היינו בין בדי הארון.

1087 רש"י.

1088 רש"י.

1089 דעת מקרא.

1090 דעת מקרא.

1091 רש"י.

1092 רש"י.

1093 רש"י.

מי שנכנס למקדש במזיד כשהוא טמא,¹⁰⁹⁴ וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲלֵ מוֹעֵד כמו כן יזה אהרון מדם הפר ומדם השעיר אחת למעלה ושבע למטה, כמו שעשה בתוך קדש הקדשים, מחוץ לקדש הקדשים, בתוך אוהל מועד. הכוונה היא להזאות לפני הפרוכת, כאשר הכהן נמצא בקדש, ומוזה כלפי הצד של הפרוכת שפונה אל הקדש,¹⁰⁹⁵ הַשֵּׁכֵן אֹתָם בְּתוֹךְ טַמְאֹתָם שכינתו של ה' מתגלה בתוך אוהל מועד, גם כאשר בני ישראל טמאים¹⁰⁹⁶: (יז) וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד אסור לאף כהן אחר להיות באהל מועד,¹⁰⁹⁷ בָּבֹאוּ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ עַד צֵאתוֹ מרגע כניסת אהרון לקדש הקדשים ועד שייצא מן ההיכל,¹⁰⁹⁸ וְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ הכהן יכפר על עצמו ועל הכהנים בהקרבת הפר,¹⁰⁹⁹ וּבְעֵד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל וכן יכפר הכהן על בני ישראל על ידי הקרבת השעיר¹¹⁰⁰: (יח) וַיָּצֵא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְקוֹק אהרון ייצא מאזור הפרוכת אל מזבח הזהב, המזבח הפנימי שהוא מזבח הקטורת,¹¹⁰¹ וְכַפֵּר עָלָיו אהרון יזה על גבי מזבח הזהב באופן שהתורה תסביר בהמשך,¹¹⁰² וְלָקַח מִדָּם הַפֶּר וּמִדָּם הַשְּׂעִיר אהרון ייקח מדם הפר ומדם השעיר לאחר שערב אותם,¹¹⁰³ וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אהרון יזה את הדם המערוב מדם הפר ומדם השעיר על ארבע הקרנות של מזבח הזהב. כאן מדובר בנתינת ארבע מתנות ולא שתיים שהן ארבע: (יט) וְהִזָּה עָלָיו מִן הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים (לאחר שאהרון יזה על ארבע קרנות מזבח הזהב) אהרון יזה על מזבח הזהב עצמו שבע פעמים,¹¹⁰⁴ וְטָהְרוּ על ידי נתינת הדמים על מזבח הזהב, אהרון מטהר את המזבח מהטומאות שאולי נטמא בהן,¹¹⁰⁵ וְקִדְּשׁוּ מִטַּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אהרון יקדש את המזבח להבא על ידי נתינת הדמים, כך שבני ישראל ייזהרו מלטמא את המזבח לאחר שאהרון יקדש את המזבח על ידי נתינת הדמים¹¹⁰⁶: (כ) וְכָל־הַ מְכַפֵּר אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ לאחר שאהרון יסיים להזות מהדם לפני הכפורת, ולאחר מכן לפני הפרוכת, ולאחר מכן על מזבח הזהב, וְהִקְרִיב אֶת הַשְּׂעִיר הַחַי אהרון יתקרב אל השעיר שעדיין חי, שעלה בגורל לעזאזל: (כא) וְסַמְךָ אֶהְרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׂעִיר הַחַי אהרון יסמוך את שתי ידיו על ראש השעיר שמיועד ללכת לעזאזל, וְהִתְוֹדָה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אהרון יתוודה בשעת סמיכתו על ראש השעיר, על כל העוונות שבני ישראל עשו בשגגה, וְאֶת כָּל פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם וכן

1094 רש"י.

1095 רש"י.

1096 רש"י.

1097 א"ע.

1098 א"ע.

1099 א"ע.

1100 א"ע.

1101 רש"י.

1102 רש"י. רמב"ן: כל הזאה מכפרת על דבר אחר. הזאות שלפני הפרוכת מכפרות על טומאת מקדש וקדשיו של קדש הקדשים, הזאה על הפרוכת באוה"מ מכפר על טומאת היכל והכלים שבה, לדוגמא: המנורה והשולחן, הזאות שעל מזבח הפנימי מכפר על טומאת מזבח והקטורת.

1103 רש"י.

1104 רש"י.

1105 רש"י.

1106 רש"י עפ"י רא"ם. אמנם, נחלקו מפרשי רש"י על הרא"ם ושאלו: מה הקשר בין נתינת דמים, לבין זהירות בני ישראל מטומאת המזבח. לכן פירשו שכוונת רש"י היא שיש צורך בקידוש המזבח פעם נוספת, כמו שקידשו את המזבח בחנוכת המשכן, וזהו על ידי נתינת דמים (משכיל לדוד). או שהכוונה היא שההזאה היא כדי לקדש את המזבח לעתיד, כך שיכפר על בני ישראל (צדה לדרך).

יתוודה אהרון בשעה שיסמוך את ידיו על ראש השעיר, על כל החטאים במזיד שעברו בני ישראל,¹¹⁰⁷ וְנָתַן אֹתָם עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר לאחר הוידוי, הדבר נחשב כאילו שעוונות בני ישראל נתונים על ראש השעיר,¹¹⁰⁸ וְשָׁלַח בְּיַד אִישׁ עֵתִי הַמְדַבֵּר אהרון ישלח את השעיר למדבר, בידי אדם שהוכן לכך יום לפני יום הכיפורים¹¹⁰⁹: (כב) וְנָשָׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתֵם אֶל אֲרִיץ גְּזֵרָה השעיר ישא את עוונות בני ישראל אל ארץ שממה במדבר,¹¹¹⁰ וְשָׁלַח אֶת הַשְּׁעִיר בְּמִדְבָּר האיש העיתי ישלח את השעיר במדבר, על ידי שידחוף אותו מצוק גבוה, והשעיר יתגלגל בצוק וייעשה איברים איברים¹¹¹¹: (כג) הערה לפסוק זה. חז"ל למדו שמקומו של פסוק זה בהמשך הפרק. אנחנו נבאר אותו במקומו, אך מקומו האמיתי הוא אחרי פס' כה'. הסבר הדברים הוא כך: לכהן הגדול ישנם ארבעה בגדים מיוחדים נוספים על בגדי הכהונה של כהן הדיוט. אמנם, כאשר הכהן הגדול נכנס אל קדש הקדשים, אין הוא לובש בגדים אלה, מפני שבבגדים אלה יש זהב (ואסור להיכנס לקדש הקדשים עם זהב), לכן, בכניסתו לקדש הקדשים, לובש הכהן הגדול רק את ארבעת הבגדים שלובש כהן הדיוט (למעט המצנפת שיש אומרים שהיא שונה מהמגבעת שלובש הכהן ההדיוט) היות ובהם אין זהב. אולם, שאר עבודות יום כיפור הנעשות מחוץ לקדש הקדשים, נעשות על ידי הכהן הגדול כשהוא לבוש בכל שמונת בגדיו. בכל פעם שהכהן הגדול היה מחליף את בגדיו, הוא היה טובל. לכן, בתחילת היום, הכהן הגדול היה מקריב את עולת התמיד בבוקר בבגדי זהב, לאחר מכן טובל הכהן ומחליף לבגדי הלבן כדי שיוכל להיכנס לקדש הקדשים (לצורך הזאת הדמים, והכנסת המחתה עם הקטורת), לאחר מכן היה הכהן הגדול טובל ומחליף שוב לבגדי הזהב כדי להקריב את קרבנות העולה ואת אמורי הפר והשעיר שנעשו מחוץ לקדש הקדשים, לאחר מכן, היה הכהן הגדול טובל ומחליף לבגדי לבן, על מנת שיוכל להיכנס לקדש הקדשים כדי להוציא את הכף והמחתה שהכניס בבוקר, לאחר מכן היה טובל ולובש שוב את בגדי הזהב, ומקריב את עולת התמיד של בין הערביים,¹¹¹² וּבָא אֶהָרֵן אֶל אוהל מועד אהרון ייכנס אל אוהל מועד, (לאחר שהוציא את הכף והמחתה מאוהל מועד, שזה נעשה לאחר שהקריב את קרבנות העולה ולאחר שריפת האימורים),¹¹¹³ וּפָשַׁט אֶת בְּגָדֵי הַבֵּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ אהרון יפשוט את בגדי הלבן בהם נכנס אל קדש הקדשים לשם הוצאת המחתה, וְהִנִּיחָם שָׁם אהרון יגנוז את בגדי הלבן, ולא ישתמש בהם בשנה שלאחר מכן¹¹¹⁴: (כד) וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ לאחר שאהרון ייצא מהזאת הדמים בקדש הקדשים והזאת הדם המעורב מפר האיל ופר השעיר על המזבח הפנימי, אהרון יטבול במקווה בחצר אוהל מועד.¹¹¹⁵ בזמן המקדש היה המקווה בתוך בית הפרווה בבית המקדש,¹¹¹⁶ וּלְבַשׁ אֶת בְּגָדָיו אהרון ילבש את שמונת בגדי הכהן הגדול,¹¹¹⁷ וַיֵּצֵא אהרון ייצא מהמשכן אל המזבח

¹¹⁰⁷ אונקלוס.

¹¹⁰⁸ א"ע. רמב"ן: שעיר זה אינו לכפרה אלא רק לשם נשיאת עוונות בני ישראל אל המדבר.

¹¹⁰⁹ רש"י. א"ע בפירושו הראשון פירש כרש"י, שאיש עיתי היינו אדם המוכן לכך כבר מלפני כן. בפירושו השני כתב שזה היה תפקידו של האיש העיתי תמיד, בכל יום כיפור, ודחה את הפירוש שהכוונה היא לאדם חכם. רשב"ם: אדם שמכיר היטב את הדרכים.

¹¹¹⁰ רשב"ם.

¹¹¹¹ עפ"י המשנה ביומא, אם כי א"ע מפרש שהיה רק משלח אותו במדבר (פס' ח').

¹¹¹² רש"י. רמב"ן מסביר שהתורה כתבה את הפסוקים בסדר זה, כדי לסיים את כל העבודות הנעשות בבגדי לבן. כמו"כ חלק הרמב"ן על רש"י בסוברו שאת תמיד של בין הערביים היה הכה"ג עושה לפני הוצאת הכף והמחתה, ולאחר הוצאת הכף והמחתה היה עושה רק את מנחת החביתין.

¹¹¹³ רש"י.

¹¹¹⁴ רש"י.

¹¹¹⁵ א"ע.

¹¹¹⁶ רש"י.

¹¹¹⁷ רש"י.

החיצון,¹¹¹⁸ וְעָשָׂה אֶת עֲלָתוֹ וְאֶת עֲלַת הָעֵם אַהֲרֹן יִקְרִיב אֶת הָאֵיל שֶׁהֵבִיא לְשֵׁם קָרְבַּן עוֹלָה, וְכֵן אֶת
 הָאֵיל שֶׁבִּנְיַן יִשְׂרָאֵל הֵבִיאוּ לְשֵׁם קָרְבַּן עוֹלָה,¹¹¹⁹ וְכִפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד הָעֵם עַל יַד הַקְּרִבַּת קָרְבָּנוֹת הָעוֹלָה,
 אַהֲרֹן יִכְפֹּר עֲלֵיו וְעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִחֻטָּאִים הַקְּשׁוּרִים בַּהֲרָהוּר הַלֵּב¹¹²⁰: (כה) וְאֵת חֶלֶב הַחֻטָּאת אֶת
 הָאֵיבָרִים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל הַפֶּר וְהַשְּׁעִיר שֶׁהוֹקְרְבוּ לְשֵׁם קָרְבַּן חֻטָּאת,¹¹²¹ יִקְטֹר הַמִּזְבֵּחַ (אֶת הָאֵיבָרִים
 הַפְּנִימִיִּים שֶׁל הַפֶּר וְהַשְּׁעִיר שֶׁהוֹקְרְבוּ לְשֵׁם קָרְבַּן חֻטָּאת) יַעֲלֶה אַהֲרֹן לְמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹנִי¹¹²²: (כו) וְהִמְשַׁלַּח
 אֶת הַשְּׁעִיר לְעִזָּאזֵל הָאִישׁ הָעִיִּתִי שֶׁהָיָה מְשַׁלַּח אֶת הַשְּׁעִיר לְעִזָּאזֵל, יִכְבֵּס בְּגָדָיו יִטְבֹּל אֶת בְּגָדָיו, וְרָחַץ
 אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְלֵאחֲרָיִם מִכָּן יִטְבֹּל הוּא עֲצָמוֹ גַּם כֵּן, וְאַחֲרָיִם כֵּן יָבֹא אֶל הַמִּחְנָה לֵאחֲרַיִם הַטְּבִילָה, הָאִישׁ
 הָעִיִּתִי יִהְיֶה טְהוֹר וְיִהְיֶה מוֹתֵר לוֹ לְהִיכַנֵּס לְמִחְנָה, וְהוּא אֵינּוּ צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד הָעֶרֶב לְטַהֲרָתוֹ¹¹²³: (כז) וְאֵת
 פֶּר הַחֻטָּאת וְאֵת שְׁעִיר הַחֻטָּאת אֲשֶׁר הוֹבֵא אֶת דָּמָם לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ אֶת הַפֶּר שֶׁהֵבִיא אַהֲרֹן לְשֵׁם קָרְבַּן
 חֻטָּאת וְאֵת הַשְּׁעִיר שֶׁהֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֵׁם קָרְבַּן חֻטָּאת, שֶׁאַהֲרֹן הִזָּה מִדָּמָם בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים,¹¹²⁴ יוֹצִיא
 אֶל מַחוּץ לְמִחְנָה יִצוּהוּ אַהֲרֹן לְהוֹצִיא אֶל מַחוּץ לְמִחְנָה,¹¹²⁵ וְשִׂרְפוּ בְּאֵשׁ אֶת עֹרֹתָם וְאֵת בְּשָׂרָם וְאֵת
 פְּרָשָׁם וְהַכְּהֵנִים יִשְׂרְפוּ בְּאֵשׁ אֶת עוֹר הַפֶּר וְהַשְּׁעִיר, אֶת בָּשָׂר הַפֶּר וְהַשְּׁעִיר וְאֵת הָאוֹכֵל שֶׁבְּמַעֲיָיִם שֶׁל הַפֶּר
 וְהַשְּׁעִיר: (כח) וְהִשְׂרִף אֹתָם הַכְּהֵנִים שִׂיִּשְׂרְפוּ אֶת הַפֶּר וְהַשְּׁעִיר,¹¹²⁶ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם
 יִטְבִּילוּ אֶת בְּגָדֵיהֶם וְאַחֲרָיִם כֵּךְ יִטְבֹּלוּ בְּעַצְמָם, וְאַחֲרָיִם כֵּן יָבֹא אֶל הַמִּחְנָה לֵאחֲרַיִם הַטְּבִילָה, יִהְיֶה מוֹתֵר
 לְכַהֲנֵים שִׂיִּשְׂרְפוּ אֶת הַפֶּר וְהָאֵיל לְהִיכַנֵּס אֶל הַמִּחְנָה, וְהֵם אֵינֵם צָרִיכִים לְחַכּוֹת עַד הָעֶרֶב בְּשִׁבְלֵי שִׁיִּטְהָרוּ:
 (כט) וְהִיָּתָה לְכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם עֲבוּדָה זֹאת, שֶׁל הַקְּרִבַּת קָרְבָּנוֹת יוֹם הַכִּיפּוּרִים שְׁתוּאָרָה בְּפִסּוּקִים
 הַקּוֹדְמִים, תִּהְיֶה לְכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם, תַּעֲשׂוּ עֲבוּדָה זֹאת לְעוֹלָם,¹¹²⁷ בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֵשׂוֹר לַחֲדָשׁ בְּיוֹם
 הָעֵשִׂירִי לְחֹדֶשׁ תִּשְׂרִי, תַּעֲנֶנּוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם תְּצוּמוּ,¹¹²⁸ וְכָל מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ וְכֵן אֲסוּר לְכֶם לַעֲשׂוֹת
 מְלֶאכֶה בְּיוֹם כִּיפּוּר הַחֵל בְּעֵשִׂירִי לְחֹדֶשׁ תִּשְׂרִי, הָאֲזָרַח אָדָם שְׁנוֹלֵד יְהוּדִי (חַיִּיב לְצוּם בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים
 וְאֲסוּר בְּעֵשִׂיית מְלֶאכֶה), וְהִגֵּר הִגֵּר בְּתוֹכְכֶם וְכֵן גֵּרִי הַצַּדִּיק הַגֵּרִים יַחַד אֶתְכֶם (חַיִּיב לְצוּם בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים
 וְאֲסוּר בְּעֵשִׂיית מְלֶאכֶה)¹¹²⁹: (ל) כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, הַכֵּהן הַגְּדוֹל יִכְפֹּר לְכֶם, בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל, עַל הַחֻטָּאִים שֶׁלְכֶם,¹¹³⁰ לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חֻטָּאתֵיכֶם הַכֵּהן הַגְּדוֹל יִטְהַר אֶתְכֶם מִכָּל הַחֻטָּאִים
 שֶׁלְכֶם, עַל יַד שִׁיקְרִיב אֶת הַקְּרִבָּנוֹת וְיַעֲבֹד אֶת עֲבוּדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים,¹¹³¹ לְפָנָי יִקְנֹךְ תִּטְהָרוּ וְאַתֶּם בְּנֵי

1118 רש"י.

1119 רש"י.

1120 ספורנו.

1121 רש"י.

1122 רש"י.

1123 א"ע.

1124 רש"י.

1125 א"ע. רמב"ן: יוציא המוציא, והשורף הכוונה היא למי שמצית את האש בפרים.

1126 א"ע.

1127 א"ע. ספורנו: הכוונה היא לצום שתהיה לחוקת עולם.

1128 א"ע. רמב"ן.

1129 א"ע: לגר אסור לעשות מלאכה, אך אין הוא בעונש כרת אם אינו צם.

1130 א"ע.

1131 א"ע.

ישראל, צריכים לטהר את הלב שלכם על ידי שתחזרו בתשובה ושתתוודו על החטאים שלכם, ובכך תשיגו את הטהרה הגמורה וה' ימחל לכם על חטאיכם מחילה גמורה¹¹³²: (לא) שֶׁבֶת שֶׁבֶתוֹן הִיא לָכֶם יוֹם הַכִּיפּוּרִים הוּא יוֹם שְׁבִיתָה גְמוּרָה לָכֶם, וְלֹא תַעֲשׂוּ בּוֹ מְלָאכָה¹¹³³ וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכֵן תַּצּוּמוּ בְיוֹם הַכִּיפּוּרִים, חֲקַת עוֹלָם הַצּוּם וְהַשְׁבִּיתָה מִמְּלָאכָה יִהְיֶה לָכֶם לְחֻקֹּת עוֹלָם, וְגַם כְּשֵׁאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיִים, וְלֹא נִיתֵן לַעֲבוּד אֶת עֲבוּדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים, יֵשׁ לַצּוּם וְלִשְׁבוּת מִמְּלָאכָה¹¹³⁴: (לב) וְכִפֹּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִמָּשַׁח אֹתוֹ כָּל עֲבוּדַת הַכִּפְרָה שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים כְּשֶׁרָה רַק בְּכֹהֵן שֶׁנִּמְשַׁח לְכַהֵן גָּדוֹל בְּשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה¹¹³⁵ וְאֲשֶׁר יִמְלֵא אֶת יָדָיו וְאִם אֵין שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה, (כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּזִמְנֵי הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים שֶׁשִּׁמְשׁוּ לְאַחַר גְּנִיזַת שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל יְדֵי יֵאֲשִׁיחוּ), עֲבוּדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים נַעֲשִׂית אֲפִילוֹ עַל יְדֵי הַכֹּהֵן שֶׁהוּא כֹהֵן גָּדוֹל שֶׁלֹּא נִמְשַׁח בְּשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְהַחִיכָר לְכַךְ שֶׁהוּא כֹהֵן גָּדוֹל הוּא בְּכַךְ שֶׁהוּא לּוֹבֵשׁ אֶת שְׁמוֹנַת בְּגָדֵי הַכֹּהֵן גָּדוֹל¹¹³⁶ לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל שְׁמוֹנָה לְכַהֵן בְּמִקוֹמוֹ שֶׁל אָבִיו שֶׁהָיָה כֹהֵן גָּדוֹל לִפְנֵיו, וְלָבַשׁ אֶת בְּגָדֵי הַבָּד בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יִלְבַּשׁ אֶת אַרְבַּעַת בְּגָדֵי הַלֶּבֶן הַמְּיוֹחָדִים לַעֲבוּדָה בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים¹¹³⁷: (לג) וְכִפֹּר אֶת מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יִזַּח אֶת דָּם הַפָּר וְהַשְּׁעִיר בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים¹¹³⁸ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְאַחַר מִכֹּן יִזַּח הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מִדָּם הַפָּר וְהַשְּׁעִיר מִחוּץ לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, בְּאוֹהֶל מוֹעֵד, וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְלְאַחַר מִכֹּן יִזַּח הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מִדָּם הַפָּר וְהַשְּׁעִיר הַמַּעֲרֹרְבִים יַחַד עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל כָּל עַם הַקְּהָל יְכַפֵּר בְּעֲבוּדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים, יְכַפֵּר הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עַל הַכֹּהֲנִים וְעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (לד) וְהִיָּתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקֹּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטָּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה עֲבוּדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים תִּיעָשֶׂה פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, וְדַבֵּר זֶה יִהְיֶה לָכֶם לְחֻקֹּת עוֹלָם כְּדִי לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל¹¹³⁹ וְיַעֲשֶׂה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹנֵק אֶת מֹשֶׁה כְּשֶׁהִגִּיעַ יוֹם הַכִּיפּוּרִים, אַהֲרֹן עֲבַד אֶת עֲבוּדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים כְּמוֹ שֶׁהָיָה צִוּוּהוּ אֶת מֹשֶׁה¹¹⁴⁰:

ויקרא פרק יז

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹנֵק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל אֲהֲרֹן וְאֶל בְּנָיו תַּצּוּוּהוּ אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בְּנָיו הַכֹּהֲנִים¹¹⁴¹ וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם וְכֵן תַּצּוּוּהוּ אֶת כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֹאמַר לָהֶם, זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְקֹנֵק לֵאמֹר אֱלוֹהִים הַדִּינִים שֶׁאֵמַר לִי ה' לֹמַר לָכֶם: (ג) אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אָדָם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר

¹¹³² ספורנו. לדבריו: כפרה היא הכנה אל הטהרה על ידי החלשת החטא.

¹¹³³ א"ע בפירושו השני. בפירושו הראשון, שביתה גם לנפש וגם לגוף, כיוון שאם העוונות לא יכופרו, גם הנפש וגם הגוף יאבדו.

¹¹³⁴ ספורנו.

¹¹³⁵ רש"י.

¹¹³⁶ רש"י.

¹¹³⁷ א"ע.

¹¹³⁸ א"ע.

¹¹³⁹ א"ע, והתוספת שבפס' זה הוא על כך שעבודת יוה"כ נעשית פעם אחת בשנה. אוה"ח: החידוש הוא בכך שה' אומר שחוק עולם הוא שהכה"ג יכפר או שהאיסור להיכנס לקה"ק בבגדי זהב אינו רק ביוה"כ הראשון שסמוך לזמן חטא העגל, והעוון עדיין לא התרפא. ספורנו: שהיום מכפר גם כשאין ביהמ"ק.

¹¹⁴⁰ רש"י. רמב"ן: העשייה היא שאהרון לא נכנס לקה"ק שלא ביו"כ. אוה"ח: השבח הוא גם למשה שלא שינה מהציווי של ה' כשאמר את הציווי לאהרון.

¹¹⁴¹ רמב"ן: כיוון שהכהנים מקריבים את בני ישראל, ייחדו את הציווי אליהם.

יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז בַּמִּחְנֶה שִׁישַׁחט בּמִחְנֶה יִשְׂרָאֵל, מִחוּץ לַעֲזָרָה אוֹ לַמִּשְׁכָּן, בַּהֵמָה שֶׁהוֹקְדָשָׁה לַקֶּרֶב, ¹¹⁴² אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנֶה אוֹ אִדָּם מִיִּשְׂרָאֵל שִׁישַׁחט בַּהֵמָה שֶׁהוֹקְדָשָׁה לְשֵׁם קֶרֶב מִחוּץ לַמִּחְנֶה: (ד) וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיאוּ לְהִקְרִיב קֶרֶב לִיקְוֹק לְפָנַי מִשְׁבֵּן יְקוֹק וְאוֹתוֹ אִדָּם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא יָבִיאוּ אֶת הַבְּהֵמָה שֶׁהוֹקְדָשָׁה לַקֶּרֶב לַמִּשְׁכָּן ה', דָּם יִחְשַׁב לְאִישׁ הֵהוּא מַעֲשֵׂה זֶה, שֶׁל הַקֶּרֶב בַּהֵמָה קְדָשִׁים מִחוּץ לַמִּשְׁכָּן, נִחְשַׁב לַמִּקְרִיב כִּאלוֹ שֶׁפָּד דָּמִים וּרְצַח מִיִּשְׁהוּ, ¹¹⁴³ דָּם שֶׁפָּד וְכֵן מִי שֶׁהִקְרִיב אֶת הַבְּהֵמָה שֶׁהוֹקְדָשָׁה לַקֶּרֶב בַּמִּשְׁכָּן, אֲלֵא שֶׁפָּד אֶת דָּם הַקֶּרֶב מִחוּץ לַמִּשְׁכָּן, דִּינוֹ כְּאִדָּם שֶׁרְצַח אִדָּם אַחֵר, ¹¹⁴⁴ וְנִכְרַת הָאִישׁ הֵהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ אוֹתוֹ אִדָּם (שִׁישַׁחט בַּהֵמָה קְדָשִׁים מִחוּץ לַמִּשְׁכָּן אוֹ שׂוֹרֵק אֶת דָּמָה מִחוּץ לַמִּשְׁכָּן) חַיִּיב כִּרְת: (ה) לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת זְבָחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זְבָחִים עַל פְּנֵי הַשֹּׁדֶה (אֲנִי ה' אֲסַרְתִּי לְשַׁחֹט אֶת הַבְּהֵמָה הַמוֹקְדָּשׁוֹת לַקֶּרֶב מִחוּץ לַמִּשְׁכָּן), כְּדֵי שֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִקְפִּידוּ לְהִבְיֵא אֶת הַקֶּרֶבנוֹת שֶׁהֵם רְגִילִים לְשַׁחֹט בְּשֹׁדוֹת, כִּךְ שֶׁהֵם לֹא יִקְרִיבוּ אֶת הַקֶּרֶבנוֹת בְּשֹׁדוֹת, ¹¹⁴⁵ וְהִבְיֵאֵם לִיקְוֹק אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָבִיאוּ אֶת קֶרֶבנוֹתֵיהֶם אֶל הַכֹּהֵן שֶׁנִּמְצָא בְּפֶתַח הַמִּשְׁכָּן, וְזָבְחוּ זְבָחֵי שְׁלָמִים לִיקְוֹק אוֹתָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקְרִיבוּ אֶת הַקֶּרֶבנוֹת לְפָנַי ה' בַּמִּשְׁכָּן ¹¹⁴⁶: (ו) וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם עַל מִזְבֵּחַ יְקוֹק פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד הַכֹּהֵן יִזְרוֹק אֶת דָּם הַקֶּרֶב עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹנִי שֶׁנִּמְצָא בְּפֶתַח אוֹהֶל מוֹעֵד, וְהִקְטִיר הַחֶלֶב לְרִיחַ נִיחֹחַ לִיקְוֹק הַכֹּהֵן יַעֲלֶה עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹנִי אֶת הַחֶלֶבִים שֶׁל הַקֶּרֶב, כִּךְ שִׁיתְקַבְּלוּ בְּרִצּוֹן לְפָנַי ה' ¹¹⁴⁷: (ז) וְלֹא יִזָּבְחוּ עוֹד אֶת זְבָחֵיהֶם לְשַׁעִירִם (כַּאֲשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקְרִיבוּ אֶת הַקֶּרֶבנוֹת שֶׁלֵּהֶם רַק בַּמִּשְׁכָּן וּבַמִּקְדָּשׁ), בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִקְרִיבוּ אֶת קֶרֶבנוֹתֵיהֶם לְשֹׁדִים, ¹¹⁴⁸ אֲשֶׁר הֵם זְנִים אַחֲרֵיהֶם (לְשֹׁדִים) שֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹעִים אַחֲרֵיהֶם וְעוֹבְדִים אוֹתָם, ¹¹⁴⁹ חֲקַת עוֹלָם תִּהְיֶה זֹאת לְהֵם לְדוֹרֹתָם חוֹק זֶה, שֶׁאֲסוּר לְהִקְרִיב קֶרֶב מִחוּץ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, יִהְיֶה חוֹק עוֹלָם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל ¹¹⁵⁰: (ח) וְאֵלֵהֶם תֹּאמַר וְכֵן תֹּאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר אֲשֶׁר יִגּוֹר בְּתוֹכָם אִדָּם מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ מִגֵּר הַצַּדִּיק שֶׁגֵּרִים בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֲלָה אוֹ זָבַח שִׁיקְרִיב קֶרֶב עוֹלָה אוֹ כֹּל קֶרֶב אַחֵר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אוֹ בַּמִּשְׁכָּן ¹¹⁵¹: (ט) וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיאוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ לִיקְוֹק (אוֹתוֹ אִדָּם שֶׁהִקְרִיב אֶת הַקֶּרֶב בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אוֹ בַּמִּשְׁכָּן), אוֹתוֹ אִדָּם יַעֲלֶה אֶת אִיבְרֵי הַקֶּרֶב עַל מִזְבֵּחַ שֶׁמִּחוּץ לְאוֹהֶל מוֹעֵד. כְּלוּמָר: אִדָּם זֶה אֲמַנֵּם שַׁחַט אֶת הַקֶּרֶב בְּתוֹךְ אוֹהֶל מוֹעֵד, אֲדַךְ אֶת הַאִיבְרִים שֶׁצֵּרִיךְ לְהִקְרִיב עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ,

¹¹⁴² רש"י. רמב"ן המדובר כאן גם בבשר חולין במדבר ורש"י לשיטת התנאים הסוברים שבשר תאוה לא נאסר במדבר. א"ע: ישנם אנשים שחושבים שבשר אסור בגלות ואינו רוצה בכלל לענות להם.

¹¹⁴³ רש"י. ספורנו: כיוון שלפני המבול לא הותר לאדם לאכול בשר בהמה, ולכן, אם שוחט את הבהמה מחוץ לביהמ"ק, נחשב הדבר כאילו אכל בשר לפני המבול, וכן פירש רמב"ן.

¹¹⁴⁴ רש"י.

¹¹⁴⁵ א"ע.

¹¹⁴⁶ אונקלוס.

¹¹⁴⁷ אונקלוס.

¹¹⁴⁸ רש"י. א"ע פירש שהשדים נקראים שעירים, בגלל שהשערות של אדם קופצות כשהוא רואה שד, או בגלל שהמשוגעים קוראים להם שעירים כיוון שכך הם נדמים להם. כלי יקר: טעם הציווי כאן על השעירים הוא כדי שלא נאמר שכמו שהתורה שלחה את השעיר לעזאזל, וכדברי הרמב"ן שהטעם הוא כדי לתת את השעיר לסמאל, יהיה מותר להקריב גם לשדים.

¹¹⁴⁹ אונקלוס.

¹¹⁵⁰ ספורנו ופירש שאין בני ישראל ממש עובדים את השעירים בתור אלוה, אלא מקריבים להם קרבנות כדי שיזכו לכל מיני הצלחות. רמב"ן האריך בהסבר לגבי מהות השדים.

¹¹⁵¹ רש"י.

הקריב על מזבח שמחוץ לאוהל מועד,¹¹⁵² וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמּוֹ אוֹתוֹ אִם יִהְיֶה חַיִּב בְּכַרְתּוֹ: זָרַע נִכְרַת וְהוּא יָמוֹת צַעִיר¹¹⁵³: (י) וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם אִם יִהְיֶה אִדָּם מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ מִהַגְרִים שְׂגָרִים בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר יֹאכְל כָּל דָּם שִׂיאֲכַל דָּם, בֵּין אִם הַדָּם הוּא מִבְּהֵמָה שֶׁל קִדְשִׁים וּבֵין אִם הוּא מִבְּהֵמָה שֶׁל חוֹלִין,¹¹⁵⁴ וְנָתַתִּי פָנַי בְּנֶפֶשׁ הַאֲכָלָת אֶת הַדָּם אֲנִי (ה') אֲתַפְנֶה מִכָּל הַדְּבָרִים הָאֲחֵרִים שֶׁאֲנִי עוֹסֵק בָּהֶם עַל מִנְתַּלְתַּל הַעֲנִישׁ אֶת מִי שֶׁאוֹכֵל דָּם,¹¹⁵⁵ וְהִכְרַתִּי אֶתְּךָ מִקְרֵב עִמָּה וְאֲנִי (ה') אֲכַרִּית מִקְרֵב עִם יִשְׂרָאֵל אֶת נַפְשׁוֹ שֶׁל מִי שֶׁאוֹכֵל דָּם¹¹⁵⁶: (יא) כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדָם הוּא הַסִּיבָה שֶׁאֲסַרְתִּי לָכֶם עַל הַמְזִיבָה לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם כִּיוֹן שֶׁנֶּפֶשׁ בְּעַל הַחַיִּים נִמְצָא בְּדָם, אֲנִי (ה') צִוִּיתִי אֶתְּכֶם לְזָרוֹק אֶת דָּם הַבְּהֵמָה עַל הַמְזִבָּה, כִּי הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ יִכַּפֵּר כִּיוֹן שֶׁהַדָּם הוּא נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, וְתִבּוֹא נֶפֶשׁ (הַדָּם) וְתִכַּפֵּר עַל הַנֶּפֶשׁ (הָאָדָם)¹¹⁵⁸: (יב) עַל פֶּן לֶכֶן, בְּגַלְל שֶׁנֶּפֶשׁ בְּעַל הַחַיִּים נִמְצָא בְּבִהֵמָה, אֲמַרְתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי (ה') צִוִּיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא תֹאכַל דָּם (כִּי צִוִּיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) אֶף אֶחָד מִכֶּם (מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל) לֹא יֹאכַל דָּם, וְאֲסוּר לְגַדּוֹל לְהֹאכִיל דָּם לְקַטֵּן,¹¹⁵⁹ וְהִגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לֹא יֹאכַל דָּם וְכֵן הִגֵּר שֶׁגֵּר בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יֹאכַל דָּם (הַכּוּוֹנָה לְגַרֵי צִדְקָה)¹¹⁶⁰: (יג) וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם אִדָּם מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ מִגְרֵי הַצִּדֵק שְׂגָרִים בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר יִצְוֶה יָצִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל שִׂיִצוֹד חַיָּה אוֹ עוֹף הַטְּהוּרִים בְּאֲכִילָה, (מִצְוָה זוֹ אֵינָה נוֹהֶגֶת רַק כַּאֲשֶׁר צָדִים חַיִּים אוֹ עוֹפוֹת, אֲלֵא בְּכָל מִקְרָה שֶׁשׁוֹחֲטִים חַיָּה אוֹ עוֹף טְהוּרִים),¹¹⁶¹ וְשָׂפַךְ אֶת דָּמָהּ (הַשּׁוֹחֵט אֶת הַחַיָּה אוֹ אֶת הָעוֹף) יִשְׂפֹךְ אֶת דָּם הַחַיָּה אוֹ הָעוֹף לְאַרְץ,¹¹⁶² וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר לְאַחַר שֶׁפִּיכַת דָּם הַחַיָּה אוֹ הָעוֹף עַל הָאָרֶץ, יֵשׁ לְכַסּוֹת אֶת הַדָּם

¹¹⁵² רש"י.

¹¹⁵³ רש"י. בשפ"ח פירש שהסיבה שרש"י נמנע מלפרש כך בפעמים הקודמות שהיה מוזכר עונש כרת היא כיוון ששם כתוב מקרב עמו בלשון יחיד.

¹¹⁵⁴ רש"י.

¹¹⁵⁵ רש"י.

¹¹⁵⁶ אונקלוס. אמנם לא כל דם מחייב כרת אלא רק האוכל דם הנפש.

¹¹⁵⁷ רש"י. לרמב"ן, בגלל ששנפש בעל החי נמצא בדם, ה' לא התיר לאכול את הנפש של הבהמה, כיוון שכל מה שהותר לאכול הוא רק בשר הבהמה, כיוון שנפש האדם איננה עדיפה על נפש הבהמה. נפש הבהמה היא זו שגורמת לבהמה לברוח מסכנות ולאהוב את בני משפחתם. כמו"כ הסביר הרמב"ן את טעם כיסוי הדם אצל חיות, כיוון שאין דם מוקרב על גבי המזבח (כעין זה פירש הא"ע: כיוון שחיות ועופות אינן מוקרבות על גבי המזבח, ציווה ה' לכסות את דמם כדי שלא יחשבו אחרים שזובח לשדים). כלי יקר: טעם כיסוי הדם הוא כדי שלא יאכל אותו וכן כתב הרשב"ם. הרמב"ן גם כתב את הטעם שכתב הרמב"ם לאיסור אכילת דם והוא שהשדים היו אוכלים דם כדי להתחבר אל עניינים רוחניים, והתורה רצתה להוציא מלבנו מנהגים אלו. אולם הרמב"ן דחה את טעמו של הרמב"ם באומרו שמפשוט הפסוקים מוכח שסיבת האיסור היא שנפש בעל החי נמצא בדם. א"ע דחה את הפירוש ש"נפש" היינו נפש האדם. ספורנו כתב שטעם כיסוי הדם הוא מכיוון שבד"כ מקום הצידה הוא מקום שומם וי בו שדים, ומכסים את הדם מפני השדים.

¹¹⁵⁸ רש"י.

¹¹⁵⁹ רש"י.

¹¹⁶⁰ שאלני בחור צדיק מדוע דווקא במצווה זו צוו הגרים. האברבנאל כתב מפני שהגויים רגילים לאכול דם ולאחר הגיור הם עלולים להסתי את בני ישראל לאכול דם. הנצי"ב בהעמק דבר כתב לעיל בענין שחוט חוץ שהתורה ציינה דווקא את הגרים משום שהגרים לא היו רגילים לשחוט בחוץ וייתכן שהם אינם בכלל הציווי, וייתכן שגם כאן הייתה לנו הוא אמינא למעט אותם.

¹¹⁶¹ רש"י. אה"ח: הטעם שהתורה כתבה דווקא את דין הצידה, למרות שגם כאשר אין מדובר בציד יש חובה לכסות את הדם הוא כדי לומר לנו שאסור בכלל לצוד בהמה חיה טמאה האסורה באכילה.

¹¹⁶² אונקלוס.

בעפר¹¹⁶³: (יד) **כִּי נֶפֶשׁ כָּל בְּשָׂר דָּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ הוּא** הסיבה שאסרתי לכם לאכול דם היא מכיוון שדמיו של כל אדם תלויים בנפשו,¹¹⁶⁴ **וְאָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל בְּשָׂר לֹא תֹאכְלוּ** ולכן אמרתי לבני ישראל לא לאכול דם של בעל חיים, **כִּי נֶפֶשׁ כָּל בְּשָׂר דָּמוֹ הוּא** והנפש של כל בעל חיים היא הדם,¹¹⁶⁵ **כָּל אֲכָלְיוֹ יִפְרֹת לָכֵן**, כל מי שאוכל דם של בעל חיים, חייב כרת: (טז) **וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה וְטִרְפָּה כָּל אִדָּם** שיאכל נבלה (שמתה בעצמה) או טריפה (שנטרפה על ידי חיה) של עוף טהור,¹¹⁶⁶ **בְּאֲזָרְחָ וּבְגֵר כָּל אִדָּם**, בין אם מדובר באדם שנולד יהודי ובין אם מדובר בגר שהתגייר, **וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר** האדם האוכל נבלת עוף טהור נטמא בעצמו, ולכן עליו להטביל את בגדיו, לטבול בעצמו במקווה, ולאחר מכן יהיה טמא עד הערב שלאחר הטבילה: (טז) **וְאִם לֹא יִכְבֹּס וּבִשְׂרוֹ לֹא יִרְחֹץ** אם האוכל נבלת עוף, לא יטביל את בגדיו או שלא יטבול בעצמו במקווה, ולאחר מכן יאכל בשר קדשים או שייכנס למקדש בעודו טמא,¹¹⁶⁷ **וְנִשָּׂא עֹנָו** אותו אדם ייענש בעונש שהוא מתחייב בו: אם הוא עצמו לא טבל ואכל בשר קדשים או שנכנס למקדש, אזי ענוש כרת (כשעשה כן במזיד, ואם עשה כן בשוגג אזי חייב קרבן עולה ויורד), ואם לא טבל את בגדיו (אך הוא עצמו טבל) ולאחר מכן אכל בשר קדשים או שנכנס למקדש עם הבגדים הטמאים, אזי הוא חייב מלקות¹¹⁶⁸:

ויקרא פרק יח

(א) **וַיְדַבֵּר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דִּבֶּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם** תדבר אל בני ישראל ותאמר להם, **אֲנִי יְקֹוֹק אֱלֹהֵיכֶם** (תאמר לבני ישראל) כיוון שאני (ה') אלוקיכם, עליכם לקיים את מצוותי¹¹⁶⁹: (ג) **כַּמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבַתֶּם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ** אל תעשו כמעשי המצרים שישבו בארץ מצרים, ארץ שגם אתם ישבתם בה,¹¹⁷⁰ **וְכַמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ** וכן אל תעשו כמעשי הכנענים היושבים בארץ שאני מביא אתכם אליה, היות והמצרים והכנענים היו העמים הכי מקולקלים ולכן דווקא הם מוזכרים,¹¹⁷¹ **וּבַחֲקֻתֵיהֶם לֹא תִלְכּוּ** אל תלכו בחוקות הגויים, אל תלכו

¹¹⁶³ אונקלוס.

¹¹⁶⁴ רש"י. רמב"ן מסביר קצת אחרת ולפי דבריו גם מובן החזרה כאן בפסוק. רמב"ן פירש שכאן הכוונה במילה נפש הוא הגוף, והכוונה היא שהדם בו נמצא הנפש נמצא בגופו של כל בעל חי, והתורה חזרה על הדברים מכיוונים שונים כדי לומר לנו שהתלות בין הדם לנפש היא תלות הדדית, ועל ידי החיבור בין הדם לנפש, הנפש שוכנת בתוך הגוף. אוה"ח: פירוש הפסוק הוא שהדם נמצא בגוף בעל החיים במקום הנפש, ולכן צריך לכסות את הדם, כדי לנהוג כבוד בנפש בעל החיים, כמו שה' ציווה לקבור אדם מת. כן פירש אוה"ח שאצל בהמה אין הדם ממש הנפש ולכן אין מכסים דם בהמה ומזים דם בהמה על גבי המזבח, מה שאין כן אצל חיות ועופות הדם עצמו הוא הנפש ולכן גם אין מזים דם עופות על גבי המזבח כמו אצל בהמה.

¹¹⁶⁵ רמב"ן.

¹¹⁶⁶ רש"י.

¹¹⁶⁷ רש"י.

¹¹⁶⁸ רש"י.

¹¹⁶⁹ רש"י, רמב"ן. כן כתב הרמב"ן שכאשר משה רבינו יצא בלא מסווה, הבינו כולם שהוא מדבר בשמו של ה', ולכן משה היה יכול לומר: "אני ה' אלוקיכם", כאשר הכוונה היא שה' הוא המדבר. א"ע: התנאי שאני אלוקיכם הוא שתקיימו את מצוותי. אוה"ח: בזכות שאני אלוקיכם ואני שוכן בתוכם, יש לכם כוחות להתגבר על יצה"ר.

¹¹⁷⁰ רש"י.

¹¹⁷¹ רש"י. כלי יקר: דווקא המקום בו ישבו בני ישראל היה המקום בו המצרים היו הכי פחות מקולקלים והתורה אומרת שאפילו כמעשים המתוקנים שבמצרים אל תעשו, וכן מאשים משה את ישראל שהם מאסו בארץ כנען.

לקרקסים ולבתי תיאטרון כמו שהולכים הגויים¹¹⁷²: (ד) **אֵת מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ** תקיימו את המשפטים שאני מצווה אתכם עליהם, והם המצוות שגם ללא ציווי התורה, השכל האנושי היה מחייב לקיימן, כמו איסור גניבה,¹¹⁷³ **וְאֵת חֻקֵי תִשְׁמְרוּ לְלֶכֶת בָּהֶם** וכן תשמרו את החוקים שאני מצווה אתכם, והם המצוות שאין טעמן ידוע, כמו פרה אדומה,¹¹⁷⁴ **אֲנִי יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם** כיוון שאני ה' אלוקיכם, עליכם לקיים את משפטי וחוקותיי: (ה) **וְשִׁמְרֶתֶם אֵת חֻקֵי וְאֵת מִשְׁפָּטֵי** וכן תשמרו את הדקדוקים והפרטים הקטנים של המצוות והחוקים שאני מצווה אתכם עליהם,¹¹⁷⁵ **אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֱדָם וְחֵי בָהֶם** על ידי קיום המצוות האדם יזכה לחיים ולא יגיע חלילה לידי כרת,¹¹⁷⁶ **אֲנִי יִקְוֶה** אני ה' נאמן לשלם את שכרו של מי שמקיים את מצוותיי¹¹⁷⁷: (ו) **אִישׁ אִישׁ כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, אֶל כָּל שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ** עם כל אחד מקרוביו,¹¹⁷⁸ **לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרֹוֹה** לא תתחתנו,¹¹⁷⁹ **אֲנִי יִקְוֶה** אני ה' נאמן לשלם על כך שכר: (ז) **עֲרֹוֹת אֲבִיךָ** עם אשת אביך, אפילו שאינה אימך, כגון אימא חורגת, **וְעֲרֹוֹת אִמְךָ** וכן עם אמך ממש, גם אם היא אינה אשת אביך, (כגון שאביו גירש את אשתו),¹¹⁸⁰ **לֹא תִגְלֶה** אסור לך להתחתן, **אִמְךָ הוּא לֹא תִגְלֶה** עֲרֹוֹתֶה כיוון שהיא אימא שלך, אסור לך להתחתן איתה: (ח) **עֲרֹוֹת אִשְׁתְּ אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה** אסור לך להתחתן עם אשתו של אביך, גם לאחר מיתתו של אביך,¹¹⁸¹ **עֲרֹוֹת אֲבִיךָ הוּא** כיוון שאסרתי לך את ערוות אביך, וזה כולל גם לאחר מיתתו של אביך: (ט) **עֲרֹוֹת אַחֻתְךָ בֵּת אֲבִיךָ או בֵּת אִמְךָ** עם אחותך מאביך (שיש לכם אבא משותף אך לא אמא משותפת) או אחותך מאמך (שיש לכם אם משותפת, אך לא אב משותף), **מוֹלְדֵת בֵּית** בין שהאחות נולדה כאשר אשתו של אביך היא אישה כשרה ומותר לאביך לקיים אותה בביתו,¹¹⁸² **או מוֹלְדֵת חוּץ** ובין אם אביך התחתן עם אישה שאסורה לו ולכן בית דין אומרים לאביך לגרש את אשתו וממנה (מהאישה שבית דין אומרים לאב לגרש) נולדה אחות זו,¹¹⁸³ **לֹא תִגְלֶה עֲרֹוֹתֶן** אסור לך להתחתן עם

¹¹⁷² רש"י. א"ע: אל תדונו במשפטי המצרים בבתי הדין שלכם.

¹¹⁷³ רש"י. רמב"ן: הכוונה היא למשפטים שדנים בבי"ד. אוה"ח: הקשר לעריות הוא שעל ידי נזירה לעריות, אדם יזכה לקיים את מצוות ה'.

¹¹⁷⁴ רש"י.

¹¹⁷⁵ רש"י בפירושו הראשון. בפירושו השני הכוונה היא להשוות שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים, להשלים את הפסוק הקודם שם היה רק עשייה למשפטים ושמירה לחוקים. א"ע: הכפילות היא כיוון שפסוק אחד מדבר על השכר בעוה"ז ופסוק שני מדבר על השכר בעוה"ב. אוה"ח: מכך שבפסוק השני כתוב וחי בהם, אנחנו למדים שהאדם יעבור ואל יהרג, ובפסוק הראשון לא היה ניתן לכתוב זאת כיוון שבעריות יהרג ואל יעבור. הסבר נוסף כתב אוה"ח שהפסוק הראשון מדבר במתחיל לעבוד את ה' והוא עובד מיראה, ולכן נאמר שם אלוקים, והפסוק השני מדבר בעובד מאהבה ולכן לא נאמר אלוקים, אלא רק אני ה'.

¹¹⁷⁶ רשב"ם. רש"י: ע"י קיום המצוות, האדם יזכה לחיי עוה"ב.

¹¹⁷⁷ רש"י.

¹¹⁷⁸ א"ע, ובשם ר' אהרון כתב שהכוונה היא להוצאת שכבת זרע לבטלה.

¹¹⁷⁹ בטעם איסור הערוה: רמב"ן כתב בשם הרמב"ם שהטעם הוא מפני שהתורה רצתה למעט את תאוות המשגל ולפיכך אסרה את הנשים שמצויות איתן יותר. רמב"ן עצמו דחה זאת באומרו שהרי לפי התורה מותר לאדם להתחתן עם נשים רבות, אלא שהטעם הוא מפני שכל ההיתר לכך הוא בשביל קיום העולם, ואין הוולד בריא משתי עריות. בסוף אמר הרמב"ן שטעם מצווה זו היא סוד. ספורנו: הוולד מקרובים יוצא בריא מאוד אם הכוונה היא לשם שמיים, אך בדרך כלל הדבר אינו כן, והדבר רק מביא לידי יותר תאוה.

¹¹⁸⁰ רש"י.

¹¹⁸¹ רש"י.

¹¹⁸² רש"י. וכן א"ע בפירושו הראשון. בפירושו השני מפרש שהכוונה היא שהאחות גדלה איתו באותו בית. רשב"ם פיר שהכוונה היא לפניה.

¹¹⁸³ רש"י. וכן א"ע בפירושו הראשון. בפירושו השני מפרש שהכוונה היא שהאחות לא גדלה איתו באותו בית. רמב"ן בהתחלה חלק על רש"י, שלפי רש"י הכוונה היא לחייבי לאוין, ואילו רמב"ן כתב שהכוונה היא לחייבי

אחותך בכל מקרה: (י) עֲרוֹת בַּת בְּנֵךְ עם נכדתך שהיא בת בנך,¹¹⁸⁴ או בַּת בְּתֵךְ או עם נכדתך שהיא בת בתך, לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתְךָ אל תתחתן איתן, כִּי עֲרוֹתְךָ הֵנָּה כיוון שאסרתי לך את ערוותן: (יא) עֲרוֹת בַּת אִשְׁתְּ אָבִיךָ אחותך שהיא מאישה שראויה לקידושין, מוֹלְדֵת אָבִיךָ אַחֲוֹתְךָ הוא הרי שהיא נולדה לאביך והיא אחותך, לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָה ולכן אסור לך להתחתן איתה. כאן התורה חזרה על הדין שאסור לאדם להתחתן עם אחותו, אך פירטה שהאיסור קיים רק באישה שתופסים בה קידושין, גם אם מכריחים את הבעל להתגרש ממנה, אולם אם אביו התחתן עם אישה שאין קידושין תופסים בה כלל (כגון שהתחתן עם אישה נכרית) אין חייב על אחותו שנולדה לו מאביו ומהאישה הנכרית¹¹⁸⁵: (יב) עֲרוֹת אַחֲוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה אסור לך להתחתן עם האחיות של אביך, שָׂאֵר אָבִיךָ הוא כיוון שהיא קרובה של אביך¹¹⁸⁶: (יג) עֲרוֹת אַחֲוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה אסור לך להתחתן עם אחיות של אימא שלך, כִּי שָׂאֵר אִמְךָ הוא כיוון שהיא קרובה של אמך: (יד) עֲרוֹת אַחֵי אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה אסור לך לגלות את ערוותו של אח של אביך (דוד שלך מאביך), ועכשיו מפרט מהי ערוותו של אחי אביו, אֵל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרַב אל תתחתן עם אשתו של אחי אביך, דִּדְתָךְ הוּא כיוון שהיא חשובה כאילו היא דודה שלך, ואסור לאדם להתחתן עם דודה שלו¹¹⁸⁷: (טו) עֲרוֹת בְּלֵתְךָ לֹא תִגְלֶה אסור לך להתחתן עם כלתך, אשתו של הבן שלך, אִשְׁתְּ בְנֵךְ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָה כיוון שהיא אשתו של בנך, אסור לך להתחתן איתה: (טז) עֲרוֹת אִשְׁתְּ אַחִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אַחִיךָ הוּא אסור לך להתחתן עם אשתו של אחיך, כיוון שהיא ערוותו: (יז) עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא תִגְלֶה אסור לך להתחתן עם הבת של אישה שהתחתנת איתה, גם אם היא אינה בתך (כגון שנולדה מבעלה הקודם של האישה שהתחתנת איתה), אֵת בַּת בְּנֵה וְאֵת בַּת בְּתֵה לֹא תִקַּח לְגִלוֹת עֲרוֹתָה וכן אסור לך להתחתן עם הנכדים של האישה שהתחתנת איתה, עם הבת של הבן של האישה שהתחתנת איתה או הבת של הבת של מי שהתחתנת איתה, שָׂאֵרָה הֵנָּה הן קרובות של האישה שהתחתנת איתה,¹¹⁸⁸ זְמָה הוּא זוהי עצה של חטא להתחתן איתן. הרצון להתחתן עם אחת הקרובות בפרשה היא עצת חטא¹¹⁸⁹: (יח) וְאִשָּׁה אֵל אַחֲתָה לֹא תִקַּח אסור לך להתחתן עם אישה ועם אחותה, לְצֵרֵד לעשות אותן צרות אחת לשנייה, שתי נשים הנשואות לאותו אדם נקראות צרה אחת לשנייה (כיוון שבדרך כלל הן רבות ביניהן), והתורה אסרה להתחתן עם שתי אחיות כדי שלא יהיו צרות זו לזו,¹¹⁹⁰ לְגִלוֹת עֲרוֹתָה עָלֶיךָ בְּחַיֶּיךָ אסור לך להתחתן עם אחות אשתך בעוד אשתך חיה, גם אם גירשת את אשתך, אסור לך להתחתן עם אחותה¹¹⁹¹: (יט) וְאֵל אִשָּׁה בְּנֵדֶת טְמֵאָתָה כאשר אישה טמאה בטומאת נידה,¹¹⁹² לֹא תִקְרַב לְגִלוֹת עֲרוֹתָה אל תתקרב אליה כדי

כריתות, ולאחר מכן כתב הרמב"ן שהכוונה היא בין אם האב הכניס את האישה לתוך ביתו ובין אם בא עליה דרך זנות. לאחר מכן כתב בשם חז"ל ש"מולדת" בא להוסיף לאוין.

¹¹⁸⁴ רש"י: הכוונה היא לבתו מאנוסתו, ובתו אנחנו למדים מכך שכתוב ערות אישה וביתה.

¹¹⁸⁵ רש"י.

¹¹⁸⁶ אונקלוס.

¹¹⁸⁷ א"ע. כן כתב הא"ע שהתורה לא כתבה בפירוש שאסור לאדם לגלות את ערוותן של אשת אחי האם, אם האב, אם האם, ולכן יש צורך במסורת חז"ל ששנים אלו אסורות. כמו"כ כתב הא"ע שהתורה הזכירה דווקא נשים אלו כיוון שהתורה דיברה בלשון הווה ואלו הנשים שהיה צריך לאסור.

¹¹⁸⁸ אונקלוס.

¹¹⁸⁹ רש"י.

¹¹⁹⁰ רמב"ן.

¹¹⁹¹ רש"י.

¹¹⁹² רמב"ן: טעם האיסור כיוון שיש נזק לוולד ויש נזק למגלה ערוותה בימי נידתה.

לגלות את ערוותה: (כ) וְאֵל אִשֶׁת עַמִּיתָךְ לֹא תִתֵּן שְׂכִבְתָּךְ לְזָרַע אֶל תִּתַּחֲתֶנּוּ עִם אִשְׁתּוֹ שֶׁל חֵבְרֶךְ כָּל עוֹד
היא עדיין נשואה לו (או עם כל אישה של אדם אחר), לְטַמְּאָהּ בָּהּ וְכֵן לֹא תִיטְמָא בָּהּ: (כא) וּמִזְרַעְךָ
מִבְנִיךָ, ¹¹⁹³ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמַלְךְךָ אֶל תִּיתֶנּוּ (את בניך) לְכַמְרִים כְּדִי שִׁיעִבִירוּ אוֹתָם לְמוֹלֶךְ. הַמוֹלֶךְ הַיִּיתָה
עבודה זרה בה היו לוקחים את הַבֵּן, וּמַעֲבִירִים אוֹתוֹ בֵּין שְׁתֵּי מִדּוֹרוֹת, ¹¹⁹⁴ וְלֹא תִחַלֵּל אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי
יְקַוֶּךָ (בכך שלא תעביר את בְּנֶךְ לְמוֹלֶךְ) לֹא תִחַלֵּל אֶת שְׁמוֹ שֶׁל ה', וְאִזְ אֲנִי ה' נֹאמֵן לְשֵׁלֶם עַל כֶּךָ שֶׁכֶּר ¹¹⁹⁵:
(כב) וְאֶת זָכָר לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה אֲסוּר לְךָ לְהִתְחַתֵּן עִם זָכָר כְּמוֹ שֶׁמִּתְחַתְּנִים עִם אִשָּׁה, תוֹעֵבָה
הוא כיוון שזהו דבר מתועב: (כג) וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׂכִבְתָּךְ לְטַמְּאָהּ בָּהּ וְכֵן אֶל תִּתַּחֲתֶנּוּ עִם בְּהֵמָה
כִּל שֶׁהִיא, וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד לְפָנַי בְּהֵמָה לְרַבְעָה וְכֵן אִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד לְפָנַי בְּהֵמָה כְּדִי לְהִתְחַתֵּן אִיתָהּ,
תִּבָּל הוּא זֶהוּ דְבַר מְגוֹנָה ¹¹⁹⁶: (כד) אֶל הַטַּמְּאֹו בְּכָל אֱלֹהִים אֶל תִּיטְמָאוּ בְּכָל הָעִבְרוֹת הָאֵלֶּה, דְּהִינְנוּ, אֲסוּר
לְאָדָם לְהִתְחַתֵּן עִם נָשִׁים הָאֲסוּרוֹת לוֹ, ¹¹⁹⁷ וְכֵן אֶל תִּיטְמָאוּ בְּעִבּוּדָה זָרָה, ¹¹⁹⁸ כִּי בְּכָל אֱלֹהִים נְטַמְּאוּ הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר אֲנִי מְשַׁלַּח מִפְּנֵיכֶם כִּיּוֹן שֶׁבְּכָל הַחֻטָּאִים הָאֵלֶּה נְטַמְּאוּ הַגּוֹיִים שֶׁאֲנִי מְשַׁלַּח מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל
מִפְּנֵיכֶם ¹¹⁹⁹: (כה) וְהַטַּמְּאֹו הָאָרֶץ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נְטַמְּאָה מִחֻטָּאֵי הָעַמִּים שִׁישְׁבוּ בָּהּ, ¹²⁰⁰ וְאֶפְקֹד עֲוֹנָה עָלֶיךָ
הַעֲנִשְׁתִּי אֶת יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ עַל חֻטָּאֵיהֶם, ¹²⁰¹ וְתִקָּא הָאָרֶץ אֶת יִשְׁבֵּיהָ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַקִּיָּאָה אֶת יוֹשְׁבֵיהָ
שֶׁחֻטְּאוּ בְּכָל הַחֻטָּאִים הָאֵלֶּה, יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ שֶׁחֻטְּאוּ גוֹרְשׁוּ מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל: (כו) וְשִׁמְרֶתֶם אֶתֶּם אֶת חֻקֹּתַי
תִּקְיִמוּ אֶת הַחֻקִּים שֶׁאֲנִי צִוִּיתִי אֶתְכֶם, כְּמוֹ אִיסוּרֵי הָעֵרִיּוֹת, ¹²⁰² וְאֶת מִשְׁפָּטַי וְכֵן תִּקְיִמוּ אֶת מִשְׁפָּטַי,
כְּלוֹמֵר: תַּעֲנִישׁוּ אֶת מִי שֶׁחֻטְּאָה בְּחֻטָּאִים הָאֵלֶּה, ¹²⁰³ וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה אֶל תַּעֲשׂוּ אֶחָד מִכָּל
הַמַּעֲשִׂים הַמִּתּוֹעֲבִים הָאֵלֶּה (הַקִּירְבָּה לְעֵרִיּוֹת אוֹ עִבּוּדָה זָרָה), הָאֲזֻרָח וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם הָאִיסוּר לְחֻטּוֹ
בְּחֻטָּאִים אֵלֶּה שׁוֹוֶה בֵּין בָּאָדָם שֶׁנּוֹלַד יְהוּדִי וּבֵין בְּגֵר שֶׁגֵּר בֵּינֵיכֶם. דִּין אָדָם שֶׁנּוֹלַד יְהוּדִי וְדִין גֵּר הוּא שׁוֹוֶה

¹¹⁹³ אונקלוס.

¹¹⁹⁴ רש"י. רמב"ן היו ממש שורפים את הַבֵּן בְּמִדּוֹרָה, אֵלֶּה שֶׁלֹּא הָיוּ שׁוֹרְפִים לְגַמְרֵי וְאִילוּ הַסְּפָרוּים כִּשְׁהָיוּ
עוֹבְדִים אֶת אֱלֹהֵיהֶם, הָיוּ שׁוֹרְפִים אֶת הַבֵּן לְגַמְרֵי. בְּסוֹף דְּבָרָיו אָמַר הַרְמַב"ן שִׁיִּתְכֵן שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא לְמַעַן כִּשְׁפִים.
א"ע: הַכּוֹנֵה הִיא לְכָל סוּג שֶׁל עִבּוּדָה זָרָה שֶׁהָאָדָם הַעוֹבְדוֹ מְמַלֵּךְ עָלָיו אֶת הָע"ז. אֲמַנֵם חֲז"ל אָמְרוּ שֶׁרַק מִי
שֶׁמּוֹסֵר אֶת בְּנוֹ לְמוֹלֶךְ בְּעַצְמוֹ חַיִּיב כֶּרֶת אֶךְ מִי שֶׁמּוֹסֵר אֶת בְּנוֹ לְכוֹמֵר, אִינוֹ חַיִּיב כֶּרֶת.

¹¹⁹⁵ אונקלוס. סְפוּרְנוּ: חִילוּל ה' בְּכֶךָ הוּא שֶׁלְמוֹלֶךְ הָאָדָם מְקַרֵּב אֶת בְּנוֹ וְאִילוּ לֵה' הוּא מְקַרֵּב "רַק" בְּהַמּוֹת.
¹¹⁹⁶ רש"י בְּפֶרֶק כ' פס' יג'. בְּפִירוּשׁוֹ הָרֵאשׁוֹן כָּאֵן כֶּתַב רִש"י שֶׁזֶהוּ לְשׁוֹן נִיאָף. בְּפִירוּשׁוֹ הַשֵּׁנִי כֶּתַב שֶׁמַּעֲרַב אֶת
זֶרַע הָאָדָם עִם זֶרַע הַבְּהֵמָה.

¹¹⁹⁷ סְפוּרְנוּ. אוה"ח: כָּאֵן מִשְׁמַע שֶׁהָאִיסוּר הוּא לְהִיטְמָא בְּכָל הָעוֹנוֹת וְאִילוּ בְּפֶס' כו' כֶּתוּב שֶׁהָאִיסוּר הוּא לְעַשׂוֹת
אֶפְיִלוּ אֶחָד מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת שֶׁעָשׂוּ הַגּוֹיִים. וְתִירֶץ שֶׁהַגּוֹיִים הוֹגְלוּ עַל אֶחָד מִהַתּוֹעֵבוֹת, אֶךְ הַקֶּב"ה בְּכוֹנֵה הָעֵלִים
מֵהִי אוֹתָהּ תוֹעֵבָה, כְּדִי שֶׁנִּתְרַחַק גַּם מִהַתּוֹעֵבוֹת הָאֲחֵרוֹת, כִּשֶׁם שֶׁבְּמִצְוֹת הָעֵלִים אֶת שֶׁכֶר הַמִּצְוֹת כְּדִי שֶׁלֹּא
יִתְעַסְקוּ כּוֹלֵם עִם הַמִּצְוֹת שִׁישׁ עֲלֵיהֶם שֶׁכֶר גְּדוֹל יוֹתֵר. כְּלִי יִקָּר: אִם חֻטָּאִים בְּכָל הָעוֹנוֹת, גּוֹלִים, וְאִם רַק
בְּמִקְצָתָן, יֵשׁ חַיִּיב כֶּרֶת.

¹¹⁹⁸ רמב"ן פס' כה', וּבְכֶךָ מְסַבֵּיר מִדּוּעַ הַתּוֹרָה הַזִּכְרָה בְּתוֹךְ אִיסוּרֵי הָעֵרִיּוֹת אֶת הַמוֹלֶךְ, כְּדִי לומר שֶׁעֵרִיּוֹת וְע"ז
גּוֹרְמוֹת לְטוֹמְאוֹת הָאָרֶץ וְלִגְרוּשׁ הַיּוֹשְׁבִים בָּהּ.

¹¹⁹⁹ אונקלוס. סְפוּרְנוּ: הַתְּחַלְתֵּי הַחֻטָּא הִיָּה בְּקִרְיָה אֶל הָעֵרִיּוֹת, וְאַחַר כֵּךְ בָּא גִילוּ הָעֵרִיּוֹת מִמֶּשׁ.
¹²⁰⁰ רמב"ן מֵאֵרֶץ הַסְּבִיר שֶׁכִּיּוֹן שֶׁה' מִשְׁגִּיחַ יִשְׂרָאֵל עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הִרִי שֶׁאַרְץ יִשְׂרָאֵל אִינָה סוֹבֵלֶת אֶת
הַחֻטָּאִים וּמְקִיָּאָה אוֹתָם, וְלֶכֶן הַכּוֹתִים נַעֲנְשׁוּ בִּא"י, לְמַרְתֵּי שֶׁעַל אוֹתָם מַעֲשִׂים בְּחוּ"ל לֹא נַעֲנְשׁוּ, וְכֵן רַחַל הַיִּיתָה
צְרִיכָה לְמוֹת לְפָנַי הַכְּנִיסָה לֹא"י.

¹²⁰¹ דעת מקרא.

¹²⁰² א"ע וספורנו.

¹²⁰³ א"ע וספורנו ואוה"ח.

באיסור לחטוא בחטאים אלה¹²⁰⁴: (כו) **כִּי אֵת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם** (הסיבה שאסור לכם לחטוא בחטאים האלה היא) כיוון שיושבי הארץ שישבו בארץ ישראל לפניכם עשו את כל המעשים המתועבים האלה,¹²⁰⁵ **וְהַטְּמָא הָאָרֶץ** ועל ידי שיושבי הארץ חטאו, הארץ נטמאה והקיאה אותם: (כח) **וְלֹא תִקְיָא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמְאָכֶם אֶתָּה** על ידי שלא תחטאו בחטאים אלו, לא תטמאו את ארץ ישראל, וכך ארץ ישראל לא תקיא אתכם, אתם לא תגורשו מארץ ישראל,¹²⁰⁶ **כִּי אֲשֶׁר קָאָה אֵת הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם** כמו שארץ ישראל הקיאה את העמים שישבו בה לפניכם וחטאו בחטאים אלה: (כט) **כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלָּה כָּל אָדָם שִׁיעֶשֶׂה אֶחָד מִכָּל הַמַּעֲשִׂים הַמַּתּוֹעֲבִים הָאֵלָּה** (גילוי עריות ועבודה זרה), **וְנִכְרְתוּ הַנַּפְשׁוֹת הָעֹשׂוֹת מִקְרֵב עִמָּם הַנֶּפֶשׁ שֶׁל מִי שִׁיחְטָא תִיכְרַת מֵתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**¹²⁰⁷: (ל) **וּשְׂמֵרְתֶם אֵת מִשְׁמֵרְתֵי לְבַבְתִּי עֲשׂוֹת מַחְקוֹת הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם** אתם, בית דין, אחראים לדאוג שבני ישראל לא יחטאו בחטאים המתועבים בהם חטאו האנשים שישבו בארץ ישראל לפניכם,¹²⁰⁸ **וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם** וכך בני ישראל לא יטמאו באותם מעשים מתועבים, **אֲנִי יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם** אני ה', ואתם צריכים לעשות ככל אשר ציווית¹²⁰⁹:

פרשת קדושים

ויקרא פרק יט

(א) **וַיְדַבֵּר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם** תקהיל את כל ישראל ותאמר להם,¹²¹⁰ **קְדָשִׁים תִּהְיוּ** (תקהיל את כל ישראל ותאמר להם) עליכם לפרוש מחטאים הקשורים בעריות,¹²¹¹ **כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְקֹוֹק אֱלֹהֵיכֶם** (הסיבה שחובה על בני ישראל לפרוש מחטאים

¹²⁰⁴ אוה"ח: התורה אמרה כאן שאם ישראל והגרים ישמרו על מצוות ה', גם הגויים לא יגורשו מהארץ, גם אם יחטאו.

¹²⁰⁵ אונקלוס. ספורנו מסביר שהיה כאן תהליך: קודם יושבי הארץ לא הענישו את מי שרק התקרב לערווה ואח"כ ממש הגיעו לכלל גילוי עריות.

¹²⁰⁶ רש"י.

¹²⁰⁷ אונקלוס. רש"י: הנפשות – כדי לומר שגם הזכר וגם הנקבה ייכרתו. א"ע: אתם צריכים להרוג אותם בב"ד, ואם לא תעשו כן, אני ה' אכרית אותם. רמב"ן: ישנם 4 סוגי כרת. אם אדם צדיק וחטא רק באופן ארעי בחטא שיש עליו כרת, הרי שהוא מת בגיל צעיר, אך אין נשמתו נכרתת בעולם הבא. אם אותו אדם הוא רשע, אינו מת בגיל צעיר, אלא נשמתו נכרתת בעולם הבא. בחטאים מסויימים, (עבודה זרה ומגדף) ישנו כפילות: גם נשמתו נכרתת וגם מת בגיל צעיר. ובכריתות שכתוב בהם ערירי, שם הכוונה גם למיתת הבנים.

¹²⁰⁸ רש"י. אוה"ח: הציווי כאן הוא על הגדרים שימנעו את האדם מלחטוא.

¹²⁰⁹ א"ע. רש"י: אם אתם חוטאים, אינני אלוקיכם ואתם מתחייבים כליה.

¹²¹⁰ רש"י. א"ע: הכוונה היא להזהיר גם את הגרים. כן אמר הא"ע שהתורה כאן הוסיפה את המצוות האחרות שיש להקפיד עליהם כדי שלא נגלה מהארץ, בנוסף לאיסור העריות, והם כל עשרת הדברות, כך שהא"ע מוצר בפסוקי את כל עשרת הדברות. אוה"ח: הסיבה שמשה אמר את המצוות קודם בפני אהרון ולאחר מכן בפני בני אהרון ואח"כ ביד הזקנים ואח"כ בפני ישראל, ולאחר מכן אהרון היה חוזר פעם אחת ולאחר מכן בני אהרון היו חוזרים פעם אחת ולאחר מכן הזקנים היו חוזרים פעם אחת, כך יצא שכל אחד שמע את המצווה ארבע פעמים. הסיבה שמשה לא אמר בעצמו את כל ארבעת הפעמים היא כדי לתת כבוד לאהרון וגם כדי שכך יראו אם יש טעות בידי מי שמסביר. לכן, כאן הכוונה היא גם כן שנכנסו הכתות, אלא שהקהלת בני ישראל היא הבאת הנשים.

¹²¹¹ רש"י, ובשפ"ח כתב שגם עבירה שכתב רש"י שצריך לפרוש ממנה, היינו עבירות הקשורים בעריות. רמב"ן: שלא יהיה אדם נבל ברשות התורה על ידי שיעשה מעשים שאינם אסורים על פי התורה, אך הנם מנוגדים לדרך בה התורה מצווה אותנו ללכת בה. וכתב הרמב"ן יסוד שבכל אוסף של פרטי מצוות, התורה נתנה גם הדרכה כללית כדי לומר לנו שפרטי המצוות הם רק הדינים שהתורה ציוותה, אך יש גם דברים נוספים שיש

הקשורים בעריות היא) מכיוון שאני ה' אלוקיכם קדוש, גם אתם צריכים להיות קדושים¹²¹²: (ג) **אִישׁ אָמוּ וְאָבִיו תִּירָאוּ** כל אחד מכם צריך לירא מאביו ומאימו,¹²¹³ **וְאֵת שְׁבֹתֵי תִשְׁמְרוּ** וכן אני מצווה אתכם שתשמרו את השבת, (גם אם אחד מהורייכם אומר לכם לחלל שבת),¹²¹⁴ **אֲנִי יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם** אתם תעשו כמוני, ה', שגם אני שבתתי מכל מלאכה ביום השבת¹²¹⁵: (ד) **אֶל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלֹהִים אֲלֵי אֲסוּר** ולעבוד פסלים,¹²¹⁶ **וְאֵלֵהֶי מִסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם** ופסלים העשויים ממתכת, אל תעשו לכם. כמו כן אסור לאחרים לעשות לכם פסלים אלה,¹²¹⁷ **אֲנִי יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם** אני ה' אלוקיכם נאמן לשלם לכם שכר על כך: (ה) **וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לִיקְוֶה** כאשר תקריבו קרבן שלמים לה',¹²¹⁸ **לְרִצְנֵכֶם תִּזְבְּחוּהוּ** תשחטו את הקרבן באופן שיהיה לכם לרצון. אסור שתהיה לכם מחשבה פסולה בשעת השחיטה, למשל, מחשבה לאכול את הקרבן לאחר הזמן שמותר לאוכלו או מחשבה לאכול את הקרבן מחוץ למקום שמותר לאוכלו¹²¹⁹: (ו) **בְּיֹם זִבְחֵכֶם יֹאכַל וּמִמָּחֳרָת** כאשר אתם שוחטים את הקרבן, תשחטו אותו על דעת שהקרבן ייאכל ביום שחיטתו וביום המחורת,¹²²⁰ **וְהַנּוֹתֵר עַד יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף** ובשר הקרבן שנותר עד ליום השלישי לשחיטת הקרבן, יישרף באש: (ז) **וְאִם הָאָכַל יֹאכַל בְּיֹם הַשְּׁלִישִׁי** אם מי ששחט את הקרבן כדי לאכול את הקרבן מחוץ למקום שהתורה התירה לאוכלו,¹²²¹ **פָּגוּל הוּא** קרבן זה הוא קרבן מתועב,¹²²² **לֹא יִרְצָה**

לנהוג לפיהם, ולכן בסוף ענייני גזלה כתבה התורה "ועשית הישר והטוב", כדי לומר לנו שיש צורך לנהוג גם לפנים משורת הדין, וכך גם כאן לאחר איסורי עריות כתבה התורה שיש מצווה להיות קדושים כדי לומר לנו שלא רק מה שאסרה תורה נאסר, אלא כל דבר שאינו עולה ברוח התורה גם אסור. ספורנו: על ידי הפרישה מהעריות, אתם תהיו קדושים ותדמו אל ה'. אוה"ח: התורה כאן הוסיפה מצוות עשה על העריות וכן כתבה שמי שפורש מהעריות זוכה לשכר גדול, וכנגד שני לימודים אלו כתוב פעמיים: "דבר", "ואמרת". כמו"כ פירש שהתורה אמרה "קדושים תהיו" בלשון עתיד כדי לומר לנו, שגם כאשר אדם מגיע למדרגת קדושה, הרי שעליו להתקדם ולרכוש את מדרגות הקדושה הנעלות יותר מהמקום בו הוא נמצא. כמו"כ כתב שהאדם בזמן שאינו עובר איסורי עריות, עדיין צריך להקפיד שמה שהוא כן עושה נעשה בקדושה, ולכן כתבה התורה "אני ה' אלוקיכם", שה' עוזר לאדם שגם בשעה שעוה דברים המותרים לו, שלא יחשוב שעושה זאת משום הנאה, אלא משום מצווה.

¹²¹² תו"כ.

¹²¹³ רש"י בפירושו הראשון. בפירושו השני כתב שהדגש באיש הוא כדי לומר לנו שאמנם גם אישה חייבת במורא אב ואן (שהרי כתוב תיראו בלשון רבים: גם איש וגם אישה), אלא שאיש סיפק בידו לעשות, אך אישה נמצאת ברשות בעלה ולכן היא לעיתים מנועה ממורא אב ואם. אוה"ח: הטעם שהתורה הסמיכה את מורא אב ואם לענין עריות הוא כדי לומר לנו שכאשר אדם יצייר את דמות דיוקנו של האב והאם, לא יעבור על איסור עריות. כמו"כ, התורה רצתה להדגיש שמי שעובר על איסור עריות, מבזה את הוריו.

¹²¹⁴ רש"י. אוה"ח: הסיבה שהתורה חידשה לנו דווקא בענין השבת שאם אביו אמר לו לעבור על השבת שלא יעשה כן, למרות שכך הוא הדין בכל המצוות שבתורה הוא כדי לומר לנו שאם אביו מחלל שבת, אינו חייב כלל בכבודו.

¹²¹⁵ א"ע. רש"י: אני ה', וגם הוריי חייבים בכבודי, ולכן, אם אמרו לכם לחלל את השבת, אסור לכם לעשות כן. א"ע כתב גם שהסדר שהתורה הקדימה קודם את האם היא בגלל שהתינוק קודם כל מכיר את אימו. כמו"כ כתב שהסיבה שהתורה כתבה כאן את ענין השבת בוא משום שהקטן חייב לשמור קודם כל על השבת, ורק אח"כ על המועדים. וכן כתב ש"תיראו" הוא בלשון רבים, כיוון שהכוונה היא לגדולים שחייבים ללמד את הקטן לשמור שבת. אוה"ח: התורה כתבה תיראו בלשון ריבם כדי לומר לנו שעל ידי שהבן ירא מאביו, גם בנו שלו יהיה ירא ממנו, וכך התקיימו שתי יראות על ידי קיום מצווה אחת.

¹²¹⁶ רש"י. רמב"ן: אל תפנו להאמין שיש ממש באלילים.

¹²¹⁷ אונקלוס + רש"י. א"ע: אלהי מסיכה הם כלים לקבל את הכוחות העליונים.

¹²¹⁸ אונקלוס.

¹²¹⁹ רש"י. א"ע: שהקרבן יבוא מרצון ולא מהכרח. רמב"ן שתעבוד את ה' לא לשם תועלת, אלא מרצון. רשב"ם: שהקרבן יהיה ללא מום.

¹²²⁰ רש"י, ולא ניתן לומר שהתורה כאן כתבה זאת כדי לקבוע זמן, היות והתורה כבר כתבה זמן לכך.

¹²²¹ רש"י, רשב"ם.

¹²²² רש"י.

קרבן זה לא יהיה לרצון לפני ה' ¹²²³: (ח) וְאֹכְלֵיוּ מִי שְׂאוּכַל בֶּשֶׂר קֶרֶבֶן שְׂנוֹתָר לְאַחַר הַזְּמַן שְׂמוֹתָר לְאַכּוֹל אוֹתוֹ, ¹²²⁴ עֲזוּנֹו יִשָּׂא יִיעַנֵשׁ בְּעוֹנֵשׁ הַמְּגִיעַ לוֹ, ¹²²⁵ כִּי אֵת קֹדֶשׁ יְקוֹק חִלְלָה כִּיוּן שֶׁבַכְךָ שְׂאוּכַל אֶת בֶּשֶׂר הַנּוֹתָר, חִלְלָה אֶת הַקֶּרֶבֶן שֶׁהוֹקֵדֵשׁ לֵה', ¹²²⁶ וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיָּה אָדָם שְׂאוּכַל בֶּשֶׂר נוֹתָר חַיִּיב כֶּרֶת: (ט) וּבְקִצְרֵכֶם אֵת קִצְיֵר אֲרִצְכֶם כַּאֲשֶׁר תִּקְצְרוּ אֶת הַגִּידוּלִים בַּשְּׂדוֹת שְׂבָאֲרָץ יִשְׂרָאֵל, לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ לְקִצֹר אֲסוּר לֶךְ לְסִיִּים לְקִצּוֹר אֶת הַשְּׂדֵה עַד קִצְהוֹ, אֲלֵא עַלִּיךְ לְהַשְׂאִיר חֶלֶק מֵהַגִּידוּלִים הַגְּדוּלִים בְּסוֹף הַשְּׂדֵה לְעַנְיִים. מִצּוּוֹה זֶה נִקְרָאתָ מִצּוּוֹת פֶּאֶה, ¹²²⁷ וְלִקְטַת קִצְיֵרְךָ לֹא תִלְקַט וְכֵן אִם נִפְלָה שִׁיבּוּלֹת אַחַת אוֹ שְׁתַּיִים מִיַּדִּיךְ בַּשְּׂדֵה שְׂאוּכַל קוֹצֵר אֶת הַשְּׂדֵה, אֲסוּר לֶךְ לְקַחַת שִׁיבּוּלִים אֱלֹו, אֲלֵא עַלִּיךְ לְהַנִּיחֹן לְעַנְיִים. אוּלַם, שְׁלֹשׁ שִׁיבּוּלִים שֶׁנִּשְׂרוּ אֵינֶן בְּכֻלָּל לְקַט וּמוֹתָר לְבַעַל הַשְּׂדֵה לְקַחַתוֹ ¹²²⁸: (י) וְכִרְמֶךָ לֹא תַעֲזוֹלֵל אֲסוּר לֶךְ לְקַחַת אֶת הַשְּׂאוּכָלוֹת הַעוֹלָלִים שֶׁל הַכֶּרֶם. הַשְּׂאוּכָלוֹת הַעוֹלָלִים הֵם כַּמִּין אֲשֶׁכּוֹלוֹת מְרֻבְעִים, שְׂאִין לְהֵם "שְׂפִיצִים" בְּקִצּוֹת, ¹²²⁹ וּפְרִט בְּרִמְךָ לֹא תִלְקַט וְכֵן אֲסוּר לֶךְ לְלַקֵּט אֶת גְּרִיזֵי הָעֵנְבִים הַנוֹשְׂרִים בַּשְּׂעֵת בְּצִירַת הָעֵנְבִים, ¹²³⁰ לְעַנִּי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֶתֶם יֵשׁ לְהַשְׂאִיר אֶת הַשְּׂאוּכָלוֹת הַעוֹלָלִים וְאֶת גְּרִיזֵי הָעֵנְבִים לְעַנְיִים וְלִגְרֵי הַצֶּדֶק, אֲנִי יְקוֹק אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי ה' אֱלֹוִקֵיכֶם שְׂאוּכַל אֶת כָּל מִי שְׂאוּכַל מִשְׂאִיר דְּבָרִים אֱלֹו לְעַנְיִים: (יא) לֹא תִגְנֹבוּ אֶל תִּגְנְבוּ מִמּוֹן אֶחָד מֵהַשְּׂנִי, ¹²³¹ וְלֹא תִכְחֹשׁוּ אֶל תִּכְחֹשׁוּ שֵׁשׁ מִמּוֹן שֶׁל מִישֵׁהוּ אַחַר שְׂמוֹפֶקֶד אֲצִלְךָ. אִם רָאוּבֵן תִּבַּע אֶת הַפִּיקְדוֹן שֶׁל מִשְׂמַעוֹן, אֲסוּר לְשַׂמְעוֹן לְהַכְחִישׁ וְלֹמַר שְׂאִין הַפִּיקְדוֹן בִּידוֹ, ¹²³² וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ וְכֵן אֲסוּר לְכַסּוֹת לְשִׂקְרָה אֶחָד לְשְׂנֵי ¹²³³: (יב) וְלֹא תִשְׁבַּעוּ בְּשֵׁמִי לְשִׁקֹּר אֲסוּר לְכַסּוֹת לְהִשְׁבַּע לְשִׁקְרָה כַּאֲשֶׁר אֶתֶם נִשְׁבַּעִים בְּשֵׁם הַמְּפֹרֵשׁ שְׁלִי (ה'), ¹²³⁴ וְחִלְלַתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֵיךְ וְכֵן אֲסוּר לְחַלֵּל גַּם אֶת שְׂמוֹת ה' שְׂאוּכַל שֶׁל ה' הַמְּפֹרֵשׁ, עַל יַדֵּי שְׂתִשְׁבַּעוּ בּוֹ לְשִׁקְרָה, ¹²³⁵ אֲנִי יְקוֹק אֲנִי ה' אֲעִנֶשׁ אֶת כָּל מִי שְׂעוֹבֵר עַל דְּבָרִים אֱלֹו: (יג) לֹא תַעֲשֶׂק אֶת רֵעֶךָ אֶל תִּשְׂאִיר אֲצִלְךָ אֶת הַשֶּׂכֶר שְׂאוּכַל חַיִּיב לְפֹעַל שֶׁלךָ, ¹²³⁶ וְלֹא תִגְזוֹל וְכֵן אֶל תִּיקַח בְּכַח חֶפֶץ אוֹ מִמּוֹן שֶׁל מִישֵׁהוּ אַחַר. גִּזְיָלָה הִיא כַּאֲשֶׁר אָדָם לּוֹקַח בְּכַח מִמּוֹן אוֹ חֶפֶץ שֶׁל חֶבְרוֹ, ¹²³⁷ לֹא תִלִּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד בְּקֹר אִם יֵשׁ פּוֹעַל שֶׁעֲבַד אֲצִלְךָ בְּמִשְׁךָ הַיּוֹם, וְאוֹתוֹ פּוֹעַל סִיִּים אֶת מְלֹאכְתּוֹ בְּעֶרְבֵי, אֶל תִּשְׁתַּהֵּה מִלְּשִׁלְּם לוֹ אֶת שְׂכָרוֹ עַד הַבּוֹקֵר לְמַחְרַת, אֲלֵא אֶתֶה

¹²²³ אונקלוס.

¹²²⁴ רש"י.

¹²²⁵ אונקלוס.

¹²²⁶ אונקלוס. א"ע: הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּשְׂאֵר לְאַחַר הַקֶּרֶבֶת הַקֶּרֶבֶן עַדִּיין קְדוֹשׁ וּבְכַךְ שְׂאוּכַל אֶת בֶּשֶׂר זֶה לֹלֵא שֶׁהִיָּה לוֹ מוֹתָר, הוּא חִלְלָה אֶת הַבֶּשֶׂר שְׂאוּכַל.

¹²²⁷ רש"י.

¹²²⁸ רש"י.

¹²²⁹ רש"י.

¹²³⁰ רש"י.

¹²³¹ רש"י.

¹²³² רש"י וְרַשְׁב"ם, וּבַפְּסוּק זֶה מוֹפִיעַ הַאֲזַהֲרָה עַל כָּךְ. אוה"ח: הַסִּיבָה שֶׁכְּתוּב "לֹא תִכְחֹשׁוּ" הוּא כְּדִי לְאַסוּר גַּם אֶת מִי שֶׁשִּׁיקְרוּ לוֹ מִלְּשִׁקְרָה.

¹²³³ אונקלוס. רש"י: מְדוּבָר בְּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע לְשִׁקְרָה עַל מִמּוֹן. א"ע שֶׁהָאָדָם יִתְבַּע אָדָם שֶׁלֹא בְּצֶדֶק מֵהַשְּׂנִי. אוה"ח: שְׂאוּכַל לֹא יִשְׁקֵר וּיִכְחֹשׁ אֶת הָעֵדִים שֶׁבָּאוּ לְהַעִיד עֲלָיו שֶׁהוּא חַיִּיב כֶּסֶף.

¹²³⁴ רמב"ן. לְרַש"י: גַּם שֶׁל ה' הַמְּפֹרֵשׁ וְגַם שֶׁל ה' שְׂאוּכַל מְפֹרֵשׁ נִלְמַד מִפְּסוּק זֶה. רַשְׁב"ם: אֲסוּר הַשְּׂבוּעָה הוּא גַּם שֶׁלֹא בְּכַפִּירַת מִמּוֹן (וְכֵן נִרְאֶה מִרַש"י, שְׂאִין הַכּוּוֹנָה דּוּוֹקָא לְכַפִּירַת מִמּוֹן). סְפוּרוֹנוֹ: אֲסוּר הַשְּׂבוּעָה נִכְתָּב בְּהַקְשֵׁר שֶׁל לְהִפְטֹר מִחַיִּיב מִמּוֹן. א"ע: הַסִּיבָה שֶׁכְּתוּב לֹא תִשְׁבַּעוּ בְּלִשׁוֹן רַבִּים הוּא כְּדִי לְחַיִּיב גַּם אֶת הַמְּשַׁבְּעִי.

¹²³⁵ רמב"ן.

¹²³⁶ רש"י. א"ע: מְדוּבָר בְּגִנְבָה בְּסִתֵּר.

¹²³⁷ רש"י.

חייב לשלם לו את שכרו לפני הבוקר שלמחרת סיום מלאכתו¹²³⁸: (יד) לֹא תִקְלָל חֶרֶשׁ אֲסוּר לִקְלַל חֶרֶשׁ שאינו שומע את הקללה, קל וחומר שאסור לקלל אדם שאינו חרש¹²³⁹ וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל וְכֵן אֵל תִּכְשִׁיל אֲדָם שֵׁאִינוּ מִתְמַצָּא בְעֵנִיין כֹּל שֶׁהוּא. לדוגמא: אל תאמר לאדם שעדיף לו למכור לך את השדה שלו כשאין הדבר כך,¹²⁴⁰ וְיִרְאֵתָּ מֵאֵלֶיךָ אֲנִי יִקְוֶךָ תִּהְיֶה יֵרָא מֵה', אל תחשוב שאתה יכול ליעץ למישהו עצה שאינה הוגנת, ולומר אחר כך שחשבת שזו העצה הנכונה, אלא תהיה ירא מה' ותדע שהוא יודע את הסיבה האמיתית שיעצת לחברך לנהוג כן¹²⁴¹: (טו) לֹא תַעֲשׂוּ עֹל בְּמִשְׁפָּט אֶל תִּדוֹן דִּין שִׁקֵּר,¹²⁴² לֹא תִשָּׂא פָנֶיךָ אֶל תִּישָׂא אֶת פָּנֶיךָ שֶׁל הַעֲנִי בְדִין, אֵל תִּפְסֹק אֶת הַדִּין לְטוֹבַת הָעֲנִי, כִּיּוֹן שֶׁאַתָּה חוֹשֵׁב שֶׁרְאוּי שֶׁהַעֲשִׂיר יַעֲזוֹר לְעֲנִי בְכָל מִקְרָה, אֵלֵא אִם הַעֲשִׂיר צוֹדֵק, אֵתָּה חִיב לְדוֹן דִּין אִמֵּת,¹²⁴³ וְלֹא תִהְדָּר פָּנֶיךָ גְדוֹל אֶל תִּכְבַּד אֶת פָּנֶיךָ שֶׁל הַנִּידוֹן שֶׁהוּא אֲדָם חֹשֵׁב יוֹתֵר, אֵלֵא תִרְאֶה יַחַס שׁוֹוֶה לְשֵׁנֵי הַנִּידוֹנִים,¹²⁴⁴ בְּצִדֵּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתֶךָ תִּדוֹן אֶת חֲבֵרְךָ בְּדִין צִדֵּק¹²⁴⁵: (טז) לֹא תִלְוֶךָ רֵכִיל בְּעַמִּיךָ אֶל תִּלְךָ לְרַגֵּל עַל בְּנֵי אֲדָם, כְּדִי לִסְפֹּר אֶת הַדְּבָרִים לְאֲנָשִׁים אַחֵרִים,¹²⁴⁶ לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ אֶל תִּימְנַע מִלְּהַצִּיל אֶת חֲבֵרְךָ, כִּגוֹן, בְּמִקְרָה וְאֲדָם טוֹבַע בְּנֵהָר, אֶל תַּעֲמוֹד בְּצַד וְתִימְנַע מִלְּהַצִּילוֹ, אֵלֵא תַעֲשֶׂה הַכֹּל כְּדִי לְהַצִּיל אוֹתוֹ,¹²⁴⁷ אֲנִי יִקְוֶךָ אֲנִי ה' נֹאמֵן לְשֵׁלֵם שֶׁכֶר לְמִי שֶׁמִּקִּיִּים אֶת הַמִּצְוֹת וְנֹאמֵן לְהַעֲנִישׁ אֶת מִי שֵׁאִינוּ מִקִּיִּים אֶת הַמִּצְוֹת¹²⁴⁸: (יז) לֹא תִשָּׂנֵא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְבְּךָ אֶל תִּשָּׂנֵא אֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל אֲפִילוּ בְּלֵב, ¹²⁴⁹ הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתֶךָ וְתוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרְךָ, כְּדִי שֶׁלֹּא תַחֲשׂוּד בּוֹ. עַל יְדֵי שֶׁאַתָּה מוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרְךָ, הוּא יִסְבִּיר לְךָ מְדוּעַ נִהַג כְּמוֹ שֶׁנִּהַג,¹²⁵⁰ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא בְּכֵךְ שֶׁתוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרְךָ, לֹא יִהְיֶה בְךָ חֲטָא שֶׁל שִׂנְאָה, כִּיּוֹן שֶׁאַתָּה תִּבְיֵן מְדוּעַ הוּא נִהַג כְּפִי שֶׁנִּהַג¹²⁵¹: (יח) לֹא תִקַּם אֶל תִּנְקוּם בְּחֲבֵרְךָ. לדוגמא: אם ביקשת מחברך עיפרון והוא ענה לך "לא", ולמחרת הוא מבקש ממך שתשאיל לו עיפרון, אל תימנע מלהלוות לו עיפרון,¹²⁵² וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְכֵן אֵל תִּשְׁמֹר אֶת שְׁנֵאתֶךָ בְּלֵב עַל כֵּךְ שֶׁהוּא לֹא הִשְׁאִיל לְךָ עִיפְרוֹן, לְדוּגְמָא: כֹּאשֶׁר הוּא מִבְּקֵשׁ מִמֶּךָ עִיפְרוֹן בְּיוֹם הַמַּחֲרַת,

¹²³⁸ רש"י.

¹²³⁹ רש"י + רמב"ן. א"ע פירש שהכוונה היא לחרש ממש וכן לא לתת מכשול לפני עיוור ממש, כיוון שהם חלשים יותר והאדם מצווה שלא לנצל את היתרון שלו עליהם. כלי יקר: הייתה ה"א שמותר לקלל חרש כיוון שהוא חשוב כמת, ולכן התורה אסרה זאת במפורש.

¹²⁴⁰ רש"י.

¹²⁴¹ רש"י. א"ע: ה' יכול להפוך אותך לחרש או עיוור ולכן אתה צריך לפחד שלא להכשיל חרש או עיוור.

¹²⁴² אונקלוס.

¹²⁴³ רש"י.

¹²⁴⁴ רש"י.

¹²⁴⁵ רש"י בפירושו הראשון. בפירושו השני כתב שאדם מצווה לדון את חברו לכף זכות.

¹²⁴⁶ רש"י, ולדבריו לשון רכיל, היינו מלשון לרגל, וכל' וג' מתחלפות. בשם אונקלוס כתב שהכוונה היא לקרוץ, כיוון שמי שמספר רכילות קורץ אחד לשני, ואוכל בביתו של המקבל לשון הרע, בשעה שמספרים את דברי רכילותם. רמב"ן כתב שכונתו של אונקלוס הוא להשמעת קולות. א"ע: מלשון רכילות, כמו שהרוכל מעביר את סחורתו ממקום למקום, כך ההולך רכיל מעביר את סחורתו ממקום למקום.

¹²⁴⁷ רש"י. אה"ח: סמיכות הדברים מלמדת אותנו שאם אדם יודע על מישהו אחר שרוצה להרוג את חברו, חייב להודיעו ואין בדבר משום לשון הרע. א"ע: פירוש הדברים הוא שלא יתחבר לרוצחים.

¹²⁴⁸ רש"י. א"ע: אני רואה מה שאתם עושים בסתר.

¹²⁴⁹ אונקלוס. אה"ח: לכאורה היה צריך להיות כתוב "לא תשנא בלבבך את אחיך", אלא שהתורה אמרה לנו מהו שיעור השנאה, שאפילו שנאה קטנה שאינה אלא שהשונא טיפה מרחיק את חברו, אסורה. רמב"ן: דיבר הכתוב בהווה, כיוון שדרך השונאים לכסות על שנאתם ולהחביא בלב, אך כל שנאה אסורה.

¹²⁵⁰ א"ע. רשב"ם: אם חברך עשה לך דבר רע, אל תראה לו כאילו שאתה אוהב אותו, אלא תוכיח אותו, מתוך תקווה שלאחר מכן יהיה שלום.

¹²⁵¹ א"ע. רש"י: האיסור הוא להלבין את פני חברו.

¹²⁵² רש"י.

אתה משאיל לו את העיפרון אך עושה "פרצוף חמוץ",¹²⁵³ וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעַךְ כְּמוֹדְךָ תֵּאָהֵב אֶת חֶבְרֶךְ וְתִרְצֶה שִׁיחִיה לֹו טוֹב, כְּפִי שֶׁאַתָּה רוֹצֵה שִׁיחִיה לְךָ טוֹב,¹²⁵⁴ אֲנִי יִקְוֶה אֲנִי ה' בְּרֵאתִי אֶת שְׂנִיכְךָ, וְלֹכֵן אֲנִי מִצְוֹה אֶתְכֶם עַל אִיסוּר הַנְּקִימָה וְהַנְּטִירָה, וְעַל "וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעַךְ כְּמוֹדְךָ"¹²⁵⁵: (יט) אֶת חֶקְתִּי תִשְׁמְרוּ תִשְׁמְרוּ עַל הַחֻקִּים הַבָּאִים שֶׁאֲנִי (ה') מִצְוֹה אֶתְכֶם (בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) עֲלֵיהֶם:¹²⁵⁶ בְּהִמָּתֵךְ לֹא תִרְבֵּיעַ בְּלֵאִים אֶל תִּעְרַבֵּב אֶת הַבְּהֵמָה עִם בְּהֵמָה אַחֲרֵת, כִּךְ שֶׁהוּלָד שִׁיִּצֵּא מֵהֶן יִהְיֶה כְּלֵאִים, שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע בְּלֵאִים וְכֵן אֶל תִּזְרַע אֶת הַשֵּׂדֶה שֶׁלְךָ כְּלֵאִים, אֶל תִּעְרַבֵּב בֵּין זֵרַעִים מִסּוּגִים שׁוֹנִים בְּשַׁעַת הַזְּרִיעָה, וּבְגֵד בְּלֵאִים שֶׁעָטְנוּ לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ וְכֵן אֶל תִּלְבֵּשׁ בְּגַד הַמְּעוֹרָבֵב מִצִּמְרוֹ וּפְשֵׁתִים¹²⁵⁷: (כ) וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁהוֹ שֶׁכָּבַת זֶרַע אָדָם שִׁיתַחֲתֵן עִם אִשְׁהוֹ, וְהוּא שֶׁפָּחָה נְחֻרְפָּת לְאִישׁ וְאוֹתָהּ אִשְׁהוֹ הַתַּחֲתֵן אִתָּהּ, הִיא חֲצִי שֶׁפָּחָה וְחֲצִי בֵת חוֹרִין, שֶׁכָּבֵר הַתֹּאֲרָסָה עִם אָדָם אַחֵר שֶׁהוּא עֶבֶד עִבְרִי (נְחֻרְפָּת הַכּוֹוֹנָה הִיא שֶׁהִיא מִיּוֹעֵדֶת לְאָדָם אַחֵר, כְּמוֹ בְּמִקְרָה שֶׁלֹּו שֶׁהִיא כָּבֵר הַתֹּאֲרָסָה עִם אָדָם אַחֵר),¹²⁵⁸ וְהַפְּדָה לֹא נִפְדָּתָהּ אוֹתָהּ שֶׁפָּחָה לֹא נִפְדָּתָהּ לְגַמְרִי, אֲלֵא נִפְדָּתָהּ רַק חֲצִיָּה,¹²⁵⁹ אוֹ חֶפְשָׁה לֹא נִתֵּן לָהּ וְכֵן לֹא נִתֵּן לְאוֹתָהּ שֶׁפָּחָה שֶׁטֶר שֶׁחֲרוּרָה. כְּלוּמָר: הַתּוֹרָה כְּתוּבָה שֶׁהַשִּׁפְחָה שֶׁהַתַּחֲתָנָה הִייתָה עֲדִיין חֲצִי שֶׁפָּחָה, כִּיּוּן שֶׁלֹּא הַשִּׁתְחַרְרָה בְּשֵׁתֵי הַדְּרָכִים שֶׁהִייתָה יִכּוּלָה לְהַשְׁתַּחֲרָר: לֹא פָדוּ אוֹתָהּ לְגַמְרִי בְּכֶסֶף, וְכֵן לֹא נִתֵּן לָהּ שֶׁטֶר שֶׁחֲרוּרָה,¹²⁶⁰ בְּקִרְתָּ תִהְיֶה בֵּית דִּין יִחְקְרוּ וְיִבְרְרוּ אִם הַשִּׁפְחָה לֹא שׁוֹחֲרָה לְגַמְרִי,¹²⁶¹ לֹא יוֹמְתוּ הַשִּׁפְחָה וּמִי שֶׁהַתַּחֲתֵן אִתָּהּ לֹא יוֹמְתוּ (בְּנִיגוּד לְדִין הַנּוֹהֵג בְּדֶרֶךְ כָּלל בְּאָדָם שֶׁהַתַּחֲתֵן עִם אִשְׁהוֹ מְאוֹרְסָת), אֲלֵא הַשִּׁפְחָה לּוֹקָה וְדִינוֹ שֶׁל הָאִישׁ מִבּוֹאֵר בְּפִסּוֹק הַבָּא,¹²⁶² כִּי לֹא חֶפְשָׁה כִּיּוּן שֶׁהַשִּׁפְחָה לֹא שׁוֹחֲרָה, וּמִכִּיּוּן שֶׁלֹּא שׁוֹחֲרָה, אִין הָאִירוֹסִין שֶׁלָּה עִם הָעֶבֶד הָעִבְרִי תוֹפְסִים לְגַמְרִי, וְלֹכֵן הִיא אֵינָה נַחֲשֶׁבֶת כְּאִשְׁתֵּי אִישׁ. אוֹלָם, אִם מִתְבַּרֵּר שֶׁהַשִּׁפְחָה שׁוֹחֲרָה לְגַמְרִי, הִרִי שֶׁהָאִירוֹסִין שֶׁלָּה עִם הָעֶבֶד הָעִבְרִי תוֹפְסִים לְגַמְרִי, וְאִם בָּא אָדָם אַחֵר וְהַתַּחֲתֵן אִתָּהּ, שְׁנִיחֶם חִיבִים מִיתָה כְּמוֹ בְּכָל אִשְׁתֵּי אִישׁ¹²⁶³: (כֹּא) וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ לִיקְוֹק אֶל פֶּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד הָאָדָם שֶׁהַתַּחֲתֵן עִם חֲצִי הַשִּׁפְחָה (שֶׁפָּחָה זֶו נִקְרָאת שֶׁפָּחָה חֲרוּפָה) יִבִּיא בְּהֵמָה לְפֶתַח אוֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁם קֶרְבֵּן אֲשֶׁם, אִיל אֲשֶׁם הַבְּהֵמָה שִׁבִּיא לְשֵׁם קֶרְבֵּן אֲשֶׁם תִּהְיֶה אִיל: (כֶּבֶד) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאִיל הָאֲשֶׁם לְפָנָי יִקְוֹק

¹²⁵³ רש"י.

¹²⁵⁴ רמב"ן, אך דחה את העניין שאדם ממש יאהב את חברו כמוהו, כיוון שאין זה שייך שאדם יאהב את חברו כמו שאוהב את עצמו, אלא הסביר הרמב"ן שיסיר את הקנאה מעצמו, וכך ירצה שלחברו יהיה טוב. א"ע הסביר את ה'ל' במילה לרעך: או שכך דרך המקרא לכתוב ל'¹²⁵⁵ א"ע.

¹²⁵⁶ רש"י. ספורנו: המכנה המשותף בין החוקים האלו הוא שהם מנוגדים לחוק הטבע. רש"י כתב על מצוות אלו שהם כגזירות מאת ה'. רמב"ן הסביר את טעם הכלליים שהוא מפני שמשנה את טבע העולם, וגם התוצר שנוצר מכלליים בד"כ אינו מצמיח פירות ואינו מוליד. כמו"כ, לכל עשב למטה יש מזל ברקיע, ועאש האדם מרכיב כלליים, הוא מערבב גם את חוקות השמים.

¹²⁵⁷ א"ע. רש"י פירש את המילה שעטנז, שוע טווי ונוז, והם תהליכי הפקה בבד.

¹²⁵⁸ רש"י. א"ע כתב שיש אומרים שהכוונה היא לאישה שאיננה יהודיה, אך דחה את דבריהם וכתב שהכוונה היא לאדם מישראל שמוכר את ביתו לאמה. ובפירוש המילה "נחרפת" פירשו רש"י וא"ע בפירושו הראשון שהכוונה היא למיועדת, כאשר הכוונה היא ששפחה זו מיועדת לעבד עברי, וכעין זה פירש רשב"ם. בפירושו השני כתב ש"נחרפת" היא מלשון חרפה, והכוונה היא שזוהי בושא שאינה יכולה להתחתן עם מישהו. רמב"ן: מלשון בחרות, ושפחה זו היא נערה כשהכוונה היא לפילגש של העבד העברי.

¹²⁵⁹ רש"י.

¹²⁶⁰ רש"י.

¹²⁶¹ רשב"ם. רש"י: ב"ד יודאו שלא יהרגו אותם. רמב"ן: בקרת היינו מלשון הפקר, ששפחה זו היא עדיין נחשבת להפקר בעיני ארוסה.

¹²⁶² רש"י.

¹²⁶³ רש"י.

עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא הכהן יכפר לאדם שהתחתן עם חצי השפחה, על ידי שיקריב את האיל שהביא לשם קרבן אשם,¹²⁶⁴ וְנִסְלַח לוֹ מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא לאחר הקרבת האיל לאשם, חטאו של האדם שהתחתן עם השפחה החרופה מתכפר: (כג) וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ כאשר אתם (בני ישראל) תיכנסו לארץ ישראל, וְנִטְעַתֶּם כָּל עֵץ מֵאֵכֶל ובארץ ישראל אתם (בני ישראל) תיטעו עצים המוציאים פירות, וְעֲרַלְתֶּם עֲרַלְתּוֹ אֶת פְּרִיָּו אתם תרחיקו את אטימותו, פירות הנטיעה יהיו אטומים ומכוסים לכם, כלומר: אסורים לכם באכילה,¹²⁶⁵ שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָּכֶם עֲרָלִים במשך שלש השנים הראשונות לנטיעתו, פירות נטיעה זו יהיו לכם אטומים ואסורים,¹²⁶⁶ לֹא יֵאָכַל אסור לכם לאכול את פירות הנטיעה במשך שלש השנים הראשונות לנטיעתו: (כד) וּבִשְׁנֵה הַרְבִּיעִית בשנה הרביעית לנטיעת הנטיעה, יִהְיֶה כָּל פְּרִיָּו כל פירותיה של הנטיעה יהיו, קֹדֶשׁ הַלְוִיִּם לִיקְוֹק (כל פירות הנטיעה יהיו) קדושה ושבח לפני ה'.¹²⁶⁷ יש להעלות את הפירות ולאכלם בירושלים כדי להלל ולשבח את ה' על הפירות¹²⁶⁸: (כה) וּבִשְׁנֵה הַחֲמִישִׁית בשנה החמישית לנטיעת האילן, תֵּאָכְלוּ אֶת פְּרִיָּו (בשנה החמישית לנטיעת האילן) אתם יכולים לאכול את פירות הנטיעה כרגיל, לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ בשכר קיום מצוות ערלה ונטע רבעי, תזכו לתוספת של פירות, ולכן אינכם צריכים לחשוש לכך שיבול של שלש שנים לכאורה הולך לאיבוד ושיהיה טורח גדול באכילת הפירות של השנה הרביעית,¹²⁶⁹ אֲנִי יְקוֹק אֱלֹהֵיכֶם אני ה' אלוקיכם, נאמן לקיים את הבטחתי להוסיף לכם פירות בזכות קיום מצוות אלו¹²⁷⁰: (כו) לֹא תֵאָכְלוּ עַל הַדָּם אסור לכם לאכול מבשר בהמה בעודה בחיים,¹²⁷¹ לֹא תִנְחָשׁוּ אסור לכם לקבוע סימן, כדי שאם יתקיים דבר כלשהו, הרי הוא הוכחה לכך שאתם צריכים לעשות מעשה מסויים. לדוגמא: אם החתולה הבאה שאני אראה תהיה שחורה, הרי שזה סימן משמיים שאני צריך לקנות חתולים,¹²⁷² וְלֹא תִעֲוֹנְנוּ אל תקבעו עונות מסוימות, זמנים מסוימים, למלאכות מסוימות, ולומר שזמן זה מתאים לדבר מסוים. למשל: יום חמישי הוא יום שטוב לשחק בו כדורגל. (אמנם אם על דרך הטבע יש אמת בקביעה זו, אין בכך משום מעונן)¹²⁷³: (כז) לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֵאשֵׁיכֶם אל

¹²⁶⁴ אונקלוס.

¹²⁶⁵ אונקלוס + רש"י.

¹²⁶⁶ רש"י. בטעם הערלה כתב הא"ע שאין הפירות טובים והם מזיקים לגוף. רמב"ן כתב שטעם המצווה הוא כדי לכבד את ה' מראשית הפירות, דבר שניתן לעשות לראשונה רק בשנה ברביעית בפירות נטע רבעי, היות ובשלושת השנים הראשונות, פירות האילן אינן ראויות. בסוף דבריו כתב הרמב"ן את טעם הרמב"ם לאיסור ערלה, שהמכשפים היו מכשפים את העץ כדי שיוציא פירות מהר יותר, וכדי שבני ישראל לא יתעסקו עם כישופים, התורה מנעה מאיתנו לאכול את הפירות בשנים הראשונות. כלי יקר: טעם המצווה הוא כדי להזכיר לנו את בריאת העולם, שבמשך שלשת ימי הבריאה הראשונים היו העצים מכוסים, וביום הרביעי, לאחר שהתגלו, עדיין לא היה מישהו בעולם שהיה יכול לאוכלם, ורק ביום החמישי נבראו בעלי החיים לאכול את הפירות.

¹²⁶⁷ אונקלוס.

¹²⁶⁸ רש"י.

¹²⁶⁹ רש"י.

¹²⁷⁰ רש"י.

¹²⁷¹ רש"י. וכן כתב שחז"ל למדו מכאן שאסור לאכול בשר קרבן לפני שזרקו את דמיה. ספורנו: מגידי העתידות היו נוהגים לאכול על הדם. רשב"ם: היו נוהגים לאכול על קבר ההרוג. רמב"ן: זה היה חטא העם במלחמתו של שאול בפלשתים: לפי חז"ל הכוונה היא שהיו אוכלים מדם הבהמה לפני שמתה או שהיו אוכלים מבשר הקרבן לפני זריקת דמיו. לפי הפשט משמע שחטאם היה בכך שעשו מעשי קוסמות כדי לראות אם ינצחו במלחמה.

¹²⁷² רש"י. בהסבר מקרה יהונתן ואליעזר, כתב בשפ"ח שאליעזר סמך על זכותו של אברהם, ואילו יהונתן אמר סימן זה רק בשביל נערו, והיה עולה בכל מקרה לתקוף את הפלשתים. אך עיין רד"ק בספר שמואל א' פרק יד' שם מסביר שאין מקרהו של יהונתן דומה בכלל לניחוש.

¹²⁷³ רש"י. א"ע דחה את הפירוש שהכוונה היא שאדם מקשיב לדברי מישהו אחר ועל פי דבריו מחליט אם לעשות איזשהו מעשה.

תשחיתו את פאות הראש שלכם, אל תשוו את השיער בכל הראש, באופן שתשחיתו את הפאות, כך שאורך השער במקום הפאות יהיה שווה לאורך השיער היורד על המצח ומאחורי הראש (איסור זה הוא גם במספריים),¹²⁷⁴ וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פְּאֹת זְקִנְךָ וְכֹן לֹא תִשְׁחִית אֶת הַזָּקֵן עַל יְדֵי גִילּוּחַ בַּתֵּעַר. ישנם חמישה מקומות בזקן שאסורים בגילוח בתער¹²⁷⁵: (כח) וְשֵׁרֵט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרְכֶם אֶל תִּשְׂרְטוּ אֶת בִּשְׂרְכֶם לֹא לֹא תִתְּנוּ בְּכֶם אֶל תַּעֲשׂוּ עַל בִּשְׂרְכֶם כְּתוּבַת קַעֲקַע. כתובת קעקע היא רישום הנעשה על ידי מחט ודיו, שלא ניתן להסירו,¹²⁷⁷ אֲנִי יִקְוֶה אֲנִי ה' אֶעֱנֶה אֶת מִי שְׁעוּבָר עַל מִצְוֹתַי: (כט) אֵל תִּחַלֵּל אֶת בְּתוּךְ לְהִזְנוֹתָהּ אֶל תִּמְסוּר אֶת בְּתוּךְ לִזְנוּת,¹²⁷⁸ וְלֹא תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמְלֹאָהּ הָאָרֶץ זִמָּה וְכֹךְ לֹא יִזְנוּ תוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְהָאָרֶץ לֹא תִתְּמַלֵּא בִזְנוּת¹²⁷⁹: (ל) אֶת שְׁבִתֵּי תִשְׁמְרוּ עַל הַשְּׁבֵת, (ואל תבנו את בית המקדש אפילו בשבת),¹²⁸⁰ וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ וְכֹן אֲנִי מִצְוָה עֲלֵיכֶם שִׁיחִיה לָכֶם מוֹרָא מִקְדָּשׁ. בשעה שאתם נכנסים לתוך הר הבית, אסור לכם להיכנס עם נעליים, ארנק או אבק על הרגליים,¹²⁸¹ אֲנִי יִקְוֶה אֲנִי ה' נֶאֱמַן לְהַעֲנִישׁ עַל כֹּךְ¹²⁸²: (לא) אֵל תִּפְּנוּ אֵל הָאֲבֹת וְאֵל הַיְדֻעָנִים אֶל תִּפְּנוּ לְסוּגֵי מִכְשָׁפִים שִׁנְרָאִים אוֹב וּיְדֻעוֹנִי,¹²⁸³ אֵל תִּבְקָשׁוּ לְטַמְאָה בָּהֶם אֶל תִּהְיוּ עֲסוּקִים בְּמִינֵי כִשְׁפִים אֱלוֹ, כִּיּוּן שֶׁאִם תִּתְּעַסְקוּ בָהֶם, אִתְּם תִּיטְמְאוּ לִפְנֵי ה',¹²⁸⁴ אֲנִי יִקְוֶה אֵלֵהֶם אֲנִי ה', וְלֹכֵן אֵין לָכֶם צוּרֵךְ לְכִישׁוּפִים, וְאִם אִתְּם הוֹלְכִים וְדוֹרְשִׁים בְּמִינֵי כִישׁוּפִים, אִתְּם מַחְלִיפִים אוֹתִי, ה', בְּכִישׁוּף¹²⁸⁵: (לב) מִפְּנֵי שִׁיבָה תִקוּם לִפְנֵי חֶכֶם בַּתוֹרָה תִקוּם, וּבִכְךָ תִכְבַּד אוֹתוֹ. כאשר אדם חכם בתורה מגיע לארבע אמותיך, עליך לקום, ובכך לכבדו,¹²⁸⁶ וְהִדְרִיתָ פְּנֵי זְקֵן וְכֹן עֲלִיךָ לְכַבֵּד זְקֵן (הכוונה היא לאדם חכם), עַל יְדֵי שֶׁלֹּא תִשֵּׁב בְּמִקוּמוֹ וְלֹא תִסְתוֹר אֶת דְּבָרָיו,¹²⁸⁷ וְיִרְאֵתָ מִמֶּלֶךְ הַיְדֻעָנִים אֲנִי יִקְוֶה תִירָא מֵה'. אל תאמר שלא ראית את הזקן ולכן לא כיבדת אותו, שהרי ה' יודע אם באמת ראית אותו או לא¹²⁸⁸: (לג) וְכִי יִגוֹר אֶתְּךָ גֵר בְּאַרְצְכֶם כֹּאשֶׁר יִתְגַּיֵּר אָדָם בְּאַרֶץ יִשְׂרָאֵל,¹²⁸⁹ לֹא תוֹנוּ אוֹתוֹ אֶל תוֹנוּ אוֹתוֹ בְּדַבְרִים, אֶל תִּצִּיקוּ לוֹ בְּדַבְרִים וְתִזְכִּירוּ לוֹ שֶׁלִּפְנֵי כֵן הוּא הִיָּה גוֹי וְעַכְשִׁיו בֵּא לְלַמּוֹד

¹²⁷⁴ רש"י. ספורנו: הקפת פאת הראש היא דרך השוטים והשיכורים.

¹²⁷⁵ רש"י. ספורנו: הדרת פנים היא הזקן.

¹²⁷⁶ רש"י. האם א"ע מפרש שהכוונה היא לשריטה על המת עצמו.

¹²⁷⁷ רש"י. א"ע: גם כתובות קעקע היו עושים על מתים, כמו שריטה. ספורנו: טעם האיסור הוא כדי שלא יהיה רושם בגוף חוץ מברית המילה.

¹²⁷⁸ א"ע: אישה שורטת בבשרה צריכה לגלות את בשרה וזהו ההקשר. נחלקו רש"י ורמב"ן אם מדובר בפנויה לאנשים המותרים לה, ובכ"ז יש איסור, או שמדובר באב שנותן את ביתו לעבד או כותי. אה"ח: האיסור הוא לאדם להראות את ביתו בפני אנשים, גם אם מטרתו למצוא לה זיווג, אלא כל כבודה של בת מלך פנימה.

¹²⁷⁹ א"ע.

¹²⁸⁰ רש"י. א"ע: אל תתאבלו בשבת. רמב"ן: התורה חוזרת ומזהירה על שבת וע"ז כיוון שמצות אלו שקולות כנגד כל התורה כולה.

¹²⁸¹ רש"י.

¹²⁸² א"ע.

¹²⁸³ רש"י. א"ע: לו היה אמת האובות והידעונים, התורה לא הייתה אוסרת להם.

¹²⁸⁴ רש"י.

¹²⁸⁵ רש"י.

¹²⁸⁶ רש"י ורמב"ם הל' ת"ת. א"ע ורמב"ן: מדובר בכל זקן.

¹²⁸⁷ רש"י.

¹²⁸⁸ רש"י.

¹²⁸⁹ אונקלוס.

תורה¹²⁹⁰: (לד) **כְּאַזְרַח מְכֶם יְהִי לְכֶם הַגֵּר הַגֵּר אֲתֶכֶם** הגר שמתגייר, יהיה כאילו נולד יהודי,¹²⁹¹ **וְאַהֲבֵתָ לּוֹ כְּמוֹדָ תֵּאָהֵב אֶת הַגֵּר** כמו שאתה אוהב את עצמך,¹²⁹² **כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם** אתם עצמכם הייתם גרים במצרים, ולכן אינכם יכולים לפסול גרים אחרים,¹²⁹³ **אֲנִי יִקְנֶה אֱלֹהֵיכֶם** אני ה' האלוקים של שניכם: גם שלכם וגם של מי שמתגייר¹²⁹⁴: (לה) **לֹא תַעֲשׂוּ עֹל בְּמִשְׁפַּט אֶל תַּעֲשׂוּ עוֹל** בשעה שאתם מודדים דברים. אל תרמו בשעה שאתם מודדים, ומפרטת התורה שלשה סוגי מדידה:¹²⁹⁵ **בְּמִדָּה אֶל תִּשְׁקַר** בשעה שאתה מודד קרקע,¹²⁹⁶ **בְּמִשְׁקָל** וכן אל תשקר בשעה שאתה מודד דברים במשקל,¹²⁹⁷ **וּבְמִשׁוֹרָה** וכן אל תשקר בשעה שאתה מודד נוזלים על ידי כלי שנקרא משורה¹²⁹⁸: (לו) **מֵאֲזֵנֵי צֶדֶק** המאזניים המודדות יהיו בצדק, המאזניים יהיו מדויקות,¹²⁹⁹ **אֲבִנֵי צֶדֶק** וכן האבנים שאתה מודד בעזרתם על המשקל. האבנים שמשתמשים בהם בשעת שקילה, גם הן יהיו מדויקות,¹³⁰⁰ **אֵיפֶת צֶדֶק** וכן מידת איפה, אבן במשקל של איפה שגם בה משתמשים לשקילה, גם היא צריכה להיות מדויקת,¹³⁰¹ **וְהִזִּין צֶדֶק יְהִי לְכֶם** וכן מידת הין שאתם משתמשים בה כדי למדוד נוזלים, גם היא תהיה מדויקת,¹³⁰² **אֲנִי יִקְנֶה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** אני ה' הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתהיו ישרים ושלא תרמו בשעה שאתם מודדים ושוקלים¹³⁰³: (לז) **וּשְׁמַרְתֶּם אֶת כָּל חֻקֹּתַי וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם** תשמרו את כל החוקים שציוויתי אתכם ואת כל הדינים שציוויתי אתכם,¹³⁰⁴ **אֲנִי יִקְנֶה** אני ה' ציוויתי אתכם על החוקים הישרים האלה, ולכן ראוי שתקיימו אותם¹³⁰⁵:

ויקרא פרק כ

(א) **וַיְדַבֵּר יְקֹנָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: (ב) וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר** תאמר לבני ישראל: **אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל** (תאמר לבני ישראל) אדם מישראל או גר שהתגייר,¹³⁰⁶ **אֲשֶׁר יִתֵּן מִזְרָעוֹ**

¹²⁹⁰ רש"י.

¹²⁹¹ אונקלוס. אה"ח: מכאן שכל נפשות הגרים היו טבועים גם כן במצרים, ו"גרים הייתם בארץ מצרים", היינו שגם נפשות בני"ה היו מעורבים בקליפות המצרים.

¹²⁹² אונקלוס.

¹²⁹³ רש"י.

¹²⁹⁴ רש"י.

¹²⁹⁵ רש"י, והמודד קרוי דיין.

¹²⁹⁶ רש"י.

¹²⁹⁷ רש"י.

¹²⁹⁸ רש"י.

¹²⁹⁹ אונקלוס.

¹³⁰⁰ רש"י.

¹³⁰¹ רש"י.

¹³⁰² רש"י.

¹³⁰³ רש"י בפירושו הראשון. בפירושו השני כתב שה' הבדיל בין מצרים בין בכור למי שאינו בכור ולכן ה' יכול להיפרע גם ממי שמשקר בשעה שהוא שוקל ומודד.

¹³⁰⁴ אונקלוס.

¹³⁰⁵ א"ע.

¹³⁰⁶ אונקלוס.

לְמֹלֶךְ (אדם מישראל או גר) שיעביר מזרעו לעבודה זרה שנקראת "מולך",¹³⁰⁷ מֹת יוֹמָת אותו אדם יומת בבית דין,¹³⁰⁸ עַם הָאָרֶץ יִרְגְּמֵהוּ בְּאֶבֶן בני ישראל ירגמו אותו באבנים לאחר שהוא יתחייב בבית דין¹³⁰⁹: (ג) וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא אֲנִי (ה') אתפנה מכל עיסוקי כדי להעניש את מי שמעביר את בנו למולך,¹³¹⁰ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקְרֵב עַמּוֹ אֲנִי אכרית אותו מקרב עם ישראל, המעביר את בנו למולך חייב בכרת, במקרה ואין עדים בדבר, ולכן לא ניתן לסוקלו,¹³¹¹ כִּי מִזְרַעו נָתַן לְמֹלֶךְ (הסיבה שהוא חייב כרת היא) כיוון שהעביר את בנו למולך, לְמַעַן טַמְא אֶת מִקְדָּשִׁי ובכך שהוא העביר את בנו למולך, טימא את עם ישראל שהוא מקודש לי,¹³¹² וְלַחֲלֹל אֶת שֵׁם קְדָשִׁי וכן, בכך שהעביר את בנו למולך, אותו אדם חילל את שמי: (ד) וְאִם הֶעֱלַם יְעֹלִימוּ עַם הָאָרֶץ אֶת עֵינֵיהֶם מִן הָאִישׁ הַהוּא בְּתַתּוֹ מִזְרַעו לְמֹלֶךְ אם עם ישראל יתעלם מכך שאותו אדם העביר את בנו למולך,¹³¹³ לְבַלְתִּי הִמִּית אֹתוֹ ועם ישראל לא יהרוג את אותו אדם מישראל שהעביר את בנו למולך¹³¹⁴: (ה) וְשָׂמֵתִי אֲנִי אֶת פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ (אם עם ישראל יתעלם מכך שאותו אדם העביר את בנו למולך) אֲנִי (ה') אתפנה מכל עיסוקי כדי להעניש את האדם שהעביר את בנו למולך וכן כדי להעניש את משפחתו שמחפה עליו,¹³¹⁵ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ האדם שהעביר את בנו למולך יהיה חייב בכרת (ואילו משפחתו אינה חייבת כרת, אלא רק ייסורים),¹³¹⁶ וְאֵת כָּל הַזֵּנִים אַחֲרָיו וכן אֲנִי (ה') אכרית את כל מי שהולכים בטעותו של המעביר את בנו למולך, וגם הם מעבירים את בניהם למולך,¹³¹⁷ לְזָנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקְרֵב עַמָּם (אני אכרית גם את שאר ה-) אנשים מקרב ישראל שטועים אחרי המולך¹³¹⁸: (ו) וְהִנָּפֵשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל הָאֵבֶת וְאֶל הַיְדַעְנִים לְזָנוֹת אַחֲרֵיהֶם אדם שיטעה אחרי סוגים שונים של כישוף שנקראים אוב וידעוני,¹³¹⁹ וְנָתַתִּי אֶת פְּנֵי בְּנֵפֶשׁ הַהוּא אֲנִי (ה') אפנה מכל עיסוקי כדי להעניש את האדם שיטעה אחרי האוב והידעוני,¹³²⁰ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקְרֵב עַמּוֹ ואני (ה') אכרית אותו

¹³⁰⁷ אונקלוס. א"ע: אדם שייתן את בנו לעם שמעביר את זרעו למולך.

¹³⁰⁸ רש"י.

¹³⁰⁹ רש"י. א"ע: הארץ שאותו אדם גר בה, ופירש שהמילה אבן הוא כדי להראות על סוג הדבר בו נסקל ולא על כמות האבנים, אך הקבלה בדברי חז"ל הוא שאם מת מאבן אחת, הרי שזה מספיק.

¹³¹⁰ רש"י.

¹³¹¹ אונקלוס.

¹³¹² רש"י. א"ע: כדי לטמא את המקדש שלי שנמצא בארץ ישראל. בכל שאותו אדם העביר את בנו למלך, הוא טימא את ארץ ישראל, וממילא טימא גם את המקדש. ספורנו: אותו אדם גרם לסילוק שכינה מישראל. רמב"ן: הכרת במולך הוא מיוחד שה' פונה מכל פנאי שלו כדי להכרית את אותו אדם, מה שלא נאמר בכרת של אוב וידעוני. אוה"ח: כנגד זה שטימא את המקדש סוקלים את המעביר בנו למולך, וכנגד חילול ה', חייב כרת. ספורנו: אין המולך ע"ז אך בכל זאת האדם מטמא את א"י בכך שמעביר את בנו לשם.

¹³¹³ אונקלוס. אוה"ח: הסיבה לכפילות ב"העלם יעלימו" הוא כדי לומר שאם מעלימים עין מאדם אחד שחוטא במלך, לא תהיה ברירה ויהיו חייבים להעלים עין משאר האנשים החוטאים במלך. סיבה נוספת: אם נותנים לו להעביר את בנו למלך, יעלימו את עיניהם גם מלהעניש אותו על כך.

¹³¹⁴ אונקלוס.

¹³¹⁵ רש"י. אוה"ח: כאשר לא עושים דין במי שעובד למלך, ה' עושה דין והוא פותח את ספר הדינים, ולכן גם משפחתו נענשת.

¹³¹⁶ רש"י.

¹³¹⁷ אונקלוס. א"ע: אם אותו אדם לא יומת, טבעי הדבר שעוד אנשים יטעו במלך.

¹³¹⁸ אונקלוס. רש"י: התורה כאן ריבתה כל עבודה זרה שעובד, שה' יעניש אותו. רמב"ן: כאן התורה ריבתה גם את מי שמעביר את בנו באש שלא כדרכה, לכל ע"ז שהיא. כן אומר הרמב"ן שלעיתים מלך היא שם כולל לסוגים שונים של ע"ז.

¹³¹⁹ אונקלוס.

¹³²⁰ כך פירש רש"י בכמה מקומות (לדוגמא: פס' ג'), אלא שאכן לא פירש כך. אונקלוס: אני אפנה את כל כעסי.

מתוך ישראל¹³²¹: (ז) **וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם** עליכם להיות קדושים על ידי שתפרשו מעבודה זרה,¹³²² **וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים** בכך שתפרשו מעבודה זרה, אתם תהיו קדושים, **כִּי אֲנִי יְקֹקֵךְ אֱלֹהֵיכֶם** (הסיבה שעליכם להיות קדושים היא) כיוון שאני ה' אלוהיכם¹³²³: (ח) **וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם** עליכם לשמור על החוקים שאני (ה') ציוויתי אתכם (בני ישראל) ותעשו אותם,¹³²⁴ **אֲנִי יְקֹקֵךְ מִקְדָּשְׁכֶם** אני הוא ה' המקדש אתכם: (ט) **כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוּמַת** אדם שיקלל את אביו או את אימו, דינו מוות,¹³²⁵ **אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל** גם אם קילל את אביו או את אימו לאחר שכבר מתו,¹³²⁶ **דָּמְיוֹ בּוֹ** הרי שהוא גרם לעצמו מוות, והוא חייב סקילה¹³²⁷: (י) **וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אִשְׁתּוֹ אִישׁ אֲדָמָה** אדם שיתחתן עם אישה שהיא כבר נשואה למישהו אחר, **אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אִשְׁתּוֹ רַעְהוּ** הכוונה היא כאשר הוא התחתן עם אישה של אדם מישראל ולא עם אישה שהתחתנה עם גוי, שהרי אישה מישראל אינה יכולה להתחתן עם גוי ולכן היא אינה נחשבת אשת איש במקרה כזה,¹³²⁸ **מוֹת יוּמַת הַנְּאֻף וְהַנְּאֻפָּת** גם האיש וגם האישה צריכים למות במיתת חנק¹³²⁹: (יא) **וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁתּוֹ אֲבִיו** אדם שהתחתן עם אשת אביו, **עֲרֹת אָבִיו גְּלָהּ** הוא גילה בכך את ערוותו של אביו, **מוֹת יוּמַתוֹ שְׁנֵיהֶם** גם האיש וגם האישה צריכים למות, **דְּמִיהֶם בָּם** שניהם חייבים סקילה: (יב) **וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת בְּלָתוֹ** אדם שיתחתן עם בלתי, כלומר: אשתו של בנו, **מוֹת יוּמַתוֹ שְׁנֵיהֶם** שניהם צריכים למות, גם האיש וגם האישה, **תָּבַל עָשׂוּ** זהו מעשה של גנאי,¹³³⁰ **דְּמִיהֶם בָּם** שניהם (האיש והאישה) חייבים סקילה: (יג) **וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת זְכָר מִשְׁכַּבֵי אִשָּׁה** אדם שיתחתן עם איש אחר, כמו שמתחתנים עם אישה, **תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם** שני האנשים עשו מעשה תועבה, **מוֹת יוּמַתוֹ דְּמִיהֶם בָּם** שני האנשים ימותו בסקילה: (יד) **וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ** אדם שיתחתן עם אישה וגם עם אימא של אותה אישה, **זָמָה הוּא** זוהי מחשבת חטא,¹³³¹ **בְּאִשׁ יִשְׁרָפוּ אָתּוֹ וְאֶתְהַן** צריך לשרוף גם את האיש וגם את האישה שהתחתנה איתו לאחר שהתחתן עם האישה הראשונה (שהרי האישה הראשונה שהתחתנה איתו לא חטאה),¹³³² **וְלֹא תִהְיֶה זָמָה בְּתוֹכְכֶם** לא תהיה מחשבת חטא בתוכם: (טו) **וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׂכָבְתוֹ בְּבִהְמָה** אדם שיתחתן עם בהמה, **מוֹת יוּמַת** דינו מוות בסקילה, **וְאֶת הַבְּהֵמָה תִּהְרֹגוּ** וכן יש להרוג את הבהמה שאיתה התחתן, כיוון שבאה תקלה על ידה¹³³³: (טז) **וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל כָּל בְּהֵמָה לְרַבְעָה אֹתָהּ** אשה שתתקרב אל בהמה במטרה להתחתן איתה, **וְהִרְגֶתָּ אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת**

¹³²¹ אונקלוס.

¹³²² רש"י. אוה"ח: על ידי שתהיו קדושים, תהיו במדרגה של מלאכים שגם הם נקראים קדושים.

¹³²³ אונקלוס.

¹³²⁴ אונקלוס.

¹³²⁵ א"ע. ספורנו: בד"כ, כאשר אדם מקלל את אביו או את אימו, הרי זה בגלל שיש פסול בזרע, ובהקשר זה נאמר פסוק זה. רמב"ן: מי שמקלל את השותפים של ה' בבריאת האדם, חייב מיתה.

¹³²⁶ רש"י. אוה"ח: כשאדם מקלל את אביו או את אימו, ה"ל נחשב כאילו קילל את שניהם, כיוון שכבוד שניהם חולל. א"ע: בכל שקילל אותם עשה תועבה גדולה, וזה מה שהפסוק בא לומר במילים אלו.

¹³²⁷ רש"י.

¹³²⁸ רש"י.

¹³²⁹ רש"י.

¹³³⁰ רש"י. בפירושו השני כתב שמבלבל את זרע האב עם זרע הבן.

¹³³¹ א"ע.

¹³³² רש"י וא"ע.

¹³³³ רש"י.

הַבְּהֵמָה יֵשׁ לַהֲרוּג אֶת הַאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה, מוֹת יוֹמָתוֹ דְּמִיָּהֶם בָּם דִּינָן מוּוֹת בִּסְקִילָה: (יז) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אָחִיתוֹ בֶּת אָבִיו אוֹ בֶּת אִמּוֹ אִם הִיא רַק בֶּת אָבִיו (כגון שֶׁאִבּוֹ הִתְחַתֵּן עִם אִשָּׁה אַחֶרֶת לְאַחַר שֶׁהִתְאַלְמַן אוֹ הִתְגַּרְשׁ וּבִתּוֹ נִוּלְדָה לוֹ מֵאִשָּׁה אִשָּׁה) וּבִין אִם הִיא רַק בֶּת אִימּוֹ (כגון שֶׁאִימָא שְׁלוֹ הִתְחַתְּנָה עִם אָדָם אַחֶר לְאַחַר שֶׁהִתְאַלְמְנָה אוֹ הִתְגַּרְשָׁה, וּבִתּוֹ זֶה נִוּלְדָה מִנִּישׁוּאִים אֱלֹהִים), וְרָאָה אֶת עֵרוֹתָהּ וְהִיא תִּרְאֶהָ אֶת עֵרוֹתָהּ וְהָאִחַ וְהָאֲחֹת רָאוּ זֶה אֶת עֵרוֹתָהּ זֶה, חֲסֵד הוּא דְבַר מִגּוֹנָה הוּא,¹³³⁴ וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם וּשְׁנֵיהֶם, הָאִחַ וְהָאֲחֹת מִתְחִיבִים בְּכַרְתָּ, עֵרוֹת אָחִיתוֹ גְּלָהּ כִּיּוּן שְׂגִילָה אֶת עֵרוֹת אֲחֹתוֹ, עֲוֹנוֹ יִשָּׂא הוּא יִקְבַּל אֶת עוֹנְשׁוֹ שֶׁהוּא עוֹנֵשׁ כֶּרֶת¹³³⁵: (יח) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה דָּוָה אִדָּם שִׁיתְחַתֵּן עִם אִשָּׁה נִידָה, וְגִלָּהָ אֶת עֵרוֹתָהּ אֶת מְקַרְהָ הֵעֲרָה וְהִיא גְּלָתָהּ אֶת מְקוֹר דְּמִיָּהּ הָאָדָם יִגְלֶה אֶת עֵרוֹתָהּ וְאֶת מְקוֹר דְּמִיָּהּ שֶׁל הַאִשָּׁה הַנִּידָה, וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקְרָב עַמָּם הַאִישׁ וְהָאִשָּׁה הַנִּידָה שְׁנֵיהֶם חִיבִים בְּכַרְתָּ: (יט) וְעֵרוֹת אָחֹת אִמָּךְ וְאָחֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה אֲסוּר לָךְ לְהִתְחַתֵּן עִם אָחֹת אִמָּךְ אוֹ אָחֹת אָבִיךָ, כִּי אֶת שְׂאֵרוֹ הֵעֲרָה (אִם אָדָם יִתְחַתֵּן אִיתָן) הִרִי שֶׁהוּא הִתְחַתֵּן עִם אָחֹת מִקְרֹבוֹתָיו, עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ אֶת עוֹנֵשׁם יִקְבְּלוּ: (כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת דָּדָתוֹ אִדָּם שִׁיתְחַתֵּן עִם הַדּוּדָה שְׁלוֹ, עֵרוֹת דָּדוֹ גְּלָהּ בְּכַךְ הוּא גִילָה אֶת עֵרוֹת דּוּדוֹ, חֲטָאָם יִשָּׂאוּ שְׁנֵיהֶם יִעֲנֹשׁוּ בְּעוֹנֵשׁ כֶּרֶת, עֵרִירִים יָמָתוֹ הַכֶּרֶת שֶׁהֵם מִתְחִיבִים בּוֹ הוּא שׁוֹרְעִים יִכְרֹת¹³³⁶: (כא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשְׁתּוֹ אָחִיו אִדָּם שִׁיתְחַתֵּן עִם אִשְׁתּוֹ אָחִיו, נִדָּה הוּא זֶהוּ דְבַר מֵאוֹס,¹³³⁷ עֵרוֹת אָחִיו גְּלָהּ כִּיּוּן שְׂגִילָה בְּכַךְ אֶת עֵרוֹת אָחִיו, עֵרִירִים יִהְיוּ הַאִישׁ וְהָאִשָּׁה חִיבִים בְּכַרְתָּ, וְהַכֶּרֶת כִּאֵן הוּא שְׂגָם זֶרַע נִכְרֹת: (כב) וְשִׁמְרֹתֶם אֶת כָּל חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ עַל כָּל הַחֻקִּים שֶׁצִּוִּיתִי אֲתֶכֶם, וְאֵל תַּעֲבֹרוּ עַל אִסּוּרֵי הָעֲרִיּוֹת,¹³³⁸ וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְכֵן תַּעֲשׂוּ אֶת כָּל מִשְׁפָּטַי, עַל יְדֵי שֶׁתַּעֲנִישׁוּ אֶת מִי שֶׁעוֹבֵר עַל אִסּוּרֵי עֲרִיּוֹת,¹³³⁹ וְלֹא תִקִּיאוּ אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי מְבִיֵּא אֶתְכֶם שָׁמָּה לְשִׁבְתָּ בָּהּ (אִם לֹא תַעֲבֹרוּ עַל אִסּוּרֵי הָעֲרִיּוֹת וְתַעֲנִישׁוּ אֶת מִי שֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם) אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא תִקִּיאוּ אֲתֶכֶם, לֹא תִגּוֹרְשׁוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (כג) וְלֹא תִלְכוּ בְּחֻקֹּת הַגּוֹי אֶל תִּלְכוּ בְּחֻקֹּת הָעַמִּים,¹³⁴⁰ אֲשֶׁר אָנִי מְשַׁלַּח מִפְּנֵיכֶם שֶׁאִנִּי מִגְרֵשׁ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵיכֶם, כִּי אֶת כָּל אֱלֹהִים עֲשׂוּ כִּיּוּן שֶׁהַעַמִּים שִׁישְׁבוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵיכֶם עֲבֹרוּ עַל הָאִסּוּרִים הָאֱלֹהִים, וְאֶקְרָן בָּם וּבִגְלַל שֶׁהֵם חֲטָאוּ בְּחֻטָּאִים אֵלּוּ, אֲנִי מֵאֲסִיתִי בֵּהֶם¹³⁴¹: (כד) וְאָמַר לְכֶם אֲנִי (ה') אֲמַרְתִּי לְכֶם (לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל), אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת אֲדָמָתְכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת אֲרָצְכֶם שֶׁל הָעַמִּים שֶׁחֲטָאוּ, אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,¹³⁴² וְאֲנִי אֶתְנַנֶּה לְכֶם לְרִשְׁתָּ אֶתְּהִי (ה') אֶתְּנָן לְכֶם (לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל) לְרִשְׁתָּ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶרֶץ שְׁמוּצִיָּה חֶלֶב וְדָבָשׁ,¹³⁴³ אֲנִי

¹³³⁴ רש"י. רמב"ן: האח היה אמור לעשות חסד עם אחותו ובמקום זה פגם בה.

¹³³⁵ אונקלוס. א"ע: האח יקבל את עונשו אם הכריח את אחותו. רמב"ן: כל אחד מהם עוונו יישא.

¹³³⁶ רש"י.

¹³³⁷ רש"י.

¹³³⁸ א"ע.

¹³³⁹ א"ע. אוה"ח: הטעם לחזרה על הפסוק שבפרק יח' הוא כדי לומר שאם לא יענישו בני ישראל את העוברים על איסור עריות, תקיאו הארץ גם את אלו שלא עברו על האיסור, בגלל שלא הענישו את מי שכן עבר על האיסור.

¹³⁴⁰ אונקלוס.

¹³⁴¹ רש"י.

¹³⁴² אונקלוס.

¹³⁴³ אונקלוס.

יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הִבְדִּילְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים אֲנִי הוּא ה' אֱלֹהֵיכֶם שֶׁהִבְדִּילְתִּי אֶתְכֶם מֵהָעַמִּים
הָאֲחֵרִים, עַל יְדֵי שֶׁנִּתְּנִי לְכֶם אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה¹³⁴⁴: (כה) וְהִבְדִּילְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטֹמְאָה וּבֵין
הָעוֹף הַטֹּמֵא לְטָהוֹר אֲתֶם צְרִיכִים לְהַבְדִּיל בֵּין בְּהֵמָה שֶׁהִיא טְהוֹרָה לְכֶם, דְּהַיִּינוּ, שֶׁנִּשְׁחַטָּה כַּדִּין, לְבִין
בְּהֵמָה שֶׁלֹּא נִשְׁחַטָּה כַּדִּין וְאֵינָה טְהוֹרָה לְכֶם,¹³⁴⁵ וְלֹא תִשְׁקָצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם אֶל תִּמְאַסוּ אֶת
נַפְשׁוֹתֵיכֶם,¹³⁴⁶ בְּבִהֵמָה וּבְעוֹף וּבְכָל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׁ הָאָדָמָה אֲשֶׁר הִבְדִּילְתִּי לְכֶם לְטֹמֵא עַל יְדֵי אֲכִילַת
בְּהֵמוֹת אוֹ עוֹפוֹת אוֹ שְׂרָצִים שֶׁאִסַּרְתִּי עֲלֵיכֶם אֶת אֲכִילַתָם¹³⁴⁷: (כו) וְהֵייתֶם לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יִקְוֶה
אֲתֶם צְרִיכִים לְהִיּוֹת קְדוֹשִׁים כִּיווֹן שֶׁאֲנִי ה' קְדוֹשׁ, וְאֲתֶם צְרִיכִים לְהִידְמוּת אֵלַי, וְאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן
הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי הַבְּדִלְתִּי אֶתְכֶם מֵהָעַמִּים הָאֲחֵרִים כְּדִי שֶׁתַּעֲבֹדוּ אוֹתִי¹³⁴⁸: (כז) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה
בָּהֶם אוֹב אוֹ יְדַעְנֵי אִישׁ אוֹ אִשָּׁה שֶׁיִּתְעַסְקוּ עִם כְּשָׁפִים שֶׁנִּקְרָאִים אוֹב אוֹ יְדַעוֹנֵי, מוֹת יוֹמְתוֹ בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ
אֹתָם הֵרִי שֶׁהֵם צְרִיכִים לְמוֹת עַל יְדֵי שֶׁיִּרְגְּמוּ אוֹתָם בְּאֲבָנִים. אִם יֵשׁ עֲדִים וְהִתְרַאָּה, הֵרִי שֶׁמִּיתְתֶּם בְּבֵית דִּין
בְּסָקִילָה, וְאִם אֵין בְּהֶם הִתְרַאָּה, דִּינָם כְּרַת,¹³⁴⁹ דְּמִיָּהֶם בָּם הֵם חַיְבֵי אֶת עַצְמָם בְּמוֹת¹³⁵⁰:

פֶּרֶשׁת אִמֹר

וַיִּקְרָא פֶּרֶק כֹּא

(א) וַיֹּאמֶר יִקְוֶה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה ה' אֱמַר אֶל מֹשֶׁה, אֲמַר אֶל הַכַּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן (ה' אֱמַר אֶל מֹשֶׁה) תְּצוּוּהוּ אֶת
הַכַּהֲנִים שֶׁהֵם בְּנֵי שֶׁל אֶהֱרֹן, וְאֲמַרְתֶּם אֲלֵהֶם וְכֵן תְּצוּוּהוּ אֶת הַגְּדוּלִים שֶׁבֵּהֶם (הַכַּהֲנִים שֶׁהִגִּיעוּ לְגִיל מְצוּוֹת)
לְהַקְפִּיד עַל הַדִּינִים שֶׁאֲנִי מְצוּוֹה אוֹתָךְ גַּם עִם הַכַּהֲנִים הַקְּטָנִים,¹³⁵¹ לְנַפֵּשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמְיוֹ לְכַהֵן אֲסוּר
לְהִיטְמָא בְּטוֹמְאוֹת מוֹת לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל (חוֹץ מִקְרֹבֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁיּוֹזְכְּרוּ בַּפְּסוּק הַבֵּא)¹³⁵²: (ב) כִּי אִם
לְשֹׂאָרוֹ הִקְרַב אֵלָיו מוֹתֵר לְכַהֵן לְהִיטְמָא לְמַת רַק עֵבֹר הָאֲנָשִׁים הַקְּרֹבִים אֵלָיו, וְעַכְשֵׁי מִפְּרִטַת הַתּוֹרָה
אֶת הַקְּרֹבִים הַלְלוּ,¹³⁵³ 1) לְאִמּוֹ 2) וּלְאָבִיו 3) וּלְבָנָיו 4) וּלְבָתּוֹ 5) וּלְאֶחָיו: (ג) 6) וּלְאֶחָתּוֹ הַבְּתוּלָה
הַקְּרֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא הִיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטְמָא וְכֵן מוֹתֵר לְכַהֵן לְהִיטְמָא לְאֶחָתּוֹ שֶׁלֹּא הִתְחַתְּנָה עִם אָדָם

¹³⁴⁴ א"ע.

¹³⁴⁵ רש"י.

¹³⁴⁶ דעת מקרא.

¹³⁴⁷ רש"י.

¹³⁴⁸ אונקלוס.

¹³⁴⁹ רש"י.

¹³⁵⁰ אונקלוס.

¹³⁵¹ רש"י, וְכֵן מִפְּרִשַׁת אֶת הַכְּפִילוֹת "אִמּוֹר", "וְאִמְרַת". סְפֹרְנוּ: הָאִמִּירָה הָרֵאשׁוֹנָה מוֹסֵבֶת עַל הַמְּצוּוֹת שֶׁנֶּאֱמַר
בְּפֶרֶשׁת קְדוֹשִׁים וְהָאִמִּירָה הַשְּׁנִיָּה מוֹסֵבֶת עַל הַצִּיּוּיִם שֶׁבְּפֶרֶשׁת אִמּוֹר, וְכֵן פִּירַשׁ הָא"ע בְּפִירוּשׁוֹ הַשְּׁנִי. רַמְבַּן:
פִּירוּשׁ הַכְּפִילוֹת הוּא כְּמוֹ "דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַת לָהֶם", ה"אִמּוֹר" הָרֵאשׁוֹן הוּא כְּמוֹ "דָּבַר" וְצוּרַת צִיּוּי זֶה
מוֹפִיעַ בְּצִיּוּיִם שֶׁה' רוֹצֵה לְהַזְהִיר בְּצוּרָה חֲזָקָה יוֹתֵר מִצִּיּוּי רְגִיל, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁ"דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" הוּא לְאִסּוּף
אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַחַר כֵּן "וְאִמְרַת אֵלֵיהֶם". אוֹה"ח: הַצִּיּוּי הָרֵאשׁוֹן, "אִמּוֹר אֶל הַכַּהֲנִים" הוּא צִיּוּי עַל הַכַּהֲנִים שֶׁלֹּא
יִיטְמָאוּ, וְהַצִּיּוּי הַשְּׁנִי "וְאִמְרַת אֵלֵיהֶם" הוּא צִיּוּי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִטְמָאוּ אֶת הַכַּהֲנִים.

¹³⁵² א"ע וְרַשְׁב"ם בְּפִירוּשׁוֹ הַשְּׁנִי. בְּפִירוּשׁוֹ הָרֵאשׁוֹן כָּתַב הַרְשֵׁב"ם שֶׁהַכּוּוֹנָה הִיא שֶׁכֵּהֵן הַשִּׁיר ל"עִם הַכַּהֲנִים" לֹא
יִיטְמָא לְמַת. רש"י: אֲסוּר לְכַהֵן לְהִיטְמָא לְנַפֵּשׁ שֶׁנִּמְצָא בְּעַמְיוֹ, לְהוֹצִיא מִתְּמִצְוָה.

¹³⁵³ א"ע.

אחר, (גם במקרה ורק התארכה, מותר לכהן להיטמא לה),¹³⁵⁴ (7 חז"ל למדו שלכהן מותר להיטמא גם עבור אשתו, וסמכו זאת על המילים בפסוק הקודם: "לשאר הקרב אליו"¹³⁵⁵): (ד) **לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוּי לְהַחֲלוֹ** אסור לכהן להיטמא לאישה שהיא מחללת אותו מהכהונה אם היא לא מת מצווה, כלומר: ההיתר לכהן להיטמא עבור אשתו הוא רק בשביל אשתו הנשואה לו בהיתר שאינה מחללת אותו מהכהונה, אך אם הכהן היה נשוי לאישה המחללת אותו מהכהונה (למשל, כהן הנשוי לגרושה), אסור לכהן להיטמא לה אלא אם כן היא מת מצווה (מת מצווה הוא מת שאין אדם אחר שיקבור אותו, ובמקרה ואין אדם אחר שיקבור את מת המצווה, הכהן מצווה להיטמא כדי לקבורו)¹³⁵⁶: (ה) **לֹא יִקְרְחוּ קְרָחָה בְּרֵאשִׁים** אסור לכהנים, וכן לכל אדם מישראל, לעשות קרחת בראשם לאות אבל על מת,¹³⁵⁷ **וּפְאֵת זְקָנָם לֹא יִגְלְחוּ** וכן אסור לכהנים ולכל אדם מישראל, לגלח את קצוות הזקן שלהם. כפי שראינו (בפרק יט'), ישנם חמישה מקומות בזקן שאסור להשחית אותם בתער, וכאן התורה חוזרת על האיסור כדי ללמד אותנו שהאיסור הוא רק כאשר מגלחים את השיער בתער, אך אם משחית את השיער בדרך אחרת (לדוגמה: במקרה ומוציאים את השיער בפניצטה), אין בכך איסור מהתורה,¹³⁵⁸ **וּבְבָשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שְׂרָטָת** וכן אסור לכהנים או לכל אדם מישראל לשרוט שריטה בבשרם לאות אבל על אדם שמת¹³⁵⁹: (ו) **קְדָשִׁים יִהְיוּ לְאֱלֹהֵיהֶם** על הכהנים להיות יותר פרושים מהנאות העולם מאשר שאר ישראל, כיוון שהם (הכהנים) קדושים יותר,¹³⁶⁰ **וְלֹא יַחֲלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם** וכן עליהם להקפיד על כל ההלכות הקשורות לעבודת המקדש, כך שלא תתחלל עבודתם,¹³⁶¹ **כִּי אֵת אֲשֵׁי יִקְוֶה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מִקְרִיבִים** (על הכהנים להקפיד על כל ההלכות הקשורות למקדש) בגלל שהכהנים מקריבים את הקרבנות המוקרבים לשם ה',¹³⁶² **וְהָיוּ קְדָשִׁים** על הכהנים להיות קדושים¹³⁶³: (ז) **אִשָּׁה זִנָּה אִסּוּר לַכַּהֲנָנִים** להתחתן עם אישה שהתחתנה עם אדם שאסור לה, כגון עם אחד האנשים שכאשר היא מתחתנת איתו, היא חייבת כרת,¹³⁶⁴ **וְחָלְלָה לֹא יִקְחוּ** וכן אסור לכהנים להתחתן עם אישה חללה. חללה היא אישה שנולדה מכהן שהתחתן עם אישה שהיה אסור לו להתחתן איתה. לדוגמה: כהן גדול שהתחתן עם אישה אלמנה, הבת שתיוולד מנישואים אלו תהיה חללה, וכן כהן הדיוט שהתחתן עם אישה גרושה, הבת שתיוולד להם תהיה חללה,¹³⁶⁵ **וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ** וכן אסור לכהנים

¹³⁵⁴ רש"י, ו"אחותו הקרובה", היינו אחותו שהיא ארוסה אך לא נשואה. א"ע: "אחותו הקרובה" היינו אחות שהיא גם מאב וגם מאם.

¹³⁵⁵ רש"י בפס' ב'.

¹³⁵⁶ רש"י. רשב"ם: פירוש הפסוק הוא שאסור לבעל להיטמא לאשתו בכלל, שהרי אם ייטמא לה, הוא יחולל מהכהונה, ובכך מפרש בניגוד לחז"ל שאמרו שמותר לכהן להיטמא לאשתו. רמב"ן וספורנו: הכהן אינו נטמא כיוון שהוא צריך להיות "בעל בעמיו", אדם חשוב בעיני העם, ואין ראוי שיחלל את כהונתו על ידי שייצא להיטמא.
¹³⁵⁷ רש"י, וכתב שהאיסור חל בשווה על כהנים ושאין כהנים. א"ע כתב שהדגש הוא על כהנים כיוון שלאדם קירח ומלא בשריטות אין ראוי לעבוד במקדש. כלי יקר: אם התורה הייתה כותבת את הדין רק בישראל, הייתי חושב שעל כהן שמיתתו עושה יותר רושם, ראוי לנהוג במנהגי האבלות אותם אסרה התורה. ומנגד, אם התורה הייתה כותבת איסורים אלו רק אצל כהנים, הייתי חושב שרק על כהן אסרה התורה מנהגי אבלות אלו כיוון שלכהן מובטח עולם הבא.

¹³⁵⁸ רש"י.

¹³⁵⁹ רש"י, והתורה חזרה על כך כדי ללמדנו שחייב על כל שריטה בנפרד.

¹³⁶⁰ רמב"ן. לדבריו: קדושה = פרישות. רש"י: על בית דין לקדש את הכהנים על מנת שיעבדו במקדש על פי ההלכות.

¹³⁶¹ רמב"ם הלכות ביאת מקדש.

¹³⁶² אונקלוס.

¹³⁶³ אונקלוס.

¹³⁶⁴ רש"י.

¹³⁶⁵ רש"י.

להתחתן עם אישה שהתגרשה מבעלה,¹³⁶⁶ **כִּי קֹדֶשׁ הוּא לְאֱלֹהֵינוּ** (הסיבה שאסור לכהן להתחתן עם נשים אלו היא) כיוון שהכהן קדוש לפני ה',¹³⁶⁷: (ח) **וְקִדְשָׁתוּ** עליך לקדש את הכהן על ידי שתפריש אותו מהנשים שאסור לו להתחתן איתן, וגם אם הכהן אינו רוצה להתגרש מהאישה האסורה לו, עליך להכריח אותו לגרש אותה על ידי שתלקה אותו ותייסר אותו,¹³⁶⁸ **כִּי אֵת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מִקְרִיב** כיוון שאת קרבן אלוקיך הוא (הכהן) מקריב,¹³⁶⁹ **קֹדֶשׁ יְהִי לָךְ** תנהג קדושה בכהן, על ידי שתתן לו לעשות כל דבר ראשון, כמו לזמן בסעודה,¹³⁷⁰ **כִּי קָדוֹשׁ אָנִי יִקְוֶה מִקְדָּשְׁכֶם** (הסיבה שאתם צריכים לקדש את הכהן היא) כיוון שאני מקדש אתכם על ידי הכהנים, ומשרה את שכניתי על בני ישראל על ידי עבודת הכהנים¹³⁷¹: (ט) **וְבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תַחַל לְזָנוֹת** אם בתו של כהן תתחתן עם אדם אחרי שהיא התחתנה עם מישהו אחר,¹³⁷² **אֵת אָבִיהָ הִיא מַחְלֵלָת** בת הכהן חיללה את כבוד אביה בכך שהתחתנה עם מישהו אחר בעוד שהייתה אשת איש,¹³⁷³ **בְּאִשׁ תִּשְׁרָף** דינה של אותה בת כהן הוא שביט דין יהרגו אותה בשריפה (וזה שהתחתן איתה יומת בחנק): (י) **וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחֵיו** הכהן שהתגדל משאר אחיו הכהנים, הכהן הגדול,¹³⁷⁴ **אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה** (הכהן) ששפכו על ראשו את שמן המשחה, ששמו על ראשו את שמן המשחה,¹³⁷⁵ **וּמִלֵּא אֵת יָדוֹ לְלֶבֶשׁ אֵת הַבְּגָדִים** ובכך התמנה הכהן הגדול ללבוש את שמונת בגדי הכהן הגדול,¹³⁷⁶ **אֵת רֹאשׁוֹ לֹא יַפְרֵעַ** אסור לו (לכהן הגדול) לגדל את שערו ליותר משלושים יום, אסור שיעברו שלושים יום ללא שהכהן הגדול יסתפר,¹³⁷⁷ **וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם** וכן אסור לכהן הגדול לקרוע את בגדיו לשם אבלות¹³⁷⁸: (יא) **וְעַל כָּל נַפְשֹׁת מֵת לֹא יִבֵּא** אסור לכהן הגדול להיכנס לאוהל המת כדי להיטמא למת, אפילו בקרובים שלכהן הדיוט מותר להיטמא להם,¹³⁷⁹ **לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא** וכן אסור לכהן הגדול להיטמא אפילו לאביו ולאמו. מותר לכהן גדול להיטמא רק למת מצווה¹³⁸⁰: (יב) **וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא** הכהן הגדול אינו מפסיק לעבוד בבית המקדש כאשר הוא אונן, כאשר מת אחד מקרוביו. ביום שמת אחד מקרוביו של אדם, הוא נקרא אונן. לכהן הדיוט אסור לעבוד בבית המקדש בשעה שהוא אונן, וכאן התורה אומרת לנו שכהן

¹³⁶⁶ אונקלוס.

¹³⁶⁷ אונקלוס.

¹³⁶⁸ רש"י. א"ע: יש לקדש את הכהן במחשבתנו ובדיבורנו.

¹³⁶⁹ אונקלוס.

¹³⁷⁰ רש"י.

¹³⁷¹ רמב"ן, והסתפק אם "אני ה' מקדישכם" מוסב כלפי הכהנים, או כלפי עם ישראל כולו. בסוף דבריו כתב הרמב"ן שייטכן שסוף הפסוק מוסב על תחילת הפסוק, ואז הכוונה היא שצריך להכריח את הכהן לגרש את האישה האסורה לו, כיוון שה' מקדש את הכהנים.

¹³⁷² רש"י. רש"י פירש "תחל" מלשון חילול, שבת הכהן התחללה על ידי זנות. א"ע כתב שיש אומרים שהוא מלשון תחילה, ובסוף הסכיף עם רש"י שהוא מלשון חילול. נחלקו חכמי א"ת גם מהאירוסין או רק מהנישואין.

¹³⁷³ רש"י.

¹³⁷⁴ אונקלוס.

¹³⁷⁵ אונקלוס.

¹³⁷⁶ דעת מקרא.

¹³⁷⁷ רש"י.

¹³⁷⁸ כך נראה שפירש הא"ע, וכך למדו חז"ל את הלכות אבלות, מכך שהתורה אסרה זאת על הכהן הגדול, הרי ששאר האנשים צריכים לנהוג כן במנהגי אבלות, משמע שמדובר על מנהגי אבלות.

¹³⁷⁹ רש"י.

¹³⁸⁰ רש"י.

גדול נשאר לעבוד בבית המקדש גם כשהוא אונן,¹³⁸¹ וְלֹא יַחַלֵּל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיוּ הַכֶּהֵן הַגָּדוֹל אֵינוֹ מַחַלֵּל את עבודת המקדש כאשר הוא עובד במקדש אונן, (בניגוד לכהן הדיוט שאם הוא עבד אונן, עבודתו מחוללת),¹³⁸² כִּי נָזַר שְׁמֵן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיוּ עָלָיו כִּיוּן שֶׁתַּפְאֲרָתוֹ שֶׁל ה', שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, נִמְצָא עַל הַכֶּהֵן הַגָּדוֹל, וְלִכֵּן הוּא אֵינוֹ יִכּוֹל לְצַאֵת מֵהַמִּקְדָּשׁ כְּדֵי לְלוּוֹת אֶת הַמֵּת. הַסִּיבָה שֶׁהַתּוֹרָה אוֹסֵר לַכֶּהֵן הַגָּדוֹל לְצַאֵת מֵהַמִּקְדָּשׁ הִיא כִּיוּן שֶׁהַכֶּהֵן הַגָּדוֹל נִמְשַׁח בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שֶׁהוּא תַּפְאֲרָתוֹ שֶׁל ה', וְעַל יְדֵי כֵךְ הַתְּגַדֵּל מִשָּׂאֵר אַחֵיו הַכֹּהֲנִים,¹³⁸³ אֲנִי יִקְנֶק: (ג) וְהוּא אִשָּׁה בְּתוּלָיָה יִקַּח הַכֶּהֵן הַגָּדוֹל צָרִיךְ לְהַתְּחַתֵּן עִם אִשָּׁה שֶׁלֹּא הִתְחַתְּנָה לִפְנֵי כֵן¹³⁸⁴: (ד) הַתּוֹרָה מוֹנֵה אֶת הַנְּשִׁים שֶׁאֲסוּר לַכֶּהֵן הַגָּדוֹל לְהַתְּחַתֵּן אִתָּם: (I) אֶלְמָנָה אֲסוּר לַכֶּהֵן הַגָּדוֹל לְהַתְּחַתֵּן עִם אִשָּׁה שֶׁהֵיטָה נְשׂוּאָה לַכֶּהֵן אַחֵר אוֹ לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהַתְּאֲלָמָנָה עַל יְדֵי שֶׁבַעֲלָה מֵת,¹³⁸⁵ (2) וְגְרוּשָׁה וְכֵן אֲסוּר לַכֶּהֵן הַגָּדוֹל לְהַתְּחַתֵּן עִם אִשָּׁה שֶׁהֵיטָה נְשׂוּאָה לִפְנֵי כֵן לְאָדָם אַחֵר, וְאִשָּׁה זֹו הַתְּגַרְשָׁה מִבַּעֲלָהּ הָרֵאשׁוֹן (גַּם לַכֶּהֵן הַדְּיוֹט אֲסוּר לְהַתְּחַתֵּן עִם גְּרוּשָׁה), (3) וְחֻלְלָה וְכֵן אֲסוּר לַכֶּהֵן הַגָּדוֹל לְהַתְּחַתֵּן עִם אִשָּׁה שֶׁנּוֹלְדָה מִנִּשְׂוָאֵי אֲבִיהָ עִם אִשָּׁה שֶׁפְּסוּלָה לְהַתְּחַתֵּן עִם כֶּהֵן. לְמִשָּׁל: גְּרוּשָׁה לַכֶּהֵן. גַּם לַכֶּהֵן הַדְּיוֹט אֲסוּר לְהַתְּחַתֵּן עִם חֻלְלָה,¹³⁸⁶ (4) זִנָּה וְכֵן אֲסוּר לַכֶּהֵן הַגָּדוֹל לְהַתְּחַתֵּן עִם אִשָּׁה שֶׁהִתְחַתְּנָה עִם אָדָם אַחֵר שֶׁהִיא אֲסוּר לָהּ לְהַתְּחַתֵּן אִתּוֹ, גַּם אִם הַקִּדּוּשִׁין אֵינֶם תּוֹפְסִים (כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁהִתְחַתְּנָה עִם אַחִיהָ). גַּם לַכֶּהֵן הַדְּיוֹט אֲסוּר לְהַתְּחַתֵּן עִם זֹוֹנָה, אֶת אִלָּה לֹא יִקַּח עִם אַרְבַּע הַנְּשִׁים הַלְלוּ לֹא יִתְחַתֵּן הַכֶּהֵן הַגָּדוֹל (וְכַפִּי שְׂרַאֲיִנוּ, שֶׁלֹּשׁ מֵהַנְּשִׁים אֲסוּרוֹת גַּם עַל כֶּהֵן הַדְּיוֹט), כִּי אִם בְּתוּלָה מְעַמְּיוֹ יִקַּח אִשָּׁה אֲלֵא הַכֶּהֵן הַגָּדוֹל יִתְחַתֵּן עִם אִשָּׁה שֶׁלֹּא הִתְחַתְּנָה עִם אָף אֶחָד בְּעֵבֶר: (טו) וְלֹא יַחַלֵּל זֶרְעוֹ בְּעַמְּיוֹ בְּכֵךְ שֶׁהַכֶּהֵן הַגָּדוֹל לֹא יִתְחַתֵּן עִם אַחַת מֵאַרְבַּע הַנְּשִׁים הָאֲסוּרוֹת עָלָיו, הוּא לֹא יִהְיֶה אֶת זֶרְעוֹ לְחֻלְלִים". חֻלֵּל הוּא וְלֹד שֶׁנּוֹלַד מִנִּשְׂוָאֵי כֶהֵן עִם אִשָּׁה שֶׁאֲסוּרָה עָלָיו, חֻלֵּל אֵינוֹ יִכּוֹל לְעַבֹּד בְּעַבּוּדוֹת שׁוֹנוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. אִם הַכֶּהֵן הַגָּדוֹל מִתְחַתֵּן עִם אַחַת מֵאַרְבַּע הַנְּשִׁים שֶׁנִּאֲסְרוּ עָלָיו: אֲלֵמָנָה, גְּרוּשָׁה, חֻלְלָה אוֹ זֹוֹנָה, זֶרְעוֹ הוֹפֵךְ לְחֻלְלִים. לַכֶּהֵן הַדְּיוֹט מוֹתֵר לְהַתְּחַתֵּן עִם אִשָּׁה אֲלֵמָנָה, אֶךְ שָׂאֵר הַנְּשִׁים הָאֲסוּרוֹת עַל הַכֶּהֵן הַגָּדוֹל, אֲסוּרוֹת גַּם לַכֶּהֵן הַדְּיוֹט,¹³⁸⁷ כִּי אֲנִי יִקְנֶק מִקְדָּשׁוֹ (הַסִּיבָה שֶׁלַכֶּהֵן גָּדוֹל אֲסוּר לְהַתְּחַתֵּן עִם נְשִׁים אֱלוֹ הֵיא) כִּיוּן שֶׁאֵנִי ה', קִידְשֵׁתִי אֶת הַכֶּהֵן הַגָּדוֹל, וְחֻלֵּק מִקְדוּשָׁתוֹ הוּא שֶׁאֲסוּר לוֹ לְהַתְּחַתֵּן עִם אָף אַחַת מֵהַנְּשִׁים הַלְלוּ: (טז) וַיְדַבֵּר יִקְנֶק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יז) דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֵן לֵאמֹר תְּדַבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְתֹאמַר לוֹ: אִישׁ מִזֶּרְעֶךָ כָּל אֶחָד מִצִּצְאֵיךְ הַכֹּהֲנִים,¹³⁸⁸ לְדַרְתָּם לְאוֹרֶךְ כָּל הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים, אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם (כָּל אֶחָד מִצִּצְאֵיךְ הַכֹּהֲנִים) שִׁיְהִי בּוֹ מוֹם, לֹא יִקְרַב לְהִקְרִיב לְחֶם אֱלֹהֵיוּ בְּעַל הַמוֹם לֹא יִתְקַרֵּב לְהִקְרִיב קֶרְבָּנוֹת לִפְנֵי

¹³⁸¹ רש"י, וכן כתב שאינו יוצא ללוות את המת. רמב"ן האריך להסביר כיצד ניתן ללמוד מהפסוקים את שני הדברים גם יחד. א"ע דחה פירוש שמדובר בשבעת ימי המילואים וכתב, בנוסף לפירושו של רש"י, שיייתכן שהכוונה היא שהכה"ג אינו יוצא מהמקדש אלא לדבר מצווה.

¹³⁸² רש"י. ספורנו: אם הכה"ג ייצא מהמקדש כדי ללוות את המת, יהיה בכך משום חילול העבודה, כיוון שהוא מראה שכבוד המת חשוב יותר מכבוד המקדש.

¹³⁸³ דעת מקרא.

¹³⁸⁴ רמב"ן.

¹³⁸⁵ א"ע.

¹³⁸⁶ רש"י.

¹³⁸⁷ רש"י. רמב"ן: פסוק זה נאמר כדי לעבור עליו בשני לאוין.

¹³⁸⁸ אונקלוס. רמב"ן: התורה אמרה דווקא על מישהו מזרע אהרון, כיוון שלאהרון עצמו לא יקרה מום, וכן בפרק כב' פס' ד' לעניין הצרעת. אה"ח: הציווי הוא על אהרון והכהנים הגדולים להפריש את הכהנים בעלי המומים. כלי יקר: חכמי ישראל היו יודעים על המום שיווצר באדם, לפני שהמום נולד בו, למשל: מי שהיה מתגאה היה נהיה בעל מום ברגלו.

ה'1389: (יח) כִּי כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב כִּיּוּן שֶׁאֵין זֶה רֵאיוֹ שֶׁכֶּהן בֶּעַל מוֹם יִקְרַב לְהִקְרִיב אֶת קִרְבָּנוֹת ה', וְעִכְשָׁיו מוֹנֵה הַתּוֹרָה חֵלֵק מֵהַמוֹמִים הַפּוֹסְלִים כְּהֵנִים: 1390 (1) אִישׁ עֹרֵר כֶּהן שֶׁהוּא עֵיווֹר (אִפְּלוֹ בְּעֵין אַחַת), (2) אֹר פִּסְחַ כֶּהן שֶׁהוּא חִיגֵר, 1391 (3) אֹר חֲרָם כֶּהן שֶׁאִפּוֹ אֵינוֹ בּוֹלֵט, כִּךְ שִׁיכּוֹל לְהַעֲבִיר אֶת אֲצַבְעוֹ מֵעֵין לְעֵין בְּלִי שֶׁתְּהִיָּה בְּלִיטָה שֶׁתִּפְרִיעַ, 1392 (4) אֹר שְׂרוּעַ כֶּהן שֶׁאֶחָד מֵאֵיבְרָיו גָּדוֹל יוֹתֵר מֵהַאֵיבֵר הַשְּׁנַי מֵאוֹתוֹ סוּג. לְדוּגְמָא: אָדָם שֶׁאֶחָת מִיָּדוֹ גָּדוֹלָה יוֹתֵר מֵהֵיד הַשְּׁנַיָּה: 1393 (ט) (5) אֹר אִישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ שְׂבָר רָגֶל כֶּהן שִׁישׁ לוֹ רֵגֶל שְׁבוּרָה, (6) אֹר שְׂבָר יָד כֶּהן שִׁישׁ לוֹ יָד שְׁבוּרָה: (כ) (7) אֹר גִּבֵּן כֶּהן שֶׁהַשְּׁעֵרוֹת שֶׁבְּגָבוֹת עֵינָיו אֲרוּכוֹת מְאוֹד, 1394 (8) אֹר דָּק כֶּהן שִׁישׁ לוֹ קְרוֹם בְּעֵין שְׁלוֹ, 1395 (9) אֹר תְּבַלְלַל בְּעֵינָיו כֶּהן שִׁישׁ לוֹ פֶּס לְבָן לְרוּחַב אִישׁוֹן עֵינוֹ, 1396 (10) אֹר גָּרֵב כֶּהן שֶׁהוּא חוֹלָה בְּסוּג שֶׁל שַׁחִין שֶׁנִּקְרָא גֵרֵב, 1397 (11) אֹר יִלְפַת כֶּהן שֶׁחוֹלָה בְּסוּג שֶׁל שַׁחִין שֶׁנִּקְרָא יִלְפַת, 1398 (12) אֹר מְרוֹחַ אֲשֶׁדַּךְ כֶּהן שֶׁבִּיצָיו מֵעוֹכִים: 1399 (כא) כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם מְזוּרַע אֶהְרֵן הַכֹּהֵן כֶּהן שִׁישׁ לוֹ מוֹם נוֹסֵף שֶׁאֵינוֹ מְפּוֹרֵט כֵּאֵן. הַתּוֹרָה פִּירְטָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר (12) מוֹמִים הַפּוֹסְלִים כֶּהן מִלְּעִבּוֹד אֶת עֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, אֲךְ יִשְׁנֵן תּוֹלְדוֹת לְאוֹתָם מוֹמִים, מוֹמִים דּוּמִים שֶׁלֹּא נִכְתְּבוּ בַּתּוֹרָה שֶׁגַם הֵם פּוֹסְלִים אֶת הַכֶּהן, 1400 לֹא יִגַּשׁ לְהִקְרִיב אֶת אֲשֵׁי יִקְוֶק (כֶּהן בֶּעַל מוֹם) לֹא יִתְקַרַב לְהִקְרִיב אֶת קִרְבָּנוֹת ה', 1401 מוֹם בּוֹ הַאִיסוּר הוּא רַק בְּעוֹד הַכֶּהן בֶּעַל מוֹם, אֲךְ כִּשֶׁהוּא כִּבֵּר אֵינוֹ בֶּעַל מוֹם, הוּא אֵינוֹ פְּסוּל מִלְּעִבּוֹד בַּמִּקְדָּשׁ, 1402 אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיוֹ לֹא יִגַּשׁ לְהִקְרִיב בְּעוֹד הַכֶּהן בֶּעַל מוֹם, אֲסוּר לוֹ לְהִקְרִיב אֶת קִרְבָּנוֹת ה' 1403: (כב) לֶחֶם אֱלֹהֵיוֹ מִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים וּמִן הַקְּדָשִׁים יֵאָכֵל גַּם כֶּהן בֶּעַל מוֹם יִכּוֹל לֵאכּוֹל מִבֶּשֶׂר קִרְבָּנוֹת קְדָשִׁים קְדָשִׁים וּמִבֶּשֶׂר קְדָשִׁים קְלִיִּים: 1404 (כג) אֲךְ אֶל הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֵא אוֹלָם, לְכֶהן בֶּעַל מוֹם אֲסוּר לְבֵא וּלְהַזוֹת אֶת שֶׁבַע הַהִזָּאוֹת שֶׁל דָּם עַל הַפְּרוּכָת, 1405 וְאֶל הַמְזִבַּח לֹא יִגַּשׁ וְכֵן לֹא יִגַּשׁ הַכֶּהן בֶּעַל הַמוֹם אֶל הַמְזִבַּח הַחִיצוֹן עַל מִנַּת לְהִקְרִיב עֲלָיו קִרְבָּנוֹת, 1406 כִּי מוֹם בּוֹ הַסִּיבָה שֶׁאֲסוּר לוֹ לְבֹא אֶל הַפְּרוּכָת אוֹ אֶל הַמְזִבַּח הַחִיצוֹן הִיא כִּיּוּן שִׁישׁ בּוֹ מוֹם, וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשֵׁי בִכֵךְ שֶׁהַכֶּהן בֶּעַל הַמוֹם לֹא יַעֲבֹד בַּמִּקְדָּשׁ, הוּא לֹא יִחַלֵּל אֶת עֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהֵרִי כֶּהן בֶּעַל מוֹם שֶׁעֲבַד בַּמִּקְדָּשׁ, עֲבוֹדָתוֹ

1389 אונקלוס.

1390 רש"י.

1391 אונקלוס.

1392 רש"י.

1393 רש"י.

1394 רש"י. א"ע: אדם מאוד שמן.

1395 דעת מקרא עפ"י רש"י. וכתב שם פירוש נוסף, שכמותו מפרש הא"ע שהכוונה היא לאדם מאוד נמוך.

1396 רש"י.

1397 רש"י. א"ע: זוהי מחלה בעין.

1398 רש"י. א"ע: מחלה בעין או שזהו איזשהו סוג של עיוות.

1399 רש"י.

1400 רש"י.

1401 אונקלוס.

1402 רש"י.

1403 אונקלוס.

1404 רש"י, והסביר את הטעם שהתורה כתבה גם את דין קדשי קדשים וגם את דין קדשים קלים. אם היה כתוב רק קדשים קלים, הייתי חושב שקדשי קדשים, שקדושתם רבה יותר, אסורים לבעל מום. ואם היה כתוב קדשי קדשים, הייתי חושב שבגלל שקדשי קדשים היו מותרים לזר, למשה בשבעת ימי המילואים, אך קדשים קלים אסורים.

1405 רש"י.

1406 רש"י.

מחוללת, ¹⁴⁰⁷ כִּי אֲנִי יְקֹנֶה מִקְדָּשָׁם אֲנִי ה' מְקַדֵּשׁ אֶת הַמִּקְדָּשׁ וְאֶת כְּלָיו, וְלֹכֵן עֲלֵיכֶם לְהִיזָהָר שְׁלֹא תַחֲלָלוּ אֶת עֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ ¹⁴⁰⁸: (כד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנָיו מִשֶּׁה צִוּוּהוּ אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו שֶׁכֶּהֶן בַּעַל מוֹם לֹא יַעֲבֹד בַּמִּקְדָּשׁ, ¹⁴⁰⁹ וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכֵן צִוּוּהוּ מֹשֶׁה אֶת בְּתֵי הַדִּין שֶׁבִּישְׂרָאֵל, שִׁמְנְעוּ מֵהַכֹּהֲנִים בַּעֲלֵי הַמוֹמִים מִלְּעֲבֹד בַּמִּקְדָּשׁ ¹⁴¹⁰:

ויקרא פרק כב

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹנֶה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנָיו תַּצְווּהוּ אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו, וַיִּנְזְרוּ מִקְדָּשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהֱרֹן וְהַכֹּהֲנִים יִפְרְשׁוּ מִקְרַבְנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּאֲשֶׁר הֵם טֹמְאִים, ¹⁴¹¹ וְלֹא יַחֲלָלוּ אֶת שְׁמֵם קְדָשֵׁי בְכֹךְ שֶׁהַכֹּהֲנִים יִפְרְשׁוּ מֵהַקְרַבְנוֹת בְּשַׁעַת טוֹמְאָתָם, הֵם לֹא יַחֲלָלוּ אֶת הַקְרַבָּן שֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְדִּישׁוּ לָהֶן, ¹⁴¹² אֲשֶׁר הֵם מִקְדָּשִׁים לִי בְשַׁעַת טוֹמְאָתָם, הַכֹּהֲנִים צָרִיכִים לִפְרוֹשׁ גַּם מֵהַקְרַבְנוֹת שֶׁהֵם עֲצֻמָּם מִקְרִיבִים לָהֶן, ¹⁴¹³ אֲנִי יְקֹנֶה אֲנִי ה' קְדוֹשׁ, וְלֹכֵן, עַל הַכֹּהֲנִים לִפְרוֹשׁ מֵהַקְרַבְנוֹת בְּשַׁעַת שֶׁהֵם טֹמְאִים ¹⁴¹⁴: (ג) אָמַר אֲלֵהֶם תֹּאמַר אֵל הַכֹּהֲנִים וְאֵל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, ¹⁴¹⁵ לְדַרְתֵּיכֶם צִוּוּי זֶה נוֹהֵג בְּכָל הַדּוֹרוֹת, כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב מִכָּל זֶרְעֵכֶם אֶל הַקְדָּשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לִיקְוֹן וְטִמְאַתּוּ עָלָיו כָּל כֶּהֵן שִׂיאֲכַל מֵהַקְרַבְנוֹת שֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִקְרִיבוּ לָהֶן בְּעוֹדוֹ טֹמֵא, ¹⁴¹⁶ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִלְּפָנַי כֶּהֵן זֶה (שֶׁאֲכַל בָּשָׂר קְרַבָּן בְּעוֹדוֹ טֹמֵא) יִהְיֶה חַיִּיב בְּכַרְתּוֹ, אֲנִי יְקֹנֶה אוֹתוֹ כֶּהֵן יִיכַרְתּוּ מִלְּפָנַי שֶׁאֲנִי ה', וְנִשְׁמַתּוּ לֹא תִהְיֶה קִיּוּמָת בְּאֵף מִקּוֹם ¹⁴¹⁷: (ד) אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֶהֱרֹן כָּל כֶּהֵן שֶׁנִּטְמָא בְּאַחַת מִשְׁבַּע הַדְּרָכִים הַבְּאוֹת: (I) וְהוּא צְרוּעַ (2) אוֹ זָב שֶׁהִיָּה חוֹלָה בְּצַרְעַת אוֹ בְּזִיבָה, וּמִמִּילָא, בְּשַׁעַת מַחֲלָתוֹ, נִטְמָא, כַּדִּין מִצְרוּעַ אוֹ זָב, בְּקָדָשִׁים לֹא יֵאָכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר אֲסוּר לִכְהֵן שֶׁנִּטְמָא בְּצַרְעַת אוֹ זִיבָה לֵאכּוֹל מִבָּשָׂר הַקְרַבְנוֹת עַד שֶׁהוּא נִטְהַר, כְּלוֹמֵר, עַד הָעֶרֶב שֶׁלֹּאֲחֵר טְבִילְתּוֹ, ¹⁴¹⁸ (3) וְהִנְגַּע בְּכָל טֹמֵא נֶפֶשׁ כֶּהֵן שֶׁנִּטְמָא בְּמִי שֶׁנִּטְמָא בְּטוֹמְאָת

¹⁴⁰⁷ רש"י.

¹⁴⁰⁸ דעת מקרא.

¹⁴⁰⁹ רש"י. רמב"ן בפרק כג' פס' מד': הטעם שהיה צורך לצוות את ב"ד הוא מכיוון שייתכן שהכהן ינסה לכסות על מומו.

¹⁴¹⁰ רש"י. א"ע: שבני ישראל לא ייתנו לכהן בעל מום להקריב להם קרבנות.

¹⁴¹¹ רש"י, רשב"ם. רש"י כתב שתי אפשרויות לפרש את הפסוק, כאשר משמעות שני הפירושים שווה: או שצריך להוסיף לפסוק "וינזרו מקדשי בני ישראל" – "בטומאתם", או שיש כאן סרס המקרא ודרשהו "וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדשים ליי". לפי כל אחד מהפירושים הללו, יש נפקא מינה בהסבר מיהם "אשר הם מקדשים ליי". לפירוש הראשון מדובר על דין חדש, שלכהן אסור גם לאכול קרבן שהוא עצמו הקדיש לשם ה'. לפי הפירוש השני, מדובר על הקרבנות שבני ישראל מקדישים לה'.

¹⁴¹² ספורנו. רמב"ן: שם ה' נמצא במקדש, וכאשר הכהנים מחללים את עבודתם, הם גם מחללים את שמו של ה'.

¹⁴¹³ רש"י לפירוש הראשון.

¹⁴¹⁴ א"ע.

¹⁴¹⁵ אוה"ח.

¹⁴¹⁶ רש"י, ופירש לשון קריבה מלשון אכילה, אלא שהתורה כתבה זאת בלשון קריבה לומר שחייב עליה רק משעת הקרבת החלקים בקרבן שצריכים להיות מוקרבים על גבי המזבח.

¹⁴¹⁷ רש"י וא"ע.

¹⁴¹⁸ רש"י.

מת, 1419 (4) או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע או כהן שנטמא בכך שיצאה ממנו שכבת זרע: (ה) (5) או איש אשר יגע בכל שרץ אשר יטמא לו או כהן שנגע בשרץ, כאשר השרץ היה בגודל שהוא ראוי לטמא (שרץ מטמא בשיעור עדשה), 1420 (6) או באדם אשר יטמא לו או כהן שנגע במת, בשיעור הראוי לטמא, (מת מטמא בכזית, בפסוק הקודם מדובר על כהן שנטמא מאדם שנגע במת, ואילו כאן מדובר בכהן שנגע במת עצמו), 1421 (7) לכל טמאתו וכן כהן שנגע בזב או בזבה או בכל אדם שנטמא ממנו¹⁴²²: (ו) נפש אשר תגע בו כהן אשר יגע בכל אחד מהדברים המטמאים שהוזכרו, 1423 וטמאה עד הערב הרי שהוא יהיה טמא עד הערב לאחר טבילתו, (לדוגמא: אם נטמא בטומאת שרץ, יכול לטבול באותו יום וכך יהיה טהור בערב, אך אם נגע במת, צריך לעבור תהליך טהרה של שבעה ימים, לטבול ביום השביעי, ובערב שלאחר מכן יהיה טהור), 1424 ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים אסור לכהן לאכול מבשר קדשים לפני שהוא טובל במקווה: (ז) ובא השמש וטהר בשקיעת השמש שלאחר הטבילה, הכהן יהיה טהור, 1425 ואחר יאכל מן הקדשים לאחר שקיעת החמה, מותר לכהן לאכול תרומה (אך בחלק מהמקרים אסור לו לאכול מבשר קרבנות עד היום למחרת. לדוגמא: מצורע טובל ביום השביעי לטהרתו, ובערב שלאחר מכן מותר לו לאכול תרומה. ביום השמיני לטהרתו, הוא מביא קרבן ורק לאחר הקרבת הקרבן, מותר לו לאכול בשר קדשים), 1426 כי לחמו הוא (הכהן יאכל מהקדשים רק לאחר טהרתו) כיוון שהקדשים הם מאכלו של הכהן ויש בהם קדושה¹⁴²⁷: (ח) נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה אם כהן אכל נבלה או טריפה של עוף טהור, אסור לו לאחר מכן לאכול בשר קדשים, כיוון שעל ידי אכילת נבלת העוף הטהור, הכהן נטמא. (נבלת עוף טהור היא כאשר העוף מת בצורה טבעית ואילו טריפת עוף טהור היא כאשר העוף נטרף על ידי בעל חיים אחר), 1428 אני יקוק: (ט) ושמרו את משמרתי הכהנים ישמרו את המשמרת שאני (ה') גזרתי עליהם, הכהנים הטמאים יזוהרו מאכילת תרומה, 1429 ולא ישאו עליו חטא (בכך שהכהנים נוהרים מאכילת תרומה בטומאה), הכהנים לא יקבלו על עצמם חטא, 1430 ומתו בו כי יחללהו אם הכהנים יאכלו תרומה בעודם טמאים, הרי שהם חייבים מיתה בידי שמיים, בגלל שבכך הם חיללו את התרומה, 1431 אני יקוק מקדשם אני ה' קידשתי את התרומה, ולכן מי שמחלל את התרומה ראוי לעונש¹⁴³²: (י) וכל זר לא יאכל קדש אדם זר שאינו כהן אסור באכילת תרומה, 1433 תושב בהן עבד עברי של כהן, שלא רצה לצאת לחופש לאחר שש שנים, ורצעו את אזנו, ועתה הוא יהיה עבדו של הכהן עד שנת היובל – גם הוא אסור באכילת

1419 רש"י.

1420 רש"י. א"ע: "אשר יטמא לו" הכוונה היא בשבילו, בשביל ובגלל השרץ הכהן נטמא.

1421 רש"י.

1422 רש"י.

1423 רש"י.

1424 רש"י עפ"י שפ"ח אות ר'.

1425 אונקלוס.

1426 רש"י.

1427 א"ע.

1428 רש"י. רמב"ן: מדובר על אזהרה שלא להיטמא באכילת נבלות וטרפות, לאו דווקא של עוף, כך שלא יצטרך

להיזר מקדשי בני ישראל.

1429 רש"י.

1430 אונקלוס.

1431 רש"י + אונקלוס.

1432 ספורנו.

1433 רש"י.

תרומה, ¹⁴³⁴ וְשָׁבִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ וְכֵן עֶבֶד עֲבָרִי הַקְּנוּי לֵאדוֹנוֹ הַכֶּהֱן לְמִשְׁךְ שֵׁשׁ שָׁנִים, אִינוֹ מוֹתֵר בְּאֲכִילַת תְּרוּמָה¹⁴³⁵: (יֵא) וְכִהֵן כִּי יִקְנֶה נַפְשׁ קְנִיָּן כֶּסֶפּוֹ כֹּאשֶׁר כֶּהֱן יִקְנֶה עֶבֶד כְּנַעֲנִי, שֶׁנֶּחֱשַׁב לְקִנְיִן כֶּסֶפוֹ שֶׁל הַכֶּהֱן. (בְּנִיגוּד לְעֶבֶד עֲבָרִי, בּוֹ אֵין גּוֹף הָעֶבֶד קְנוּי לְכֶהֱן וְלִכְּן אִינוֹ אוֹכֵל בְּתְרוּמָה, גּוֹפוֹ שֶׁל הָעֶבֶד הַכְּנַעֲנִי קְנוּי לְכֶהֱן, וְלִכְּן עֶבֶד כְּנַעֲנִי מוֹתֵר בְּאֲכִילַת תְּרוּמָה), ¹⁴³⁶ הוּא יֹאכַל בּוֹ עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל כֶּהֱן אוֹכֵל בְּתְרוּמָה, וְיִלְיָד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְּלִחְמוֹ וְכֵן בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת שֶׁל כֶּהֱן, מוֹתֵרִים בְּאֲכִילַת תְּרוּמָה¹⁴³⁷: (יב) וּבֵת כִּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר אִם הֵבֵת שֶׁל כֶּהֱן תִּתְחַתֵּן עִם אָדָם שְׂאִינוֹ כֶּהֱן, ¹⁴³⁸ הוּא בְּתְרוּמַת הַקְּדוֹשִׁים לֹא תֹאכַל (אִם בֵּת כֶּהֱן תִּתְחַתֵּן עִם אָדָם שְׂאִינוֹ כֶּהֱן) אֲסוּר לֵה לֵאכּוֹל תְּרוּמָה מִשַּׁעַת הַחַתוּנָה. כֹּל עוֹד בֵּת כֶּהֱן לֹא הִתְחַתְּנָה, מוֹתֵר לֵה לֵאכּוֹל תְּרוּמָה, אֲךְ בְּרַגַע שֶׁהִיא מִתְחַתְּנֶת עִם אָדָם שְׂאִינוֹ כֶּהֱן, הִיא אֲסוּרָה בְּאֲכִילַת תְּרוּמָה: (יג) וּבֵת כִּהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וְגְרוּשָׁה אִם בְּתוֹ שֶׁל כֶּהֱן שֶׁהִתְחַתְּנָה עִם אָדָם שְׂאִינוֹ כֶּהֱן (וּמֵאוֹתוֹ רַגַע נֹאסְרָה בְּאֲכִילַת תְּרוּמָה) תִּתְאַלְמֵן אוֹ תִתְגַּרֵּשׁ מִבַּעֲלָהּ שְׂאִינוֹ כֶּהֱן, ¹⁴³⁹ וְזָרַע אֵינִן לָהּ אִם אֵין לְבַת הַכֶּהֱן צֶאֱצֵאִים מֵהָאָדָם שְׂאִינוֹ הִיא הִתְחַתְּנָה, ¹⁴⁴⁰ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כְּנַעֲוִרֶיהָ בֵּת הַכֶּהֱן חוֹזֶרֶת לְבֵית אֲבִיהָ כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּיַמֵּי הַנְּעוּרִים שֶׁלָּהּ, וְהַתּוֹרָה מְסַבֵּרָה לְעִנְיָן מֵהָיָה חוֹזֶרֶת לְבֵית אֲבִיהָ, ¹⁴⁴¹ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹאכַל מוֹתֵר לֵה (לְבַת הַכֶּהֱן שֶׁחֹזְרָה לְבֵית אֲבִיהָ) לֵאכּוֹל תְּרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁהִיא מוֹתֵר לֵה לֵאכּוֹל לִפְנֵי שֶׁהִתְחַתְּנָה עִם בַּעֲלָהּ שְׂאִינוֹ כֶּהֱן, ¹⁴⁴² וְכֹל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ אֲבֵל אֲסוּר לֵאדָם זָר לֵאכּוֹל תְּרוּמָה¹⁴⁴³: (יד) וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה אִם אָדָם שְׂאִינוֹ כֶּהֱן אֲכַל תְּרוּמָה בְּשׁוֹגֵג, ¹⁴⁴⁴ וְיִסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו (הָאָדָם שְׂאִינוֹ כֶּהֱן שֶׁאֲכַל תְּרוּמָה בְּשׁוֹגֵג) צָרִיךְ לְהוֹסִיף חֲמִשִּׁית עַל הַתְּרוּמָה שֶׁאֲכַל בְּשׁוֹגֵג, לְמִשְׁלַל: אִם אֲכַל אַרְבַּעַה קִילוֹ, צָרִיךְ לְהוֹסִיף עוֹד קִילוֹ אֶחָד, ¹⁴⁴⁵ וְנָתַן לְכִהֵן אֶת הַקְּדוֹשׁ (הָאָדָם שְׂאִינוֹ כֶּהֱן שֶׁאֲכַל תְּרוּמָה בְּשׁוֹגֵג) יִיתֵן פִּירוֹת (וְדוּוּקָא פִירוֹת) לְכֶהֱן כְּדִי שִׁיחִיו לְכֶהֱן תַּחַת הַתְּרוּמָה שֶׁאֲכַל, וּבַעֲבוּר הַחֹמוֹשׁ שֶׁעָלָיו לְהוֹסִיף¹⁴⁴⁶: (טו) וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת קֹדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַכֹּהֲנִים לֹא יִחַלְלוּ אֶת הַתְּרוּמָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי שִׁיאֲכִילוּ אוֹתָהּ לְזָרִים, ¹⁴⁴⁷ אֶת אֲשֶׁר יִרְיִמוּ לְיִקְנֹק (אֶת הַתְּרוּמָה) שְׁבַנֵי יִשְׂרָאֵל יִפְרִישׁוּ לָשֶׁם הִי¹⁴⁴⁸: (טז) וְהִשְׂיֵאוּ אוֹתָם עֲזוֹן אֲשֶׁמָּה בְּאֲכָלָם אֶת

¹⁴³⁴ רש"י.

¹⁴³⁵ רש"י. הגמ' במסכת קידושין למדה שאם היה כתוב רק תושב כהן, הייתי אומר שמדובר במי שקנוי לאדונו למשך שש שנים, ואילו מי שנרצע מותר באכילת תרומה, ולכן התורה הייתה צריכה לכתוב את שניהם.

¹⁴³⁶ רש"י.

¹⁴³⁷ רש"י.

¹⁴³⁸ רש"י.

¹⁴³⁹ רש"י.

¹⁴⁴⁰ רש"י.

¹⁴⁴¹ אונקלוס.

¹⁴⁴² א"ע.

¹⁴⁴³ אונקלוס. רש"י: הפסוק בא להתיר אכילת אונן בתרומה. א"ע: הפסוק בא לומר שאם יש לה בן מבעלה, הרי שהיא נחשבת לזר ואסור לה לאכול תרומה.

¹⁴⁴⁴ רש"י, רשב"ם.

¹⁴⁴⁵ רשב"ן, ולפירושו, הזר צריך להוסיף על התרומה חמישית. א"ע מסביר כמו הרמב"ן, אך מכניס זאת לפסוק בדרך אחרת, ופירש בשני דרכים" א. ונתן לכהן עם הקודש, עם התרומה צריך לתת חמישית. ב. "ונתן לכהן" מושך אחריו גם את ענין הקרן וגם את החמישית.

¹⁴⁴⁶ רש"י.

¹⁴⁴⁷ רש"י. רמב"ן: האיסור הוא על בני ישראל, וכך צריך לקרוא את הפסוק: "ולא יחללו בני ישראל את קדשי בני ישראל", ויש בכך איסור נוסף באכילת תרומה רזר. בסוף דבריו כתב הרמב"ן שהאסור הוא על טבל.

¹⁴⁴⁸ אונקלוס.

קִדְשֵׁיהֶם הַכֹּהֲנִים יִקְבְּלוּ עַל עֲצָמָם חֹטֵא, אִם יֹאכִילוּ אֶת הַתְּרוּמָה לְזָרִים,¹⁴⁴⁹ כִּי אֲנִי יִקְוֶה מִקִּדְשָׁם אֲנִי ה' קִדְשֵׁתִי אֶת הַפִּירוֹת הָאֵלוּ לַתְּרוּמָה, לְאַחַר שִׁבְעֵי יִשְׂרָאֵל הִפְרִישׁוּ אֶת הַפִּירוֹת הָאֵלוּ לְשֵׁם תְּרוּמָה, וְלִכֵּן אֲסוּר לְהֹאכִילֵם לְזָרִים¹⁴⁵⁰: (יז) וַיְדַבֵּר יִקְוֶה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יח) דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם תְּדַבֵּר אֶל אֶהֱרֹן, אֵל בָּנָיו וְאֵל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְתֹאמַר לָהֶם, אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל וּמִהַגְרִים שֶׁהִתְגַּיֵּרוּ, אֲשֶׁר יִקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל נִדְרֵיהֶם שִׁיקְרִיב קָרְבַּן לְשֵׁם נֹדֵר, לְדוֹגְמָא: אִם אָמַר "הֲרִי עָלַי עוֹלָה", אֲךָ לֹא יִיחַד לְכַךְ בַּהֲמָה מִסּוּיֵימַת,¹⁴⁵¹ וְלִכְלֵל נִדְבוֹתָם וְכֵן אִם מִקְרִיב בַּהֲמָה לְשֵׁם קָרְבַּן נֹדֵבָה, שֹׁאֲמַר עַל בַּהֲמָה מִסּוּיֵימַת שֶׁהִיא תִשְׁמַשׁ לְשֵׁם הַקָּרְבַּן,¹⁴⁵² אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לִיקְוֶה לְעֹלָה אֶת הַנֹּדֵר אוֹ הַנֹּדֵבָה מִקְרִיב הָאָדָם לְשֵׁם קָרְבַּן עוֹלָה¹⁴⁵³: (יט) לְרִצְנָכֶם תִּקְפִּידוּ עַל הַדִּינִים הַבָּאִים כִּדִּי שֶׁהַקָּרְבַּן יִהְיֶה לָכֶם לְרִצּוֹן לִפְנֵי,¹⁴⁵⁴ תָּמִים זָכָר עַל קָרְבַּן הַנֹּדֵר אוֹ הַנֹּדֵבָה לְשֵׁם עוֹלָה: לְהִיּוֹת זָכָר לְלֹא מוֹם, בְּבִקְרָה בְּכִשְׂבִּים וּבְעִזִּים מוֹתֵר לָכֶם לְהִבְיֵא לְשֵׁם קָרְבַּן עוֹלָה: בִּקְרָה, כִּבְשִׁים אוֹ עִזִּים: (כ) כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ אֶל תִּקְרִיבוּ כָל בַּהֲמָה בְעֵלֶת מוֹם,¹⁴⁵⁵ כִּי לֹא לְרִצּוֹן יִהְיֶה לָכֶם כִּיּוֹן שֶׁבַּהֲמָה בְעֵלֶת מוֹם לֹא תִהְיֶה לְרִצּוֹן¹⁴⁵⁶: (כא) וְאִישׁ כִּי יִקְרִיב זֶבַח שְׁלָמִים לִיקְוֶה אִם אָדָם יִקְרִיב בַּהֲמָה לְה' לְשֵׁם קָרְבַּן שְׁלָמִים, לְפִלְאָה נֹדֵר אוֹ לְנִדְבָה הָאָדָם הִפְרִישׁ אֶת הַקָּרְבַּן עַל יְדֵי שֶׁהוּצֵא בְּפִיו וְאָמַר "הֲרִי עָלַי שְׁלָמִים" (נֹדֵר), אוֹ "הֲרִי זֶה שְׁלָמִים" (נֹדֵבָה),¹⁴⁵⁷ בְּבִקְרָה אוֹ בְּצִאֵן הָאָדָם יִכּוֹל לְהִבְיֵא אֶת קָרְבַּן הַשְּׁלָמִים מִבִּקְרָה אוֹ צֹאן, תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן עַל מִנַּת שֶׁהַקָּרְבַּן יִהְיֶה לְרִצּוֹן לִפְנֵי ה', הַקָּרְבַּן חַיִּיב לְהִיּוֹת "תָּמִים", בְּלֹא מוֹם (אֲךָ מוֹתֵר לְהִבְיֵא נִקְבָה), כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ אֲסוּר שִׁיחִיה מוֹם בַּבְּהֵמָה הַמּוֹקְרֶבֶת לְשֵׁם קָרְבַּן שְׁלָמִים, וְעִכְשֵׁי מוֹנֵה הַתּוֹרָה אֶת הַמוֹמִים הַשּׁוֹנִים הַמוֹסְלִים בַּבְּהֵמָה: (כב) (1) עֹוֹרֶת בַּהֲמָה עִיּוּרֶת,¹⁴⁵⁸ (2) אוֹ שְׁבוּר בַּהֲמָה שִׁישׁ בַּה שֶׁבַר,¹⁴⁵⁹ (3) אוֹ חֲרוּץ בַּהֲמָה שְׁרִישׁ הַעֵין שֶׁלָּה נִסְדָּק,¹⁴⁶⁰ (4) אוֹ יִבְלָת בַּהֲמָה שִׁישׁ בַּה יִבְלַת,¹⁴⁶¹ (5) אוֹ גֵרֶב בַּהֲמָה הַחוֹלָה בְּסוּג שֶׁל שַׁחִין שֶׁנִּקְרָאת גֵּרֶב,¹⁴⁶² (6) אוֹ יִלְפַת בַּהֲמָה הַחוֹלָה בְּסוּג שֶׁל שַׁחִין שֶׁנִּקְרָא יִלְפַת,¹⁴⁶³ לֹא תִקְרִיבוּ אֶלֶּה לִיקְוֶה אֶל תִּקְדִּישׁוּ בַּהֲמָה שִׁישׁ בַּה אֶחָד מִשְׁשֵׁת הַמוֹמִים הָאֵלֶּה לְקָרְבַּן לְה',¹⁴⁶⁴ וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנֶנּוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לִיקְוֶה וְאֲסוּר לָכֶם לְהִקְטִיר אֶת אִיבְרִיָה עַל גְּבִי

¹⁴⁴⁹ רש"י. אונקלוס: מדובר על אכילת תרומה בטומאה, וזהו חטא הכהנים המוזכר בפסוק. אוה"ח: באם הזר שאכל תרומה בשוגג, לא ישלם את הקרן והחומש, אזי חטאו ייחשב לחטא במזיד. א"ע: הכהנים לא יחטיאו את בני ישראל באכילת תרומה, על ידי שאכילו תרומה לזרים שבבני ישראל, וכן פירש רשב"ם.

¹⁴⁵⁰ ספורנו.

¹⁴⁵¹ רש"י. רמב"ן: נדר בדרך כלל נידר בשעה שאדם בצרה, ואז אינו מייחד בהמה ספציפית.

¹⁴⁵² רש"י.

¹⁴⁵³ אונקלוס.

¹⁴⁵⁴ רש"י.

¹⁴⁵⁵ אונקלוס.

¹⁴⁵⁶ אונקלוס.

¹⁴⁵⁷ רש"י וא"ע.

¹⁴⁵⁸ רש"י.

¹⁴⁵⁹ אונקלוס. א"ע: יש מפרשים ששבור היינו ביד וחרוץ היינו ברגל.

¹⁴⁶⁰ רש"י.

¹⁴⁶¹ רש"י. א"ע: היינו לובן בעין.

¹⁴⁶² רש"י.

¹⁴⁶³ רש"י.

¹⁴⁶⁴ רש"י: הסיבה שהתורה חזרה על כך שלש פעמים הוא כדי לאסור את הקדשתו, שחיטתו וזריקת דמו.

המזבח¹⁴⁶⁵: (כג) וְשׁוֹר וְשֶׁה שְׂרוּעַ שׁוֹר או שה שאחד מאיבריו גדול יותר מהאיבר השני, לדוגמא: שור שידו האחת גדולה יותר מהיד השנייה,¹⁴⁶⁶ וְקָלוֹט וכן שור או שה שפרסתו אינה סדוקה, למשל: איל ששלש פרסותיו סדוקות, אך הפרסה הרביעית אינה סדוקה,¹⁴⁶⁷ נְדָבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ מותר להביא שור או שה שרוע או קלוט בתור נדבה לבית המקדש, על מנת שהגזברים ימכרו את הבהמה וישתמשו בכסף לבדק הבית, לשיפוצים לבית המקדש,¹⁴⁶⁸ וְלַנְדָר לֹא יִרְצָה אך אסור להקריב שור או שה שרוע וקלוט לשם קרבן על המזבח¹⁴⁶⁹: (כד) וּמַעֲוֹד וְכַתּוֹת בהמה שביציה או הגיד שלה מעוכים או כתותים (שזה יותר ממעוכים), וְנִתּוּק וְכַרוֹת או שהם מנותקים לגמרי, או שניתקו אותם, בין ביד ובין בכלי אך הם עדיין נמצאים בכיס,¹⁴⁷⁰ לֹא תִקְרִיבוּ לִיקְוֹק אסור להקריב בהמה כזו לקרבן לה', וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ וכן אסור לעשות זאת לבהמה, אפילו אם היא אינה מיועדת לקרבן¹⁴⁷¹: (כה) וּמִיד בֶּן נֶכֶר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֱלֹהִים אסור לכם להקריב בהמה בעלת מום שהקדישה גוי. לגוי מותר להקריב בהמה בעלת מום במזבח שבנה, אך אסור לו להקריב בהמה עם מום במקדש,¹⁴⁷² כִּי מִשְׁחָתָם בָּהֶם כיוון שיש בבהמה זו חבלה,¹⁴⁷³ מוֹם בָּם יש בבהמה זו מום,¹⁴⁷⁴ לֹא יִרְצוּ לָכֶם אין בהמות אלו יכולות לכפר עליכם¹⁴⁷⁵: (כו) וַיִּדְבֵר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כז) שׁוֹר או כֶּשֶׁב או עֹז כִּי יוֹלֵד כאשר שור או כבש או עז נולדים, וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ במשך שבעת הימים הראשונים, על הבהמה להיות יחד עם אימא שלה ואסור להקריב אותה לקרבן, וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלְאָה מהיום השמיני ללידת הבהמה והלאה,¹⁴⁷⁶ יִרְצָה לְקָרְבַּן אִשָּׁה לִיקְוֹק הבהמה יכולה להיות מוקרבת לרצון לפני ה'¹⁴⁷⁷: (כח) וְשׁוֹר או שֶׁה אֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בַיּוֹם אֶחָד אסור לשחוט באותו יום את האם ובנה או ביתה, בין אם שוחטים קודם את האם או ששוחטים קודם את הבן או הבת, (אך אינו לוקה במקרה ושחט באותו יום בהמה ואת אביה)¹⁴⁷⁸: (כט) וְכִי

¹⁴⁶⁵ רש"י.

¹⁴⁶⁶ רש"י.

¹⁴⁶⁷ רש"י.

¹⁴⁶⁸ רש"י. רמב"ן: רוב הנודרים, כוונתם לשם קרבן ורוב הנודבים, מנדבים את קרבנם לשם בדק הבית. כמו"כ, כתב הרמב"ן שגם המומים האחרים מותרים בנדבה לבדק הבית, והדבר נלמד באחת משתי דרכים: או בק"ו – ומה שרוע וקלוט שזהו מום מולד, מותר להקדישם לבדק הבית, מום כמו שחין שבאל אחר הלידה והוא מום במקרה, אינו דין שיהיה מותר להקריבו לבדק הבית? או בכך שפסוק זה מוסב גם על מה שנאמר לפני כן. כמו"כ כתב הרמב"ן, שלנדבה אין ברירה כיוון שהקדיש דווקא בהמה זו, אך לנדר, אם אדם בוחר בהמה בעלת מום לשם קיום נדרו, יש בכל איזולת.

¹⁴⁶⁹ רש"י.

¹⁴⁷⁰ רש"י.

¹⁴⁷¹ רש"י.

¹⁴⁷² רש"י.

¹⁴⁷³ רש"י. א"ע: מלשון השחתה. ספורנו: למרות שחלק מהמומים הם מומים שבסתר (כגון סירוס), הרי שהבהמה עדיין הושחתה.

¹⁴⁷⁴ אונקלוס.

¹⁴⁷⁵ רש"י.

¹⁴⁷⁶ א"ע. בהסבר "שור" וכן שאר שמות הבהמות, כתב הא"ע שיש לפרש שמדובר ע"ש סופו, למרות עכשיו בהמה זו אינה שור, היא עתידה לגדול להיות שור, או שזהו שם המין של הבהמה. כלי יקר: בהמה נולדת בשלמותה לעומת האדם שאינו זה כך, ולכן התורה הייתה צריכה לומר לנו שאסור להקריב את הבהמה במשך שבעת ימיה הראשונים, למרות שהבהמה נולדה בשלמותה.

¹⁴⁷⁷ אונקלוס.

¹⁴⁷⁸ רש"י. א"ע: האיסור נוהג בין בזכר ובין בנקבה. רמב"ן: הסיבה שהתורה לא כתבה את הדין בפרה, למרות שבזכרים אין איסור וכל האיסור נוהג בנקבות היא, כיוון שהתורה דיברה לפני כן בדין שור או שה.

תִּזְבְּחוּ זֶבַח תּוֹדָה לַיהוָה כְּאֲשֶׁר תִּקְרְבוּ קִרְבַּן תּוֹדָה לַיהוָה, לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ תִּקְרְבוּ אֶת הַקִּרְבָּן בְּאוֹפֶן שִׁיחִיָּה לָכֶם לְרִצּוֹן לִפְנֵי ה', וְאֵל תַּחֲשְׁבוּ בִשְׁעַת הַשְּׁחִיטָה לֵאכּוֹל אֶת הַקִּרְבָּן לְאַחַר זְמַן אֲכִילְתוֹ (שֶׁהוּא יוֹם הַקִּרְבָּנוֹ וְהַלִּילָה שֶׁלֹּאֲחֵרָיו)¹⁴⁷⁹: (ל) בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָתְשׁוֹ אֶת הַקִּרְבָּן עַל מִנְתּוֹ לֵאכּוֹלוֹ בַּיּוֹם שִׁחִיטְתוֹ, וְשֹׁלֵא לְהוֹתִיר מִמֶּנּוּ עַד הַבּוֹקֵר שֶׁלְמַחֲרַת יוֹם שִׁחִיטְתוֹ,¹⁴⁸⁰ אֲנִי יְקַזֵּק אֲנִי ה' גִּזְרַתִּי עַל דְּבַר זֶה, וְלִכְן עֲלֵיכֶם לְהַקְפִּיד עַל כֹּךָ¹⁴⁸¹: (לֹא) וְשָׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי תִּלְמְדוּ אֶת פְּרִטֵי הַדִּינִים שֶׁל הַמִּצְוֹת שֶׁאֵינִי מְצוּוֶה אֶתְכֶם עֲלֵיהֶן,¹⁴⁸² וְעָשִׂיתֶם אֹתָם וְכך, לְאַחַר שֶׁתִּלְמְדוּ אֶת פְּרִטֵי הַמִּצְוֹת, תִּקְיִימוּ אֹתָם,¹⁴⁸³ אֲנִי יְקַזֵּק אֲנִי אַחֲקוֹר כָּל דְּבַר שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂים, וְאִם אַתֶּם מְקִיְיִמִים אֶת הַמִּצְוֹת שֶׁבִלְבָב¹⁴⁸⁴: (לֹב) וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי אֶל תַּעֲבְרוּ בְּמִזִּיד עַל הַמִּצְוֹת שֶׁצִּוִּיתִי אֶתְכֶם, כִּיִּוֹן שֶׁאַם תַּעֲשׂוּ כֹךָ, תִּחַלְלוּ שֵׁם שְׁמַיִם,¹⁴⁸⁵ וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּקְדְּשׁוּ אֶת שְׁמִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, תִּמְסְרוּ אֶת נַפְשְׁכֶם כְּדִי לֹא לַעֲבֹר עַל אַחַת מִמִּצְוֹתַי (לְמַשֵּׁל: אִם גּוֹיִים מְצוּוִים עַל הָאָדָם בִּשְׁעַת הַשְּׂמֵד לַעֲבֹר עַל מִצְוֶה מֵה', וְהֵם מֵאִיִּמִים עֲלֵיו שֶׁאִם לֹא יַעֲבֹר עַל הַמִּצְוֶה, יִהְרָגוּ אוֹתוֹ, עֲלֵיו לְמַסּוֹר אֶת נַפְשׁוֹ וְלִהְיָרָג),¹⁴⁸⁶ אֲנִי יְקַזֵּק מְקַדְּשְׁכֶם אֲנִי ה' הַמְקַדֵּשׁ אֶתְכֶם, וְמִצְוֶה אֶתְכֶם עַל קִידוּשׁ ה',¹⁴⁸⁷: (לֵג) הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל מִנְתּוֹ לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, וְכִדִּי שֶׁתִּקְדְּשׁוּ אֶת שְׁמִי,¹⁴⁸⁸ אֲנִי יְקַזֵּק אֲנִי ה' נֶאֱמַר לְשֵׁלֶם שְׂכָר לְמִי שֶׁמְקַדֵּשׁ אֶת שְׁמִי¹⁴⁸⁹:

ויקרא פרק כג

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹזֵק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֹאמַר לָהֶם, מוֹעֲדֵי יְקֹזֵק זְמַנֵּי ה', הַזְּמַנִּים שֶׁאַתֶּם תִּקְבְּעוּ בְּתוֹר חֹג ה',¹⁴⁹⁰ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מְקַרְאֵי קִדְּשׁ (הַזְּמַנִּים) אֲשֶׁר תִּכְרִיזוּ עֲלֵיהֶם כְּמוֹעֲדֵי קוֹדֵשׁ, כַּחֲגִים,¹⁴⁹¹ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי אֱלוֹהִים הַמּוֹעֲדִים שֶׁאֵינִי (ה') רוֹצֵה

¹⁴⁷⁹ רש"י בפירושו הראשון. בפירושו השני כתב שהתורה באה למעט מתעסק בשחיטה.

¹⁴⁸⁰ רש"י.

¹⁴⁸¹ רש"י.

¹⁴⁸² רש"י. א"ע: לקיים את המצוות שבלב. רמב"ן: פרטי הדינים הקשורים בקרבנות שהוזכרו: לא לשחוט את הקרבן בשבעת הימים הראשונים ללידתו וכו'.

¹⁴⁸³ רש"י.

¹⁴⁸⁴ עפ"י א"ע.

¹⁴⁸⁵ רש"י.

¹⁴⁸⁶ רש"י. ספורנו: אעשה ניסים לבני ישראל ועל ידי כך יתקדש שמי.

¹⁴⁸⁷ עפ"י רש"י בפס' הבא.

¹⁴⁸⁸ רש"י.

¹⁴⁸⁹ רש"י א"ע: הוסיף כאן את הדיבר הראשון "אני ה'", כדי לומר לנו שזהו עיקר כל המצוות.

¹⁴⁹⁰ רשב"ם. אונקלוס: מלשון מאורע, בכל יום שיארעו, תעשו את המועדים קודש. ספורנו: הזמנים שאתם תתוועדו ותאספו את העם לצורך ענייני קדושה, וכן פירש הרמב"ן. רש"י: מכאן שצריך לעבר שנים וחודשים כאשר צריך לך. רמב"ן: הסיבה ששבת מוזכרת כאן היא בגלל שהוא נמנה על מקראי הקודש, או שהכוונה במקראי קודש הוא על מה שנזכר אחרי כן, על החגים, וחזר על כך מכיוון שהפסיק בציווי השבת, וכן רצתה התורה להזהיר שלא יעשו בשבת אוכל נפש, גם כאשר חל יו"ט בשבת, והראיה לפירוש זה הוא הסיום: "מלבד שבתות ה'", ולכן התורה לא פירטה את הציווי על הקרבת הקרבנות בשבת. הסיבה שהתורה לא פירטה את קרבנות המוספים היא בגלל שהמוספים נוהגים רק בא"י. אה"ח: התורה כתבה כאן את עניין השבת כדי לומר לנו שרק המועדים נדחים בעצת ב"ד, ולא השבתות. רש"י כתב שסמיכות שבת אצל המועדות הוא כדי לומר לנו שכל המחלל את המועדות כאילו חילל את השבתות.

¹⁴⁹¹ דעת מקרא.

שתצינו¹⁴⁹²: (ג) **שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה** במשך ששת ימי השבוע, המלאכה תיעשה,¹⁴⁹³ **וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי** ביום השביעי של השבוע, בשבת, **שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן** (ביום השביעי של השבוע) תשבתו מכל מלאכה, אסור לכם לעשות מלאכה, **מִקְרָא קֹדֶשׁ** עליכם ללבוש בגדים מכובדים, להתפלל את התפילות המיוחדות ביום, ולאכול את סעודות החג,¹⁴⁹⁴ **כָּל מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ** אסור לכם לעשות כל מלאכת מחשבת ביום השבת, **שַׁבַּת הוּא לִיקוּק בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם** בכל מקום שאתם יושבים, בין בארץ ישראל ובין בחוץ לארץ, תקיימו את מצוות השבת¹⁴⁹⁵: (ד) **אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְקוּק** אלה הם הזמנים שאתם תקדשו בתור מועדים לה', **מִקְרָא קֹדֶשׁ** עליכם להכריז ברבים שביום זה חל החג, בית דין חייבים לוודא שהעם יודע שביום זה חל חג, **אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם** בית דין חייב להכריז על מועדים אלו בזמנם, בית דין מודיע לציבור מתי חלים מועדים אלו, כיוון שחגים אלו מבוססים על קידוש החודש של בית דין¹⁴⁹⁶: (ה) **בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ** ביום י"ד לחודש ניסן, **בֵּין הָעֲרֵבִים** לאחר שעברו שש שעות וחצי מתחילת היום,¹⁴⁹⁷ **פָּסַח לִיקוּק** הוא יום שמקריבים בו לה' את קרבן הפסח¹⁴⁹⁸: (ו) **וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה** ביום ט"ו לחודש ניסן, **חַג הַמִּצּוֹת לִיקוּק** חל חג לשם ה' שנקרא חג המצות, **שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ** מצווה לאכול מצות בכל שבעת ימי חג המצות (אם כי החיוב לאכול מצה הוא רק בלילה הראשון): (ז) **בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן** ביום הראשון של חג המצות, **מִקְרָא קֹדֶשׁ יְהִיָּה** (ביום הראשון של חג המצות) עליכם ללבוש בגדי חג, להתפלל את התפילות המיוחדות ביום, ולאכול את סעודות החג, **כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ** אסור לכם לעשות כל מלאכה שהיא לשם עבודה, אך מותר לכם לעשות מלאכה שהיא לצורך אוכל נפש¹⁴⁹⁹: (ח) **וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לִיקוּק שִׁבְעַת יָמִים** במשך שבעת ימי חג המצות, עליכם להקריב קרבנות מוספים, קרבנות שיש להקריבם בנוסף לקרבנות התמיד שמקריבים בכל יום. קרבנות המוספים מפורטים בפרשת פנחס,¹⁵⁰⁰ **בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ** ביום השביעי של חג המצות, עליכם ללבוש בגדי חג, להתפלל את התפילות המיוחדות ביום, ולאכול את סעודות החג, **כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ** (ביום השביעי) אסור לעשות מלאכה שאינה לצורך אוכל נפש: (ט) **וַיְדַבֵּר יְקוּק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (י) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם** תדבר אל בני ישראל ותאמר להם:¹⁵⁰¹ **כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם** כאשר אתם (בני ישראל) תיכנסו לארץ שאני (ה') נותן לכם, כשאתם תיכנסו לארץ ישראל,¹⁵⁰² **וְקִצְרַתֶּם אֶת קִצְרֶיהָ** כאשר אתם (בני ישראל) תקצרו את התבואה שבארץ ישראל, **וְהִבֵּאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְרֵיכֶם**

¹⁴⁹² ספורנו.

¹⁴⁹³ אונקלוס.

¹⁴⁹⁴ רש"י בפס' לה'. דעת מקרא: עליכם להודיע ברבים מתי חל החג.

¹⁴⁹⁵ א"ע.

¹⁴⁹⁶ ספורנו.

¹⁴⁹⁷ רש"י.

¹⁴⁹⁸ רש"י.

¹⁴⁹⁹ רמב"ן, והאריך לדחות את דברי רש"י (בפס' ח') שלומד שמדובר באיסור דבר האבד, וששאר הדברים

נלמדים מק"ו.

¹⁵⁰⁰ רש"י. ספורנו: בהקרבנות המוספים מוכח שאין דין חול המועד כיום חול רגיל.

¹⁵⁰¹ א"ע: "דבר" – לאסוף את בני "ואמרת" – עצם האמירה.

¹⁵⁰² א"ע: בשבת ופסח לא כתב "כי תבואו אל הארץ", כיוון שבני ישראל שמרו שבת וקיימו את חג הפסח במדבר.

אֶל הַכֹּהֵן עֲלֵיכֶם לְהֵבִיא מִהַשְּׁעוּרִים הָרֵאשׁוֹנוֹת, כְּמוֹת שֶׁל עוֹמֵר שְׁעוּרִים (עוֹמֵר הַיָּמִים מִדֵּיּדָה שְׁשׁוּה לְמִידַת הַמִּדֵּיּדָה שֶׁנִּקְרָאת עֲשִׂירִית הָאִיפָה) לֶשֶׁם מִנַּחַת הָעוֹמֵר.¹⁵⁰³ אֲסוּר לְקַצֹּר אֶת שְׂאֵר הַתְּבוּאָה הַחֲדָשָׁה שֶׁל הַשָּׁנָה, לִפְנֵי קְצִירַת הָעוֹמֵר.¹⁵⁰⁴ (יֵא) וְהֵנִיף אֶת הָעוֹמֵר לִפְנֵי יִקְוֶה הַכֹּהֵן יִנִּיף אֶת מִנַּחַת הָעוֹמֵר לִפְנֵי ה', עַל יְדֵי שְׁמַעְלָה וּמוֹרִיד אֶת הַשְּׁעוּרִים, וְלֵאחֵר מִכֵּן מִנִּיף אוֹתָם לְכָל אֶחָד מֵאַרְבַּעַת רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם,¹⁵⁰⁵ לְרִצְנָכֶם אִם תִּקְרִיבוּ עֲשִׂירִית הָאִיפָה שְׁעוּרִים, הֲרִי שִׁזָּה יִהְיֶה לָכֶם לְרִצּוֹן,¹⁵⁰⁶ מִמִּחְרַת הַשָּׁבָת יִנִּיפוּ הַכֹּהֵן בְּיוֹם שְׁלֹאחַר יוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַמִּצּוֹת, הַכֹּהֵן יִנִּיף אֶת מִנַּחַת הָעוֹמֵר.¹⁵⁰⁷ (יב) וְעֲשִׂיתֶם בְּיוֹם הַנִּיפְכֶם אֶת הָעוֹמֵר תִּקְרִיבוּ בְּיוֹם הַנֶּפֶת הָעוֹמֵר, בְּנוֹסֵף לְשֹׂאֵר הַקְּרִבּוֹת שְׁצִרִיכִים לְהִיּוֹת מוֹקְרָבִים בְּאוֹתוֹ יוֹם (כְּמוֹ קְרִבּוֹת הַתְּמִיד וּמוֹסָפֵי חַג הַמִּצּוֹת),¹⁵⁰⁸ כִּבֵּשׁ תְּמִים בֵּין שְׁנֵתוֹ כִּבֵּשׁ לֵאלֹהִים מוֹם שְׁעוֹד לֹא מֵלֵאָה לֹו שָׁנָה, לְעֹלָה לְיִקְוֶה הַכֵּבֶשׁ יוֹקְרֵב לְה' לֶשֶׁם קְרִבּוֹן עוֹלָה: (יג) וּמִנַּחְתּוֹ הַמִּנַּחַח שִׁישׁ לְהֵבִיא יַחַד עִם הָעוֹלָה הַמוֹקְרֶבֶת עִם מִנַּחַת הָעוֹמֵר הַיָּא: שְׁנֵי עֲשָׂרִים סֵלֹת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן סֵלֹת בְּכִמוֹת שֶׁל שְׁנֵי עֲשָׂרִים, מְעוֹרְבֶבֶת בְּשֶׁמֶן,¹⁵⁰⁹ אִשָּׁה לְיִקְוֶה רִיחַ נִיחַח וְנִסְכָּה יִזֵּן רְבִיעִית הֵהִיז וְכֵן צְרִיךְ לְהֵבִיא יַחַד עִם הַכֵּבֶשׁ לְעוֹלָה, יִין בְּכִמוֹת שֶׁל רְבִיעִית הַהֵיז, כְּדֵי לְנַסֵּךְ אֶת הַיֵּיז עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.¹⁵¹⁰ (יד) הַתּוֹרָה עֲכָשִׁיו מוֹנֵה שְׁלֹשָׁה סוּגֵי מֵאֲכָלִים הָעֲשׂוּיִים מִחֲמֶשֶׁת מִיֵּי תְבוּאָה, שֶׁאֲסוּר לְאוֹכְלָם עַד לְהַקְרִבַת קְרִבּוֹן הָעוֹמֵר: (1) וְלֶחֶם לֶחֶם רְגִיל הָעֲשׂוּי מִקֶּמַח רְגִיל, (2) וְקֹלֵי קֶמַח שֶׁעֲבָר תִּהְלִיךְ יִיבֹשׁ בְּתַנּוּר, וְלִכֵּן הוּא רַךְ יוֹתֵר מִקֶּמַח רְגִיל,¹⁵¹¹ (3) וְכִרְמֵל קֶמַח קְלוּי,¹⁵¹² לֹא תֵאָכְלוּ עַד עֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֵבִיאֲכֶם אֶת קְרִבְנֵי אֱלֹהֵיכֶם (לֶחֶם, קְלִי וְכִרְמֵל) אֲסוּר לְאוֹכְלוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, עַד לֵאחֵר הַקְּרִבַת מִנַּחַת הָעוֹמֵר,¹⁵¹³ חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מִשְׁבַּתֵיכֶם חוֹק זֶה (שֶׁל אִיסוּר אֲכִילָה מִהַתְּבוּאָה הַחֲדָשָׁה עַד לְהַקְרִבַת מִנַּחַת הָעוֹמֵר) חַל הֵן בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְהֵן בְּחוּץ לְאַרְץ.¹⁵¹⁴ (טו) וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחְרַת הַשָּׁבָת תִּתְחִילוּ לְסַפֹּר בְּיוֹם שְׁלֹאחַר יוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַמִּצּוֹת,¹⁵¹⁵ מִיּוֹם הֵבִיאֲכֶם אֶת הָעוֹמֵר הַתְּנוּפֵה (תִּתְחִילוּ לְסַפֹּר) מֵהַיּוֹם בּוֹ אֲתֶם מֵבִיאִים אֶת מִנַּחַת הָעוֹמֵר,¹⁵¹⁶ שֶׁבַע שָׁבָתוֹת

¹⁵⁰³ רש"י.

¹⁵⁰⁴ רמב"ן אצלנו, רמב"ם הל' תמידים פ"ז.

¹⁵⁰⁵ רש"י.

¹⁵⁰⁶ רש"י.

¹⁵⁰⁷ רש"י. א"ע מתמודד עם טענת הקראים שממחרת השבת היינו שבת בראשית. כן התמודד עם פירושי רס"ג שישנם שני פסחים, פסח לה' שהוא בט"ו ופסח ישראל שהוא בי"ד, וכן עם מעבור הארץ ולחם וקלי וכרמל שנאמר בספר יהושע, וכן התמודד עם הטענה שהקרבן מנחת העומר הראשונה הייתה ביום ראשון בשבוע. (ומעין זה פירש אה"ח בפס' ט"ו) רמב"ן: ייתכן שמשמעות שבת היא שבוע, והכוונה היא שביום הנפת העומר מתחיל שבוע חדש, וממנו ספורים שבעה שבועות עד שמגיעים לשבועות.

¹⁵⁰⁸ רש"י.

¹⁵⁰⁹ רש"י, וכאן הייתה מנחתו של הכבש כפולה ממנחה אחרת הבאה עם כבש, שהרי על כבש מביאים רק עישרון סולת.

¹⁵¹⁰ רש"י: למרות שמנחתו כפולה, אין נסכיו כפולים.

¹⁵¹¹ רש"י.

¹⁵¹² רש"י.

¹⁵¹³ אוקלוס.

¹⁵¹⁴ השיטה שהביא רש"י בפירושו הראשון. בפירושו השני כתב את השיטה האומרת שאין איסור חדש נוהג בחו"ל, אלא שהתורה באה ללמד כאן שאין איסור חדש נוהג עד לכיבוש ירושה וישיבה בארץ. ספורנו: הכוונה לכל אחד מהזמנים, גם בזמן שאין ביהמ"ק קיים.

¹⁵¹⁵ רש"י. רמב"ן: מכאן החיוב הוא על כל אחד ואחד, וביובל הסתפק אם יש חובה על בי"ד לספור בקול כל שנה.

¹⁵¹⁶ אונקלוס.

תְּמִימַת הַתְּהִינָה שבעה שבועות שלמים,¹⁵¹⁷ הכוונה היא שהספירה מתבצעת בלילה שלפני היום, כדי שכאשר יגיע חג השבועות, יעברו שבעה שבועות שלמים מהתחלת הספירה ועד לסופה¹⁵¹⁸: (טז) עַד מִמֶּחֶרֶת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית עד היום שלמחרת השבוע השביעי, תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם תִּסְפְּרוּ עד שתגיעו ליום החמישים, (אך ביום החמישים אינכם צריכים לספור),¹⁵¹⁹ וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לִיקְוֹק בְּיוֹם הַחֲמִישִׁים, שהוא חג השבועות, תביאו מנחה שהיא הראשונה שבה יוקרבו חיטים חדשות לשם ה'. קרבן שתי הלחם שמוקרב בשבועות (שתי הלחם היא המנחה החדשה המוזכרת בפסוק) הוא הראשון שמוקרב מהחיטים החדשות של השנה. מנחת העומר אמנם הוקרבה גם היא מיבול של השנה החדשה, אך היא הוקרבה משעורים, ואילו שתי הלחם הוקרבו מחיטים¹⁵²⁰: (יז) מִמּוֹשְׁבֵיכֶם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, ולא מחוץ לארץ,¹⁵²¹ תְּבִיאוּ לַחֵם תְּנוּפָה תביאו לחם שיונף לשם ה',¹⁵²² שְׁתֵּים יֵשׁ להביא שני לחמים, שְׁנֵי עֲשָׂרִים שני הלחמים יאפו מקמח בכמות של שני עשרונים, כל לחם נעשה מעישרון אחד של קמח,¹⁵²³ סֶלֶת תְּהִינָה הלחמים ייאפו מקמח מנופה, חֲמִיץ תִּאֲפִינָה וכן ייאפו הלחמים באופן שיחמיצו, למרות שלמנחות האחרות המוקרבות בבית המקדש אסור להחמיץ,¹⁵²⁴ בְּכֹרִים לִיקְוֹק זוהי המנחה הראשונה של חיטים שתוקרב מהתבואה החדשה¹⁵²⁵: (יח) וְהִקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם וכן תקריבו את הדברים הבאים לקרבן, בגלל שאתם מקריבים לפניי את שתי הלחם. דברים אלו יובאו לקרבן בגלל שבאותו יום אתם מקריבים לפניי את שתי הלחם,¹⁵²⁶ שְׁבַעַת כֶּבֶשִׁים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה שבעה כבשים שעוד לא מלאה להם שנה, ושיהיו ללא מום, וּפֶרֶן בֶּן בָּקָר אֶחָד פר אחד שהוא בתוך שנתו השנייה, וְאֵילִם שְׁנָיִם וכן תביאו שני אילים, יִהְיוּ עֲלֶיהָ לִיקְוֹק שבעת הכבשים, הפר ושני האילים יוקרבו לה' לשם קרבן עולה, וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם וכן תביאו עם כל אחד מהבהמות את המנחות והנסכים שצריך להקריב עם קרבן עולה: לשם מנחה יש להביא – שלשה עשרונים סולת לפר, שני עשרונים סולת לאיל ועשרון סולת לכבש. הסולת תעורבב עם שמן, כאשר לכל בהמה יש כמות שונה של שמן שצריך להביא איתה: לפר יש להביא חצי ההין שמן כדי לערבב עם הסולת, לאיל שליש ההין ולכבש רביעית ההין. לנסכים יש להביא יין, שיוקרב על גבי המזבח: לפר חצי ההין יין, לאיל שליש ההין ולכבש רבע ההין,¹⁵²⁷ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לִיקְוֹק כדי שהקרבן יתקבל לרצון לפני ה': (טז) וְעִשְׂתֶּם שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאתָ תְקַרְבוּ שְׁעִיר עִזִּים אחד לשם קרבן חטאת, וּשְׁנֵי כֶּבֶשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לְזִבַח שְׁלָמִים וכן תקריבו שני כבשים שעוד לא מלאה להם שנה, לשם קרבן שלמים. אמנם בספר במדבר מובאים קרבנות נוספים המוקרבים לשם קרבן מוסף, וכאן נכתבו רק הבהמות המוקרבות לשם שתי

¹⁵¹⁷ רמב"ן בפס' יא'.

¹⁵¹⁸ רש"י.

¹⁵¹⁹ רש"י. כלי יקר: הטעם שהעלימה התורה את חג השבועות הוא כדי לומר לנו שבכל יום תהיה התורה בעיניו כחדשה, והטעם שהתורה העלימה את ראש השנה הוא כדי לומר לנו שבכל יום אנחנו צריכים להיזהר מלחטוא ולא רק בר"ה. ספורנו (פס' לו): התורה העלימה את יום חג השבועות, כיוון שביום זה חטאו ישראל בעגל.

¹⁵²⁰ רש"י.

¹⁵²¹ רש"י. א"ע כתב שאין אנו יודעים מהיכן בדיוק להביא את שתי הלחם.

¹⁵²² רש"י.

¹⁵²³ רמב"ם הלכות תמידים פרק ח'.

¹⁵²⁴ רמב"ן כתב שתי סיבות לכך ששתי הלחם באות חמץ, בניגוד לשאר המנחות. א. קרבן זה בא כקרבן תודה על שזכינו לקציר, וכל קרבן תודה מוקרב גם מלחמים שהם חמץ. ב. החמץ מורה על מידת הדין כיוון שהיא בקיצוניות אחת, והתורה ציוותה להקריב דברים ממוזגים, שאינם נוטים לקיצוניות, אך בחג שבועות שהוא יום מתן תורה, יש להביא קרבן תודה מחמץ. כלי יקר: החמץ הוא רמז ליצה"ר, ובמקום שאין תורה, אין יצה"ר.

¹⁵²⁵ רש"י.

¹⁵²⁶ רש"י.

¹⁵²⁷ רש"י. א"ע: כך הוקרב בשנה הראשונה, ולאחר מכן הוקרבו קרבנות כמבואר בפרשת פנחס.

הלחם¹⁵²⁸: (כ) וְהִנִּיף הַכֹּהֵן אֶתְּם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים הַנּוֹפֵה לִפְנֵי יְקֹוֹק עַל שְׁנֵי כִבְשִׁים מְנִיפִים אֶת שְׁנֵי כִבְשֵׁי הַשְּׁלָמִים, כאשר שתי הלחמים נמצאים בסמוך למקום ההנפה,¹⁵²⁹ קִדָּשׁ יִהְיֶה לַיְקֹוֹק עַל שְׁנֵי כִבְשִׁים אלו שהוקרבו לשם קרבן שלמים, חלים הדינים של קדשי קדשים, והם אינם קדשים קלים,¹⁵³⁰ לְכַהֵן לְכֹן מוֹתֵר רַק לְכַהֲנִים לֵאכּוֹל אֶת כִּבְשֵׁי הַשְּׁלָמִים הַלֵּלוּ, בניגוד לשאר קרבנות השלמים שגם אנשים שאינם כהנים מותרים באכילתם¹⁵³¹: (כא) וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה תְּכַרִּיזוּ בְיוֹם בּו חַל חַג הַשְּׁבוּעוֹת,¹⁵³² מִקְרָא קִדָּשׁ יִהְיֶה לָכֶם עֲלֵיכֶם לִלְבוֹשׁ בְּגָדֵי חַג, להתפלל את התפילות המיוחדות ביום, ולאכול את סעודות החג, כָּל מְלֵאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ אֲסוּר לָכֶם לַעֲשׂוֹת מֵלֵאכָה שֶׁאֵין בָּהּ מִשׁוֹם הַכֹּהֵן אוֹכֵל נֶפֶשׁ, חֲקַת עוֹלָם בְּכָל מוֹשְׁבֵי־יִבְיָם גַּם כֹּאשֶׁר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא יִהְיֶה קִיִּים וְלֹא יוֹקְרָבוּ הַקְּרִבּוֹת הָאֲמוּרִים, בְּיוֹם שַׁחַל בּו חַג הַשְּׁבוּעוֹת אֲסוּר לָכֶם לַעֲשׂוֹת מֵלֵאכָה וְכֵן יֵשׁ לַחֲגוּג אֶת חַג הַשְּׁבוּעוֹת,¹⁵³³ לְדַרְתֵּיכֶם דָּבָר זֶה (אִיסוּר עֲשִׂית מֵלֵאכָה וְחִגִּית חַג הַשְּׁבוּעוֹת) יִהְיֶה קִיִּים בְּכָל הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים: (כב) וּבְקִצְרֵכֶם אֶת קִצִּיר אֲרֻצְכֶם כֹּאשֶׁר אַתֶּם תִּקְצְרוּ אֶת גִּידוּלֵי הַשְּׂדוֹת שֶׁלָּכֶם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,¹⁵³⁴ לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקִצְרֵךְ אֲסוּר לָךְ לִקְצוֹר אֶת הַגִּידוּלִים עַד סוֹף הַשְּׂדֵה, אֲלֵא יֵשׁ לְהַשְׁאִיר חֶלֶק בְּסוֹף הַשְּׂדֵה שְׂאוֹתוֹ לֹא תִקְצוֹר, כְּדִי שֶׁהַגִּידוּלִים שֶׁשֶׁם יִהְיֶה לְעֵנִיִּים, וְלִקְטַת קִצִּירֵךְ לֹא תִלְקֹט וְכֵן, אִם בְּשַׁעַת הַקִּצִּיר נִפְלָה שִׁיבּוֹלֶת אַחַת אוֹ שְׁתֵּי שִׁיבּוֹלִים, אֲסוּר לָךְ לִלְקֹט אוֹתוֹן, אֲלֵא תִשְׁאִיר אוֹתוֹן לְעֵנִי (וְאִם נִפְלוּ שְׁלֹשׁ שִׁיבּוֹלִים, מוֹתֵר לִלְקֹט וְאֵינִן נַחֲשׁוֹת לִלְקֹט), לְעֵנִי וְלִגְרַת תַּעֲזוֹב אֶתֶם תִּשְׁאִיר אֶת הַגִּידוּלִים בְּסוֹף הַשְּׂדֵה וְאֶת הַשִּׁיבּוֹלִים שֶׁנִּפְלוּ לְעֵנִיִּים וְלִגְרִים, אֲנִי יְקֹוֹק אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי ה' נֹאמֵן לְשֶׁלֶם שֶׁכֵּר לְמִי שֶׁמִּשְׁאִיר לְעֵנִיִּים לִקְטוּ וּפִיֵּאֵה¹⁵³⁵: (כג) וַיְדַבֵּר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כד) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֹאמַר לֵהֶם,¹⁵³⁶ בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ בְּיוֹם א' לַחֹדֶשׁ תִּשְׂרִי, יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָכֶם יוֹם שַׁבְּתוֹן, אֲסוּר לָכֶם לַעֲשׂוֹת מֵלֵאכָה,¹⁵³⁷ זְכַרְוֹן תְּרוּעָה עַל יַדֵי תִקְיֵעָה בְּשׁוֹפָר, תִּהְיֶה לְזַכְרוֹן לִפְנֵי ה',¹⁵³⁸ מִקְרָא קִדָּשׁ עֲלֵיכֶם לִלְבוֹשׁ בְּגָדֵי חַג, להתפלל את התפילות המיוחדות ביום ולאכול את סעודות החג: (כה) כָּל מְלֵאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ בְרֵאשׁ הַשָּׁנָה, אֲסוּר לָכֶם לַעֲשׂוֹת כָּל מֵלֵאכָה שֶׁאֵין בָּהּ צוּרֵךְ אוֹכֵל נֶפֶשׁ, וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיְקֹוֹק תִּקְרַבוּ אֶת קְרִבּוֹת

¹⁵²⁸ רש"י.

¹⁵²⁹ רמב"ם הלק תמידים פ"ח, ושם במפרשים.

¹⁵³⁰ רש"י, והם נאכלים רק יום ולילה.

¹⁵³¹ דעת מקרא.

¹⁵³² דעת מקרא.

¹⁵³³ ספורנו.

¹⁵³⁴ נחלקו המפרשים בטעם מיקומה של פסוק זה בין ענייני המועדות. רש"י: לומר לך שכל מי שנותן לקט שכחה ופיאה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב את הקרבנות בביהמ"ק. (וכן כתב רש"י שהתורה חזרה על כך ללמדנו שחייב על כך שני לאוין) א"ע: כיוון שהתורה מדבר בענייני חג הקציר, חזרה התורה והזהירה שאסור לשכוח להניח לקט שכחה ופיאה לעניים. רמב"ן: התורה לימדה אותנו שאין הקרבת שתי הלחם דוחה מצוות לקט שכחה ופיאה. ספורנו: לאחר שהתורה אמרה לנו להודות על הקציר, התורה אמרה לנו במה נזכה לעושר. רש"י.¹⁵³⁵

¹⁵³⁶ א"ע: קבוצת הפסוקים הדנה בחגי תשרי זכו לאמירה נפרדת.

¹⁵³⁷ רמב"ן: מכאן יש עשה על שביתה בר"ה, ומכאן נלמד הדבר גם לשאר החגים. כן למד מכאן הרמב"ן איסור לטרוח ביו"ט בשאר דברים, גם שאינם מלאכה. (הרמב"ן כאן ציטט ממכילתא דרשב"י)

¹⁵³⁸ רשב"ם ורמב"ן. רש"י: על ידי אמירת פסוקי זכרונות ושופרות. ספורנו: אנחנו מריעים כשה' יושב על כסא מלכותו ועל כסא המשפט, וראוי לנו לשמוח שה' יטה כלפינו חסד. א"ע: ר"ה הוא יום הדין כיוון שזהו החג היחיד שחל בראש החודש. רמב"ן אמר שעובדת היות ר"ה יום הדין נלמד מכך שהוא ראש החודש שלפני יוה"כ.

המוספים המוזכרים בפרשת פנחס¹⁵³⁹: (כו) וַיְדַבֵּר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כז) אַךְ בְּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא אֲכֹן, בְּיוֹם י' לַחֹדֶשׁ תִּשְׂרִי, חַל יוֹם הַכִּיפּוּרִים,¹⁵⁴⁰ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם עֲלֵיכֶם לִלְבוֹשׁ בְּגָדֵי חָג וּלְהַתְּפַלֵּל אֶת הַתְּפִילוֹת הַמִּיּוֹחָדוֹת בְּיוֹם, וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם עֲלֵיכֶם לַעֲנוֹת אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם עַל יְדֵי שְׂתֻצוֹמוֹ,¹⁵⁴¹ וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לְיִקְוֹק עֲלֵיכֶם לְהַקְרִיב אֶת קַרְבְּנוֹת הַמוֹסְפִים הַמוֹזְכָּרִים בְּפַרְשַׁת פְּנַחֵס, וְכֵן אֶת סֹדֵר הַקְּרַבְנוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּפַרְשַׁת אַחֲרֵי מוֹת¹⁵⁴²: (כח) וְכָל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה אֲסוּר לָכֶם לַעֲשׂוֹת אִף מְלֹאכָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, כִּיּוֹן שְׂכּוּחוֹ וְעוֹצְמָתוֹ שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים גּוֹרֵם לָכֶם לְהִיּוֹת אֲסוּרִים בְּעֵשִׂיית מְלֹאכָה,¹⁵⁴³ כִּי יוֹם כִּפּוּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְפָנַי יְקֹנָק אֱלֹהֵיכֶם (הַסִּיבָה שֶׁאֲסַרְתִּי לָכֶם לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה הִיא) כִּיּוֹן שִׂיּוֹם זֶה מִיּוֹעֵד לְכַפֵּר לָכֶם עַל כָּל חַטָּאִים, וְלִכְּן רָאוּי שְׂכַל כּוֹחוֹתֵיכֶם יִהְיוּ מוֹפְנִים לְבַקְשַׁת מַחִילָה מֵהָ¹⁵⁴⁴: (כט) כִּי כָּל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תִעָנֶה בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָהּ מֵעַמּוּיָהּ כָּל אָדָם שֶׁלֹּא יִתְעַנֶּה (יִצוּם) בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים בְּמִזִּיד, מִתְחַיֵּב בְּכַךְ כִּרְתָּ: (ל) וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהֶאֱבַדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרַב עַמּוּיָהּ וְכֵן כָּל אָדָם שִׁיעֶשֶׂה מְלֹאכָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים בְּמִזִּיד יִהְיֶה חַיִּיב כִּרְתָּ¹⁵⁴⁵: (לא) כָּל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ אֲסוּר לָכֶם לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים,¹⁵⁴⁶ חֲקַת עוֹלָם לְדַרְתֵּיכֶם בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם אֲסוּר מְלֹאכָה בְּיוֹם כִּיפּוּר חַל בְּכָל הַדּוֹרוֹת הַעֲתִידִים וּבְכָל מְקוֹם בּוֹ יִשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל¹⁵⁴⁷: (לב) שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן הוּא לָכֶם יוֹם הַכִּיפּוּרִים הוּא יוֹם שַׁבְּתוֹן לָכֶם, וְאֲסוּר לָכֶם לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים, וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֲדָשׁ בְּעָרֵב תִּתְחִילוּ לְצוּם מֵעָרְבוֹ שֶׁל ט' תִּשְׂרִי,¹⁵⁴⁸ מֵעָרֵב עַד עָרֵב תִּשְׁבְּתוֹ שַׁבְּתֵכֶם עֲלֵיכֶם לְשַׁבּוֹת וּלְקִיִּים אֶת הַדִּינִים הַקְּשׁוּרִים לְיוֹם הַכִּיפּוּרִים, מֵעָרְבוֹ שֶׁל ט' תִּשְׂרִי, וְעַד לְעָרֵב י' תִּשְׂרִי: (לג) וַיְדַבֵּר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (לד) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֹאמַר לָהֶם: בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה בְּיוֹם ט"ו לַחֹדֶשׁ תִּשְׂרִי, חָג הַסַּכּוֹת שֶׁבַע יָמִים לְיִקְוֹק תַּחֲגֹג לְפָנַי ה' אֶת חַג הַסּוֹכוֹת בְּמִשְׁךְ שֶׁבַע יָמִים¹⁵⁴⁹: (לה) בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן לְחַג הַסּוֹכוֹת, עֲלֵיכֶם לִלְבוֹשׁ בְּגָדֵי חָג וּלְהַתְּפַלֵּל אֶת הַתְּפִילוֹת הַמִּיּוֹחָדוֹת בְּיוֹם, וְלֹאֲכּוֹל אֶת סְעוּדוֹת הַחָג, כָּל מְלֹאכֶת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְכֵן אֲסוּר לָכֶם לַעֲשׂוֹת

¹⁵³⁹ רש"י.

¹⁵⁴⁰ רמב"ן. רשב"ם: בניגוד לשאר החגים שהותרה עשיית אוכל נפש, ביוה"כ הדבר אסור. רש"י: מכפר לשבים ואינו לכפר לאלו שאינם שבים. ספורנו וא"ע: יוה"כ אינו יום שמחה, אלא יום להתוודות על החטאים.

¹⁵⁴¹ א"ע בפרק טו'.

¹⁵⁴² רשב"ם.

¹⁵⁴³ אונקלוס עפ"י רמב"ן. רמב"ן: התורה אמרה "בעצם היום הזה" כדי לומר לנו שדינים אלו חלים גם כאשר ביהמ"ק לא קיים ולא ניתן להקריב קרבנות. הספורנו חילק בין העונשים וכתב שמי שאינו מתענה חייב רק כרת כיוון שאינו צם בגלל שהוא רעב, אך מי שעושה מלאכה, עושה זאת כדי להכעיס, ולכן התורה הענישה אותו באבדן הנפש. דרך נוספת להסביר את ענין "בעצם היום הזה" כתב הרמב"ן שהכוונה היא למעט את הימים שלפניו. לדוגמא: נח הכניס את החיות לתיבה לפני אותו יום, והתורה באה לומר לנו שנח עצמו נכנס באותו יום שנאמר. דרך נוספת שהסביר את "בעצם היום" הוא לומר שכוחו של היום גרם לדבר זה לקרות.

¹⁵⁴⁴ ספורנו וא"ע.

¹⁵⁴⁵ רש"י, ולדבריו, כרת ואיבוד הנפש היינו הך. ספורנו בפס' כח' וא"ע אצלנו חילקו בין כרת לאיבוד הנפש.

¹⁵⁴⁶ רש"י: התורה באה להוסיף כאן עוד לאו או שבאה להוסיף איסור עשיית מלאכה גם בלילה, כיוון שהייתה לנו ה"א למעט לילה מאיסור עשיית מלאכה, בגלל שכתוב "בעצם היום הזה". א"ע: התורה באה להוסיף ענין "לדורותיכם".

¹⁵⁴⁷ א"ע.

¹⁵⁴⁸ אונקלוס.

¹⁵⁴⁹ רש"י.

ביום הראשון של חג הסוכות כל מלאכה שאין בה צורך אוכל נפש: (לו) **שְׁבַעַת יָמִים תִּקְרְבוּ אִשָּׁה לִיקְוֹק** במשך שבעת ימי חג הסוכות, עליכם להקריב לה' את קרבנות המוספים הכתובים בפרשת פנחס, **בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי** ביום השמיני של חג הסוכות, חל חג אחר שנקרא "שמיני עצרת", **מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם** עליכם ללבוש בגדי חג, להתפלל את התפילות המיוחדות ביום, ולאכול את סעודות החג, **וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לִיקְוֹק** תקריבו את קרבנות המוסף שיש להקריב בשמיני עצרת, כמו שכתוב בפרשת פנחס, **עֲצַרְתָּ הוּא יוֹם זֶה** עצור לכם מעשיית מלאכה, אסור לכם לעשות מלאכה בשמיני עצרת,¹⁵⁵⁰ **כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ** בחג שמיני עצרת, אסור לכם לעשות מלאכה שאין בה משום צורך אוכל נפש: (לז) **אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְקוֹק אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ** אלו הם מועדי ה', בימים אלה עליכם ללבוש בגדי חג, להתפלל את התפילות המיוחדות ביום, ולאכול את סעודות החג, **לְהִקְרִיב אִשָּׁה לִיקְוֹק** וכן, בימים אלו עליכם להקריב קרבנות מוספים לפני ה', **עֲלֶּה חֶלֶק** מקרבנות המוספים שמקריבים בחגים הם קרבנות עולה, **וּמִנְחָה** וכן יש להקריב יחד עם קורבנות העולה והשלמים את המנחה שבאה איתם (עישרון סולת לכבש וכו'),¹⁵⁵¹ **זָבַח** חלק מקרבנות המוספים שמקריבים בחגים הם קרבנות שלמים, **וּנְסֻכִּים** יחד עם קרבנות העולה והשלמים, יש להביא את היין שהיו מנסכים עם הקרבן על גבי המזבח, (רבע ההין לכבש וכו'), **דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ** בכל יום מימי החג, עליכם להקריב את הקרבן המיוחד לאותו יום, ואסור לכם להשלים את הבאת הקרבן ביום אחר, אפילו ביום אחר של החג¹⁵⁵²: **(לח) מְלֶבֶד שִׁבְתֵּי יְקוֹק** קרבנות המוספים שיש להקריב בחגים הם בנוסף לקרבנות המוספים של שבת. אם חל יום טוב בשבת, יש להקריב גם את קרבנות המוספים של שבת וגם את קרבנות המוספים של החג,¹⁵⁵³ **וּמְלֶבֶד מִתְּנוּחֵיכֶם** וכן, קרבנות המוספים הם בנוסף למתנות, לקרבנות שאדם מקדיש לבית המקדש, **וּמְלֶבֶד כָּל נְדָרֵיכֶם וּמְלֶבֶד כָּל נְדָבוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לִיקְוֹק** וכן קרבנות המוספים הם בנוסף לנדרים (שהתחייב קרבן על ידי שאמר "הרי עלי") והנדבות (שהתחייב קרבן על ידי שאמר "הרי זו") שבני ישראל מקדישים לשם ה'. בשלשת הרגלים היו מקריבים את קרבנות הנדר והנדבה שבני ישראל היו מקדישים לה', בנוסף לקרבנות המוספים של החגים: **(לט) אֵךְ** בניגוד לראש השנה ויום הכיפורים, שאותם אנחנו חוגגים כדי שיהיה לנו זיכרון לפני ה', וכדי שה' יכפר לנו על כל חטאינו, סוכות נחגג לשמחה ולהודאה לה' על איסוף התבואה,¹⁵⁵⁴ **בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי** ביום ט"ו לחודש תשרי, **בְּאַסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאֵת הָאָרֶץ** בתקופת השנה שבה אתם עסוקים באיסוף התבואה לתוך הגרנות,¹⁵⁵⁵ **תַּחֲגֹזוּ אֶת חַג יְקוֹק שְׁבַעַת יָמִים** תחגגו חג לה' במשך שבעה ימים, על ידי שתקריבו

¹⁵⁵⁰ רשב"ם וא"ע. א"ע דחה את הפירוש שהכוונה היא להתאספות העם יחד בשלשת הרגלים. רש"י: עם ישראל עצור לפני ה'. ה' לא רוצה להיפרד מבני ישראל לאחר חג הסוכות, ולכן הוסיף את חג שמיני עצרת. רמב"ן: ביום זה מפסיקה קדושת חג הסוכות, ומתחילה קדושה חדשה של שמיני עצרת.

¹⁵⁵¹ רש"י.

¹⁵⁵² רש"י.

¹⁵⁵³ דעת מקרא.

¹⁵⁵⁴ רשב"ם. א"ע: התורה כאן אסרה להתענות בחג הסוכות. "אך" בא למעט את חג הסוכות מתענית. ספורנו: עד עכשיו התורה הזכירה את העניינים הכלליים של כל חג, ועכשיו התורה מפרטת לנו מצוות מסוימות של חג הסוכות. רש"י: מותר להביא את קרבן החגיגה, רק אם יו"ט לא חל בשבת. כלי יקר הסביר את הלימוד בכך שהפסוק אומר "באספכם את תבואת הארץ", היינו, אם חג הסוכות חל ביום שמותר לאסוף את תבואת הארץ, ביום חול, אזי מותר להקריב את קרבן החגיגה.

¹⁵⁵⁵ אונקלוס. רש"י: תדאגו שסוכות יחול בזמן אסיה, על ידי שתעברו את השנים. רמב"ן הסביר את הפסוק: אכן, בגלל שאתם אוספים את תבואתכם בתשרי, תחגגו את חג הסוכות לה'.

שלמי חגיגה. בחג הסוכות יש להביא שלמי חגיגה, ואם לא הביא ביום הראשון, יש לו שבעה ימים לתשלומים לקרבן החגיגה,¹⁵⁵⁶ **בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שִׁבְתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁבְתוֹן** ביום הראשון וביום השמיני של חג הסוכות, יש לשבות ממלאכה¹⁵⁵⁷: (מ) **וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן** יש ליטול ביום הראשון של חג הסוכות את ארבעת המינים. התורה מונה סימנים, שבעותם נוכל לזהותם, (1) **פְּרִי עֵץ הָדָר** זהו האתרוג. כאן מנתה התורה שני סימנים לעץ האתרוג: "פרי עץ", שטעם עזו ופריו שווים, וכן "הדר" היינו שהאתרוגים "דרים", נמצאים על העצים, במשך כל השנה,¹⁵⁵⁸ (2) **כַּפֹּת תְּמָרִים** כף של עץ דקל, שזהו הלולב,¹⁵⁵⁹ (3) **וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת** ענף שעשוי כעין קליעה, כעין צמה, שזהו ההדס,¹⁵⁶⁰ (4) **וְעֵרְבֵי נַחַל** ערבות שגדלות בדרך כלל בנחלים,¹⁵⁶¹ **וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְקֹוֹק אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים** תשמחו לשם ה' במשך שבעת ימי חג הסוכות¹⁵⁶²: (מא) **וְחַגְתֶּם אִתּוֹ חַג לִיקֹוֹק שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם** עליכם לחגוג את חג הסוכות במשך שבעה ימים, בכל אחת מהשנים ולאורך כל הדורות, **בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחַגּוּ אֹתוֹ** תחגגו את חג הסוכות בחודש תשרי: (מב) **בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים** במשך כל שבעת ימי חג הסוכות, עליכם לשבת בסוכות,¹⁵⁶³ **כָּל הָאֲזֹרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת** כל אדם מישראל (גם הגרים) יישבו בסוכות¹⁵⁶⁴: (מג) **לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם** הסיבה שאני מצווה אתכם לצאת מבתי הקבע שלכם ולשבת בסוכות היא, כדי שיידעו הדורות הבאים שבעם ישראל, **כִּי בַּסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** (כדי שהדורות הבאים יידעו) שכאשר הוצאתי את בני ישראל מארץ מצרים, הושבתי אותם תחת ענני הכבוד,¹⁵⁶⁵ **אֲנִי יְקֹוֹק אֱלֹהֵיכֶם** אני ה' משגיח עליכם, ולכן ראוי שתחגגו את החגים כפי שאני מצווה¹⁵⁶⁶: (מד) **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מַעֲדֵי יְקֹוֹק אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** משה אמר את כל דיני החגים אל בני ישראל¹⁵⁶⁷:

¹⁵⁵⁶ א"ע + רש"י.

¹⁵⁵⁷ אונקלוס.

¹⁵⁵⁸ רש"י. רמב"ן: עץ האתרוג נקרא בעברית הדר. כמו"כ מסביר הרמב"ן עפ"י הקבלה את סיבת נטילת ארבעת המינים.

¹⁵⁵⁹ רש"י, מהכתיב החסר נלמד שיש להביא רק כף אחת.

¹⁵⁶⁰ רש"י.

¹⁵⁶¹ בגמרא במסכת סוכה ישנה מחלוקת אם רק ערבות שגדלות על נחלים כשרות לארבעת המינים או שכל ערבה כשרה לכך.

¹⁵⁶² כלי יקר.

¹⁵⁶³ אונקלוס.

¹⁵⁶⁴ רש"י ורמב"ן. רשב"ם: לרבות גם את מי שיש לו בית.

¹⁵⁶⁵ רש"י. א"ע: הכוונה היא לסוכות ממש, והטעם שחוגגים את סוכות בתשרי הוא שבנ"י בנו את הסוכות כדי להתגונן מפני הקור. רשב"ם: הכוונה היא לסוכות ממש, אלא שהתורה ציוותה לחגוג את חג הסוכות דווקא בחודש תשרי כדי שאדם לא יתגאה בזמן אסיפת התבואה. רמב"ן: התורה ציוותה על זכירת יצאת מצרים בתחילת ימות החמה (פסח) ובתחילת ימות הגשמים (סוכות).

¹⁵⁶⁶ עפ"י ספורנו.

¹⁵⁶⁷ רמב"ן: משה לימד לישראל את סוד העיבור.

ויקרא פרק כד

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹזֵק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּצוּוּהוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ וַיְבִיאוּ אֵלֶיךָ, ¹⁵⁶⁸ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כֶּתִית לְמָאֹר (בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקְחוּ אֶת) הַשֶּׁמֶן הַרְאִשׁוֹן שִׁיּוּצָא מֵהַזֵּית כֹּתֵשִׁים אוֹתוֹ, כְּדִי שִׁישְׁמֵשׁ לְהַדְלִיק הַנְרוֹת בַּמְנוֹרָה, ¹⁵⁶⁹ לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד (מִטְרַת הַשֶּׁמֶן הַיָּא) כְּדִי שֶׁהִכְהוּ יוֹכֵל לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּכֹל לַיְלָה ¹⁵⁷⁰: (ג) מִחוּץ לְפָרֶכֶת הָעֵדוּת בְּאַהֲל מוֹעֵד הִכְהוּ יַעֲרוֹךְ אֶת הַמְנוֹרָה שֶׁנִּמְצָאת בְּאַהֲל מוֹעֵד מִחוּץ לְפָרֶכֶת שֶׁנִּמְצָאת לְפָנֵי אַרְוֹן הָעֵדוּת, ¹⁵⁷¹ יַעֲרֹךְ אֶתוֹ אַהֲרֹן מִעֲרֵב עַד בִּקְרָה לְפָנֵי יְקֹזֵק תָּמִיד בְּכֹל לַיְלָה, אַהֲרֹן (וְלֹא אַחֲרָי מִכָּן צֹאצְאֵי הַכְּהֹנִים) יַעֲרוֹךְ אֶת הַנְרוֹת שֶׁבַּמְנוֹרָה, בְּאוֹפֶן שִׁיּוּכְלוּ לְדַלֹּק כֹּל הַלַּיְלָה, עַל יְדֵי שִׁיּוּתָן בְּהֵם מִסְפִּיק שֶׁמֶן, ¹⁵⁷² חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם דִּין זֶה יִנְהַג לְאוֹרֵךְ כֹּל הַדּוֹרוֹת: (ד) עַל הַמְנוֹרָה הַטְּהֵרָה יַעֲרֹךְ אֶת הַנְרוֹת הִכְהוּ יַעֲרוֹךְ אֶת הַנְרוֹת עַל הַמְנוֹרָה הָעֲשׂוּיָה מִזְהָב טְהוֹר, ¹⁵⁷³ לְפָנֵי יְקֹזֵק תָּמִיד הִכְהוּ יִסְדֵּר אֶת הַנְרוֹת בְּכֹל עֶרֶב, לְכַבּוֹדוֹ שֶׁל ה', ¹⁵⁷⁴: (ה) וְלִקְחָתָּ סֹלֶת וְאַפִּיֹת אֶתָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה חֲלוֹת תְּצוּוּהוּ שִׁיּוּתָן סוֹלֶת (שֶׁהִיא קִמַח מְנוּפָה) וְשִׂיּוּתָן מִמֶּנָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה חֲלוֹת, ¹⁵⁷⁵ שְׁנֵי עָשָׂרָה יְהִיָּה הַחֲלָה הָאֶחָת כֹּל חֲלָה תִּהְיֶה בְּמִשְׁקַל שְׁנֵי עָשָׂרָה: (ו) וְשִׁמְתָּ אוֹתָם שְׁתֵּים מִעֲרֹכֹת שֶׁשׁ הַמְעֲרֹכֹת תִּשִּׂים אֶת שְׁנֵים עָשָׂר חֲלוֹת בְּשְׁתֵּי מִעֲרֹכֹת, בְּשְׁנֵי סְדָרִים, ¹⁵⁷⁶ כִּךְ שִׁיּוּצָא שֶׁבְּכֹל מִעֲרֹכֹת יֵשׁ שֶׁשׁ חֲלוֹת, ¹⁵⁷⁷ עַל הַשְּׁלֶחֶן הַטְּהוֹר לְפָנֵי יְקֹזֵק יֵשׁ לְשִׂים אֶת הַחֲלוֹת לְפָנֵי ה', עַל הַשּׁוֹלְחָן שֶׁהִיָּה עֲשׂוּי מִזְהָב טְהוֹר ¹⁵⁷⁸: (ז) וְנָתַתָּ עַל הַמְעֲרֹכֹת לְבֹנָה זָבָה יֵשׁ לְשִׂים עַל כֹּל אֶחָת מִהַמְעֲרֹכֹת לְבֹנָה (הַלְּבֹנָה הַיָּא סוּג בְּשֵׁם שֶׁמוֹפֵק מִעֵץ שֶׁנִּקְרָא עֵץ לְבֹנָה), וְהִיתָה לְלֶחֶם לְאַזְבָּרָה אִשָּׁה לִיקְזֹק הַלְּבֹנָה הַיָּא הַאֲזָכְרָה מִהַלְחָמִים שֶׁמוֹקְרֵבֵת לְפָנֵי ה'. הַלְּחָמִים הָיוּ נֹאכְלִים עַל יְדֵי הַכְּהֹנִים, וְלֹא הָיוּ מִקְרִיבִים מֵהֵם כְּלוּם לֵה', וְאִילוּ אֶת הַלְּבֹנָה הָיוּ מִקְרִיבִים לְפָנֵי ה' כְּדִי שֶׁתִּשְׁמֵשׁ לְ"אֲזָכְרָה" עַל הַלְּחָמִים שֶׁלֹּא הוֹקְרָבוּ ¹⁵⁷⁹: (ח) בְּיֹם הַשְּׁבִיט בְּיֹם

¹⁵⁶⁸ דעת מקרא.

¹⁵⁶⁹ רש"י. בטעם החזרה על ציווי זה כאן נחלקו המפרשים. רש"י: כאן מופיע הציווי, ואילו בפרשת תצווה נאמר למשה שהוא עתיד לצוות את בני ישראל על כך. רמב"ן דחה את פירושו, שהרי כבר נאמר בסוף ספר שמות שאהרון ממש הדליק את המנורה, ולכן כתב שמשה ציווה בפרשת תצווה להביא את השמן, אך שמן זה נגמר, והוצרך לצוות עכשיו שוב. אפשרות נוספת שכתב הרמב"ן היא שהיינו יכולים לחשוב שכאשר אין מנורה, הכהנים יכולים להדליק בלא מנורה, ולכן באה התורה לצוות על עשיית המנורה ממש. אה"ח: התורה מנתה עכשיו הרבה מצוות הקשורות במספר שבע (ספירת העומר, החגים), ולכן התורה הכניסה גם את מצוות המנורה שיש בה שבעה נרות. רשב"ם: בגלל שהתורה הייתה צריכה לצוות אותנו על לחם הפנים ועל השולחן, היא ציוותה גם על המנורה.

¹⁵⁷⁰ רש"י.

¹⁵⁷¹ רש"י, וכתב גם את מדרש חכמים שהנר המערבי הוא העדות שה' שורה בישראל על ידי שהייתה דולקת עד לערב למחרת הדלקתו, כיוון שאת הנר המערבי היו מטיבים בערב, בניגוד לשאר הנרות שהוטבו ביום. ¹⁵⁷² רש"י. ספורנו: הטעם שהתורה כתבה שאהרון ייטיב את הנרות, למרות שהטבת הנרות כשרה גם בכהן הדיוט היא, כיוון שבשנות המדבר, בגלל שהשכינה הייתה גלויה, היה ראוי שהכהן הגדול ידליק את הנרות ויקטיר את הקטורת.

¹⁵⁷³ רש"י בפירושו הראשון וא"ע. בפירושו השני כתב רש"י, על טהרת המנורה, לאחר שהוציא מהמנורה את כל האפר.

¹⁵⁷⁴ דעת מקרא.

¹⁵⁷⁵ א"ע.

¹⁵⁷⁶ אונקלוס.

¹⁵⁷⁷ רש"י.

¹⁵⁷⁸ רש"י בפירושו הראשון. בפירושו השני כתב שישים את הלחם הראשון על טהרו של שולחן, שלא יהיו סניפים חוצצים בין כל הלחם התחתון, לבין השולחן. א"ע: היו שם מספר שולחנות, אך רק שולחן אחד היה עשוי מזהב טהור. ¹⁵⁷⁹ רש"י.

הַשֶּׁבֶת יַעֲרֹכְנוּ לִפְנֵי יְקֹנֵק תָּמִיד בְּכֹל שַׁבַּת הֵיוּ הַכַּהֲנִים מְסַדְרִים אֶת לֶחֶם הַפָּנִים לִפְנֵי ה', מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַמְצַרְכִּים לֵאפֵיית הַלַּחְמִים הֵיוּ נִקְנִים מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל שֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵיוּ תּוֹרְמִים לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ,¹⁵⁸⁰ בְּרִית עֹלָם לֶחֶם הַפָּנִים מִשְׁמַשׁ לְבְרִית עֹלָם בֵּין ה' לְיִשְׂרָאֵל¹⁵⁸¹: (ט) וְהִיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו הַמְנַחָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים תִּינָתֵן לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו הַכַּהֲנִים,¹⁵⁸² וְאָכְלָהּ בְּמִקְוֹם קֹדֶשׁ הַכַּהֲנִים צְרִיכִים לֵאכֹל אֶת לֶחֶם הַפָּנִים בְּמִקְוֹם קֹדֶשׁ, בְּחֶצֶר אוֹהֵל מוֹעֵד (וּבְמִקְדָּשׁ בְּעִזְרָה), כִּי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְקֹנֵק חֶק עֹלָם (הַסִּיבָה שֶׁצְרִיךְ לֵאכֹל אֶת לֶחֶם הַפָּנִים בְּחֶצֶר אוֹהֵל מוֹעֵד הֵיא) כִּיוּן שֶׁלֶחֶם הַפָּנִים הוּא בְּמִדְרָגָה שֶׁל קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים, שֶׁהֵרִי הַלַּחְמִים נִיִּתְנוּ לְכַהֵן מִהַקְרַבְנוֹת שֶׁהוֹקְרְבוּ לִפְנֵי ה'. לֶחֶם הַפָּנִים הֵיא צְרִיךְ לֵהִיּוֹת מוֹקְרָב כּוֹלוּ לֵה', וְה' נָתַן אֶת לֶחֶם הַפָּנִים לְכַהֲנִים¹⁵⁸³: (י) וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית בְּנָה שֶׁל אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל יָצָא מֵאֵהָלוּ,¹⁵⁸⁴ וְהוּא בֶן אִישׁ מִצְרִי אוֹתוֹ אָדָם הֵיא בְנוֹ שֶׁל אִישׁ מִצְרִי,¹⁵⁸⁵ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ אָדָם הַתְּגִייר. לְמִרוֹת שְׁמִי שֶׁנּוֹלַד לְאִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל, גַּם אִם אָבִיו גּוֹי, הֵרִי שֶׁהוּא יְהוּדִי, לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה הֵיא הַדִּין שֶׁהוֹלְכִים אַחֲרַי הָאֵב, וַיֵּצֵאוּ בְּמַחְנֶה בֶן הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִית הַבֵּן שֶׁל הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית (שֶׁהוּא בְנוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַמְצַרִּי) וְאִישׁ יִשְׂרָאֵלִי אַחֵר, רַבּוּ בְּמַחְנֶה, לְעִינֵי אַנְשֵׁים רַבִּים¹⁵⁸⁷: (יֵא) וַיִּקַּב בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת הַשֵּׁם וַיִּקְלָל בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית (שֶׁהוּא גַם בְּנוֹ שֶׁל הַמְצַרִּי) יָצָא וַחֲרִיף אֶת שֵׁם ה' הַמְפּוֹרָשׁ,¹⁵⁸⁸ וַיְבִיאוּ אוֹתוֹ אֶל מֹשֶׁה הַשׁוֹמְעִים אֶת בֶּן הַיִּשְׂרָאֵלִית מִגְדֵּף אֶת ה' הַבִּיאוּ אוֹתוֹ אֶל מֹשֶׁה, וְשֵׁם אָמוֹ שְׁלֹמִית בַּת דְּבָרִי לְמִטָּה דָן שֶׁמָּה שֶׁל אִימּוֹ שֶׁל הַמְּגֵדֵף אֶת ה' הֵיא שְׁלוֹמִית בַּת דְּבָרִי וְהֵיא הֵייתָה מִשְׁבֵּט דָן¹⁵⁸⁹: (יב) וַיִּנְיַחְהוּ בְּמִשְׁמַר אֶסְרוּ אֶת הַמְּגֵדֵף בְּבֵית הָאֶסְרוֹרִים,¹⁵⁹⁰ לְפָרֵשׁ לָהֶם עַל פִּי יְקֹנֵק (הַנִּיחוּ אֶת הַמְּגֵדֵף בְּבֵית הָאֶסְרוֹרִים) עַד שֶׁיִּתְפָּרֵשׁ לֶחֶם מִפִּי ה' מֵהוּ עוֹנְשׁוֹ שֶׁל הַמְּגֵדֵף¹⁵⁹¹: (יג) וַיְדַבֵּר יְקֹנֵק אֶל מֹשֶׁה לְאָמֹר: (יד) הוֹצֵא אֶת הַמְּקַלֵּל אֶל מַחֲוִיץ לְמַחְנֶה תּוֹצִיא אֶת הַמְּגֵדֵף אֶל מַחֲוִץ לְמַחְנֶה יִשְׂרָאֵל, וְסָמְכוּ כָּל הַשְּׂמָעִים אֶת יְדֵיהֶם עַל רֵאשׁוֹ הָעֵדִים שֶׁשְׁמְעוּ אוֹתוֹ מִגְדֵּף, יִסְמְכוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל רֵאשׁוֹ שֶׁל הַמְּגֵדֵף, וַיֹּאמְרוּ לוֹ שֶׁהֵם אֵינֶם נִעֲנָשִׁים בְּהִרְגָתוֹ, כִּיוּן שֶׁהוּא זֶה שֶׁחֲטָא וְהִבִּיא עַל עַצְמוֹ אֶת הָעוֹנֵשׁ,¹⁵⁹² וְרָגְמוּ אוֹתוֹ כָּל

¹⁵⁸⁰ דעת מקרא.

¹⁵⁸¹ אונקלוס. אולי ניתן להסביר זאת על ידי הא"ע שמשווה בין מספר החלות למספר השבטים.

¹⁵⁸² רש"י. רמב"ן: ייתכן שמדובר על כל מערכה.

¹⁵⁸³ דעת מקרא.

¹⁵⁸⁴ א"ע ורמב"ן. רש"י כתב שלשה פירושים: א. מעולמו יצא. ב. מפרשה שלמעלה, שלגלג ושאל איך ניתן לאכול את לחם הפנים לאחר שהיא כבר ישנה. ג. יצא חייב מבי"ד של משה, כיוון שרצה לטעת את אהלו בתוך שבט דן, ומשה אמר לו "לבית אבותם". אה"ח: התורה מדגישה לנו שהאישה הישראלית כשרה, ושלא התכוונה לחטא. אולם רש"י בפס' יא' כותב שהאישה התכוונה לעבירה.

¹⁵⁸⁵ רש"י: זהו המצרי שמשה הרגו.

¹⁵⁸⁶ רש"י ותוספות המובא ברמב"ן. הרמב"ן עצמו: הכוונה היא שמל עצמו ככל אדם מישראל. הרמב"ן גם כתב שיתכן שפירושו של רש"י הוא כמ"ד שעו"ג הבא על בת ישראל, הולד אינו יהודי.

¹⁵⁸⁷ רמב"ן. רש"י: רבו על עסקי מחנה. כלי יקר: לא נאמר שמותם, כיוון ששניהם מגונים על המריבה. אה"ח: לא רצה לגנות את האישה הישראלית בשמו, או כדי לומר לנו שרבו על ענייני יוחסין.

¹⁵⁸⁸ רש"י. א"ע כתב שני פירושים למילה ויקב: או שפירש, כמו "אשר נקבו בשמות", או שהכוונה היא לקללה.

¹⁵⁸⁹ אה"ח: ניתן לפרש בשתי דרכים הפוכות את הסיבה שהתורה נמנעה מלפרש את שמה של שלומית עד עכשיו: או כדי לומר לנו שגם היא הביאה אותו לפני בית הדין, ואז הדבר נאמר לשבח, או כדי לומר לנו שהיא ניסתה לכסות עליו, ואז הדבר נאמר לגנות.

¹⁵⁹⁰ אונקלוס. א"ע: במקום ידוע במחנה.

¹⁵⁹¹ אונקלוס.

¹⁵⁹² רש"י.

הַעֲדָה אַחַר כֵּךְ יִרְגְּמוּ בִּאֲבָנִים אֶת הַמַּגְדָּף בְּמַעֲמַד כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל¹⁵⁹³: (טו) וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר וְתֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, אִישׁ אִישׁ כִּי יִקְלַל אֱלֹהֵיוֹ אִם אָדָם יִקְלַל אֹתוֹ הִי¹⁵⁹⁴, וְנִשְׂא חַטָּאוֹ הוּא יִתְחַיֵּב בְּכַרְת כְּשֹׂאֵין עֵדִים¹⁵⁹⁵: (טז) וְנִקְבַּ שֵׁם יִקְוֶה מוֹת יוֹמָת מִי שֶׁמִּפְרַשׁ אֶת שְׁמוֹ שֶׁל ה' (וְלֹא כִּינוּי) וּמְקַלֵּל אֶת ה' בְּשֵׁמוֹ, וַיֵּשׂ עֵדִים עַל כֵּךְ¹⁵⁹⁶ רְגוּם יִרְגְּמוּ בּוֹ כָּל הַעֲדָה יֵשׁ לְרִגּוּם אוֹתוֹ בִּאֲבָנִים לְעֵינֵי כָל הַעֲדָה, כִּגֵּר כְּאַזְרַח דִּין הִגֵּר שֶׁהִתְגַּיֵּר וְקִלְלֵל אֶת ה' הוּא כְּדִינוֹ שֶׁל מִי שֶׁנּוֹלַד יְהוּדִי, בְּנִקְבוֹ שֵׁם יוֹמָת אִם גֵּר שֶׁהִתְגַּיֵּר אוֹ אָדָם שֶׁנּוֹלַד יְהוּדִי קִילְלוּ אֶת ה', וַיֵּשׂ עֵדִים בְּדַבָּר, יֵשׁ לְסַקּוֹל אוֹתָם: (יז) וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמָת אָדָם שִׁיְהָרוֹג אָדָם אַחֵר בְּמִזִּיד, דִּינוֹ מוֹת¹⁵⁹⁷: (יח) וּמִכֶּה נֶפֶשׁ בְּהֶמָּה יִשְׁלַמְנָה מִי שֶׁהוֹרֵג בְּהֶמָּה שֶׁל חֲבִירוֹ, עֲלוּי לְשֵׁלֶם אֶת שׁוּוֵי הַבְּהֵמָה¹⁵⁹⁸ נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ אִין הוּא צָרִיךְ לְקַנּוֹת בְּהֶמָּה אַחֵרָת, אֲלֵא עֲלוּי לְשֵׁלֶם אֶת שׁוּוֵי הַבְּהֵמָה¹⁵⁹⁹: (יט) וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ אִם אָדָם יִיתֵן מוֹם בְּחִבְרוֹ, כְּאַשֶׁר עָשָׂה בֶּן יַעֲקֹב לֹא יַעֲנִישׁוּ אוֹתוֹ עַל הַמַּעֲשֵׂה שֶׁעָשָׂה¹⁶⁰⁰, עַל יְדֵי שִׁטְיָלוֹ עֲלוּי עוֹנֵשׁ מִמּוֹן¹⁶⁰¹: (כ) שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר יִיגְבוּ מִהַמְכָּה סְכוּם כֶּסֶף תַּחַת הַשֶּׁבֶר שֶׁגָּרַם, עֵינֵי תַּחַת עֵינֵי יִיגְבוּ מִהַמְכָּה סְכוּם כֶּסֶף תַּחַת הָעֵין שֶׁהוּצִיא, שֶׁן תַּחַת שֶׁן יִיגְבוּ מִהַמְכָּה סְכוּם כֶּסֶף תַּחַת הַשֶּׁן שֶׁהוּצִיא, כְּאַשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם בֶּן יִתֵּן בּוֹ כְּאִשֶׁר אָדָם חוֹבֵל בְּאָדָם אַחֵר, עֲלוּי לְשֵׁלֶם לְמוֹכָה כֶּסֶף כְּפִי מַה שֶׁשְּׁמִים בֵּית דִּין אֶת הַנּוֹק¹⁶⁰²: (כא) וּמִכֶּה בְּהֶמָּה יִשְׁלַמְנָה אָדָם שְׁחוֹבֵל בְּבְהֵמָה (אֲךְ אִינוּ הוֹרֵג אוֹתָהּ), צָרִיךְ לְשֵׁלֶם עַל הַנּוֹק שֶׁעָשָׂה בְּבְהֵמָה¹⁶⁰³, וּמִכֶּה אָדָם יוֹמָת אָדָם שְׁחוֹבֵל בְּאִבּוֹ וּבְאִמּוֹ בְּמִזִּיד, אֲפִילוֹ אִם לֹא הִרְגָם, חַיִּיב מִיתָה¹⁶⁰⁴: (כב) מִשְׁפֵּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כִּגֵּר כְּאַזְרַח יִהְיֶה הַמִּשְׁפֵּט יִהְיֶה שׁוּוֵה בֵּין בֵּגֵר וּבֵין בְּמִי שֶׁנּוֹלַד יְהוּדִי, כִּי אֲנִי יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם כִּיוּוֹן שֶׁאֲנִי ה' הַאֵל שֶׁל הַגֵּרִים וְשֶׁל אֵלוֹ שֶׁנּוֹלְדִים יְהוּדִים, וְלִכֵּן דִּינָם שׁוּוֵה¹⁶⁰⁵: (כג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשֶּׁה אָמַר אֶת דְּבָרֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּצְיָאוּ אֶת הַמְּקַלֵּל אֶל מַחֲוֵץ לְמַחֲנֶה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּצִיאוּ אֶת הַמַּגְדָּף מִחוּץ

¹⁵⁹³ רש"י, ומכאן ששלוחו של אדם כמותו.

¹⁵⁹⁴ רשב"ם חילק לומר ש"יקלל אלהיו", היינו ללא שם ה' המפורש, ואילו "מפרש ה'" הוא שם ה' המפורש. א"ע: מי שמקלל בשם "אלוקים", והכוונה היכולה להיות גם שקילל את הדיינים, שהרי גם הם נקראו אלוקים, הרי שה' הוא היודע מה שיש בליבו, ואם התכוון לקלל את ה', הרי שהוא יענש בכרת.

¹⁵⁹⁵ רש"י.

¹⁵⁹⁶ רש"י.

¹⁵⁹⁷ א"ע, וכתב שייטכן שדברים אלו נכתבו כאן, כוון שהניצים הכו אחד את השני.

¹⁵⁹⁸ רמב"ן.

¹⁵⁹⁹ רמב"ן. א"ע: נפש תחת נפש מוסב גם על מכה אדם וגם על מכה בהמה.

¹⁶⁰⁰ א"ע, ואין הכוונה שיעשו לו כפי המעשה שעשה בחבירו, שאם הוציא לו עין, אזי יוציאו לו עין. הראיה לכך היא שאם אדם גרם לחבירו שלשת רבעי עיוורון, לא ניתן לעוור אותו רק שלשת רבעי.

¹⁶⁰¹ רש"י.

¹⁶⁰² רש"י. א"ע: "בו" הכוונה "עליו" דהיינו שזה מה שיושת עליו, או שהכוונה היא שאם לא ייתן כסף, יעשו בו עין תחת עין ממש.

¹⁶⁰³ רש"י. א"ע: החזרה כאן כדי להשוות גר כאזרח, או כדי לומר שבהכאת בהמה חייב לשלם את כולה רק כשהכה אותה במקום מסוּך.

¹⁶⁰⁴ רש"י.

¹⁶⁰⁵ רש"י.

למחנה, וַיִּזְמְנוּ אֹתוֹ אֶבֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סִקְלוֹ אֶת הַמַּגְדָּף בַּבְּנִים, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְקֹזֵק אֶת מֹשֶׁה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּפִידוּ עַל כָּל דִּינֵי סִקִּילָה, בְּשַׁעָה שֶׁהֵם סִקְלוּ אֶת הַמַּגְדָּף¹⁶⁰⁶:

פרשת בהר

ויקרא פרק כה

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹזֵק אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינִי לֵאמֹר ה' דִּבֶּר אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינִי, עוֹד לִפְנֵי שְׁהוּקָם אוֹהֵל מוֹעֵד¹⁶⁰⁷:
(ב) דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֹאמַר לָהֶם¹⁶⁰⁸ כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם כֹּאֲשֶׁר תִּיכַנְסוּ לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֵאחֵר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה כִּיבוּשׁ וְנַחֲלָה, וְשַׁבְּתָהּ הָאָרֶץ שַׁבַּת לַיְקֹזֵק הָאָרֶץ תִּשְׁבֹּת לְשֵׁם ה',¹⁶⁰⁹ וּמִפְּרֹט בְּפִסּוּקִים הַבָּאִים מֵהֵם דִּינֵי הַשְּׁבִיתָה: (ג) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ בְּמִשְׁךְ שֵׁשׁ שָׁנִים מוֹתֵר לָךְ לִזְרוּעַ אֶת הַשְּׂדֵה שֶׁלְךָ,¹⁶¹⁰ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כְּרִמְךָ בְּמִשְׁךְ שֵׁשׁ שָׁנִים מוֹתֵר לָךְ לִזְמוֹר אֶת הַכֶּרֶם שֶׁלְךָ, לְקַצֵּץ אֶת עֵנְפֵי עֵץ הַגֶּפֶן עַל מִנַּת שֶׁהֶעֱץ יִגְדַל יוֹתֵר טוֹב, וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ וְאֵתָה יִכּוֹל לְאֶסּוֹף אֶת הַתְּבוּאָה שֶׁגִּדְלָה אֶצְלֶךָ בְּלִי לְהַפְקִיר אוֹתָהּ¹⁶¹¹: (ד) וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ בִּשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִית, עַלִּיךְ לְשַׁבּוֹת מֵעֲבוֹדַת הַשְּׂדוֹת וְהַכֶּרְמִים,¹⁶¹² שַׁבַּת לַיְקֹזֵק שָׁנָה זוֹ תוֹקֵדֶשׁ לְעִבּוֹדַת ה'. לְאָדָם יֵשׁ פְּנָאִי בִּשְׁנַת הַשְּׁמִיטָה, כִּךְ שֶׁהוּא יִכּוֹל לְעִבּוֹד אֶת ה',¹⁶¹³ שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וְכְרִמְךָ לֹא תִזְמֹר בִּשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִית

¹⁶⁰⁶ רש"י. א"ע: בני ישראל עשו מהיום והוא והלאה, כדינים שצוו בהם כאן. רמב"ן דחה זאת באומרו שאין הכוונה כאן על העתיד. רמב"ן עצמו אומר, שהתורה חוזרת לסיפור ואומרת שבני ישראל סקלו את המגדף, לא בגל ששנאו אותו, אלא כדי לבער את הנגע.

¹⁶⁰⁷ א"ע ורשב"ם. הסיבה שפרשה זו נכתבה כאן, למרות שמקומה בכריתת הברית בפרשת ואלה המשפטים, כדי לחבר יחד את התנאים שבנ"י ינחלו את הארץ (איסורי עריות, שמיטה) וזכרון זה כתב אוה"ח שהסיבה שהתורה הדגישה זאת דווקא במצוות שמיטה היא כדי לומר לנו שעל ידי קבלת התורה קיבלו בני ישראל את ארץ ישראל, כן כתב אוה"ח, שאסור לתת קרקע לגוי בא"י, וע"י קבלת התורה, ה' היה יכול לתת לבנ"י את א"י. רש"י: נאמר בציווי על שמיטה שנאמרה בהר סיני, כדי לומר לנו, שכשם שכל פרטי שמיטה נאמרו בהר סיני, כך פרטי שאר המצוות נאמרו בהר סיני. ולמד זאת מהברייתא, ממנה למד, שכשם שלא נשנתה שמיטת קרקעות בערבות מואב, ומכיוון שכך, מוכח שכל הפרטים נאמרו למשה כבר בסיני, כך היה גם עם שאר המצוות. רמב"ן: היה ניתן ללמוד מהברייתא ההיפך, המצוות שפרטיהם נאמרו בערבות מואב, הם מצוות שלא נאמרו פרטיהם בהר סיני. וכן שאל מניין למדנו שהוקשו כל המצוות כולן, אחת לחברתה. כן שאל שיש הרבה מצוות שלא נשנו בערבות מואב. לכן הסביר הרמב"ן שכוונת הברייתא היא שמצוות השמיטה נשנתה אצלנו בפרשה, לאחר שנאמרה באופן כללי בפרשת משפטים, והתורה כאן אומרת שעוד בהר סיני נאמרו פרטי צוות השמיטה, ומכאן למדים לשאר המצוות. אך בסדר הדברים כתב הרמב"ן שבלוחות ראשונות, נאמרה מצוות השמיטה, ולאחר שה' סלח לישראל על חטא העגל, רצה מה לחדש את הברית עם ישראל על ידי אלות וקללות. אלא שהקמת המשכן נכנסה באמצע, כיוון שצוו על המשכן עוד לפני כן, ולאחר מכן מיד, אמר ה' למשה את מה שכתוב בספר ויקרא, ולאחר שהדברים "נרגעו", היה ניתן לחזור ולחדש את הברית באלה ובשבועה שוב. ספורנו: משה ציווה עכשיו על השמיטה, כיוון שחשב שבנ"י ייכנסו מיד לארץ, ועל אי קיום מצוות השמיטה, עם ישראל גולה.

¹⁶⁰⁸ אוה"ח: טעם הכפילות הוא, הדיבור כנגד ההימנעות מעבודת האדמה, שדבר זה הוא קשה על האדם, והאמירה היא על הפקרת הצומח והברכה שה' הבטיח שהם דברים שבני האדם שמחים בהם.
¹⁶⁰⁹ רש"י. רמב"ן: כשם שה' שבת לאחר שישה ימים, כך יש להשבית את הקרקע. כן כתב שהשמיטה היא כנגד מעשי בראשית מתחילת העולם ועד סופו, ולכן החמירה התורה בשנת השמיטה וחייבה גלות כאשר לא מקיימים אותה. ספורנו: שכל השנה תהיה מיועדת לעבודת ה'. כלי יקר: טעם השמיטה – כדי שנתחזק בביטחון בה'.

¹⁶¹⁰ ספורנו: אם תקיים את מצוות השמיטה, אתה תוכל לזרוע את השדה שלך במשך שש שנים רצופות, דבר שאינו אפשרי בדרך הטבע, וכן פירש אוה"ח בפירושו השני על "ואספת את תבואתה". רמב"ן יש כאן לאו מכלל עשה.

¹⁶¹¹ רשב"ם. אוה"ח בפירושו הראשון: לתת עשה על איסור ספחים.

¹⁶¹² רש"י.

¹⁶¹³ ספורנו.

אסור לך לזרוע את השדה שלך, ואסור לך לזמור את הכרם שלך: (ה) **אַתְּ סִפִּיחַ קִצְרִיךָ לֹא תִקְצֹר** אסור לך לקצור גם גידולים שצמחו לבד, ללא שזרעת אותם,¹⁶¹⁴ **וְאֵת עֲנָבֵי נִזְרִיךָ לֹא תִבְצֹר** את הענבים השמורים אצלך בשדה, אסור לך לבצור לעצמך, אלא עליך להפקיר ענבים אלו,¹⁶¹⁵ **שְׁנַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ הַסִּיבָה** שאסור לקצור את הספיחים ולבצור את הענבים היא מכיוון שהשנה השביעית היא שנת שבתון לארץ¹⁶¹⁶: (ו) **וְהָיְתָה שְׁבַת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֲכֹלָהּ** הגידולים שהארץ תוציא בשנת השמיטה, אינם אסורים באכילה, אלא הם יהיו הפקר, ולכולם יהיה מותר לאכול אותם, ועכשיו מפרטת התורה מיהם האנשים המותרים באכילה,¹⁶¹⁷ **לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ** (הפירות יהיו מותרים באכילה לכולכם בשווה) לך, לעבדך העברי ולאמתך העברייה,¹⁶¹⁸ **וּלְשִׁכְרֶיךָ וּלְתוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ עִמָּךְ** וכן יהיה מותר לעבדך הכנעניי, בין אלו שנמכרו לך לזמן קצוב ובין אלו שנמכרו לך לצמיתות, לאכול מפירות השנה השביעית¹⁶¹⁹: (ז) **וּלְבַהֲמֹתֶיךָ וּלְחַיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לְאֹכֵל** וכן תהיה תבואת הארץ מותרת לאכילה לבהמות שהן ברשותך ולחיות שאינן ברשותך, אלא מסתובבות בטבע¹⁶²⁰: (ח) **וְסִפַּרְתָּ לְךָ שִׁבְעַת שָׁנִים** תספור שבע פעמים את שנות השמיטה, ועכשיו מסבירה התורה איך מחשבים זאת, **שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת פְּעָמִים** כל שבע שנים, צריך לספור שנת שמיטה אחת, וכך צריך לספור שבע פעמים את שנת השמיטה,¹⁶²¹ **וְהָיוּ לְךָ יָמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים תְּשַׁע וָאַרְבָּעִים שָׁנָה** חשבון שבע שנות השמיטה ייצא ארבעים ותשע שנים¹⁶²²: (ט) **וְהֶעֱבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה תִּכְרִיזוּ** על ידי תרועת השופר, תתקעו בשופר,¹⁶²³ **בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ** (תתקעו בשופר) ביום י' בתשרי (של שנת החמישים), **בְּיוֹם הַכַּפָּרִים תִּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אֶרְצְכֶם** ביום הכיפורים עליכם לתקוע בשופר בכל ארצכם¹⁶²⁴: (י) **וְקִדַּשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה** יש לקדש את שנת היובל, על ידי שמכריזים בבית דין ששנה זו היא שנת היובל המקודשת,¹⁶²⁵ **וְקִרְאתֶם דְּרוֹר בְּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֵיהָ** תכריזו חרות לכל יושבי הארץ, גם העבדים משתחררים,¹⁶²⁶ **יֻבַּל הוּא תִּהְיֶה לְכֶם** שנת היובל תהיה מקודשת לכם על ידי התקיעה בשופר,¹⁶²⁷ **וְשָׁבַתֶם**

¹⁶¹⁴ רש"י וא"ע.

¹⁶¹⁵ רש"י, א"ע. רמב"ן: "ענבי נזיריך" היינו הענבים שגדלו ללא שהתכוון לך, כמו הספיחים שבשדה.

¹⁶¹⁶ א"ע.

¹⁶¹⁷ א"ע, ופירש ש"והייתה שבת הארץ", היינו הגידולים שגודלים בשנת השמיטה, וכן פירש רמב"ן בפירושו השני. בפירושו הראשון כתב הרמב"ן ששנת השמיטה תהיה לכם לאכילה, והיינו שבשנת השמיטה, מותר לכם לאכול מהפירות, כיוון שהם הפקר.

¹⁶¹⁸ א"ע פירש שפירוש "לכם", היינו לכל העולם. אוה"ח פירש שהסיבה שהתורה כתבה "לכם" היא כדי שלא נחשוב שיש קדימות בסדר האכילה לפי הכתוב בפסוק.

¹⁶¹⁹ רש"י.

¹⁶²⁰ א"ע. רש"י: כל זמן שיש לחיה בשדה, מותר לך להאכיל לבהמתך בבית.

¹⁶²¹ רש"י.

¹⁶²² רש"י בפירושו עפ"י פשוטו של מקרא. בפירושו הראשון כתב שגם אם בני" לא עשו שנות שמיטה, יש לעשות בסוף 49 שנה את שנת היובל. ספורנו: יש למנות 49 שנות חמה, לפי החשבון של שנים מעוברות. כלי יקר: טעם השמיטה והיובל הוא כדי להדגיש לאדם שאינו בעל הבית, ולכן התורה בחרה דווקא חמישים שנה, כיוון שימיו של האדם הם 70 שנה, וכאר האדם מגיע לגיל 20 הוא מתחיל להתעסק עם רכושו, והתורה נתנה לו לקנות קרקע עד לסוף חייו, אך ל להעביר אותו הלאה.

¹⁶²³ רש"י.

¹⁶²⁴ רמב"ן. רש"י: יש לתקוע רק במקום שיש בי"ד, אך זהו רק מדרבנן, שהרי תקיעה בשופר אינה מלאכה.

¹⁶²⁵ רש"י.

¹⁶²⁶ אונקלוס + רש"י. גם א"ע פירש לשון דרוור מלשון חופש. רמב"ן פירש את המילה דרוור מלשון דור הולך ודור בא, וכך הסביר את עניין היובל, שהכל חוזר למקומו, כמו שיובל חוזר אל השרשים שלו.

אִישׁ אֶל אַחֲזָתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשְׁבוּ וְכך תדעו שבשנה זו, כל אדם חוזר אל האחווה שמכר, וכל עבד שלא רצה לצאת לחופשי לאחר שש שנים, ורצעו אותו, יוצא לחופשי בשנת היובל¹⁶²⁸: (יא) יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִישִׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם מְכִיּוּן שְׁנַת הַחֲמִישִׁים הִיא שְׁנַת הַיּוֹבֵל,¹⁶²⁹ לֹא תִזְרְעוּ אֶסוּר לָכֶם לִזְרוֹעַ אֶת שְׂדוֹתֵיכֶם, וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת סְפִיחֶיהָ וְכֵן אֶסוּר לָכֶם לִקְצוֹר אֶת הַגִּידוּלִים שֶׁגִּדְלִים בַּשָּׂדֶה בְּמִשְׁךְ שְׁנַת הַיּוֹבֵל, לֹלֵא שִׁזְרְעוּ אוֹתָם, וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת נְזוּרֶיהָ וְכֵן אֶסוּר לָכֶם לִבְצוֹר אֶת הָעֵנְבִים הַשְּׂמוּרִים אֲצִלְכֶם בַּשָּׂדֶה, אֲלֵא אִתְּם חַיִּיבִים לְהַפְקִיר אוֹתָם: (יב) כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם כִּיּוּן שְׁנַת הַיּוֹבֵל הִיא שְׁנַת מְקוּדֶשֶׁת וּמוֹפְרֶשֶׁת מִשָּׂאֵר הַשָּׁנִים, שְׁנַת הַיּוֹבֵל אֵינְנָה כְּשֶׁנָּה רְגִילָה אֲלֵא חֲלִים בֶּה דִּינִים מִיּוֹחֲדִים הַמְּקֻדָּשִׁים אוֹתָהּ מִהַשָּׁנִים הָאֲחֵרוֹת,¹⁶³⁰ מִן הַשָּׂדֶה תֹאכְלוּ אֶת תְּבוּאָתָהּ הַתְּבוּאָה שֶׁתִּצָּא לִבְד מִהַשָּׂדֶה, לֹלֵא שִׁזְרַעְתֶּם, הִיא הַתְּבוּאָה שְׂמוֹתָר לָכֶם לֵאכּוֹל בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל¹⁶³¹: (יג) בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשְׁבוּ אִישׁ אֶל אַחֲזָתוֹ בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל, כֹּל אִדָּם חוֹזֵר אֶל אַחֲזוֹתוֹ. גַּם בְּמִקְרָה וְיַעֲקֹב מָכַר אֶת הַשָּׂדֶה שְׁלוֹ לְאָדָם בְּשֵׁם מֵאִיר, וְרֵאוּבֵן, בְּנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב קָנָה אֶת הַשָּׂדֶה מִיָּדוֹ שֶׁל מֵאִיר, בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל, הַשָּׂדֶה חוֹזֵר אֶל יַעֲקֹב¹⁶³²: (יד) וְכִי תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לְעַמִּיתְךָ אִם תִּמְכּוֹר דָּבָר מִה לְחֵבֶרֶךְ,¹⁶³³ אוֹ קָנָה מִיָּד עַמִּיתְךָ אוֹ כֹּאשֶׁר תִּקְנֶה דָּבָר מִה מִיָּד חֵבֶרֶךְ,¹⁶³⁴ אֶל תִּזְנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו אֶל תִּרְמוּ אֶחָד אֶת הַשָּׁנִים¹⁶³⁵: (טו) בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֲרֵי הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתְךָ לְפִי מִסְפַּר הַשָּׁנִים שֶׁעִבְרוּ מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל, תִּקְנֶה אֶת הַשָּׂדֶה מִיָּד חֵבֶרֶךְ. לְדוּגְמָא: אִם מֵחִיר שְׂדֵה בְּשָׁנָה שְׂלֵאֲחֵר הַיּוֹבֵל הוּא אַרְבַּעִים וְתִשְׁעָה (49) שָׁקִלִים, יוֹצֵא שִׁמְחִיר כֹּל אֶחָד מִהַשָּׁנִים הוּא שָׁקֵל, וְכך יוֹצֵא שֵׁם אִדָּם קוֹנֵה אֶת הַשָּׂדֶה שְׁלֹשׁ שָׁנִים אַחֲרֵי הַיּוֹבֵל, עֲלִיו לְשֵׁלֶם אַרְבַּעִים וְשֵׁשׁ (46) שָׁקִלִים,¹⁶³⁶ בְּמִסְפַּר שָׁנֵי תְּבוּאָתָּה יִמְכְּרָ לָךְ לְפִי מִסְפַּר הַפְּעָמִים שֶׁהַשָּׂדֶה יוֹצֵא אֶת הַתְּבוּאָה, הַשָּׂדֶה יִמְכַר. בְּכֹל שָׁנָה, הַשָּׂדֶה מוֹצִיָּא תְּבוּאָה פְּעַם אַחַת, וְלְפִי זֶה מַחְשָׁבִים אֶת מֵחִיר הַשָּׂדֶה¹⁶³⁷: (טז) לְפִי רֹב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מְקַנְתּוֹ לְפִי רִיבּוּי הַשָּׁנִים, יִהְיֶה מֵחִיר הַקְּנִיָּה גְבוּהָ יוֹתֵר, כְּכֹל שִׁמּוֹכֵר אֶת הַשָּׂדֶה לְשָׁנִים רַבּוֹת יוֹתֵר, עַל מֵחִיר הַשָּׂדֶה לְהִיּוֹת גְּבוּהָ יוֹתֵר,¹⁶³⁸ וְלְפִי מַעַט הַשָּׁנִים תִּמְעִיט מְקַנְתּוֹ וְאִם מוֹכֵר אֶת הַשָּׂדֶה לְשָׁנִים מוֹעֲטוֹת (כִּיּוּן שֶׁהַשָּׂדֶה בֶּה נִמְכַרְתָּ הַשָּׂדֶה קְרוּבָה אֶל שְׁנַת הַיּוֹבֵל), עַל מֵחִיר הַשָּׂדֶה לְהִיּוֹת נִמוּךְ יוֹתֵר,¹⁶³⁹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאָתָּה הוּא מְכַר לָךְ כִּיּוּן שֶׁהַדָּבָר הַקּוֹבֵעַ לְמֵחִיר הַשָּׂדֶה, הוּא מִסְפַּר הַפְּעָמִים שֶׁהַשָּׂדֶה תִּיתֵן אֶת תְּבוּאָתָה לְקוֹנֵהּ. אִם יֵשׁ שָׁנִים רַבּוֹת עַד לְשְׁנַת הַיּוֹבֵל, יִהְיֶה הַרְבֵּה פְּעָמִים בְּהֵן יִתֵּן הַשָּׂדֶה אֶת תְּבוּאָתוֹ לְקוֹנֵהּ, וּמֵחִיר הַשָּׂדֶה יִהְיֶה גְבוּהָ. אִם יֵשׁ מַעַט שָׁנִים עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל, יִהְיֶה רֶק מַעַט פְּעָמִים שֶׁהַקּוֹנֵה יִקְצוֹר תְּבוּאָה מִהַשָּׂדֶה, וְאִזּוּ מֵחִיר הַשָּׂדֶה יִהְיֶה נִמוּךְ

¹⁶²⁷ רש"י עפ"י הרמב"ן. רמב"ן עצמו פירש שהכוונה היא מלשון שאדם מובל חזרה אל ביתו. א"ע: מלשון שילוח.
¹⁶²⁸ רש"י עפ"י הרמב"ן.
¹⁶²⁹ א"ע. ספורנו: כאשר הקרקעות החוזרות לבעלים, לא ינהגו הבעלים שהקרקע חזרה אליהם כבעלי השדה, אלא יפקירו את כל הפירות.
¹⁶³⁰ א"ע. רש"י: דמי פירות היובל נתפסים בהקדש.
¹⁶³¹ א"ע. רמב"ן: התורה אמרה שבשנת היובל, לאדם לא יהיה שעת בצירה ושעת קצירה, אלא ייצא עם העניים וילקטו את השדה בכל זמן שניתן.
¹⁶³² רש"י. ספורנו: אמנם בשנה בו חוזרת השדה לבעלים אסור לזרוע, אך לבנות בניינים מותר.
¹⁶³³ אונקלוס.
¹⁶³⁴ אונקלוס.
¹⁶³⁵ דעת מקרא.
¹⁶³⁶ רש"י.
¹⁶³⁷ רש"י, וכן הביא בשם חז"ל שאסור לגאול את השדה עד שעוברים שנתיים מיום המכירה, גם אם יש שלש תבואות במשך שנתיים אלו, כגון שמכר לו את השדה בקמותיה.
¹⁶³⁸ רש"י. ספורנו: כשאדם קונה את השדה לזמן רב, הוא משלם יותר, כיוון שהוא יכול להשקיע בשדה.
¹⁶³⁹ רש"י.

יותר: (יז) וְלֹא תֹנֶנּוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ אֶל תִּקְנִיטוּ אֶחָד אֶת הַשְּׁנִי, וְאֵל תִּשְׂאוּ אֶחָד לְשָׁנִי עֵצָה שְׂאִינָה הוֹגֵגֶת, ¹⁶⁴⁰ וְיִרְאֵת מֵאֵלֶיךָ כִּי אֲנִי יִקְוֶה אֲלֵהֵיכֶם תִּירָא מִה', כִּיוֹן שְׂאִנִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם יוֹדֵעַ אֵם הַתְּכוּנֹת לְהַקְנִיט וְלִהְיֵא עֵצָה שְׂאִינָה הוֹגֵגֶת ¹⁶⁴¹: (יח) וְעֲשִׂיתֶם אֶת הַקְּתִי תִקְיִמוּ אֶת מִצְוֹת הַשְּׂמִיטָה וְהַיּוֹבֵל, ¹⁶⁴² וְאֶת מִשְׁפְּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אִתְּם וְכֵן תִּקְיִמוּ אֶת מִשְׁפְּטֵי: חֲזַרְתָּ הַעֲבָדִים בַּיּוֹבֵל, וְדִינִי אֹנָא, ¹⁶⁴³ וְיִשְׁבְּתֶם עַל הָאָרֶץ לְבִטָּח בְּשֹׁכֵר שֶׁתִּקְיִמוּ אֶת מִצְוֹת הַשְּׂמִיטָה, תִּשְׁבּוּ לְבִטָּח בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲךָ אִם לֹא תִקְיִמוּ אֶת מִצְוֹת הַשְּׂמִיטָה, תִּגְלוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ¹⁶⁴⁴: (יט) וְנָתַנָּה הָאָרֶץ פְּרִיָּהּ וְאֶכְלֶתֶם לְשִׁבְעָה (אם תִּקְיִמוּ אֶת מִצְוֹת הַשְּׂמִיטָה) הָאָרֶץ תִּיתֵן אֶת פִּירוֹתֶיהָ וְתֹאכְלוּ לְשׁוֹבַע, ¹⁶⁴⁵ וְיִשְׁבְּתֶם לְבִטָּח עָלֶיהָ וְלֹא תִדְאָגוּ שְׂמָא תִהְיֶה שְׁנַת בְּצוֹרֶת ¹⁶⁴⁶: (כ) וְכִי תֹאמְרוּ מָה נֹאכֵל בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית אִם תִּשְׁאֲלוּ בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית, מָה נוֹכֵל לֹאכֹל בְּשָׁנָה הַשְּׂמִינִית, ¹⁶⁴⁷ הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת תְּבוּאָתֵנוּ הִרִי בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית אֲסוּר לָנוּ לִזְרֹעַ אֶת הַשְּׂדוֹת וְלֹאסוֹף אֶת הַתְּבוּאָה מֵהַשְּׂדוֹת, וְאִם כֵּן, לֹא יִהְיֶה לָנוּ מָה לֹאכֹל ¹⁶⁴⁸: (כא) וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי לָכֶם בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית, אֲנִי אֲצוּוֶה שֶׁתִּהְיֶה בְּרַכָּה בְּגִידוּלֵי הַשְּׂדֵה שְׁלָכֶם, וְעֲשִׂתֶם אֶת הַתְּבוּאָה לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית תּוֹצִיא הָאָרֶץ כְּמוֹת גִּידוּלִים, שִׁסְפִּיקוּ לְקִרְבֵּי לְשִׁלֹּשׁ שָׁנִים: חֶלֶק מֵהַשְּׂנָה הַשְּׁשִׁית (מִנִּסּוֹן וְעַד לִרִ"ה), הַשְּׂנָה הַשְּׁבִיעִית כֹּלָה וְחֶלֶק מֵהַשְּׂנָה הַשְּׂמִינִית, עַד שִׁיגְדְלוּ הַגִּידוּלִים שֶׁנִּזְרְעוּ בְּשָׁנָה הַשְּׂמִינִית ¹⁶⁴⁹: (כב) וְזָרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׂמִינִית בְּשָׁנָה הַשְּׂמִינִית אִתְּם תִּזְרְעוּ אֶת הַשְּׂדוֹת, וְאֶכְלֶתֶם מִן הַתְּבוּאָה יָשֵׁן עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית וְאִתְּם תֹּאכְלוּ מֵהַתְּבוּאָה שֶׁזָרַעְתֶּם בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית, עַד לְשָׁנָה הַתְּשִׁיעִית, (וּבְשָׁנָה הַתְּשִׁיעִית תֹּאכְלוּ אֶת מָה שֶׁזָרַעְתֶּם בְּשָׁנָה הַשְּׂמִינִית), ¹⁶⁵⁰ עַד בּוֹא תְּבוּאָתֶיהָ עַד שֶׁתִּגְדֵּל הַתְּבוּאָה שֶׁל הַשְּׂנָה הַשְּׂמִינִית, תֹּאכְלוּ יָשֵׁן תֹּאכְלוּ אֶת הַתְּבוּאָה הַיְשָׁנָה שֶׁזָרַעְתֶּם בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית: (כג) וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְעַמֻּמֹת אֲסוּר לְמַכּוֹר קֶרֶקַע לְצַמִּיתוֹת, לְתַמִּיד, אֲלֵא מוֹתֵר לְמַכּוֹר אוֹתָהּ רַק עַד הַיּוֹבֵל, ¹⁶⁵¹ כִּי לִי הָאָרֶץ כִּיוֹן שְׂכַל הָאָרֶץ הִיא שְׁלִי, וְלָכֵן, עֵינֵכֶם לֹא צָרִיכָה לִהְיוֹת רַעָה בְּחֲזַרְתָּ הַשְּׂדוֹת לְבַעֲלֵיהֶן בְּשָׁנָה הַיּוֹבֵל, ¹⁶⁵² כִּי גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אִתְּם עֹמְדֵי כִיוֹן שֶׁאִתְּם בְּסֶךְ הַכֹּל דִּיירִים וְתוֹשְׁבִים לְפָנָי,

¹⁶⁴⁰ רש"י.

¹⁶⁴¹ רש"י.

¹⁶⁴² רמב"ן וספורנו.

¹⁶⁴³ רמב"ן + ספורנו.

¹⁶⁴⁴ רש"י.

¹⁶⁴⁵ רש"י: גם הפירות שבתוך המעיים יהיו מבורכים ותרגישו הרגשת שובע.

¹⁶⁴⁶ רש"י. אוה"ח: למרות שפירותיכם יהיו מבורכים, לא יבואו עליכם שודדים.

¹⁶⁴⁷ רמב"ן. והברכה שהשדות יעשו תבואה לשלש שנים היא רק בשנת היובל.

¹⁶⁴⁸ רמב"ן.

¹⁶⁴⁹ רש"י בפס' הבא, בניגוד לדברי הרמב"ן שרק בשנת היובל מוציאה הארץ גידולים לשלש שנים, ואילו רש"י כתב שבשנת היובל הארץ מוציאה פירות לארבע שנים. ביישוב הסתירה ברש"י, שאצלנו כתוב שהתבואה תספיק עד לפסח של השנה התשיעית, ואילו בפס' הבא כתב שהתבואה תספיק עד לשנה התשיעית, באר בר"ם שהתבואה באמת תספיק עד לשנה התשיעית, אלא ששאלת בני ישראל הייתה רק עד פסח של השנה השמינית, שהרי לאחר פסח של השנה השמינית, יש להם מה לאכול, את מה שגדל בשנה השמינית. רשב"ם: הגידולים יספיקו עד השנה התשיעית.

¹⁶⁵⁰ רש"י.

¹⁶⁵¹ רש"י, ונאמר כאן כדי לאסור זאת בלאו. רמב"ם כתב שהלאו הוא גם על המוכר וגם על הלוקח. רמב"ן: פסוק זה לא נכתב כלאו, אלא כהסבר: אתם צריכים לקיים את מצוות היובל, כיוון שכל הארץ היא שלי.

¹⁶⁵² רש"י.

ולא הבעלים על הארץ, ולכן אסור שענינכם תהיה רעה בחזרת השדות לבעליהן¹⁶⁵³: (כד) וּבְכָל אֶרֶץ
אֲחֻזְתְּכֶם בכל ארץ נחלתכם,¹⁶⁵⁴ גְּאֵלָה תִּתְּנוּ לְאֶרֶץ תִּתְּנוּ למוכר הקרקע אפשרות לגאול את הקרקע שלו,
אפשרות לקנות חזרה את הקרקע שמכר, לפי המבואר בפסוקים הבאים¹⁶⁵⁵: (כה) כִּי יִמְוֶךְ אָחִיךָ אִם
אחִיךָ, אדם מישראל, יהפוך להיות עני,¹⁶⁵⁶ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ אותו אדם מישראל שנהיה עני ימכור לך שדה
שהיא חלק מנחלתו,¹⁶⁵⁷ וּבָא גְאֹלוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו יבוא גואל שהוא אחד מהקרובים של אותו אדם שמכר את
שדהו,¹⁶⁵⁸ וְגָאֵל אֶת מִמְכָּרוֹ אָחִיו אותו גואל יכול לגאול, לקנות חזרה, את הנחלה שמכר קרובו, ואין
הקונה יכול למנוע זאת¹⁶⁵⁹: (כו) וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גְּאֹל אִם לאדם מישראל אין קרוב משפחה שיכול
לגאול את שדהו,¹⁶⁶⁰ וְהִשְׁגִּיחַ יָדוֹ וּמָצָא בְּדֵי גְאֻלָּתוֹ אם המוכר ישיג את הכסף שנדרש כדי לפדות את
השדה¹⁶⁶¹: (כז) וְחָשַׁב אֶת שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ מוכר השדה יחשב לכמה שנים מכר את השדה עד היובל, ובכמה
כסף מכר את השדה, וכך יידע מה היה המחיר שדרש עבור כל שנה שמכר את השדה. לדוגמא: אם היו שש
שנים עד היובל, ומכר את השדה בשישה שקלים, כל שנה שמכר את השדה הייתה שווה שקל אחד,¹⁶⁶²
וְהָשִׁיב אֶת הָעֶדְף לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר לוֹ המוכר צריך להחזיר לקונה את יתרת הכסף שנשארה בחוב
השדה, למשל: אם בא לפדות את השדה הנזכרת לאחר שעברו ארבע שנים מרגע שמכר את השדה, המוכר
מנכה את מחיר ארבע השנים שעברו כבר, שהוא ארבעה שקלים, ומשלם לקונה את שני השקלים
שנותרו,¹⁶⁶³ וְשָׁב לְאֲחֻזָּתוֹ ולאחר שפדה את השדה, הוא יכול לחזור לשדה¹⁶⁶⁴: (כח) וְאִם לֹא מָצָא יָדוֹ דֵּי
הָשִׁיב לוֹ אם המוכר אינו משיג כסף כדי לגאול את כל שדהו (שהרי אסור לו לגאול רק חצי שדהו, אלא או
שיש לו מספיק כסף כדי לקנות חזרה את כל השדה, או שאינו גואל את השדה בכלל),¹⁶⁶⁵ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד
הַקֹּנֵה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל השדה שמכר יישאר בידי הקונה עד לשנת היובל,¹⁶⁶⁶ וַיֵּצֵא בְּיָבֵל וְשָׁב
לְאֲחֻזָּתוֹ ובשנת היובל, ייצא השדה מיד הקונה, ויחזור להיות חלק מנחלתו של המוכר: (כט) וְאִישׁ כִּי
יִמְכֹּר בַּיִת מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה אדם שימכור בית בעיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון,¹⁶⁶⁷ וְהָיְתָה
גְּאֻלָּתוֹ עַד הֵם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ מותר לגאול את הבית, לקנות חזרה את הבית, עד שנה לאחר המכירה,
(בניגוד לשדה שמותר לגאול אותה רק לאחר שנתיים),¹⁶⁶⁸ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ (מותר לגאול את הבית)

¹⁶⁵³ אונקלוס.

¹⁶⁵⁴ אונקלוס.

¹⁶⁵⁵ רש"י בפירושו השני. בפירושו הראשון כתב שהפסוק בא לרבות נתינת גאולה גם לבתים ולעבד עברי. רמב"ן: לא ניתן לומר שבדיני יובל כתבה התורה אפשרות לגאול את הקרקעות לאחר המכירה, כיוון שאין כל כך קשר בין שני הדינים, אלא הגאולה הכתובה בפסוק היא דיני היובל, וכעין זה פיר הספורנו.

¹⁶⁵⁶ אונקלוס.

¹⁶⁵⁷ אונקלוס + א"ע בפס' כח'. רש"י: כדי ללמדנו דרך ארץ שאין מוכרים את כל האחוזה.

¹⁶⁵⁸ אונקלוס וא"ע.

¹⁶⁵⁹ רש"י. אוה"ח כתב שיש כאן רמז לחורבן ביהמ"ק.

¹⁶⁶⁰ רש"י.

¹⁶⁶¹ אונקלוס.

¹⁶⁶² רש"י.

¹⁶⁶³ רש"י.

¹⁶⁶⁴ אונקלוס.

¹⁶⁶⁵ רש"י.

¹⁶⁶⁶ אונקלוס.

¹⁶⁶⁷ רש"י.

¹⁶⁶⁸ רש"י.

במשך שנה מיום המכירה: (ל) **וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֵאֵת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה** אם הבית לא נגאל במשך השנה הראשונה השלימה למכירתו, אם המוכר אינו קונה חזרה את הבית במשך שנה שלימה שעוברת מאז שמכר את הבית,¹⁶⁶⁹ **וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֲמָה לְצִמְיֹתָתָ לְקִנְיָה אֹתוֹ לְדֹרְתָיו** הבית שנמכר, שנמצא בתוך עיר המוקפת חומה, יקום ויהיה לקונה לצמיתות, לתמיד, ולכל צאצאיו, **לֹא יֵצֵא בִּיבֵל** אין בית הנמצא בעיר המוקפת חומה חוזרת לבעליו ביובל, גם אם יובל חל בתוך השנה הראשונה למכירת הבית, וכל שכן כאשר היובל חל לאחר שעברה שנה מיום מכירת הבית, והבית נחלט לקונה¹⁶⁷⁰: **(לֹא) וּבְתֵי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם חֲמָה סָבִיב** בתים הנמצאים בערים שאינן מוקפות חומה, (חצרים היינו עיר שאינה מוקפת חומה),¹⁶⁷¹ **עַל שְׂדֵה הָאָרֶץ יַחֲשֵׁב** דין בתים אלו דומה לדין שדות, ולא לדין בתים הנמצאים בעיר המוקפת חומה,¹⁶⁷² **גָּאֵלָה תִּהְיֶה לוֹ מוֹתֵר לְגֹאֹל בֵּית בַּעִיר** שאינה מוקפת חומה מיד, ואין צריך להמתין עד שיעברו שתי שנים,¹⁶⁷³ **וּבִיבֵל יֵצֵא** ואם הגיע יובל, בלי שהמוכר גאל את הבית, הרי שהבית חוזר אל המוכר ביובל ללא פדיון¹⁶⁷⁴: **(לִב) וְעָרֵי הַלְוִיִּם** ארבעים ושמונה הערים שבני ישראל נתנו ללויים כדי לשבת בהן,¹⁶⁷⁵ **בְּתֵי עָרֵי אֲחֻזָּתָם** הבתים שנמצאים בערי הלויים, **גָּאֵלָת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלְוִיִּם** מותר ללויים לגאול את הבתים לעולם, גם אם הבית נמצא בעיר המוקפת חומה מימות יהושע, וכן מותר ללויים לפדות את השדות לפני שעברו שנתיים¹⁶⁷⁶: **(לִג) וְאֲשֶׁר יִגָּאֵל מִן הַלְוִיִּם** אם לוי קנה בית מלוי אחר,¹⁶⁷⁷ **וְיֵצֵא מִמֶּכֶר בֵּית וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בִּיבֵל** הבית שנמכר בעיר נחלתו של הלוי, ייצא ביובל מידי הקונה ויחזור למוכר,¹⁶⁷⁸ **כִּי בְתֵי עָרֵי הַלְוִיִּם הוּא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** כיוון שהבתים של הלויים נחשבים להם במקום נחלתם. הלויים לא קיבלו נחלה, ולכן התורה השוותה את דין בתי הלויים לדין השדות בישראל (והבתים חוזרים אל המוכר ביובל), כך שלא ייווצר מצב שנחלת הלויים מופקעת מהם¹⁶⁷⁹: **(לד) וּשְׂדֵה מְגֵרֵשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר** השדות במגרשים שמחוץ לארבעים ושמונה הערים שניתנו להם אינן נמכרות. הדין הוא שאם אדם הקדיש את שדהו לבית המקדש, גזבר בית המקדש מוכר את השדה לאדם אחר עד לשנת היובל, וכאשר מגיעה שנת היובל, השדה חוזרת לגזבר, והגזבר נותן לכהנים את השדה, כך שאין אפשרות למקדיש לגאול את שדהו. התורה כותבת כאן, שבמקרה והמקדיש הוא לוי, הלוי יכול תמיד לגאול את שדהו,¹⁶⁸⁰ **כִּי אֲחֻזָּת עוֹלָם הוּא לָהֶם** כיוון שהשדות הן נחלת עולם ללויים¹⁶⁸¹: **(לה) וְכִי יִמוּךְ**

¹⁶⁶⁹ אונקלוס.

¹⁶⁷⁰ רש"י.

¹⁶⁷¹ רש"י.

¹⁶⁷² רש"י. א"ע: עם שדה הארץ ייחשב.

¹⁶⁷³ רש"י.

¹⁶⁷⁴ רש"י.

¹⁶⁷⁵ רש"י.

¹⁶⁷⁶ רש"י.

¹⁶⁷⁷ רש"י וא"ע בפירושם השני. רמב"ן הסביר שהיו נותנים עדיפות לאחד מבני המשפחה לקנות את השדה, ולכן נחשב דבר זה לגאולה. בפירוש הראשון כתבו רש"י וא"ע שהכוונה היא כאשר ישראל קונה בית מלוי, אזי הדין הוא שהבית חוזר למוכר ביובל, שלא כמו בישראל. רמב"ן הוסיף שייתכן ואסרו על הלויים למכור את בתיהם לישראל, אלא רק ללויים. רשב"ם: במקרה ואין ללוי כסף כדי לפדות את שדהו, השדה תחזור לו חנים ביובל.

¹⁶⁷⁸ דעת מקרא.

¹⁶⁷⁹ רש"י.

¹⁶⁸⁰ רש"י.

¹⁶⁸¹ אונקלוס.

אָחִיךָ אִם אַחִיךָ, אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, יִהְיֶה לְהִיּוֹת עִנִּי,¹⁶⁸² וּמָטָה יָדוֹ עֲמֶךָ יָדוֹ תִּתְמוּטָט מֵאִתְּךָ, מִצְבוֹ יִלְךְ וַיִּדְרָדֶר, וְהִחְזִיקְתָּ בּוֹ תַחְזִיק בּוֹ בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִמְשִׁיךְ לְהִדְרָדֶר,¹⁶⁸⁴ גַּר וְתוֹשֵׁב וְחִי עִמָּךְ תִּדְאָג לְאוֹתוֹ אָדָם עִנִּי כִּךְ שִׂיכּוֹל לְגוֹר אִיתְךָ, לְשֶׁבֶת אִיתְךָ, וְכִךְ הוּא יַחִיה אִיתְךָ¹⁶⁸⁵: (לו) אֵל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית אֵל תִּלוּוֶה לְאַחִיךָ הַיְהוּדִי הַלְוֹאָה בְּרִיבִית,¹⁶⁸⁶ וְיִרְאָתָּ מֵאֱלֹהֶיךָ תִּירָא מֵאֲלוֹקֶיךָ, וְאֵל תִּתְּפֹתָה לְהַלּוּת בְּרִיבִית,¹⁶⁸⁷ וְחִי אָחִיךָ עִמָּךְ וְכִךְ, עַל יָדֶיךָ שֶׁלֹּא תִלוּוֶה בְּרִיבִית, אַחִיךָ יוֹכֵל לְחַיּוֹת אִיתְךָ: (לז) אֵת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ אֵל תִּיתֵן לְאַחִיךָ הָעִנִּי (וְגַם לֹא לְעֹשִׂיר, כִּי מוֹכַח מִדְּבָרִים כְּגוֹ') אֵת כֶּסֶף בְּרִיבִית, אֵל תִּדְרוֹשׁ רִיבִית כְּשֶׁאֲתָה מִלְוֹה כֶּסֶף לְאַחִיךָ הַיְהוּדִי, וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ וְכִן אֵל תִּיתֵן לְיְהוּדִי אוֹכֵל בְּרִיבִית: (לח) אֲנִי יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת לָכֶם אֵת אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי ה' הַהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל מִנְתַּלְתֵּךְ לָכֶם אֵת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלִהְיוֹת לָכֶם לְאֲלוֹקִים, וְעִשִׂיתִי זֹאת עַל מִנְתַּלְתֵּךְ שֶׁתִּקְיִמוּ אֶת מִצְוֹתַי, וְלִכֵּן אֵל לָכֶם הַלְוּוֹת בְּרִיבִית¹⁶⁸⁸: (לט) וְכִי יִמְוָךְ אָחִיךָ עִמָּךְ אִם אַחִיךָ שְׁעִימְךָ יִהְיֶה עִנִּי, אִם יְהוּדִי יִהְיֶה עִנִּי,¹⁶⁸⁹ וְנִמְכַר לָךְ וְאוֹתוֹ יְהוּדִי עִנִּי יִמְכַר לָךְ לְעַבֵּד, לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבָדָת עֲבָד אֲסוּר לָךְ לְעַבֹּד בּוֹ עֲבוּדָה שֶׁל גֵּנְאִי (כְּגוֹן לְהוֹלִיד אֶת כְּלָיו שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אַחֲרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ אוֹ לְנַעֲוֹל לוֹ אֶת נַעֲלָיו)¹⁶⁹⁰: (מ) כְּשֹׁכֵר כְּתוֹשֵׁב יִהְיֶה עִמָּךְ אֵל תַּעֲבִיד אֶת הָעַבֵּד הָעִבְרִי בְּעַבּוּדוֹת שֶׁל עֲבָדִים, אֲלֵא תִתִּיחֶס אֲלָיו כְּשֹׁכֵר אוֹ תוֹשֵׁב. שֹׁכֵר הֵינּוּ אָדָם שֶׁנִּשְׁכַּר לְעַבּוּדוֹת שׁוֹנוֹת, וְאִין מַעֲבִידִים אוֹתוֹ בְּעַבּוּדוֹת שֶׁל עֲבָדִים, וְתוֹשֵׁב הֵינּוּ עוֹבֵד זֶר שֶׁבָא מֵאֶרֶץ אַחֲרָת כְּדִי לְעַבֹּד אֲצִלְנוּ, שֶׁגַם אוֹתוֹ לֹא הָיוּ מַעֲבִידִים בְּעַבּוּדוֹת שֶׁל עֲבָדִים,¹⁶⁹¹ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ הָעַבֵּד הָעִבְרִי יַעֲבֹד אוֹתְךָ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל, וְאִם חֵלָה שְׁנַת הַיּוֹבֵל לִפְנֵי שֶׁעָבְרוּ שֵׁשׁ שָׁנִים שֶׁעָבַד אוֹתְךָ, הָעַבֵּד הָעִבְרִי יוֹצֵא לְחוּפְשִׁי¹⁶⁹²: (מא) וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל, יוֹצֵא הָעַבֵּד לְחוּפְשִׁי, וּמֵאוֹתוֹ רָגַע אֵינְךָ חַיִּיב לְפָרֵס אֶת בְּנָיו. הָאֲדוֹן שֶׁל הָעַבֵּד הָעִבְרִי חַיִּיב לְפָרֵס אֶת בְּנָיו שֶׁל הָעַבֵּד הָעִבְרִי עַד לְשַׁחְרוּרוֹ שֶׁל הָעַבֵּד,¹⁶⁹³ וְשׁוֹב אֵל מְשַׁפְּחָתוֹ הָעַבֵּד הָעִבְרִי יַחְזוֹר אֵל מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְאֵל אַחֲזֵת אֲבֹתָיו יָשׁוּב וְכִן יַחְזוֹר הָעַבֵּד הָעִבְרִי לְנַחֲלַת אֲבוֹתָיו. לְאוֹרֶךְ שְׁנוֹת הָעַבְדוֹת הָעַבֵּד הָיָה בְּבֵית אֲדוֹנוֹ, וּבִשְׁעַת שַׁחְרוּרוֹ הוּא חוֹזֵר לְנַחֲלָה שֶׁל¹⁶⁹⁴: (מב) כִּי עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הִיּוֹת

¹⁶⁸² אונקלוס.

¹⁶⁸³ אונקלוס.

¹⁶⁸⁴ רש"י.

¹⁶⁸⁵ אונקלוס. רמב"ן: מכאן מצוות עשה להחיותו ומכאן למדנו שיש מצווה של פיקוח נפש.

¹⁶⁸⁶ רש"י, ולדבריו, נשך ותרבית היינו הך ולעבור עליו בשני לאוין. רמב"ן: נשך היינו שמלווה לו כסף, ואומר לו שבכל שנה מתווספים חמישה שקלים לריבית, ואילו תרבית היינו שמלווה לו לתקופה מסויימת, ובסוף התקופה צריך לשלם לו חמישה שקלים ריבית. כלי יקר: הסיבה שאסור להלוות בריבית הוא כדי שנסמוך על ה', וכאשר מלווה בריבית, הרי שהוא סמוך ובטוח שיקבל את הכסף, ואז אינו צריך לבטוח בה'. לגוי מותר להלוות בריבית, כיון שעל דרך הרוב, הגויים אלימים כלפינו וגורמים לנו נזקים כספיים.

¹⁶⁸⁷ רש"י בפירושו הראשון. בפירושו השני, אל תלווה מכסף ותטען שהלווית כספי נכרים.

¹⁶⁸⁸ רש"י בפירושו השני. בפירושו הראשון: אל תנסו להלוות את כספכם בריבית ולטעון שזהו כסף של גוי.

¹⁶⁸⁹ אונקלוס.

¹⁶⁹⁰ רש"י.

¹⁶⁹¹ רמב"ן. ספורנו: מי שקנוי לך לשש שנים, יהיה כמו שכיר, ואילו הקנוי לך עד היובל יהיה כמו תושב.

¹⁶⁹² רש"י.

¹⁶⁹³ רש"י.

¹⁶⁹⁴ אונקלוס. רש"י: הכוונה היא שחוזר למעמדו הקודם שהיה לפני המכירה, ואסור לזלזל בו שהיה עבד.

ואני ה' הוצאתי את בני ישראל מארץ מצרים, ובכך בני ישראל הם עבדים שלי,¹⁶⁹⁵ **לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרָת עֶבֶד** אני מצווה אתכם, שבשעה שאתם מוכרים יהודי לעבד עברי, אל תמכרו אותו כמו שמוכרים עבדים, ואל תמכרו את העבד בפומבי¹⁶⁹⁶: **(מג) לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ** אל תעביד את העבד בעבודות שאינך באמת צריך שייעשו, לדוגמא: אל תאמר לעבד לחמם לך כוס מים חמים, כאשר אינך זקוק לכוס זו,¹⁶⁹⁷ **וַיֵּרֵאתָ מֵאֲלֹהֶיךָ תִירָא מֵה'**, שהרי ה' יודע אם יש לך צורך במלאכה זו או לא¹⁶⁹⁸: **(מד) וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לְךָ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתֶיכֶם** עבד או אמה מהעמים שמסביב לארץ ישראל (למעט מהעמים שבתוך ארץ ישראל שאסור לקנות מהם עבד או אמה, שהרי ה' ציווה אותנו שלא להחיות מהם כל נשמה),¹⁶⁹⁹ **מִהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה מִהֶם**, מהעמים הגרים מסביב לארץ ישראל, אתם יכולים לקנות עבד ואמה, ולהשתמש בהם לצורך עבודות המתאימות לעבדים¹⁷⁰⁰: **(מה) וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשְׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם** וכן אתם יכולים לקנות עבדים מהעמים שגרים מסביב לארץ ישראל, שהתחתנו עם נשים משבעת העמים, וצאצאיהם אינם בכלל הציווי של "לא תחיה כל נשמה", כיוון שהוולד מתייחס אחרי אביו שאינו משבעת העמים,¹⁷⁰¹ **מִהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתֶּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם** מותר לכם לקנות לעבדים אותם (את האנשים שאינם משבעת העמים שהתחתנו עם נשים משבעת העמים) ואת בני משפחתם שנולדו להם בארצכם, לאחר שאנשים אלו עברו לארצכם כדי להתחתן עם בנות משבעת העמים,¹⁷⁰² **וְהָיוּ לָכֶם לְאֶחָזָה** עבדים אלו יהיו לכם לנחלה, ועכשיו התורה מפרשת לגבי מה נאמר שהם יהיו לנחלה¹⁷⁰³: **(מו) וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם** תחזיקו בעבדים הכנענים על מנת שיעבדו גם את בניכם,¹⁷⁰⁴ **לְרֵשֶׁת אֶחָזָה** וכך יהיו העבדים הכנענים לירושת עולם, העבד הכנעני יעבור בירושה מאב לבניו,¹⁷⁰⁵ **לְעֹלָם בָּהֶם תִּעֲבָדוּ** אתם חייבים להעביד את העבדים הכנענים לעולם, ואסור לכם לשחרר אותם,¹⁷⁰⁶ **וּבְאֶחֱיֶכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ** ואסור לאף אדם מישראל להעביד את אחיו בפרך. אפילו למלך אסור להעביד את אחיו מישראל בפרך¹⁷⁰⁷: **(מז) וְכִי תִשָּׂג יַד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ** אם גר תושב שגר איתך יהיה עשיר מספיק לקנות עבד,¹⁷⁰⁸ **וּמָךְ אֶחֱיֶךָ עִמּוֹ** ואחיד היהודי יהיה עני, **וְנִמְכַר לְגֵר תוֹשֵׁב עִמָּךְ** ואחיד העני ימכור את עצמו לגר התושב שחי איתך,¹⁷⁰⁹ **אוּ לְעֵקֶר** או שאחיד היהודי נמכר לשמש בבית העבודה זרה של

¹⁶⁹⁵ רש"י. ספורנו: באמת היה ראוי שישעבדו בו, כיוון שהוא הלך לקנות לעצמו אדון אחר, ובכל זאת, כיוון שהם עבדיי, אל תעבידו אותם בפרך.
¹⁶⁹⁶ רש"י.
¹⁶⁹⁷ רש"י. אונקלוס: עבודה קשה.
¹⁶⁹⁸ רש"י.
¹⁶⁹⁹ רש"י.
¹⁷⁰⁰ עפ"י רש"י.
¹⁷⁰¹ רש"י.
¹⁷⁰² רש"י.
¹⁷⁰³ אונקלוס.
¹⁷⁰⁴ רש"י.
¹⁷⁰⁵ רש"י.
¹⁷⁰⁶ א"ע עפ"י חז"ל. בפירושו הראשון כתב שזהו לשון היתר ואינו ציווי.
¹⁷⁰⁷ רש"י.
¹⁷⁰⁸ רש"י.
¹⁷⁰⁹ רש"י.

הגויים, ¹⁷¹⁰ **מִשְׁפַּחַת גֵּר** או שאחיד היהודי ימכור עצמו לגוי שעובד עבודה זרה ¹⁷¹¹: **(מח) אַחֲרֵי נִמְכַר מִיַּד** אחרי שאחד מאחיד היהודים נמכר, ¹⁷¹² **גָּאֵלָה תִּהְיֶה לוֹ** פדיון יהיה לו, על מישהו לפדות אותו, ואסור להניח לו להיטמע אצל הגוי, ¹⁷¹³ **אֶחָד מֵאֲחָיו יִגְאָלֵנּוּ** הקרובים ביותר לאדם שנמכר לעבד, חייבים לפדות אותו. מי שיש לו את הקרבה המשפחתית הגדולה ביותר, חייב לפדות את העבד ¹⁷¹⁴: **(מט) או דָּדוֹ אוֹ בֶן דָּדוֹ יִגְאָלֵנּוּ** אם אין הקרובים ביותר פודים את העבד (כגון האחים, או האב), אזי חובת הפדייה מוטלת על הדוד או בן הדוד, **או מִשָּׂאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֵנּוּ** או אחד מקרובי משפחתו האחרים יפדה אותו, ¹⁷¹⁵ **או הַשִּׁיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל** או שהעבד עצמו ישיג מספיק כסף כדי לפדות את עצמו ¹⁷¹⁶: **(נ) וְחָשַׁב עִם קְנָהוּ מִשְׁנֵת הַמְכָרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל** העבד מחשב יחד עם מי שקנה אותו, כמה כסף שילם הקונה עבור כל שנה, למשל, אם יש עשרים שנים עד היובל, והקונה קנה את העבד בעשרים שקלים, הוא שילם על כל שנה שקל אחד כדי לקנות את העבד, ¹⁷¹⁷ **וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים** הכסף בו נמכר העבד, מתחלק לפי מספר השנים להן נמכר העבד, **בִּימֵי שְׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ** הקונה והמוכר יחשבו כאילו נשכר העבד לכל שנה בנפרד. אם נמשיך את הדוגמא שהבאנו, יצא שהגוי קנה את היהודי לעבד, ושילם שקל אחד על כל שנה. אם עברו חמש שנים משעת המכירה, והיהודי רוצה לפדות עצמו, עליו לשלם לגוי חמישה עשר שקלים, כיוון שבחשבון יוצא, שאילו היה הגוי קונה את היהודי לכל שנה בנפרד, היה משלם על כל שנה שקל אחד ¹⁷¹⁸: **(נא) אִם עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים** אם נשאר עוד הרבה שנים עד היובל, ¹⁷¹⁹ **לְפִיָּהֶן יֹשִׁיב גְּאֻלְתּוֹ** לפי מספר השנים יחזיר העבד את הכסף לגוי שקנה אותו (כפי שראינו במקרה שלנו, אם נשאר עוד תשע עשרה שנה עד היובל, על העבד לשלם לאדונו תשעה עשר שקלים), ¹⁷²⁰ **מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ** (לפי מספר השנים יחזיר העבד את הכסף לגוי שקנה אותו) מכסף מכירתו ¹⁷²¹: **(נב) וְאִם מְעַט נִשְׂאֵר בְּשָׁנִים עַד שְׁנַת הַיָּבֵל** ואם נשאר מעט שנים משעת הפדייה עד לשנת היובל, **וְחָשַׁב לוֹ** יש לחשב את מספר השנים שנשאר עד היובל, **כְּפִי שָׁנָיו יֹשִׁיב אֶת גְּאֻלְתּוֹ** לפי מספר השנים שנשאר עד היובל, ישלם העבד לאדונו, על מנת להיפדות. (בדוגמא שלנו: אם נשאר שנתיים, ישלם העבד לאדונו שני שקלים): **(נג) כְּשֹׂכֵר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ** העבד יעבוד אצל אדונו, כאילו שהיה שכיר שנה אצלו, כאילו שהגוי שכר את היהודי לשנה, והוא אינו עובד עבודת עבד, **לֹא יִרְדְּנוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ** אסור לך להתעלם ממקרה בו הגוי מעביד את היהודי שקנה לעבד

¹⁷¹⁰ רש"י. רשב"ם: היהודי נמכר לגוי שעקור מהתיישבותו כאן, הגוי גר רחוק מארצנו. רמב"ן: עקר זהו הגוי, ומשפחת גר היינו שבגלל שהגר גר בתוכנו, זה מה שגרם ליהודי להיפך לעני.

¹⁷¹¹ רש"י.

¹⁷¹² רש"י. ספורנו: אל תאמר לאחר שנמכר, שאחיד הוא כבר מקרה אסוד והוא כבר יושפע מהגויים. כלי יקר: אל תאמר שתחכה לראות אם הגוי מעביד את אחיד שנמכר לו בעבודת פרך, אלא תגאל אותו מיד, כדי שהוא לא ילמד ממעשי הגוי.

¹⁷¹³ רש"י.

¹⁷¹⁴ דעת מקרא.

¹⁷¹⁵ אונקלוס.

¹⁷¹⁶ אונקלוס.

¹⁷¹⁷ רש"י. ספורנו: למרות שהגוי לא היה צריך בכלל לקנות את העבד, בכל זאת אסור לך לרמות אותו, ואתה צריך לפדות את אחיד שנמכר לו ביושר.

¹⁷¹⁸ רש"י.

¹⁷¹⁹ רש"י. ספורנו: לכאורה מי שקונה עבד לשנים רבות יותר, מוכן לשלם יותר, כיוון שהעבד צובר ניסיון, אך אין מתחשבים בכך, אלא מחלקים את הכסף שקנה הגוי את העבד במספר השנים שקנה את העבד.

¹⁷²⁰ רש"י.

¹⁷²¹ אונקלוס.

בעבודת פרך¹⁷²²: (נד) **וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶיהָ אִם הָעֶבֶד אֵינוֹ נִפְדָּה עַל יַדֵי קְרוֹבָיו אוֹ עַל יַדֵי עַצְמוֹ**,¹⁷²³ **וְיִצְא בְּשָׁנַת הַיְבֹּל** היהודי שנמכר לגוי לעבד יוצא לחופשי בשנת היובל (יהודי שנמכר לגוי כעבד, אינו יוצא אחרי שש שנים, אלא יוצא על ידי פדיון או על ידי יובל), **הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ** כאשר מגיעה שנת היובל, גם העבד יוצא לחופשי, ומאותו רגע, אין הגוי חייב לפרנס את בניו של העבד שקנה¹⁷²⁴: (נה) **כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְקֹנֵק אֱלֹהֵיכֶם** הסיבה שאני יכול לצוות אתכם על הדינים של יהודי שנמכר לגוי כעבד היא כיוון שבני ישראל הם עבדים שלי, אני ה' זכיתי בישראל כעבדים, בכך שהוצאתי אותם מארץ מצרים, ואני ה' אלוקיכם ציוויתי אתכם על כך¹⁷²⁵:

ויקרא פרק כו

(א) **לֹא תַעֲשׂוּ לְכֶם אֱלִילִים** אל תעשו לכם אלילים,¹⁷²⁶ **וּפְסָל וּמִצֵּבָה לֹא תִקְיִמוּ לְכֶם** וכן אל תקימו לכם פסל או מצבת אבן על מנת לעבוד עבודה זרה,¹⁷²⁷ **וְאֲבָן מְשֻׁכֵּית לֹא תִתְּנוּ בְּאֶרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ** וכן אל תתנו כיסוי אבן על הרצפה שלכם כדי להשתחוות עליו, אל תכסו את הרצפה שלכם באבנים כדי להשתחוות עליהן בפישוט ידיים ורגליים, אפילו לשם שמיים,¹⁷²⁸ **כִּי אֲנִי יְקֹנֵק אֱלֹהֵיכֶם** אני ה' אלוקיכם, ואינני עוזב אתכם גם בשעה שאתם משועבדים לגויים¹⁷²⁹: (ב) **אֵת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ** תשמרו את השבתות שציוויתי אתכם גם בימי גלותכם,¹⁷³⁰ **וּמִקֵּדְשֵׁי תִירָאוּ** וכן תהיו מלאי יראה בשעה שאתם נכנסים לבית המקדש,¹⁷³¹ **אֲנִי יְקֹנֵק** אני ה' נאמן לשלם על כך שכר¹⁷³²:

¹⁷²² רש"י. א"ע: הסיבה שהתורה חזרה על ציווי זה הוא כדי לומר לנו את האיסור של עבודת הפרך.

¹⁷²³ רש"י. א"ע הסתפק אם פירוש "באלה" הוא על השנים שעד היובל או בדרכי הפדיון על ידי קרובי משפחתו.

¹⁷²⁴ רש"י.

¹⁷²⁵ רש"י. אוה"ח: התחלת הפסוק מדברת על מי שמוכר עצמו, שלא ימכור עצמו לשנים רבות יותר מהיובל, וסוף הפסוק מדבר לקונה.

¹⁷²⁶ אונקלוס. רש"י וספורנו: אל תחשבו שבגלל שתשתעבדו לעובדי אלילים, שתוכלו לעשות אלילים וע"ז אחרת. א"ע: אל תשמשו את אדוניכם בע"ז ועל ידי חילול שבת.

¹⁷²⁷ אונקלוס. א"ע: מצבה היא לפסל עצמו.

¹⁷²⁸ רש"י. רשב"ם וא"ע: אבן משכית היא אבן שיש בה ציורים לע"ז.

¹⁷²⁹ ספורנו.

¹⁷³⁰ ספורנו. א"ע מדובר על שנות השמיטה. אוה"ח: התורה רצתה לומר, שכשם שע"ז שקולה כנגד כל התורה כולה, כך גם שבת שקולה כנגד כל התורה כולה. כן אמר שהתורה מדגישה את הקשר שבין שמיטה לקיום ביהמ"ק, וכאשר אין מקיימים את מצוות השמיטה, ביהמ"ק נחרב.

¹⁷³¹ אונקלוס. א"ע: מלשון ראה, תבואו לביהמ"ק בשלשת הרגלים, בפירושו השני פירש שהכוונה היא לשנת היובל. בפירושו השלישי כתב שבכל שבת יבואו בני ישראל להשתחוות לפני ה' ולא לע"ז. ספורנו: עליכם לירא גם מהמקומות המקודשים כמו בתי הכנסת וכדו, לאחר חורבן ביהמ"ק.

¹⁷³² רש"י. א"ע: אני ה' ששבתתי מכל מלאכה בשבת, והכבוד שלי מתגלה במקדש.

פרשת בחקותי

(ג) **אם בַּחֲקוֹתַי תֵּלְכוּ** אם אתם (בני ישראל) תלכו בחוקים שאני (ה') ציוויתי אתכם,¹⁷³³ **וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ** ואם אתם תשמרו את מצוותי, **וְעָשִׂיתֶם אֹתָם** ואם אתם תעשו את המצוות שציוויתי אתכם¹⁷³⁴;

(ד) **וְנָתַתִּי גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתָם** (אם תקיימו את מצוותי) אני (ה') אוריד גשמים בזמנים נוחים לכם (כגון בשעה שאין דרך בני אדם לצאת החוצה),¹⁷³⁵ **וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ** והארץ תוציא את יבולה,¹⁷³⁶ **וְעַץ הַשָּׁדֶה יִתֵּן פְּרִיֹו** והעצים שבשדות ייתנו את פריים¹⁷³⁷; (ה) **וְהֵשִׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת בְּצִיר יְהוּ** כל כך הרבה גידולים מהארץ, שתהיו עסוקים עדיין בדישה (שהיא הוצאת התבואה מגבעוליה) עד שיגיע הזמן לבצור את הענבים שבכרמים,¹⁷³⁸ **וּבְצִיר יִשְׁיֵג אֶת זֶרַע וְכוּן**, בגלל שיהיו לכם הרבה פירות, תקופת הבציר תימשך עד לשעת הזריעה,¹⁷³⁹ **וְאִכְלִיתֶם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבְעַת שָׁנִים** אתם תאכלו את לחמיכם עד שתהיו שבעים,¹⁷⁴⁰ **וְיִשְׁבַּתֶּם לְבִטָּח בְּאַרְצְכֶם** ואתם תשבו בארץ ישראל בטוחים מכל אויב: (ו) **וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאַרְצִי** אני (ה') אתן שיהיה שלום בארץ, ולא ייצאו נגדכם למלחמות,¹⁷⁴¹ **וְשָׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחְרִיד** אתם תוכלו לישון בלי לפחד שמא יבואו עליכם לסטים או חיות רעות,¹⁷⁴² **וְהִשְׁפַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן הָאָרֶץ** אני (ה') אבטל את החיות הרעות מהארץ, כך שלא יציקו לכם,¹⁷⁴³ **וְחָרַב לֹא תֵעָבֵר בְּאַרְצְכֶם** חיילים של עם אחר לא יעברו דרך ארצכם אפילו כדי להילחם נגד עם אחר¹⁷⁴⁴; (ז) **וְרִדְפֶתֶם אֶת אֹיְבֵיכֶם** אתם תרדפו אחרי אויביכם, **וְנָפְלוּ לְפָנֵיכֶם לְחָרַב** אויביכם ייפלו לפניכם בחרבותיהם, בלי שאתם תהרגו אותם, אלא כל אחד מהם יהרוג את השני בשעת בריחתם¹⁷⁴⁵; (ח) **וְרִדְפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מְאֹה** אפילו חמישה חיילים חלשים שבכם יוכלו לרדוף אחרי מאה מחיילי האויב,¹⁷⁴⁶ **וּמְאֹה מִכֶּם רִבְבָה יִרְדְּפוּ** וכן מאה חיילים מכם ירדפו אחרי עשרת אלפים

¹⁷³³ אונקלוס. רש"י: שתהיו עמלים בתורה. ספורנו: חוקות הם גזירות המלך שנוהג בהם כאשר עוסק בענייני חיו. אה"ח: מדובר על לימוד התורה, ונקרא בשם חוק כיוון שיש ציווי ללמוד עניין מסוים גם אם למדו אותו הרבה פעמים לפני כן, וכבר יודע את חוקי המצווה.

¹⁷³⁴ רש"י: תהיו עמלים בתורה על מנת לקיים את התורה. ספורנו: עיון במצוות כדי לדעת איך לקיימם, וכך ייצא שתקיימו את המצוות מאהבה ולא מיראה.

¹⁷³⁵ רש"י. רמב"ן: הקדים את עניין הגשמים, כיוון שכאשר יש גשמים בעיתם, האוויר הוא זך והטבע כולו מושפע לטובה. אה"ח: 'ו' החיבור במילה "ונתתי" הוא כדי לומר שהשכר שבעה"ז הוא בתוספת לשכר שבעה"ב. א"ע: "ונתתי" הוא צורת עתיד.

¹⁷³⁶ אונקלוס.

¹⁷³⁷ אונקלוס. רש"י: אפי' אילנות הסרק ייתנו את פריים.

¹⁷³⁸ רש"י.

¹⁷³⁹ רש"י.

¹⁷⁴⁰ אונקלוס. רש"י: הלחם שבתוך המעיים ישביע, גם כשיאכל מעט. אה"ח: הלחם ישביע ולא יהיה צורך במאכלים נוספים.

¹⁷⁴¹ רש"י, והמיקום בין ההבטחות בעניין התבואה הוא כדי ללמדנו שהשלוש שקול כנגד הכל. אה"ח כתב שהיבה שהתורה חזרה לעניין התבואה הוא כדי לומר לנו שגם לאחר שה' ירבה את ישראל, עדיין יהיה הרבה תבואה ישנה. רמב"ן: השלום הוא בין איש לאחיו, או שלום מהחיות הרעות, ולאחר מכן כתב שהוא השלום הקול כנגד הכל, וייתכן שכוונת דבריו היא לשלום גמור הכולל את הכל. א"ע: ונתתי שלום – ביניכם.

¹⁷⁴² דעת מקרא.

¹⁷⁴³ אונקלוס. רמב"ן כתב שהנכון הוא כר"ש שסובר שטבע החיות הרעות כבר לא יהיה רע והם כבר לא יטרפו את האדם, כיוון שבשעת קיום הברכות, העולם חוזר למצב שהיה לפני חטא אדם הראשון, ולפני החטא, לא היה רשות לבעלי החיים לטרוף. זאת בניגוד לדעת ר"י הסובר שהחיות הרעות לא יהיו כלל במקום יישוב.

¹⁷⁴⁴ רש"י.

¹⁷⁴⁵ רש"י.

¹⁷⁴⁶ רש"י.

חיילים של האויב,¹⁷⁴⁷ וּנְפְלוּ אִיְבֵיכֶם לְפָנֵיכֶם לְחָרֵב אויביכם ייפלו לפניכם בחרבותיהם, שלא בדרך הטבע¹⁷⁴⁸: (ט) וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם אני (ה') אתפנה מכל עיסוקי כדי לשלם את שכרכם,¹⁷⁴⁹ וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם אני ארבה אתכם עם הרבה בנים ובנות,¹⁷⁵⁰ וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם אני אתן לכם ללכת בקומה זקופה וגאה, לא תהיו מושפלים בעיני העמים האחרים,¹⁷⁵¹ וְהִקִּימֹתִי אֶת בְּרִיתִי אֶתְכֶם אני אקיים את בריתי שתהיו רבים ככוכבי השמים וכעפר הארץ¹⁷⁵²: (י) וְאֶכְלְתֶם יֶשֶׁן נֹשֵׂן אתם תאכלו תבואה ופירות ישנים, כיוון שגידולי הארץ ישתמרו לאורך זמן רב ולא ירקבו,¹⁷⁵³ וְיֶשֶׁן מִפְנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ התבואה הישנה תישאר כל כך הרבה זמן, עד שתהיו חייבים להוציא אותה, כדי שתוכלו להכניס לתוך הגרנות את התבואה החדשה. הגרנות יהיו מלאים בתבואה ישנה, והם לא יתרוקנו (בגלל שהתבואה הישנה תישמר) וכך תיאלצו להוציא את התבואה הישנה מפני התבואה החדשה¹⁷⁵⁴: (יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם אני אשים את בית המקדש ביניכם,¹⁷⁵⁵ וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם נפשי לא תפלוט אתכם, אני (ה') לא אמאס בכם ולא אפלוט אתכם¹⁷⁵⁶: (יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם אני (ה') אשרה את שכינתי בתוכם,¹⁷⁵⁷ וְהִיִּיתִי לְכֶם לְאֱלֹהִים אני אחיה לכם לאלוקים, ואנהיג אתכם ללא שום דבר אמצעי שיפריד ביננו,¹⁷⁵⁸ וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעַם ואתם, על ידי שתקיימו את מצוותי, תהיו לי לעם: (יג) אֲנִי יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהֵיֶת לָהֶם עֲבָדִים אני ה' שהוצאתי אתכם מעבדות מצרים, והלכך, אתם יכולים להאמין שאני יכול לעשות ככל אשר הבטחתי,¹⁷⁵⁹ וְאֲשַׁבֵּר מַטֵּת עַלְכֶם שברתי את היתד שהמצרים תקעו בכם, כדי להטיל עליכם את עול העבדות. ה' דימה כאן את שיעבוד המצרים בישראל למין יתד תקועה, שהמצרים תקעו בישראל כדי למנוע מהם מלצאת לחירות, וה' שבר את המוט הזה על מנת להוציא את בני ישראל מהעבדות שבארץ מצרים,¹⁷⁶⁰

¹⁷⁴⁷ אונקלוס. בהסבר ההבדל בחשבון, שבהתחלה כתוב שחמישה רודפים אחרי מאה, משמע שכל אחד רודף אחרי עשרים חיילי אויב, ואילו אח"כ כתוב שמאה רודפים אחרי עשרת אלפים חיילי אויב, משמע שכל אחד רודף אחרי מאה מחיילי האויב. רש"י: אינם דומים מועטים העושים את התורה לרבים העושים את התורה, וזכות הרבים נותנת להם אפשרות לרדוף אחרי יותר חיילי אויב. כלי יקר: בהתחלת הקרב, חמישה רודפים אחרי מאה, אך בהמשך, כשפחד האויב מתגבר, מאה רודפים עשרת אלפים. א"ע: אין דיוק במספרים, והתורה רק רצתה להדגיש שבני ישראל יוכלו לרדוף אחרי חיילי האויב ללא בעיה.

¹⁷⁴⁸ רש"י, ובכך הסביר את הכפילות: פעם מדובר על עצם זה שייפלו, ופעם מדובר על כך שהדבר ייעשה על דרך נס. א"ע: האויבים ייפלו לפניכם מספר פעמים. רמב"ן: אותם חמישה שירדפו אחרי מאה בסופו של דבר יצליחו גם להרוג אותם.

¹⁷⁴⁹ רש"י. אה"ח: כיוון שהלידה היא אחת מהמפתחות של ה', ה' כביכול צריך לפנות אלינו בעצמו על מנת להרבות אותנו.

¹⁷⁵⁰ רש"י. רמב"ן: לא יהיו עקרות בישראל, ועל ידי זה, ישראל ירבו.

¹⁷⁵¹ רש"י, והכוונה היא מלשון התרברבות.

¹⁷⁵² א"ע. רש"י: אכרות אתכם ברית חדשה, כיוון שהפרתם את הברית הקודמת. ספורנו: הברית הוא מה שאמר ה' לאבות שיהיה להם לאלוקים, וה' יקיים דבר זה גם בישראל, לא רק בזכות אבות, אלא בזכות העצמית של ישראל. אה"ח: הברית שה' כרת עם הארץ לאחר המבול שהארץ לא תשנה את סדריה ותוציא יבול. או שמדובר בכריתת ברית חדשה עם ישראל בדומה לרש"י. כלי יקר: הברית הוא על תבואת שנת השמיטה, שכפי שראינו היא תבואה מהשנה השישית, שלא תרקיב.

¹⁷⁵³ רש"י.

¹⁷⁵⁴ רש"י.

¹⁷⁵⁵ רש"י. ספורנו: ה' ישרה את שכינתו בעם ישראל כפי שתכנן לעשות לפני חטא העגל.

¹⁷⁵⁶ רש"י. א"ע: הכוונה היא גם בימי הגלות, ה' משרה בנו את שכינתו ואינו מואס בנו.

¹⁷⁵⁷ אונקלוס. רש"י: אטייל איתכם בגן עדן. ספורנו: ה' ישרה את שכינתו בעם ישראל, לא רק במקום המקדש, אלא בכל מקום שיש שם צדיקים. רמב"ן: הנהגת ה' היא ההליכה בעם ישראל.

¹⁷⁵⁸ ספורנו.

¹⁷⁵⁹ רש"י.

¹⁷⁶⁰ רש"י.

וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת הוֹלַכְתִּי אִתְכֶם לַחֲרוֹת¹⁷⁶¹: (יד) וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי אֶךְ אַתֶּם (בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) אִם לֹא תִקְבְּלוּ עַל עֲצַמְכֶם לְשִׁמּוֹעַ לְדַבְרֵי (שֶׁל ה'),¹⁷⁶² וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁאֲנִי צִוִּיתִי אִתְכֶם¹⁷⁶³: (טו) וְאִם בְּחַקְתִּי תִמְאַסּוּ וְאִם תִּמְאַסּוּ בְּאַחֲרֵי הַמְקִימִים אֶת מִצְוֹתַי,¹⁷⁶⁴ וְאִם אֶת מִשְׁפָּטֵי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם וְאִם אַתֶּם תִּשְׁנְאוּ אֶת הַחֲכָמִים הַמְלַמְדִים אֶתְכֶם אֶת מִשְׁפָּטֵי,¹⁷⁶⁵ לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְאִם תִּמְנְעוּ מֵאַחֲרֵי לִקְיִים אֶת מִצְוֹתַי,¹⁷⁶⁶ לְהַפְרֹכֶם אֶת בְּרִיתִי וּבִכְךָ אַתֶּם, עִם יִשְׂרָאֵל, תִּפְרוּ אֶת הַבְּרִית אִתִּי, ה', לְגַמְרִי¹⁷⁶⁷: (טז) אִף אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת לְכֶם (אִם אַתֶּם תִּמְאַסּוּ בַחֻקוֹתַי) גַּם אֲנִי (ה') אֶפְרָ אֶת בְּרִיתִי אִתְכֶם (בְּנֵי יִשְׂרָאֵל),¹⁷⁶⁸ וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם אֲנִי אֲצוּוּהָ שִׁיבֹאוּ עֲלֵיכֶם (דְּבָרִים אֱלֹהִים מְפֹרָטִים בְּהַמֶּשֶׁךְ),¹⁷⁶⁹ בְּהִלָּה אֲנִי (ה') אֲצוּוּהָ שֶׁהַפּוֹרְעָנוּיִת שִׁיבֹאוּ עֲלֵיכֶם יִבְהִילוּ אִתְכֶם, יִכְנִיסוּ אֶתְכֶם לְמַצֵּב שֶׁתִּהְיוּ מְבוֹהָלִים וְלֹא תִדְעוּ מַה לַעֲשׂוֹת,¹⁷⁷⁰ אֶת הַשְּׁחָפָת וְאֶת הַקְּדָחָת (אֲנִי אֲצוּוּהָ שִׁיבֹאוּ עֲלֵיכֶם) מַחְלוֹת שֶׁנִּקְרָאוֹת שְׁחָפָת וְקִדְחָת,¹⁷⁷¹ מְכַלּוֹת עֵינַיִם הַשְּׁחָפָת וְהַקְּדָחָת גּוֹרְמוֹת לַעֲיִנַיִם חֲשׂוֹכוֹת,¹⁷⁷² וּמְדִיבָת נֶפֶשׁ וְכֵן גּוֹרְמוֹת הַשְּׁחָפָת וְהַקְּדָחָת לְמַפַּח נֶפֶשׁ, לַעֲגַמַת נֶפֶשׁ, כִּיּוֹן שֶׁקְרוּבֵי הַחֹלָה מִצְפִּים שֶׁהַחֹלָה יִירָפָא, וְאִין הַחֹלָה מִתְרַפָּא בְּסוּף,¹⁷⁷³ וְזִרְעָתֶם לְרִיק וְזִרְעָכֶם אַתֶּם תִּזְרְעוּ אֶת זִרְעֵיכֶם לְשׂוּא, כִּיּוֹן שֶׁהַתְּבוּאָה לֹא תִצְמַח,¹⁷⁷⁴ וְאֶכְלָהּוּ אֲיִבֵיכֶם מֵעַט הַתְּבוּאָה שֶׁתִּצְמַח, תִּיאַכַּל עַל יַד אֲוִיבֵיכֶם¹⁷⁷⁵: (יז) וְנָתַתִּי פָּנֵי בָכֶם אֲנִי אֶתְפַּנֵּה מִכֹּל עֵיסוֹקֵי כַדִּי לְהַעֲנִישׁ אִתְכֶם,¹⁷⁷⁶ וְנִגְפָתֶם לְפָנַי אֲיִבֵיכֶם

¹⁷⁶¹ אונקלוס. רש"י וא"ע: בקומה זקופה. כלי יקר מנה את הטעמים שהתורה לא הזכירה את השכר בעוה"ב. א. ההבטחות כאן הם להסיר את הדברים המונעים מהאדם לעבוד את ה', ואין בהם שכר (ש"י הרמב"ם). ב. א"ע: אין האדם יכול לתאר את מתן השכר של העוה"ב. ג. ריבנו בחיי – השכר שבתורה היא שכר ניסי, ולנו מובן מאליו שאדם ששומר את מצוות ה' זוכה אל עוה"ב. ד. רצה ה' להרחיק את הכופרים על ידי הבטחת שכר גשמי שנראה להם, ובשכר רוחני לא ניתן לשכנע את הכופרים. ה. רס"ג ורמב"ם במו"נ: היה מקובל אז לעבוד כוכבים ומזלות כדי לזכות בכל מיני דברים טובים, וכאן ה' הבטיח, שגם ללא עבודת הכוכבים והמזלות, יזכו לאותם דברים. ו. כל הייעודים שהדתות האחרות הבטיחו שיהיו בעוה"ב, התורה נתנה לנו גם בעוה"ז, למשל: ע"י נבואה. ז. השכר כאן הוא לכלל ואילו השכר בעוה"ב הוא יחידי ואיננו בדואלי. א"ע: יש שהאומרים שהקללות רבות יותר, אלא שהאמת היא שהקללות נאמרו בפירוט רב יור כדי להפחיד את ישראל, ואילו הברכות נאמרו באופן כללי.

¹⁷⁶² אונקלוס. רש"י: אם לא תעמלו בתורה.

¹⁷⁶³ אונקלוס. רש"י: חוסר העמל בתורה יגרור לחוסר שמיעה אל ה'. גם אוה"ח מסביר שיש כאן תהליך: אם לא תשמעו לי בחוקים, כיוון שציה"ר מפתה קודם כל בחוקים שאין בהם טעם, וממשיך אוה"ח להסביר את דרך ההידרדרות.

¹⁷⁶⁴ רש"י.

¹⁷⁶⁵ רש"י.

¹⁷⁶⁶ רש"י. רמב"ן: אם אתם תגעלו מהדין שיש לעשות במי שעובר על משפטיי (כגון מי ששואל אוב), שהרי ברור שאף אחד אינו מתנגד למשפטים של ה' כמו דיני השור והבור, שהרי יש בהם הגיון.

¹⁷⁶⁷ רמב"ן ודומה לו הא"ע ואונקלוס. רש"י: כאן כבר הגיע לידי כפירה בעיקר.

¹⁷⁶⁸ ספורנו.

¹⁷⁶⁹ רש"י.

¹⁷⁷⁰ א"ע בפירושו הראשון. בפירושו השני כתב שהחוליים יבואו באופן פתאומי. רש"י: המכות יהיו סמוכות ויבואו אחד אחרי השני.

¹⁷⁷¹ רש"י. א"ע דחה את הפירוש שמדובר במחלות שנמצאות בתבואה.

¹⁷⁷² אונקלוס. רש"י: כליון עיניים שהמחלה תירפא.

¹⁷⁷³ אונקלוס + רש"י.

¹⁷⁷⁴ רש"י בפירושו הראשון. בפירושו השני כתב שתעמול לשווא בבנים, שהרי אתה תעמול בגידול הבנים והחט בא ומכלה אותם.

¹⁷⁷⁵ רש"י.

¹⁷⁷⁶ רש"י.

אתם תישברו במלחמות מול שונאיכם, אתם תפסידו במלחמות שתילחמו מול שונאיכם, ¹⁷⁷⁷ וְרָדוּ בְכֶם שְׁנָאֵיכֶם השונאים שלכם ישלטו בכם, ¹⁷⁷⁸ וְנִסְתָּם וְאִין רָדָף אֶתְכֶם אתם תנוסו משדה הקרב מרוב פחד, גם כשאף אחד לא ירדוף אחריכם ¹⁷⁷⁹: (יח) וְאִם עַד אֱלֹהִים לֹא תִשְׁמְעוּ לִי אם גם לאחר עונשים אלו לא תחזרו בתשובה ולא תשמעו לי, ¹⁷⁸⁰ וְיִסְפְּתִי לְיִסְרָה אֶתְכֶם אני אוסיף לייסר אתכם בסוגים נוספים של ייסורים, ¹⁷⁸¹ שָׁבַע עַל חַטָּאתֵיכֶם אני אוסיף לייסר אתכם בשבעה ייסורים, על החטאים בהם חטאתם ¹⁷⁸²: (ט) וְשִׁבְרֵתִי אֶת גְּאוֹן עֲזֹכֶם אני אחלל את קדושת בית המקדש, כמו שהיה בזמן היוונים, ¹⁷⁸³ וְנִתְתִי אֶת שְׁמֵיכֶם כְּבָרוֹל אני (ה') אגרום לשמים שלכם להיות כברזל, שלא יורידו גשמים, ¹⁷⁸⁴ וְאֶת אֲרֻצְכֶם כְּנַחֲשָׁה ולארץ אגרום להיות כנחושת. אחת מתכונות הנחושת היא שהנחושת מזיעה, וזיעה זו תגרום לפירות להרקיב ¹⁷⁸⁵: (כ) וְתִם לְרִיק כְּחֶכֶם אתם תשקיעו את כוחותיכם בעבודת השדה לשווא, ¹⁷⁸⁶ וְלֹא תִתֵּן אֲרֻצְכֶם אֶת יְבוּלָהּ (הסיבה שעבודת האדמה תהיה לשווא היא) שארץ ישראל לא תוציא יבול כלל, גם את הזרעים עצמם שתזרעו, הארץ לא תוציא. בשעת זריעה, אדם זורע זרע אחד כדי שיצמחו מספר גדולים, וכאן, מהזרעים שתזרעו, לא יצמח אפילו זרע אחד, ¹⁷⁸⁷ וְעַץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִיּוֹ והעצים שלכם לא יוציאו פירות, ובמעט המקרים שהם כן יוציאו פירות, הפירות ינשרו מהעצים כך שלא תוכלו לאכול אותם ¹⁷⁸⁸: (כא) וְאִם תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי אם תלכו עימי בקושי, אם תימנעו מללכת בדרכי, ¹⁷⁸⁹ וְלֹא תֵאָבֹו לְשִׁמְעֵ לִי ולא תסכימו לשמוע בקולי, ¹⁷⁹⁰ וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה שָׁבַע כְּחַטָּאתֵיכֶם אני אוסיף להכות אתכם בשבע פורענויות כפי חטאתכם ¹⁷⁹¹: (כב) וְהִשְׁלַחְתִּי בְכֶם אֶת חֵית הַשָּׂדֶה אני ה' אגרה בכם את חיות השדה, חיות השדה יבואו עליכם, ¹⁷⁹² וְשִׁבְלָה אֶתְכֶם חיות הארץ יהרגו בכם, גם חיות הארץ שאינן רגילות להרוג,

¹⁷⁷⁷ אונקלוס. רש"י: המוות יכה בכם בפנים כשאתם נמצאים בתוך עריכם, ואויביכם מקיפים אתכם מבחוץ. ¹⁷⁷⁸ רש"י.

¹⁷⁷⁹ אונקלוס. רש"י: האויבים לא יחשיבו אתכם למסוכנים ולכן הם אפילו לא יתאמצו כדי לרדוף אחריכם. ¹⁷⁸⁰ רש"י.

¹⁷⁸¹ רש"י.

¹⁷⁸² אונקלוס. רש"י: כנגד שבע חטאים בהם חטאו בני ישראל (כפי שמובא בהדרגה "ואם לא תשמעו לי ...", ה' מביא על ישראל שבע עונשים. א"ע ורשב"ם: שבע מסמל ריבוי, ה' יעניש את ישראל בעונשים רבים, ולא דווקא בשבע עונשים.

¹⁷⁸³ רש"י, עפ"י באר בשדה. לא ניתן לומר הכוונה היא לחורבן בית המקדש כיוון שבפס' לא' כתוב "השימותי את מקדשיכם", ושם פירש רש"י שהכוונה היא לכך שלא יעלו עולי רגלים לביהמ"ק, משמע שביהמ"ק עודנו קיים. א"ע ורשב"ם: הכוונה היא לכך שב' ישבור את השובע של בני ישראל.

¹⁷⁸⁴ רש"י. כן כתב שהקללות כאן חמורות משל משה שאמר שהשמים לכל הפחות יזיעו והארץ תהיה כברזל כך שלא תרקיב את הפירות. כלי יקר: הקללות כאן כנגד בית ראשון, שם היו החטאים בין אדם למקום. לכן, הברזל שמייצג את הקושי הוא בשמים, ואילו ביהמ"ק השני, שכנגדם הקללות שבפרשת כי תבא, עיקר החטאים היו בין אדם לחבירו, בארץ, ולכן הארץ היא זאת שהיא כברזל.

¹⁷⁸⁵ רש"י.

¹⁷⁸⁶ רש"י, א"ע, רשב"ם.

¹⁷⁸⁷ רש"י.

¹⁷⁸⁸ רש"י.

¹⁷⁸⁹ אונקלוס + רש"י בפירוש השני ורשב"ם בפירוש הראשון. רש"י בפירוש הראשון ורשב"ם בפירוש השני: אם תלכו עימי בדרך ארעי, לפעמים כן ולפעמים לא. א"ע: אדם שאינו מנוצח, אם האדם אינו מרגיש מנוצח לאחר עונשים אלו. בפירושו השני פירש ג"כ מלשון מקרה.

¹⁷⁹⁰ דעת מקרא.

¹⁷⁹¹ אונקלוס.

¹⁷⁹² אונקלוס ורש"י.

כמו חמורים, יהרגו את בניכם הקטנים,¹⁷⁹³ **וְהִכְרִיתָה אֶת בְּהֵמָתְכֶם** חיות הארץ ישמידו את בהמותיכם,¹⁷⁹⁴ **וְהִמְעִטָה אֶתְכֶם** חיות הארץ ימעטו את האנשים שנמצאים בתוך הערים, על ידי שיהרגו אותם,¹⁷⁹⁵ **וְנִשְׁמוּ דְרָכֵיכֶם** דרכיכם תהיינה שוממות. ספירת שבע הפורענויות המוזכרות כאן: 1) ה' ישלח חיות כדי להרוג בישראל. 2) גם הבהמות יהרגו בישראל. 3) לחיות ולבהמות יצטרפו גם נחשים ועוד סוגים של זוחלים. 4) הריגת הבנים הקטנים. 5) השמדת הבהמות של ישראל. 6) הריגת הרבה אנשים גדולים בתוך הערים. 7) שממון הדרכים¹⁷⁹⁶: **(כג) וְאִם בְּאֵלֶּה אִם גַּם לְאַחַר עֹנְשֵׁי אֱלֹהִים, לֹא תִסְרְוּ לִי** לא תהיו מיוסרים מספיק כדי לחזור אליי,¹⁷⁹⁷ **וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קְרִי** ותמשיכו להימנע מללכת בחוקותיי: **(כד) וְהִלַּכְתִּי אִף אֲנִי עִמָּכֶם בְּקְרִי** גם אני אלך איתכם בקושי, אני אקשה עליכם,¹⁷⁹⁸ **וְהִכִּיתִי אֶתְכֶם גַּם אֲנִי שִׁבַּע עַל חַטָּאתֵיכֶם** אני אביא עליכם עוד שבע פורענויות: **(כה) וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חָרֵב נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית** אני אביא עליכם חרב, כדי שתתנקם בכם, על שעברתם על הברית,¹⁷⁹⁹ **וְנִאֲסַפְתֶּם אֶל עָרֵיכֶם** אתם תיאצו להיאסף לתוך עריכם מפני המצור שיטילו עליכם אויביכם,¹⁸⁰⁰ **וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם** אני אשלח בתוך העיר הנצורה מגיפת דבר,¹⁸⁰¹ **וְנִתְּתֶם בְּיַד אוֹיֵב** וכך, על ידי מגיפת הדבר, תימסרו ביד אויביכם. אתם תצטרכו להוציא את המת מהעיר, ובשעה שתוציאו את המת מהעיר, אויביכם ייכנסו פנימה¹⁸⁰²: **(כו) בְּשִׁבְרֵי לֶכֶם מִטֶּה לֶחֶם** כאשר אשבור את משענת הלחם שלכם, כאשר אני ארעיב אתכם,¹⁸⁰³ **וְאָפוּ עֶשֶׂר נְשִׁים לְחֶמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד** עשר נשים יאפו את לחמם בתנור אחד, כיוון שלא יהיו מספיק עצים כדי שכל אישה תאפה את לחמה בתנור נפרד,¹⁸⁰⁴ **וְהָשִׁיבוּ לְחֶמְכֶם בְּמִשְׁקַל הַנְּשִׁים** יחזירו לכם את הלחם במשקל הנשים לא יוכלו לתת לכל אחד כיכר לחם, כיוון שהתבואה תהיה רקובה, והבצק יישבר בתנור לחתיכות, וכך, רק במשקל ניתן יהיה לחלק את הלחם שנאפה בתנור המשותף,¹⁸⁰⁵ **וְלֹא תִשְׁבְּעוּ** גם לאחר שתאכלו, האוכל לא ישביע אתכם. קללה זו אומרת, שגם כאשר אדם יאכל, הוא לא יהיה שבע מכך. שבע הפורענויות: 1) חרב האויב. 2) מצור. 3) דבר. 4) רעב. 5) מחסור בעצים. 6) הלחם נשבר בתוך התנור בגלל ריקבון התבואה. 7) גם לאחר אכילה, אדם אינו נהיה שבע¹⁸⁰⁶: **(כז) וְאִם בְּזֹאת אִם גַּם אַחֲרֵי עֹנְשֵׁי אֱלֹהִים, לֹא תִשְׁמְעוּ לִי** אתם לא תשמעו בקולי ולא תקיימו את מצוותיי, **וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקְרִי** ואתם תלכו איתי

1793 רש"י.

1794 אונקלוס.

1795 רש"י.

1796 רש"י.

1797 רש"י.

1798 אונקלוס. כלי יקר: העונשים שאביא עליכם עכשיו, לא יהיו קשורים ישירות לחטאים שלכם, ולכן יקשה עליכם לראות בהם את יד ה'.

1799 רש"י בפירושו השני. בפירושו הראשון כתב שיש חרב שאינה נוקמת נקם ברית, חרב שאינה מוזכרת כאן בעונשים, ובכל זאת ה' הביא אותה על ישראל, וזהו סימוי עינו של צדקיהו. א"ע רצה להוכיח מפסוק זה שפרשה זו נאמרה במעמד הברית של פרשת משפטים.

1800 רש"י.

1801 רש"י.

1802 רש"י. א"ע: אתם תירצו להינתן ביד האויב כדי להימנע מלמות בדבר.

1803 רש"י וא"ע.

1804 רש"י. רשב"ם וא"ע: אין הכוונה דווקא לעשר נשים, אלא הרבה נשים. רשב"ם: הסיבה שיאפו הרבה נשים בתנור אחד היא כיוון שאף אישה אינה יכולה למלא את התנור בפת, כיוון שאין מספיק.

1805 רש"י. א"ע ורשב"ם: הסיבה שיחלקו את הלחם במשקל היא כיוון שיהיה כל כך מעט לחם, יצטרכו לחלק אותה בצורה מדויקת יותר מאשר לתת לכל אחד כיכר.

1806 רש"י.

בקושי, ותימנעו ללכת בחוקותיי: (כח) וְהִלַכְתִּי עִמָּכֶם בְּחַמַּת קָרִי אֲנִי אֵלֶיךָ עִמָּכֶם בְּכַעַס גָּדוֹל, אֲנִי אֲנַחֵם אִתְּכֶם בְּכַעַס גָּדוֹל,¹⁸⁰⁷ וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם אֵף אֲנִי שָׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם אֲנִי אֵיִסַּר אֶתְכֶם בְּשֶׁבַע פּוֹרְעֵנוּיִת בְּגַלְלַת הַחַטָּאִים שְׁלַכְּם¹⁸⁰⁸: (כט) וְאֶכְלֶתֶם בְּשָׂר בְּנֵיכֶם וּבְשָׂר בְּנֵיכֶם תֹּאכְלוּ אֹתָם תִּהְיוּ כֹל כֶּךָ רַעֲבִים, עַד שֶׁתֹּאכְלוּ אֶת בְּשָׂר בְּנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם, וְזוֹהִי מִדְרַגַּת הָרַעֲב הַגְּדוּלָּה בִּיּוֹתֵר¹⁸⁰⁹: (ל) וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת בְּמִתֵּיכֶם אֲנִי אֲשַׁמֵּד אֶת הַמְּבַצְרִים שְׁלַכְּם,¹⁸¹⁰ וְהִכְרַתִּי אֶת חַמְנֵיכֶם אֲנִי אֲשַׁמֵּד אֶת בְּתֵי הָעֵבֹדָה זָרָה שְׁלַכְּם (אִין זֶה חֶלֶק מִהַקְּלָלוֹת),¹⁸¹¹ וְנָתַתִּי אֶת פְּגָרֵיכֶם עַל פְּגָרֵי גְלוּלֵיכֶם גּוֹפוֹתֵיכֶם יִפְּלוּ עַל הָעֵבֹדָה הַזָּרָה שְׁלַכְּם. (כאֲשֶׁר הֵם הֵיוּ רַעֲבִים, הֵם הֵיוּ מוֹצִיאִים אֶת הָעֵבֹדָה זָרָה וּמְנַשְׁקִים אוֹתָהּ, וּבְאוֹתוֹ רָגַע הָיוּ מֵתִים בְּרַעֲב וְנוֹפְלִים עַל הָעֵבֹדָה זָרָה שֶׁהַחֲזִיקוּ),¹⁸¹² וְגַעְלָה נַפְשֵׁי אֶתְכֶם אֲנִי אֲסַלֵּק אֶת שְׂכִינְתִּי מִתּוֹכְכֶם¹⁸¹³: (לא) וְנָתַתִּי אֶת עֲרִיכֶם חֲרָפָה עֲרִיכֶם יִהְיוּ מוֹחֲרָבוֹת, אֵף אֶחָד לֹא יַעֲבֹר לִיד עֲרִיכֶם,¹⁸¹⁴ וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם אֵף אֶחָד כָּבֵר לֹא יַעֲלֶה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ,¹⁸¹⁵ וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחֹחְכֶם לֹא אֶקְבַּל בְּרִצוֹן אֶת קִרְבָּנוֹתֵיכֶם.¹⁸¹⁶ (שֶׁבַע הַפּוֹרְעֵנוּיִת שְׁכָאן: 1) רַעֲב עַד כַּדִּי אֶכְיֹל בְּשָׂר בְּנִים וּבְנוֹת (2) הַשְּׁמַדָּת הַמְּגַדְלִים. 3) נְפִילַת הַגּוֹפּוֹת שֶׁל הַמֵּתִים עַל הָעֵבֹדָה הַזָּרָה. 4) סִילּוּק הַשְּׂכִינָה. 5) חוֹרְבַן הָעָרִים. 6) אֲנָשִׁים כָּבֵר לֹא יַעֲלוּ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. 7) ה' לֹא יֶקְבַּל בְּרִצוֹן אֶת קִרְבָּנוֹתֵינוּ: (לב) וְהִשְׁמַדְתִּי אֲנִי אֶת הָאָרֶץ אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה שׁוֹמְמָה, (רש"י כֵּתֵב שֶׁזוֹהִי בְרַכָּה לְיִשְׂרָאֵל, שְׁאוּיְבֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִרְגִישׁוּ טוֹב בָּאָרֶץ),¹⁸¹⁷ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֲיִבֵיכֶם הַיִּשְׁבִּים בָּהּ בְּשַׁעַת שְׁאוּיְבֵיכֶם יָבֹאוּ לְשַׁבַּת בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, הֵם יוֹשְׁמְדוּ¹⁸¹⁸: (לג) וְאֶתְכֶם אֲזָרָה בְּגוֹיִם אֲנִי (ה') אֶפְזֹר אֶתְכֶם, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בֵּין הָעַמִּים, וְכַךְ לֹא תוֹכְלוּ לְרַאוֹת אֶחָד אֶת הַשְּׂנִי וּלְנַחֵם אֶחָד אֶת הַשְּׂנִי עַל מִצְבַּח בְּגִלוֹת,¹⁸¹⁹ וְהִרְיַקְתִּי אֶתְרֵיכֶם חֲרָב אֲנִי אֶרְוֹק אֶת נִרְתִּיקָהּ שֶׁל הַחֲרָב, כִּיּוֹן שְׁאוּיְבֵי אֶשְׁלוֹף אֶת הַחֲרָב כַּדִּי לְהַכּוֹת בְּכֶם,¹⁸²⁰ וְהִיָּתָה אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה שׁוֹמְמָה מִכֶּם, אֹתָם לֹא תַחֲזֹרוּ מֵהָר לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל,¹⁸²¹ וְעֲרִיכֶם יִהְיוּ חֲרָפָה וּבְגַלְלַת שְׁלֹא תוֹכְלוּ לְחַזֹּר מֵהָר לָאָרֶצְכֶם, הָעָרִים שְׁלַכְּם יִהְיוּ בְּעֵינֵיכֶם חֲרִיבוֹת יוֹתֵר. כֹּאֲשֶׁר אָדָם עֵתִיד לְחַזֹּר אֶל בֵּיתוֹ, הַחוֹרְבָן פְּחוֹת מִצִּיק לוֹ, אֵד כֹּאן, בְּגַלְלַת שְׁבַנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחֲזֹרוּ מֵהָר אֶל אֶרֶץ, חוֹרְבַן הָאָרֶץ יִרְאֶה לְהֵם גְּרוֹעַ שְׁבַעֲתַיִם¹⁸²²: (לד) אֲזִי תִרְצָה הָאָרֶץ אֶת שְׁבַתְתֶּיהָ בְּזִמְן שְׁאֲרָץ יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה חֲרִיבָה, הָאָרֶץ תִּפְיִס אֶת כַּעֲסוֹ שֶׁל ה' עַל שְׁנוֹת הַשְּׂמִיטָה שֶׁעָבְרוּ עֲלֶיהָ, שְׁנוֹת

¹⁸⁰⁷ אונקלוס.

¹⁸⁰⁸ אונקלוס.

¹⁸⁰⁹ א"ע.

¹⁸¹⁰ רש"י. א"ע: אֲנִי אֲשַׁבֵּר אֶת הַבְּמוֹת בְּהֵם הַיִּתָּם זֹבְחִים אֲלֵי קִרְבָּנוֹ כַּדִּי שְׁלֹא תוֹכְלוּ לְהַתְּפַלֵּל אֲלֵי עַל הַפּוֹרְעֵנוּת שְׁבָאָה עֲלֵיכֶם.

¹⁸¹¹ רש"י. א"ע: בְּתִים הָעֲשׂוּיִים לְעֵבֹדַת הַחֲמָה.

¹⁸¹² רש"י. א"ע וְרַשְׁב"ם: הַבְּתִים שֶׁל הָע"ז יִפְּלוּ עֲלֵיהֶם.

¹⁸¹³ רש"י וְא"ע. אוה"ח: הַסְּתַלְקוֹת הַנְּבֹאָה.

¹⁸¹⁴ רש"י. אוה"ח: עֲרִיכֶם לֹא יִהְיוּ אֶפִּילוֹ כְּמוֹ הָעֵיִרוֹת שֶׁל הַגּוֹיִם, כֹּל שֶׁכֵּן שְׁלֹא יִהְיוּ כְּדוֹגְמַת הָעָרִים בְּזִמְן שֶׁקִּיִּמְתֶּם רִצוֹן הַמִּקּוֹם.

¹⁸¹⁵ רש"י. אוה"ח: הַכּוֹנֵה הִיא לְהַשְׁרָאָה הַטּוֹמָאָה בְּבֵיהֶמ"ק.

¹⁸¹⁶ אונקלוס וְרַשְׁב"ם. אוה"ח: לֹא אֶתְרַצָּה גַם בְּעֲשִׂיַת מַעֲשֵׂיכֶם הַטּוֹבִים.

¹⁸¹⁷ רש"י. א"ע: בְּהַתְּחַלָּה הַקְּלֵלָה הִיא עַל הָעָרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעַכְשֵׁי הַקְּלֵלָה הִיא עַל כָּל הָאָרֶץ, וְגַם הַמִּקְוֹמוֹת בְּהֵם יִשְׁבּוּ הָאוֹיְבִים יִהְיוּ שׁוֹמְמִים.

¹⁸¹⁸ אונקלוס וְרַשְׁב"ם.

¹⁸¹⁹ רש"י. אוה"ח: כֹּאן הִיא אַחַת מִשְׁבּוּעוֹתָיו שֶׁל ה' שְׁלֹא יַעֲלוּ בַחֲמוּמָה.

¹⁸²⁰ רש"י.

¹⁸²¹ רש"י.

¹⁸²² רש"י. א"ע: חֶלֶק זֶה שֶׁל הַפְּסוּק שִׁיךְ לְפָסוּק שְׁלֵאֲחֵרָיו. כֹּאֲשֶׁר אֶרְצְכֶם תִּהְיֶה שׁוֹמְמָה, הָאָרֶץ תִּרְצָה אֶת שְׁבַתוֹתֶיהָ.

שמיטה בהם בני ישראל לא קיימו את מצוות השמיטה,¹⁸²³ כל ימי השמה ואתם בארץ איביכם כל הזמן שהארץ תהיה שוממה, ואתם תהיו בגלות, בארץ אויביכם,¹⁸²⁴ אז תשבת הארץ והרצת את שבתתיה בזמן גלותכם, הארץ תשבות ולא תעבדו אותה, והארץ תפייס את ה' על השנים בהן לא שבתה¹⁸²⁵: (לה) כל ימי השמה תשבת כל זמן שהארץ תהיה שוממה, הארץ תשבות,¹⁸²⁶ את אשר לא שבתה בשבתתים בשבתתכם עליה הארץ תשבות את מספר השנים שאתם לא קיימתם את מצוות השמיטה. כאשר בני ישראל חטאו, בני ישראל לא קיימו שבעים פעמים את מצוות השמיטה, וכנגד שבעים שנים אלו, ה' הגלה את בני ישראל לבבל לשבעים שנה, וכך הארץ הייתה חריבה במשך אותן שבעים שנה¹⁸²⁷: (לו) והנשארם בכם הנשארם בעם ישראל, אותם שלא ימותו,¹⁸²⁸ והבאתי מרף בלבכם בארצת איביהם אני אכניס פחד לליבם בזמן הגלות, כשהיו בארצות אויביהם,¹⁸²⁹ ורדף אתם קול עלה נדף אפילו כאשר העלים יתנופפו ברוח, ויפגעו האחד בשני, ועל ידי כך ישמיעו העלים קול, בני ישראל יחשבו שהאויב רודף אחריהם,¹⁸³⁰ ונסו מנסת חרב בני ישראל יברחו מקול העלה הנדף, כיוון שיחשבו שהאויב רודף אחריהם,¹⁸³¹ ונפלו ואין רדף בשעת בריחתם, בני ישראל יפלו במכשולים שבדרכים, וזאת למרות שאף אחד לא ירדוף אחריהם¹⁸³²: (לז) וכשלו איש באחיו כמפני חרב בשעה שבני ישראל יברחו בגלל שהם יחשבו שמישהו רודף אחריהם, כל אחד ייכשל על ידי השני, כך שייפול כאילו שחרב פגעה בו,¹⁸³³ ורדף אין בני ישראל יברחו גם כאשר לא יהיה מישהו שירדוף אחריהם, ולא תהיה לכם תקומה לפני איביכם לא תהיה לכם עזרה בפני שונאיכם¹⁸³⁴: (לח) ואבדתם בגוים כשתהיו פזורים בין הגויים, תהיו אבודים אחד מהשני,¹⁸³⁵ ואכלה אתכם ארץ איביכם רבים מכם ימותו בארץ אויביכם, בארץ אליה גליתם¹⁸³⁶: (לט) והנשארם בכם חלק מכם שיישארו בחיים,¹⁸³⁷ ימקו בעונם בארצת איביכם יירקבו בגלל חטאיהם בארצות אויביהם,¹⁸³⁸ ואף בעונת אבתם אתם ימקו סיבה נוספת לכך שחלק מכם יירקבו היא בגלל חטאי אבותיהם. כתוצאה מכך שבני ישראל חטאו בחטאי אבותיהם, ה' יעניש אותם גם על חטאי אבותיהם¹⁸³⁹: (מ) והתודו את עונם ואת עון אבתם לאחר כל העונשים האלו, חלק מבני ישראל יתוודו

1823 רש"י.

1824 רש"י.

1825 רש"י.

1826 אונקלוס.

1827 רש"י.

1828 א"ע. אוה"ח: הנשארם ברשעם שלא יחזרו בתשובה.

1829 רש"י.

1830 רש"י.

1831 רש"י.

1832 דעת מקרא.

1833 רש"י וא"ע, ואין הכוונה לאחים ממש. רש"י כתב מדרש חז"ל שכל אחד ייכשל בגלל חטא אחיו ומכאן שכל

ישראל ערבים זה לזה.

1834 אונקלוס.

1835 רש"י.

1836 רש"י.

1837 א"ע.

1838 רש"י וא"ע.

1839 רש"י.

על החטאים שלהם ושל אבותיהם,¹⁸⁴⁰ בַּמַּעַלְם אֲשֶׁר מָעַלּוּ בִּי (בני ישראל יתוודו על) חטאי אבותיהם שבעשייתם, אבותיהם בגדו בי,¹⁸⁴¹ וְאֵף אֲשֶׁר הִלְכּוּ עִמִּי בְּקָרִי (וכן יתוודו בני ישראל) על החטאים שהם עצמם הלכו עימי בקושי, ונמנעו מללכת בחוקותי¹⁸⁴²: (מא) אֵף אֲנִי אֶלְךָ עִמָּם בְּקָרִי גם אני אלך עם החוטאים שבבני ישראל בקושי,¹⁸⁴³ וְהִבֵּאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ אֲיִבִּיהֶם אך אני עצמי אביא אותם אל ארץ אויביהם, וגם שם לא אעזוב אותם,¹⁸⁴⁴ אוּ אֲזִי יִכְנַע לְבָבָם הָעָרֶל (הסיבה שאני אלך איתם לארץ אויביהם היא) שמא בני ישראל יכניעו את ליבם האטום והם יחזרו בתשובה,¹⁸⁴⁵ וְאֲזִי יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם ואז בני ישראל יכפרו על חטאיהם על ידי הייסורים¹⁸⁴⁶: (מב) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֵף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֵף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזִכֹּר אני אזכור את הבריתות שכרתי עם כל אחד מהאבות: אברהם, יצחק ויעקב,¹⁸⁴⁷ וְהֶאֱרַן אֲזִכֹּר וכן אזכור את ארץ ישראל, ולאחר שבני ישראל יחזרו בתשובה, אוכל להחזירם לארץ ישראל, כך שהארץ כבר לא תצטרך להיות שוממה¹⁸⁴⁸: (מג) וְהֶאֱרַן תַּעֲזֹב מֵהֶם ארץ ישראל תיעזב מעם ישראל במהלך השנים שבני ישראל יהיו בגלות,¹⁸⁴⁹ וְתָרַן אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ בְּהִשְׁמָה מֵהֶם במשך השנים שהארץ תהיה שוממה מבני ישראל, הארץ תרצה את ה' על השמיטות שבני ישראל לא שמרו,¹⁸⁵⁰ וְהֵם יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם וכן, במשך שנות הגלות, בני ישראל ירצו את ה' על חטאיהם,¹⁸⁵¹ יַעַן וּבִיַעַן כְּעוֹשׂוֹת עַל כֵּךְ,¹⁸⁵² בְּמִשְׁפָּטֵי מֵאִסּוֹ שַׁעַם ישראל מאס במשפטים שלי, וְאֶת חֻקֹּתַי גָּעְלָה נַפְשָׁם ועל כך שבני ישראל הרחיקו את החוקים שלי¹⁸⁵³: (מד) וְאֵף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲיִבִּיהֶם גם כאשר בני ישראל יהיו בארץ

¹⁸⁴⁰ ספורנו + אונקלוס.

¹⁸⁴¹ א"ע + דעת מקרא.

¹⁸⁴² א"ע + אונקלוס.

¹⁸⁴³ אונקלוס.

¹⁸⁴⁴ רש"י. ספורנו: גם כשבני חזרו לא"י הם היו תחת ממשלתו של כורש. כעין זה פירש הרמב"ן: גם לאחר הוידוי, אני אחזיר את בני ישראל לא"י, ויהיו אנשים שיצרו להם, כדי שייכנעו יותר. א"ע פירש שהגלות המוזכרת לאחר הוידוי על החטאים היא לומר שה' גרם לבני לחזור בתשובה על ידי הייסורים שהביא עליהם. אה"ח: הוידוי מועיל לבטל את הגזירות הרעות, אך כדי לחזור לארץ ישראל, צריך זכות אבות.

¹⁸⁴⁵ רש"י בפירושו השני. בפירושו הראשון: אם ייכנע לבבם הערל, אז אני אהיה איתם בארץ אויביהם. רמב"ן: יש כאן שתי אפשרויות לסיום הגלות: או על ידי חזרה בתשובה, או כשבני יכפרו על חטאיהם בייסורים.
¹⁸⁴⁶ רש"י.

¹⁸⁴⁷ אונקלוס. רש"י: הסיבה שנמנו כל האבות אחרנית היא כדי לומר לנו שיעקב עצמו כדאי לכך, ואם אינו כדאי לכך, הרי שיצחק עימו, ואם גם יצחק אינו כדאי לכך, הרי שאברהם עימו. הסיבה שלא נאמרה זכירה אצל יצחק היא כיוון שאפרו צבור על גבי המזבח. ספורנו: זכירת הברית היא על ידי בניין ביהמ"ק השני. א"ע בשם רס"ג: הסיבה שיעקב הוא האחרון, כיוון שכל שנותיו היו בברית, לעונת אברהם שהברית נכרתה איתו באמצע חייו. לפי הא"ע, וכעין זה כתבנו בפנים, פשט הפסוק אומר שה' יזכור את הברית של כל אחד מהאבות, וצריך לקרוא את הפסוק כך: וזכרתי את בריתי יעקב, ואף זכרתי את בריתי יצחק וכו' ". לפי רמב"ן, הכוונה היא שה' יזכור את האבות עצמם, ואת הזכויות שיוצא בעקבותיהם.

¹⁸⁴⁸ דעת מקרא.

¹⁸⁴⁹ אונקלוס. רמב"ן: גם לאחר הכרזת כורש, הארץ תהיה שוממה במשך תשע עשרה שנה, כדי להשלים את מניין השמיטות שבני ישראל לא שמרו, ולאחר תשע עשרה שנה, נבנה בית המקדש. א"ע: זכירת הארץ היא שהארץ הייתה שוממה בכדי לפרוע את עוונות בני ישראל, ועכשיו כבר ניתן להפריח את הארץ, כיוון שעם ישראל חזר בתשובה.

¹⁸⁵⁰ אונקלוס.

¹⁸⁵¹ אונקלוס.

¹⁸⁵² רש"י. א"ע ורשב"ם: כל יען הוא כנגד צלע אחר של הפסוק. צלע אחד כנגד במשפטי מאסו וצלע שני כנגד ואת חוקתי געלה נפשם. אה"ח: שתי סיבות גרמו לישראל לגלות, ולו בני ישראל היו חוטאים רק באחד מהם, לא היו גולים אלא היו נענשים בצורה אחרת: שמירת השמיטות ולימוד התורה.

¹⁸⁵³ אונקלוס.

אויביהם, בגלות,¹⁸⁵⁴ לֹא מֵאֲסֹתֶיךָ וְלֹא גְעֻלָּתֶיךָ לְכַלְתֶּם (גם כאשר בני ישראל יהיו בגלות) אני (ה') לא אמאס בבני ישראל ולא ארחיק את בני ישראל עד כדי כך שהם יכלו ויושמדו,¹⁸⁵⁵ לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּכֶם וכן לא אפר לגמרי את בריתי שכרתי איתם, אלא רק אייסר אותם כדי שיחזרו אליי,¹⁸⁵⁶ כִּי אֲנִי יְקֹוֹק אֱלֹהֵיכֶם שהרי אני אלוקיהם, ולכן אינני רוצה לייסרם יתר על המידה¹⁸⁵⁷: (מזה) וְזָכַרְתִּי לְהֵם בְּרִית רֵאשִׁנִּים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אִתְּכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְזָכַרְתִּי לְהֵם בְּרִית הָאֲבוֹת שֶׁלְמַעֲנַם הוֹצֵאתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,¹⁸⁵⁸ לְעֵינַי הַגּוֹיִם (הוֹצֵאתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם) לְעֵינַי הַגּוֹיִם, לְהֵיטֵב לְהֵם לְאֱלֹהִים (הוֹצֵאתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם) כְּדִי לִהְיוֹת לְהֵם לְאֱלֹקִים,¹⁸⁵⁹ אֲנִי יְקֹוֹק אֲנִי הוּא אוֹתוֹ ה' הוֹצֵאתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְאֲנִי רֹצֵה בְטוֹבְתְכֶם, וְכֹל הַסִּיבָה שֶׁנֶּעֱשֵׂתֶם הִיא מִכִּיּוּן שֶׁאַתֶּם קִלְקַלְתֶּם¹⁸⁶⁰: (מו) אֱלֹהֵי הַחֻקִּים וְהַמְשַׁפְּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן יְקֹוֹק בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד מֹשֶׁה אֱלֹהֵי הַחֻקִּים, הַמְשַׁפְּטִים וְהַתּוֹרָה (מְדוּבָר עַל תּוֹרָה שֶׁבְכַתָּב וְתּוֹרָה שֶׁבֶעַל פֶּה) שֶׁה' נָתַן בְּיַד מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי, כְּדִי שֶׁמֶשֶׁה יִיתֵן אוֹתָם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל¹⁸⁶¹:

ויקרא פרק כז

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֹאמַר לָהֶם, אִישׁ כִּי יִפְלֵא נֶדֶר אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שִׁפְרַשׁ בְּפִיו, שִׁיּוּצִיא בְּפִיו נֶדֶר לַה',¹⁸⁶² בְּעֶרְכָּךְ נִפְשָׁת לִיקְוֹק (הַנֶּדֶר שֶׁנֹּדֵר הָאָדָם הוּא) שֶׁהָאָדָם אוֹמֵר שֶׁהוּא רֹצֵה לְהַקְדִּישׁ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֶת הָעֶרֶךְ שֶׁל נַפְשׁוֹ, כְּמָה שֶׁהוּא שׁוֹוֶה¹⁸⁶³: (ג) וְהָיָה עֶרְכָּךְ הַזָּכָר מִבֵּין עֲשָׂרִים שָׁנָה וְעַד בֵּין שְׁשִׁים שָׁנָה עֶרֶךְ שֶׁל כָּל זָכָר שֶׁהוּא מִבֵּין עֲשָׂרִים עַד בֵּין שִׁשִּׁים, (וְאִין זֶה מִשְׁנָה אִם הוּא אָדָם בְּרִיא אוֹ חוֹלָה אוֹ כָּל דְּבַר אַחֵר, כָּל זָכָר בְּגִיל זֶה שׁוֹוֶה אֶת אוֹתוֹ סְכּוּם כֶּסֶף),¹⁸⁶⁴ וְהָיָה עֶרְכָּךְ חֲמִישִׁים שְׁקָל כֶּסֶף בְּשִׁקְל הַקֹּדֶשׁ עֶרְכּוֹ שֶׁל הַזָּכָר בֵּין הַגִּילָאִים עֲשָׂרִים לְשִׁשִּׁים הוּא חֲמִישִׁים שְׁקָל, וְאִם אָדָם אָמַר "עֶרְכִּי עֲלִי" וְהוּא בֵּין גִּילָאֵי עֲשָׂרִים לְשִׁשִּׁים, הִרִי שֶׁהוּא חַיִּיב לְהַבִּיא לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ חֲמִישִׁים שְׁקָלֵי קוֹדֶשׁ: (ד) וְאִם נִקְבָּה הוּא וְהָיָה עֶרְכָּךְ שְׁלֹשִׁים שְׁקָל עֶרְכָּה שֶׁל נִקְבָּה בֵּין גִּילָאֵי עֲשָׂרִים לְשִׁשִּׁים הוּא שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים, כִּךְ שֶׁאִם אָדָם אָמַר שֶׁעֶרְכָּה שֶׁל אִשְׁתּוֹ עֲלִי, וְאִשְׁתּוֹ נִמְצָאת

¹⁸⁵⁴ א"ע: "ואף גם זאת" הוא כפילות לצחות הלשון, כמו "המבלי אין קברים".

¹⁸⁵⁵ רש"י: + אונקלוס.

¹⁸⁵⁶ א"ע.

¹⁸⁵⁷ דעת מקרא.

¹⁸⁵⁸ רשב"ם. רש"י: הברית עם השבטים. א"ע: הברית שנכרתה בסיני, ובני ישראל שבדור זה נקראים ראשונים, כיוון שהם ראשונים לעומת בניהם שיגלו מהארץ. ובפירוש השני כתב שהכוונה היא לאבות.

¹⁸⁵⁹ ספורנו.

¹⁸⁶⁰ ספורנו.

¹⁸⁶¹ רש"י. ספורנו: הכוונה היא למצוות השמיטה שנאמרה לפני פרשת בחוקותיי, ולמרות שגם המצוות שנכתבו לאחר מכן (דיני הקדש) נאמרו ג"כ בסיני, הם לא נאמרו בברית. א"ע: מדובר במצוות הכתובות בפרשות יתרו, משפטים ובהר.

¹⁸⁶² רש"י ולפירושו הכוונה היא לפרש בשפתי. רשב"ם: יפליא הוא להבדיל. א"ע: יפריש ויבאר. רמב"ן: גם פרשה זו נאמרה בהר סיני, היות והיא קשורה אל מצות היובל. כלי יקר: אדם נודר לה' בשעה שצרות באות עליו, וזוהי פשר הסמיכות, אלא שישראל אינם חוזרים בתשובה, רק נודרים כדי להינצל מהצרה.

¹⁸⁶³ רש"י. א"ע: אדם נודר שאם ה' יעשה לי כך, אני אפדה את נפשי כפי הערך שלי או של בניי. א"ע כתב גם פירוש שהאדם נודר בכרך הכהן. רשב"ם וא"ע: "ערכך" – הכל השני הוא כפילות.

¹⁸⁶⁴ רש"י. א"ע דחה את פירושו של רס"ג שבכל שנה מוסיפים שקל (למשל: אם האדם הוא בן שנה, צריך להפריש עליו שקל עד שהוא בן חמש ואז צריך להפריש עליו חמש שקלים) וכתב שכמות הכספים שמקדישים הוא גזירת הכתוב.

בטווח הגילאים של בין עשרים לשישים, הרי שהנודר חייב להביא לבית המקדש שלשים שקלים: (ה) **וְאִם מִבֵּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֵּין עֶשְׂרִים שָׁנָה** אם האדם אמר ערכו של אדם פלוני עליי, ואותו אדם הוא בין גיל חמש שנים לעשרים שקלים,¹⁸⁶⁵ **וְהָיָה עֲרֹכְךָ הַזֵּכֶר עֶשְׂרִים שְׁקָלִים** על המעריך לתת את ערכו של הזכר (שהוא מבן חמש עד עשרים). הערך הוא עשרים שקלים, **וְלִנְקָבָה עֶשְׂרֵת שְׁקָלִים** ערכה של נקבה בין גילאי חמש ועד לעשרים הוא עשרה שקלים: (ו) **וְאִם מִבֵּן חֲדָשׁ וְעַד בֵּין חָמֵשׁ שָׁנִים** אם האדם אמר ערכו של פלוני עליי, ואותו אדם הוא מבן חודש ועד בן חמש שנים, **וְהָיָה עֲרֹכְךָ הַזֵּכֶר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים** כֶּסֶף ערכו של זכר מבן חודש ועד חמש שנים הוא חמישה שקלי כסף, **וְלִנְקָבָה עֲרֹכְךָ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים** כֶּסֶף וערכה של נקבה מבת חודש ועד בת חמש שנים הוא שלשה שקלים: (ז) **וְאִם מִבֵּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וְמַעְלָה** אם אדם אמר ערכו של פלוני עליי, ואותו אדם מבוגר יותר משישים שנה, **אִם זָכָר וְהָיָה עֲרֹכְךָ חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵת שְׁקָלִים** ערך זכר שהוא בן יותר משישים שנה הוא חמישה עשר שקלים, **וְלִנְקָבָה עֶשְׂרֵה שְׁקָלִים** ערכה של נקבה שמבוגרת יותר משישים שנה הוא עשרה שקלים: (ח) **וְאִם מִן הַזֶּה הַזֶּה הַזֶּה הַזֶּה** יש להעמיד את הנערך לפני הכהן, את האדם שנאמר עליו שישלמו לבית המקדש את ערכו,¹⁸⁶⁷ **וְהָעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן יַעֲרִיךְ כִּמָּה מֵעֲרֹכְךָ** של הנערך יכול הנודר לשלם,¹⁸⁶⁸ **עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיַג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן** הכהן יעריך כמה יכול הנודר לשלם, כל זאת כאשר אין מכריחים את הנודר לשלם את מיטתו, הכר שלו, בגדיו, והכלים שהוא צריך על מנת להתפרנס¹⁸⁶⁹: (ט) **וְאִם בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לִיקּוֹק** אם אדם נודר להקדיש בהמה שמקריבים מסוגה לה' (כגון כבש),¹⁸⁷⁰ **כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לִיקּוֹק יִהְיֶה קָדָשׁ** כל מה שהקדיש מהבהמה יהיה קדוש לשם ה'. אם הקדיש את כל הבהמה, הבהמה תוקרב כקרבן, ואם הקדיש רק איבר אחד, כגון שאמר הרי רגל של בהמה זו עולה, הבהמה תימכר ותצא לחולין, ויקנו בכסף שרגל הבהמה שווה קרבן אחר¹⁸⁷¹: (י) **לֹא יִחַלְפֶנּוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ** אסור להחליף את הבהמה שהוקדשה בבהמה אחרת, (להמיר ולהחליף היא אותה פעולה, אלא שעובר בפעולה זו על שני לאוין),¹⁸⁷² **טוֹב בְּרַע אֲסוּר** להחליף בהמה שאין בה מום בבהמה שיש בה מום,¹⁸⁷³ **אוּ רַע בְּטוֹב** ואפילו אסור להחליף בהמה שיש בה מום בבהמה אחרת שאין בה מום, אסור כלל להחליף בהמה שהוקדשה עם בהמה אחרת,¹⁸⁷⁴ **וְאִם הָמִיר בְּהֵמָה בְּהֵמָה** אם האדם יחליף את הבהמה שהקדיש בבהמה אחרת,¹⁸⁷⁵ **וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יִהְיֶה קָדָשׁ** שתי הבהמות יהיו קדושות: גם הבהמה

¹⁸⁶⁵ רש"י, ואין מדובר בקטן שנודר.

¹⁸⁶⁶ רש"י.

¹⁸⁶⁷ רש"י.

¹⁸⁶⁸ רש"י.

¹⁸⁶⁹ רש"י.

¹⁸⁷⁰ אונקלוס.

¹⁸⁷¹ רש"י.

¹⁸⁷² למשמעות.

¹⁸⁷³ רש"י.

¹⁸⁷⁴ רש"י.

¹⁸⁷⁵ אונקלוס.

המוקדשת, וגם הבהמה שהחליפה את הבהמה המוקדשת¹⁸⁷⁶: (יא) **וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבָּן לִיקְנוֹק אִם הָאָדָם הַקָּדִישׁ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁאֵין מִקְרִיבִים אוֹתָהּ לְקַרְבֵּן, וְהַכּוֹנֵה כֹּאן הִיא שֶׁהַקָּדִישׁ בְּהֵמָה שִׁישׁ בַּה מוֹם,**¹⁸⁷⁷ **וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לְפָנָי הַכֹּהֵן מִקְדִּישׁ הַבְּהֵמָה מַעֲמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לְפָנָי כַּהֵן:** (יב) **וְהֶעֱרִיף הַכֹּהֵן אֶתָּה בֵּין טוֹב וּבֵין רָע הַכֹּהֵן יַעֲרִיךְ אֶת שׁוּוֵי הַבְּהֵמָה, אִם הַבְּהֵמָה מְשׁוּבַחַת וְשׁוּוֵה הַרְבֵּה כֶּסֶף אוֹ שְׂמַא הַבְּהֵמָה כַּחוֹשָׁה, וְהִיא שׁוּוֵה מַעֲט כֶּסֶף,**¹⁸⁷⁸ **כְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן בֵּן יְהוּיָה כְּפִי שֶׁהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן, זֶהוּ שׁוּוֵיָה שֶׁל הַבְּהֵמָה, מוֹכְרִים אֶת הַבְּהֵמָה בְּשׁוּוֵי שֶׁהַכֹּהֵן הֶעֱרִיךְ אוֹתָהּ, וּבְכֶסֶף זֶה קוֹנִים קֶרְבָּן אַחֲרָי:**¹⁸⁷⁹ (יג) **וְאִם גָּאֵל יִגְאֹלְנָה אִם הַבְּעֵלִים שֶׁהַקָּדִישׁ אֶת הַבְּהֵמָה, יִפְדּוּ אֶת הַבְּהֵמָה בַּעֲלַת הַמוֹם שֶׁהַקָּדִישׁ,**¹⁸⁸⁰ **וְיִסַּף חֲמִישָׁתוֹ עַל עֶרְכָּךְ הַבְּעֵלִים צְרִיכִים לְהוֹסִיף חֲמִישִׁית עַל הַשׁוּוֵי שֶׁהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֶת הַבְּהֵמָה. לְדוֹגְמָא: אִם הַכֹּהֵן הֶעֱרִיךְ אֶת שׁוּוֵיָה שֶׁל הַבְּהֵמָה בְּאַרְבַּעַה שְׁקֵלִים, בְּמִקְרָה וְהַבְּעֵלִים פּוֹדִים אֶת הַבְּהֵמָה, עֲלֵיהֶם לְשֵׁלֶם חֲמִישָׁה שְׁקֵלִים:** (יד) **וְאִישׁ כִּי יִקְדַּשׁ אֶת בֵּיתוֹ קָדֵשׁ לִיקְנוֹק אִם אָדָם מִקְדִּישׁ אֶת בֵּיתוֹ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְהֶעֱרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע הַכֹּהֵן מַעֲרִיךְ אֶת שׁוּוֵי הַבֵּית, אִם הַבֵּית שׁוּוֵה הַרְבֵּה אוֹ מַעֲט, כְּאֲשֶׁר יַעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן בֵּן יְקוּם כְּפִי שׁוּוֵי הַכֶּסֶף בּוֹ הֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֶת שׁוּוֵי הַבֵּית, כִּד יְהִיָּה. סְכוּם הַכֶּסֶף אוֹתוֹ הֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן כְּשׁוּוֵי הַבֵּית, הוּא סְכוּם הַכֶּסֶף בּוֹ מוֹכְרִים אֶת הַבֵּית לְאָדָם אַחֲרָי, וְאֵת הַכֶּסֶף מְכַנְּסִים לְקוֹפֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:** (טו) **וְאִם הַמִּקְדִּישׁ יִגְאֹל אֶת בֵּיתוֹ אִם מִי שֶׁהַקָּדִישׁ אֶת בֵּיתוֹ, הוּא הָאָדָם שְׁפוּדָה עֲכָשׁוֹ אֶת הַבֵּית, וְיִסַּף חֲמִישִׁית כֶּסֶף עֶרְכָּךְ עָלָיו הִרִי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהוֹסִיף חֲמִישִׁית מִהַשׁוּוֵי שֶׁל הַבֵּית, כְּפִי שֶׁנִּקְבַּע בְּהֶעֱרַכְתָּ הַכֹּהֵן, וְהָיָה לוֹ וְאִזּוֹ הַבֵּית יְהִיָּה שְׁלוֹ:** (טז) **וְאִם מִשְׁדָּה אֶחָדוֹ יִקְדִּישׁ אִישׁ לִיקְנוֹק אִם אָדָם יִקְדִּישׁ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֶת הַשְּׂדֵה שֶׁקִּיבֵל לְנַחֲלָה,**¹⁸⁸¹ **וְהָיָה עֶרְכָּךְ לְפִי זֶרְעוֹ הַשׁוּוֵי שֶׁל הַשְּׂדֵה נִקְבַּע לְפִי גוּדְלוֹ, לְפִי הַשְּׁטַח שֶׁנִּיתֵן לְזֶרְעוֹ עָלָיו,**¹⁸⁸² **זֶרְעוֹ חֲמֹר שְׁעָרִים כָּל שְׁטַח שֶׁנִּיתֵן לְזֶרְעוֹ בּוֹ כּוֹר שֶׁל שְׁעָרִים (כּוֹר הִיא מִידַת מִדֵּיָה כְּמוֹ שְׁבִימִינוֹ מוֹדֵדִים בְּקִילוֹגְרָמִים),**¹⁸⁸³ **בְּחֲמִשִּׁים שְׁקֵל כֶּסֶף (שְׁטַח שֶׁנִּיתֵן לְזֶרְעוֹ בּוֹ בֵּית כּוֹר שְׁעָרִים) שׁוּוֵה לְחֲמִישִׁים שְׁקֵלִי כֶּסֶף. אֲמַנֵּם, כֹּאן מְדוּבָר בְּשְׂדֵה הַנִּמְכַּרְתָּ לְאַרְבַּעִים וְתִשַׁע שָׁנָה, וְכֹגוֹן שֶׁהַקָּדִישׁ אֶת הַשְּׂדֵה בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לְיוֹבֵל, אֲךָ אִם הֶהֱקַדַּשׁ הִיָּה בְּאַמְצַע שְׁנוֹת הַיּוֹבֵל, שׁוּוֵי הַשְּׂדֵה מִשְׁתַּנָּה לְפִי חֶשְׁבוֹן זֶה, כְּפִי שֶׁנִּרְאָה בְּפִסְוִקִים הַבְּאִים**¹⁸⁸⁴: **(יז) אִם מִשְׁנַת הַיָּבֵל יִקְדִּישׁ שְׂדֵהוֹ אִם הָאָדָם הַקָּדִישׁ אֶת שְׂדֵהוֹ מִיד לְאַחַר שְׁנַת הַיּוֹבֵל, כִּד שִׁישׁ עוֹד אַרְבַּעִים וְתִשַׁע שָׁנָה עַד הַיּוֹבֵל הַבֹּא,**¹⁸⁸⁵ **כְּעֶרְכָּךְ יְקוּם הִרִי שְׁשׁוּוֵי הַשְּׂדֵה הוּא כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ, חֲמִישִׁים שְׁקֵלִים**¹⁸⁸⁶: **(יח) וְאִם אַחֲרַי הַיָּבֵל יִקְדִּישׁ שְׂדֵהוֹ אִם הָאָדָם הַקָּדִישׁ אֶת שְׂדֵהוֹ לְאַחַר שְׁעָבְרוּ כְּמָה שְׁנַיִם מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל,**¹⁸⁸⁷ **וְחָשַׁב לוֹ הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּסֶף עַל פִּי**

¹⁸⁷⁶ אונקלוס.

¹⁸⁷⁷ רש"י.

¹⁸⁷⁸ אונקלוס.

¹⁸⁷⁹ רש"י + רשב"ם.

¹⁸⁸⁰ רש"י.

¹⁸⁸¹ אונקלוס.

¹⁸⁸² רש"י.

¹⁸⁸³ רש"י.

¹⁸⁸⁴ רש"י.

¹⁸⁸⁵ רש"י.

¹⁸⁸⁶ רש"י.

¹⁸⁸⁷ רש"י.

הַשָּׁנִים הַנּוֹתֶרֶת עַד שְׁנַת הַיָּבֵל הַכֹּהֵן יַחֲשֵׁב אֶת שׁוּוֹיָהּ שֶׁל הַשְּׂדֵה עַל פִּי הַשָּׁנִים שֶׁנִּשְׂאָרוּ עַד לַשָּׁנָה הַיּוֹבֵל.
באם ישנן ארבעים ותשע שנים מלאות עד לשנת היובל, שווי השדה הוא חמישים שקלים. יוצא שכל שנה
שווה לשקל ועוד אחד חלקי ארבעים ותשעה משקל. על כל שנה שעברה מהיובל ועד להקדשת השדה, מוריד
הכהן שקל ואחד חלקי ארבעים ושמונה משקל (אחד חלקי ארבעים ושמונה של שקל נקרא פונדיון) ואילו
את הפונדיון הנוסף נותנים למי שפורט את הכספים,¹⁸⁸⁸ וְנִגְרַע מֵעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן מוריד על כל שנה שעברה
משנת היובל, שקל ופונדיון¹⁸⁸⁹: (יט) וְאִם גָּאֵל יִגְאֵל אֶת הַשְּׂדֵה הַמִּקְדָּישׁ אִתּוֹ אִם הָאָדָם שֶׁהִקְדִּישׁ אֶת
הַשְּׂדֵה, הוּא גַם מִי שֶׁפֹּדָה אֶת הַשְּׂדֵה, וְיִסַּף חֲמִישִׁית בְּסָף עֶרְכָּךְ עָלָיו הַמִּקְדָּישׁ שֶׁהוּא עֲכָשִׁי פֹדָה אֶת
הַשְּׂדֵה צְרִיךְ לְהוֹסִיף עוֹד חֲמִישִׁית עַל שׁוּוֹי הַשְּׂדֵה. עַל כָּל שָׁנָה צְרִיךְ הַבַּעֲלִים לְשַׁלֵּם כְּשִׁישִׁים וְאֶחָד (61)
פונדיון על כל שטח זריעת כור, וְקָם לוֹ וְאִזּוֹ הַשְּׂדֵה יִהְיֶה שְׁלוֹ: (כ) וְאִם לֹא יִגְאֵל אֶת הַשְּׂדֵה אִם הַמִּקְדָּישׁ
אֶת הַשְּׂדֵה לֹא יִפְדֶּה אֶת הַשְּׂדֵה, וְאִם מָכַר אֶת הַשְּׂדֵה לְאִישׁ אַחֵר וּבִינְתַיִם מָכַר הַגּוֹזֵר אֶת הַשְּׂדֵה לְאָדָם
אַחֵר,¹⁸⁹⁰ לֹא יִגְאֵל עוֹד אִין הַמִּקְדָּישׁ יִכּוֹל לְפֹדֹת יוֹתֵר אֶת שְׂדֵהוֹ¹⁸⁹¹: (כא) וְהָיָה הַשְּׂדֵה בְּצִאֲתוֹ בַּיָּבֵל
קֹדֶשׁ לְיִקְוֹן בְּשָׂדֵה הַחֶרֶם כֹּאֲשֶׁר תִּגִּיעַ שְׁנַת הַיּוֹבֵל, וְהַשְּׂדֵה יִצָּא מִיָּדֵי מִי שֶׁקָּנָה אֶת הַשְּׂדֵה לִיד הַגּוֹזֵר,
הַשְּׂדֵה יִהְיֶה קוֹדֶשׁ לַה' כְּשֵׁדֵה הַחֶרֶם, דִּהְיִינוּ, שֶׁהַשְּׂדֵה יַעֲבֹר לְיַד הַכַּהֲנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהוּא חֶרֶם נִיֵּתֵן
לְכַהֲנִים. הַשְּׂדֵה מֵתַחֲלַק בֵּין הַכַּהֲנִים שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמֵר שִׁיּוֹם הַכִּיפּוּרִים שֶׁל הַיּוֹבֵל חֵל בְּמִשְׁמֶרֶת שֶׁלֵּהֶם,¹⁸⁹²
לְכַהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ שֶׁדֵּה הַנַּחֲלָה יִנָּתֵן לְכַהֲנִים¹⁸⁹³: (כב) וְאִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ
יִקְדִּישׁ לְיִקְוֹן אִם אָדָם יִקְדִּישׁ לַה' שְׂדֵה שֶׁאִינוֹ מֵהַנַּחֲלָה שְׁלוֹ, אֲלֵא הוּא שְׂדֵה שֶׁקָּנָה מִמִּישֶׁהוּ אַחֵר, וּמִמִּילָא
שְׂדֵה זֶה מִיּוֹעֵד לְחֹזֵר לְבַעֲלֵיו בַּיּוֹבֵל¹⁸⁹⁴: (כג) וְחֲשֵׁב לוֹ הַפְּהֵן אֶת מַכְסַּת הָעֶרְכָּךְ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל (אם
הַמִּקְדָּישׁ רוֹצֵה לְפֹדֹת אֶת הַשְּׂדֵה) הַכֹּהֵן יַחֲשֵׁב לְמִקְדָּישׁ אֶת שׁוּוֹי הַשְּׂדֵה, לְפִי הַשָּׁנִים שֶׁנִּשְׂאָרוּ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל,
וְאִין הוּא צְרִיךְ לְהוֹסִיף חֲמִישִׁית,¹⁸⁹⁵ וְנָתַן אֶת הָעֶרְכָּךְ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לְיִקְוֹן הַמִּקְדָּישׁ יִיֵּתֵן אֶת הַכֶּסֶף
כְּהַקְדָּשׁ לַה', וְהַשְּׂדֵה יִחֹזֵר אֵלָיו¹⁸⁹⁶: (כד) בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשְּׂדֵה לְאֲשֶׁר קָנָהוּ מֵאִתּוֹ לְאֲשֶׁר לוֹ
אֲחֻזַּת הָאָרֶץ בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל יִחֹזֵר הַשְּׂדֵה לְמִי שֶׁהַשְּׂדֵה הוּא נַחֲלָתוֹ וְשִׁמְכַר אֶת הַשְּׂדֵה לְקוֹנָה, דִּהְיִינוּ: לְמוֹכַר
הָרֵאשׁוֹן¹⁸⁹⁷: (כה) וְכָל עֶרְכָּךְ יִהְיֶה בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ כָּל הָעֲרִכִים הַרְשׁוּמִים בְּפֶרֶשָׁה, יוֹעֲרֻכוּ לְפִי מִטְבַּע שֶׁנִּקְרָא
"שִׁקְלֵי קוֹדֶשׁ",¹⁸⁹⁸ עֲשָׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשִּׁקְלֵי כָּל שִׁקְלֵי קוֹדֶשׁ שׁוּוֹה לְעֶשְׂרִים מִטְבַּעוֹת הַנִּקְרָאוֹת "גֵּרָה"¹⁸⁹⁹:
(כו) אֵךְ בְּכּוֹר אֲשֶׁר יִבְכֹּר לְיִקְוֹן בְּבִהְמָה אוֹלָם, בְּכוֹר בַּהֲמָה שֶׁנּוֹדַע שֶׁהוּא כָּבֵר קְדוֹשׁ לַה',¹⁹⁰⁰ לֹא יִקְדִּישׁ
אִישׁ אִתּוֹ אֲסוּר לְהַקְדִּישׁ אוֹתוֹ לְשֵׁם קֶרֶבֶן אַחֵר,¹⁹⁰¹ אִם שׁוֹר אִם שֶׂה אִם מְדוּבָר בְּכּוֹר שׁוֹר אוֹ שֶׁה, שֶׁהֵם

1888 רש"י.

1889 רש"י.

1890 רש"י.

1891 רש"י.

1892 רש"י.

1893 אונקלוס.

1894 רש"י.

1895 דעת מקרא + רש"י.

1896 דעת מקרא.

1897 רש"י בפס' כב'.

1898 רש"י.

1899 רש"י.

1900 א"ע.

1901 רש"י.

בהמות טהורות המוקרבות לפני ה',¹⁹⁰² לִיקָןֹק הוּא יֵשׁ לַהֲקָרִיבִים לֶשֶׁם ה', בתור קרבן שנקרא "בכור". (בבהמות טמאות, דין בכור נוהג רק בחמורים, והדין הוא שנותנים לכהן טלה במקום בכור החמור): (כז) וְאִם בְּבִהֶמָה הַטְּמֵאָה אִם אָדָם הַקָּדִישׁ לַבְּדֵק הַבַּיִת בַּהֵמָה טְמֵאָה מִמֶּשׁ, כְּגוֹן כֶּלֶב,¹⁹⁰³ וּפְדָה בְּעֶרְכָּךְ וַיִּסַּף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו אִם הַמְקָדִישׁ רוּצָה לַפְדוֹת אֶת הַבִּהֶמָה, עָלָיו לִשְׁלֹם אֶת שׁוּי הַבִּהֶמָה כְּפִי שִׁקְבַע הַכֹּהֵן, וְלַהוֹסִיף חֲמִישִׁית, וְאִם לֹא יִגָּאֵל אִם הַבִּהֶמָה לֹא תִפְדָּה עַל יְדֵי מִי שֶׁהַקָּדִישׁ אוֹתָהּ,¹⁹⁰⁴ וְנִמְכַר בְּעֶרְכָּךְ הַבִּהֶמָה תִּימְכַר לְמִישֶׁהוּ אַחֵר לְפִי הַשׁוּי שִׁקְבַע הַכֹּהֵן שֶׁהַבִּהֶמָה שׁוּוּהָ¹⁹⁰⁵: (כח) אַךְ כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם אִישׁ לִיקָןֹק מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ מֵאָדָם וּבִהֶמָה וּמִשְׁדֵּה אֲחֻזָּתוֹ כֹּל דָּבָר שֶׁאָדָם יִקְדִישׁ לַה' כְּחֵרֶם: אִם הַחֲרִים עֲבָדוֹ וּשְׁפֹחֹתָיו, אוֹ שֶׁהַחֲרִים לַה' אֶת בִּהְמָתוֹ, אוֹ שֶׁהַחֲרִים לַה' אֶת שְׁדֵהוּ,¹⁹⁰⁶ לֹא יִמְכַר אֵין מוֹכְרִים אֶת הַחֲרָמִים לְאָדָם אַחֵר, וְלֹא יִגָּאֵל וְאֵין פּוֹדִים דָּבָר שֶׁהַחֲרִימוֹ, לֹא הַבְּעִלִים וְלֹא אַחֲרִים, כָּל חֵרֶם קָדֵשׁ קָדָשִׁים הוּא לִיקָןֹק כֹּל חֵרֶם הוּא קָדוֹשׁ לַה', וְנִיתֵן לַכֹּהֲנִים. הַתּוֹרָה קְרָאָה לְחֵרֶם קָדֵשׁ קָדָשִׁים כְּדִי לומר לְנוּ, שְׂגָם אִם מִישֶׁהוּ מַחֲרִים בַּהֵמָה שֶׁהִיא מִיוֹעֵדֶת לְקָרְבָן, כְּגוֹן שֶׁהַחֲרִים בַּהֵמָה הַמִּיוֹעֵדֶת לַהֲקָרְבַת קָרְבָן עוֹלָה, הָרִי שֶׁהַחֲרֵם חֵל, וְאִמְנֵם הַבִּהֶמָה מוֹקְרַבֶּת לַה', אֶךְ הַמַּחֲרִים צָרִיךְ לִשְׁלֹם לַכֹּהֵן אֶת שׁוּיָהּ שֶׁל הַבִּהֶמָה שֶׁהוֹקְרָבָה לְקָרְבָן¹⁹⁰⁷: (כט) כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם מִן הָאָדָם לֹא יִפְדָּה כֹּל אָדָם שִׁיוּצָא לַהֲיָהָרֵג וְאָדָם אַחֵר אָמַר "עֲרִכּוּ (שֶׁל הָאָדָם הַמוֹמֵת) עֲלֵי", אֵין הַמַּעֲרִיךְ מִשְׁלֵם דָּבָר,¹⁹⁰⁸ מוֹת יוֹמָת כִּיוּן שֶׁאָדָם זֶה יוּצָא לַהֲיָהָרֵג, וְלֹכֵן אֵין לוֹ עֶרֶךְ¹⁹⁰⁹: (ל) וְכָל מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ כֹּל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַחֵל מֵהַתּוֹרָה עַל הַגִּידוּלִים הַבָּאִים: ¹⁹¹⁰ (I) מְזֵרַע הָאָרֶץ מֵהַתְּבוּאָה, מֵהַדֶּגֶן, ¹⁹¹¹ (2 + 3) מִפְּרֵי הָעֵץ מִפִּירוֹת הַגֶּפֶן וְהַזֵּיתִים,¹⁹¹² לִיקָןֹק הוּא פִירוֹת אֵלוֹ שִׁיכִים לַה', וְהוּא צִיוּוָה שִׁיאֲכֹלוּ בִירוּשָׁלַיִם,¹⁹¹³ קָדֵשׁ לִיקָןֹק פִּירוֹת אֵלוֹ קָדוּשִׁים לֶשֶׁם ה', וְלֹכֵן יֵשׁ לְאוֹכְלֵם בִירוּשָׁלַיִם: (לֵא) וְאִם גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשֵׂרוֹ אִם אָדָם רוּצָה לַפְדוֹת אֶת פִּירוֹת הַמַּעֲשֵׂר הַשְּׁנִי שֶׁלוֹ. אָדָם זֶה רוּצָה לְאוֹכֹל אֶת פִּירוֹת הַמַּעֲשֵׂר הַשְּׁנִי שֶׁלוֹ בְּכָל מְקוֹם (וְלֹא לְהַעֲלוֹתָם לִירוּשָׁלַיִם) וּלְפִיכֵךְ הוּא פוֹדָה אוֹתָם עַל מִטְבַּע כֶּסֶף, אֶת הַכֶּסֶף הוּא מַעֲלָה לִירוּשָׁלַיִם וְאוֹכֵל שֵׁם פִּירוֹת אוֹ בֶּשֶׂר, וְאֶת הַפִּירוֹת שִׁפְדָה יִכּוֹל לְאוֹכֹל בְּכָל מְקוֹם,¹⁹¹⁴ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסַּף עָלָיו הַפּוֹדָה אֶת פִּירוֹתָיו צָרִיךְ לַהוֹסִיף חֲמִישִׁית עַל שׁוּי הַפִּירוֹת

¹⁹⁰² אונקלוס.

¹⁹⁰³ רש"י. א"ע ורמב"ן: מדובר בבכור בהמה טמאה שאדם הקדיש לשם ה', ואז, כדי לפדות אותו, צריך לשלם קרן וחומש, ואם מדובר בבכור חמור, אזי צריך לשלם קרן וחומש ושה.

¹⁹⁰⁴ רש"י.

¹⁹⁰⁵ רש"י.

¹⁹⁰⁶ רש"י.

¹⁹⁰⁷ רש"י וזהו לפי הדין של מי שסובר שסתם חרמים לכהנים. אמנם יש הסוברים שסתם חרמים לשמיים, ולפי"ז יש לפרש את הפסוק שהחרם הוא קודש לה', אך שם קשה פס' כא שהתורה שם דיברה בסתם חרם ובכ"ז הוא לכהן.

¹⁹⁰⁸ רש"י.

¹⁹⁰⁹ רש"י. רמב"ן: הכוונה היא שכאשר אדם מחרים דבר שלו, אזי החרם שייך לכהנים או לה', אך כאשר אדם מקדיש דבר שאינו שלו, לדוגמא: כאשר בני ישראל נלחמים על עיר ונודרים לה' לעשות את העיר לחרם, הרי שכל מי שנמצא בעיר יומת.

¹⁹¹⁰ רש"י.

¹⁹¹¹ רש"י.

¹⁹¹² רש"י.

¹⁹¹³ רש"י.

¹⁹¹⁴ רש"י.

בשעת הפדיון¹⁹¹⁵: (לב) וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקָר וּצְאֵן כֵּךְ מִפְּרִישִׁים מַעֲשֵׂר מִהַבְּקָר וּמִהַצֹּאֵן (מַעֲשֵׂר זֶה נִקְרָא מַעֲשֵׂר
 בַּהֲמָה), כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט בִּשְׁעַת הַפְּרִשָׁה מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, הַבְּהֵמוֹת יוֹצְאוֹת מִהַפְּתַח אַחַת אַחֲרֵי
 הַשְּׁנִייה, בַּה שְׁעָה שֶׁהָרוּעָה מַחֲזִיק בִּידוֹ שֶׁבֶט, שֶׁהוּא מִקַּל צְבוּעַ בְּצַבֵּעַ אָדוּם, כְּדִי לִסְמֹן בַּה אֶת הַבְּהֵמָה
 שִׁיוֹצֵאת עֲשִׂירִית מִהַפְּתַח,¹⁹¹⁶ הָעֲשִׂירֵי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לִיקּוֹץ הַבְּהֵמָה הָעֲשִׂירִית הָעוֹבֵרֶת לִפְנֵי הָרוּעָה, תִּהְיֶה
 קְדוּשָׁה לֶשֶׁם ה', מַעֲלִים אוֹתָהּ לִירוּשָׁלַיִם וּמִקְרִיבִים אוֹתָהּ כְּקָרְבָן, וְהַבְּעֵלִים אוֹכְלִים אֶת הַבְּהֵמָה
 בִּירוּשָׁלַיִם¹⁹¹⁷: (לג) לֹא יִבְקָר אֶסוּר לְרוּעָה לְבָרוּר,¹⁹¹⁸ בֵּין טוֹב לְרַע בֵּין הַבְּהֵמָה טוֹבָה וַיִּפֶּה לְבִין בַּהֲמָה
 כַּחוּשָׁה, וַאֲפִילוֹ בֵּין הַבְּהֵמָה בְּרִיאָה לְבַהֲמָה בַּעֲלַת מוֹם, אֲלֵא הַבְּהֵמָה הָעֲשִׂירִית שִׁיוֹצֵאת הִיא הַמְּשַׁמֶּשֶׁת
 כַּמַּעֲשֵׂר בַּהֲמָה,¹⁹¹⁹ וְלֹא יִמְרְנוּ וְכֵן אֶסוּר לְהַחֲלִיף אֶת הַבְּהֵמָה שִׁיוֹצֵאת עֲשִׂירִית וְהַתְּקַדְּשָׁה לַמַּעֲשֵׂר בַּהֲמָה,
 בַּבְּהֵמָה אַחֲרֵת, וְאִם הָמָר יִמְרְנוּ אִם הָרוּעָה יַחֲלִיף אֶת הַבְּהֵמָה שִׁיוֹצֵאת עֲשִׂירִית בַּבְּהֵמָה אַחֲרֵת, וְהָיָה הוּא
 וְתַמּוּרְתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ שְׁתֵּי הַבְּהֵמוֹת יִהְיוּ קְדוּשׁוֹת, גַּם הַבְּהֵמָה שִׁיוֹצֵאת עֲשִׂירִית, וְגַם הַבְּהֵמָה שִׁשִּׁמְשָׁה
 לְהַחֲלִפָּה, לֹא יִגְאָל אֶסוּר לְפַדּוֹת בַּהֲמָה שִׁיוֹצֵאת עֲשִׂירִית וְהַתְּקַדְּשָׁה לַמַּעֲשֵׂר בַּהֲמָה, אֲלֵא אִם כֵּן נִפְלַח בַּה
 מוֹם¹⁹²⁰: (לד) אֱלֹהֵי הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְקוֹץ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהָר סִינַי אֱלֹהֵי הַמִּצְוֹת שֶׁהִ'

ציווה את משה לומר לבני ישראל בהר סיני:

¹⁹¹⁵ אונקלוס.

¹⁹¹⁶ רש"י.

¹⁹¹⁷ רש"י ורמב"ם הלכות בכורות.

¹⁹¹⁸ רש"י.

¹⁹¹⁹ רש"י.

¹⁹²⁰ רמב"ם הלכות בכורות.